

ΛΕΥΚΩΜΑ

ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΙΜΒΡΟΥ

*Κατηρίσθη τῇ μερίμνῃ τοῦ Σεβασμιωτάτου
Μητροπολίτου Ἰμβροῦ καὶ Τενέδου Ἰακώβου
καὶ ἐξεδόθη δαπάνῃ τῶν ἀπανταχοῦ Ἰμβριῶν.*

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΠΑΡΧΕΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΠΑΤΡΙΣΤΟΥ
1938

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

938

BK

1551-2

UNIVERSITY OF CALIFORNIA

[Handwritten signature]

Handwritten notes in the right margin, possibly a library or collection identifier.

ΛΕΥΚΩΜΑ

ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΙΜΒΡΟΥ

Η ΕΡΕΥΡΑ. Ν. Γ. Γ. 1/1

Κατηρίσθη τῇ μερίμνῃ τοῦ Σεβασμωτάτου
Μητροπολίτου Ἰμβρου καὶ Τενέδου Ἰακώβου
καὶ ἐξεδόθη δαπάνῃ τῶν ἀπανταχοῦ Ἰμβρίων.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΔΕΥΤΕΡΟΥ
ΑΥΣΤΡΙΑΚΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1938

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μητροπολιτική
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

BK

1551

Αθήναι
27 15 1898

Αριθ. εω. 131537
απ' Εργαστηρίου Οίκοις
Κινείας κ. Π. Σαράν
απ' Εργαστηρίου Οίκοις
Κινείας κ. Π. Σαράν
Εργαστηρίου Οίκοις
Κινείας κ. Π. Σαράν

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΔΕΑΝ ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΦΙΛΙΑΣ

Handwritten text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is illegible due to the high contrast and noise of the scan.

Handwritten text in the upper right corner, possibly a signature or date. The text is illegible due to the high contrast and noise of the scan.

Η Α. Ε. Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
Κ. ΚΕΜΑΛ ΑΤΑΤΟΥΡΚ

Η Α. Ε. Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ
Κ. ΤΖΕΛΑΛ ΜΠΑΓΙΑΡ

Η Α. Ε. Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ
Κ. ΣΟΥΚΡΗ ΚΑΓΙΑ

Η Α. Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΣ Ο ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
BENIAMIN Β'.

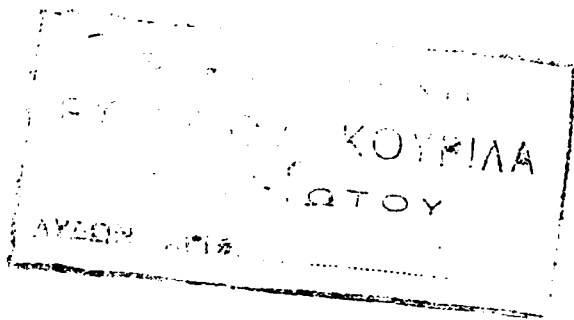
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΗΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΟΝ ΑΡΙΘ. ....

Η Α. ΣΕΒΑΣΜΙΟΤΗΣ Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΙΜΒΡΟΥ ΚΑΙ ΤΕΝΕΔΟΥ
ΙΑΚΩΒΟΣ

ΙΑΚΩΒΟΣ

*Ἐλέω Θεοῦ Μητροπολίτης τῆς Ἀγιοτάτης Μητροπόλεως Ἰμβρου καὶ
Τενέδου, παντὶ τῷ χριστεπωνύμῳ πληρώματι τῆς καθ'
ἡμᾶς Θεοσώστου Ἐπαρχίας χάρις εἴη ὑμῖν καὶ
εἰρήνη παρὰ Θεοῦ ἐνανθρωπήσαντος
Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.*

Παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἡμῶν τὴν διακαῆ, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ καὶ περιπόθητα, ὅπως ἐπὶ ταῖς ἀγίαις ἑορταῖς τοῦ Δωδεκαημέρου εὐρεθῶμεν μεταξὺ ὑμῶν εὐλογοῦντες τὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς πάντων ὑμῶν, ἀναγκαζόμεθα νὰ μείνωμεν μακρὰν τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, μὲ τὴν σκέψιν ὅμως ἡμῶν καὶ τὴν καρδίαν ὅλην ἐστραμμένην πρὸς ὑμᾶς.

Δι' αὐτῶν παρακολουθοῦμεν ὑμᾶς κατὰ τὴν μυστικοπαθῆ ταύτην νύκτα ἐλθόντας ἐν πλήθει εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον χῶρον, ὅπως σὺν τοῖς ἀγγέλοις δοξολογήσητε τὸ ἐν τῇ φάτνῃ σπαργανούμενον Θεῖον Βρέφος καὶ ἐνηχηθῆτε τοῦ τρανοφθόγγου ἀγγελικοῦ ᾄσματος « Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῷ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία ». Συγκινούμεθα εἰς τὰ μύχια ἐπὶ τῇ ὄψει τῆς χαρᾶς, ἣτις ἔχει ὑποκαταστατήσῃ σήμερον τὴν περίφροντιν σκέψιν εἰς τὰς μορφὰς ὑμῶν καὶ τὴν ὁποίαν ἔχει φέρει εἰς τὸν μελαγχολικὸν κόσμον τὸ θεῖον βρέφος ἐν Βηθλεέμ. Διότι τοῦτο τὸ ἐξαιρετικὸν ὑπάρχει εἰς τὸ κοσμοσωτήριον γεγονός, τὸ ὁποῖον ἐτελεσιουργήθη πρὸ χιλίων ἑνεακοσίων τριάκοντα ἑπτὰ ἐτῶν ἐντὸς ἑνὸς Σπηλαίου μίαν νύκτα ὡσὰν αὐτήν. Ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον τὸ Θεῖον Βρέφος καὶ διεχύθη ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἡ χαρὰ. Ὁ οὐρανὸς ἤγγισε τὴν γῆν. Ἡ γῆ ἐθωπεύθη ἀπὸ τὰ πτερυγίσματα τῶν ἀγγέλων, οἱ ὁποῖοι ἤγγελλον, ὅτι ἐτέχθη τῷ κόσμῳ Σωτὴρ. Ἡ νύξ ἔγινε φωτόλουστος ὄρθρος. Τὸ σκότος φωτοπλήμμουρα. Οἱ φόβοι τῆς νυκτὸς ὑπεχώρησαν εἰς τὸ φῶς

τῶν νέων ἐλπίδων. Ἦλθε καὶ ὁ κόσμος ἐχαιρέτισεν ὅ,τι ἀπ' αἰῶνων περιέμενε. Ἦλθε καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀνεγεννήθησαν. Οἱ ταπεινοὶ μετὰ τῶν περιφρονημένων ἐξυψώθησαν. Οἱ πτωχοὶ μετὰ τῶν πλουσίων ἐλεήθησαν. Οἱ ἀδύνατοι μετὰ τῶν ἰσχυρῶν ἐδυναμώθησαν. Οἱ ἁμαρτωλοὶ μετὰ τῶν ἀνόμων συνεχωρήθησαν. Οἱ μισούμενοι μετὰ τῶν διωκομένων ἠγαπήθησαν. Οἱ δυστυχοῦντες μετὰ τῶν πασχόντων ἀνεκουφίσθησαν. Οἱ ὑπερήφανοι ἐδιδάχθησαν τὴν ταπείνωσιν, οἱ ἐγωῖσται τὴν ἀνιδιοτέλειαν, οἱ πλούσιοι τὴν φιλανθρωπίαν, οἱ δυνατοὶ τὴν προστασίαν τῶν ἀδυνάτων, οἱ ἁμαρτωλοὶ τὴν μετάνοιαν, οἱ πάντες τὴν ἀγάπην. Ἦλθε καὶ ἔδωκε μίαν νέαν ζωὴν εἰς τὸν κόσμον. Ἐκήρυξε τὴν ταπεινοφροσύνην, ὡς τὴν ὑψηλοτέραν ἀρετὴν. Παρέστησε τὴν ἀγάπην ὡς τὸ ὑπέρτατον ἰδεῶδες. Ἦλθε καὶ κατελύθη τὸ κράτος τῆς ἁμαρτίας. Ἐγνώρισεν ὁ ἄνθρωπος ὅτι ὀφείλει νὰ γίνῃ καὶ δύναται νὰ γίνῃ κύριος τῶν ἀδυναμιῶν του, τῶν παθῶν του, νὰ ἀποβῆ ἑκπρόσωπος τῆς ἀρετῆς, τῆς ἀγάπης. Ὑπεγράμμισε τὴν διενέργειαν τοῦ γενικοῦ καλοῦ ὡς τὴν ὠραιότεραν, εὐγενεστέραν, τιμιωτέραν ἐνασχόλησιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἠφάνισε τὰς κοινωνικὰς διακρίσεις. Τὸ σύνολον, εἶπεν, εὐτυχεῖ, ὅταν τὰ ἄτομα συνδέονται πρὸς ἄλληλα δι' ἀγάπης καὶ ἐργάζονται διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ γενικωτέρου συμφέροντος. Ὁ τόπος, ἐβροντοφώνησε, δὲν ἔχει καμμίαν σημασίαν. Αὐτὸς ἐξύψωσε καὶ ἐξηυγένησε τὸν ταπεινότερον, τὸν εὐτελέστερον ἐπὶ γῆς τόπον. Τὴν φάτην τὴν ἔκαμε λίκνον του, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ παγκόσμιον προσκύνημα, πρὸ τοῦ ὁποίου ἔκλιναν εὐλαβῶς τὴν κεφαλὴν εἴκοσιν ὄλοι αἰῶνες, κλίνομεν δὲ καὶ ἡμεῖς κατὰ τὴν παροῦσαν ἱερὰν στιγμὴν.

Ἀντικρούζοντες ὅμως ἡμεῖς, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, ἐν αὐτῇ τὸ ἐσπαργανωμένον Θεῖον Βρέφος καὶ συγκινούμενοι βαθύτατα, ἅς ἀντικρῦσωμεν ἐν ταύτῳ καὶ τὰς μεγάλας ἀρχὰς διὰ τῶν ὁποίων ἐκήρυξεν ὅτι κατορθοῦται ἡ εὐτυχία: τὰς ἀρχὰς τῆς συγγνώμης, τῆς ταπεινοφροσύνης, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐργασίας. Ναί, δι' αὐτῶν κατορθοῦται ἡ εὐτυχία εἰς τὸν τόπον τῆς δυστυχίας, τὴν ὁποίαν δημιουργοῦν ἡ ἰδιοτέλεια, ἡ ἐχθροπάθεια καὶ ἡ ὀκνηρία. Αὐταὶ εἶχον κάμει εἰς ἄκρον δυστυχῆ τὸν κόσμον, διὰ τοῦ ὁποίου τὴν ἀπολύτρωσιν ἐνηνθρόπησεν ὁ Θεός. Αὐταὶ κάμουν καὶ τὸν κόσμον σήμερον δυστυχῆ, ὁ ὁποῖος θὰ ἦτο εὐτυχῆς, ἐὰν κατὰ τὸν ὄρθρον τοῦτον ἐχαιρέτα μαζὺ μὲ τὸν Γεννώμενον Χριστὸν καὶ τὴν γέννησιν ἐντὸς τῆς ψυχῆς των τῆς συγγνώμης, τῆς ταπεινότητος, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐργατικότητος.

Ἡ *συγγνώμη* εἶναι ὁ τρόμος τῶν δαιμόνων, εἶναι ἡ χαρὰ τῶν ἀγγέλων, ἡ δόξα τοῦ οὐρανοῦ, τῆς κακίας τὰ δεσμά, τῆς ἀρετῆς τὸ

βάθρον, ὁ θρίαμβος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τῶν εὐγενεστέρων αἰσθημάτων, ἢ μήτηρ τῆς ταπεινότητος.

Ἡ *ταπεινότης* πατάσσει τὴν ἰδιοτέλειαν. Ὑποτάσσει τὸ ἀτομικὸν εἰς τὸ γενικὸν συμφέρον, κατασυντρίβει καὶ ἐξορίζει τὸν ἐγωϊσμόν, φέρει τὴν ἀγάπην.

Ἡ *ἀγάπη* εἶναι τὸ κύριον γνώρισμα τῶν ἀληθῶν χριστιανῶν, ἢ ἀγάπη ἢ ἐγκάρδιος, ἢ ἀγάπη ἢ ἀνιδιοτελής, ἢ ἀγάπη ἢ ὀλόθερμος καὶ καθολικὴ ἢ περικλείουσα καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς ἐν ἑαυτῇ. Ἡ Χριστιανικὴ αὕτη ἀγάπη ἐκδιώκει τὴν ἐμπάθειαν, τὴν μνησικακίαν, τὴν ὀργήν, τὴν ἀδικίαν, τὴν βιαιοπραγίαν, τὴν σκληρότητα, τὴν μοχθηρίαν, τὴν ἁμαρτίαν ἀπὸ τὴν ζωὴν, φέρει πρὸς τὴν ἀσφάλειαν, πρὸς τὴν εἰρηνικὴν βίωσιν, πρὸς τὴν εὐτυχίαν. Αὕτη γεννᾷ εἰς τὸν ἀνθρώπον τὴν αὐταπάρνησιν, τὴν ἐργατικότητα.

Ἡ *ἐργατικότης* πατάσσει τὴν ὀκνηρίαν, τὴν μαλθακότητα, τὸ χαῦνον τοῦ ἥθους, τὴν πονηρίαν, τὴν δολίευσιν, τὴν ἀπάτην, τὴν κλοπὴν. Καθ' ἡμέραν δημιουργεῖ κατὰ τὴν ὑπάρχον καὶ φέρει ἡμᾶς πρὸς τὴν πρόοδον καὶ ἡ πρόοδος στηριζομένη εἰς τὴν ἀγάπην ἀποτελεῖ βασικώτερον συντελεστὴν τοῦ πολιτισμοῦ.

Τὰς κοινωνικὰς αὐτὰς καὶ ἠθικὰς ἀρχὰς χαιρετίσατε καὶ ὑμεῖς, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, κατὰ τὸν ἱερὸν τοῦτον ὄρθρον, βέβαιοι ὄντες ὅτι ἡ ἐμπρακτος ἐφαρμογὴ τῶν ταχέως θὰ σᾶς φέρει εἰς μίαν εὐτυχῆ πρωτίαν, εὐτυχοῦς ἐποχῆς, ἐποχῆς γενικῆς εὐημερίας. Ταύτην ὅμως πλήττουσι παρ' ἡμῖν τόγε νῦν τρία τινά : 1) Ἡ παράδοξος νοοτροπία τοῦ ἀσυγχρονίστου τῆς παραγωγῆς. 2) Ἡ πολλαχῶς ἀσύμφορος ἀποστολὴ τῶν κορασιῶν εἰς τὴν ξένην καὶ 3) Ἡ ἀκατανόητος ἀφροντισία διὰ τὴν περιφρούρησιν τῆς ὑγείας ὑμῶν, ἣτις ἐξασφαλίζεται διὰ τῆς καταπολεμήσεως τῶν ὑπονομευτῶν της.

Ὑπεδείξαμεν, ἀφ' ἧς Θεῖα χάριτι ἐτάχθημεν εἰς τὴν διαποίμανσιν ὑμῶν καὶ μετὰ τὴν διάγνωσιν τῶν ἀναγκῶν ὑμῶν, τόσον τὸ πρῶτον, ὅσον καὶ τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον.

Διὰ τὴν πάταξιν τῆς ἀβελτηρίας τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν ἀνακούφισιν τῶν πτωχῶν παραγωγῶν διεφωτίσαμεν καὶ ὑπεδείξαμεν τόσον εἰς τοὺς ἐμπόρους, ὅσον καὶ εἰς τοὺς κοινοτικὸς παράγοντας καὶ τοὺς ἐν γένει διανοουμένους, τὴν ἀνάγκην βιομηχανοποιήσεως τῶν προϊόντων, ἢ ὅποια ἐξυπηρετεῖ περισσότερον τὸ συμφέρον τῶν ἐμπυρευομένων καὶ τῶν παραγωγῶν. Ἐφροντίσαμεν ἐν τῷ μεταξύ, ὅπως καταρτισθῶσιν εἰδικῶς εἰς εἰδικὰς σχολὰς μαθηταὶ διὰ τὴν ἐλαιοκομίαν, τὴν κτη-

νοτροφίαν, τὴν τυροκομίαν, τὴν φυτοκομίαν καὶ τὴν μελισσοκομίαν, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦσι τὴν βάσιν τῆς παραγωγῆς τοῦ τόπου καὶ γενικῶς δὲν ἐπαύσαμεν συγχρόνως συνιστῶντες τὴν καθ' οἷονδῆποτε τρόπον βελτίωσιν τῆς παραγωγῆς.

Διὰ τὸν περιορισμὸν ἰδίᾳ τοῦ κακοῦ τοῦ ἐκπατρισμοῦ τῶν κορασίων, ἐτονίσσαμεν τὴν ἀνάγκην τῆς ἀναπτύξεως τῆς σηροτροφίας, ἐφροντίσαμεν διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ταπητουργικῆς, τῶν ὥραιων τούτων καὶ ἐπωφελῶν ἀπασχολήσεων τῶν θυγατέρων ὑμῶν. Διὰ τὴν προστασίαν ἀφ' ἑτέρου τῶν ἤδη εὗρισκομένων, ἀλλ' ἄνευ κηδεμονίας καὶ καθοδηγήσεως, ἐν Κων)πόλει ὑπηρετριῶν, ὑπεδείξαμεν τὴν ἀνάγκην ἰδρύσεως γραφείου προνοίας, μὲ ἔργον τὴν ἄγρουπνον καὶ στοργικὴν παρακολούθησιν καὶ προφύλαξιν τῶν ἀπὸ κινδύνους ἐκμεταλλευτῶν. Τέλος παρακολουθήσαντες ἔξ ἀρχῆς, παρακολουθοῦντες δὲ καὶ πάντοτε καὶ μετὰ βαθυτάτου πόνου τὴν ἔκτασιν τῆς ἐλονοσίας καὶ τῆς ἐντεῦθεν λαμβανούσης τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαρίτου φυματιώσεως, δὲν ἐπαύσαμεν συμβουλευόντες καὶ προτρεπόμενοι τὴν ἐπωφελῆ ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου περὶ χωρίων, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν συστηματικὴν καὶ ἐξοντωτικὴν καταπολέμησιν τοῦ νοσογόνου αἰτίου.

Ἐπὶ τούτων τῶν σημείων ἐπανερχόμενοι καὶ σήμερον, ὅτε πάντες συνεκεντρώθητε ὑπὸ τοὺς θόλους τῶν ἱερῶν Ναῶν, ἐπιμένομεν καὶ πάλιν, ἐφ' ὅσον οὕτω μόνον ἐξασφαλίζεται ἢ εἰς τὸ μέλλον εὐημερία ὑμῶν, συνιστῶντες θερμῶς ἀγάπην, ἀνιδιοτελεῆ προθυμίαν καὶ συνεργασίαν πάντων ὑμῶν διὰ τὴν κατόρθωσίν της. Εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν ἔχετε ὅλοι νὰ εἰσφέρητε ἀπὸ κάτι. Οἱ ἱερεῖς τὴν ἐνθάρρουνσιν· οἱ διδάσκαλοι τὰ καθοδηγητικὰ φῶτα τῶν· οἱ κοινοτικοὶ παράγοντες τὰς ἀνιδιοτελεῖς ὑπηρεσίας τῶν· οἱ ἔμποροι τὴν ἐγκάρδιον ὑπιστήριξίν τῶν· οἱ τεχνῖται τὰς ἱκανότητάς τῶν· οἱ γεωργοὶ τὴν ὥραϊαν φιλοπονίαν τῶν· οἱ ποιμένες τὴν πολλὴν προθυμίαν τῶν· οἱ γέροντες τὰς ἀγαθὰς συμβουλὰς τῶν· οἱ νέοι τοὺς εὐγενεῖς ἐνθουσιασμούς τῶν· ὅλοι ἀμερίστως τὰς δυνάμεις τῶν.

Ἡ Ἰμβρος τότε ἀπὸ τόπος δυστυχίας, ὡς νομίζεται, θὰ γίνῃ τόπος εὐτυχίας. Ὅχι μόνον εἶναι ὥραϊα ἀλλὰ καὶ αὐτάρκης, ἱκανὴ ἀναπτυσσομένων τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν της, δηλαδὴ τῆς παραγωγῆς της, νὰ διαθρέψῃ ὅχι ἀπλῶς 7.000 τοὺς ὁποίους μετὰ δυσκολίας διατρέφει σήμερον, ἀλλὰ καὶ ἄλλους τόσους.

Ἡ εὐθύνη τῆς στασιμότητος καὶ τῆς δυστυχίας τῆς πατρίδος ἡμῶν, βαρύνει ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἡμᾶς, ὅσοι ταχθέντες ἐπὶ ἀπλῆ ἀπο-

στολή τῆς ἐξυπηρετήσεως τοῦ γενικοῦ καλοῦ, φαινόμεθα ράθυμοι καὶ ὀλίγωροι εἰς τὴν ἐκπλήρωσίν της.

Ἐχοντες δι' ἐλπίδος ὅτι τὸ Νέον Ἔτος κατόπιν τόσης πικρᾶς πείρας θὰ χρησιμεύσῃ ὡς σταθμὸς ἀφυπνίσεως, συναισθήσεως τοῦ ἔργου τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς ἕκαστον ἐξ ὑμῶν ἀπέναντι τῆς εὐημερίας τοῦ τόπου, ὅσον καὶ ἐνάρξεως συντονισμένης καὶ κοινωφελοῦς ἐνεργείας ἀπὸ κοινοῦ παρὰ πάντων ἡμῶν, ἐπικαλούμεθα τὴν χάριν, τὴν ἐνίσχυσιν καὶ τὴν εὐλογίαν τοῦ δι' ἡμᾶς τεχθέντος Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐφ' ὑμᾶς καὶ τὰς εὐσεβεῖς οἰκογενείας ὑμῶν, εὐχόμενοι καὶ τὸν νέον ἐνιαυτὸν, ἐνιαυτὸν χρησιμότητος καὶ πάσης ἀγαθωσύνης παρὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ.

Χριστούγεννα 1937.

Διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης.

Ὁ Ἰμβρου καὶ Τενέδου

† ΙΑΚΩΒΟΣ

ΠΩΣ ΕΙΔΟΝ ΤΗΝ ΙΜΒΡΟΝ ΟΙ ΞΕΝΟΙ ΠΕΡΙΗΓΗΤΑΙ

Όταν κανείς επιχειρή νὰ περιγράψῃ τὰς καλλονὰς τῆς ἰδιαίτερας τοῦ πατρίδος, τοῦ τόπου μὲ τὸν ὁποῖον τόσον τρυφεραὶ ἀναμνήσεις καὶ αἰσθήματα τὸν συνδέουν, ἡ περιγραφή του κινδυνεύει νὰ μὴ εἶναι ἀντικειμενική. Ὁ κίνδυνος αὐτὸς εἶναι ἔτι μεγαλύτερος ὅταν ὁ γράφων εὐρίσκεται ἀπὸ μακροῦ χρόνου μακρὰν τῆς πατρίδος του, ὅποτε ὁ πόθος καὶ ἡ νοσταλγία περιβάλλουν μὲ φωτιστέφανον λατρείας τὴν εἰκόνα τῆς εἰς τὴν ψυχὴν του.

Τὰ αἰσθήματα αὐτὰ θὰ προσπαθῆσω νὰ παραμερίσω ἀναλαμβάνων νὰ γράψω τὰς ὀλίγας αὐτὰς γραμμάς. Θὰ προσπαθῆσω νὰ δώσω ὅσον τὸ δυνατὸν ἀντικειμενικὴν εἰκόνα τῆς Ἴμβρου εἰς τὸν ἀναγνώστην, τὸ μὲν ἐπικαλούμενος τὰς προσωπικὰς μου ἀναμνήσεις, τὸ δὲ παραθέτων τὰς ἐντυπώσεις Ἑλλήνων καὶ ξένων περιηγητῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπεσκέφθησαν κατὰ καιροὺς τὴν νῆσον. Ἀποδίδω δὲ μεγαλύτεραν σημασίαν εἰς τὰς ἐντυπώσεις τῶν περιηγητῶν τούτων, ἀφ' ἑνὸς διότι ἀναφέρονται εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ἔχουν ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν νῆσον, ἀφ' ἑτέρου διότι εἶναι ἐντελῶς ἀντικειμενικαὶ καὶ τέλος διότι τινὲς ἐξ αὐτῶν ἐγράφησαν ἀπὸ συγγραφεῖς περισσότερον ἀπὸ ἐμὲ ἱκανοὺς εἰς τὸ νὰ αἰσθανθοῦν καὶ νὰ περιγράψουν τὰς φυσικὰς καλλονὰς ἐνὸς τόπου.

Ἡ Ἴμβρος ἔχει ἕκτασιν 225 τετρ. χιλιομέτρων, γεωλογικῶς δὲ ἀποτελεῖ προέκτασιν τῶν Β. Δ. παραλίων τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου τῆς Ἑλλης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει μόνον 17 χιλιόμετρα καὶ μὲ τὴν ὁποίαν φαίνεται ὅτι συνεδέετο εἰς παλαιοτάτην ἐποχὴν, πρὶν ἐπέλθουν αἱ μεταβολαὶ τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, αἵτινες ἐδημιούργησαν τὴν σημερινὴν μορφήν τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ταύτης συνηγορεῖ, ἔκτος τῆς ὁμοιότητος τῆς ἐδαφικῆς διαπλάσεως τῆς νήσου πρὸς τὴν τῆς Χερσονήσου, καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ χωρίζων αὐτὰς θαλάσσιος πυθμὴν εἶναι σχετικῶς ἀβαθὴς, ἐνῶ ἡ πρὸς βορρᾶν τῆς νήσου θάλασσα ἡ χωρίζουσα αὐτὴν ἀπὸ τῆς Σαμοθράκης ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ βαθύτερα σημεῖα τοῦ Αἰγαίου. Ἡ νῆσος ὀρωμένη μακρὰν ἀπὸ τοῦ πελάγους ἢ

Ο ΕΞ ΙΜΒΡΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΣΕΡΡΩΝ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

ἀπὸ τῶν γειτονικῶν νήσων παρουσιάζει ἐντελῶς συμμετρικὴν διάπλασιν, συνισταμένην ἀπὸ γραφικὰς πτυχώσεις βουνῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνυψοῦνται βαθμηδὸν πρὸς τὸ κέντρον καὶ χαμηλώνουν σχεδὸν ἀνεπαισθήτως πρὸς τὰ ἄκρα, κατὰ τρόπον ἑναρμονιζόμενον πρὸς τὴν αἰσθητικὴν τοῦ θαλασσίου ὁρίζοντος. Τὴν συμμετρίαν δὲ ταύτην τῆς νήσου φαίνεται ὅτι εἶχεν ὑπ' ὄψιν τοῦ ὁ ποιητῆς τοῦ Ὀμηρικοῦ Ὑμνου εἰς Ἀπόλλωνα στίχ. 35 χαρακτηρίζων αὐτὴν ὡς *ἑὺκτιμένην*, ἢν καὶ ἡ λέξις εἶναι ἐξ ἴσου πιθανὸν νὰ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν πόλεων της :

*Σκῦρος καὶ Φώκαια καὶ Αἰγοκάνης ὄρος αἰπύ,
Ἴμβρος ἑὺκτιμένη καὶ Λήμνος ἀμιχθαλόεσσα.*

Διὰ τὸ ἱστορικὸν παρελθὸν τῆς νήσου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὸν μεσαίωνα, διὰ τὸ ὁποῖον ἡ ἱστορικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα ἔχει συγκομίσει πλούσιον ὕλικόν, δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ λόγος εἰς τὸ σύντομον τοῦτο σημείωμα. Περιορίζομαι μόνον νὰ σημειώσω ὅτι ἡ ἱστορία τῆς Ἴμβρου, καθὼς καὶ τῶν δύο γειτονικῶν νήσων Λήμνου καὶ Τενέδου, εἶναι καὶ διὰ τὸ παρελθὸν καὶ διὰ τὸ μέλλον συνυφασμένη μετὰ τὴν ἐξόχως σπουδαίαν γεωγραφικὴν θέσιν των. Καὶ αἱ τρεῖς νῆσοι, ὅπως προσφυῶς παρατηρεῖ αὐστριακὸς γεωγράφος, «ἀνήκουν εἰς τὸ τὸ θαλάσσιον ρεῦμα, τὸ ὁποῖον κινεῖται ἀπὸ τῶν Δαρδανελλίων πρὸς τὰς ἀκτὰς των. Ἐκεῖνος ὅστις θέλει νὰ πλεύσῃ πρὸς τὰ ἐκεῖ ἢ πρὸς τὸν Βόσπορον, ἢ ἐκεῖνος ὅστις ἀπὸ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου θέλει νὰ κυριαρχῇ ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς θαλάσσης, ζητεῖ νὰ θέσῃ στερεὸν πόδα ἐπὶ τῶν τριῶν τούτων νήσων» (*Eug. Oberhumer, Imbros, ἐν Festschrift für H. Kiepert 1898 σελ. 241*).

Διὰ τοῦτο, ἀφ' ἧς ἐποχῆς αἱ ἀρχαῖαι Ἀθῆναι ἀνήχθησαν εἰς θαλασσίαν δύναμιν καὶ εἶχον νὰ ἐξασφαλίσουν ζωτικὰ των συμφέροντα διὰ τῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῆς θαλασσίας ὁδοῦ μεταξὺ Ἑλλησπόντου καὶ Βοσπόρου, ἐθεώρουν τὰς νήσους Ἴμβρον καὶ Λήμνον ὡς σπουδαιότατον σταθμὸν τοῦ πρὸς τὸν Πόντον πλοῦ, δι' ὃ καὶ κατέλαβον αὐτὰς ἑνωρῖς καὶ διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως ἀθηναίων κληρούχων ἐπ' αὐτῶν (494 π.Χ.) προσέδωκαν εἰς τὰς νήσους τόσον ἀθηναϊκὸν χαρακτῆρα, ὥστε αὐταὶ παρέμειναν μόνιμον κτῆμα τῶν Ἀθηναίων, ἀκόμη καὶ εἰς ἐποχὰς κατὰ τὰς ὁποίας αἱ Ἀθῆναι ἐστερήθησαν τῆς θαλασσίας των δυνάμεως καὶ τῶν ὑπερποντίων των κτήσεων. Αἱ δύο νῆσοι ἀναφέρονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ σχεδὸν πάντοτε ὁμοῦ, αἱ δὲ μεταξὺ αὐτῶν ἐπιμιξίαι ὑπῆρξαν, ὅπως καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, συχναί. Διὰ τοῦτο ὁ Φιλόστρατος ἔγραφε : *Ἐγὼ γὰρ Λήμνιος ὄν πατρίδα ἑμαντοῦ καὶ τὴν Ἴμβρον ἡγοῦμαι. Ὁ*

δῆμος Ἰμβρίων ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα «Ἀθηναίων δῆμος ὁ ἐν Ἰμβρῳ». Βραδύτερον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ὅταν ἡ Σαμοθράκη ἔγινε γνωστὴ ἀνὰ τὸν ἄχανῃ ἑλληνιστικὸν κόσμον ὡς κέντρον τῆς λατρείας τῶν καβειρικῶν θεοτήτων, ἀπέκτησεν ἡ Ἰμβρος σπουδαίαν σημασίαν, ὡς τελευταῖος σταθμὸς τοῦ ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου πλοῦ πρὸς τὴν ἱερὰν Σαμοθράκην. Πόσον δὲ συχνὰ καὶ οἱ Ἰμβριοὶ ἐπεσκέπτοντο τὴν Σαμοθράκην, ἵνα μυηθοῦν εἰς τὰ μυστήριά της, προκύπτει ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ ἀνευρεθέντων πινάκων μὲ τὰ ὀνόματα Ἰμβρίων μυστῶν, τοὺς ὁποίους οὗτοι πρὶν φύγουν ἀνέθετον εἰς τὸν ἐκεῖ ναόν.

Αἱ μνεῖαι τῆς Ἰμβρου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἶναι πολλαί, ἀλλὰ δυστυχῶς βραχεῖαι καὶ ἀποσπασματικαὶ καὶ ἀναφέρονται κυρίως εἰς πολιτικὰ γεγονότα. Ἡ πρώτη ἐκτενὴς περιγραφή τῆς νήσου εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ βυζαντινοῦ νομοφύλακος διακόνου Ἰωάννου τοῦ Εὐγενικοῦ συγγραφεῖσα «Ἐγκωμιαστικὴ ἔκφρασις», τῆς ὁποίας τὸ κείμενον ἐξεδόθη ὑπὸ J. F. Boissonade εἰς τὰ Anecdota nova (1844) σελ. 329—331. Ὁ Ἰωάννης Εὐγενικός, ὁ ὁποῖος συνέγραψε καὶ ἄλλας παρομοίας ἐγκωμιαστικὰς ἐκφράσεις τόπων τοὺς ὁποίους ἐπεσκέφη, ὡς λ.χ. τῆς Τραπεζοῦντος, Κορίνθου κ. ἄ. ἐπεσκέφη τὴν Ἰμβρον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ἐπ' αὐτῆς κυριαρχίας τοῦ Βυζαντίου, ὑπὸ συνθήκας τὰς ὁποίας ἀγνοοῦμεν, ἔμεινε δὲ τόσον γοητευμένος ἐκ τῶν καλλωνῶν τῆς νήσου, ὥστε ἀναχωρῶν ἀφιέρωσεν εἰς αὐτήν, ὡς «δῶρον ξένιον», ὅπως γράφει, τὴν ἐξῆς σύντομον, ἀλλὰ ὠραίαν περιγραφὴν της. Παραθέτομεν τὸ κείμενον ἀμετάφραστον :

«Ἰμβρος ἡ νῆσος, νῆσος χαριεστάτη καὶ τῶν γε ἐν Αἰγαίῳ πελάγει ἀρίστη, κεῖται μὲν ἐν καλῷ τῆς θαλάττης, οἶμαι δὲ καὶ τοῦ κόσμου παντός, εὐθὺς μετὰ τὸν Ἑλλησπόντον ἐν ἀρχῇ τοῦ πελάγους. Φύσεως δὲ εἴληχε καὶ ἀέρων κράσεως καλλίστης σφόδρα καὶ εὐφυοῦς. Τῇ τε γὰρ ἀρίστη Χερρονησία γεινιάζουσα καὶ μὴν καὶ τῇ πρὸς δυσμὰς αὐτῆς ἡπίρω καὶ νήσοις κύκλω περιστοιχιζομένη καὶ οἷα σελήνη τοῖς ἄστρασιν ἐγκλειομένη, θέσιν τε ἐντεῦθεν τὴν ἀρίστην ἔχει καὶ πνοὰς ἀνέμων διὰ παντός τοῦ ἔτους τὰς ἐπικαιροτάτας καὶ τοῖς σώμασι λυσιτελεστάτας, ἔγγιστα δὲ καὶ οἶον μέση Λήμνου καὶ Σαμοθράκης κειμένη, καλλύνεται τε τοῖν ἀμφοῖν καλοῖς καὶ τὴν ἀμετρίαν ἐκατέρας ἐκφεύγει· τῆς μὲν τὸ σφόδρα ὑπτιον καὶ ἐξ Ἰφαισίου πτώσεως οὐρανόθεν ἀνικμον, μυθικὸς ἄν τις εἴπε· τῆς δὲ τὸ τραχὺ καὶ δυσχεῖμερον καὶ τῷ πλείστῳ ἠλίβατον, ποταμοῖς ἀεννάοις ἀρδευομένη, νάμασι πικνοῖς διαρροεμένη, φυτοῖς ἀειθαλέσι κατεστεμμένη, κήποις καὶ λειμῶσι δο-

ρουφορουμένη, θήρα παντοία καὶ κυνηγεσίους πληθυνομένη, πέρδιξι τε καὶ ὄρνυξι καὶ λαγωοῖς καὶ περιστραῖς γε καὶ φάτταις τὸ τραχὺ τῶν ὀρέων ἡμεροῦσα καὶ τὸ τῆδε δύσβατον καθηδύνουσα καὶ μογοῦντί τι ἐκ τοῦ σύνεγγυς δεξιουμένη καὶ χάριν ἄφθονον παρεχομένη. Θεριστὰς μὲν καὶ νομεῖς ἐν θάλλοις ὥρα δένδρων τε σκιᾶ καὶ διειδέσι νάμασι ἀναψύχουσα, ἀρότας δὲ καὶ θηρατὰς καὶ τοὺς παριόντας ἀπλῶς τούτοις τε καὶ παντοίοις φιλοφρονοῦσα καρποῖς, οὐδαμῆ οὐδαμῶς θῶας ἢ λύκους ἢ ἀλώπεκας ἢ αἰλούρους ἢ τι τῶν λυμαιομένων κνωδάλων, ἀλλ' ὅλας ἀγέλας μόνων ἡμέρων ζώων πανταχόσε προβαλλομένη. Μόνη δὲ ἡ νῆσος ἦδε, ἡ κομιδῆ σὺν ὀλίγαις, ὑπτιάζει τε πεδιάσιν καὶ ὀρέων κορυφαῖς ὄγκουται χαριέντως καὶ τῆ πυκνῆ ὑπαλλαγῆ τὴν ὄψιν ποικίλως ἔστι, μὴ μόνον πεδία καὶ βήσσας, ἀλλὰ καὶ πρῶνας ἔστιν οὐ καὶ ἀκρωρείας σπείρειν παρεχομένη. Τὸ δὲ δὴ θαυμαστότερον, τὰ γοῦν κατὰ τὸν βίον ἀναγκαῖα καὶ μὴν τὰ τερπνὰ οἴκοθεν ἀποκνίσκει. Ἡ οὖν δεῦρο γῆ σιδηροῖτις καὶ ἀργυροῖτις καὶ χρυσοῖτις ἔστιν οὐ καὶ μηδενὸς ἀπλῶς ἔξωθεν ἐπιδομένη, ἐλαιοφόρος, μελιττοφόρος ὑπὲρ τὸν Ὑμηττόν, εὐβοτος, εὐμηλος, οἰνοπληθὴς πολύπυρος, ἦσεν ἂν Ὀμηρος. Δυοῖν δὲ πόλεων, οἷον ὀφθαλμῶν γενναίων, ζεύγει κατασφαλίζεται πρὸς ἄρκτον τε καὶ περὶ τὰ μεσημβρινά, ἀπορθητοῖς τείχεσιν εἰς ἀέρα μέσον ὀκδομημένων καὶ μέση μείονι, οἷον ρινί τι μορφῆς καλλίστης ἐπικοσμεῖται. Ὁ δ' αὐτῆς ἐγὼ μᾶλλον τῶν ἄλλων καλῶν τεθαύμακα, ὅτι καὶ τοῖς Θεῶ μόνω ζῶσι καὶ προσανέχουσι μοναχοῖς πρὸς τὸν οἰκεῖον αὐτοῖς σκοπὸν τὰ μάλιστα συνεπικουρεῖ καὶ ἅμα τοῖς ἐν βίῳ ζῆν κατὰ μοναχοῦς τῷ πλεονί μέρει παρέχεται τῷ ἐρημικῷ καὶ ἠρέμῳ τοῦ χώρου.

Ταῦτα ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγα τῆ καλλίστη τῶν νήσων Ἰμβρο, ἐμοὶ μὲν ἡδυσμα, τοῖς ἐγχωροῖς δὲ φιλοτίμημα, τῆ νήσῳ δὲ αὐτῆ δῶρον ξένιον».

Παρέθεσα ὀλόκληρον τὸ κείμενον τοῦ ἐγκωμίου, ἐπειδὴ τοῦτο, ἔξαιρουμένης τῆς περὶ ὑπάρξεως κοιτασμάτων ἀργύρου καὶ χρυσοῦ ἐν αὐτῇ, περὶ τῶν ὁποίων οὐδὲν εἶναι γνωστὸν σήμερον, καθ' ὅλα τὰ ἄλλα ἀποδίδει πιστὴν εἰκόνα καὶ τῆς σημερινῆς Ἰμβρου. Αἱ φυσικαὶ καλλοναί, τὰ ἡρεμα καὶ εἰδυλλιακὰ τοπία, ἡ ἀπουσία βλαβερῶν ἀγρίων ζώων, ὁ θηρευτικὸς καὶ κτηνοτροφικὸς πλοῦτος, ἡ ποικιλία τῶν προϊόντων καὶ ἡ ἐπάρχεια αὐτῶν διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων της εἶναι ἀρεταὶ διὰ τὰς ὁποίας καὶ σήμερον ἡ νῆσος καυχᾶται.

Ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ 1422 διῆλθεν ἐξ Ἰμβρου, ταξιδεύων ἀνὰ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ὁ ἐκ Φλωρεντίας Ἰταλὸς Christoforo Buondel-

ΚΛΕΑΝΘΗΣ - ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΣΤΕΚΑΣ
ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ - ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΙΜΒΡΟΥ

monti καὶ κατεχώρησε τινὰς τῶν ἐξ αὐτῆς ἐντυπώσεών του εἰς τὸ κατὰ τὸ 1422 συγγραφὲν γνωστὸν ἔργον του *Liber insularum Archipelagi* (Berlin 1824) σελ. 67. Ὁ Buondelmonti ἦτο μαθηματικός, αἱ δὲ ἱστορικαὶ καὶ γεωγραφικαὶ γνώσεις του δὲν φαίνεται νὰ ἦσαν ἐφάμιλλοι πρὸς τὰς μαθηματικάς. Αἱ περιγραφαὶ του εἶναι συνήθως ἐπιπόλαιαι, τὰ δὲ ὀνόματα τῶν νήσων καὶ τὰ τοπωνύμια τὰ ὁποῖα ἀναφέρει ἀνακριβῆ καὶ παραμορφωμένα. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ Ἴμβρος ὀνομάζεται ὑπ' αὐτοῦ *Embaros*, ἡ δὲ Σαμοθράκη *Mandrachi*. Ἀπὸ ὅ,τι περὶ τῆς Ἴμβρου γράφει, φαίνεται ὅτι δὲν εἶδε τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου καὶ δὲν ὑπέπεσεν εἰς τὴν ἀντίληψίν του τίποτε ἀπὸ ὅσα εἶδε καὶ ἐξυμνεῖ Ἰωάννης ὁ Εὐγενικός. Ἡ ἐντύπωσίς του ἐκ τῆς νήσου, ἡ ὁποία φαίνεται νὰ ἐγράφη ἀπὸ ἐρήμου τινὸς ἀκτῆς, ὅπου τὸ πλοῖον του προσήγγισε, εἶναι ὅτι ἡ νῆσος ἦτο ἀμελῶς καλλιέργημένη καὶ ὅτι ἀνὰ τὰς ἀκαλλιεργήτους κλιτῦς τῶν βουνῶν τῆς περιφέρονται ἐλεύθερα ποίμνια αἰγῶν καὶ ἄγρια ζῶα, (*quo in loco pauci in arboribus domesticas vident fructus, quia ege atque indomnita animalia per omnem vagare disponunt et per inusitatasque ripas immeabilis iter eis gradiendo leve manifestatur*).

Κατὰ τὸ 1444 ἐπεσκέφθη τὴν Ἴμβρον ὁ *Cyriaco d'Angona*, εἰς ἐκ τῶν πρώτων Ἰταλῶν λογίων οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως ἤρχισαν νὰ ἐπισκέπτονται τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολὴν πρὸς μελέτην τῶν ἀρχαιοτήτων. Ὁ *C. d'Angona* ἀπεβιβάσθη εἰς τὸν Κεφαλον τῆς Ἴμβρου, πλέων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Εἰς ἐπιστολὴν του, λατινιστὶ γεγραμμένην, τὴν ὁποῖαν ἐξ Ἴμβρου ἀπηύθυνε πρὸς τὸν ἐν Κων)πόλει τότε διατρίβοντα φίλον του Γεώργιον Σχολάριον, τὸν μετέπειτα ὑπὸ Μωάμεθ Β' ἀνηγορευθέντα πατριάρχην Γεννάδιον, καὶ ἡ ὁποία σωθεῖσα εἰς βατικανὸν καὶ ναπολιτικὸν κώδικα, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ γερμανοῦ καθηγητοῦ *Ziebarth* ἐν τῷ ἔργῳ του *Eine Inschriftenhandschrift der Hamburger Stadtbibliothek. Programm des Wilhelm-Gymnasiums in Hamburg* 1903 σελ. 14 κ.έ., (πβ. τοῦ αὐτοῦ σχετικὸν δημοσίευμα ἐν *Athenische Mitteilungen* τόμ. 31 (1906) σελ. 406) περιγράφει διὰ μακρῶν τὸ ταξίδιον του ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς Προικόνησον, Λάμψακον, Καλλίπολιν, Ἴμβρον καὶ Σαμοθράκην. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν, ἡ ὁποία ἀρχίζει μὲ τὴν προσφώνησιν *Cyriacus Scholario, viro graecorum doctissimo, salutem*, δεικνύουσιν πόσον πολὺ ἐξετιμᾶτο τότε ὁ Σχολάριος, καίτοι ἀνθενωτικός, ὑπὸ Ἰταλῶν λογίων, διηγεῖται ὁ *C. d'Angona* ὅτι τὴν 20 Ὀκτωβρίου, πλέων μὲ εὐνοϊκὸν ἄνεμον διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου, ἀπεβι-

βάσθη εἰς τὸν Κέφαλον περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου (oceanò cadente Rhoebò!). Ἐκεῖ συνήντησε τὸν Κριτόβουλον, τὸν γνωστὸν Ἴμβριον εὐπατρίδην καὶ ἱστοριογράφον τοῦ Μωάμεθ Β' καὶ συνοδευόμενος ὑπ' αὐτοῦ μετέβη διὰ ξηρᾶς εἰς τὸ Κάστρον, τὴν πρωτεύουσαν τῆς νήσου, ὅπου συνήντησε τὸν διοικοῦντα αὐτὴν Μανουὴλ Ἀσάνην, ὁ ὁποῖος ὠχύρωνε τότε τὸ ἐκεῖ φρούριον, οὕτινος τὰ ἐρείπια στέφουν σήμερον τὸν λόφον τοῦ Κάστρου. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ πληροφορία του ὅτι καὶ ὁ ἴδιος μετὰ τοῦ Κριτοβούλου ἐβοήθησεν εἰς τὴν σύνταξιν τῆς μαρμαρίνης ἐπιγραφῆς, ἣτις μέχρι σήμερον κοσμεῖ τὴν ἀνατολικὴν πύλην τοῦ φρουρίου καὶ τὴν ὁποίαν ἀναφέρει εἰς τὴν ἐπιστολὴν του. Ἄλλη ἐνδιαφέρουσα πληροφορία τῆς ἀνωτέρω ἐπιστολῆς εἶναι ὅτι ὁ Κριτόβουλος ἦτο προσωπικὸς φίλος τοῦ Γ. Σχολαρίου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἐγνωρίζομεν ἄλλοθεν. Περὶ τῆς καταστάσεως τῆς νήσου δὲν γράφει πολλὰ ὁ C. d'Argona, διότι δὲν ἔμεινεν πολὺν χρόνον εἰς αὐτήν. Ἀπὸ τὴν περιγραφὴν τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἀπὸ τὸν Κέφαλον εἰς τὸ Κάστρον προκύπτει ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὅπως σήμερον, τὰ βουνὰ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς νήσου ἦσαν ἄδενδρα καὶ πετρώδη.

Πολλαὶ πληροφορίες περὶ τῆς Ἴμβρου ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀλώσεως καὶ μετ' αὐτήν, αἱ ὁποῖαι ὅμως εἶναι κυρίως πολιτικῆς φύσεως, εὐρίσκονται ἐγκατεσπαρμέναι εἰς τὸ γνωστὸν ἔργον τοῦ Ἴμβριου ἱστοριογράφου τῆς Ἀλώσεως Κριτοβούλου, ἔχουν δὲ συγκεντρωθῆ καὶ συντόμως διατυπωθῆ εἰς τὴν πραγματείαν μου *Κριτόβουλος ὁ Ἴμβριος καὶ τὸ ἱστορικὸν του ἔργο*, εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἑλληνικὸν» τόμ. 2 (1929), σελ. 167—200.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1675 δύο Ἀγγλοὶ περιηγηταὶ Jacob Spront καὶ George Wheeler ἐπεχείρησαν ταξιδιωτικὴν περιήγησιν τῆς Ἰταλίας, Δαλματίας καὶ τῶν ἑλληνικῶν νήσων, ἐξέθεσαν δὲ τὰς ἐντυπώσεις των ἕκαστος εἰς ἰδιαιτέρον βιβλίον. Εἰς τὸ βιβλίον τοῦ G. Wheeler, τὸ ὁποῖον ἀνέγνωσα εἰς τὴν γαλλικὴν μετάφρασιν ὑπὸ τὸν τίτλον *Voyage de Dalmatie, de Grèce et du Levant. traduit de l'Anglais. Amsterdam 1689* τόμ. 1 σελ. 112, ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς περὶ τῆς Ἴμβρου: «Τὸ Σάββατον 7ην τοῦ ἰδίου μηνὸς ἀπεπλεύσαμεν καὶ περὶ τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἠγκυροβολήσαμεν εἰς τὰ νότια τῆς Ἴμβρου, ἐν ἀναμονῇ εὐνοϊκοῦ ἀνέμου. Ἡ νῆσος αὕτη εἶναι ὀλίγον μικροτέρα τῆς Τενέδου (ἐδῶ πρόκειται βεβαίως περὶ λάθους) καὶ ἔκτείνεται πρὸς βορρᾶν αὐτῆς. Ἔχει τέσσαρα χωρία, τῶν ὁποίων τὸ σπουδαιότερον εἶναι ἡ Ἴμβρος (ἐννοεῖ τὸ Κάστρον) προφυλασσόμενον διὰ

φρουρίου. Ἡ νῆσος εἶναι ὑψηλὴ καὶ ὄρεινὴ καὶ καλύπτεται ἀπὸ δάση, τὰ ὁποῖα συνίστανται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ εἶδος ἀγρίων ἀγλαδεῶν καὶ βροῖθουν ἀπὸ κυνηγι, λαγούς καὶ μερικοὺς ἀγριοχοίρους. Ἀπ' αὐτοὺς ἐσχότωσεν εἰς διάστημα ὀλιγώτερον τῶν δύο ὠρῶν ὁ ἱππότης μας Flaming με τὸν σκύλον του καὶ τὸ τουφέκι του ἓνα ἀγριόχοιρον καὶ μίαν θηλυκὴν με τὰ τέσσαρα ἀγριοχοιριδιά της. Ἀλλὰ ἡ εὐχαρίστησις αὕτη τοῦ ἐκόστισεν ἀκριβὰ, διότι τὸν ἐγκατελείψαμεν ἐπὶ τῆς νήσου, λόγῳ τοῦ ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στολίσκου ἔδωσε τὸ σῆμα τῆς ἀναχωρήσεως ἐνωρίτερον ἀπ' ὅ,τι ἐνομίζομεν. Ὁ πλοίαρχος ὅμως ἦτο τόσο ὑποχρεωτικὸς ὥστε ἄφησε μίαν ἄκατον με τέσσαρες ναύτας του διὰ νὰ τὸν ἀναμένουν, οἱ ὁποῖοι μᾶς συνήντησαν δύο ἡμέρας βραδύτερον κατόπιν κακοκαιρίας καὶ μόχθου, ἀγκυροβολοῦντας ὑπὸ τὸ φρούριον, λόγῳ τῆς σφοδρότητος τοῦ ρεύματος κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἐγὼ καὶ ὁ Sprout εἶχομεν αἰφνιδιασθῆ ὅταν εἶδομεν τὰ πλοῖα μας ἔτοιμα πρὸς ἀπόπλουν, διότι εὕρισκόμεθα εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, ὅπου εἶχομεν ἀνέλθει διὰ νὰ ἐπισκοπήσωμεν τὴν νῆσον καὶ ὅσον καὶ ἂν ἐσπεύσαμεν δὲν ὑπῆρξε μέσον νὰ ἐπιστρέψωμεν. Ἐν τούτοις παρατηρήσαμεν ὅτι τὸ βουνὸν αὐτὸ περιβάλλεται ἀπὸ ὠραίας κοιλάδας ἐπιμελῶς καλλιεργημένας καὶ διηρημένας εἰς ἀγροὺς σίτου καὶ ὅτι ὑπάρχουν πολλαὶ πηγαὶ με ἕξοχον ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ρέον ἀπὸ ἀποτόμους κλιτύας βράχων σχηματίζει ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μικρὰς δεξαμενάς, ὅπου δύνανται τις νὰ κολυμβήσῃ, σκιαζομένας ἀπὸ συκέας, αἰγοκλήματα καὶ ροδοδάφνας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν προξενεῖ ἡ πληροφορία ὅτι κατὰ τὸ 1675 ἔζων ἐπὶ τῆς Ἰμβρου ἀγριόχοιροι. Ἡ πληροφορία αὕτη, εὕρισκομένη εἰς ἀντίθεσιν με τὴν μαρτυρίαν Ἰωάννου τοῦ Εὐγενικοῦ περὶ παντελοῦς ἀπουσίας τοιούτων ἀγρίων ζῴων ἐπὶ τῆς νήσου, φαίνεται ἐντελῶς ἀπίθανος καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τοιαῦτα ζῶα, σπάνια γενικῶς ἐν Ἑλλάδι, εἶναι ἄγνωστα ἀκόμη καὶ εἰς τὰς μεγαλυτέρας νήσους, ὅπως ἡ Κρήτη, Εὐβοία, Λέσβος κ. ἄ. Ἐπειδὴ ὅμως εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Wheeler ἀναφερόμενον γεγονός πρέπει νὰ δοθῆ μία οἰαδῆποτε ἐρμηνεία, δὲν εὕρισκω ἄλλην πιθανωτέραν ἐκδοχὴν εἰμὴ ὅτι τὰ φονευθέντα ζῶα ἦσαν οἰκόσιτοι χοῖροι βοσκοῦ τινος, περιφερόμενοι ἐκεῖ γύρω. Οἱ οἰκόσιτοι χοῖροι ἐπὶ τῆς νήσου ἀνήκουν καὶ σήμερον εἰς φυλὴν ὀλίγον διαφέρουσαν κατὰ τὸ χρῶμα καὶ τὸ μῆκος τοῦ ρύγχους ἀπὸ ἄγρια εἶδη χοίρων καὶ δύνανται εὐκόλως νὰ ἐκληφθοῦν ἀπὸ ἓνα ἐρασιτέχνην κυνηγὸν ὡς ἄγριοι. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι οἱ ἀπόγονοι τοῦ ἰδιοκτήτου των δὲν θὰ ἐγείρουν ἀξιῶσεις ἀποζημιώσεως.

Κατὰ τὸ 1776 ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Ἴμβρον ὁ μόλις 24 ἐτῶν τότε Γάλλος εὐπατρίδης Choiseul Gouffier, ὁ βραδύτερον πρέσβυς ἐν Κων)πόλει, ἀκαδημαϊκὸς καὶ ἐπὶ παλινορθώσεως ὑπουργὸς τῆς Γαλλίας. Ὁ Gouffier ἐταξίδευσεν τότε μὲ τὸν ἐνθουσιασμὸν νέου ποιητοῦ, προθύμου νὰ συγγράφῃ ὕμνους διὰ πᾶν ὅ,τι ἔβλεπε καὶ διὰ τοῦτο αἱ περιγραφαὶ του εἶναι ποιητικαὶ καὶ στεροῦνται εἰδήσεων ἐπὶ πρακτικῶν ζητημάτων. Ἐκ τῶν πολλῶν τὰ ὁποῖα γράφει περὶ τῆς Ἴμβρου εἰς τὸ βιβλίον του Voyage pittoresque de la Grèce σελ. 126 κέ. παραθέτω ὀλίγα ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ λιμένος της. «Τὰ πλοῖα ἔτοιμα πρὸς ἀπόπλουν διὰ τὴν ἐξαγωγὴν τῶν προϊόντων τῆς νήσου, τὰ ὁποῖα ἢ κακοκαιρία ἢ νάγκασε νὰ μείνουν εἰς τὸν λιμένα, ὁ θόρυβος τῶν ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι παλαμάρουν τὰ πλοῖα ἢ ναυπηγοῦν νέα καὶ οἱ ἄλιεις, οἱ ὁποῖοι ἐπιστρέφουν μὲ πλοσίαν ἄγρην ἀπὸ μαρμάρου, σαργοῦς καὶ στρείδια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τρέχουν τα μικρὰ παιδάκια νὰ διεκδικήσουν τὸ μερίδιόν των, σκορπίζουσιν ὀλίγην κίνησιν εἰς τὸν μικρὸν λιμένα τῆς Ἴμβρου. Ὁ ταξιδιώτης διακρίνει τὰ παράλια τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης. Ἀριθμεῖ τὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα διευθύνονται πρὸς τὸ ὑπερήφανον Βυζάντιον καὶ φέρουν ἴσως τὴν εἶδησιν νέων καταστροφῶν. Ἄλλ' ἄς ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν παραλίαν· ἄς καταφύγῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου· θὰ εὕρῃ ὅλα τὰ ὑψώματα στεφανωμένα ἀπὸ δάση, ὅπου ἀφθονοῦν ζῶα παντὸς εἶδους. Θὰ διατρέξῃ τὰς θελκτικὰς πεδιάδας της καὶ τὰ χλοερά της λειβάδια, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο νὰ θρέψουν πολυάριθμα ποίμνια...λίμνας εἰς τὰς ὁποίας ἀντικατοπτρίζονται συστάδες συκεῶν καταφόρτων ἀπὸ καρπούς, ἐκτάσεις ἀπὸ μύρτους καὶ ροδοδάφνας ἢ παλαιὰς ἀγριαμπέλους, αἱ ὁποῖαι ἐναγκαλίζονται τὸν κορμὸν καὶ τοὺς κλώνους ἀκόμη καὶ τῶν ὑψηλοτέρων πλατάνων καὶ αἱ ὁποῖαι ἔχουν φθάσει πρὸ πολλοῦ εἰς τὰς κορυφὰς των, τοὺς φορτῶνουν καὶ τοὺς στολίζουσιν μὲ ὑπερόχους σταφυλὰς καὶ ἐκτείνονται περαιτέρω ἵνα φθάσουν εἰς τὰς γειτονικὰς κορυφὰς».

Περαιτέρω ὁ Gouffier, εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἴμβρου καθήμενος, ἀναπολεῖ τὰ ἱστορικὰ πρόσωπα, ἅτινα κατὰ καιροὺς ἐπάτησαν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους της. Τὸν Μιλτιάδην, ὅστις κατέφυγεν εἰς τὸν λιμένα της διωκόμενος ἀπὸ τὰ πλοῖα τῶν Φοινίκων, ἀφοῦ ὁ πρεσβύτερος υἱὸς του Μειόχος περιῆλθεν εἰς χειρὰς τῶν διωκτῶν. Ἐπειτα τὸν βασιλέα Ἀντίοχον Γ', ὅστις ἐν ἔτει 192 π. Χ. ἀνεπαύθη ὀλίγον εἰς τὴν νήσον, πλέων ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας κατὰ τῶν κυριάρχων τότε τῆς Ἑλλάδος Ρωμαίων. Καὶ τέλος τὸν ἀτυχῆ λατῖνον ποιητὴν Ὀβίδιον, ὅστις ὀδηγοῦ-

μενος ἐν ἔτει 9 μ. Χ. εἰς τὴν μακρυνὴν του ἔξορίαν εἰς Εὐξείνου Πόντον, ἀνεπαύθη ὀλίγας στιγμὰς εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἰμβρου.

Διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἰμβρου ἐνδιαφέρον εἶναι ὅτι, ἐνῶ Ἰωάννης ὁ Εὐγενικός πρὸ τῆς Ἀλώσεως μόνων τριῶν χωρίων τὴν ὑπαρξίν ἐπὶ τῆς νήσου μαρτυρεῖ, ὁ Gouffier, καθὼς καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ Wheeler, εὗρον ἐπ' αὐτῆς τέσσαρα ἤδη χωρία, ὑποθέτω δὲ ὅτι ταῦτα θὰ ἦσαν τὸ Κάστρον, ἡ Παναγία, οἱ Ἅγ. Θεόδωροι καὶ τὸ Σχοινοῦδι. Τὰ ὑπόλοιπα φαίνεται ὅτι εἶναι νεώτερα τοῦ 1776.

Παρατρέχων χάριν συντομίας τὰς ἐξ Ἰμβρου ἐντυπώσεις τοῦ γνωστοῦ Γερμανοῦ γεωγράφου Heinrich Kierpert, καὶ τὰς περὶ αὐτῆς ἐκθέσεις τῶν Γερμανῶν ἀρχαιολόγων Blau, Schlottmann, τοῦ A. Konze, τοῦ ὁποίου ἡ λεπτομερὴς ἐκθεσις ἀποτελεῖ τὴν βάσιν διὰ τὴν γνῶσιν τῆς σημερινῆς τοπογραφίας τῆς νήσου, τοῦ Franz von Lohner, ὅστις ἐξηρεύνησε κατ' Ἰούνιον τοῦ 1873 θαλασσογραφικῶς τὰ δυτικὰ κυρίως παράλια τῆς νήσου, τὸ πολιτικὸν καὶ γεωγραφικὸν χαρακτήρος σημεῖωμα περὶ Ἰμβρου τοῦ Γάλλου V. Guinet, τὴν ὑπὸ τοῦ Αὐστριακοῦ Eug. Oberhummer δημοσιευθεῖσαν ἐκτενῆ περὶ Ἰμβρου πραγματείαν, σταματῶ εἰς τὸν Γερμανὸν ἀρχαιολόγον C. Friedrich, ὅστις ἐπεσκέφθη τὴν νήσον κατὰ Μάϊον τοῦ 1904, ἐρχόμενος ἐκ Λήμνου. Τὰ πορίσματα τῶν ἀρχαιολογικῶν του παρατηρήσεων ἐδημοσίευσεν ὁ C. Friedrich βραδύτερον εἰς τὴν Ἐπετηρίδα τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς Athenische Mitteilungen τόμ. 33 (1908) σελ. 81—112, τὰς δὲ γενικωτέρας του ἐντυπώσεις ἐπὶ τῆς νεωτέρας πολιτιστικῆς καταστάσεως τῆς Ἰμβρου καθὼς καὶ τῶν γειτονικῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, τὰς ὁποίας τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην εἶχε τότε ἐπισκεφθῆ, ἐξέθεσεν εἰς ἰδιαίτερον βιβλίον ἐκδοθὲν βραδύτερον γερμανιστὶ ἐν Βερολίνῳ ὑπὸ τὸν τίτλον: Vor den Dardanellen auf altgriechischen Inseln und auf dem Athos. Berlin 1915.

Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο, τὸ ὁποῖον τυχαίως εὗρον καὶ ἠγόρασα κατὰ νὸ παρελθὸν θέρος ἐν Βόννη, ὁ συγγραφεὺς περιγράφει διὰ μακρῶν πῶς ἀπεβιβάσθη εἰς τὸν Πύργον τοῦ Σχοινοῦδιου καὶ ποίας ἐντυπώσεις τοῦ ἔκαμαν τὰ διάφορα χωρία τῆς Ἰμβρου, τὰ ὁποῖα τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο ἐπεσκέφθη. Περισσότερον ἐνδιατρίβει εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ Κάστρου, τότε ἀκόμη ἔδραν τοῦ Μητροπολίτου, τὸ ὁποῖον συγκεντρώνει μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἀρχαιολόγον. Πολλὰς λέξεις ἀφιερώνει διὰ τὸ φιλόξενον τῶν κατοίκων, τὰς περιποιήσεις τῶν ὁποίων ἀντικείμενον ἔγινε, τὰς ἐξοχὰς καὶ τὰ παρεκκλήσια, ὅπως οἱ Ἅγιοι Ἀνάργυροι. Τοὺς ναυτικούς τῆς Ἰμβρου χαρακτηρίζει ὡς τοὺς ἐμπει-

ΘΕΜ. ΝΤΑΚΟΣ

ροτέρους ἀπὸ ὅσους ἐγνώρισε κατὰ τὸν ἀνὰ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πλοῦν του. Μὲ ζωηρὰ χρώματα διηγεῖται τὴν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν τοῦ ἄφησε μία ἐκδρομὴ ἀπὸ τὴν Παναγίαν εἰς τὴν Ἄρασιαν καὶ τὸ συμπόσιον τὸ ὁποῖον τοῦ παρετέθη ἀπὸ τοὺς συνοδεύοντας αὐτὸν ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων, παρὰ τὴν γνωστὴν κορυὰν βρούσιν, κάτωθεν τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ. «Μουσικὴ ἀπὸ κλαρίνον, βιολὶ καὶ σαντούρι ἀντηχοῦσε. Ἐνα ἀρνάκι περασμένον εἰς ξεφλουδισμένον νεαρόν βλαστὸν δένδρου ἐψήνετο εἰς τὴν πυράν. Κρασί, μαστίχα, καφῆς ὑπῆρχον ἄφθονα. Ἡ συντροφία ἐγένετο διαρκῶς εὐθυμότερη· πυροβολοῦσαν. Διαρκῶς τολμηρότεροι πηδοῦσαν καὶ ἐγύριζαν βόλτες εἰς διαφόρους—ἀκόμη καὶ ἀσέμνους—χορούς. Κοντὰ μας ἐκελλάρουζεν ἡ βρούσις καὶ ἐψιθύριζαν τὰ ὑψηλὰ δένδρα. Πίσω μας ὁ κρημνὸς τοῦ βουνοῦ καὶ ἐμπροστά μας ὁ πράσινος κάμπος καὶ ἡ βαθυγάλανη θάλασσα, καὶ ἐπάνω ἀπ' ὅλα ἕνας διαυγῆς καὶ ἀνέφελος οὐρανός. Ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης θὰ ἠσθάνοντο μεγάλην εὐχαρίστησιν ἂν ἤμποροῦσαν νὰ ἦσαν ἐδῶ».

Ὁ συγγραφεὺς συνεχίζει μὲ ζωηρὰ χρώματα τὴν περιγραφὴν τῆς ὠραίας θέας τὴν ὁποίαν ἀπέλαβε ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ. Καὶ πράγματι ἡ ἐντεῦθεν ἄποψις εἶναι θαυμασία, ὅπως ὁ ἴδιος εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νὰ βεβαιωθῶ. Ὁ θεατῆς ἰστάμενος παρὰ τὸ ἐπιστέφον τὴν βραχώδη κορυφὴν μικρὸν ἐξωκκλήσιον τῆς Παναγίας, δύναται νὰ ἐπισκοπήσῃ ἀπλουμένην ὑπὸ τοὺς πόδας του ὁλόκληρον τὴν νῆσον μὲ ὅλα τὰ βουνά, τὰς κοιλάδας καὶ τὰ χωρία της, μέχρι τῶν ἀπωτάτων παραλίων της, ὅλα πλαισιωμένα ἀπὸ ἕνα εὐρύτατον πλαίσιον γαλανῆς θαλάσσης. Εἰς τὸ βάθος τοῦ πρὸς βορρᾶν θαλασσίου ὀρίζοντος διαγράφονται αἱ ὑψηλαὶ κορυφογραμμαὶ τῆς Σαμοθράκης. Δυτικὰ προβάλλει ἄμυδρὰ ἡ κωνικὴ σιλουέττα τοῦ ἱεροῦ Ἰθωνος. Νοτιοδυτικὰ ἀπλοῦται ἡ χαμηλὴ Λῆμος καὶ πρὸς νότον ἡ Τένεδος καὶ τὰ κράσπεδα τοῦ Ἑλλησπόντου. Τὴν ὠραιότητα τῆς εἰκόνας συμπληροῖ εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ θεατοῦ ἡ ἀνάμνησις τῶν ἀθανάτων ἀρχαίων θρύλων, οἱ ὅποιοι εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη συνδέονται μὲ τὸ περὶ τὴν Ἴμβρον πέλαγος. Εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ θεατοῦ ἀναστῆ ἡ εἰκὼν τοῦ πτερωτοῦ ἄρματος τοῦ Ποσειδῶνος βυθιζομένου ὑπὸ τὰ κύματα τοῦ μεταξὺ Ἰμβρου καὶ Τενέδου πελάγους, ὅπου, κατὰ τὸν ποιητὴν, εὐρίσκοντο οἱ στάβλοι τῶν πτερωτῶν τοῦ Ποσειδῶνος ἵππων :

*Ἔστι δέ τι σπέος ἐνρὸν βαθείης βένθει λίμνης,
μεσσηγὺς Τενέδοιο καὶ Ἰμβρου παιπαλοέσσης·*

*ἐνθ' ἵππους ἔστησε Ποσειδάων ἐνοσίχθων,
λύσας ἐξ ὀχέων, παρὰ δ' ἀμβρόσιον βάλεν εἶδαρ...*

(Ἰλιάδ. Ν 32)

Μία ἄλλη ὄχι ὀλιγώτερον ὠραία εἰκὼν προβάλλει ἀπὸ τὸ πρὸς βορρᾶν μεταξὺ Ἰμβρου καὶ Σαμοθράκης πέλαγος: ἡ ἄγγελος τοῦ Διός, ἡ πτερωτὴ Ἴρις βυθιζομένη ὑπὸ τὰ κύματα, ἵνα συναντήσῃ τὴν ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ βυθοῦ πενθοῦσαν Θέτιν, ἀναγγέλλουσα εἰς αὐτὴν τὰς περὶ τοῦ υἱοῦ τῆς Ἀχιλλέως ἀποφάσεις τοῦ Διός:

*Ὡς ἔφατ' ὦροτο δὲ Ἴρις ἀελλόπος ἀγγελέουσα,
μεσσηγὺς δὲ Σάμου τε καὶ Ἰμβρου παιπαλοέσσης
ἐνθορε μείλανι πόντῳ ἐπεστονάχησε δὲ λίμνη...*

εὔρε δ' ἐν σπῆι γλαφυρῶ Θέτιν... (Ἰλιάδ. Ω 77)

Παρατηρῶν τὸ εὐρὺ μεταξὺ Ἰμβρου καὶ Μέλανος κόλπου πέλαγος ἀναπολεῖ τὸν μυθικὸν ἐκείνον πλοῦν τοῦ Ἰάσονος καὶ τῶν Ἀργοναυτῶν, οἱ ὅποιοι διέσχισαν κάποτε μὲ τὸ ἐλπιδοφόρον σκάφος τῆς Ἀργοῦς τὰ κύματά του, πλέοντες ἀπὸ τῆς Σαμοθράκης εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ συμβολικοῦ χρυσοῦ δέρατος, ὅπως μᾶς διηγεῖται ὁ Ἀπολλώνιος Ρόδιος εἰς τὰ Ἀργοναυτικά στίχ. 922.

*Κεῖθεν δ' εἰρεσίη Μέλανος διὰ βένθηα πόντου
ἴεμενοι, τῇ μὲν Θρηκῶν χθόνα, τῇ δὲ περαιήν
Ἰμβρον ἔχον καθύπερθε· νέον γε μὲν ἡέλιιο
δυομένου, Χερόνησον ἐπὶ προὔχουσαν ἴκοντο.*

Ὁ σημερινὸς ταξιδιώτης παραπλέων τὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἄδενδρα παράλια τῆς νήσου, κινδυνεύει νὰ σχηματίσῃ καθὼς ὁ Buon-delmonti ἀνακριβῆ ἐντύπωσιν περὶ αὐτῆς. Ἐντελῶς διάφορον ὅμως ἐντύπωσιν ἔχει ὁ ἐπιχειρῶν νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ ἐνδότερά της, διότι πᾶν ὅ,τι ὠραῖον ἔχει ἡ νῆσος εὐρίσκεται εἰς τὸ ἐσωτερικόν της. Εἶναι γνωστοὶ οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους οἱ νησιῶται κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μεσαίω-νος, σχεδὸν μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, κατέφευγον εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου, ἵνα ζητήσουν ἀσφάλειαν ἀπὸ τῶν λυμαιομέ-νων τὰ παράλια πειρατῶν. Ἐνεκα τούτου τὰ παράλια ὄλων σχεδὸν τῶν νήσων παρουσιάζουν εἰκόνα ἐγκαταλείψεως.

Ἀποβιβαζόμενός τις εἰς τὸν κύριον λιμένα τῆς νήσου, τὸ Κάστρον, καὶ προχωρῶν κατὰ μῆκος τοῦ Μεγάλου ποταμοῦ, τοῦ ἀρχαίου Ἰλίσ-σοῦ, ὁ ὅποιος διαρρέει τὴν εὐρείαν καὶ εὐφορον ἀνατολικὴν κοιλάδα τῆς νήσου, μετὰ περίπατον μιᾶς περίπου ὥρας ἐν μέσῳ ἐπιμελῶς καλ-

λιεργημένων ἀγρῶν καὶ ἀμπελώνων, φθάνει εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγ. Κωνσταντίνου, ἐκτισμένην ἐπὶ τῶν ἔρειπίων ἀρχαίου ναοῦ, πλησίον ἑνὸς μικροῦ ἀλλὰ θαυμασίου δάσους καὶ περιβαλλομένην ἀπὸ κήπους καὶ εὐφόρους ἀγρούς. Αἱ κλιτῦς τοῦ ὑπερκειμένου τῆς μονῆς βουνοῦ εἶναι κατάφυτοι ἀπὸ ἐλαιόδενδρα, εἰς δὲ τὰς χαράδρας αὐτοῦ βλαστάνουν μυρσίνας καὶ ροδοδάφνας, ἀπὸ τὰς ὁποίας οἱ μαθηταὶ κατασκευάζουν τὰς πανηγυρικὰς ἀψίδας πρὸς διακόσμησιν τῶν θυρῶν καὶ τῶν παραθύρων τῶν σχολείων κατὰ τὰς σχολικὰς ἑορτάς. Προχωρῶν ἔτι περαιτέρω διασχίζει τὸν θαυμάσιον ἐλαιῶνα τοῦ ὑπερκειμένου χωρίου τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, ὅπου τὸ ἀνοικτὸν πράσινον χρῶμα τῆς ἐλαίας ἐναλλάσσεται μὲ τὸ βαθὺ πράσινον τῶν καρεῶν καὶ ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων. Ἀντιπαρέρχεται τὰς καταφύτους ὑπωρείας τῆς Ἀρασιᾶς καὶ εἰσδύει εἰς τὴν μαγευτικὴν κοιλάδα τῆς Κουλέθρας ὅπου εὐρίσκονται οἱ καλύτεροι ἐλαιῶνες καὶ οἱ νερόμυλοι τοῦ χωρίου Παναγίας, συνεχιζόμενοι ἀπὸ κλιτῦς καταφύτους ἀπὸ συστάδας πυκνὰς πρίνων, ἀγριοκέδρων, μελιῶν, ἀγριοτριανταφυλλεῶν καὶ ἄλλων θαμνωδῶν φυτῶν. Κατενθυνόμενος πρὸς τὰ δυτικὰ τῆς νήσου χωρία Ἀγρίδια καὶ Σχοινοῦδι καὶ ὀδεύων κατὰ μῆκος τῆς μακρᾶς χαράδρας, τὴν ὁποίαν σχηματίζει ὁ μεταξὺ τῶν ὑψηλῶν κεντρικῶν βουνῶν ῥέων Μέγας ποταμός, διέρχεται τοπεῖα εἰδυλλιακῆς ἡρεμίας καὶ ὠραιότητος. Εἰς τὰ περιβάλλοντα τὸ Σχοινοῦδι βουνὰ συναντᾶ τὰ μόνα ἐπὶ τῆς νήσου δάση ἐκ πεύκων, τὰ ὁποῖα πολὺ ὀλίγα νῆσοι κέκτηνται.

Ἐκαστον ἀπὸ τὰ χωρία τῆς παρέχει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἐπισκέπτην. Τὸ παλαιὸν Κάστρον, ὅπου ἡ ἀρχαία πόλις καὶ μέχρι ἐσχάτων ἔδρα τοῦ μητροπολίτου καὶ πρωτεύουσα τῆς νήσου, ἐλκύει τὸν ἐπισκέπτην μὲ τὰς ἱστορικὰς ἀναμνήσεις αἱ ὁποῖαι ἀναδίδονται ἀπὸ τὰ ἔρειπιά του, μὲ τὴν δεσπόζουσαν θέσιν του καὶ τὴν ὠραίαν θέαν ἐπὶ τῆς πεδιάδος καὶ τῶν ἐκατέρωθεν κόλπων τῆς θαλάσσης, τῶν ὁποίων οἱ βράχοι καὶ οἱ ἀμμουδιᾶς συνδέονται μὲ τὰς τρυφεροτέρας παιδικὰς ἀναμνήσεις ὄλων τῶν Ἰμβρίων. Τὸ Γλυκὺ γοητεύει μὲ τὴν τερπὴν ὑψηλὴν τοποθεσίαν του εἰς ὑψηλὴν πτυχὴν τοῦ βουνοῦ τοῦ Ἁγ. Δημητρίου, τὴν μεγαλοπρεπῆ θέαν του ἐπὶ τοῦ βορείου πελάγους, τῆς πεδιάδος καὶ τῶν λοιπῶν περὶ αὐτὴν χωρίων καὶ μὲ τὸ πλάσιον τῶν κήπων ἀπὸ ἀμυγδαλιᾶς ποὺ τὸ περιβάλλουν. Ἡ Παναγία μὲ τὸ γειτονικὸν Εὐλάμπιον, ἀπλωμένη εἰς τὸν μυχὸν τῆς εὐφόρου καὶ καταφύτου κοιλάδος, προξενεῖ ἀρίστην ἐντύπωσιν μὲ τὰς εὐπρεπεῖς τῆς οἰκοδομᾶς, ὡς τὸ μέγαρον τῆς Μητροπόλεως, ἡ σχολή, τὰ κτήρια τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, μὲ τοὺς εὐρεῖς δρόμους καὶ τοὺς βαθυσχίους πλα-

τάνους του. Οἱ Ἅγιοι Θεόδωροι μὲ τὸν θαυμάσιον ἐλαιῶνα καὶ τὴν
 τερπνὴν τοποθεσίαν των, τὰ Ἄγριδια μὲ τὸ ὑγιεινότατον κλίμα των
 καὶ τὰς γοητευτικὰς ἔξοχὰς των καὶ τέλος τὸ Σχοινοῦδι, ἡ μεγαλυτέρα
 κωμόπολις τῆς Ἰμβρου μὲ τὰ περίξ δάση του. Ὅλα τὰ χωρία συν-
 δέονται δι' ἄμαξιτῶν ὁδῶν καὶ τηλεφώνου, οἱ δὲ κάτοικοί των διακρί-
 νονται διὰ τὴν ἐργατικότητα, διὰ τὸ φιλέορτον καὶ διὰ τὴν φιλοξε-
 νίαν των.

Ἡ προσφιλεστέρα δι' ἐμὲ εἰκὼν τῆς Ἰμβρου, ἡ ὁποία μένει ἀνε-
 ξάλειπτος εἰς τὴν μνήμην μου, εἶναι ἐκείνη τὴν ὁποίαν τοσάκις ἀπή-
 λαυσα ἀπὸ τοῦ παρὰ τὴν ἔξοδον τοῦ γενεθλίου μου χωρίου Παναγίας
 μικροῦ ὑψώματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑψοῦται ἡ Κεντρικὴ Ἑλληνικὴ
 Σχολὴ τῆς νήσου. Πρὸς τὴν σχολὴν δὲ ταύτην, τὴν ποτινίαν μητέρα
 ὄλων τῶν μορφωμένων Ἰμβρίων, στρέφονται κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτήν,
 καθ' ἣν περαίνω τὸ παρὸν σημείωμα, αἱ ἀναμνήσεις μου. Εἰς τὴν
 μνήμην μου ἀναζῆ ἡ ἀτμόσφαιρα προσφιλῶν συμμαθητῶν καὶ διδα-
 σκάλων εἰς στιγμὰς ἀλησμονήτους, ὅταν μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐσπερινῶν
 μαθημάτων, ἀπηγγέλλετο ἡ κοινὴ εὐχαριστήριος προσευχή, ἐνῶ ὁ ἥλιος,
 δύων πίσω ἀπὸ τὰ βουνὰ τῶν Ἄγ. Θεοδώρων, ἐχρύσωνε τὸ λευκὸν
 τῆς σχολῆς οἰκοδόμημα καὶ τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν της. « . . . Κατηύ-
 γασας ἡμῶν τὰς διανοίας, τῷ φωτὶ τῆς σῆς θεογνωσίας, ἐφαίδρυνας
 ἡμῶν τὸν νοῦν τῇ ἐπιγνώσει τῆς σῆς ἀληθείας καὶ ἀπεκάλυψας ἡμῖν
 τὰ καλὰ μαθήματα . . . ».

Βερολίνον 1936

Ν. Π. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΙΜΒΡΟΥ

ΜΕΡΟΣ Α΄.

ΑΠΟ ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑΣ (1-1204)

1. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (1 - 324).

Ἡ ἐποχὴ τοῦ οἱ Ἰμβριῶτες ἔγιναν χριστιανοί, εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστη· δὲν ἔχουμε καμμιά πηγὴ, κανεὶς ἀπ' τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἢ ἱστορικοὺς συγγραφεῖς δὲν ἀναφέρει τίποτε σχετικὸ γιὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τοῦ νησιοῦ. Γιὰ νὰ βγάλουμε ἓνα ὑποθετικὸ συμπέρασμα γιὰ τὸν χρόνον πὸν ἔγιναν χριστιανοὶ οἱ Ἰμβριῶτες, πρέπει νὰ λάβουμε ὑπ' ὄψη μας: 1) τὶς πηγὰς πὸν ἔχουμε γιὰ τὴ διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ στοὺς πρώτους αἰῶνες, 2) τὴν κατάστασιν τοῦ νησιοῦ σ' αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν πολιτικὴν του ἐξάρτησιν, 3) τὸ περιεχόμενον μερικῶν ἐπιγραφῶν πὸν ἔχουν εὑρεθῆ ἰστὴν Ἰμβρο καὶ πὸν ἀνήκουν στοὺς μετὰ Χριστὸν χρόνους, 4) τὰ σύμβολα τῶν πρώτων χριστιανῶν καὶ τέλος τὶς σχετικὰς παραδόσεις πὸν σώθησαν στὸ στόμα τοῦ λαοῦ ἕως σήμερον. Ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν ἀνωτέρω φτάνουμε στὸ συμπέρασμα, πὸς πολὺ ἀργά, μόνο κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα, πιθανώτατα δὲ κατὰ τὸν πέμπτον, διαδόθηκε ὁ Χριστιανισμὸς ἰστὴν Ἰμβρο.

2. Η ΙΜΒΡΙΩΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ (1)

Γιὰ τὸν ἐκχριστιανισμὸ τῶν Ἰμβριωτῶν, μιὰ παλιὰ παράδοσιν μαῶς λέγει τὰ ἑξῆς: «Ὅταν οἱ εἰδωλολάτρεις ἔκαμναν τὸ μεγάλο πανη-

---

1) Ἡ παράδοσιν ἐκτίθεται σὲ ἰδιαίτερον διήγημα μετὰ τὸν τίτλον «Ὁ Ἅγιος Κόνενος καὶ ἡ θαμμένη γῆ».

Α. Θ. ΛΑΓΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ

γύρι τους, στοὺς ναοὺς τοῦ Ἀγριδιανοῦ βουνοῦ ¹⁾, παρουσιάστηκε ἓνας νέος πὺν εἶχε ἔλθει ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, ὁ Κόνων, καὶ ἄρχισε νὰ τοὺς διδάσκη γιὰ τὸν Χριστό, συμβουλευόντάς τους νὰ ἀφίσουν τὴν εἰδωλολατρεία. Μὰ τόσο ὁ κόσμος, ὅσο καὶ οἱ ἱερεῖς, τὸν ἔδιωξαν μὲ φοβέρες. Φεύγοντας ὁ Κόνων, τοὺς εἶπε πὺς σὲ μιὰ ὥρα, θὰ γίνῃ μέγας σεισμός καὶ θὰ καταστραφοῦν οἱ ναοὶ καὶ ἄνθρωποι πολλοὶ θὰ χαθοῦν. . . . Σὲ λίγο ἔγινε μέγας σεισμός, πὺν δὲν ξανάγινε ἀπὸ τότε στὸ νησί, ὅλοι οἱ ναοὶ καταστράφηκαν καὶ σκεπάστηκαν ἀπὸ μεγάλους βράχους πὺν ἔπεσαν ἀπὸ τὸ βουνό· τὸ μέρος πὺν ἔπαθε τὴν καταστροφή, τὸ λένε ἔως σήμερα οἱ Ἀγριδιανοὶ *Θαμμένη γῆ*. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρες γλύτωσαν, ἔτρεξαν μὲ τὰ ὄπλα νὰ κυνηγήσουν τὸν Κόνωνα καὶ τὸν ἔφτασαν στὶς νοτινὲς ἀκρογιαλιὲς τοῦ νησιοῦ· μὰ ἐνῶ πλησίαζαν νὰ τὸν πιάσουν καὶ νὰ τὸν σφάξουν στὴν ἀκρογιαλιά, χτύπησε ὁ Κόνων μὲ τὸν ἀγκῶνα του ἓνα μικρὸ κρημνάρι καὶ ἀμέσως ἔγινε ἓνας μέγας καὶ ἀπόκρημνος βράχος στὴν ἄκρη τῆς θάλασσας, πὺν χώρισε τὸν Κόνωνα ἀπὸ τοὺς διώχτες του. Στὸν βράχο αὐτόν, σχηματίστηκε μιὰ μεγάλη σπηλιά, μὲ ἄνοιγμα πρὸς τὴν θάλασσα καὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ περάσῃ ἄνθρωπος ὅταν ἔχη λίγη φουρτούνα. Τὸ κούφωμα αὐτὸ τοῦ βράχου, πὺν γεμίζει θάλασσα μὲ τὴν νοτιά, ἔγινε ἡ κατοικία τοῦ Κόνωνα, πὺν ἁγίασε καὶ πέθανε ἐκεῖ, καὶ οἱ νησιῶτες καὶ τώρα μόνον ὅταν εἶναι γαλήνη, περνοῦν καὶ ἀνάβουν τὸ καντήλι του. Καὶ οἱ εἰδωλολάτρες, βλέποντας τὸ θαῦμα, γύρισαν πίσω καὶ πίστεψαν στὸν Χριστό, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ νησιῶτες». Ἡ ἀκρογιαλιά αὐτὴ μὲ τοὺς βράχους καὶ τὴν σπηλιά, φέρνει τὸ ὄνομα ἔως τώρα Ὁ Ἅγιος Κόνενας.

Σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση αὐτή, πὺν φυλάχτηκε τόσους αἰῶνες ἀπὸ τοὺς νησιῶτες, πρέπει νὰ θεωρήσουμε πὺς ἡ τελευταία εἰδωλολατρικὴ ἑορτὴ στὴν Ἰμβρο, ἔγινε κάποια χρονιά πὺν μέγας σεισμός ἔκαμε μεγάλες καταστροφὲς στὸ νησί· στὸ διάστημα τοῦ Ε' αἰῶνα, ἔγιναν πολλοὶ σεισμοὶ στὸ Βυζαντινὸ κράτος, πρὸ πάντων δὲ ἡ Πόλη, ἔπαθε στὸν φοβερὸ σεισμὸ τοῦ 480 πὺν βίασταιξε 40 ἡμέρες. Ἀλλὰ λίγο πρὶν, ἀναφέρεται μέγας καὶ καταστρεπτικὸς σεισμός στὸ Αἰγαῖο στὰ 462—463 ἢ κατὰ Clinton στὰ 468—469, καὶ τότε ἔπαθαν πολὺ ἡ Θράκη, ὁ Ἑλλάσποντος, ἡ Ἰωνία καὶ τὰ νησιά. Βλ. Εὐαγγελίου Β' 14: «Υπὸ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις τοῦ Σκυθικοῦ πολέμου συνισταμένου πρὸς τοὺς ἔξους Ρωμαίους, ἡ τε Θρακία γῆ καὶ ὁ Ἑλλάσποντος ἐσεισθη, καὶ

1) Ἐκεῖ ὑποτίθεται πὺς ἦταν ὁ ναὸς τοῦ Ἑρμοῦ.

Ἰωνία καὶ αἱ καλούμεναι Κυκλάδες νῆσοι, ὡς Κνίδου καὶ Κῶ τῶν νήσων, τὰ πολλὰ κατενεχθῆναι..... καὶ ὄρη μὲν ἐς πεδία κατενεχθῆναι, κατακλυσθείσας δὲ κώμας παραπολέσθαι.....»¹⁾).

Μὲ βάση ὅσα ἀνωτέρω εἶπαμε καὶ τῇ τοπικῇ παράδοσι, ἔχουμε τὴ γνώμη πὼς οἱ Ἰμβριῶτες ἔγιναν χριστιανοὶ μόνο κατὰ τὸ δεύτερο ἡμισυ τοῦ Ε' αἰῶνα καὶ ὄχι ἐνωρίτερα.

3. ΠΙΘΑΝΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΤΗΣ ΙΜΒΡΟΥ.

Ἡ ἐποχὴ ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μέχρι τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εἶναι ἡ περίοδο πού διαμορφώθηκε τέλεια τὸ πολίτευμα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Κάθε πολιτεία, λίγο σπουδαία, εἶχε καὶ δικό της ἐπίσκοπο· ἡ Ἰμβρος, ἀσήμαντο φυσικὰ νησί, καὶ ὅταν ἀκόμα ὅλοι οἱ κάτοικοί της ἔγιναν Χριστιανοί, δὲν ἀναφέρεται νὰ εἶχε ἐπίσκοπο, καθὼς δὲν ἀναφαίρεται καὶ ποῦ ἀνῆκε ἐκκλησιαστικῶς. Ἡ Τένεδο, εἶχε ἐπίσκοπο ἀπὸ τὸν Γ' αἰῶνα, τὸ 431 ἀναφέρεται Τενέδου Ἀναστάσιος καὶ τὸ 450 Φλωρέντιος, Θάσου δὲ τὴν ἴδια ἐποχὴ Ὀνωρᾶτος· θὰ ἦταν πιστευτὸ πὼς ἡ Ἰμβρος θὰ ὑπάγονταν σὲ οἰοδήποτε ἀπὸ τὰ κοντινὰ νησιὰ ἢ σὲ κάποια ἀπὸ τὶς ἐπισκοπὲς τοῦ Ἑλλησπόντου ἢ τῆς Θράκης. Πουθενὰ ὅμως δὲν γίνεται λόγος περὶ Ἰμβρου.

Ἐπειδὴ ὅμως ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Ἰουστινιανοῦ, κέντρο τῆς θρησκευτικῆς ἀρχῆς στὶς Κυκλάδες γίνεται ὁ ἐπίσκοπος Πάρου (ἀργότερα μὲ τὸν τίτλο Παροναξίας), στὸν ὁποῖον ὑπάγονται καὶ οἱ ἐπίσκοποι Νάξου, Καρπάθου, Σίφνου, Ἀμοργοῦ καθὼς καὶ ἄλλες πολλὲς ἐκκλησίες πολλῶν μικρονησιῶν, πού δὲν εἶχαν ἐπίσκοπο, ἐπεκράτησε ἡ γνώμη πὼς καὶ ἡ Ἰμβρος ἐκκλησιαστικῶς πῆγαινε στὴ μητρόπολη Παροναξίας, σ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς πρώτης περιόδου τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. Ἡ γνώμη αὕτη ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὴν ὑπαγωγὴ τῆς Ἰμβρου στὸν ἐπίσκοπο Παροναξίας καὶ στὰ χρόνια τῆς Φραγκοκρατίας (1204 - 1262).

Μ Ε Ρ Ο Σ Β.

4. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΙΜΒΡΟΥ

ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑΣ (1204—1278).

Ἡ τετάρτη Σταυροφορία, πού εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴ κατάληψη τῶν Βυζαντινῶν χωρῶν ἀπὸ τοὺς Φράγκους καὶ τὸν περιορισμὸ τῆς

1) Πρίσκου Πανίτου, Ἀποσπάσματα, ἀριθ. 43, παρὰ Müller, Fragmenta historicorum graecorum, τόμ. IV σελ. 110.

Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας στὸ βασίλειο τῆς Νίκαιας καὶ μερικὲς ἄλλες μικρὲς ἡγεμονίες, ἔφερε μεγάλη ἀναστάτωση καὶ στὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα. Ὁ πόθος τῶν δυτικῶν, νὰ ὑποτάξουν τὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία στὸν Πάπα, τοὺς ἔκαμνε νὰ χρησιμοποιοῦν κάθε τρόπο γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ των· στὴ Πόλη διώρισαν Λατῖνο Πατριάρχη καὶ σὲ ὅλες τὶς ἐπαρχίες Φράγκους ἀρχιεπισκόπους καὶ παπάδες. Ἀλλὰ δὲν ἄλλαξαν τὴν ἐκκλησιαστικὴ τάξη τῶν ἀρχιεπισκοπῶν καὶ μητροπόλεων καὶ γιὰ τοῦτο, ἐπειδὴ στὸ διάστημα τῆς Βενετοκρατίας ἡ Ἰμβρος ἀναφέρεται πὼς ὑπάγονταν ἐκκλησιαστικῶς στὴν ἀρχιεπισκοπὴ Παροναξίας (Κυκλάδων), γιὰ τοῦτο φαίνεται βέβαιον, πὼς τὸ νησί καὶ στὴ Βυζαντινὴ ἐποχὴ, ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγονταν στὸν ὀρθόδοξο μητροπολίτη Παροναξίας (1). Φυσικώτερον θὰ ἦταν νὰ παραδεχθοῦμε πὼς θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπαχθῆ στὴ μητρόπολη Λήμνου, ὅπου καὶ πολιτικῶς ἀνῆκε στὸ Δουκάτο τῶν Ναυιγαγιόζων, σ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς Βενετικῆς κατοχῆς.

Καὶ στὴν Ἰμβρο, ὅπως καὶ σὲ ὅλα τὰ μέρη, οἱ Λατῖνοι ἔστειλαν δικούς των παπάδες, πῆραν τὶς ἐκκλησίες καὶ μεταχειρίζονταν ὅλα τὰ πιεστικὰ μέτρα γιὰ νὰ γυρίσουν τοὺς Ὁρθοδόξους στὸν Παπισμό. Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρουμε πὼς στὰ 1211 ὁ Πάπας ἔστειλε στὴ Πόλη τὸν ἐπίσκοπο Πελάγιο, μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ μεταχειρισθῆ κάθε μέσο γιὰ τὴν ὑποταγὴ τῶν ὀρθοδόξων. Καὶ ὁ ἐπίσκοπος αὐτὸς ἔκαμε ὅ,τι μπορούσε, « . . . ἀπειλῶν διὰ θανάτου τοὺς παρακούοντας, φυλακίζων μοναχοὺς, δεσμεύων ἱερεῖς, κλείων ναοὺς, . . . » ὥστε οἱ κάτοικοι ἀναγκάστηκαν νὰ παρουσιαστοῦν στὸν αὐτοκράτορα Ἐρρῖκο καὶ τοῦ δήλωσαν, πὼς ἂν ἐξακολουθοῦσαν αἱ πιέσεις τοῦ Πελαγίου, θὰ ἔφευγαν στὴν Ἀσία καὶ ὅτι ὑποτάχθηκαν σωματικῶς στοὺς Φράγκους, ὄχι ὅμως πνευματικῶς καὶ ψυχικῶς. Τότε ὁ Ἐρρῖκος διάταξε νὰ ἀπολυθοῦν οἱ φυλακισμένοι καὶ ἔπαυσαν οἱ πιέσεις. Ἡ κατάστασις τῶν ὀρθοδόξων καλλιτέρευσε ὅταν δυνάμωσε τὸ βασίλειο τῆς Νίκαιας καὶ ἄρχισαν νὰ φοβοῦνται οἱ Φράγκοι τῆς Πόλης.

5. Η ΙΜΒΡΟΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΕΞΑΡΧΙΑ.

Ἄμα οἱ Βυζαντινοὶ ἔδιωξαν τοὺς Λατίνους ἀπὸ τὴν Πόλη (126) καὶ ὁ Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος ἀνακατέλαβε τὶς περισσότερες ἐπαρχίες,

1) Βλ. Μ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαίδ. ἐν ἄρθρῳ «Ἰμβρος» καὶ Μουστοξύδου. Ὑπόμνημα § 73.

διωρίστηκαν ὀρθόδοξοι ἀρχιεπίσκοποι στίς ἀνακαταληφθεῖσες χώρες· οἱ περισσότερες ὅμως ἀπὸ τίς Κυκλάδες, ὡς καὶ ἡ ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Παροναξίας, ἔμειναν στὰ χέρια τῶν Βενετῶν καὶ ἀναγνωρίστηκαν ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς ὡς Βενετικὸ Δουκάτο. Ἡ Ἴμβρος, πού τὴν εἶχαν πάρει οἱ Βυζαντινοί, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ὑπάγεται στὴν Καθολικὴ μητρόπολη τῆς Παροναξίας, καὶ οἱ Βυζαντινοί, ἐπειδὴ εἶχαν πάντοτε τὴν ἰδέα πὼς θὰ ἐπαιρναν ἀπὸ τοὺς Βενετοὺς τίς Κυκλάδες, καὶ θὰ ἔδιναν στὴν μητρόπολη Παροναξίας τίς ἐπαρχίες της, δὲν προσάρτησαν τὴν Ἴμβρο σὲ καμμιά ἀπὸ τίς κοντινὲς μητροπόλεις, ἀλλὰ τὴν ἔκαμαν ἀνεξάρτητη *Πατριαρχικὴ Ἐξουχία*. Τὴ βρίσκουμε δὲ ὡς Πατριαρχικὴ ἔξουχία ἕως τὰ τέλη τοῦ 14ου αἰῶνα, καὶ τὴν διοικοῦσε Πατριαρχικὸς ἔξαρχος, ἄλλοτε μὲν ἀπὸ τοὺς ἐγχωρίους ἱερεῖς, ἄλλοτε δὲ σταλμένος ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο. Ὁ τίτλος *πρωτόπαπας*, πού ἔδιναν οἱ Ἴμβριῶτες στὸν ἀντιπρόσωπο τοῦ μητροπολίτου καὶ ἕως τὰ τελευταῖα χρόνια, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν Πατριαρχικὸ Ἐξάρχο αὐτῆς τῆς περιόδου.

6. ΟΙ ΙΜΒΡΙΟΙ ΖΗΤΟΥΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟ.

Ὅταν ἔγινε Αὐτοκράτορας Ἰωάννης ὁ Ε' ὁ Παλαιολόγος (1341), ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς βασιλείας του, ἄρχισε ἐμφύλιος πόλεμος μὲ τὸν μέγαν Δομέστικο Ἰωάννη τὸν Κατακουζηνό, πού ἀνακηρύχτηκε κι' αὐτὸς αὐτοκράτορας. Ὁ ἀνήλικος Ἰωάννης ἀναγκάστηκε νὰ καταφύγει στὴ Τένεδο· πολλὲς ἐπαρχίες τάχθηκαν μὲ τὸ μέρος τοῦ Κατακουζηνοῦ, ἐνῶ τὰ νησιά δὲν ἔδειξαν μὲ ποιὸν θὰ πῆγαιναν, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Λήμνο, πού ἔμεινε πιστὴ στὸν Ἰωάννη τὸν Παλαιολόγο. Ἀπὸ τὴ Τένεδο ὁ Παλαιολόγος πῆγε στὴ Λήμνο, ἀπ' ἐκεῖ δὲ καὶ στὰ ἄλλα νησιά, γιὰ νὰ τὰ κρατήσῃ πιστά, μὲ διάφορες ὑποσχέσεις. Τὰ βασιλικά καράβια ἦλθαν καὶ στὴν Ἴμβρο. Ἡ παράδοση μᾶς λέγει πὼς δὲν πῆγαν στὸ λιμάνι τοῦ Κάστρου ἢ τοῦ Κάρδαμου, ἀλλὰ σὲ μιὰ ἄλλη ἀγκάλη πού εἶναι βορεινὰ ἀπὸ τὸ Γλυκὺ, ἀνατολικά ἀπὸ τὸν Κάρδαμο, ἔκει κάτω ἀπὸ τοὺς γκρέμνους, ἄραξαν τὰ βασιλικά καράβια, γιὰτὶ δὲν ἦταν βέβαιος ὁ αὐτοκράτορας, γιὰ τὴ πίστη τῆς φρουρᾶς τοῦ Κάστρου. Μὰ τὸ νησί, πού παρακολουθοῦσε τὴ Λήμνο, δήλωσε πίστη στὸν Παλαιολόγο, οἱ δὲ κάτοικοι ζήτησαν ἀπὸ τὸν Ἰωάννη νὰ τοὺς στείλῃ δικὸν τοὺς ἀρχιεπίσκοπο, ἐπειδὴ γιὰ παραμικρὲς ὑποθέσεις ὁ πρωτόπαπας τοὺς ἔστειλε στὴν Πόλη, στὸ Πατριαρχεῖο. Ὁ αὐτοκράτορας τὸ ὑπεσχέθηκε μὲν, ἀλλὰ δὲν βίασταξε τὸ λόγο του, εἴτε γιὰτὶ λησμόνησε, εἴτε γιὰ ἄλλους λόγους, πιθανὸν ἀπὸ ἀντίδραση τοῦ Πατριαρχείου. Ἀργότερα ὅμως ὁ γιὸς του *Μανουήλ*, προβίβασε τὴν

Ἰμβρο σὲ ἀρχιεπισκοπή. Οἱ Ἰμβριῶτες στὸ μέρος ποὺ προσήγγισαν τὰ βασιλικά καράβια, ἔδωκαν τὸ ὄνομα *Γκρέμνοι τοῦ βασιλῆα* καὶ αὐτὴ τὴν ὀνομασία κρατεῖ ἡ ἀκρογιαλιά αὐτὴ ἕως σήμερα.

ΜΕΡΟΣ Γ΄.

Η ΙΜΒΡΟΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

7. ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ.

Στὸ διάστημα τῆς βασιλείας τοῦ *Μανουήλ Παλαιολόγου* (1391—1423), ἔγιναν πολλὲς μεταβολὲς στὴ διοίκηση τῆς ἐκκλησίας τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Ἐπειδὴ ἀρκετὲς ἐπαρχίες εἶχαν ξεπέσει, πολλὲς ἀρχιεπισκοπὲς καταργήθηκαν, ἄλλες μεγάλωσαν καὶ δημιουργήθηκαν καὶ πολλὲς νέες. Καὶ ἡ Ἰμβρος εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς ἐπαρχίες ποὺ προήχθησαν σὲ ἀρχιεπισκοπὲς ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα *Μανουήλ*. Ἔγινε δὲ ἡ προαγωγή αὐτὴ ὅταν ἦταν *Πατριάρχης* ὁ *Ἀντώνιος δ' Δ'*, στὰ 1397 καὶ ἀκριβῶς τὸν τελευταῖο χρόνο τῆς *Πατριαρχείας* του ¹⁾, τὸν Ἀπρίλιο μῆνα. Τὴν ἴδια ἐποχὴ ἔγινε καὶ ἡ *Θάσος* ἀρχιεπισκοπή. «*Ἐτιμήθησαν παρὰ τοῦ ἐν βασιλεῦσι κυροῦ Μανουήλ τοῦ Παλαιολόγου εἰς ἀρχιεπισκοπὰς καὶ ἡ Ἰμβρος καὶ ἡ Θάσος*» ²⁾).

Πρῶτος ἀρχιεπίσκοπος Ἰμβρου χειροτονήθηκε κάποιος *Γεώργιος*, ποὺ ἦταν ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς τοῦ βασιλικοῦ κλήρου καὶ ἴσως προστατευόμενος τοῦ αὐτοκράτορα. Ἐνῶ δὲ λίγο ἀργότερα, βρίσκεται τὸ νησί σὲ κάποια ἀκμὴ, μὲ εἴκοσι χωριά, μιὰ πόλη καὶ πέντε κάστρα ³⁾, φαίνεται πὼς τὰ ἔσοδα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς θὰ ἦταν πολὺ ἀσήμαντα, καὶ ὁ *Δεσπότης* δὲν μποροῦσε νὰ ζήσει ἀξιοπρεπῶς. Γιὰ τοῦτο, ὁ αὐτοκράτορας *Μανουήλ*, χορήγησε καὶ μερικὰ κτήματα στὴν ἀρχιεπισκοπή, γιὰ νὰ ἀυξηθοῦν τὰ ἔσοδα του *Δεσπότη*. Ποιὰ ἦταν τὰ κτήματα αὐτὰ δὲν ξέρουμε, καθὼς δὲν ξέρουμε καὶ τίποτε ἄλλο γιὰ τὸν πρῶτο *Δεσπότη* τοῦ νησιοῦ ⁴⁾.

1) Ἀντώνιος ὁ Δ' ἐπατριάρχευσε τὸ Α' 1389—1390 καὶ τὸ Β' 1391—1397 (Μαῖος).

2) Acta, Σημείωσις. Σύνταγμα ἱερῶν κανόνων. Ράλλη καὶ Ποτλῆ. Τόμος Ε' σελίς 496. Σημείωσις Α' εἰς τὸ «Περὶ Θάσου», Ἐκκλ. Ἀλήθ. ἔτος ΙΘ' σελ. 405.

3) Νέος ἑλληνομνήμων Ζ' σελ. 363.

4) Μ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ πίνακες. Περὶ Ἀντωνίου τοῦ Α' σελ. 453.

ΧΡΙΣΤ. ΧΡΙΣΤΕΛΛΗΣ
ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ

8. ΜΙΑ ΔΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΜΕ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΛΑΥΡΑ.

Στις ἀρχές τοῦ ΙΕ' αἰῶνα ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Ἰμβρου ἀνοίξε δίκη μὲ τὸ μοναστήρι τῆς Μεγάλης Λαύρας τοῦ Ἁγίου ὄρους. Στὴν περιέργη αὐτὴ δίκη, πὺν ἔφτασε στὸ Πατριαρχικὸ δικαστήριον τῆς Πόλης, ἐνάγοντες εἶναι ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἰμβρου (χωρὶς νὰ ἀναφέρεται τὸ ὄνομά του) καὶ οἱ κληρικοὶ τοῦ νησιοῦ, ἐναγόμενοι δὲ οἱ καλόγηροι τῆς Λαύρας. Ὁ κληρὸς τῆς Ἰμβρου, ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ τὸν μέγαν Χαρτοφύλακα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Θεόδωρον Ἀνεμᾶν, ἡ δὲ Μεγάλη Λαύρα ἀπὸ τὸν μοναχὸν Ἰωάσαφ. Αἰτία τῆς δίκης εἶναι μιὰ ἱερὴ εἰκόνα τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ, πὺν βρίσκεται στὸ μετόχι τῶν Καλαμιῶν τῆς Ἰμβρου. Καὶ ἡ μὲν ἀρχιεπισκοπὴ ζητᾷ νὰ τῆς παραχωρηθῇ τὸ εἰκόνισμα, ἐπειδὴ καὶ ἄλλοτε ἀνῆκε στοὺς κληρικοὺς τῆς νήσου, ὁ δὲ Ἁγιορείτης μοναχός, βασιζέται στὸ δικαίωμα τῆς κατοχῆς, ἐπειδὴ ἔχουν περάσει τὰ 40 χρόνια· παρουσιάζει δὲ καὶ γράμματα τοῦ αὐτοκράτορα Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου καὶ σιγίλλια τῶν Πατριαρχῶν Ἰσιδώρου καὶ Καλλίστου. Ἡ ἀπόφαση τοῦ Πατριαρχικοῦ δικαστηρίου, ὑπογράφεται ἀπὸ τὸν μητροπολίτη Βερροίας Εὐστάθιο, ἀπὸ τὸν δοῦκα τοῦ Στραβομίτου (:) καὶ ἀπὸ τὸν Λάσκαρι τοῦ Ἀλεξανδρῆ, ὑπογράφει δὲ τελευταῖος καὶ ὁ Καθολικὸς κριτῆς τῶν Ρωμαίων Γεώργιος ὁ Μαριώτης. Ἡ ἀπόφαση δικαιώνει τοὺς καλογήρους, στοὺς ὁποίους παραμένει ἡ εἰκόνα. Φαίνεται πὺς ἡ ἁγία αὐτὴ εἰκόνα τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ τοῦ Καλαμιδιώτου θὰ εἶχε ἔσοδα ἀπὸ διάφορα ἀφιερῶματα καὶ ἡ φτωγὴ ἀρχιεπισκοπὴ προσπαθοῦσε νὰ τὴν πάρη γιὰ νὰ τὰ καρποῦται. Ἡ ἀπόφαση ἔχει ἐκδοθῇ τὸν Ἰούνιο μῆνα, Ἰνδικτ. ιε' ἀπὸ κτίσεως κόσμου ϜϜιε, περίπου στὰ 1407. Πιθανότατα ἀρχιεπίσκοπος Ἰμβρου νὰ ἦταν ἀκόμη αὐτὴν τὴν ἐποχὴ ὁ ἀνωτέρω Γεώργιος.

9. ΕΝΩΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙ (15ος ΑΙΩΝ).

Οἱ τελευταῖοι Παλαιολόγοι βλέποντες τὸν κίνδυνον πὺν ἀπειλοῦσε τὸ κράτος ἀπὸ τὴ πρόοδο τῶν Τούρκων, ἤλθαν πολλὰς φορὰς σὲ διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς Δυτικούς καὶ προσέφεραν στὸν Πάπα τὴν ὑποταγὴ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὸν ὄρον νὰ τοὺς δώσῃ στρατιωτικὴ καὶ χρηματικὴ βοήθεια. Ἐπειδὴ οἱ ἐνέργειες αὐτὲς γίνονταν χωρὶς νὰ εἶναι μὲ τὴ γνώμη τῆς πλειονότητος τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου, τὸ κράτος ἦταν διηρημένο σὲ δυνὸ κόμματα, τοὺς ἐνωτικούς καὶ τοὺς

ἀνθενωτικούς· στη κίνηση αὐτή, ἀντιπροσωπεύεται καὶ ἡ Ἰμβρος, ἀπὸ ἓνα καλόγηρο, πὺν τὸν ἔλεγαν *Θεοφάνη*. Ὁ Θεοφάνης ἀσκήτευε στὸ βουνὸ *Μονοβυζοῦ* τῆς Ἰμβρου, στὸν σημερινὸ Προφήτη Ἡλία τῶν Ἀγριδιῶν. Ὄταν μαθεύτηκε καὶ στὴν Ἰμβρο, πὺς ὁ αὐτοκράτορας *Ἰωάννης Η'* ὁ *Παλαιολόγος*, καὶ πολλοὶ ἄλλοι κληρικοὶ εἶχαν ὑπογράψει τὴν ἔνωση τῶν ἐκκλησιῶν στὴ Σύνοδο τῆς Φλωρεντίας (1439), ὁ Θεοφάνης γράφει ἐναντίον τῆς συνόδου τῆς Φλωρεντίας καὶ τῆς ἐνώσεως. Τὸ σύγγραμμά του τὸ ὀνομάζει «Σύνταγμα», τὸ ἔστειλε δὲ στὸν μητροπολίτη Ἐφέσου *Μάρκο τὸν Εὐγενικό*¹⁾, γιὰ νὰ τὸ δώσει στὸν αὐτοκράτορα *Ἰωάννη*²⁾.

Καθὼς σὲ ὅλα τὰ μέρη, πὺν εἶχαν παραμείνει στοὺς Βυζαντινοὺς ὡς τὴν ἐποχὴ τῆς ἀλώσεως τῆς Πόλης ἀπὸ τὸν Μωάμεθ, ἔτσι καὶ στὴν Ἰμβρο, ὁ κόσμος ἦταν διαιρημένος σὲ δυὸ κόμματα. Οἱ κτηματίες, οἱ περισσότεροι, μὲ τὴν ἰδέα πὺς θὰ εἶχαν ὑποστήριξη ἀπὸ τοὺς Δυτικούς, εἶχαν προχωρήσει στὴν ἔνωση. Στὴν Ἰμβρο τοὺς ἐνωτικούς φαίνεται πὺς τοὺς ἀντιπροσώπευε ὁ *Ἀλέξανδρος Ἀσάνης* στὰ χρόνια τῆς ἀλώσεως, πὺν πιθανὸν νὰ ἦταν γιὸς τοῦ *Μανουὴλ Ἀσάνη τοῦ τοῦ Λάσκαρι*, τοῦ Διοικητοῦ τῆς Ἰμβρου στὰ 1442. Τοὺς δὲ ἀνθενωτικούς, ἀντιπροσώπευε ὁ *Κριτόβουλος*, ἀπὸ τοὺς κτηματίες τοῦ νησιοῦ, πὺν διωρίστηκε διοικητὴς τῆς Ἰμβρου ἀπὸ τὸν Σουλτάνο καὶ ὁ ὁποῖος θεωροῦσε ὅτι τίποτε δὲν μποροῦσε νὰ σώσει τὴν κατάστασιν³⁾. Καὶ ὁ μὲν Κριτόβουλος, ὡς διοικητὴς Ἰμβρου, ἔγινε αἰτία νὰ μὴν κακοπάθῃ ὁ κόσμος στὰ πρῶτα χρόνια τῆς ὑποταγῆς τοῦ νησιοῦ στοὺς Τούρκους, οἱ ἄλλοι ὅμως κτηματίες καὶ ἄρχοντες πὺν εἶχαν φύγει, δὲν ἔπαυσαν νὰ ἐνεργοῦν στὴ Δύση καὶ στὸν Πάπα, γιὰ νὰ ξαναπάρουν τὴν Ἰμβρο. Στὶς ἐνέργειές τους αὐτὲς ὀφείλονται τὰ παθήματα τοῦ νησιοῦ, ἕως τὸ 1479, πὺν ἔγινε ἡ συνθήκη μεταξὺ Βενετίας καὶ Τουρκίας. Στὸ ἀνάμεσα διάστημα ἀναφέρεται μητροπολίτης Ἰμβρου ὁ *Δωρόθεος* (1459), ἐνῶ ὁ Κριτόβουλος δὲν ἀναφέρει ὄνομα μητροπολίτου Ἰμβρου αὐτὰ τὰ χρόνια· μόνο στὴ πρεσβεία πὺν στάλθηκε ἀπὸ τὴν Ἰμβρο στὸ Σουλτάνο τὸν χρόνο τῆς Ἀλώσεως, ἔλαβε μέρος καὶ ὁ «ιε-

1) Α. Δημητρακοπούλου, Ὁρθόδοξος Ἑλλάς, σελ. 103 — 105.

2) Ἀπὸ τὴν «Ἐκφρασι Ἰμβρου» τοῦ Ἰω. Εὐγενικοῦ, πὺν γράφηκε στὶς ἀρχὲς τοῦ 15ου αἰῶνα, φαίνεται πὺς βρισκόνταν πολλοὶ καλόγηροι στὸ νησί.

3) Περὶ Κριτοβούλου, ἔγραψε λεπτομερεστάτη καὶ σπουδαία μελέτη ὁ συμπατριώτης καθηγητὴς Ν. Π. Ἀνδριώτης, «Κριτόβουλος ὁ Ἰμβριος καὶ τὸ ἱστορικὸ του ἔργο» εἰς τὸ περιοδικὸ «Ἑλληνικά» 2 (1929), σελ. 167 — 200.

ρεὺς» τῆς νήσου, λέγει ὁ Κριτόβουλος. Τὸ ὄνομα τοῦ μητροπολίτη Δωροθέου, βρίσκεται στὴν ἐπιστολὴ πού ἔστειλε ὁ Πάπας Πίος ὁ Β' στὸν Ἀλέξανδρο Ἀσάνη, καὶ τοῦ παραχωροῦσε τὴν Ἰμβρο ὡς κτῆμα του σ' αὐτὸν καὶ τοὺς ἀπογόνους του! θέτει ὅμως τὸν ὄρον, νὰ πληρώνονται στὸν μητροπολίτη Ἰμβρου Δωρόθεο καὶ στοὺς μέλλοντας μητροπολίτας ἑκατὸν χρυσοῖ, δηλ. 1300 περίπου χρυσᾶ φράγκα! Γιὰ τόσο ποσό, πού θὰ μετροῦσε ὁ μητροπολίτης στὸ Παπικὸ Ταμεῖο, παραχωρεῖ ὁ Πάπας τὴν Ἰμβρο στὸν Ἀλ. Ἀσάνη!... Ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ φαίνεται πὼς καὶ ὁ Δωρόθεος ἔκλινε μὲ τὸ μέρος τῶν ἐνωτικῶν ¹⁾).

10. ΣΦΑΓΗ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΠΡΟΚΡΙΤΩΝ ΣΤΗΝ ΙΜΒΡΟ.

Στὴν Ἰμβρο σώζεται μιὰ παράδοση, τὴν ὁποία ἔχουμε τὴν γνώμη πὼς πρέπει νὰ τὴν τοποθετήσουμε στὸ χρονικὸ διάστημα 1460 — 1470, γιατί σχετίζεται μὲ ἀνακατάληψη τοῦ νησιοῦ ἀπὸ τοὺς Δυτικούς. Ἡ παράδοση μᾶς λέγει ὅτι: «Ὅταν ξαναῆλθαν στὸ νησί τὰ φράγκικα καράβια καὶ ἔφυγαν οἱ Τοῦρκοι, οἱ Φράγκοι πῆραν τὸ Κάστρο καὶ φυλάκισαν μέσα στὸ φρουρίο ὅλους τοὺς χριστιανοὺς (ἐν τοὺς ὀρθοδόξους βέβαια), πού εἶχαν πάει μὲ τὸ μέρος τῶν Τούρκων καὶ πού δὲν πρόλαβαν νὰ φύγουν. Ὅταν ὅμως μαθεύτηκε πὼς τὰ τούρκικα καράβια ἐτοιμάζονταν νὰ βγοῦν ἀπὸ τὰ Στενὰ γιὰ τὴν Ἰμβρο, οἱ Φράγκοι ἔσφαξαν ὅλους τοὺς φυλακισμένους Ἰμβριῶτες καὶ ἔφυγαν... Τὸ μέρος πού τοὺς ἔσφαξαν, τὸ λένε ἕως σήμερα Χαλάστρα ²⁾ καὶ εἶναι τὸ πλεον ἀπόκρημνο μέρος τοῦ φρουρίου, πρὸς τὰ βορεινά· τὸ ὕψος του εἶναι περίπου 25 μέτρα ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ἡ παράδοση μᾶς λέγει πὼς τὰ κορμιὰ καὶ τὰ κεφάλια τῶν σφαγμένων, τὰ κυλοῦσαν οἱ Φράγκοι στὴ θάλασσα.

Ἄν ἔγινε τέτοια σφαγὴ στὴν Ἰμβρο, θὰ εἶναι ὀρθότερο νὰ χρονολογηθῆ στὸ 1467 ἢ 1468. Γιατὶ τὸ θέρος τοῦ 1466 πού κατελήφθη ἡ Ἰμβρος ἀπὸ τοὺς Βενετοὺς μὲ ναύαρχο τὸν Βίκτωρα Καπέλλο, ἔφυγε καὶ ὁ Κριτόβουλος στὴ Πόλη, ἕως τότε δὲ φαίνεται θὰ παρέμεινε στὴν Ἰμβρο. Καὶ μαζὶ μὲ αὐτόν, ἀπὸ φόβο ἴσως τῶν Βενετῶν

1) Λεπτομερῆ μελέτη σχετικὴ μὲ τὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ τοῦ Πάπα ἔχει δημοσιεύσει ὁ Σ. Λάμπρος, εἰς τὸν «Νέον Ἑλληνομνήμονα» τόμ. 10 (1913) σελ. 113—126.

2) Χαλάστρα, ἴσως γιὰτὶ ἐκεῖ ἐχάλασαν (ἐφόνευσαν) τοὺς προκρίτους.

θά ἔφυγαν καὶ ἄλλοι Ἰμβριῶτες καὶ αὐτοὺς θὰ ἐννοῆ ἢ παράδοση. Ὅσοι δὲ δὲν ἔφυγαν, ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Κριτοβούλου, αὐτοὺς θὰ ἐφυλάκισαν καὶ θὰ ἔσφαξαν οἱ Βενετοί. Ὄταν στὰ 1468 ἐγίνε ἀπόβαση τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων στὸ νησί, πὺ τὸ εἶχε καταλάβει ὁ Βενετὸς Νικόλαος Κάναλης καὶ στὴ κατάληψή του ἀπὸ τὸν Μαχμούτ Πασᾶ στὰ 1470 (Ἰούλιος), ὁ Κριτόβουλος δὲν ἦταν στὴν Ἰμβρο.

Ἴσως ὅμως νὰ ἀναφέρεται ἡ σφαγὴ Ἰμβριωτῶν, στὰ 1698, ὅταν ὁ Βενετὸς ναύαρχος Ἱερώνυμος Δολφίνος, ἀφοῦ ἐπέτρεψε στοὺς ναῦτες του νὰ λεηλατήσουν τὰ χωριὰ τῆς Λήμνου, ἦλθε στὴν Ἰμβρο καὶ ἔμεινε τέσσαρες μῆνες στὰ νερά της, προκαλῶντας τὸν τουρκικὸ στόλο. Καὶ τότε οἱ Βενετοὶ ρῆμαξαν τὸ νησί καὶ ἴσως νὰ ἔκαμαν καὶ σφαγὴ νησιωτῶν, ἂν καὶ ἀναφέρεται μονάχα λαφυραγώγησι.

11. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΙΜΒΡΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 16ον ΑΙΩΝΑ.

Ἀπὸ τὸν μητροπολίτη Δωρόθεο καὶ ἔπειτα, καμμιά πληροφορία δὲν βρισκόμε γιὰ τὴν ἐκκλησία τῆς Ἰμβρου, οὔτε τὰ ὀνόματα τῶν μητροπολιτῶν τῆς γνωρίζουμε ἕως τὶς ἀρχὲς τοῦ 18ου αἰῶνα, ἐκτὸς ἀπὸ δύο, καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ πρῶτος ἀναφέρεται σὲ σιγίλλιο πὺ ἀφορᾷ τὸ μοναστήρι τοῦ Σταυρονικήτα τοῦ Ἁγίου ὄρους καὶ ὀνομάζεται *Λεόντιος* στὰ 1541, ὁ δὲ δεῦτερος εἶναι ὁ *Ἰωακείμ*, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται πὺ εἶναι ὁ θεμελιωτὴς τοῦ χωριοῦ Σχοινουδιοῦ, κατὰ τὸ δεῦτερον ἡμῖσι τοῦ 16ου αἰῶνα, ὁ γνωστὸς στὴ σχοινουδιώτικη παράδοση μὲ τὸ ὄνομα *Γιακίμης*. Τοῦ μητροπολίτη τούτου σώζεται καὶ μιὰ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἀρχιεπιγραμματέα τοῦ Πατριαρχείου Θεοδόσιο, γραμμένη ἀπὸ τὴν Προικόνησο, πὺ μᾶς τὸν φανερῶνει λιγάκι ἀγράμματο. Ὑπογράφει καὶ σὲ συνοδικὸ ψήφισμα στὰ 1580¹⁾.

Στὸ διάστημα τῶν πρώτων αἰῶνων τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας, ἡ Ἐκκλησία εἶχε ὅλα τὰ βάρη καὶ τὶς ὑποχρεώσεις γιὰ τὸν κανονισμὸ τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν χριστιανῶν κατοίκων καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς νήσου· οἱ φορολογικαὶ πίνακες καὶ ἡ κατανομὴ τοῦ φόρου ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμη τοῦ καθενός, ἡ εἴσπραξι τοῦ χαρατισιοῦ, ἡ λύσι τῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν χριστιανῶν, ὁ περιορισμὸς τῶν ὑπερβολικῶν ἀπαιτήσεων τοῦ Ἁγᾶ τοῦ νησιοῦ καὶ τῶν ὀργάνων του, ἦταν κυρίως δουλιές τοῦ μητροπολίτη. Γι' αὐτὸ καὶ ὅλοι οἱ δεσποτάδες προσπα-

1) Βλέπε Μουστοξύδου, Ὑπόμνημα Ἰμβρου § 74, ὅπου δημοσιεύεται καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωακείμ.

θοῦσαν νὰ τὰ ἔχουν καλὰ μὲ τοὺς μουδίρηδες καὶ κτηματολόγους τοῦ νησιοῦ, γιὰ νὰ διευκολύνουν τοὺς νησιῶτες.

12. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΙΜΒΡΟΥ ΣΤΟΝ 17ον ΑΙΩΝΑ.

Ὑστερα ἀπὸ τὸν Ἰωακείμ, δὲν ξεύρουμε ἀκριβῶς ποῖος ἔγινε μητροπολίτης Ἰμβρου ἐπὶ Πατριάρχου *Νεοφύτου τοῦ Β'* (1607 — 1612), ἔχει ἐκδοθῆ Συνοδικὸ σιγίλλιο, χρονολογημένο στὰ 1610, μὲ τὸ ὁποῖο παραχωροῦνται στὸν μητροπολίτη Ἀγκύρας μερικὰ χωριά. τὸ σιγίλλιο φέρει τὶς ὑπογραφὰς τῶν παρόντων μητροπολιτῶν, γιὰ τοὺς ἀπόντας δὲ Ἰμβρου, Ἀθηνῶν, Λαρίσης καὶ Θεβῶν, ὑπογράφει ὁ Μέγας ρήτωρ Δημήτριος στὸν ὁποῖον οἱ ἀπόντες εἶχαν δώσει τὴ γνώμη τους¹⁾. Δημοσιεύτηκε ὅμως καὶ ἄλλο σιγίλλιο, στὰ χρόνια τοῦ Πατριάρχου *Τιμοθέου* (1612 — 1621), γιὰ τὴν ὑπόθεση τῶν μετοχιῶν τῆς Λήμνου καὶ χρονολογημένο στὰ 1615, στὸ ὁποῖον ὑπογράφει ὁ «*πρώην μητροπολίτης Ἰμβρου Παρθένιος*». Ἐπομένως ὁ Παρθένιος πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ὁ μητροπολίτης Ἰμβρου στὶς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνα, πὺ πιθανὸ νὰ διαδέχτηκε τὸν Ἰωακείμ²⁾. Τὸν Παρθένιο δὲ διαδέχτηκε στὴ μητρόπολη τῆς Ἰμβρου ὁ *Μακάριος*, πὺ ἀναφαίνεται καὶ αὐτὸς ὑπογραμμένος σὲ συνοδικὰς πράξεις στὰ χρόνια τοῦ ἴδιου Πατριάρχου τοῦ Τιμοθέου, καὶ θὰ κράτησε τὸν θρόνον τῆς Ἰμβρου ἕως τὰ 1618.

Στὰ 1618, χειροτονήθηκε μητροπολίτης Ἰμβρου ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Τιμόθεο, ὁ Ἀγιορείτης μοναχὸς *Ἀθανάσιος ὁ Α'* ὁ ἐπιλεγόμενος Ἀθωνίτης. Ὁ μητροπολίτης αὐτὸς ἔπαιξε σπουδαῖο πρόσωπο στὶς μεταξὺ τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν Ἰησοιτῶν ἔριδες στὸ πρῶτο ἡμῖσι τοῦ 17ου αἰῶνα καὶ στὴν Ἰμβρο ἔγινε αἰτία νὰ κτισθῆ νέο χωριό, τὰ σημερινὰ Ἀγρίδια. Τὴ δράση τοῦ Ἀθανασίου, τόσο ἐναντίον τοῦ Πατριαρχείου ὅσο καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς στὴν Ἰμβρο, τὰ ἐκθέτουμε σὲ ἄλλη σελίδα τοῦ παρόντος λευκώματος, μὲ τὸν τίτλο: «*Ἐνας Φράγκος, Δεσπότης*».

13. ΤΙ ΕΓΙΝΕ Ο ΔΕΣΠΟΤΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ.

Στὴν Πόλη ὁ πόλεμος τῶν ὀρθοδόξων μὲ τοὺς Ἰησοῦτες, ἐξακολουθοῦσε μὲ πείσμα. Στὰ 1621 ἔγινε Πατριάρχης ὁ ὑπέρμαχος τῆς

1) Μαυροκορδ. Βιβλιοθήκη τόμ. Κ—ΚΒ', σελ. 98.

2) Ἐκκλησιαστικὴ ἀλήθεια ἔτος 12ον σελ. 321. Ἀνέκδοτα σιγίλλια τοῦ Πατριάρχου Τιμοθέου.

ΧΡΙΣΤ. ΣΤΥΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ

ὀρθοδοξίας Κύριλλος ὁ Λούκαρις· σὲ δέκα ἑπτὰ χρόνια, πέντε φορές ἀνέβηκε στὸν πατριαρχικὸ θρόνο καὶ πέντε φορές ἐξωρίστηκε. Τελευταῖα στὰ 1638, οἱ Ἰησουίτες μὲ τὶς συκοφαντίες τους ἔκαμαν τὸν Σουλτάνο καὶ σκέφτηκε πὼς μόνον ἀπὸ τοὺς τάφους δὲν ἐπιστρέφουν οἱ νεκροὶ καὶ γι' αὐτὸ τὸν ἐφυλάκισε κι' ὕστερα τὸν ἐπνίξε. Στὸ ἀναμεταξὺ κατὰ τὰ 1626 ὁ Ἀθανάσιος φανερὰ ἀποστάτησε ἀπὸ τὴν ὀρθοδοξία καὶ πῆγε μὲ τὸ μέρος τῶν Ἰησουιτῶν, ἀναγνώρισε τὸν Πάπα ὡς ἀρχηγὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔγινε ὁ χειρότερος ἐχθρὸς τοῦ Πατριαρχείου. Γι' αὐτὸ ὁ Πατριάρχης Κύριλλος, στὴ δευτέρου πατριαρχεία του (623—1628), τὸν καθήρεσε κατὰ τὸ 1627 ἢ 1628 ¹⁾.

Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὸ 1624 ἀναφέρεται μητροπολίτης Ἰμβρου Ἰωακείμ, πιθανώτερο εἶναι νὰ παραδεχτοῦμε πὼς ὁ Ἀθανάσιος ἀποστάτησε ἀπὸ τὴν ὀρθοδοξία φανερά, πρὶν ἀπὸ τὸ 1624, ἴσως μάλιστα κατὰ τρίμηνο διάστημα τοῦ ἀπὸ Ἀμασειᾶς Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Δ', πὺν τὸν ἔλεγαν καὶ Στραβομασειᾶς, ἐπειδὴ ἦταν τυφλὸς ἀπὸ τὸ ἓνα μάτι (1623)· καὶ αὐτὸς ἦταν προσωπικὸς ἐχθρὸς τοῦ Κυρίλλου καὶ τὸν διαδέχτηκε στὸν θρόνο, μὲ αἰσχρὲς μηχανορραφίες· μόλις δὲ ξαναῆλθε στὸν θρόνο ὁ Κύριλλος ὕστερα ἀπὸ πέντε μηνῶν ἔξορία, θὰ καθήρεσε στὰ 1624 τὸν Ἀθανάσιο καὶ χειροτόνησε τὸν Ἰωακείμ. Μετὰ δὲ τὸν Ἰωακείμ στὰ 1627, πάλι στὸ διάστημα τῆς δευτέρης πατριαρχείας τοῦ Κυρίλλου, ἀναφέρεται μητροπολίτης Ἰμβρου Σωφρόνιος· δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ Ἀθανάσιος νὰ κατεῖχε τὸν θρόνο τῆς Ἰμβρου μετὰ τὸ 1624. Τὸ λογικὸ εἶναι νὰ παραδεχθοῦμε πὼς ὁ Ἀθανάσιος καθηρέθηκε πρὶν ἀπὸ τὸ 1624 καὶ τὸν διαδέχτηκε ὁ Ἰωακείμ καὶ ἔπειτα ἀκολουθεῖ ὁ Χριστόφορος, τοῦτον δὲ πάλιν ἀποθανόντα τὸ 1627 τὸν διαδέχτηκε ὁ Σωφρόνιος²⁾, θὰ ἐξακολουθοῦσε ὅμως νὰ κρατῆ τὸν τίτλο «Ἰμβρου» ὁ Ἀθανάσιος.

Ὁ Ἀθανάσιος ἀφοῦ ἔχασε τὸν θρόνο τῆς Ἰμβρου, ἔφυγε στὴν Εὐρώπη μαζὶ μὲ ἄλλους μητροπολίτες, φίλους τῶν Ἰησουιτῶν. Ἐκεῖ δὲν ἔπαψε νὰ φέρνει τὸν τίτλο «Μητροπολίτης Ἰμβρου» οὔτε σταμάτησε τὶς ἐνέργειές του ἐναντίον τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου. Διαβολεμένος, ἀκούραστος, γύρισε στὶς μεγάλες εὐρωπαϊκὲς πόλεις μὲ ὑποστήριξη τῶν Ἰησουιτῶν, ἐνεργοῦσε γιὰ τὴν ἔνωση τῶν ἐκκλησιῶν καὶ κατάντησε ὁ χειρότερος κατήγορος τῆς ὀρθοδοξίας καὶ

1) Βλέπε Ἐλευθερουδάκη, Ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικὸν ἐν ἄρθρῳ Ἀθανάσιος Ἰμβρου.

2) Κῶδιξ Πατριαρχ. Α'. 2 σελ. 79, θανόντος Χριστοφόρου.

τοῦ Πατριάρχου. Ὁ τυχοδιώκτης αὐτός, στή Βιέννη καὶ στή Πράγα τῆς Βοημίας, ἔγινε ξακουστός γιὰ τοὺς ἀγῶνες του κατὰ τοῦ Πατριαρχείου. Ὑστερα ἀπὸ πολλές περιπλανήσεις, ἔγινε δάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τέλος προϊστάμενος μιᾶς Οὐνιτικῆς ἐκκλησίας στὸ Λιβόρνο τῆς Ἰταλίας. Οὐνίτες, πού καὶ σήμερα ἔχουν μεγάλη προπαγάνδα ἀνάμεσα στοὺς ὀρθοδόξους, ἀκολουθοῦν ὅλους τοὺς τύπους τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, μὰ ἀναγνωρίζουν τὸν Πάπα ὡς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας. Ἀπὸ τοὺς πρώτους λοιπὸν οὐνίτες καὶ ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους εἶναι ὁ Ἀθανάσιος ὁ Ἰμβρου. Ὁ λατῖνος συγγραφεὺς ἱστορίας τῶν Ἐκκλησιῶν *Λέων ὁ Ἀλλάτιος*, ἀναφέρει πὺς τὸν ἀντάμωσε κατὰ τὰ 1640 στή Ρώμη καὶ τὸν ὀνομάζει «... Ἀρχιεπίσκοπον Ἰμβρου, ἄνδρα χρηστὸν καὶ προσφιλέστατον...». Καὶ ὁ Ἀλλάτιος ὅμως, ἑλληνικῆς καταγωγῆς καὶ αὐτός, εἶναι ἀπὸ τοὺς χειρότερους ἐχθροὺς καὶ κατηγόρους τῆς ὀρθοδοξίας. Ἀπὸ τὸ Λιβόρνο χάνονται τὰ ἔχνη τοῦ Ἀθανασίου· δὲν εἶναι γνωστὸ πού καὶ πότε πέθανε.

Μετὰ τὸν Σωφρόνιο στὰ 1632, στὸ διάστημα τῆς τρίτης πατριαρχείας τοῦ Κυρίλλου ἀναφέρεται μητροπολίτης Ἰμβρου Ἀβράμιος, ὁ ὁποῖός θὰ κατεῖχε τὸν θρόνο τῆς Ἰμβρου ἕως τὸ 1638, δηλαδὴ μέχρις ὅτου ἐπικράτησε ἡ ἰησουϊτικὴ κακουργία καὶ θανατώθηκε ὁ Πατριάρχης Κύριλλος ὁ Λούκαρις. Τότε ἔγιναν πόλλες μεταβολές στὶς μητροπόλεις ἀπὸ τὸν διάδοχο τοῦ Λουκάρεως, τὸν νέο Πατριάρχη Κύριλλο τὸν Κονταρῆ (Β΄ πατριαρχεία 1638—1639), πού ἦταν ὄργανο τῶν Ἰησουιτῶν. Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ ἢ τοῦ διαδόχου του Παρθενίου (1639) ἀναφέρεται μητροπολίτης Ἰμβρου *Παρθένιος*. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἀθανάσιο, γιὰ ὅλους τοὺς ἄλλους μητροπολίτες τίποτε σχετικὸ γιὰ τίς πράξεις των δὲν γνωρίζουμε.

Στὰ 1672 (Νοεμβρίου 2), χρονολογεῖται πατριαρχικὸ γράμμα, στὸ ὁποῖόν ἀναφέρεται πὺς ὁ μητροπολίτης Ἰμβρου *Παῖσιος*, ἐπισκεύασε τὸ κατεστραμμένο παρεκκλήσι τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν, κοντὰ στὸ Γλυκὺ καὶ τὸ ἀφιέρωσε στὸ μοναστήρι τοῦ Κουτλουμουσιοῦ. Τὸ παρεκκλήσι φέρνει τὸ ὄνομα Ἀποθηλυώτης, καὶ τὸ βεβαιωτήριο γράμμα ὑπογράφεται ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Διονύσιο τὸν Δ΄. Πρόκειται γιὰ τὸ μικρὸ μετόχι τῶν Ταξιαρχῶν, πού ἀνήκει καὶ σήμερα στὸ Κουτλουμουσι, καὶ τὸ ὁποῖο χρησίμευε γιὰ σχολεῖο στὶς ἀρχές τοῦ 19ου αἰῶνα. Ἐπισκευάστηκε στὰ 1812 ἀπὸ τὸν αἰμίμηστο Βαρθολομαῖο μὲ συνδρομὴ τῶν νησιωτῶν, σήμερα δὲ εἶναι πάλι σχεδὸν ἐρείπιο. (Ἡ ἀνωτέρω ἐπιστολή, δημοσιεύεται εἰς τὸ Ὑπόμνημα Ἰμβρου § 117 Ε).

14. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΙΜΒΡΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 18ον ΚΑΙ 19ον ΑΙΩΝΑ.

Μετά τὸ 1745, βρίσκονται κατὰ σειρὰν οἱ μητροπολίτες Ἰμβρου, ἀπὸ τοὺς Κώδικας τοῦ Πατριαρχείου. Πρὸ τοῦ 1745, ἓνας μόνο μητροπολίτης ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Le Quien στὰ 1721, ὁ Γρηγόριος. Σύμφωνα μὲ τοὺς καταλόγους τῶν Πατριαρχείων, στὰ 1745 (2 Μαρτίου), ὁ μητροπολίτης Ἰμβρου *Μελέτιος Α΄*, μετατίθεται στὴ Τήνον καὶ ὁ Τήνου *Ἰωακείμ ὁ Β΄* γίνεται Ἰμβρου. Φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν πρόλαβε νὰ ἔλθῃ καὶ πέθανε καὶ τὸν διαδέχτηκε ὁ *Μελέτιος Β΄*. Μὰ καὶ αὐτοῦ ὁ θάνατος ἔγινε τὸ ἴδιο ἔτος καὶ τὸν διαδέχτηκε στὶς 17 Αὐγούστου 1745 ὁ ἐφημέριος τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ *Ἀθανάσιος Β΄*.

Ὁ Δεσπότης Ἀθανάσιος, εἶναι ὁ γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα «δάσκαλος» καὶ ὑπάρχουν γι' αὐτὸν πολλὲς παραδόσεις. Εἶχε μανία νὰ μάθῃ γράμματα στοὺς παπάδες τῆς ἐποχῆς του καὶ ὑποχρέωνε γέροντες καὶ νέους νὰ ἔρχωνται ἀπὸ τὰ χωριὰ γιὰ νὰ τοὺς παραδίνῃ μᾶθημα μιὰ φορὰ τὴν ἑβδομάδα. Ἐπίσης μάζεψε ἀρκετὰ παιδιὰ ἀπ' τὰ χωριὰ καὶ τὰ δίδασκε μέσα στὴ Μητρόπολη, στὸ φρούριο· σὲ λίγα χρόνια, παπάδες καὶ ψαλτάδες, ὅπωςδήποτε καλὰ καταρτισμένοι στόλιζαν τὰ χωριὰ. Εἶναι ὁ πρῶτος δεσπότης, πὺν κάπως ἔδωσε μιὰ κίνηση γιὰ τὰ γράμματα στὸ νησί· γι' αὐτὸ τοῦ ἔμεινε καὶ τὸ παράνομα *δάσκαλος*· ἔμεινε στὴν Ἰμβρο 14 χρόνια καὶ πέθανε τὸ Νοέμβριο τοῦ 1759.

Ὁ διάδοχός του *Νικηφόρος ὁ Α΄* (1759 — 1762), ἀγαποῦσε τὴν ἡσυχία καὶ ἔκαμε πολλὰ χρῆμα. Ἐξώδενε μάλιστα καὶ πολλὰ χρῆματα πὺν τοῦ εἶχαν ἐμπιστευθῆ τὰ χωριὰ, γιὰ τοὺς φόρους. Βρέθηκε σὲ δύσκολη θέση ὅταν ἦλθε ὁ Πασᾶς τῆς Ἀναφάρτας γιὰ τὴν εἰσπραξὴ τῶν φόρων καὶ ἀναγκάστηκε νὰ παραιτηθῆ¹⁾.

Τὸν Νικηφόρο διαδέχτηκε ὁ ἀλησμόνητος καὶ φιλοπρόδος μητροπολίτης, πὺν ἔθεσε τὶς βάσεις τῆς προόδου τοῦ νησιοῦ, ὁ *Νεόφυτος ὁ Τενεδιός*. Γιὰ τὴν περίοδο τῆς ἀρχιερατείας του καὶ γιὰ τὰ ἔργα του, θὰ χρειάζονταν πολλὲς σελίδες. Ἡ πρώτη του δουλειὰ ἦταν νὰ γράψῃ στὸ Ἅγιον ὄρος νὰ στείλουν στὰ μετόχια γραμματισμένους

1) Εἰς τὸ Ὑπόμνημα Ἰμβρου, σημείωσις στὴν 72 σελίδα—ἔκδ. Β΄—ἀναφέρεται ἓνα ποσὸ 10 γρ. δηλ. 1200 ἄσπρων, ἀναλογία συνεισφορᾶς τοῦ Δεσπότη τῆς Ἰμβρου γιὰ τὴ Πατριαρχικὴ Σχολὴ τῆς Πόλης. Δὲν παρατήθηκε ὅμως ὁ Νικηφόρος γιὰ τὰ λίγα αὐτὰ γρόσια, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶχε ξεδεύσει τὸ χαράτσι τῆς ἐπαρχίας, περίπου 4 χιλιάδες γρόσια, γιὰ τὰ ὁποῖα χρεώθηκε ἡ Μητρόπολη καὶ τὰ πλήρωσε ἀργότερα ὁ Νεόφυτος ὁ Τενεδιός (χειρόγραφον σημείωμα τοῦ ἀρχιμ. Κυρίλλου Στέκα).

καλογήρους, κι' έτσι τὸ δεύτερο χρόνο τὰ μοναστήρια τῆς Ἰμβρου, εἶχαν γίνει μικρὰ γραμματοδιδασκαλεῖα. Ὁ κόσμος λάτρευε τὸν Νεόφυτο καὶ τοῦ ἔδωσε τὸ ὄνομα « Ὁ καλὸς Δεσπότης ». Πέθανε καὶ θάφτηκε στὸ Κάστρο στὰ 1785. Τὸν διαδέχτηκε ὁ ἱερομόναχος Ἰγνάτιος μέχρι τοῦ 1792.

Μετὰ τὸν Ἰγνάτιο ὁ Νικηφόρος ὁ Τσελεπής, ἔμεινε 32 χρόνια στὸν μητροπολιτικὸ θρόνο τῆς Ἰμβρου (1794—1825). Ἀκολουθοῦν κατὰ σειρὰ οἱ τοῦ 19ου αἰῶνα, Ἰωσήφ (1825—1835), Νεόφυτος Β' (1835—1836), Νεόφυτος Γ' ὁ Φαναριώτης (1836—1837), ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ὁ μητροπολίτης Ἰμβρου ἐκτὸς ἀπὸ τὸν τίτλο « ὑπέριμος », ἔλαβε καὶ τὴ προσθήκη « καὶ ἔξαρχος Αἰγαίου πελάγους ». Μετὰ τὸν Νεόφυτον ἔρχεται Ἰωαννίκιος ὁ Α' (1857—1860), ἔπειτα ὁ Παΐσιος τὸ πρῶτον (1860) καὶ τὸν ὁποῖο διαδέχτηκε ὁ Νικηφόρος Γλυκᾶς¹⁾, ἀπὸ τὸ Γλυκὸ ἐπανερχεται ὁ Παΐσιος τὸ δεύτερον (1879—1902) ἐκ Μηθύμνης, ἀνταλλάξαντες τὶς ἔδρες των μὲ τὸν Νικηφόρο Γλυκᾶ.

Τὰ ὑπομνήματα τῶν μητροπολιτῶν Ἰμβρου ἀπὸ τοῦ 1900 ἔχουν ὡς ἑξῆς:

Φιλοθέου (ἀπὸ Δράμας) πανθέντος Παΐσιου, Κωδ. ΙΖ 94, 18 Μαΐου 1901.

Ἰωαννικίου (ἀπὸ Μαχλενῶν) Κωδ. ϩIN 126, Μάρτιος 1905.

Χρυσσοτόμου (ἀπὸ Τριτεύοντος Πατριαρχείων) τούτου μετατεθέντος ὡς Βιτωλίων, Κωδ. ϩIA 177, Ἰούλιος 1908.

Ἰωακείμ (ἐπισκόπου Ἀμφιπόλεως Γαλατῶν), τούτου μετατεθέντος ὡς Ἰκαρίας, Κωδ. ϩIA 340, 1922.

Ἰωάννου (ἐπισκόπου Κωνσταντίας) τούτου μετατεθέντος ὡς Βέλλας Κονίτης, ϩIB 50 1924.

Ἰακώβου (Μεγ. Ἀρχιδ. Πατριαρχείων) ϩIB 73, 23 Μαρτίου 1926.

ΑΛΕΞ. ΖΑΦΕΙΡΙΑΔΗΣ

1) Γιὰ τὸν Νικηφόρο Γλυκᾶ, γράφουμε σὲ ἰδιαιτέρη μελέτη μὲ τὸν τίτλο « Ἡ ἐκπαίδευση στὴν Ἰμβρο στὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα ». Γιὰ τὸν Τενεδιὸ Νικηφόρο στὸ ἱστορικὸ διήγημα « Ὁ Καλὸς Δεσπότης ». Γιὰ τὸν Νικηφόρο τὸν Τσελεπῆ, στὰ διηγήματα « Ἡ μεγάλη πείνα », « Ὁ ἀφορισμὸς τοῦ γλυκιανοῦ Χατζῆ Παναγιώτη », « Τὸ νησιὸ στὴν ἑλληνικὴ ἐπανάσταση » καὶ γιὰ ὄλους τοὺς ἄλλους στὴν ἱστορία τοῦ νησιοῦ κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα. (Ἄλεξ. Ζαφειριάδου. Ἱστορία καὶ παραδόσεις τῆς Ἰμβρου).

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΝ ΙΜΒΡΩ

ΑΠΟ ΤΟΥ 1800 ΚΑΙ ΕΝΤΕΥΘΕΝ

A. Δημοτική εκπαίδευσις.

Μέχρι τοῦ 1860 δὲν ὑπῆρχον ἐν Ἰμβρῳ κοινοτικά δημοτικά σχολεῖα, οὔτε διδάσκαλοι διοριζόμενοι καὶ μισθοδοτούμενοι ὑπὸ τῶν κοινοτήτων. Τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἀνεπλήρουν ἐν ἐκάστῳ χωρίῳ οἱ ἱερεῖς καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἰδιῶται ἐκ τῶν ὄπισθεν ἐγγραμμάτων, διδάσκοντες τοὺς προσερχομένους μαθητὰς οἱ μὲν πρῶτοι ἐν τοῖς νάρθηξι τῶν ἐκκλησιῶν, οἱ δ' ἄλλοι ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν ἐπὶ ἐλαχίστη ἀμοιβῇ ἐνὸς γροσίου καὶ ἐνὸς ἀρτιδίου παρεχομένου κατὰ πᾶν Σάββατον ὑφ' ἐνὸς ἐκάστου τῶν μαθητῶν, ἐνῶ συγχρόνως ἤσυχολοῦντο καὶ εἰς ἄλλο τι ἔργον χειροτεχνίας. Ἡ διδασκαλία αὐτῶν περιωρίζετο εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν γραφήν, εἰς τὰς τέσσαρας ἀριθμητικὰς πράξεις ἐπὶ τῶν ἀκαιρέων, ἐφαρμοζομένας ἐπὶ προβλημάτων ἀπλῶν καὶ κοινῶν, καὶ εἰς τὴν ἀποστήθισιν ἐκκλησιαστικῶν ἀσμάτων. Ὡς ἀναγνωστικὰ δὲ μετεχειρίζοντο τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, Ὁκτώηχον, τὴν Παρακλητικὴν, τὰ Μηναῖα καὶ τελευταῖον τὸ Ψαλτήριον. Οἱ μαθηταί, πάντες ἄρρενες, προσήρχοντο συνήθως εἰς μεγάλην ἡλικίαν, ἢ δὲ φοίτησις αὐτῶν δὲν ἦτο τακτικὴ καὶ ἀνελλιπή, συχναὶ δὲ λιποταξίαι ἐλάμβανον χώραν, διότι οἱ μαθηταὶ ἐρχόμενοι εἰς τὸ σχολεῖον δὲν εὗρισκον ἐν αὐτῷ οὐδὲν τὸ ἐλκυστικὸν καὶ ἐπαγωγὸν εἰμὴ δέσμην ράβδων ἐστηρικμένην εἰς μίαν γωνίαν καὶ τὸν περίφημον ἐκείνον φάλαγγα ἀνηρτημένον εἰς τὸν τοῖχον, τὸν δὲ διδάσκαλον πρόθυμον καὶ εἰς παραμικρὰν παρεκτροπὴν ἢ ἀμέλειαν τοῦ μαθητοῦ νὰ κάμῃ ἀνηλεῆ χρῆσιν αὐτῶν. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ αὐστηρότης αὕτη τῶν διδασκάλων δὲν ἦτο ἀσχετος πρὸς τὰ ἔθη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ πρὸς τὴν περὶ σχολείου καὶ ἀγωγῆς ἀντίληψιν τῆς τότε κοινωνίας, ἀφοῦ αὐτὸς ὁ πατὴρ ὀδηγῶν κατὰ πρῶτον τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸ σχολεῖον ἔλεγεν εἰς διδάσκαλον: « Σοῦ παραδίδω κρέας, νὰ μοῦ ἐπιστρέψῃς κόκκαλα ».

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΧΡΙΣΤΕΛΛΗΣ
ΚΑΙ Η ΣΥΖΥΓΟΣ ΑΥΤΟΥ ΠΑΝΟΡΑΙΑ
ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

Τὰ πράγματα μετεβλήθησαν έντελῶς μετὰ τὸ 1860. Ἐντὸς τριῶν ἐτῶν ιδρύθησαν εἰς πάντα τὰ χωρία κοινοτικά δημοτικά σχολεῖα, ἀνηγέρθησαν ἰδιαίτερα κτίρια, ὁμοίμορφα πάντα, ἀποτελούμενα ἐκ μιᾶς ἐπιμήκους αἰθούσης, ἐφωδισμένα μὲ πᾶν ὅτι ἀπητεῖτο διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ σχολείου κατὰ τὸ ἐφαρμοζόμενον τότε σύστημα διδασκαλίας (ἀλληλοδιδασκτικὴ μέθοδος), καὶ διορίσθησαν διδάσκαλοι μισθοδοτούμενοι ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ταμείων. Τὰ σχολεῖα ταῦτα, εἰς ἃ ἐφοίτων ἤδη καὶ κοράσια, ἐλειτούργουν μέχρι τοῦ 1884 δι' ἐνὸς μόνον διδασκάλου κατὰ τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν λεγομένην μέθοδον, ἣν εἰσήγαγεν εἰς Ἴμβρον ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Γλυκῆος Χρυσόστομος, ἀδελφὸς τοῦ ἀοιδίμου μητροπολίτου Μηθύμνης καὶ εἶτα Ἰμβρου Νικηφόρου Γλυκᾶ, σπουδαστὴς ἐν Κυθωνίαις καὶ διδάξας ἐν τοῖς σχολείοις τῶν χωρίων Παναγίας καὶ Σχοινοῦδιου κατὰ τὰ ἔτη 1863—1869, ὅτε καὶ ἀπέθανε νεώτατος. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην ὑπῆρχον πολλαὶ τάξεις, ἐξ ὧν μόνον τὰς ἀνωτέρας ἐδίδασκεν ὁ διδάσκαλος, τὰς δ' ἄλλας ἐδίδασκον οἱ λεγόμενοι πρωτόσχοιοι. Ἡ διδασκαλία δὲν περιωρίζετο πλέον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, διδασκομένην ἤδη ἐπὶ εἰδικῶν ἀναγνωστικῶν ἀντὶ ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, εἰς τὴν γραφὴν καὶ τὴν ἀριθμητικὴν, ἀλλὰ περιελάμβανε καὶ ἄλλας, στοιχειώδεις θεθεαίως, γνώσεις θρησκευτικᾶς, ἱστορικᾶς καὶ γεωγραφικᾶς, ἰδιαίτερα δὲ προσοχὴν κατεβάλλετο εἰς τὸ μάθημα τῆς καλλιγραφίας, ὅπερ δυστυχῶς παρημελήθη έντελῶς κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους. Μετεβλήθη καὶ ὁ ποινικὸς κῶδιξ τοῦ σχολείου: ὁ φάλαγγας κατηργήθη έντελῶς τῆς δὲ ράβδου σπανία καὶ μετρία ἐγένετο χρῆσις. Ἡ ἀτχῆα καὶ ἡ ἀμέλεια ἐτιμωρεῖτο συνήθως δι' ἀναρτήσεως ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ μαθητοῦ μαύρου πινακιδίου, ὅπως τοῦναντίον ἡ εὐταξία καὶ ἡ ἐπιμέλεια ἠμείβετο διὰ πινακιδίου ἐπιχρύσου, εὐσήμου καλουμένου. Ἀξιοσημεῖωτος εἶναι ἡ ἀπόλυτος τάξις, πειθαρχία καὶ κοσμιότης τῶν μαθητῶν ἣτις ἐπεκράτει οὐ μόνον ἐντὸς τῆς σχολῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, ὅπου οἱ μαθηταὶ παρηκολουθοῦντο καὶ ἐπετηροῦντο ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῆς ἀνωτέρας τάξεως τῶν λεγομένων εὐταξιῶν.

Μετὰ τὸ 1880 τὰ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ὑπέστησαν νέαν μεταρρύθμισιν καὶ μεταβολὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον. Αἱ πολλαὶ τάξεις συνεπτύχθησαν εἰς τέσσαρας μετὰ μιᾶς προκαταρκτικῆς ἢ νηπιακῆς, ἣ διδασκαλία πάντων τῶν μαθημάτων ἐγένετο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου, τῶν μαθητῶν καθημένων ἐπὶ τῶν θρανίων καὶ οὐχὶ ἰσταμένων ὡς πρότερον εἰς ἡμικύκλια κατὰ τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως περίξ τῶν εἰς τοὺς τοίχους ἀνηρτημένων ἀναγνωστικῶν πινάκων, ὁ κύκλος τῶν μαθημάτων ηὐρύνθη, τὸ διδασκτικὸν προσωπικὸν ηὐξήθη εἰς δύο καὶ τρεῖς διδασκάλους καὶ ἐβελτιώθη, λαμβανόμενον ἐκ τῶν τελειοφοίτων Γυμνασίων καὶ τῆς Κεντρικῆς

Ἑλλ. Σχολῆς· εἰς τὰς μεγαλειτέρας Κοινότητας Παναγίας καὶ Σχοινοῦδίου ἰδρύθησαν καὶ παρθυναγωγεῖα, καὶ τὸ ἀρρυναγωγεῖον Σχοινοῦδίου ἐνισχυθὲν οἰκονομικῶς ὑπὸ τοῦ κ. Ἄθ. Λαγοπούλου προήχθη τὸ 1904 εἰς ἐξατάξιον ἀστικὴν σχολήν.

Οὕτως ἐλειτούργουν τὰ Δημοτικὰ σχολεῖα τῆς νήσου μέχρις ἀρχομένου τοῦ 1918, ὅτε προήχθησαν πάντα εἰς ἐξατάξια μετ' ἀναλόγου προσωπικοῦ. Τὸ 1924 εἰσῆχθη εἰς αὐτὰ καὶ ἡ διδασκαλία τῆς ἐπισήμου γλώσσης, τῆς τουρκικῆς. Αἱ γενόμεναι ἐν τῷ μεταξὺ μεταβολαὶ καὶ μεταρρυθμίσεις εἰς τὰ τῆς Δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως κατέστησαν πλέον ἀνεπαρκῆ καὶ ἄχρηστα τὰ ἀναγεθθέντα κατὰ τὰ ἔτη 1861 - 1863 σχολικὰ κτίρια. Διὸ παρέστη ἀνάγκη ἀνεγέρσεως νέων τοιούτων πληρούντων τὰς ἀνάγκας τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ὅθεν ἡ μὲν κοινότης Γλυκῆς ὡς ἔχουσα ὀλίγους μαθητὰς μετεσκεύασε τὸ ὑπάρχον αἱ δὲ κοινότητες Σχοινοῦδίου, Ἄγριδιῶν καὶ Ἀγίων Θεοδώρων ἀνήγειραν ἐκ θάθρων νέα κτήρια, ἡ πρώτη τῷ 1910 δαπάναις τοῦ Ἄθ. Λαγοπούλου, ἡ δευτέρα τῷ 1908 πρωτοβουλίᾳ τοῦ Θεοδ. Γεωργιάδου, ὡς καὶ ἡ τῶν Ἀγ. Θεοδώρων τῷ 1930 πρωτοβουλίᾳ τοῦ κ. Γεωργίου Παραθεοδώρου δι' εἰσφορῶν μὲν τῶν κατοίκων τῶν ἐν λόγῳ κοινοτήτων τὸ δὲ διὰ συνδρομῆς τῆς ἐν Αἰγύπτῳ ἀδελφότητος καὶ τῶν ἐν Τρανσθάλ Ἰμβρίων ὡς καὶ τοῦ ἀειμνήστου Κωνσταντίνου Ἡλιάδου, ὅστις καὶ ἐπροικοδόμησε τὴν Σχολὴν Ἀγ. Θεοδώρων διὰ καταθέσεως ἀναπαλλοτριώτως εἰς Τράπεζαν ἐν Παλαιστίνῃ 2 χιλ. στερλινῶν, ἵνα ἐκ τῶν τόκων μισθοδοτοῦνται οἱ ἑλληνοδιδάσκαλοι. Ἡ κοινότης Παναγίας μετέβηκεν εἰς Σχολεῖον τὸ λεγόμενον Συνοδικόν.

Πόροι: Τὰ Δημοτικὰ σχολεῖα οὐδένα εἰδικὸν πόρον ἔχοντα συντηροῦντο μέχρι μὲν τινος ἐκ τοῦ ταμείου τῆς Ἐκκλησίας, μετὰ δὲ ταῦτα, ὅτε ηὔξήθη τὸ προσωπικὸν τῶν διδασκάλων καὶ ὁ μισθὸς αὐτῶν ἐκ τῶν κοινοτικῶν προϋπολογισμῶν καὶ τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Ἰμβριακῶν Ἀδελφοτήτων.

Β'. Μέση ἐκπαίδευσις.

Κατὰ τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἠδυνήθημεν νὰ περισυλλέξωμεν, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος ἐλειτούργει ἐν Ἰμβρῳ Ἑλληνικὴ Σχολή, ἣτις καίτοι ὑπέστη πολλὰς περιπετείας, διακοπτομένη πολλάκις καὶ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μεταφερομένη μέχρι τοῦ 1868, ὅτε ὀριστικῶς ἐπαγιώθη ἡ θέσις αὐτῆς, οὐχ ἦττον καὶ κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν κατοίκων τῆς νήσου.

Πρώτος ιδρυτής τῆς Σχολῆς ταύτης ὑπῆρξεν ὁ ἐκ Γλυκεῶς ἱερομόναχος Βαρθολομαῖος ὁ ἐπιλεγόμενος Κουτλουμουσιανὸς ὡς ἀδελφὸς τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ἱεραῶς Μονῆς τοῦ Κουτλουμουσίου. Οὗτος σπουδάζας ἐν τῇ Ἀθωνιάδι σχολῇ τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἐπανῆλθεν εἰς Ἴμβρον περὶ τὸ 1803 καὶ ἤνοιξεν ἑλληνικὴν σχολὴν ἐν αὐτῇ τῇ πατρικῇ οἰκίᾳ, ἐν ᾗ ἐδίδασκεν ἑλληνικά, μαθηματικά καὶ ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν. Μετὰ τρία ἔμως ἔτη ὁ πόθος εὐρυτέρας μαθήσεως ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ διακόψῃ τὴν διδασκαλίαν καὶ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἀκμάζουσαν τότε σχολὴν τῶν Κυδωνιῶν, παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ δύο ἐκ τῶν ἐπιμελεστέρων αὐτοῦ μαθητῶν, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Κύριλλον καὶ τὸν ἐκ Κάστρου Βαρνάβαν, ἀμφοτέρους ἱερομονάχους. Ἐπανελθὼν δ' ἐκ Κυδωνιῶν μετὰ τρία ἔτη ἐπανελάβε τὴν διδασκαλίαν οὐχὶ πλέον ἐν τῇ πατρικῇ οἰκίᾳ, ἥτις ἦτο ἀνεπαρκὴς διὰ τὸ πλῆθος τῶν προσελθόντων ἐκ πάντων τῶν χωρίων μαθητῶν, ἀλλ' ἐν τῷ κάτωθι τοῦ χωρίου Γλυκεῶς κειμένῳ ἀγιορειτικῷ μετοχίῳ τῶν Ἀρχιστρατήγων, ὅπερ ἠρειπωμένον ἀνωκοδόμησε τῇ συνδρομῇ τῶν κατοίκων καὶ μετέβαλεν εἰς σχολεῖον. Ἡ ἐνσκήψασα ἔμως ἐν τῇ νήσῳ πανώλης κατὰ τὸ 1812, ἥτις διήρκεσε δύο ἔτη, διέλυσε τὴν σχολὴν καὶ ὁ διδάσκαλος ἀναχωρήσας ἐξ Ἰμβρου μετέβη εἰς Θεσσαλονίκην, εἶτα εἰς Βενετίαν καὶ τελευταῖον εἰς Κέρκυραν, ὅπου καὶ ἐδίδαξεν ἐπὶ τινα ἔτη εἰς τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν. Δὲν ἐπανῆλθε δ' εἰς Ἴμβρον εἰμὴ κατὰ τὸ 1858 διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ καὶ πάλιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ ΣΤ', ἵνα ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐν Χάλκῃ νεοσυστάτου Ἐμπορικῆς Σχολῆς.

Εὐτυχῶς διὰ τὴν νήσον ἡ σχολὴ δὲν ἔμεινε κεκλεισμένη ἐπὶ πολὺ, διότι μόλις παρήλθεν ἡ νόσος τὸ ἔργον τοῦ Βαρθολομαίου ἀνέλαβε νὰ συνεχίσῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κύριλλος. Οὗτος σπουδάζας καὶ ἐν Ἀγίῳ Ὁρει καὶ ἐν Κυδωνίαις μετὰ τοῦ Βαρθολομαίου καὶ ὑπὸ αὐτοῦ ζήλω πρὸς τὴν παιδείαν καὶ τῆς αὐτῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα ἐμποροῦμενος ἐδίδασκε τοὺς προσερχομένους ἐκ τῶν χωρίων μαθητὰς ἐν τῷ μετοχίῳ τῶν Ἀρχιστρατήγων, οὗτινος ἦτο οἰκονόμος, ὡς ἀνήκων καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονὴν τοῦ Κουτλουμουσίου. Ποῖά τινα μαθήματα καὶ πῶς ἐδίδασκον οὗτοι ἀδυνατοῦμεν νὰ γνωρίζωμεν ἐπακριδῶς, γνωρίζομεν ἔμως ὅτι ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ ἐδίδασκον ἀμισθί, χορηγοῦντες πολλὰκις δωρεὰν τὰ ἀναγκαῖα βιβλία καὶ τὰ ἄλλα πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν ἐπιτήδεια. Ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίλλου ὑπῆρξεν ἔτι μᾶλλον τελεσφόρος καθόσον ἦτο συνεχὴς καὶ διαρκὴς μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐπισυμβάντος

κατὰ τὸ ἔτος 1840. Ὡς ἐκ τούτου δὲ ἐν ἐκάστῳ χωρίῳ ὑπῆρχον ἤδη ἱκανοὶ ἀρκούντως μορφωμένοι διακρινόμενοι τῶν λοιπῶν.

Τὸν Κύριλλον διεδέχθη ὁ ἐκ Γλυκεῖος ἐπίσης Γεώργιος Στέκας ὁ καὶ Λογιώτατος παρονομαζόμενος συνήθως, φυσικομαθηματικός, σπουδᾶσας ἐν Βενετία ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἐκεῖ διαμένοντος θείου του Βαρθολομαίου. Οὗτος ἐδίδασκε κατὰ πρῶτον μὲν ἐν τῷ μετοχίῳ τῶν Ἀρχιστρατῆγων, ἔπειτα δὲ ἐν Ἀγίῳ Θεοδώρῳ, ὅπου εἶχε νυμφευθῆ. Ἀλλὰ μετὰ πέντε ἔτη κατέλιπε καὶ οὗτος τὴν σχολὴν μεταβάς κατὰ πρόσκλησιν τοῦ θείου Βαρθολομαίου εἰς Χάλκην, ὅπου διωρίσθη καθηγητῆς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῇ Ἐμπορικῇ Σχολῇ. Κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ἀπεφασίσθη καὶ ἡ ἀνέγερσις σχολικοῦ κτιρίου καὶ ἤρχισεν ἀνεγειρόμενον ἐν Ἀγίῳ Θεοδώρῳ, ἀλλὰ κατόπιν διαφωνίας τῶν χωρίων περὶ τοῦ τόπου τῆς ἀνεγέρσεως αὐτοῦ καὶ κυρίως ἕνεκα ἐλλείψεως χρημάτων, τὸ ἔργον ἐγκατελείφθη.

Ἐκτοτε ἡ Σχολὴ ἐλειτούργει λίαν ἀτάκτως καὶ διακεκομμένως μέχρι τοῦ 1869, οὔτε εἶναι ἀκριβῶς γνωστὰ τὰ ἐν τῷ μεταξὺ καθέκαστα καὶ αἱ περιπέτεται αὐτῆς. Γνωστὸν μόνον εἶναι ὅτι κατὰ τὰ 1856 — 1858 ἐδίδασκεν ἐν τῷ αὐτῷ μετοχίῳ, οὔτινος ἦτο οἰκονόμος, ὁ ἐκ Κάστρου ἱερομόναχος Βαρνάβας προστατεθόμενος καὶ οὗτος τοῦ Βαρθολομαίου, σπουδᾶσας ἐν Ἀγίῳ Ὁρει καὶ Κυθωνίαις. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ ἔτη τινὰ οὐχὶ συνεχῆ ἐδίδαξεν ὁ ἐξ Ἀγριδίων Εὐστράτιος Νικολαΐδης, ἄλλοτε ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ χωρίῳ καὶ ἄλλοτε ἐν Σχοινοῦδίῳ, ὅπου ἐνυμφεύθη. Ἐσπούδασε δ' οὗτος ἐν τῇ Ἐμπορικῇ Σχολῇ Χάλκης ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ διευθυντοῦ αὐτῆς Βαρθολομαίου.

Ἡ ἀτακτος καὶ ἀνώμαλος αὕτη κατάστασις τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς ὤφειλετο μὲν καὶ εἰς ἄλλα γενικώτερα αἴτια, ἀλλὰ κυρίως προήρχετο ἐκ τῆς ἐλλείψεως προκαταρτικῶν σχολείων πρὸς παρασκευὴν μαθητῶν δυναμένων νὰ ἀκολουθήσωσιν ἀνώτερα μαθήματα καὶ κυριώτερον ἐκ τῆς ἐλλείψεως σταθερῶν πόρων πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς μισθοδοσίας τοῦ διδασκάλου. Διὸ καὶ ἀφοῦ συνεστήθησαν ἐν πᾶσι τοῖς χωρίοις ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα καὶ ἡ πρώτη ἐκπαίδευσις ἤρχισε νὰ γενικεύηται, ἐκινήθη τὸ κοινὸν ἐνδιαφέρον τῶν κατοίκων καὶ ἀνεγνωρίσθη παρὰ πάντων ἡ ἀνάγκη τῆς ἀνασυστάσεως τῆς Ἑλλ. Σχολῆς ἐπὶ βάσεων ἀσφαλῶν καὶ μονίμων. Ὅθεν κατὰ τὸ ἔτος 1868 συνελθόντες εἰς γενικὴν συνέλευσιν ἐν Παναγίᾳ οἱ Δημογέροντες καὶ ἀντιπρόσωποι πάντων τῶν χωρίων τῆς νήσου ἐνέκριναν καὶ ἀπεφάσισαν: α) Νὰ ἀφιερῶθῃ εἰς τὴν σχολὴν ταύτην διὰ τὴν μισθοδοσίαν τοῦ διδασκάλου τὸ εἰσόδημα τῶν κτημάτων τῆς Μητροπόλεως, ἕπερ κατὰ τοὺς νέους ἐθνικοὺς κανονισμοὺς παρεχω-

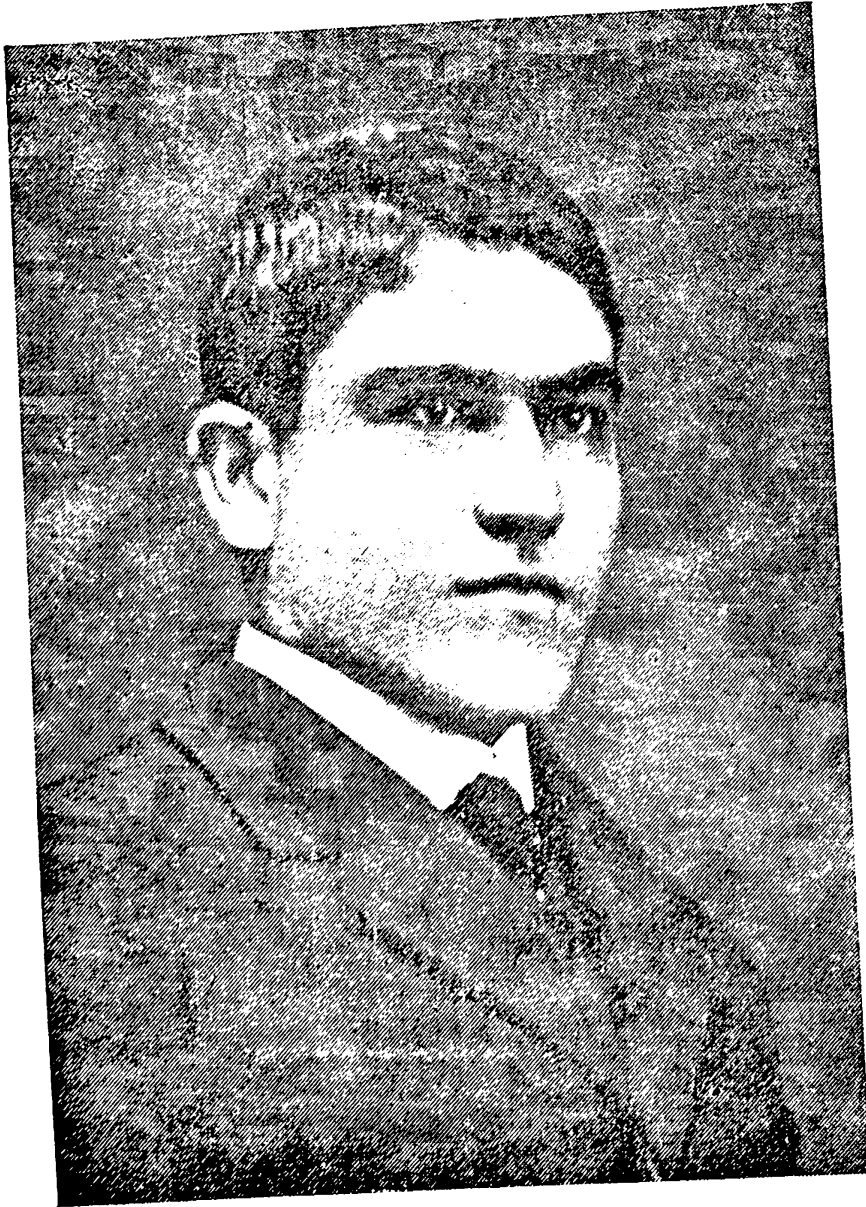
ρείτο εἰς τὴν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας. β') Νὰ ἀρχίσῃ ἀμέσως ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου ἡ λειτουργία τῆς Σχολῆς ἐν τῷ συνοδικῷ τῆς Παναγίας καὶ γ') Νὰ καταβληθῇ πᾶσα ἐνέργεια καὶ προσπάθεια πρὸς ἐξεύρεσιν τῶν ἀναγκαίων χρημάτων διὰ τὴν ἀνέγερσιν ἐν Παναγίᾳ ἰδιαίτερου σχολικοῦ κτιρίου. Ἐν τῇ συνελεύσει ταύτῃ διορίσθη καὶ ὁ διδάσκαλος Δημήτριος Παπαγραμματικίδης καὶ οὕτως ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου 1868 ἤρχισε πλέον ἡ τακτικὴ καὶ συνεχῆς λειτουργία τῆς Σχολῆς μέχρι τοῦ 1927 ὅτε καὶ κατηργήθη.

Ἐὰν ὅμως ὑπῆρξεν εὐκολος ἢ ἐξασφάλισις τῆς μισθοδοσίας τοῦ διδασκάλου διὰ τοῦ εἰσοδήματος τῶν μητροπολιτικῶν κτημάτων, δὲν ἦτο ἐξ ἴσου εὐκολος καὶ ἡ ἐξεύρεσις τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν ἀνέγερσιν καταλλήλου σχολικοῦ κτιρίου χρημάτων. Εὐτυχῶς ὑπῆρχεν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς τὴν ἐξ ὀγδοήκοντα πέντε λιρῶν, προερχόμενον ἐκ συνδρομῶν ἐνεργηθειῶν ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων ὑπὲρ τῶν παθόντων κατοίκων τῆς Ἰμβρου ἐκ τοῦ μεγάλου σεισμοῦ τοῦ 1859. Τὰ χρήματα ταῦτα δι' ἄγνωστον αἰτίαν μὴ ἀποσταλέντα εἰς Ἰμβρον, ἀγνοούμενα δὲ ἡ λησμονηθέντα ὑπὸ τῶν κατοίκων ὑπέμνησεν εἰς αὐτοὺς ὁ Νικηφόρος Γλυκάς, ὅστις ἔτυχε τότε παρεπιδημῶν ἐν Ἰμβρῷ, καὶ ὅστις ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰσέπραξε καὶ ἀπέστειλεν αὐτὰ εἰς Ἰμβρον. Εἰς τὸ πρὸς τοῦτο προσετέθησαν οἱ ἔρανοι τῶν κατοίκων, αἱ συνδρομαὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Ἰμβρίων καὶ τινες ἐξ Ἀγίου Ὄρους, καὶ οὕτως ἤρχισεν ἡ ἀνέγερσις τοῦ κτιρίου τῷ 1872 ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου Παΐσιου καὶ συνετελέσθη τῷ 1874 ἐπὶ μητροπολίτου Νικηφόρου Γλυκά, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ σεισμὸς ἐπισυμβᾶς τῇ 1ῃ Ἰανουαρίου τοῦ 1873 συνεχλόνησε τοὺς τοίχους αὐτοῦ καὶ ἐγένεεν ἀνάγκη νὰ ἐνεργηθῶσιν ἐκ νέου.

Ἐν τῷ νεοδημητῷ κτιρίῳ ἐγκατεστάθη ἡ σχολὴ ἀρχομένου τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1874—1875 ὑπὸ τὸ ὄνομα Κεντρικὴ Ἑλλην. Σχολὴ Ἰμβρου, διότι εἰς αὐτὴν ἐφοίτων μαθηταὶ ἐκ πάντων τῶν χωρίων τῆς νήσου, καὶ ἐλειτούργει τακτικῶς μέχρι τοῦ 1927. Εἶχε δὲ τρεῖς τάξεις καὶ ἐπὶ τινὰ ἔτη τέσσαρας μετὰ τριῶν διδασκάλων, οἵτινες πλὴν τῆς ἀρχαίας ἑλλ. γλώσσης καὶ ἄλλων ἐγκυκλίων μαθημάτων ἐδίδασκον τὴν γαλλικὴν, τὴν τουρκικὴν καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ τάξει ἀρχᾶς τῆς λατινικῆς. Ἐν γένει τὸ πρόγραμμα τῆς σχολῆς ταύτης ἦτο κάπως εὐρύτερον τοῦ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν Σχολείων.

Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐξηκονταετη σχεδὸν περίοδον τῆς λειτουργίας αὐτῆς ἡ σχολὴ ἐδίδαξε καὶ ἐμόρφωσε τρεῖς γενεὰς Ἰμβρίων, ἐξ ὧν οἱ πολλοὶ ἐτράπησαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς ἄλλα ἐπαγγέλματα ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, Ἑλλάδι, Αἰγύπτῳ, Ἀμερικῇ, Κεντρικῇ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΓΚΟΛΕΤΟΣ
ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ

καὶ Νοτίῳ Ἀφρικῇ, ἄλλοι ἔμειναν δημοδιδάσκαλοι ἐν Ἰμβρῳ, ἐν ταῖς πλησίον νήσοις καὶ ἐν ταῖς κατὰ τὴν ἀπέναντι Μικρασιατικῇ παραλίᾳ ἑλληνικαῖς κοινότησι καὶ οὐκ ὀλίγοι συνεχίσαντες τὰς σπουδὰς αὐτῶν ἀνεδείχθησαν ἐπιστήμονες ἰατροί, φιλολόγοι, εἰς δικηγόρους, εἰς φυσικομαθηματικούς, τινὲς θεολόγοι τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς¹⁾ προστασία καὶ μερίμνη τῆς Α. Σ. τοῦ Μητροπολίτου Ἰμβροῦ καὶ Τενέδου κ. Ἰακώβου, καὶ πολλοὶ ἄλλοι περιορίσθησαν εἰς τὰς γυμνασιακὰς αὐτῶν σπουδὰς. Εἰς οἵανδήποτε δὲ ἀνωτέραν σχολὴν ἐφοίτησαν οἱ Ἰμβριοὶ μαθηταὶ διεκρίνοντο μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν αὐτῶν καὶ ἦσαν πάντες σχεδὸν μεταξὺ τῶν ἀρίστων.

Οἱ διδάξαντες ἐν τῇ Σχολῇ ἀπὸ τοῦ 1868 μέχρι τοῦ 1927 εἶναι κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν οἱ ἑξῆς: Δημήτριος Παπαγραμματικίδης, Γεώργιος Στέκας ἢ Λογιώτατος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἱερομόναχος Κύριλλος, Κυριακὸς Παναγιῆς κάτοχος τῆς Γαλλικῆς καὶ τῆς Τουρκικῆς, Ἰωάννης Παπαφωτίου, Νικόλαος Εὐλάμπιος, Εὐστράτιος Νικολαΐδης, Θεμιστοκλῆς Ντάκος, Παναγιώτης Καλογερῆς, πάντες Ἰμβριοὶ, Εὐάγγελος Τσίχης, Ἰωάννης Ἐγγονόπουλος, ἀμφότεροι Κωνσταντινουπολίται (ἐκ Νεαπόλεως Καισαρείας), Στυλιανὸς Εὐστρατιάδης, Ἀλέξανδρος Βασιλειάδης, Δημήτριος Παπαθεοδοσιάδης, Περικλῆς Μιχαηλίδης, Κυριάκος Πανάρετος, οἱ ἀδελφοὶ Τηγάνη Νικόλαος καὶ Χαράλαμπος, Δημήτριος Παπακωνσταντίνου, Νικόλαος Ὀκουμούσης, πάντες Ἰμβριοὶ, Νικόλαος Καβαδέλλας, Μαδύτιος, Νικόλαος Καραβέλλας Ἰμβριος, Ἴπποκράτης Κούρκουλας Μαδύτιος, Ζαφειράκης Μομόγκος, Γεώργιος Κοντογιώργης, Νικόλαος Φαναριώτης διδασκῶν τὴν τουρκικὴν καὶ Εὐάγγελος Θωμᾶς Κωνσταντινουπολίτης. Ἐνταῦθα εἶναι δίκαιον νὰ μνημονεύσωμεν μετ' εὐγνωμοσύνης μεταξὺ τῶν διδασκάλων καὶ τῶν ἰδρυτῶν τῆς Σχολῆς, τὸ ὄνομα τοῦ ἀειμνήστου μητροπολίτου Νικηφόρου Γλυκᾶ, ὅστις οὐ μόνον κατὰ τὴν ἀνεγερσιν τοῦ κτιρίου εἰργάσθη μετ' ἀπαραμίλου ζήλου καὶ ἀκαμάτου δραστηριότητος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν αὐτοῦ ἐδίδαξεν ἐν αὐτῷ ἐπὶ δύο ἔτη θρησκευτικὰ, ζωολογίαν καὶ ἀρχαιολογίαν.

Πόροι τῆς Σχολῆς. Σταθερὸς πόρος τῆς Σχολῆς ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως μέχρι τῆς καταργήσεως αὐτῆς ὑπῆρξεν ὡς προείπομεν, τὸ εἰσόδημα τῶν

1) Οἱ θεολόγοι οὗτοι εἶναι οἱ ἑξῆς: Δημήτρ. Κουκούτσης, Κωνστ. Δαμδᾶς καὶ Φωκᾶς ἐξ Ἁγ. Θεοδώρων, Γεώργ. Μιχάλης ἐξ Ἀγριδίων, Δημητρ. Φράγκος, Ξεινὸς καὶ Σπόρος ἐκ Σχοινουδίου, Γεώργ. Βασιλειάδης ἐκ Γλυκῆς, Παλαιολόγος καὶ Ἰω. Ψωμῆς - Βασίλας ἐκ Παναγίας καὶ Λαζ. Λαζαρίδης ἐκ Σχοινουδίου.

μητροπολιτικῶν κτημάτων, ὅπερ ἀνερχόμενον τότε εἰς 50 περίπου λίρας μόλις ἤρκει πρὸς πληρωμὴν ἑνὸς διδασκάλου. Διότι, ὅτε τῷ 1874 προσετέθη δεύτερος διδάσκαλος ἀπεφασίσθη νὰ διατίθεται ὑπὲρ τῆς Σχολῆς τὸ ἕν τρίτον τῶν τόκων τοῦ Γεωργικοῦ ἢ Κοινοφελοῦς Ταμείου ὅπερ συνεστήθη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν δι' ἀναγκαστικῶν εἰσφορῶν εἰς σῆμα πάντων τῶν γεωργῶν τῆς νήσου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ καταστατικὸν αὐτοῦ ἐπέτρεπε νὰ δαπανῶνται διὰ κοινωφελῆ ἔργα μέχρι τῶν δύο τρίτων τῶν τόκων, ὅτε τὸ 1882 προσετέθη καὶ τρίτος διδάσκαλος, διετέθησαν ταῦτα ὑπὲρ τῆς Σχολῆς ἀνερχόμενα εἰς ἑκατὸν καὶ πλέον λίρας. Ἐκτὸς τούτων κατὰ τὰ ἔτη 1883 — 1886 ἐσχηματίσθη ἐξ εἰσφορῶν τῶν ἐνοικιαστῶν τῆς δεκάτης τῶν γεωργικῶν προϊόντων τῆς νήσου ὑπὲρ τῆς τῆς σχολῆς κεφάλαιον ἐκ τριακοσίων περίπου λιρῶν· τὸ δὲ 1887 ἰδρύθη Φιλεκπαιδευτικὴ ἀδελφότης, ἣτις κατὰ τὰ ὀλίγα ἔτη τοῦ βίου αὐτῆς ἐσχημάτισε καὶ αὐτὴ μικρὸν κεφάλαιον. Ἀλλὰ τῷ 1889 μετατραπέντος τοῦ Γεωργικοῦ Ταμείου εἰς Κρατικὴν Γεωργικὴν Τράπεζαν, τὸ καταστατικὸν τῆς ὁποίας δὲν ἐπέτρεπε τὴν διάθεσιν χρημάτων δι' ἄλλους σκοποὺς εἰμὴ μόνον πρὸς δανεισμὸν εἰς γεωργοὺς διὰ γεωργικὰς ἀνάγκας, ἐξέλιπεν ὁ κυριώτερος τῶν πόρων τῆς σχολῆς, ἐκτὸς δὲ τούτου ἀπὸ τοῦ ἐπομένου ἔτους καὶ τὸ εἰσόδημα τῶν κτημάτων ἕνεκα μεγάλης ὑποτιμῆσεως τῶν δημητριακῶν, κατῆλθε σχεδὸν εἰς τὸ ἥμισυ. Ἐκτοτε πρὸς κάλυψιν τοῦ ἑλλείμματος, ὅπερ κατέλειπε κατ' ἔτος ὁ προϋπολογισμὸς τῆς Σχολῆς καὶ μετὰ τὴν περικοπὴν τῶν μισθῶν τῶν διδασκάλων, ἀπεφασίσθη, ἵνα αἱ μὲν Κοινότητες εἰσφέρωσι κατ' ἔτος εἴκοσι λίρας, ἡ δὲ Ἀδελφότης δέκα· συγχρόνως δὲ ἤρχισε νὰ εἰσπράττηται κατ' ἔτος καὶ μέρος τοῦ κεφαλαίου τῆς Σχολῆς μέχρι τοῦ 1906, ὅτε τοῦ μὲν κεφαλαίου τούτου ἐξαντληθέντος, τῶν δὲ χρημάτων τῆς Ἀδελφότητος ἀποσταλέντων εἰς Αἴγυπτον καὶ συγχωνευθέντων μετὰ τῶν τῆς ἐκεῖ νεωστὶ ἰδρυθείσης «Ἰμβριακῆς Ἀδελφότητος» τὸ ἑλλεῖμμα τῆς Σχολῆς ἐκάλυπτον εἰς τὸ ἐξῆς ἕν μέρει αἱ κοινότητες καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ ἐν Αἰγύπτῳ Ἀδελφότης, προσερχομένου πολλάκις ἀρωγοῦ καὶ τοῦ Ἀθ. Λαγοπούλου.

Ἰμβρος 1937

Θ. ΝΤΑΚΟΣ

ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ Ο ΚΟΥΤΛΟΥΜΟΥΣΙΑΝΟΣ

Βαρθολομαῖος ὁ Κουτλουμουσιανὸς ἐγεννήθη τῷ 1773 ἐν τῷ χωρίῳ Γλυκὲ τῆς νήσου Ἰμβρου, ἐκ γονέων ἐντίμων καὶ εὐσεβῶν, καὶ ἐκλήθη κατὰ τὴν βάπτισιν Βασίλειος.

Ἐχων δὲ κλίσιν φυσικὴν πρὸς τὰ γράμματα, πενταετῆς ἔτι ἐπεδόθη εἰς τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμματα, καὶ ἐντὸς ολίγου ἐξέμαθεν αὐτὰ παρὰ τινι Ζωγράφῳ γραμματοδιδασκάλῳ τούτου τοῦ χωρίου, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τινος φήμης, ἣν αὐτὸς πολλάκις καὶ ὑπὸ πάντων, τῶν τε συγγενῶν καὶ τῶν πατριωτῶν αὐτοῦ, ἤκουσα: Ἡ μόνη δηλαδὴ πρὸς αὐτὸν παρὰ τῶν ἀγαπητῶν γονέων δυσαρέσκεια ἦν αὕτη, ὅτι τὸ πρῶτ' ἐγειρόμενος ἐκ τῆς κλίνης δὲν ἐνιπτε τὸ πρόσωπον, ὡς πάντες οἱ ἀνθρώποι ὕδατι, ἀλλὰ τῷ σιέλῳ τρίβων τοὺς ὀφθαλμούς, εὐτάκτως καὶ μετὰ σπουδῆς εἰς τὸ σχολεῖον ἐβάδιζεν. Ὁμοίως δὲ τὴν ἐκ νεαρᾶς εἰσέτι ἡλικίας ὑπερβολικὴν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ θεῖα κλίσιν καὶ ἀφοσίωσιν αὐτοῦ μαρτυρεῖ ἅπας ὁ ἱερός αὐτοῦ βίος, οὐχ ἦττον ὁμως καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ ἱερεῖς ὑπερβαλλόντως αὐτὸν ἠγάπων, οὐ μόνον διὰ τὸ εἶναι καλόφωνον καὶ κανοναρχεῖν, λέγειν τὸν ἀπόστολον καὶ ψάλλειν ἐνίοτε ἢ, ἵνα γενικῶς εἶπω κατὰ τὴν κοινὴν παροιμίαν, διὰ τὸ ἔχειν αὐτὸν δεξιὰν χεῖρα ἐν τῷ ναῷ κατὰ τὰς προσευχάς, ἀλλὰ καὶ ὅτε κατὰ τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου εἰς τὰ λεγόμενα ἐξωκλήσια μετέβαινον, ἵνα λειτουργήσωσι, μόνον τὸν αἰδιδιμον ψάλτην παρελάμβανον. Ταῦτα δὲ πάντα οἱ πατριῶται λίαν εὐλαβεῖς εὐδοκίᾳ Θεοῦ καὶ εἰς τὰ θεῖα ἐπιρρεπεῖς ὄντας, βλέποντες πανταχοῦ καὶ πάντοτε τὸν Βαρθολομαῖον εἰς τὰ θεῖα ἀφωσιωμένον, μεγάλας τιμὰς καὶ σέβας εἰς αὐτὸν ἀπέδιδον, καὶ πάντες ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος ὁμολόγουν ὅτι ὁ προορισμὸς τοῦ νεαροῦ Βασιλείου ἦν ἔξοχος τις καὶ ὑψηλός, καὶ μάλιστα ὅταν ἔβλεπον αὐτὸν τὰς ἑορτάς, καθ' ἃς τὸ σχολεῖον διετέλει κεκλεισμένον, ἀντιπαιγνιδίων μεταβαίνοντα κοσμίως εἰς τὸν ναόν, καὶ ἀνοίγοντα αὐτόν, διότι εἶχε τὴν πρὸς τοῦτο ἐλευθερίαν, καὶ λαμβάνοντα διάφορα βιβλία καὶ ἀναγινώσκοντα. Ὅτι δὲ τοῦτο ἀληθῶς ἐποίει αὐταὶ αἱ γυναῖκες,

αἵτινες ἠκολούθουν αὐτὸν μέχρι τοῦ ναοῦ, ὅπως ἀκροασθῶσι τὰ ἀναγινωσκόμενα, μοὶ ἐπληροφόρησαν, καὶ μάλιστα προσέδηκαν ὅτι ἔγνώριζε σχεδὸν τοὺς πλείστους βίους τῶν καθ' ἑκάστην ἐορταζομένων ἁγίων.

Καίτοι δὲ τοιαύτης φύσεως ἦν ὁ ἀοίδιμος, καὶ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος πρὸς ἀνωτέραν τινὰ παιδευσιν πάντοτε ἐφλέγετο καὶ ἐτήκετο, μὴ δυνάμενος ὅμως τοῦτο οὐδαμοῦ τῆς νήσου νὰ θεραπεύσῃ, καθ' ὅσον οὔτε σχολὴ ἑλληνικὴ ἐν αὐτῇ ὑπῆρχεν οὔτε μονὴ τις, ὅπως καταφύγη λόγιός τις κληρικός, φοβούμενος δ' ἀφ' ἑτέρου τὰς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πολλὰς καὶ μεγάλας ὑλικὰς τε καὶ ἠθικὰς δυσχερείας, ἃς ἔμελλε νὰ ἀπαντήσῃ, διετέλεσεν ἐν τῇ φιλότιμῃ πατρίδι, τοῖς φιλότιμοις γονεῦσιν ὑπηρετῶν μέχρι τοῦ 20οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας, ἦτοι τὸ 1793, καθ' ὃ ἀπέρχεται (τὴν 17 τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου) εἰς τὸ ὄρος Ἄθω, προφάσει μὲν προσκυνητῆς, πράγματι ὅμως ἐλπίζων ὅτι ἐνταῦθα κατὰ τε τὸ δοκοῦν αὐτῷ καὶ κατὰ προτροπὴν τῶν ἱερέων τεύξεται τοῦ ποιουμένου.

Μεταβὰς ὅθεν ἐκεῖσε, τίθεται ὑπὸ τινος μοναχὸν Χρυσανθίου τῆς μονῆς τοῦ Κουτλουμουσίου· ἀφοῦ δὲ ἐξεπλήρου τὰ πρὸς αὐτὸν ὑπηρετικὰ χρέη, μετέβαινε παρὰ τινι Κελλιῳτῇ Κυρίλλῳ, ποδαλγῆ, ὅστις ἀφοῦ περιεθάλλετο καὶ ἀνεκουφίζετο εἰς τὰς ὡς ἐκ τῆς ἀσθενείας του ἀνάγκας, ἐδίδασκεν αὐτὸν ἑλληνικὰ τοῦ τότε καιροῦ γράμματα ἀμισθί. Διατρίψας δὲ ἱκανὰ ἔτη εἰς τὸ τοιοῦτον εἶδος τοῦ ζῆν, καὶ εὐρὼν τὴν τότε σεμνὴν καὶ ἐνάρετον διαγωγὴν τῶν καλογήρων σύμφωνον πρὸς τὴν φύσιν του, ἐνδύεται τὸ μοναχικὸν σχῆμα, μετονομασθεὶς ἀπὸ Βασιλείου Βαρθολομαῖος ὁ Κουτλουμουσιανός. Βραδύτερον δὲ ἐν τῇ μονῇ προχειρίζεται ἱεροδιάκονος καὶ τέλος ἱερέως. Θελχθεὶς ὅμως ἐκ τῶν ὀλίγων γραμμάτων, τὰ ὁποῖα ἐδιδάχθη, καὶ τὸν πολλαπλασιασμὸν αὐτῶν ἐπιθυμῶν, μὴ δυνάμενος δὲ δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, ὑπηρετεῖν καὶ σπουδάζων, μεταπέμπεται παρ' ἑαυτῷ τὸν ἀγαθὸν ἀντάδελφόν του Κωνσταντῖνον, εἰς ὃν ἀνέθηκε μέγα μέρος τῶν τῆς ὑπηρεσίας χρεῶν του· αὐτὸς δὲ ἀνακουφισθεὶς ὀλίγον καὶ ἔχων πλειότερον χρόνον ὑπὸ τὴν κατοχὴν του ἤρξατο νὰ καταγίνηται ἀνώτερον ἅμα καὶ θερμότερον ἐπ' ὠφελείᾳ ἀμφοτέρων.

Ἐν γένει, καθ' ὅλον τὸν βίον τοῦ περιφήμου τούτου ἀνδρός, δύο τινὰ παρουσιάζονται· ζῆλος ἐνθερμος πρὸς τὴν κοινὴν ἡμῶν μητέρα, τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἀγάπη ὑπερβολικὴ πρὸς τὴν πατρίδα. Τοσοῦτον δὲ ὑπὲρ ἀμφοτέρων τούτων ἐμόχθησε καὶ τοσαῦτα ἐδοκίμασεν ὑπὸ τῶν ἀντιθέτων μερῶν, ὥστε καὶ αὐτὴν τὴν προσφιλεῖν του ζωὴν πολλακίς εἰς κίνδυνον ἔρριψε· καὶ ὡς ὁ πρὸς τὰ θεῖα ἔρος παιδιόθεν κατέσχευεν αὐτόν, οὕτω καὶ ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη, ἀλλ' ἰδὼν ὅτι καὶ ἐὰν

ἐπεχείρει τι ὑπὲρ αὐτῆς, οὐδὲν θὰ ἑκατόρθου, ἠσύχαζε καὶ κατέπνιγε τὸν πόθον τοῦτον. Νῦν ὅμως μηκέτι ἀνεχόμενος ἀσυντελῆς εἰς αὐτὴν νὰ μένη, σπεύδει νὰ μεταβῆ τῷ 1803, σκοπῶν, ἵνα ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ὑπάγει τοὺς γονεῖς διὰ νὰ ἴδῃ, κατορθώσῃ τὴν σύστασιν ἑλληνικῆς σχολῆς πρὸς διάδοσιν τῶν φώτων τῆς παιδείας. Ἄλλ' εἰς μάτην τὰ ἀδύνατα καθιστᾷ δυνατὰ καὶ μετὰ ζωηρότατα χρώματα τὴν ἀνάγκην αὐτῆς καὶ τὰς ἐκ ταύτης ὠφελείας παριστᾷ· διότι οὐ μόνον οὐδὲν κατώρθωσε, ἀλλὰ καὶ ὕβρεις παρὰ τῶν συμπατριωτῶν ἐδέχθη καὶ παντελῆ φυγὴν ἠπειλήθη. Ἄλλ' ὅμως τί ἔπραξεν ὁ ὄντως ἀγαθὸς οὗτος, ἀξιεπαίνονος καὶ μεγαλοπρεπῆς πατήρ! ἀντὶ νὰ ἀπελπισθῆ διὰ τὴν παντελῆ αὐτοῦ ἀποτυχίαν καὶ ζητήσῃ ἀλλαγῶσε ἐν τιμῇ καὶ ἀνέσει πόρον ζωῆς, πᾶν τοῦναντίον, ὑποφέρει τὴν περιφρόνησιν τῶν πεφιλημένων πατριωτῶν, (καὶ κυρίως τῶν ἀρχόντων, διότι οἱ λοιποὶ οὐδέποτε ἐστέρησαν αὐτὸν τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ), καὶ τρεφόμενος ὑπὸ τοῦ φιλοστόργου του πατρὸς, μεταποιεῖ τὸ πατρικὸν κατώγειον εἰς σχολεῖον, διδάσκων ἐν αὐτῷ οὐ μόνον ἀμισθὶ τοὺς προσερχομένους, ἀλλ' ἀφ' ἑαυτοῦ προμηθεύων αὐτοῖς χάρτην καὶ μελάνην, τούτων δὲ τοὺς πτωχοτέρους καὶ τρέφων καὶ μ' ὅλα ταῦτα δὲν ἠδύνατο νὰ τοὺς κρατῆ παρ' ἑαυτῷ καθ' ὅλον τὸ ἔτος, εἰμὴ μόνον τὸν χειμῶνα, διότι τὴν ἀνοιξὶν ἀπῆρχοντο εἰς τὰς ἐργασίας των, καταστρέφοντες οὕτως εἰς μάτην καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς διδασκαλικοὺς κόπους, διότι ἐπανερχόμενοι τὸν ἀκόλουθον χειμῶνα ἤρχιζαν πάλιν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ καὶ κατὰ τὸν παρελθόντα. Οὕτω λοιπὸν βασανιζόμενος αὐτὸς τε καὶ οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τινα ἔτη, καὶ αἰδούμενος τὸν πατέρα, ἀγογγύστως διὰ τὸ φιλόμουσον ἀνεχόμενον τὰ ἔξοδα καὶ τῶν ἰδίων τέκνων καὶ τῶν πτωχῶν μαθητῶν καὶ τὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀνυπόφορον τύρβην, φλεγόμενος δὲ συγχρόνως καὶ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῆς παιδείας, σκέπτεται νὰ μεταβῆ πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ κύκλου τῶν γνώσεών του καὶ ἀπαλλαγὴν τοῦ πατρὸς τοῦλάχιστον ἐκ τοῦ ἀδιαλείπτου θορύβου τῶν Ἰμβρίων μαθητῶν. Μαθὼν δὲ τὴν ἀκμὴν τῆς σχολῆς Κυδωνιῶν σχολαρχουμένης τότε εὐδοκίμως ὑπὸ τῶν περικλεῶν καὶ ἀειμνήστων διδασκάλων Βενιαμὶν τοῦ Λεσβίου καὶ Γρηγορίου τοῦ Σαράφη, μεταβαίνει ἐκεῖσε τῷ 1808, παραλαβὼν καὶ δύο ἄλλους τῶν μαθητῶν του χωρὶς νὰ συλλογισθῆ τὸν τρόπον τῆς διατροφῆς των, ἀλλ' ἔχων τὴν πεποίθησιν ὅτι οὐδέποτε ὁ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ ἐναρέτους ἀνταμείβων οὐ μόνον ἐν οὐρανῷ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ γῆς πολλάκις Θεός, μάλιστα ὅταν τι ἀγαθὸν πράσσωσι, θὰ τοὺς ἐγκαταλείψῃ.

Μεταβὰς λοιπὸν εἰς Κυδωνίας κατατάσσεται αὐτὸς καὶ οἱ μαθη-

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΤΑΓΕΟΔΡΟΥ

ταί του εἰς ἀναλόγους τῶν δυνάμεων ἐκάστου τάξεις. Ρυθμίσας δὲ ὀπωσδήποτε τὰς ἑαυτοῦ ἐργασίας καὶ ἀναλογισάμενος ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἄρχεται σιερεῖσθαι τῶν ἀναγκαίων, λαμβάνει τὴν θέσιν δεξιοῦ ψάλτου εἰς μίαν τῶν συνοικιῶν τῆς πόλεως ταύτης. Ἐν τῷ ναῷ δὲ τούτῳ ἔτυχεν ἐκκλησιαζόμενος καὶ ὁ τότε μεγάλα δυνάμενος Χ' Ἀθανάσιος, ὅστις θελχθεὶς ἔκ τε τῶν σεμνῶν αὐτοῦ ἠθῶν, τοῦ κοσμίου χαρακτηῆρος καὶ τῆς ἁρμονικωτάτης φωνῆς, παραλαμβάνει αὐτὸν οἴκαδε διδάσκαλον διὰ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν καὶ τὴν ἐπίσης μονογενῆ θυγατέρα, καὶ οὕτω Θεοῦ βεβαίως ἐνεργοῦντος, ὅστις τὸν ἐλπίζοντα ἐπ' αὐτὸν οὐδέποτε ἐγκαταλείπει, διὰ τοῦ μισθοῦ τοῦ τε οἰκοδιδασκάλου καὶ ψάλτου ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ ἑαυτὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐπὶ δύο καὶ ἥμισυ ἔτη. Ἀλλ' ἄρά γε ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ τὴν γνῶσιν τῶν σοφῶν ἐκείνων καθηγητῶν ὁ μεγαλεπήβουλος οὗτος ἀνὴρ; Οὐχὶ βεβαίως, διότι ὡς ὁ μαργαρίτης ἀεὶ μαργαρίτης μένει, στίλβει καὶ ἀεὶ προσφιλῆς γίνεται, οὕτως καὶ ὁ ἀοίδιμος διὰ τὰ ἔξοχα αὐτοῦ προτερήματα οὐ μόνον τὴν τῶν καθηγητῶν γνῶσιν δὲν διέφυγεν, οἷτινες ἔκ τῆς ὑπερβολικῆς βεβαίως πρὸς αὐτὸν ἀγάπης δὲν ἀπεχωρίζοντο, ἀλλ' ἐθεώρουν αὐτὸν ἴδιον ἀδελφὸν καὶ καθηγητὴν μᾶλλον ἢ μαθητὴν, διότι, λέγουν, πολλάκις συζητοῦντας πρὸς ἀλλήλους ἀπεστόμιζεν αὐτούς, καὶ ἀπένειμεν πρὸς αὐτὸν οὐχὶ εὐκαταφρόνητον τιμὴν, ἀλλὰ καὶ ὁ κοινὸς λαός, ὁσάκις ἔβλεπεν αὐτὸν διερχόμενον, ἐξανίστατο μέχρις οὗ διέλθῃ καὶ πολλάκις συνελθόντων τῶν καθηγητῶν καὶ προυχόντων καὶ τοσοῦτων παρακλήσεων καὶ ὑποσχέσεων γενομένων παρ' αὐτῶν, ὅπως κατατάξωσι καὶ τὸν Βαρθολομαῖον εἰς τὴν χορείαν τῶν καθηγητῶν, ἀδύνατον ἐστάθη νὰ μεταβάλωσι τὸ ἄκαμπτον καὶ σταθερὸν τῆς καρδίας αὐτοῦ. Αἴτιον δὲ τῆς τοσαύτης περιφρονήσεως τιμῆς, δόξης, πλούτου, οὐκ ἦν ἄλλο τι εἰμὴ αὐτὸς ὁ τῆς διαδόσεως τῶν φώτων ἐν τῇ πατρίδι διακαῆς ἔρωσ. Σπεύδει ὅθεν νὰ ἐπανέλθῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν προσφιλῆ του πατρίδα, εἰς λήθην παραδοῦς τὰ πρότερον εἰς αὐτὸν παρ' αὐτῆς γερόμενα κακά, ἀφήσας οὕτω τοὺς Κυδωνιεῖς εἰς λύπας, ἂν καὶ πολὺς εἰς αὐτοὺς ὀφείλει χάριτας.

Ἐπανελθὼν δὲ καὶ ποικίλης τυχῶν ὑποδοχῆς, διότι ὁ μὲν ἀρχιερεὺς καὶ οἱ προύχοντες ἐπέπληττον αὐτὸν διότι, ἔλεγον, ἄφησε τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ του, καὶ ἦλθεν εἰς ταραχὰς νὰ ἐμβάλῃ αὐτοῦς, ὁ δὲ λαὸς μετὰ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως ἠσπάζοντο αὐτόν, πρὸς ἐκτέλεισιν τοῦ θεαρέστου αὐτοῦ σκοποῦ ἀναγκάζεται νὰ εὔρη οἴκημά τι χωριστὸν μὲν ἀλλὰ μόνιμον καὶ ἁρμόδιον πρὸς τὸν σκοπὸν του· ὡς τοιοῦτον δὲ εὔρε τὸ ἀφανὲς καὶ ὕλως ἀσήμαντον Κουτλουμουσιανὸν μετόχιον τὸ ἐπ'

ὄνδατι τῶν Ταξιαρχῶν σεμνυνόμενον, καὶ κείμενον ἐντὸς κοιλάδος μὲν, ἀλλὰ εὐάερον, μεταξύ τῶν δύο κωμῶν, τοῦ Γ'λυκέος καὶ τοῦ Κάστρου (παλαιᾶς πρωτευούσης) ἔνθα καὶ νῦν ἔτι ἡ Μητρόπολις εὐρίσκειται), οὐχὶ πλείοτερον τῶν 15' τῆς ὥρας ἀμφοτέρων ἀπέχον. Ζητεῖ ὄθεν τοῦτο ἀπὸ τοῦ κυριαρχοῦντος μοναστηρίου καὶ τῷ παραχωρεῖται μετὰ τοσοῦτους κόπους καὶ προσπαθείας. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀρχὴ καὶ βάσις τῆς καταβολῆς τῶν δυσχερειῶν, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ τέλος. Γνωρίζων δὲ ὅτι ἂν ἔλεγε τὸν πραγματικὸν αὐτοῦ σκοπὸν, οὐ μόνον οὐδὲν θὰ ἐκατόρθου, ἀλλὰ καὶ χεῖρω τῶν προτέρων θὰ ἔπασχε, καλύπτει τὸ ὄνομα τῆς σχολῆς καὶ κηρύττει πανταχόσε ὅτι προτίθεται τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ μετοχίου, ἐν ᾧ θέλουν ψάλλεσθαι συνεχῶς ἀγρυπνίαι ὑπὲρ τῶν κατοίκων τῆς νήσου, καὶ αἰτεῖ τὴν εἰς τοῦτο συνέργειαν τοῦ Ἁγίου Ἰμβρου Νικηφόρου, τοῦ ἀπὸ Βεροῖας, καὶ τὸ μέγα δυναμένου θεοῦ του Κωνσταντίνου Κώστογλου, οἷτινες, ἂν καὶ ὁ μὲν εἶχεν ἀπέχθειαν μεγάλην πρὸς τὰ « πολλὰ γράμματα » καὶ τοὺς αὐτῶν θιασώτας, ὁ δὲ ἦν μὲν ἰσχυρότατος τῶν ἐν Ἰμβρῳ, ἄγων καὶ φέρων τὸν λαὸν διὰ τὰ πλούτη καὶ τὰς γενομένας ὑπ' αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἄλλοτε ὑπηρεσίας, ἀγράμματος ὅμως καὶ ἔκδοτος εἰς πᾶν εἶδος ἀσελγείας καὶ ἀσωτείας, οὐχ ἦττον ὅμως συνήργουν εἰς σύστασιν μοναστηρίων καὶ ἐκκλησιῶν. Βοηθεία ὄθεν καὶ ἔλεει τῶν κατοίκων καὶ διὰ τινων ἐξόδων τοῦ Κουτλουμουσίου ἀνηγέρθη ἡ ἐν τῇ λαμπρᾷ ταύτῃ κατασιάσει μονῇ τῶν Ταξιαρχῶν. Μόλις δὲ περατωθείσης τῆς οἰκοδομῆς τῷ 1812 ἔτει, ἤρξατο ἡ προκεκηρυγμένη ὑπόσχεσις τῶν παννυχίδων, ἡ δὲ γενικὴ εὐχαρίστησις ἀπεδεικνύετο ἐκ τῆς πολυπληθοῦς συρροῆς τῶν χριστιανῶν, ἣτις ἤθελε βεβαίως διευκολύνει καὶ τὸν κυρίως σκοπὸν του. Ἀλλ' ὁ ἀγαθοεργὸς οὗτος ἀνὴρ ματαίως κοπιᾷ καὶ ἀγωνιᾷ, διότι ἡ τάλαινα Ἰμβρος ἐπέπρωτο νὰ μένη ἔτι ἐπὶ πολὺ ἐν τῷ σκότει τῆς ἀμαθείας. Πανώλης δὴλον ὅτι τρομερὰ ἐπὶ δύο ὄλα ἔτη κατακυριεύει ἅπασαν τὴν νῆσον, ἀποδεκατίζει τὰς οἰκογενείας ἀπάσας, ἀναγκάζει τοὺς πάντας νὰ διασκορπισθῶσιν εἰς τὰς ἐξοχάς, βιάζει καὶ τὸν Βαρθολομαῖον νὰ κλεισθῇ ἐντὸς τοῦ μετοχίου μετὰ τῶν παρ' αὐτῷ εὐρεθέντων. Τούτων δὲ γενομένων καὶ ὁ Βαρθολομαῖος κατατηκόμενος ὑπὸ τῆς ἀνωφελοῦς ἀργίας, λαμβάνει ἐπιστολὴν τοῦ Ἰωαννικίου, ἐπιτρόπου τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἐν Θεσσαλονίκῃ, δι' ἧς προετρέπετο νὰ μεταβῇ ἐκεῖσε, ὅπως κατάσχη θέσιν οἰκοδιδασκάλου παρὰ τῷ πλουσίῳ καὶ ἰσχυρῷ τότε Βούδα Καφταντζόγλου· ἡ πρότασις τῷ ἐφάνη μὲν ἀρεστὴ διὰ τὰς περιστάσεις, ἐδίσταξεν ὅμως νὰ βάλῃ αὐτὴν εἰς ἐνέργειαν ἄνευ τῆς συμβουλῆς τοῦ ἀρχιερέως καὶ τοῦ θεοῦ του,

παρ' ὧν προσεδόκα ἀποδοκιμασίαν τῆς ἀποδημίας του. Ἄλλα παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα καὶ μετὰ μεγίστης αὐτοῦ λύπης οὐ μόνον ἀποτροπὴν παρ' αὐτῶν δὲν ἤκουσεν, ἀλλὰ ἐπίπληξιν, διότι βραδύνει, καὶ παραινέσεις ἐντόνους καὶ συμβουλίας, ἵνα ἀφήσῃ αὐτοὺς ἐν ἡσυχίᾳ καὶ μεταβῆ ὅπου ἢ τύχη τὸν προσκαλεῖ. Τότε δὲ καὶ ὁ αἰοιδιμος πλήρης διὰ τὴν ἀπότυχίαν του δακρύων καὶ καταβεβαρημένος ὑπὸ ψυχικῆς λύπης ἀποχαιρετήσας τὴν πατρίδα, μετέβη εἰς Ἅγιον Ὄρος, κάκειθεν εἰς Θεσσαλονίκην παρὰ τῷ ρηθέντι Βούδα, σκοπὸν ἔχων ἵνα ἐπὶ τέσσαρα τὸ πολὺ ἔτη ἐκεῖ διαμείνῃ, ἀκολούθως ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα πρὸς δῖωξιν τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ σκοποῦ.

Ἄλλ' ἄλλαι μὲν βουλαι ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει· πρὶν λήξῃ ἡ προθεσμία, ἡ οἰκογένεια βλέπουσα τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω προαγωγὴν καὶ ἠθικὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων, διότι κατὰ τὴν κοινὴν παροίμιαν <κατὰ τὸν διδασκαλικὸν καὶ οἱ μαθηταί>, πᾶν μέσον μεταχειρίζεται καὶ πᾶσαν δύναμιν καταβάλλει, ἀμοιβὰς καὶ ὑποσχέσεις πολλὰς καὶ μεγάλας, προτροπὰς, παρακλήσεις καὶ μεσολαβήσεις ἐπισήμων ἀτόμων καὶ σχετικῶν αὐτοῦ, ὅπως κατορθώσῃ νὰ πείσῃ αὐτὸν ἐπὶ τρία τοῦλάχιστον εἰσέτι ἔτη νὰ μένῃ παρ' αὐτῆ· καὶ τούτου οἱ πλείστοι καὶ ἐπισημότεροι τῶν Θεσσαλονικέων ἐπεθύμουν, καθ' ὅσον ἐκτὸς τοῦ ὅτι πολλοὶ ἐκ τούτων ἀνέβησαν εἰς αὐτὸν τὴν παιδείωσιν καὶ μόρφωσιν τῶν τέκνων των, εἶχον θελχθῆ καὶ ἔνεκα τῶν ἐξόχων προτερημάτων καὶ συμπεριφορῶν αὐτοῦ, καὶ εἶχον καταμάθει τὴν ἀξίαν αὐτοῦ. Καὶ ὁ Βαρθολομαῖος παραδόξως, καὶ λίαν μάλιστα, δέχεται τὴν πρότασιν. Διότι ἐν μὲν ταῖς Κυδωνίαις Καθηγηταί, φίλοι, ἐπίσημοι παρακαλοῦντες αὐτὸν νὰ μείνῃ παρ' αὐτοῖς, δὲν εἰσακούονται, καὶ ἐνταῦθα ὀλιγώτεροι αὐτὸ τοῦτο πράττοντες, ἐπιτυγχάνουσιν. Ἡ ἀπορία ὅμως αὕτη αἴρεται ὅταν λάβῃ τις κατὰ νοῦν ὅτι ἐνταῦθα ὁ τὰ πάντα γινώσκων Θεός, ὁ αἰεὶ χειραγωγὸς αὐτοῦ, ἀπέτρεψε τὴν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἐπάνοδον. Διότι καλῶς γνωρίζων ὅτι ὁ Βαρθολομαῖος γενήσεται μετ' ὀλίγον χρήσιμος τῇ κοινῇ ἡμῶν μητροί, τῇ Ἀνατολικῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ὅτι ἐὰν ἀπήγοιτο εἰς τὴν πατρίδα, καὶ τοῦ ποθουμένου πάλιν θὰ ἀπετύγχανε, καὶ τὴν ζωὴν θὰ ἐκινδύνευε, φυλάττει αὐτὸν παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ ταύτῃ, ὅπως κατὰ τὸν σοφὸν Σειράχ (4,1) «τὸν χρήσιμον ἐγείρη εἰς καιρὸν ἐπὶ γῆς» καὶ ἀνοίγει ὄχι μετὰ πολὺ εἰς αὐτὸν μέγα, εὐρύ, καὶ ἔνδοξον στάδιον.

Ἦγουν προσεγγιζούσης τῆς λήξεως τῆς δευτέρας προθεσμίας καὶ τοῦ Βαρθολομαίου ἀναπτερουμένου καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν ἐλπίδων, ὅτι ἐπιστρέψας εἰς τὰ ἴδια, θὰ ἐκτελέσῃ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ἀνεξαρτήτως πως,

ἐγείρεται ἡ ἔνδοξος καὶ ἡρωϊκὴ τῶν Ἑλλήνων ἐπανάστασις, ὧν τὰ δεινά, ὅσα τότε ὑπέστησαν, καὶ τὰ ἡρωϊκὰ κατορθώματα σκιαγραφοῦντα διὰ τοῦ ἀδυνάτου μου καλάμου ἐπιλείπει με ὁ χρόνος, διὸ καὶ ἐπανέρχομαι ἐπὶ τὸ προκείμενον. Ὁ φόβος τῶν φόνων καὶ τῶν παρὰ τῶν ἐχθρῶν αἱματοχυσιῶν ἐκφοβίσας οὐ μόνον τοὺς χριστιανοὺς ὑπηκόους τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, ἀλλ' ἔτι καὶ τοὺς τῶν ἄλλων δυνάμεων, κρούπει κατ' ἀρχὰς καὶ τὸν Βαρθολομαῖον εἰς τὰ ὑπόγεια Γεωργίου τοῦ Χαρίση τῶν γαμβρῶν τοῦ Καφταζόγλου καὶ Γάλλου τὴν ὑπηκοότητα. Ἐν τῷ ὑπογείῳ δὲ σκέπτεται περὶ τοῦ πρακτεῦ, ἀμηχανεῖ, καταφεύγει εἰς τὴν θεομὴν τοῦ πολυευσπλάγχνου Θεοῦ ἀντίληψιν, ἀκούει, μανθάνει τὰ ἀπίστευτα ἀνδραγαθήματα τῶν ἀδελφῶν Ἑλλήνων, καὶ ἰδίως τοῦ ἀξιομνημονεύτου ἐκείνου κλήρου, τοὺς θαυμάζει καὶ μακαρίζει δέεται ὑπὲρ αὐτῶν, ὅπως ὁ παντοδύναμος Θεὸς ἔτι μᾶλλον ἐνισχύει αὐτοὺς εἰς τὸν ἀγῶνα, αὐτὸς δὲ λυπεῖται καὶ ἀδημονεῖ διὰ τὸ μὴ εἶναι ἱκανὸν ἕνεκα τῆς ἀδυνάτου καὶ ἀσθενοῦς κράσεως νὰ τοὺς μιμηθῇ. «Οὐκ εἰσι, καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, πάντες προφηταί, οὐκ εἰσι πάντες Ἀπόστολοι». Ὅθεν μὴ ἔχων τι ἄλλο νὰ πράξῃ εἰμὴ νὰ ζητήσῃ καταφύγιον, προτρέψας νέους τινάς, ὅπως δράξωσι τὰ ὄπλα καὶ σπεύσωσι καὶ αὐτοὶ πρὸς βοήθειαν καὶ ἐλευθέρωσιν τῆς ὑπὸ τὸν πολυχρόνιον ζυγὸν στεναζούσης Ἑλλάδος, ἀπέρχεται μετὰ τῆς οἰκογενείας εἰς Μασσαλίαν. Ἴνα δὲ εἰσέλθῃ ἄγνωστος εἰς τὸ μετακομίσαν αὐτοὺς πλοῖον, χωρὶς δῆλον ὅτι νὰ ἐγείρῃ τὴν ὑπόνοιαν καλογήρου, ὅπερ καὶ μόνον ἤσκει πρὸς ἀνεξέταστον θάνατον, κείρει τὴν κόμην καὶ τὸν πώγωνα, καλύπτει τὴν κεφαλὴν εὐρωπαϊκῶ πῖλῳ καὶ φέρει ἐπ' ὤμων σαργάνην, καὶ οὕτω σὺν Θεῷ ἀσφαλῆς ἐπέβη, λυπούμενος μεγάλως, διότι ἐφάνη τρόπον τινὰ ἀσυντελῆς καὶ ἀδιάφορος εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα.

Περὶ δὲ τῆς ἐνταῦθα παραμονῆς του (τῆς τετραετοῦς) λαλείωσαν οἱ ἐνταῦθα παροικοῦντες ὁμογενεῖς, τίνων ἕνεκα πάντες τόσον ἠγάπων καὶ ἐτίμων αὐτόν. Διότι ἄλλα πολὺ μείζονος ἀξίας μνήμης καὶ λόγου ἀναγκάζουσί με ἐκεῖνα μὲν νὰ παραβλέψω, εἰς ταῦτα δὲ νὰ σπεύσω. Ἐἴπω δὲ ὡς ἐν παρόδῳ καὶ τόδε. Κατὰ τὸ διάστημα δῆλον ὅτι τοῦτο ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ ἀοιδίμου σοφοῦ Κοραῆ, κατὰ τινὰς μὲν προσωπικῶς, κατὰ τινὰς δὲ δι' ἐπιστολῶν, ἐξ ὧν ἐρώτησις καὶ ἀπάντησις ἀκέραιαι διεσώθησαν, δι' ὧν ὁ μὲν Βαρθολομαῖος παραπονεῖται πρὸς τοῖς ἄλλοις διὰ τὴν ἀργίαν του, ὁ δὲ Κοραῆς εἰς τοῦτο ἀπαντῶν, προτρέπει αὐτόν, ὅπως ποιήσῃ συλλογὴν βοτανικῆς, ἔλλειπούσης παντελῶς εἰς τὸ Γένος μας, ὅπερ καὶ ἔπραξεν ἐντελῶς κατὰ τὸ τότε ἐπικρατοῦν

καὶ ὑπὸ πάντων ἐπαινούμενον σύστημα, ἂν καὶ τινες ἕξ εἰκασίας λέγουσιν ὅτι τοῦτο ἐγένετο μετὰ ταῦτα, διατρίβοντας ἐν Βενετία, πρὸς χοῆσιν τοῦ ἀδελφοῦ του, μεταπεμφθέντος ὑπ' αὐτοῦ ἵνα ἐπιδοθῇ εἰς τὸν κλάδον τῆς ἰατρικῆς.

Οἱ εἰς Βενετίαν καταφυγόντες Θεσσαλονικεῖς γνωρίζοντες τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ πλεονεκτήματα τοῦ Βαρθολομαίου διασαλπίζουσιν εἰς τοὺς ἐκεῖ ὁμογενεῖς τὰ περὶ αὐτοῦ καὶ προτρέπουσιν αὐτούς, ὅπως σπεύσωσι πρὸς μετακάλεσιν αὐτοῦ παρ' ἑαυτοῖς. Καὶ τότε οὐδαμοῦ εὐρόντες αὐτόν, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζον ὅτι κατέφυγεν εἰς Μασσαλίαν, μετὰ ταῦτα δὲ μαθόντες, ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην καὶ πέμπουσι πρὸς αὐτόν τινὰς τῶν ἐπισήμων τε καὶ γνωρίμων αὐτοῦ, ἵνα παρακαλέσωσιν αὐτόν, μεταναστεύσας ἐκεῖσε νὰ ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Φλαγγιανοῦ Φροντιστηρίου καὶ τὴν ἐν αὐτῷ διδασκαλίαν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, εὖ εἰδότες ὅτι αὐτὸς μόνος ἦτο κατάλληλος πρὸς ἀληθῆ μόρφωσιν τέκνων. Ὁ Βαρθολομαῖος ὅμως, ἂν καὶ διετέλει σχεδὸν ἀργός, συναισθητὸς ὅμως τὸ μέγεθος τοῦ προτεινομένου ἔργου, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀρνεῖται, μετὰ ταῦτα δὲ ἰδὼν τὸ ἄκαμπτον τῶν ἀποστειλάντων, ἐπικαλεῖται καὶ πάλιν τὴν ἕξ ὕψους ἀντίληψιν τοῦ Παντοδυνάμου καὶ μετὰ δυσθυμίας διότι ἀναλαμβάνει τὴν εὐθύνην τῆς τῶν ἀθῶων τέκνων μορφώσεως παρακολουθεῖ τοῖς ἀποσταλεῖσι. Πόσον δὲ καλῶς διεξήγαγε τὸ ἔργον τοῦτο, συντόμως εἰπεῖν, παραλείπων συνάμα τὴν ἀφήγησιν τῆς ἀνεκφράστου μοι αὐτοῦ ὑποδοχῆς ἐν Βενετία, αὐτὰ τὰ πράγματα παρῆξομαι μάρτυρα. Καὶ πρῶτον μὲν, τὸ ὅτι πρῶτον αὐτοῦ ἔργον ἦν (μόλις ἐπὶ τῆς ἔδρας καθήσαντος) τὸ ἐνσπεῖραι καὶ ἐμπνεῦσαι εἰς τὰς ἀπλὰς τῶν ἐμπιστευθέντων καρδίας τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πρὸς τὰ καλὰ κλίσιν, μαρτυρεῖ τὸ ὑπ' αὐτοῦ συναρμολογηθὲν καὶ ἐκδοθὲν Προσευχητάριον πρὸς χοῆσιν τῶν παιδῶν, ἐμπεριέχον πρὸς ταῖς διαφόροις εὐχαῖς τὰς δέκα ἐντολὰς τοῦ θείου νόμου, καὶ τινὰς διδασκαλίας «κανόνας τοῦ βίου» ἐπιγραφόμενας, μικρόν, εὖωνον διὸ καὶ τοῖς πᾶσι κοινόν. Τὸ μικρόν μὲν τοῦτο ἀλλὰ μέγα τὴν χοῆσιν προσευχητάριον οὐ μόνον ὑπὸ τῶν Βενετῶν ἐπηνέθη καὶ ἐθαυμάσθη, ἀλλὰ καὶ ὑφ' ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος. Ὅθεν χθὲς ἀκόμη ἐν τῇ τοῦ «Διαλόγου» ἐφημερίδι ἀνεγνώσαμεν τὴν νεωστὶ εὑρεθεῖσαν ἐπιστολὴν Ἰωάννου ἐκείνου τοῦ Καποδιστριαίου, τοῦ κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ἣν ἔπεμψε πρὸς τὸν σοφὸν Μουστοξίδην, ἵνα οὗτος προτρέψῃ τὸν Βαρθολομαῖον εἰς συγγραφὴν καὶ μεγαλυτέρου, εἰς χοῆσιν δηλαδὴ ἀνδρῶν, καὶ κατηχήσεως. Δεύτερον μὴ ὑπαρχούσης Γραμματικῆς πρὸς πάντας καταλλήλου, ἠναγκάσθη νὰ συντάξῃ καὶ τυπώσῃ κατ' ἐρωταπόκρισιν

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΡΟΥΖΟΣ

Εἰσαγωγὴν Γραμματικῆς ἀνάλογον ταῖς δυνάμεσι τῶν αὐτοῦ μαθητῶν ἢ κατ' ἄλλους αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ λαμβάνοντες καθ' ἑκάστην ἐπὶ τῆς παραδόσεως παρ' αὐτοῦ σημειώσεις κατ' ἐρωταπόκρισιν, ἐτύπωσαν αὐτὰς ἀκολουθῶς· ἡ δὲ πρόοδος τούτων ὑπηγόρευσε αὐτῷ τὴν σύνταξιν καὶ ἐκτύπωσιν τὸ δεύτερον Γραμματικῆς τελειότερας κατ' ἐρωταπόκρισιν ὡσαύτως, ἧτις καὶ ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων παραδεκτὴ ἐγένετο. Προσέτι δὲ καὶ ἄλλην δύναται τις ἀπόδειξιν περὶ τῆς καλῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἔργου αὐτοῦ νὰ φέρῃ, τὴν τιμὴν καὶ τὸ σέβας, ἅτινα πρὸς αὐτὸν ἅπαντες οἱ Βενετοὶ καὶ αὐτοὶ μάλιστα οἱ Ἴταλοὶ (καθ' ὅσον καὶ Ἴταλόπαιδες ἐφοίτων παρ' αὐτῷ οὐκ ὀλίγοι, τὴν Ἴταλικὴν καλῶς ἐπισταμένω). Καὶ τοῦτο πάλιν μαρτυροῦσι πολλὰ καὶ διάφορα, μάλιστα δὲ τὸ ἐξῆς, ὅπερ καὶ τὴν μετριότητα συνάμα καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ Βαρθολομαίου δεικνύει: Πολλάκις δῆλον ὅτι παρεκάλεσαν αὐτὸν νὰ ἀφήσῃ ἐν τῷ φροντιστηρίῳ τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα καὶ μὴ εἰσακουσθέντες κατορθώσουσι τοῦτο διὰ δόλου ὡς ἐξῆς: Ἡμέραν τινὰ προσκληθέντος ὑπὸ τινος τῶν πρώτων ὡς ἐπὶ ἄριστον, ἐνῶ ἐπὶ ἔδρας ἐκάθητο ἐν τῷ τούτου κήπῳ πίνων ἀμερίμνωσ καὶ διαλεγόμενος, ζωγράφος τις κρυφίως διαταχθεὶς ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος τούτου σχεδιάζει τὴν εἰκόνα αὐτοῦ οὐδόλως ἐννοήσαντος, μετὰ τινος δὲ ἡμέρας παρατηρεῖ αὐτὴν ὡς ἐκ θαύματος ἐν ταῖς πρωτίσταις τῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν ἀνηρητημένην, ὅπερ οὐκ ὀλίγον δυσηρέστησε αὐτόν.

Ἄλλ' ἄρα ὁ Βαρθολομαῖος διὰ τῶν τοιούτων, καθ' ὅτι οὐκ ἔστι τοῦ τυχόντος, Βαρθολομαῖος ἐγένετο; Οὐχὶ βεβαίως, ἀλλὰ διὰ ἄλλα πολὺ τούτων κράτιστα καὶ ὑπέριστα, ὧν ἓν ἔστι καὶ τοῦτο, ὕπερ καὶ μόνον ἀρκεῖ πρὸς αἰωνίαν καὶ ἀγήρατον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ μνήμην, τοῦ ἔστι ἢ ὑπ' αὐτοῦ διόρθωσις καὶ βελτίωσις τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων καὶ ἐκκαθάρσις αὐτῶν ἀπὸ πολλῶν παρεισφρησάντων οὐ μόνον τὸν ρυθμὸν ἀλλὰ καὶ τὰς ἐννοίας διαφθειρόντων, πρῶγμα δυσχερέστατον μὲν, τολμηρότατον καὶ ὀλιγίστοις προσῆκον, κοινωφελέστατον ὅμως καὶ θεοφιλέστατον καὶ ἀνάγκη τοῖς τοῦτο ἐπιχειροῦσιν, ὅπως τοῦ ποθομένου τύχωσιν, οἷα καὶ ὅποσα πλεονεκτήματα ἔχειν. Καὶ ὁ Βαρθολομαῖος ταῦτα πάντα βλέπων, καὶ συλλογιζόμενος, μὴ ἀνεχόμενος ὅμως εἰσέτι τὴν τοιαύτην τῶν ἱερῶν βιβλίων διαφθοράν, οὔτε δειλιᾷ οὐδὲ τὰς παρὰ τῶν ἀντιπάλων γενησομένης κατηγορίας φοβεῖται, οὐδὲ πόνου φείδεται, (ἀεὶ φίλεργος ὢν) ἀπέναντι τοῦ θεαρέστου τούτου ἔργου, ἀλλὰ πεποιθῶς εἰς τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν, ἄπτεται τοῦ ἔργου. Καὶ πρῶτον μὲν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν Βενετίᾳ διαμονῆς αὐτοῦ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς τοῦ Ὁρολογίου, ὁσάκις εὔρισκε καιρὸν ἀνα-

παύσεως ἀπὸ τῶν ἀκαμάτων καὶ ἀγρῦνων μεριμνῶν καὶ ἀσχολιῶν τῆς διευθύνσεως, καθῆκον ἐθεώρησε νὰ ζητήσῃ κατὰ πρῶτον τὴν περὶ τούτου ἄδειαν καὶ συμβουλὴν τοῦ τότε Πατριάρχου τῆς Κων/πόλεως, τοῦ Παναγιωτάτου Κωνσταντίνου τοῦ Α'. Γράφει λοιπὸν πρὸς αὐτὸν ζητῶν συνάμα τὴν συμβουλὴν αὐτοῦ, ἂν πρόπη νὰ παραλείψῃ δύο τῶν τῆς μεταλήψεως εὐχῶν ἐκθέτων τὸν λόγον, δι' ὃν νομίζει αὐτὰς παραλείπτεας, ὡσπερ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη διασωθεῖσα μέχρις ἡμῶν διαλαμβάνει. Ταύτας τὸν Βαρθολομαῖον πραγματοποιήσαντα, ἐκδόντα καὶ ἀποπέμψαντα πρὸς χοῦσιν τῶν ἀπανταχοῦ Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν τὸ κοινότατον τοῦτο καὶ χρησιμώτατον βιβλίον, τινές, ὡς ἦτο ἐπόμενον, εἴτε ἐκ τοῦ πρὸς αὐτὸν φθόνου των κινούμενοι, εἴτε ἐκ τῆς ἀμαθείας καὶ ἐπιπολαιότητος, μὴ ἐξετάζοντες, διατὶ οὕτως ἔπραξαν, καινοτόμον αὐτὸν κατηγοροῦσαν, ἀλλ' ἢ ἀλήθεια βασιλεύει, διὸ καὶ χαίρειν αὐτοὺς ἐῴμεν. Οὐ μόνον δὲ τὰς ἐν αὐτῷ προσευχὰς ἐτακτοποίησε καὶ ἐβελτίωσεν, ὡς βλέπομεν, διαιρέσας αὐτὸ εἰς τρία μέρη, ἀλλὰ προσήρτησε συνάμα καὶ συνοπτικὴν εἰς ἕκαστον Ἅγιον βιογραφίαν πρὸς ὠφέλειαν τῶν Χριστιανῶν, δι' οὓς οὐ μικροὺς ἐπαίνους καὶ παρὰ τῶν νουνεχῶν καὶ σοφῶν λαμβάνει. Μετὰ τοῦτο δὲ διώρθωσε καὶ ἐξέδωκε καὶ τὸ Πεντηκοστάριον, ἐν Βενετίᾳ ὢν, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν βιβλίων ἀκολουθῶς ἐν οἰκείῳ τόπῳ ρηθήσεται.

Διέμεινε δ' ἐνταῦθα μέχρι τοῦ 1834, ὅποτε διορισθεὶς εἰς τὴν ἐν Κερκύρα Ἀκαδημίαν καθηγητῆς τῶν ἱερῶν μαθημάτων καὶ θεολογικῶν καὶ νομίσας ὅτι ἐν Κερκύρα μᾶλλον ἢ Βενετίᾳ συντελέστερος φανήσεται τῇ τε Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς Ἑλλήσιν, ἐγκαταλείπει ταύτην ἐν μεγάλῃ ἀθυμίᾳ καὶ λύπῃ καὶ ἀπέροχεται εἰς Κέρκυραν. Πόσον δὲ καὶ ἐνταῦθα καλῶς καὶ φιλοπόνως διεξήγαγε τὸ ἔργον, πάλιν αὐτὰ τὰ πράγματα βεβαιοῦσι, τουτέστι τὰ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθέντα πρὸς παράδοσιν, ἦτε Ἐρμηνευτικὴ καὶ Ἱερὰ Ἱστορία, ὡς καὶ τὸ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἱερᾶς ταύτης Σχολῆς, εὐρισκόμενον Κανονικὸν δίκαιον, ἀριστούργημα, ὡς λέγουσιν, ὄντα, ἐξ ὧν τὰ δύο πρῶτα δὲν διεσώθησαν, μοὶ φαίνονται μέχρις ἡμῶν, συναποτερωθέντα σὺν τοῖς λοιποῖς αὐτοῦ συγγράμμασι, διότι, λέγουσιν ὅτι ἔγραψα πολλὰ καὶ περὶ διαφόρων ὑποθέσεων, Ἐκκλησιαστικῶν πρὸ πάντων, καὶ λόγους ἐπ' ἄμβωνος ρηθέντας ὑπὲρ τοὺς διακοσίους, ἐν τῇ Μονῇ Κουτλουμουσίου, ἐν ἣ ἔτῃρει τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ. Ἡ φιλοπονία του ὅμως δὲν περιορίσθη μόνον εἰς ταῦτα, ἀλλ' ὑποκλέπτων καιρὸν, διορθώσεις ἐπέφερεν εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας βιβλία. Οὕτω κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο διώρθωσε καὶ ἐξέδωκε τὴν Παρακλητικὴν.

Ἐπίσης καὶ ἡ πολλαπλασιασθεῖσα πρὸς αὐτὸν τιμὴ καὶ ὑπόληψις ἐνταῦθα καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα κατάδηλος γίνεται ἐκ τῆς σχέσεως αὐτοῦ μετὰ τῶν τότε ἐπισημοτάτων Ἑλλήνων. Οὕτως ἀφ' ἐνὸς βλέπομεν στενὴν σχέσιν μετὰ τοῦ μεγάλου ἐκείνου καὶ ἐνδόξου ἀνδρὸς τοῦ τότε Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος (ἄγνωστον ὅμως πότε ἤρξατο) Ἰωάννου τοῦ Καποδιστρίου, ἀφ' ἑτέρου μετὰ πολλῶν ἄλλων, ὧν τὰ ὀνόματα τίς ἢ χρειά νὰ ἀναφέρω, ἐκτὸς τοῦ σοφοῦ καὶ ἀειμνήστου Μουστοξίδου, ὅστις ὑπ' εὐνοίας πρὸς αὐτὸν φερόμενος, αὐθαιρέτως συλλέξας καὶ συντάξας τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῆς Ἰμβρου, παρουσίασεν αὐτὸ εἰς τὸν Βαρθολομαῖον, ὅστις τὸ ἀνεπλήρωσε, προσθέσας τὴν περιγραφὴν τῆς τότε καταστάσεως αὐτῆς καὶ τέλος τὸ ἐξέδωκε μετὰ τοῦ γεωγραφικοῦ αὐτῆς χάρτου περὶ τὸ τέλος, ὅστις σώζεται μέχρις ἡμῶν.

Ἄλλ' ὅμως καὶ ἐνταῦθα δὲν διέμεινεν ἐπὶ πολὺ. Διότι ἡ προσφιλὴς αὐτῷ καὶ περιπόθητος Ἰμβρος, ἡ ἄλλοτε βαρβάρως καὶ ἀχαρίστως πρὸς αὐτὸν προσενεχθεῖσα, συναισθανθεῖσά πως τὴν ἀνάγκην αὐτοῦ καὶ ἀξίαν γράφει πρὸς αὐτὸν παρακαλοῦσα καὶ προτρέπουσα, ἵνα ὅσον τάχιον σπεύσῃ πρὸς αὐτήν. Καὶ ὁ Βαρθολομαῖος ἀναγνοὺς ταύτην τὴν ἐπιστολὴν καὶ νομίσας ὅτι ἤδη ἔτυχε τοῦ ἐκ νεαρῆς ἡλικίας ποθουμένου, ἀνευ ἀναβολῆς ἐγκαταλείπει τοὺς Κερκυραίους ἐν λύπαις καὶ μερίμναις καὶ σπεύδει πρὸς τὰς ἠπλωμένας ἀγκάλας τῆς φιλιότητος του πατρίδος. Λέγουσι δὲ τινες ὅτι ὅτε ὁ Κυβερνήτης καὶ ὁ Μουστοξίδης καὶ ἄλλοι συνώδενσαν τὸν Βαρθολομαῖον μεταβαίνοντα εἰς τὴν πατρίδα, εἰς ἣν ἀποβάντες ἔπεισαν τὰς γειννιαζούσας νήσους νὰ χορηγῶσιν ἀνάλογόν τι χρηματικὸν ποσὸν πρὸς σύστασιν μεγαλοπρεποῦς κοινῆς τῶν νήσων Σχολῆς ἐν Ἰμβρῳ. Ἄν τῷ ὄντι τοῦτο εἶναι ἀληθὲς καὶ ἠξιώθη ἢ Ἰμβρος τοσαύτης τιμῆς, δὲν ἠδυνήθημεν μέχρι τοῦδε νὰ πληροφορηθῶμεν, ὅτι ὅμως νῆσοι τινὲς κατέθεσαν χρηματικὸν ποσόν, εἶναι ἀληθὲς καὶ βέβαιον. Τὸν δὲ Βαρθολομαῖον μετὰ τὴν ἐνδοξὸν αὐτοῦ ἐπάνοδον καὶ τὴν θαυμασίαν ὑποδοχὴν ἧ τότε Ἀρχιερατεύων τῆς Ἰμβρου προχειρίζεται Ἀρχιμανδρίτην, Ἱεροκῆρυκα καὶ γενικὸν Πνευματικὸν τῆς νήσου, μέχρις οὗ συλλεγῶσι τὰ χρήματα καὶ παρασκευασθῆ ἢ πρὸς ἀνέγερσιν Σχολῆς ὕλη. Ὅθεν βλέπομεν αὐτόν, ὅπερ ἐπόθει ἀόκνως, μεταβαίνοντα ἀπὸ κώμης εἰς κώμην κηρύττοντα τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διδάσκοντα καὶ νουθετοῦντα τὸν λαὸν ἀξίως νὰ λατρεύῃ τὸν Πλάστην καὶ οὐχὶ διότι εὐρέθη χριστιανός, ἔξομολογοῦντα καὶ ἀποτρέποντα τὸν λαὸν ἐκ τῆς πλάνης τῆς ἁμαρτίας, ἔργον οὐχὶ ἄλλο ἀγιώτερον καὶ θεαρεστότερον· διὸ τὴν γενικὴν εὐχαρίστησιν, τὴν τιμὴν καὶ τὸ σέβας ἀπάντων, συντόμως εἰπεῖν τὰ ἐνάρετα ἀποτελέσματα καὶ τὰς

λεπτομερείας θέλω παραλείψει, φοβούμενος μὴ διαβληθῶ καὶ κατηγορηθῶ· ὑπολείπονται δὲ εἰς τὸν καθένα ταῦτα νὰ συμπεράνη.

Ἐν ὅμως ἐν τούτοις παράδοξον καὶ λίαν μάλιστα θέλω νὰ εἶπω: Ἡ Σχολὴ καὶ αὐθις, ὅτε καὶ παρὰ τῆς πατρίδος ἀντίστασιν τοσαύτην ὥσπερ πρότερον δὲν εὔρε καὶ τὰ μέσα ἀλλαγόσε προήρχοντο, δὲν ἰδρύεται ἂν καὶ οὐ μὴ μικρὸν προέβη κατὰ τὸ διετὲς διάστημα τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς αὐτοῦ. Αἴτιον δὲ τόδε: Ἡ Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξος τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία κατασπαραττομένη τότε ὑπὸ τῶν σφαλερῶν ἰδεῶν τοῦ Καίρου, τοῦ ἐκκλίναντος τῆς εὐθείας ὁδοῦ καὶ πλανήσαντος πολλὰ τῶν προσφιλῶν καὶ ἀθῶων αὐτῆς τέκνων, ἀγωνιᾷ, στενάζει καὶ κράζει εἰς βοήθειαν τὰ πιστὰ αὐτῆς τέκνα. Ὄθεν ἀμέσως ἐπὶ τῇ λυπηρᾷ ταύτη φωνῇ ὁ καὶ τότε ἀξίως κατέχων τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον ἀείμνηστος καὶ γεραρὸς Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ ΣΤ' σπεύδει πρὸς βοήθειαν καὶ παραμυθίαν αὐτῆς. Οὐδένα δὲ ἄλλον εὐρῶν τότε γενναῖον ὑπὲρ αὐτῆς ὑπέρομαχον καὶ υπερασπιστήν, εἰμὴ Βαρθολομαῖον τὸν Κουτλουμουσιανὸν τὸν Ἰμβριον, γράφει πρὸς αὐτὸν προτρέπων ἵνα σπεύσῃ ὅσον τάχιστα εἰς Κωνσταντινούπολιν. Καὶ ὁ αἰόδιμος προτιμότερον νομίσας νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν τῆς πασχούσης, παρὰ νὰ μείνῃ ἐν τῇ πατρίδι ἀποπερατῶν τὴν Σχολήν, ἄλλως δὲ οὐδέποτε ἐφαντάζετο ὅτι ἄνευ αὐτοῦ οὐδὲν θὰ ἐγίνετο, ἄνευ δισταγμοῦ ἀποχαιρείσας τὴν πατρίδα καὶ ἐγκαταλείψας ἐπιστάτην ἐπὶ τῆς Σχολῆς, ἀφικνεῖται εἰς τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων τῷ 1839 ἔτει, καὶ παρευθὺς διατάττεται διδάσκαλος τῆς ἐν Φαναρίῳ νεοκτισθείσης Σχολῆς σκοπούσης τὴν ἄρδην ἀνατροπὴν τῶν ἰδεῶν τοῦ ρηθέντος Καίρου. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ τούτῳ ἔτει, καθ' ὃ ὁ Βαρθολομαῖος πρὸς τῇ διδασκαλίᾳ ἀνέλαβε καὶ ἄλλο πολὺ δυσχερέστερον καὶ λίαν ἐπίπονον ἔργον, τὴν διόρθωσιν τῶν Μηναιῶν, ἣτις ἔλαβε πέρας πολὺ μετὰ ταῦτα, ταῦτα ἐν Κωνσταντινουπόλει συνέβησαν. Πρώτιστον καὶ κυριώτατον ἡ πτώσις τοῦ μνημονευθέντος Πατριάρχου, τοῦ τοσοῦτον, ὡς λέγεται, εὐνοοῦντος τὸν αἰόδιμον, ἀπὸ τοῦ θρόνου καὶ ἡ εἰς αὐτὸν ἀνάβασις Ἀνθίμου τοῦ Ε', ἅμα δὲ ὁ τε θάνατος τοῦ Σχολάρχου τῆς ἡμετέρας Ἑλληνοεμπορικῆς (ἐν Χάλκῃ) Σχολῆς καὶ ἡ παῦσις μετὰ ἐν σχεδὸν ἔτος τῆς ἐν Φαναρίῳ Θεολογικῆς Σχολῆς, λίαν σπανίως Καίριστῶν εἰσέτι ὑπαρχόντων. Ὄθεν ὁ Πατριάρχης Ἀνθίμος ἀνατίθησι προσωρινῶς εἰς τὸν Βαρθολομαῖον τὴν χρεΐουσαν διεύθυνσιν τὴν 22 Ἰουνίου 1840.

Τὸ προσωρινῶς ὅμως τοῦτο ἐπιβληθὲν ἔργον διήρκεσεν δέκα σχεδὸν ἔτη καὶ τοῦτο βεβαίως τῇ τοῦ Θεοῦ εὐδοκίᾳ ἀποδοτέον. Ἴνα δὲ μὴ μακρολογῶ διηγούμενος τὴν καλὴν αὐτοῦ διεύθυνσιν, τὴν τε ἐσω-

τερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν, τουτέστι, τὴν μόρφωσιν καὶ προαγωγὴν τῶν πολυαρίθμων μαθητῶν καὶ τὴν μεταρρύθμισιν καὶ βελτίωσιν τῆς Σχολῆς, ἐπισκευασθείσης καὶ διὰ κήπων καὶ ἐλαιῶνων καλλωπισθείσης, ἣτις εἰς τοσοῦτον ὕψος ἤρθη, ὥστε κατέστη ἡ πρώτη καὶ ἀρίστη τῶν τότε σχολῶν καὶ τὴν ὑπόληψιν, ἣν αὐτὸς καὶ ἡ Σχολὴ δι' αὐτοῦ ἀπέλαμβανε καὶ τὰ τοιαῦτα, πάντα ταῦτα θέλω παραλείπει, καθ' ὅσον μάλιστα καὶ σὺ αὐτὸς καλῶς γνωρίζεις καὶ διακοινοῖς. ἄλλως δὲ πᾶς τις καὶ αὐτὸς εἰσέτι ὁ μικρὸς τὸν νοῦν δύναται νὰ συμπεράνη ἐκ τῶν προρηθέντων· τοῦτο δὲ μόνον θέλω ἀναφέρει, ὅτι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐπεραίωσε τὴν πρὸ πολλοῦ ἀρξαμένην διόρθωσιν τῶν Μηναίων, δι' ἣν οὐκ ὀλίγας σημειώσεις παρέσχον αὐτῷ ὁμότεροι οἱ Πατριάρχαι, ὃ τε Γρηγόριος καὶ ὁ Ἄνθιμος, καὶ ἐξέδωκαν αὐτά, συνέταξε δὲ προσέτι καὶ ἐτύπωσε μεγάλην καὶ μικρὰν περιγραφὴν τῆς Χάλκης καὶ ἰδίως τῆς ἡμετέρας Σχολῆς· προσέτι δὲ ἐξέδωκεν Εὐχολόγιον τὸ Μέγα, τὴν Σύνοψιν καὶ πολλὰ ἄλλα καὶ οὐκ ἐπαύσατο ἀναθεωρῶν τὰ πρότερον ἐκδοθέντα καὶ ἀνατυπῶν αὐτά.

Περὶ δὲ τὸ 1850 ἔνεκα τοῦ γήρατος δούς τὴν παραίτησίν του μετὰ μεγάλης δυσαρρεσκείας τῶν ἐν Χάλκῃ καὶ ἐν γένει ἀπάσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μάλιστα τῶν πλουσίων, καθ' ὅσον οἱ υἱοὶ αὐτῶν αὐτοῦ ἔνεκα ἐν ταύτῃ τῇ Σχολῇ ἐφοίτων, μετέβη εἰς Ἅγιον Ὅρος ὅπως ἡσυχάσῃ, ἀποχαιρετήσας μακρόθεν τὴν φιλότιμον πατρίδα κλαύσας καὶ ἐλεηνολογήσας αὐτὴν μὴ δυνηθεὶς νὰ ἰδρῦσῃ ἐπ' αὐτῆς σχολὴν, διότι ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ, ὑπερισχυσάσης τῆς ἀντιθέτου μερίδος καὶ τὰ χρήματα κατεστράφησαν καὶ τὸ οἰκοδομηθὲν κτίριον ἡμιτελὲς ἔμεινεν.

Ἐν δὲ τῷ Ἅγιῳ Ὄρει ὑπὸ τῶν πατέρων ἀναγκασθεὶς, δι' ἔλλειψιν διδασκάλου ἐδίδαξε, καίτοι ἐσχατόγηρος, ἐπὶ διαιτίαν ὄλην καὶ μετὰ τοῦτο διαιτέλει ἐν τῷ ἑαυτῷ κελίῳ ἀναθεωρῶν τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία (ἔχων τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον καὶ ἀκμάζον τὴν δὲ σὰρκα ἀσθενῆ) μέχρι τοῦ 1854 κατὰ τὴν πιθανωτέραν γνώμην, ὁπότε κατὰ μῆνα Ἰούνιον, νίψας τοὺς πόδας ἐν τοῖς διαυγεστάτοις ὕδασι παρακειμένου τινὸς ποταμοῦ καὶ ἀμέσως στὰς τῇ ὥρᾳ τοῦ ἔσπερινοῦ ἐν τῷ ναῷ, ἀσθενήσας βαρέως, ἀπεδήμησε πρὸς Κύριον ὅπως λάβῃ παρ' αὐτοῦ τὸν ἀξίως τῶν πράξεών του λαμπρυνθέντα στέφανον, ἐγκαταλείψας οὕτω μνήμην αἰωνίαν καὶ ἀγήρω.

Τοσοῦτος ὑπὸ τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ἀδυνάτου μου καλάμου σκιαγραφεῖς βίος τοῦ ἀοιδίμου καὶ ἀειμνήστου τούτου ἀνδρός. Ἔπρεπεν, ἵνα περιπαθῶς εἴπω καὶ ματαίως ἀδυνάτων ἐπιθυμῶν, αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ τῶν

σοφῶν χειρῶν τοῦ ὀξυγράφου τούτου διδασκάλου, διευθυντοῦ, θεολόγου καὶ ἱεροκέρυκος πάλαι ἀπωφανισμένος κάλαμος. αἴσθησιν καὶ φθόγγον ἀναλαβὼν νὰ καταγράψῃ τά γε πλεῖστα τῶν κατ' αὐτὸν ἐμμελῶς καὶ κατ' ἀξίαν, ὡς τῆς αὐτοῦ εὐγλωττίας καὶ σοφίας ἔμπλεος γενόμενος συνεργάτης καὶ μὴ ὁ ἐμοὶ ὁ κατὰ πάντα ἄπειρος καὶ ἀδύνατος, οὐχ' ἦττον ὅμως, καίτοι τοῦτο οὕτως ἔχει, δὲν ἀπεθαρύνθην, ἀλλ' εἰ καὶ ἄλλο τι δὲν κατώρθωσα, δείξας τὴν προθυμίαν μου, ἔξεπλήρωσα, μοὶ φαίνεται, καθήκον ἱερὸν καὶ ἀπαραίτητον, ἀποδοὺς διὰ τούτου πολλοστημόριον τῆς πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνης μου, καθ' ὅσον ἂν αὐτὸς δὲν ὑπῆρχε καὶ δὲν ἔπραττεν ὅσα ὑπὲρ τῆς φιλιότητος του πατρίδος ἐμόχθησεν, ἐγὼ μετὰ πολλῶν ἄλλων θὰ διετέλουν ἐν τῷ βυθῷ τῆς παντελοῦς ἀμαθείας, βαρβαρότητος καὶ ἀγροικίας, ἂν καὶ σχεδὸν πρὸ τῆς γεννήσεώς μου ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο. Καὶ οὐ μόνον ἐγὼ τοῦτο ὀφείλω, ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ νόμος ὁ φυσικὸς τε καὶ ἠθικὸς περὶ τῶν εὐεργετῶν, πᾶς ὅστις μέλος τῆς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν αὐτὸς σφόδρα ἀγαπήσας πιστῶς καὶ γενναίως καὶ πολυζήλως ὀφείλησε καὶ πᾶς Ἕλληνα, καθ' ὅσον αὐτούς, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ ἱκανὸν συνετέλεσεν ὑπὲρ αὐτοῦ, διδάξας μελιρροήτως καὶ μορφώσας τούτων πολλοὺς καὶ παρασχὼν αὐτοῖς διὰ τῶν ἀκαμάτων ἐργασιῶν βιβλίον τακτοποιημένον καὶ διωρθωμένον πρὸς δοξολογίαν Θεοῦ, ὅπερ ἐστὶ τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθοεργιῶν· διὸ εἶπερ καὶ ἄλλω τινι μάλιστα αὐτῷ πρόχει ὑπὸ πάντων ἡμῶν νὰ λέγηται· «Τὸ μὲν σῶμα αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ ἐτάφη, τὴν δὲ σύνεσιν αὐτοῦ διηγησόμεθα οἱ πάντες καὶ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ἐν εὐλογίαις ἔσται ἐν ἡμῖν.

Ἰ. Θεολογικὴ Σχολὴ Χάλκης,
Ἰούλιος 1871

ΙΩΑΝΝΗΣ Χ' ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ
Ἰμβριος

ΣΟΦΟΚΛΗΣ ΚΑΛΛΙΠΟΛΙΤΗΣ

Δὲν εἶναι πολλὰ τὰ ὀνόματα σὰν αὐτά, πὸν ἔχουν δικαίωμα στὸν ἀπόλυτο σεβασμὸ καὶ τὴ βαθυτέρα μας εὐγνωμοσύνη. Γέννημα μιᾶς ἀπ' τῆς μεγαλύτερες οἰκογένειες τῆς Ἰμβρου, μὲ πνευματικὰ ἐφόδια—γιατρὸς ἀπ' τοὺς καλύτερους—ἀρκετὰ νὰ διαπρέψη, νὰ διακριθῆ. Μὰ ἡ μεγάλη του καρδιά, πρόθυμη στὴ φωνὴ τῆς πατρίδος, νοιώθοντας ὅσο λίγοι τὸν πόνο της, τοῦ κλείνει καὶ μάτια κι' αὐτιὰ σὲ κάθε μικροφιλοδοξία. Καὶ μὲ τὴ συναίσθηση τῆς θυσίας, πὸν ὑποβάλλεται, τρέχει στὸ νησί του, γιὰ νὰ κλεισθῆ στὸ στενὸ του περιβάλλον, καὶ δὲν σκέπτεται παρὰ πῶς θὰ μπορέση νὰ χύση ἀποτελεσματικώτερα μάλισαμο στῆς πληγές—καὶ τί πολλὲς πὸν βλέπει τὸ κοφτερό του μάτι!—στῆς πληγές πὸν κλήθηκε γιατρός. Ἄπ' ἐδῶ ἀρχίζει ἡ ζωὴ του, ἡ θυσία του.

Δὲν ξέρω ἂν ἡ μορφὴ του—βαθειὰ φυλαγμένη στὴν καρδιά μου μὲ καντήλα μπρὸς της τὸν ἄμετρό μου θαυμασμὸ—εἶναι φυλαχτὸ τῆς μνήμης μου ἢ τῆς φαντασίας μου παιδί. Ἄλλὰ κι' ἂν δὲν θυμοῦμαι καλὰ τὴ μορφὴ του, νοιώθω πολὺ καλὰ τὴν φλόγα τῆς ψυχῆς του. Γεμάτος ἔρωτα νεανικό, μὲ τὴν καρδιά του θάλασσα πλατεία ἀπὸ ἀγάπη καὶ λατρεία γιὰ τὴν πατρίδα, πὸν ἀγάπησε πιὸ πολὺ ἀπὸ κάθε τι στὸν κόσμος, μ' ἐμφάνισι ἀλλὰ καὶ ψυχὴ ἀριστοκρατικὴ, ἀποφασισμένος καὶ τὴ ζωὴ του νὰ δώση γιὰ τὴν ἀνόρθωσι τοῦ τόπου, ὅπου πρωτοεἶδε τὸ φῶς, εὐγενὴς καὶ καταδεχτικός, τρέχει παντοῦ ἀκούραστος ὅπου κλάμα καὶ βογγητό, καὶ στὸ πιὸ ἀπόμακρο φτωχικὸ προφτάνει, ὅταν τὸν προσκαλῆ ὁ θανάσιμος ἐχθρός του, ἡ ἀρρώστεια καὶ ὁ θάνατος. Καὶ παντοῦ τὸ φωτεινὸ του χαμόγελο σκορπᾷ τὴν ὑγεία καὶ τὴ χαρὰ. Κι' ὅλα αὐτῆ χωρὶς καμμιά ἰδιοτέλεια, κανένα ὑπολογισμό, χωρὶς τὸν παραμικρό, ἔστω κι' ἐνδόμυχο, γογγυσμὸ γιὰ τὴ φτωχικὴ ἀμοιβή, πὸν κι' αὐτὴ λείπει τῆς περισσότερες φορές. Γιὰ μοναδική—μὰ καὶ τί μεγάλη γι' αὐτόν!—ἀμοιβή του ἔχει τὴν εὐχαρίστησι τῆς καλωσύνης, τὴ συναίσθησι τοῦ ψυχικοῦ του πλούτου, πὸν σπαταλᾷ χωρὶς φειδώ, ἔχει τὴν εὐγνωμοσύνη ὅλου τοῦ νησιοῦ· κάθε πνοὴ καὶ ὕμνος, κάθε ψυχὴ

Ο ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΣ ΙΑΤΡΟΣ
ΣΟΦΟΚΛΗΣ ΚΑΛΛΙΠΟΛΙΤΗΣ

καὶ θρόνος γιὰ τὸν γιατρό. Ἡ μεγάλη καρδιά του τοῦ δίνει φτερά γιὰ νὰ τρέχη παντοῦ, νὰ προφθάνη παντοῦ, ὅπου ἀνάγκη, πιστὸς καὶ πρόθυμος στρατιώτης τῆς πατρίδος.

Τὴν ὑπηρεσία της, τὴν ἀνόρθωσί της, τὴν εὐτυχία της ἔχει τάξει σκοπὸ στὴ ζωὴ του. Μὰ πολὺ ἔνωρις κατίλαβε πὼς δὲν ἀρκοῦσε γι' αὐτὸ ὁ Ἴπποκράτης. Καὶ πλάϊ στὸν Ἄσκληπιό, σὲ βάθρο ὑψηλότερο στήνει τὴ Δήμητρα, γιὰ νὰ προσφέρει καὶ στοὺς δυὸ τὸ ὀλοκαύτωμα ποὺ ἐτοιμάζει. Μὲ τὴ διαίσθησι, ποὺ μόνον μεγάλη καὶ πραγματικὴ ἀγάπη γνωρίζει, κατάλαβε πὼς γιὰ τὴν Ἴμβρο δὲν ὑπῆρχε ἄλλη σωτηρία ἢ τὴν ἐπιστροφή στὴ μάννα-γῆ. Τὸ « *le salut par la terre* » γίνεται σύμβολό του, καὶ στοὺς ἀρρώστους περιλαμβάνει καὶ τὸν πρᾶσινο ὄργανισμό· τὸν χείμαρρο τῆς ἀγάπης του διχάζει γιὰ νὰ ποτίσῃ καὶ τὸ φυτικὸ βασίλειο· αὐτὸ θὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργο τῆς ἐπιστήμης του, θὰ γίνῃ ἡ ἀκλόνητη βάσι τῆς υἰείας.

Ἐργάζεται μ' ὅλες του τὶς δυνάμεις γιὰ νὰ δημιουργήσῃ τὸ μέλλον τοῦ νησιοῦ, ὅσο πιὸ εὐτυχισμένο γίνεται. Τὸ κήρυγμά του γιὰ τὴ συστηματικὴ καλλιέργεια τοῦ δένδρου, ποὺ τραβᾷ ἰδιαίτερα τὴν προσοχή του, γίνεται φλογερό· μὰ περισσότερο πειστικὸ εἶναι τὸ παράδειγμά του. Ὄρες ὀλόκληρες θυσιάζει γιὰ νὰ ὑπηρετήσῃ καὶ μὲ τὸ τσαπὶ τὴν ἀγαπημένη του πατρίδα. Μόλις τὸν ἀφήσουν ἐλεύθερο τὰ βαρεῖα καθήκοντα τοῦ γιατροῦ, τρέχει στὸ περιβόλι του γιὰ νὰ ποτίσῃ, νὰ σκαλίσῃ καὶ βοτανίσῃ τὰ φυτῶρι, ποὺ ἐτοιμάζει γιὰ τὸν πλουτισμὸ τοῦ τόπου μὲ τὰ εὐγενέστερα δέντρα, τὰ ὠραιότερα καὶ εὐωδέστερα λουλούδια. Τὰ κυπαρίσσια, οἱ κέδροι, οἱ ἀκακίες, τὰ πλατάνια, εἶναι δέντρα ποὺ γνώρισε ἡ Ἴμβρος ποτισμένα μὲ τὸν ἰδρῶτα τοῦ γιατροῦ. Καὶ ποικιλίες εὐρωπαϊκῆς γιὰ ὅλα τὰ ὀπωροφόρα δένδρα, φέρουν γιὰ τίτλο τους τιμητικὸ τὸ γλυκὸ ὄνομα τοῦ Σοφοκλῆ. Ποιὰ γωνιά τῆς Ἴμβρου δὲν ἔχει νοιώσει νὰ περνᾷ ἀπὸ πάνω της στοργικὸ τὸ χέρι του γιὰ νὰ κλαδέψῃ, νὰ φελιάσῃ; Τρέχει παντοῦ ἀκούραστος, γιατρὸς τοῦ πόνου μέγας, μὰ μεγαλύτερος γιατρὸς τῆς φτώχειας, πῶχει πηγὴ τὴν ἄγνοια καὶ τὴν τεμπελιά. Εἶναι οἱ ἐχθροί, ποὺ πολεμᾷ μὲ μεγαλύτερο πείσμα ἢ ὅσο τὰ διάφορα μικρόβια· ξέρει πὼς τὶς περισσότερες φορὲς ἐκεῖνες τρέφουν τὰ τελευταῖα.

Τρέχει παντοῦ, ὡς που κατάκοπος δὲν ἀντέχει πιά. Πέφτει· μὰ τί πέσιμο! ἔνδοξο, τιμημένο· πέφτει πάνω στὸν ἀγῶνα, πάνω στὴν πιὸ γόνιμη δρᾶσι του. Ἡ υἰεία του κλονίζεται ἀνεπανόρθωτα. Μὲ βῆμα σταθερὸ πλησιάζει πρὸς τὸν τάφο, χωρὶς καθόλου νὰ μειωθῇ τὸ ἐνδιαφέρον του, ἡ ἀγάπη του στὴν πατρίδα του καὶ τοὺς κατοίκους της.

Ἦταν ἀπ' τὲς τελευταῖες του μέρες ὅταν ἔμαθε πὸς κάποιος πέθαινε στὴ γειτονιά· ἡ καρδιά του, σκληρὴ στὴν ἀρρώστεια του, δὲν βαστᾷ, ρατίζει στὸν πόνο τοῦ ἄλλου. Μὲ μιὰ προσπάθεια ὑπέρτατη πηγαίνει γιὰ νὰ σώσῃ τὸν ἐτοιμοθάνατο. Ὁ χάρος ὅμως εἶναι ἀποφασισμένος νὰ λείψῃ κάποιος ἀπ' τὴ γειτονιά· ἐκδικητὴς γιὰ τὸ θῦμα, πού τοῦ ἄρπαξε ἀπ' τὰ νύχια του, ὀρμᾷ σ' αὐτὸν ἀλύπητα γιὰ νὰ τὸν πάρῃ στὰ μαῦρα του φτερά.

Κοντεύουν εἴκοσι χρόνια ἀπὸ τότε. Τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἡ Ἰμβρος ἔχανε τὸν μεγαλύτερό της εὐεργέτη καὶ τὸ προσφιλέστερό της παιδί. Κι' ἄλλοι τὴν ἀγάπησαν κι' ἔδωσαν τὸν ἰδρωτὰ τους γιὰ νὰ ποτισθοῦν τὰ χώματά της· ὁ μακαρίτης Σοφοκλῆς τὰ πότισε μὲ τὸ αἷμα του. Τὴν ἡμέρα ἐκείνη δὲν ξέρω ἂν ἦταν συννεφιασμένος ὁ οὐρανὸς τῆς Ἰμβρου· μὰ ἔτσι θάναι· δὲν μπορεῖ νάγινε ἄλλοιῶς. Χιλιάδες μάτια δάκρυσαν σιὸ ἄκουσμα τοῦ θανάτου του. Δὲν ἔχαναν μονάχα τὸν θαυματουργὸ γιατρό τους, τὸν σοφὸ σύμβουλό τους, τὸν πονετικὸ προστάτη τους, ἔχαναν καὶ τὸν πιὸ ἐνθουσιώδη σηματοφόρο τῆς προόδου καὶ τῆς ἀναγεννήσεως, ἔχαναν τὸν μόνον ἄνθρωπο, πού ἔνοιωσε τῆς ἀνάγκης τοῦ τόπου, καὶ ἐργάσθηκε τόσο πολὺ γιὰ τὴν εὐτυχία του.

Πολλοὶ θρήνησαν τὸ χαμό του, πολλοὶ καὶ σήμερα συνοδεύουν τὴ μνήμη του μὲ λόγια εὐγνωμοσύνης, μὲ λόγια ἀγάπης καὶ θαυμασμοῦ. Ἄλλὰ κανεὶς δὲν σκέφθηκε ποιοὶ θᾶταν τὸ καλύτερο μνημόσυνο. Κοντεύουν εἴκοσι χρόνια ἀπὸ τότε, μὰ κανεὶς δὲν βρέθηκε νὰ τραβήξῃ τὸ δρόμο, πού μᾶς ἔδειξε, νὰ συνεχίσῃ τὸ μέγα καὶ πατριωτικὸ του ἔργο. Ἐνα τέτοιο μνημόσυνο θὰ τὸ δεχόταν μὲ ἀγαλλίασι ἡ ψυχὴ του, θὰ αἰσθανόταν τὴν ἱκανοποίησι ὅτι δὲν ἔμεινε στεῖρα ἡ θυσία του.

Κι' αὐτὸ τὸ μνημόσυνο σοῦ τὸ στέρησε τόσα χρόνια ἡ Ἰμβρος, αἰμίμηστε Σοφοκλῆ. Ἡ Ἰμβρος, πού δὲν μπόρεσε νὰ νοιώσῃ τὴ μεγάλη ψυχὴ σου, μ' ὄλο της τὸ νόημα, σ' ὄλο της τὸ βάθος. Δὲν θὰ τὸ λησμονήσῃ ὅμως τὸ καθῆκον της αὐτὸ ἡ Ἰμβρος, πού συγκινεῖται βαθειὰ ἀπ' τὴν αὐτοθυσία σου καὶ θαυμάζει μ' ὄλη της τὴ δύναμι τὴν ἀφοσίωσι, πού τῆς ἔδειξες. Ἡ Ἰμβρος, πού βλέπει μὲ τὰ μάτια σου καὶ ζῆ μὲ τὴν καρδιά σου.

Χάλη 6. XII. 36.

Λ. Θ. Λ.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΒΑΤΟΠΕΔΙΝΟΣ

Οὗτος κατήγετο ἐξ Ἀγίων Θεοδώρων τῆς νήσου Ἰμβρου, γεννηθεὶς τῷ 1835 ἔτει, ὠνομάζετο δὲ εἰς τὴν κοσμικὴν γλῶσσαν Παναγιώτης Ἰωάννου. Εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν μετέβη εἰς τὴν μονὴν τῆς Μεγίστης Λαύρας τοῦ Ἀγίου Ὁρους καὶ ἐγένετο μαθητευόμενος τοῦ ἐκεῖ σιδηρουργοῦ. Εἶτα, ἐκτιμηθεισῶν τῶν ἱκανοτήτων του καὶ τῶν ἀρετῶν του, προσελήφθη ὡς δόκιμος ὑποτακτικὸς παρὰ τοῦ τότε παρεπιδημοῦντος ἐν τῇ ρηθείῃ μονῇ μητροπολίτου πρώην Βάρνης, ὅστις ὁμως ἐλθὼν εἰς προστριβὰς μετὰ τῶν προΐσταμένων του τῆς μονῆς ταύτης, ἀνεχώρησεν ἐξ αὐτῆς ἐν ἔτει 1855 καὶ ἐκοινοβίασεν εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου, συμπαραλαβὼν καὶ τὸν ὑποτακτικὸν του Παναγιώτην, εἰς τὸν ὁποῖον ἐδίδαξε τὰ ἐγκυκλοπαιδικὰ γράμματα. Ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ τῷ 1857 ἔτει, ὁ Παναγιώτης Ἰωάννου ἐκάρη μοναχός, μετονομασθεὶς Χρῦσανθος. Τῷ 1859 ἔτει, προεχειρίσθη εἰς ἱεροδιάκονον καὶ τῷ 1866 τοιοῦτῳ εἰς ἱερομόναχον. Κατὰ τὸ ἔτος δὲ 1870 προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ προηγούμενου καὶ κατὰ τῷ 1891, κοινῇ ψήφῳ καὶ ὁμοφώνῳ πάντων τῶν ἀδελφῶν αἰτήσῃ, ἐγένετο ἀρχιμανδρίτης τῆς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου. Τῷ αὐτῷ δὲ ἔτει ἐτιμήθη καὶ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας διὰ σχετικοῦ παρασήμου. Τοιοῦτοτρόπως προώρως ἀναδεχθεὶς εἰς τὰ ὑψιστα μοναχικὰ ἀξιώματα ὁ Χρῦσανθος κατέστη, κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν, ἡ σοβαρωτέρα ἀναμφισβητήτως φυσιογνωμία ἣτις ἐνεφανίσθη εἰς τὸν ἀγιορειτικὸν ὀρίζοντα. Πνεῦμα μὲ ἔμπνευσιν, πλήρης ζωῆς, προικισμένος μὲ πλεῖστα φυσικὰ καὶ ἐπίκτητα χαρίσματα, ἐδέσποσε τοῦ Ἀγίου Ὁρους ὡς ἡ ἐπιβλητικότερα προσωπικότης ἐν αὐτῷ. Ἡ μακρὰ γενειάς του, ἡ αὐστηρὰ ὄφρυς του, τὸ ἀέτειον σπινθηροβόλον βλέμμα του, ἡ ὄλη βαρεῖα καὶ ἐπιβλητικὴ ἐμφάνισίς του, ἐνέπνεον εἰς τὸν ὁμιλητὴν τὸ δέος καὶ τὸν σεβασμὸν, ὥστε ἐπωνομάσθη Ὁ σ μ ἂ ν π α σ σ ᾶ ς. Πλήν, ὅσον ὑπέροχος καὶ ἂν εἶναι ἡ μεγαλοφυΐα ἐνὸς ἀτόμου, ὑπάρχουσι περιπτώσεις εἰς τὰς ὁποίας λόγῳ τῆς θέσεως τοῦ ὑποκειμένου του τὸ προτέρημα

καταντᾶ ἐλάττωμα. Καὶ ἐλάττωμα τοῦ ἀειμνήστου Χρυσάνθου ὑπῆρξεν ἡ αὐταρχικότης τοῦ χαρακτῆρος του καταλήξασα εἰς ἐγωπάθειαν, ἣτις τὸν κατέστησεν ἀπόλυτον μονάρχην τῆς μονῆς Βατοπεδίου καὶ δικτάτορα αὐτῆς, πράγμα τὸ ὁποῖον δὲν συνεβιβάζετο μὲ τὴν καλογορικὴν τάξιν, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ μετριοφροσύνην καὶ ἰσότητα καὶ συναδελφικὴν ἐκτίμησιν. Ἐνεκα τούτου οἱ προϊστάμενοι τῆς μονῆς καὶ ἰδίᾳ οἱ τελειόφοιτοι τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, συνασπισθέντες ἀφῆρσαν τὰς κλεῖς τοῦ Ἐπιτροπικοῦ ἀπὸ τὸν Χρυσάνθον, οὗτος δὲ μὴ δυνηθεὶς νὰ ὑπομείνῃ τὴν κατάστασιν ταύτην, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς μονῆς καὶ μετέβη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου παρέμεινεν ἐν Πριγκιπονήσοις εἰς ἐκουσίαν ὑπερορίαν μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος ἐν ἔτει 1902, νοσταλγῶν τὸν Ἄθωνα καὶ τὴν μετάνοιάν του, ὁ θάνατός του δὲ κατελύπησεν ὁλόκληρον τὸν ἀγιορειτικὸν κόσμον, διότι καὶ αὐτοὶ οἱ ἀντίπαλοί του ἐσέβοντο καὶ ἐξετίμων τὸν ἀξιοπρεπεῖ Χρυσάνθον, ὅστις πολλαχῶς ἐξυπηρέτησε τὴν τε μονὴν Βατοπεδίου καὶ ἐν γένει τὸ Ἅγιον Ὄρος.

Θεσσαλονίκη 8 - XI - 1937.

N. E.

ΣΗΜ.—Τὰς σχετικὰς πληροφορίας ἠρύσθην τῇ ἐπινεύσει τῶν ἐπιτρόπων τῆς μονῆς Βατοπεδίου, ἐπιμελεῖα τοῦ ἀρχιγραμματέως ταύτης κ. Ἄνανία Ἱεροδιακόνου, ἐκ τοῦ Μοναχολογίου αὐτῆς, παρὰ τοῦ ἱατροῦ κ. Ἀθανασίου Λαυριώτου μοναχοῦ, ὅστις εἶναι ἡ ἐπιβλητικωτέρα σύγχρονος φυσιογνωμία τοῦ Ἁγίου Ὄρους, παρὰ τοῦ ἱατροῦ κ. Ἀνδρέα Παπακωνσταντίνου, διατελέσαντος θεράποντος καὶ φίλου τοῦ ἀειμνήστου Χρυσάνθου καὶ παρ' ἄλλων μοναχῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἅπαντας ὀφείλονται θερμότηται εὐχαριστίαι.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΗΛΙΑΔΗΣ

Τὸ γοργὸ φτερούγισμα τοῦ χρόνου, ἦρθε γιὰ νὰ προσθέσῃ ἓνα περίπου χρόνο στὸ βιβλίο τῆς αἰωνιότητος, ἀπ' τὸν καιρὸ πὸν ἔκλεισε γιὰ πάντα τὰ βλέφαρά του ἓνα καμάρι τῆς Ἴμβρου. Ἐνα καρποφόρο δένδρο, πὸν θυσιάζει ὅλους του τοὺς καρποὺς στὸν ἱερὸ βωμὸ τῆς πατριδας του, ἀναγκάζεται νὰ ὑποκύψῃ μπρὸς στὸ μεγάλο νόμο τοῦ Θεοῦ.

Τὸ καμάρι λοιπὸν αὐτὸ τῆς Ἴμβρου, τὸ καρποφόρο αὐτὸ δένδρο, πὸν τὸν κάθε καρπὸ του τὸν ἔροιχνε μὲ χαρὰ στὴν ἀγκαλιὰ τῆς πατριδας του, ἀρκεῖ νὰ τὴν ἔβλεπε νὰ ἔξυψώνεται καὶ νὰ δοξάζεται, ἦταν ὁ Κώστας Ἡλιάδης. Ἐνα ἀπ' τὰ καλύτερα παιδιὰ τῆς Ἴμβρου, πὸν ὡς ὄρο τῆς ζωῆς του καὶ τῆς ἐργασίας του εἶχε θέσει τὴ δόξα καὶ τὸν ἔπαινο τῆς μικρῆς του πατριδας. Ἡ κάθε προῖξίς του, ἢ κάθε ἐνέργειά του, εἶχαν πάντα τὸν ἴδιο ἀντικειμενικὸ σκοπὸ. Γι' αὐτὸν ζοῦσε, γι' αὐτὸν κοπίαζε, γι' αὐτὸν ἀνεχόταν τὴν πικρὴ ζωὴ τῆς ξενητείας, πὸν τόσο βαθεῖα τὴν αἰσθάνεται, κάθε καρδιὰ ξενητεμένου φιλόπατρι.

Ὁ Κωνσταντῖνος Ἡλιάδης γεννήθηκε στοὺς Ἀγίους Θεοδώρους τῆς Ἴμβρου, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1856. Ὁ πατέρας του Ἡλίας καὶ ἡ μητέρα του Αἰκατερίνη, ἦσαν ἀπ' τὶς καλύτερες οἰκογένειες τῶν Ἀγίων Θεοδώρων. Κι' οἱ δύο τοὺς ἀπετέλεσαν ἕνα πολὺ ἄρμονικὸ καὶ τιμημένον ζευγάρι. Ὅταν δὲ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1856 γεννήθηκε ὁ Κωνσταντῖνος, πατέρας καὶ μάνα, ἀφοσιωθήκανε ὁλόψυχα στὴν ἀνατροφή τοῦ παιδιοῦ τους, λὲς καὶ θέλανε νὰ μεταγγίσουν στὸ παιδί τους τὴν τιμὴ καὶ τὴ δόξα πὸν τοὺς ἀπένειμαν οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ. Μὲ τὸν σκοπὸ λοιπὸν αὐτόν, ὅταν μεγάλωσε τὸν ἔστειλαν στὸ δημοτικὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ, γιὰ νὰ μάθῃ τὰ πρῶτα του γράμματα. Ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ σοβαρότητα τοῦ μικροῦ Κωνσταντῖνου ἔκαμαν τοὺς γονεῖς του νὰ χαροῦν πάρα πολὺ γιὰ τὸ παιδί τους καὶ νὰ βλέπουν μὲ χαρὰ τὸ λαμπρὸ του μέλλον. Ὅλοι οἱ διδάσκαλοι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἔμειναν ἐνθουσιασμένοι γιὰ τὴν ἐπιμέλειά του καθὼς καὶ τὴ διαγωγή του, τόσο, ὥστε νὰ συμβουλευσούν τὸν πατέρα του νὰ τὸν στείλῃ καὶ σὲ ἀνώτερες σπουδές. Καὶ πράγματι, ὅταν τελείωσε τὸ δημοτικὸ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΗΛΙΑΔΗΣ
ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ

σχολεῖο, τὸν ἔστειλαν στὴν κεντρικὴ σχολὴ τῆς Ἰμβρου, ποὺ ἦταν τότε στὴν ἀκμὴ τῆς. Ἡ ἐπιμέλειά του καὶ πάλι καθὼς καὶ ἡ καλὴ του συμπεριφορὰ, ἀπέναντι τῶν διδασκάλων τοῦ ἡμιγυμνασίου καὶ τῶν συμμαθητῶν του, ἦσαν σὰν τόσα δείγματα ποὺ ἔδειχναν τὸ λαμπρὸ μέλλον του. Γι' αὐτό, ὅταν ὕστερα ἀπὸ τρία χρόνια τελείωσε τὸ ἡμιγυμνάσιο καὶ ἔφυγε στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ συνεχίση τὶς σπουδές του, τ' ὄνομά του ἀναμειγμένο μὲ ἐπαίνους, ἔβγαине ἀπ' τὸ στόμα τῶν διδασκάλων, γιὰ νὰ ξαναβγῆ καὶ πάλι μὲ περισσότερους ἐπαίνους ἀπ' τὸ στόμα τῶν συμμαθητῶν του.

Γιὰ τὸν Κωνσταντῖνο ποὺ ἔμπαινε πιά στὴν ἐφηβικὴ ἡλικία, μὲ ὅλα τ' ἀπαραίτητα προσόντα ἐνὸς νέου ποὺ ὡς στόχο του ἔχει τὴν ἐξύψωσι ἐνὸς ποθητοῦ του πράγματος, ἡ σπουδὴ δὲν ἦταν μιὰ ἀπλὴ ἐπιθυμία νὰ μάθῃ καὶ νὰ γνωρίσῃ πολλὰ πράγματα. Γι' αὐτὸν ἡ σπουδὴ καὶ ἡ μάθησι εἶχαν καὶ κάποιον ἱερώτερο σκοπὸ. Κάποιο σκοπὸ ποὺ ἀπὸ μικρὸς τὸν ἔβαλε στὸ νοῦ του, καὶ τώρα τοῦ ἔγινε πειὰ μιὰ ἀγαθὴ ἐριννὺς ποὺ τὸν κυνηγοῦσε παντοῦ. Νὰ ἐξυψώσῃ καὶ νὰ δοξάσῃ τὴ μικρὴ, ἀλλὰ πάντα λατρευτὴ Ἰμβρο. Κοπίασε λοιπὸν, ἐργάσθηκε, ξαγούπνησε γιὰ νὰ τὸ πετύχῃ. Ἀλλὰ πόση κακία κι' ἀδιαφορία γύρω μας! Ὅταν τελείωσε τὶς γυμνασιακὰς σπουδὰς καὶ θέλησε νὰ ἐργασθῆ ὡς διδάσκαλος, διάφοροι λόγοι ἀνώτεροι κι' ἀπ' αὐτὴ τὴν ἰσχυρὴ του θέλησι, τὸν ἀναγκάσανε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴ πατρίδα του.

Φεύγοντας ἀπὸ τὴν Ἰμβρο, μὲ τὴν παροιμία «κάθε μπόδιο σὲ καλὸ» στὸ νοῦ του, ἐπανῆλθε στὰς Ἀθήνας μὲ σκοπὸ πιά νὰ συνεχίση τὶς σπουδές του. Λὲς κι' ἤθελε νὰ ξεχάσῃ τὸν πόνο του στὴ μελέτη. Ἀλλὰ ἡ ἀρχικὴ του ἐπιθυμία ἦταν ἐπιθυμία πάντα, καὶ κανένα μέσο δὲν μπόρεσε νὰ τὴ μεταβάλλῃ. Τώρα μάλιστα σκεπτόταν πὼς μὲ τὴν ἀνώτερη μόρφωσι ποὺ θ' ἄπερνε, θὰ μπορούσε νὰ ἐργασθῆ καλύτερα κι' ἀποτελεσματικώτερα. Μ' αὐτὰ λοιπὸν τὰ ὄνειρα γράφτηκε στὸ Ἐθνικὸ Πανεπιστήμιον, ὅπου ἐπὶ τέσσαρα χρόνια παρακολούθησε τὴ φιλολογία. Ἀφοῦ πέρασαν τὰ τέσσαρα χρόνια καὶ πῆγε πρῶτα στὴν Πόλη, ὅπου ἐργάσθηκε ὡς καθηγητὴς τῆς ἐν Σταυροδρομίῳ σχολῆς τῆς Παναγίας καὶ ὕστερα βγῆκε στὸ πεδίο τῆς ζωῆς γιὰ ν' ἀγωνισθῆ, ἐπιστήμων πιά, πῆγε στὴν Καισάρεια καὶ ἐκεῖ διορίστηκε καθηγητὴς στὴ Ροδοκανάκειο Σχολή, ἀφοῦ ὀριστικὰ πιά ἔχασε τὶς ἐλπίδες του γιὰ τὴν Ἰμβρο. Θᾶλεγε κανεὶς πὼς ἐπροτίμησε μιὰ τόσο μακρυνὴ ἑταρχία νὰ ἐργασθῆ, ἐπειδὴ νόμιζε πὼς ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τὴν πατρίδα του θὰ συντελοῦσε εἰς τὸ νὰ λησμονήσῃ τὸν ψυχικὸ πόνο ποὺ αἰσθανόταν γιὰ τὴν ἀποτυχία του στὸ ζήτημα τοῦ διορισμοῦ του ὡς δημοδιδασκάλου

τῆς Ἰμβρου. Βρισκόταν στὴν Καισάρεια, ὁ νοῦς του ὅμως, πάντα πετοῦσε στὸ νησάκι ἐκεῖνο, ποὺ τὶς ἀκρογιαλιές του τὶς στεφανώνει κάτασπρος φωτοστέφανος καμωμένος ἀπ' τὰ κύματα τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ποὺ τὶς κορφές τῶν βουνῶν του τὶς κάνει πιὸ θεαματικὲς τὸ ἀγέρωχο πέταμα τῶν ἀητῶν, ποὺ τὶς βουνοπλαγιές του τὶς γλυκοτραγουδοῦν βρουσοῦλες μὲ ὀλογάργαρο νεράκι, ποὺ τοὺς κάμπους του τέλος τοὺς στολίζουν σὰν πυκνοφυτευμένος βασιλικὸς οἶ ἐληές. Ἐκεῖ πετοῦσε ὁ νοῦς του. Αὐτὸ τὸ νησάκι λαχταροῦσε. Ἀλλοίμονό του ὅμως! Ἡ μοῖρα του τοῦ εἶχε γραμμένο νὰ μὴ μπορέσῃ νὰ δῆ τὰ μέρη ποὺ τόσο πολὺ τ' ἀγάπησε ποὺ γι' αὐτὰ τόσο πολὺ ἐργάσθηκε καὶ ὑπέφερε. Γι' αὐτό, ὕστερα ἀπὸ ἐργασία μερικῶν χρόνων στὴν Καισάρεια, ἔφυγε γιὰ τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἡ τιμιότητά του, οἱ καλοὶ του τρόποι, οἱ βαθειές του γνώσεις, ἦσαν σὰν τόσα συστατικὰ γράμματα ποὺ ἔφερε πάντοτε μαζί του. Ἔτσι λοιπόν, μὲ τὶς ἀρετὲς ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω καὶ μὲ περισσότερες ἀκόμη, κατώρθωσε νὰ ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴ τοῦ διευθυντοῦ, καθὼς καὶ τῶν καθηγητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ καὶ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοιά των, ὥστε μὲ τὴν πρώτη εὐκαιρία νὰ τὸν διορίσουν καθηγητὴ στὴ Σχολή. Ἡ δροῦσις του στὴν καθηγητικὴ ἔδρα ἦταν μεγάλη, γιατί ὁ ζῆλος του νὰ μορφώσῃ ἀνθρώπους καὶ νὰ τοὺς κάμῃ χρήσιμους στὴν κοινωνία, καὶ νὰ διαπλάτῃ χαρακτῆρες, τοῦ ἔδιδε ἰδέες στὸ κεφάλι καὶ φτερὰ στὴ γλῶσσα. Ἀπὸ τὰ χέρια του πέρασαν μαθηταὶ ποὺ ἔγιναν ἀργότερα φυσιογνωμίες, χάρις στὴ δραστηριότητα καὶ τὴ φροντίδα ποὺ ἔδειχνε γιὰ κάθε μαθητὴ του.

Ὅταν ἀργότερα, γιὰ διαφόρους λόγους, ἔκλεισεν ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Σταυροῦ, προσελήφθηκε καθηγητὴς στὸ γυμνάσιο τῶν Ἱεροσολύμων τὸν «Ἁγιον Κωνσταντῖνον», ὅπου ὁ ζῆλος του νὰ διαπλάτῃ χαρακτῆρες δὲν τὸν ἐγκατέλειπε ποτέ.

Τὸν ζῆλο του αὐτὸν πρὸς τὴν ἐργασία καὶ τὴν πρόδο, βλέποντας ὁ Ρουμᾶνος πρόξενος, τόσο πολὺ τὸν ἐξετίμησε καὶ τὸν ἀγάπησε, ὥστε μὲ τὴν πρώτη εὐκαιρία ἐνήργησε καὶ τὸν ἔκαμε ὑποπρόξενο τοῦ Ρουμανικοῦ προξενείου. Ἀλλὰ τὸ ἔργο του δὲν ἔληγεν ἕως ἐδῶ. Ἡ θλιβερὴ κατάστασις στὴν ὁποίαν ἔφερε τὰ ἁγιοταφικὰ ἢ διχόνοια καὶ οἱ καθημερινὲς φιλονικίες, ἔπρεπε νὰ διορθωθῇ. Ἡ κατάστασις ἔπρεπε νὰ καλυτερεύσῃ, γιατί τὰ εἰρωνικὰ χαμόγελα τῶν ξένων δὲν ἦσαν καθόλου κολακευτικὰ γιὰ τοὺς δικούς μας. Ποιὸς ὅμως θὰ τολμοῦσε νὰ τὰ βιάσῃ καὶ μὲ τὶς δυὸ μερίδες, νὰ κρατήσῃ ἀνεξάρτητη πολιτικὴ, καὶ νὰ σώσῃ τὴν κατάστασι; Στὴ δύσκολη αὐτὴ περίστασι πα-

ρουσιάστηκε ὁ Ἡλιάδης σὰν ἀπὸ μηχανῆς θεός. Ἐχοντας κερδισμένη τὴν ἐκτίμησι καὶ τῶν δυὸ μερίδων, κατώρθωσε μὲ τὴν δραστηριότητα ποὺ τὸν χαρακτήριζε νὰ διορθώσῃ τὰ κακῶς ἔχοντα καὶ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ὁμόνοια, πρῶγμα ποὺ ὠφέλησε πολὺ τὰ ἀγιοταφικά.

Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὴν πρόοδο, ἦταν πολὺ μεγάλη. Ἦθελε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ τοὺς βλέπῃ νὰ μορφώνωνται καὶ νὰ προοδεύουν. Συχνὰ ἔκαμε διαλέξεις γιὰ διάφορα προοδευτικὰ ζητήματα, στὸν Ἑλληνικὸ Φιλολογικὸ Σύλλογο «Ἡ Εὐποιία» τῶν Ἱεροσολύμων, τοῦ ὁποίου ἦταν πρόεδρος ἐπὶ χρόνια.

Ὅλα ὅμως αὐτὰ τὰ γεγονότα, ὅλες αὐτὲς οἱ φροντίδες καὶ οἱ περισπασμοί, ποὺ ἐπὶ τριάντα ὀλόκληρα χρόνια τὸν εἶχαν περιπλέξει, δὲν κατώρθωσαν νὰ τοῦ δώσουν νὰ φάγῃ τὸν λωτό, κι' ἔτσι ν' ἀποσπᾶσιν ἀπὸ τὸ νοῦ του τὴν ἀγαπημένη του πατρίδα, τὴν μικρὴ Ἴμβρο. Ὁ νοῦς του πάντα πετοῦσε πάνω ἀπὸ τὴν Ἴμβρο, σὰν φύλακας ἄγγελος. Λὲς κι' ἤθελε νὰ τὴν προφυλάττῃ ἀπὸ κάθε ἐσωτερικὸ ἢ ἐξωτερικὸ κίνδυνο. Στὸ βάθος τῆς μεγάλης του καρδιάς, στὸ πιὸ καλύτερο μέρος της, εἶχε στήσει τὸν θρόνον της ἡ Ἴμβρος, ἀπ' ὅπου καμμιὰ δύναμι δὲν μπόρεσε νὰ τὴν μετακινήσῃ. Στεκόταν ἐκεῖ καρφωμένη, σὰν ἓνας πελώριος βράχος, ποὺ αἱ ρίζες του εἶναι χωμένες βαθειά, μέσα στὰ ἔγκατα τοῦ βουνοῦ.

Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν πατρίδα ἦταν τὸ συναίσθημα ἐκεῖνο ποὺ κατώρθωσε περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο συναίσθημα νὰ κατακυριεύσῃ τὴν καρδιά του. Μιλοῦσε πάντοτε μ' ἐνθουσιασμὸ γι' αὐτήν, γιὰ τὴν ἀγαποῦσε πολὺ δυνατά. Τὴν ἀγάπη του δὲ πρὸς αὐτήν, τὴν αἰσθανόταν σὰν κάτι ὑλικὸ μέσα του, ποὺ προσπαθοῦσε νὰ σπάσῃ τὸ γέρικο πιά στῆθος του καὶ νὰ καταπλημμυρίσῃ τὸν κόσμον ὅλο. Τὸν κολοσσὸ τῆς ἀγάπης του τὸν φανέρωσε ὅτι τιν τὸ 1931, τοῦ ἔγραψεν ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος τῶν Ἁγίων Θεοδώρων κ. Γεώργιος Παπαθεοδώρου, νὰ ἐνισχύσῃ τὸ ἔργον τῆς κοινότητος, τὴν ἴδρυσιν δηλ. δημοτικῆς σχολείου. Ὅλη ἡ ἀγάπη του τότε, ποὺ ἐπὶ τόσα χρόνια κρατιόταν σὰν αἰχμάλωτη μεσ' στὴν καρδιά του, ἀμέσως πετάχτηκε μ' ὅλη τὴν δύναμί της. Τὸ κουρασμένο ἀπ' τὰ χρόνια στῆθος του, ἀνασηκώθηκε καὶ ξέσπασε σ' ἓνα ἀνικουφιστικὸ ἀναστεναγμό, ὅταν ἄκουσε τὴν πατρίδα του νὰ τοῦ ζητᾷ τὸ χέρι του γιὰ νὰ τὴν βοηθήσῃ, νὰ βγῇ ἀπὸ μιὰ δύσκολη κατάστασι. Ἐπὶ τέλους! ἔφτασε ἡ μέρα ποὺ θὰ μπορούσε καὶ κείνος νὰ δείξῃ πῶς ὑπῆρχε κάποιος στὴ μακρυσμένη ξενητεία, ποὺ ἂν καὶ δὲν εἶχε πολλὰ σχέσεις μὲ τοὺς συμπατριῶτες του, ὅμως δὲν ἔπαυσε νὰ τοὺς ἀγαπᾷ καὶ μαζὺ μ' αὐτοὺς καὶ τὴν πατρίδα.

Ἄμέσως μόλις ἄκουσε πῶς τοῦ ζητοῦσαν βοήθεια γιὰ νὰ κτίσουν σχολεῖο, ὅπου νὰ διαπλάσσωνται αἱ μικρὲς καὶ ἀθῶες ψυχὲς τῶν παιδιῶν, ἀμέσως ἀνοιξε μαζὺ μὲ τὴν καρδιά του καὶ τὸ πορτοφόλι του, λὲς κι' ἤθελε νὰ πληρώσῃ ὅλους τοὺς φόρους πὸν τόσα καὶ τόσα χρόνια χρεωστοῦσε. Μὲ χαρὰ ἔδωσε τὸ περισσότερο μέρος ἀπ' τὶς οἰκονομίες του, πὸν ἀντιστοιχοῦσαν μὲ τὸν ἰδρῶτα, τὸν κόπο καὶ τὴν στέρηση τῶν χρόνων. Δὲν ἀρκέστηκε ὅμως μέχρις αὐτοῦ. Τὸ φιλοπατριωτικὸ του χέρι ἔμεινε πειὰ ἀνοιχτὸ γιὰ τὸ καλὸ τῆς πατρίδος του. Ὅτιδήποτε κι' ἂν τοῦ ζητοῦσε ἡ πατρίδα γνώριζε ἐκ τῶν προτέρων πῶς πάντοτε θὰ εἰσακουόταν. Σὰν ἓνα καλὸ παιδί πὸν αἰσθάνεται τὸ χρέος πὸν ἔχει ἀπέναντι τῶν γονιῶν του καὶ προσπαθεῖ μὲ κάθε τρόπο νὰ πληρώσῃ κάθε φόρο εὐγνωμοσύνης σ' αὐτούς, τὸ ἴδιο ἔκαμε κι' ὁ Ἡλιάδης.

Βοήθησε τὴν πατρίδα του, ὅσο λίγοι συμπατριῶτες. Τὸ σχολεῖο πὸν ἰδρῦθηκε, κυρίως μὲ τὴν βοήθειά του, εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα τῆς Ἰμβρου, γιὰ νὰ μὴ πῶ τὸ καλύτερο. Τὰ χρήματα πὸν ἔστειλε γιὰ τὰ σχολεῖα, γιὰ τὶς ἐκκλησίες, γιὰ τὶς βρούσες, καὶ γενικῶς γιὰ ὅλες τὶς ἀνάγκες τῆς Ἰμβρου, ἀντιπροσωπεύουν μιὰ δλόκληρη περιουσία. Κι' ὅλα αὐτὰ ἔγιναν, γιὰτὶ στὸ νοῦ του πάντα γύριζαν τὰ λόγια τοῦ Πλάτωνος «πατρός τε καὶ μητρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων τιμιώτερον καὶ ἀγιώτερον ἐστὶν ἢ πατρίς» (Κριτ. XII). Δυστυχῶς ὅμως, τὸ ἄξιο αὐτὸ παιδί τῆς Ἰμβρου, τὸ τιμημένο ἀνάστημα τῆς, πὸν σ' ὅλη του τὴν ζωὴ ἐργάστηκε καὶ κοπίασε γι' αὐτήν, τοῦ ἦταν γραμμένο νὰ μὴν ἀφίση τὸ σῶμα του στὴν ἀγκαλιά της καὶ τὸ χειρότερο νὰ μὴν τὴ δῆ καθόλου. Τὰ βαρεῖα γηρατειὰ τοῦ πλάκωσαν τὸ κορμί καὶ τὸν κράτησαν μακριά, ἀπ' ὅ,τι ἀγάπησε πῶς πολύ. Ἡ θέλησί του πὸν ἦταν τὸ καλύτερό του ὄπλο σ' ὅλη του τὴν ζωὴ, γιὰ τὴν μεγάλη του δοῦσι, δὲν μπόρεσε νὰ τὸν βοηθήσῃ γιὰ νὰ ἔλθῃ στὴν πατρίδα του. Κι' ἔτσι, ὅταν τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1936 κατάλαβε πῶς θᾶπανε πιά νὰ ὑπάρχῃ, πῶς θᾶκοβε κάθε δεσμὸ μὲ τὴν προσωρινὴ αὐτὴ ζωὴ, τὸ μόνο πράγμα πὸν ζήτησε, ἦταν νὰ γευθῆ μερικὰ πράγματα, πὸν προσερχόταν ἀπ' τὰ ἅγια χῶματα τῆς πατρίδας του. Ἡ μόνη του ἐπιθυμία ἦταν νὰ δῆ κάτι ἀπ' τὸ μικρὸ καὶ λατρευτὸ του νησάκι. Νὰ ζήσει δηλαδὴ γιὰ λίγες ὥρες μέσα σὲ μιὰ ὄνειρεμένη εὐτυχία, πὸν καμμιὰ φορὰ δὲν μπόρεσε νὰ τὴν ἀπολαύσῃ. Μ' αὐτὲς λοιπὸν τὶς ἐπιθυμίες, πὸν δυστυχῶς δὲν μπόρεσαν νὰ ἐκπληρωθοῦν, ἔκλεισε γιὰ πάντα τὰ μάτια του, στίς 14 Ἀπριλίου, τὴν Μεγάλῃ Τρίτῃ, τοῦ 1936.

Ἡ φύσις γιόρταζε τὴν εἴσοδό της στὸ καλοκαῖρι, κι' ἡ Ἰμβρος ἔκλαιγε τὸν χαμὸ ἐνὸς λατρευτοῦ της παιδιοῦ.

Εἶναι ἄξια νὰ κλάψῃ γι' αὐτὸν κάθε ψυχὴ Ἰμβριώτῃ, γιατί μὲ τὸν θάνατόν του ἔπεσε κι' ἓνας ἀπ' τοὺς στύλους πὺν βάσταζαν τὸ οἰκοδόμημα τῆς Ἰμβρου. Ἄν τὰ Ἱεροσόλυμα ἔχασαν ἓνα καθηγητὴ, τὸ προξενεῖο τῆς Ρουμανίας τὸν ὑποπρόξενό του, ὁ σύλλογος τὸν πρόεδρό του, οἱ φίλοι του τὸν φίλον των, τ' ἀνήψια του τὸν θεῖο των, ἡ Ἰμβρος ὅμως ἔχασε ἓνα στήριγμά της, ἔχασε ἐκεῖνον πὺν τὴν πόνεσε καὶ τὴν ἀγάπησε μ' ὅλη τὴν δύναμι τῆς καρδιᾶς του καὶ τέλος πὺν ἐργάστηκε γι' αὐτὴν ὅσο λίγοι. Ψυχὲς σὰν τοῦ Κωνσταντίνου Ἡλιάδῃ ἦσαν λίγες. Μπορεῖ νὰ ὑπῆρξαν Ἰμβριοι πὺν ἀπόκτησαν πολλὰ πλούτη, πὺν φημίστηκαν γιὰ τὸ ἐμπορικὸ τους πνεῦμα, πὺν δοξάστηκαν γιὰ τίς ὑψηλὲς θέσεις πὺν κατεῖχαν, ὁ Κωνσταντῖνος Ἡλιάδῃς ὅμως δοξάστηκε γιὰ τὴν φιλομουσία καὶ φιλοπατρία του. Τίς οἰκονομίες πὺν εἶχε κάνει μὲ τὴν ἐπίμονη ἐργασία ὅλης τῆς ζωῆς του τίς ἐκκληροδότησε στὸ σχολεῖο τῆς γενέτειράς του. Ἡ δόξα πὺν ἔχει ὡς ἀφορμὴ τὴν φιλοπατρία, εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ κάθε ἄλλη δόξα καὶ τιμὴ. Εἶθε τὸ παράδειγμά του νὰ τὸ μιμηθοῦν καὶ ἄλλοι.

Χάλλη 18 Φεβρουαρίου 1937

ΚΩΣΤΑΣ ΔΑΜΔΑΣ

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ Ε. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ

Ἐγεννήθη ἐν Ἀγίῳ Θεοδώρῳ κατὰ τὸ ἔτος 1866. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἤκουσεν ἐν Ἴμβρῳ, ἐξηκολούθησε δὲ τὰς σπουδὰς του ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Σχολῇ Σμύρνης, πρὸς

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ Ε. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ

τούτοις δὲ ἐφοίτησεν ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ τοῦ Ἀθηνησι Πανεπιστημίου, διακόψας τὴν ἐν αὐτῷ φοίτησιν λόγῳ οἰκονομικῶν δυσχερειῶν. Μετὰ παραμονὴν ἐπὶ τινα χρόνον ἐν Ἀγίῳ Ὄρει παρὰ τῷ θείῳ του Χρυσάνθῳ Βατοπαιδινῷ, ἀπὸ τοῦ 1886, ὅτε τὸ πρῶτον ἐδίδαξεν ἐν Κεντρικῇ Σχολῇ Ἴμβρου, μέχρι τοῦ 1927, ὅτε ἀσθενήσας διέκοψε τὰς παραδόσεις του, εἰργάσθη ὡς διδάσκαλος καὶ διηύθυνεν πλεῖστα ἑλληνικὰ Σχολεῖα τοῦ Γένους. Ἐν τῷ Ἀρχιγενεῖῳ παρθεναγωγείῳ Ἐπιβατῶν, ἐν τῷ ἡμιγυμνασίῳ Σαράντα Ἐκκλησιῶν, ἐν τῷ ἡμιγυμνασίῳ τοῦ Πύργου καὶ ἐν τῇ Σχολῇ Σωζουπόλεως, ἐν Χαλκιδόνι καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Σχολῇ Ἀμισοῦ ὡς καὶ ἐν τῇ Γαλλικῇ τῶν Frères τῆς αὐτῆς πόλεως, ἐν τῇ Σχολῇ Στρανίτζης καὶ ἐν τῷ ἡμιγυμνασίῳ Ἀλατσάτων καὶ ἐν τῷ τῆς Σπάρτης τῆς Πισιδίας, ἐν Ἀξαρίῳ, ἐν Θήροις, ἐν Ὀδεμησίῳ, ἐν ὄρεινῇ Ἐφέσῳ καὶ ἐν Κριτσαλίῳ Νυμφαίου, μετὰ δὲ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν εἰς

γελικῇ Σχολῇ Σμύρνης, πρὸς τούτοις δὲ ἐφοίτησεν ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ τοῦ Ἀθηνησι Πανεπιστημίου, διακόψας τὴν ἐν αὐτῷ φοίτησιν λόγῳ οἰκονομικῶν δυσχερειῶν. Μετὰ παραμονὴν ἐπὶ τινα χρόνον ἐν Ἀγίῳ Ὄρει παρὰ τῷ θείῳ του Χρυσάνθῳ Βατοπαιδινῷ, ἀπὸ τοῦ 1886, ὅτε τὸ πρῶτον ἐδίδαξεν ἐν Κεντρικῇ Σχολῇ Ἴμβρου, μέχρι τοῦ 1927, ὅτε ἀσθενήσας διέκοψε τὰς παραδόσεις του, εἰργάσθη ὡς διδάσκαλος καὶ διηύθυνεν πλεῖστα ἑλληνικὰ Σχολεῖα τοῦ Γένους. Ἐν τῷ Ἀρχιγενεῖῳ παρθεναγωγείῳ Ἐπιβατῶν, ἐν τῷ ἡμιγυμνασίῳ Σαράντα Ἐκκλησιῶν, ἐν τῷ

τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα ἐν Μολύβῳ Λέσβου καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ προσέφερε τὰς ἀφανεῖς ἀλλὰ μεγάλας καὶ πολυτίμους ὑπηρεσίας του. Ἐγαλούχησε χιλιάδας ἑλληνοπαίδων ἐν τῇ χριστιανικῇ ἀρετῇ καὶ τῇ ἀληθῇ ἐθνικῇ ἀγωγῇ, ἀψηφῶν τὰς ἀντιξόους περιστάσεις, τὰς περιπετείας καὶ τὰ δεινοπαθήματα τοῦ ὄντως σκληροῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος, ἀποβλέψας εἰς ἓν καὶ μόνον, τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἱεροῦ καθήκοντος πρὸς τὴν κοινωνίαν, τὴν πατρίδα καὶ τὸ Γένος καὶ ἀφιέρωσεν ἑαυτὸν εἰς τὴν μόρφωσιν τῆς ἐμπεισιστευμένης αὐτῷ νεότητος μὲ ὑπέροχον ἀφοσίωσιν, αὐτοθυσίαν καὶ εὐσυνειδησίαν, μὲ θαυμαστὸν ἐνθουσιασμόν πρὸς τὰ ἰδανικά τῆς φυλῆς, μὲ ἀληθῆ ἔρωτα πρὸς τὴν χριστιανικὴν καὶ ἐθνικὴν διαπαιδαγώγησιν τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας, ἀποκομίσας μὲν πτωχείαν, ἀλλὰ καὶ ἀναδειχθεὶς τέλειος χριστιανός, ἀληθῆς πατριώτης, ἐνάρετος οἰκογενειάρχης, προσφιλῆς συνάδελφος, ἀλτροῦιστῆς καὶ φιλάγαθος, ἰδιά καὶ πρὸ παντὸς ἄοκνος, ἀπέριττος καὶ θερμοουργὸς διδάσκαλος.

Οἱ συνάδελφοί του Θεσσαλονίκης ἐκτιμῆσαντες τὰς ἀρετὰς ταύτας καὶ τὸ κῦρος καὶ τὴν δραστηριότητά του, ἐτίμησαν τοῦτον διὰ τῆς ἐκλογῆς του ὡς προέδρου τοῦ αὐτόθι διδασκαλικοῦ συλλόγου.

Πλὴν τῶν πολλαπλῶν λόγων, οὓς ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἐξαιρετικῶν γεγονότων συνέταξε καὶ ἀπήγγειλε, νουθητῶν καὶ θέλων τοὺς ἀκροατὰς του, ἐδημοσίευσε συγχρόνως καὶ ἀρκετὰς μελέτας καὶ ἄρθρα, ἐγκατεσπαρμένα εἰς διαφόρους ἑφημερίδας καὶ περιοδικά.

Ἀπεβίωσε μετὰ μακρὰν ἀσθένειαν, ἣν ἔπαθεν ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ὑπηρεσίας του, ἐν ἔτει 1928 ἐν Θεσσαλονίκῃ.

N. E.

ΜΕΛΕΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΤΙΝΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΙΜΒΡΟΥ

Αἱ περὶ Ἴμβρου μελέται καὶ ὀλίγαι δυστυχῶς εἶναι καὶ ἔλλιπεις. Αἱ περισσότεραι βραχεῖαι ἢ ἐκτενεῖς ἔρευναι περὶ τῆς νήσου ἔχουν γραφῆ ἀπὸ ξένους. Κυριώτερα ἀπὸ τὰ ἑλληνιστὶ γραφέντα περὶ αὐτῆς εἶναι ἡ γεωλογικὴ μελέτη τοῦ Γεωργαλᾶ ὑπὸ τὸν τίτλον *Γεωλογικαὶ ἔρευναι ἐπὶ τῆς νήσου Ἴμβρου*, ἐν Ἀθήναις 1926, καὶ τὸ ὑπὸ τῶν Α. Μουστοξίδου τοῦ Κερκυραίου καὶ Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ τοῦ Ἴμβρίου συγγραφὲν *ὑπόμνημα ἱστορικὸν περὶ τῆς νήσου Ἴμβρου*, ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον τῷ 1845, τοῦ ὁποίου διασκευὴ ἐπανεξεδόθη ὑπὸ Γ. Δ. Εἰκοσιδυοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῷ 1904¹⁾.

Ἡ Ἴμβρος ἦτο γνωστὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μὲ τὴν ἰδίαν ὡς καὶ σήμερον ὀνομασίαν. Ἡ ὀνομασία μάλιστα κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἐδόθη ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ θεοῦ Ἑρμοῦ, Ἴμβράκου καλουμένου. Ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει αὐτὴν εἰς τινὰ σημεῖα. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων γνωρίζομεν ὅτι ἡ Ἴμβρος κατωκεῖτο ἀπὸ τὴν ἀρχαιοτάτην φυλὴν τῶν Πελασγῶν.

Τοῦ θέματός μου βεβαίως δὲν εἶναι ἡ ἱστορικὴ ἐξέτασις, οὐχ' ἦτον ὅμως ἐξετάζοντες τὰ πνευματικὰ δημιουργήματα τῶν νεωτέρων κατοίκων, ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ἔχουν ἐκπηγάσει ταῦτα ἀπὸ νόας καὶ καρδίας ἀπολύτως ἑλληνικάς. Τὴν ἱστορικὴν ταύτην ἀλήθειαν ἐπιβεβαιοῦν προσέτι ἀψευδῶς τὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα τὰ ὅποια γνωρίζομεν ἡμεῖς, οἱ μακρὰν τῆς πατρίδος μας εὐρισκόμενοι Ἴμβριοι, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ διανοούμενοι. Μὲ πικρίαν σκέπτομαι τ' ἀνωτέρω. Ἡ πικρία μου αὕτη διττὴν ἔχει τὴν αἰτίαν. Ἀφ' ἑνὸς μὲν θλίβομαι διότι

---

1) Ὃταν ἔγραφον ταῦτα δὲν ἐγνώριζον τὴν μελέτην τοῦ κ. Ν. Ἀνδριώτου *Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς Ἴμβρου*, δημοσιευθεῖσαν ἐν «Ἀθηνᾶ», τόμ. 42 (1930), σελ. 146 — 187.

ὄλοι ὅσοι διὰ διαφόρους λόγους ἀπεμακρύνθησαν τῆς πατρίδος των, ὄχι μόνον λησμονοῦν τὰ ἄσματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα κατὰ διαφόρους περιστάσεις ἦδον εἰς τὴν γενέτειράν των, ἀλλὰ καὶ ἐνθυμούμενοι ὑποτιμητικὸν θεωροῦν νὰ ἀναφέρουν ταῦτα, δείγματα ὄντα «χωριατιᾶς καὶ βαρβαρότητος». Δὲν αἰσχύνονται ὅμως νὰ ἄδωσι καὶ νὰ ἀκροῶνται τῶν ἐλεεινῶν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως (αἰσθητικῆς, μουσικῆς, περιεχομένου) «μοντέρνων τραγουδιῶν». Δὲν γνωρίζουν ὅτι τὰ ὑπ' αὐτῶν περιφρονούμενα ἐθανυμάσθησαν ἀπὸ ἐπιστήμονας περιωπῆς Ἑλλήνας καὶ ξένους.

Δὲν γνωρίζουν ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Goethe ἐγοητεύθη ἐκ τῶν ἑλληνικῶν δημῶδων ἀσμάτων τὴν ὠραιότητα, μεταφράσας μάλιστα πλεῖστα ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν γερμανικὴν. Δὲν γνωρίζουν ὅτι τὰ πνευματικὰ ταῦτα προϊόντα τῆς λαϊκῆς ψυχῆς ἴστανται παραπλεύρως πρὸς τὰ θαυμαστότερα ἔντεχνα ποιήματα, καὶ ὅτι πλεῖστοι φιλόλογοι ὑποστηρίζουν τὴν γνώμην καθ' ἣν τὰ ὁμηρικὰ ἔπη δὲν εἶναι οὐδὲν ἄλλο ἢ δημοτικὰ τραγούδια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Καὶ ἡ δευτέρα αἰτία τὴν βάσιν τῆς ἔχει εἰς τὰ ἀνωτέρω συντόμως ἐκτεθέντα. Ὑποτιμῶντες τὴν ἀξίαν τοῦ λαογραφικοῦ θησαυροῦ δὲν ἐσκέφθημεν νὰ συγκεντρώσωμεν αὐτόν. Οὐδεὶς ἐπεχείρησε τοιοῦτόν τι. Οὕτω σήμερον τὸ μοναδικὸν ὑλικὸν τῆς Ἰμβρου, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιοῦμεν πρὸς μελέτην, οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ ἀκούσωμεν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ τοῦ λαοῦ τῆς νήσου, εἶναι τὸ εὕρισκόμενον εἰς τὸν Η' καὶ Θ' τόμον τοῦ «Περιοδικοῦ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως». Ἐκεῖ ὑπάρχουν ἀρκεταὶ λέξεις, 21 ἄσματα καὶ τραγούδια καθὼς καὶ περιγραφή ἐθίμων τινῶν καὶ παραδόσεων. Ἐξ αὐτῶν θὰ ἐξετάσωμεν εἰς τὴν σύντομον ταύτην ἐργασίαν ὀλίγα ἀπὸ τὰ ἄσματα καὶ τὰ τραγούδια. Βεβαίως 21 ἄσματα δὲν εἶναι πλούσιον λαογραφικὸν ὑλικόν. Ἡ ἀνάγκη ὅμως μᾶς ἐπιβάλλει νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς αὐτά, ἐφόσον δὲν ὑπάρχουν ἄλλα.

Πρὶν ὅμως ἢ προβῶ εἰς τὴν ἐπὶ μέρους ἐξέτασιν ἐκάστου τεμαχίου, δὲν κρίνω ἄσκοπον νὰ κάμω γενικὰς τινὰς παρατηρήσεις.

Τὸ λαογραφικὸν ὑλικὸν τὸ ὁποῖον συνήχθη εἰς τὸν Η' τόμον τοῦ εἰρημένου περιοδικοῦ δὲν εἶναι ἐπιστημονικῶς ἄριτον. Βεβαίως μόνον χάριτας πρέπει νὰ χρεωσθῶμεν εἰς τὸν φιλόμουσον ἐκεῖνον Σύλλογον, ὁ ὁποῖος τόσας ὑπηρεσίας προσέφερεν εἰς πάντας τοὺς κλάδους τῆς φιλολογίας. Καὶ αἱ ἐλλείψεις αἱ ὑπάρχουσαι δὲν ἐπιβαρύνουν τὸν Σύλλογον ἐκεῖνον καὶ τὰ ἀπαρτίζοντα αὐτὸν μέλη, ἀλλὰ τὴν ἐποχὴν καὶ τὴν ἐπιστημονικῶς ἀνεπαρκῆ κατάρτισιν εἰς τοὺς κλάδους τῆς λαογρα-

φίας καὶ τῆς γλωσσολογίας. Καὶ αὐτὴ ἡ κίνησις, πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς σπουδαῖον κατόρθωμα. Σπουδαῖον ὅμως διὰ τὴν ἐποχὴν του. Διότι σήμερον πλέον εἶναι ἀδύνατον νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν τοιοῦτου εἵδους ἐργασίαι. Ἡ γλωσσολογία καὶ ἡ λαογραφία ἔχουν προχωρήσει πολύ.

Ἄφ' ἐνὸς λοιπὸν ἡ ἑλλιπὴς ἐπιστημονικὴ κατάρτισις, ἀφ' ἑτέρου ὁ ὑπερβολικὸς ζῆλος πρὸς ἐκκαθάρισιν τῶν δημοτικῶν λέξεων καὶ φράσεων, ἀπεμάκρυνε τὰ ἄσματα τῆς ἀρχικῆς των μορφῆς. Εἰς τοιοῦτον μάλιστα σημεῖον ὠδηγήθησαν οἱ θερμοὶ καὶ ἀξιέπαινοι κατὰ τὰ ἄλλα λαογράφοι, ὥστε νὰ γράφωσι κ' ἀϊγίδια ἐκεῖ ὅπου σαφῶς πρέπει νὰ νοήσωμεν καὶ νὰ γράψωμεν: καὶ γίδια.

Οἱ καταγράψαντες τὰς παραδόσεις ἀπέδωσαν αὐτὰς διὰ τῆς γραφομένης τότε ὑπὸ τῶν λογίων γλώσσης, οὕτω δὲ χάνουν αἱ παραδόσεις τὴν γλωσσολογικὴν καὶ τὴν αἰσθητικὴν των ἀξίαν, διότι τῆς λαογραφίας γενικῶς σκοπὸς εἶναι ἡ γνῶσις τῆς ψυχῆς του λαοῦ καὶ ἡ γνῶσις τῆς αἰσθητικῆς ἀξίας τῶν ἐκδηλώσεών του τῶν πνευματικῶν κατὰ μείζονα λόγον, ἡ δὲ γνῶσις αὕτη δὲν δύναται νὰ εἶναι πλήρης, ὅταν τὰ πνευματικὰ προϊόντα τοῦ λαοῦ δὲν ἀποδίδονται πιστῶς εἰς τὴν διαλεκτικὴν γλωσσικὴν των μορφὴν.

Τὰ πρὸς ἐξέτασιν τεμάχια θὰ τὰ διακρίνω εἰς δύο τάξεις: 1) Εἰς ἐκεῖνα τῶν ὁποίων δὲν ἠδυνήθη νὰ εὔρω ὁμοιότητος σημαντικὰς πρὸς ἄλλων μερῶν δηλ. εἰς τὰ μὴ εὐρισκόμενα καὶ ἀλλαχοῦ πλὴν τῆς Ἰμβρου. Εἰς ταῦτα κατατάσσω τὰ κάτωθι:

1) Ὁ γυιὸς τῆς χήρας. 2) Τὰ ἐννέα θηρία. 3) Ὁ Κωσταντῖνος ὁ μικρός. 4) Ὁ ψυχορραγῶν ναυτικός. 5) Ἡ χήρα καὶ τὸ ἀμπέλι της. 6) Οἱ ἀχώριστοι ἀδελφοί. 7) Τὸ παράπονο τοῦ νεκροῦ. 8) Ὁ Γιώργης πληγωμένος.

2) Εἰς ἐκεῖνα τῶν ὁποίων παραλλαγαὶ μαρτυροῦνται καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ταῦτα δὲ εἶναι: 1) Ὁ υἱὸς τοῦ στρατιώτου. 2) Ὁ Λυσσάρης. 3) Ὁ Κωσταντῖνος καὶ ὁ Χάρος. 4) Ὁ Τάκης καὶ ἡ Μάρω.

Ὁ γυιὸς τῆς χήρας

*Μιᾶς χήρας γιὸς μιᾶς καλογοριᾶς
ντύνεται, ἀρματόνεται γιὰ πόλεμο.
καὶ πόλεμο δὲν ἤρρηκε καὶ γύρισε,
ἔσκυψε εἰς τὸν Δούναβο νὰ πιῇ νερὸ
καὶ νιοὶ τὸν ἐπλακώσανε ὡς ἐκατό.
σαῖτζιὰ τὸν ἐδώκανε μέσ' εἰς τὸ φτερό,*

τᾶντερά του ἐχύσανε μέσ' εἰς τὸ στενό,
τὸ αἷμα του ᾠροφύριξε ἀτὴ σκάλα του
κι' ὁ μαῦρος του τὸν βαρειοκλαίει,
τὸν κλαίει βαρειά.

Μαῦρε μ' γιὰ μὴ μὲ βαρειοκλαῖς, μὴν
κλαῖς βαρειά,

μὸν ᾠάλε τὸ χερᾶκι σου στήν τζέπη μου
καὶ πᾶρε τὴ χρυσὴ κλωνὴ τὴν ἀσπρομεταξένια
καὶ ράψε με συχνὰ πυκνὰ νὰ μὴ συχνοπονέσω
καὶ πᾶρε τὸ σπαθάκι μου τὸ δίστομο
καὶ πᾶρε τὸ τουφέκι μου τὸ ἔλλαμπρο
καὶ πάνε τα τὴ μάνα μου τὴν καλογοριά.

Μὴ ᾠῆς της πὼς ἀπόθена καὶ κλαίει βαρειά,
μὸν ᾠές της πὼς πανδρεύθηκα στήν ᾠρμενιά.
Πῆρα ᾠρμένισσας παιδί, καὶ μάγισσας κλωνάρι
κι' ὄντας μαγεύει τὰ πουλιὰ δὲν κελαιῖδουῖν
κι' ὄντας μαγεύει τὸν καιρὸ δὲν φουσᾶ,
μ' ἐμάγεψε κι' ἐμὲ τὸ νιό, δὲν ἔρχομαι.

Εἰς τὸ ᾠσμα τοῦτο εἶναι ἔκδηλος ἀτεχνία τις. Ὁ ρυθμὸς του εἶναι ἀπεριποίητος, τὸ μέτρον του ἀκατάστατον. Οὕτω, ἐνῶ ὁ πρῶτος στίχος εἶναι ὀκτασύλλαβος, ἀκολουθοῦν ἐνδεκασύλλαβοι, δωδεκασύλλαβοι καὶ δεκαπεντασύλλαβοι.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ ᾠσματος ὑπάρχει μία προσωποποίησις τοῦ θανάτου, τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς (μάγισσας κλωνάρι, ᾠρμένισσας παιδί). Αὕτη ἡ προσωποποίησις εὐρίσκειται καὶ εἰς τὸ ᾠσμα τῆς Μάννας Φόνισσας τῆς συλλογῆς τοῦ Ν. Πολίτη (ᾠσμα 152 σελ. 225), ἀλλὰ ὡς προσωποποίησις τῆς ξηνητειᾶς ἢ μᾶλλον τῆς μαγείας τῆς ξηνητειᾶς. Ἐκεῖ καὶ ὁ ρυθμὸς καὶ τὸ μέτρον εἶναι ἄριστα.

Παρ' ὅλα ταῦτα τὸ ᾠσμα τοῦτα δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς τελείως ἀτεχνον. Διότι ἔχει τὴν μουσικὴν του, τὴν ὁποίαν εὐτυχῶς ἐφρόντισαν νὰ μᾶς παραδώσουν οἱ συνεργάται τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως διὰ βυζαντινῶν φθόγγων. Προσέχοντες οἱ ᾠδοντες τοῦτο μᾶλλον εἰς τὴν μουσικὴν καὶ ᾠδοντες αὐτὸ μᾶλλον ἢ ἀπαγγέλλοντες, δὲν ἐπρόσεξαν εἰς τὸ μέτρον του.

Μὴ γνωρίζων τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν δὲν δύναμαι ν' ἀποφανθῶ διὰ τὴν τοιαύτην τεχνικὴν τοῦ ποιήματος. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον εἶναι

δυνατὸν νὰ παρατηρήσῃ πᾶς τις εἶναι ἡ φράσις τὸν κλαίει βαρεία, ἢ ὁποία κατὰ πᾶσαν πιθανότητα χρησιμεύει ὡς ἐπῳδός.

Τὰ ἐννέα θηρία

Ὁ Γιάννης καὶ ὁ Κωσταντῆς κάθονται στὴν ταβέρνα
κι' ὁ βασιλὲς τοὺς μῆνυσε γλήγορα γὰρ νὰ ᾔπανε.

— Ἐχτὲς προχτὲς ἐκεῖ ἄμασταν, καὶ πάλι τί μᾶς θέλεις;
Στοὺς μαύρους των ἀνέβηκαν ἴστυ βασιλὲ παραίνου.

— Καὶ τί μᾶς θέλεις βασιλὲ μ' καὶ τί μᾶς θὲς ἀφέντη;

— Γλέπετε τοῦτο τὸ βουνὸ τὸ ἴδωθε τ' ἀπεκεῖθε;

ἴπῳχει ἀντάρρα στὴν κορφή καὶ μιὰ καρὸν στὴ μέση;

ἐννιά θηρία ἐβγήκανε καὶ τρώνε τοὺς διαβάτες,

νὰ πᾶ νὰ τὰ σκοτώσητε λουφὲ νὰ σᾶς χαρίσω.

Κι' ὁ Γιάννης μαυροθάλασσοσ καὶ μέσ' τὴν μέση μπαίνει

κι' ὁ Κωσταντῆς ἴφοβήθηκε κ' εἰς τὴν καρὸν ἴνεβαίνει.

ἴΟκτὼ θηρία τὰ ἴφαγε κ' ἴνα τὸν ἀντεσιτάθη.

— Κατέβα κάτω, Κωσταντῆ, καὶ νὰ μὲ φάγη θέλει.

— Φοβοῦμαι, Γιάννη, σκιάζομαι, φοβοῦμαι ἴπὸ τ' ἴσένα,

ὁκτὼ θηρία καὶ τᾴφαγες, νὰ μὴ μὲ φᾶς κ' ἴμένα.

— Κατέβα κάτω, Κωσταντῆ, καὶ νὰ μὲ φάγη θέλει.

— Φοβοῦμαι, Γιάννη, σκιάζομαι, φοβοῦμαι ἴπὸ τ' ἴσένα,

ὁκτὼ θηρία καὶ τᾴφαγες, νὰ μὴ μὲ φᾶς κ' ἴμένα.

Εἶναι καὶ αὐτὸ οὐχὶ ἔκ τῶν καλύτερων τῆς συλλογῆς. Πάντως ὑπερέχει τοῦ προηγουμένου καταφανῶς. Ὑπόθεσιν ἔχει πεπλασμένην. Δύο ἀδελφοὶ προσκαλοῦνται ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ διατάζονται ὑπ' αὐτοῦ νὰ ἀπαλλάξωσι τὸν τόπον ἀπὸ τὰ ἐννέα θηρία. Ἐκεῖ ἀποδεικνύεται ὁ μὲν εἰς ἀνδρείος ὁ δὲ ἄλλος δειλός. Τὸ τελευταῖον αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ δυνατώτερον στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ τονίσῃ ὁ ἄγνωστος συνθέτης τοῦ ποιήματος. Καὶ τὸ ἐπιτυγχάνει διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τῆς ἔρωταποκρίσεως τρίς. Οὕτω ἡ προσοχὴ μας κρατεῖται εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον ἀναγκαστικῶς, διὰ νὰ ἀκούσωμεν τελευταίως τὸν πράγματι κλασικὸν διὰ τὴν λιτότητα, διαύγειαν καὶ δύναμιν στίχον.

«Ὁ δημοτικὸς στίχος ἔχει γὰρ τὴν ψυχὴν μᾶς τὸ αὐστηρὸν μέγα-λεῖο», λέγει ὁ καθηγητῆς κ. Ἀποστολάκης εἰς τὸ κριτικώτατον πρᾶγματι βιβλίον του «Τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Μέρος Α'. Οἱ Συλλογές». Θὰ εὔρωμεν εὐκαιρίαν ν' ἀνατρέξωμεν καὶ πάλιν εἰς τὰ φῶτα τούτου, διότι εἶναι καὶ τὰ μόνα ἐπιστημονικῶς φωτίζοντα.

‘Ο Κωσταντῖνος ὁ μικρός

‘Ο Κωσταντῖνος ὁ μικρός, ὁ μικροπανδρεμμένος
 τὸ Μάη ἀμπέλι φύτευε, τὸ Μάη γυναῖκα πῆρε,
 τὸ Μάη τὸν ἤρθε μήνυμα, νὰ πάγη ἴσὸ σεφέρι.
 — Μάννα μου, τὴν καλούδα μου καλὰ νὰ τὴν φυλάγῃς.
 Μῆλο νὰ τρώγῃ τὸ πωρονό, ρόδι τὸ μεσημέρι
 στοῦ ἡλίου τὸ βασίλεμα νὰ τρώγῃ περισσότερι.
 Ἄκομη δὲν ἐξήβγηκε κάθεν δυὸ μίλλια ἀλάργα
 κ’ εἰς τὴ σκαρὴ τὴν ἔβαλε, κ’ ἀνδρῖκια τὴν ξουρίζῃ.
 Τῇ δίνει πέντε πρόβατα καὶ δέκα πέντε γίδια,
 τῇ δίνει καὶ μισὸ ψωμί, καὶ δεκοχτὼ κρομμύδια,
 τρίγια σκυλιὰ λαγωνικὰ κ’ ἀογυρομανικᾶτα.
 — Ἄν δὲν τὰ πᾶς στὰ ἑκατό, καὶ ἂν δὲ τὰ πᾶς στὰ χίλια
 καὶ τὰ σκυλιὰ λαγωνικὰ νὰ ἴπῃς στὰ ἑβδομῆντα,
 ἴσὸν κάμπο νὰ μὴ κατηβῆς νερὸ καὶ τὰ ποτίσης.
 Ἄν ἤθελεν ἡ μοῖρα της καὶ ἡ καλὴ της τύχη,
 τὰ πῆγε κ’ εἰς τὰ ἑκατό, τὰ πῆγε κ’ εἰς τὰ χίλια
 καὶ τὰ σκυλιὰ λαγωνικὰ τὰ πῆγε ἴσὸ βδομῆντα.
 Στὸν κάμπο τὰ κατέβασε νερὸ νὰ τὰ ποτίσῃ.
 Κι’ ὁ Κωσταντῖνος ἔρχεται ἀπὸ βαρὸν ταξεῖδι.
 — Φύλακ’, ἀνάσχε νερὸ νὰ πιοῦν τὰ διπρασμένα,
 νὰ πιῶ κ’ ἐγὼ κ’ ὁ μαῦρος μου καὶ τὰ λαγωνικὰ μου.
 Σαράντα στάμνες ἔσουρε καὶ δὲν ἀναντρανίζει,
 τὰ δάκρυα τὴν παῖρονουνε καὶ στειρεμμὸ δὲν ἔχουν.
 — Φύλακα, τὸ σταμνὶ εἶν’ βαρὸν, γιὰ τὸ νερὸ λυπᾶσαι ;
 Καὶ κείνη ἀποκοίθηκε μὲ τὸ καῦμέν’ ἀχεῖλι.
 — Μήτε ἡ στάμνα μου βαρεῖα, μήδε νερὸ λυποῦμαι,
 μόν’ ἀνδρῖ ἔχω σεφερλῆ, λείπει δώδεκα χρόνια.
 — Ποιανοῦ ἔνι τὰ πρόβατα, ποιανοῦ ἔνι τὰ γίδια,
 ποιανοῦ ἔνι κ’ ὁ πιστικὸς ποῦ στέκει καὶ τὰ φ’λάγει ;
 — Τοῦ Κωσταντῆ ἴν’ τὰ πρόβατα, τοῦ Κωσταντῆ ἴν’ τὰ γίδια,
 τοῦ Κωσταντῆ καὶ τὰ σκυλιὰ τ’ ἀογυρομανικᾶτα,
 τοῦ Κωσταντῆ κ’ ὁ πιστικὸς ποῦ στέκει καὶ τὰ φ’λάγει.
 Καὶ τότε τὴν ἐγνώρισε πὸς ἔνι ἡ καλὴ του.
 Στὸν μαῦρο τὴν ἀνέβασε, ἴσὸ σπῖτι τὴν ἐκούβγει.
 Τὴν μάννα του ἐρώτησε— Μάννα ποῦ ἴν’ ἡ καλὴ μου ;
 — Στὴν γειτονιὰ ἐδιάβηκε, τώρα θέλει νὰ ἔρτῃ.

- Μάννα ποῦ 'ν' ἡ καλούδα μου, ποῦ 'νε οἱ ὀφθαλμοί μου ;
 —Κείνη γυιέ μου ἀπόθανε.—Δεῖξε μου τὸ μνημόρι ;
 —Κεῖνο γυιέ μου χορτάρισε καὶ πλειὸ δὲν φανερώνει.

Τὸ ἔσμα τοῦτο εἶναι τεχνικώτερον καὶ τῶν δύο προηγουμένων. Εἶναι ἓν ἐκ τῶν καλύτερων γνωστῶν τῆς Ἰμβρου, καὶ ἴσως ἀπὸ τὰ καλύτερα δημοτικὰ τραγούδια. Ἔχει ὅλα τὰ δείγματα τῆς πραγματικῆς δημοτικῆς ποιήσεως. Εἶναι συντεθειμένον συμφώνως πρὸς τοὺς ἀπαραμίλλους νόμους τῆς λαϊκῆς μουσῆς. Τὰ μετρικὰ σφάλματα ἔλλειπουν παντελῶς, ἡ δὲ χασμωδία εἶναι περιορισμένη εἰς τὸ ἐλάχιστον. Ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου στίχου τὸ ποίημα πάλλεται ἀπὸ μίαν ζωντανὴν ἀλήθειαν, ἀπὸ τὴν ιδέαν τῆς ἐχθρότητος μεταξὺ νύμφης καὶ πενθερᾶς. Εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια ὡς γνωστὸν τὸ δεύτερον ἡμιστίχιον εἶναι ἢ συμπλήρωσις τοῦ πρώτου, ἢ ἐπεξήγησις, ἢ ἀντίθεσις. Εἰς τὸ ἀνωτέρω ἔσμα οὐδὲ ἅπαξ παραβαίνεται ὁ ὡς ἄνω κανὼν. Ἀκόμη εἰς ἕκαστον δημῶδες ποιητικὸν δημιούργημα ἡ ἔννοια ἡ ὁποία πρόκειται νὰ δηλωθῇ δὲν ἐκφέρεται ἀποτόμως, ἀλλὰ ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰσαγόμεθα εἰς τὴν καθαρὰν ἔκφρασιν διὰ λέξεων δυνατωτέρων εἰς τὴν ἔκφρασιν. *Μῆλο νὰ τρώγη τὸ παρὸν, ρόδι τὸ μεσημέρι, στοῦ ἡλίου τὸ βασίλεμα νὰ τρώγη περισσότερι.*

Οὕτω ἡ λέξις *μῆλο* εἶναι πλέον ἀσθενῆς ἢ ἡ λέξις *ρόδι*, ἡ ὁποία πάλιν εἶναι ἀσθενεστέρα τῆς τρίτης, δηλαδὴ *περιστέρι*.

Ἄς προχωρήσωμεν ὅμως εἰς ἄλλο καὶ ἄς προσπαθήσωμεν νὰ εὐρωμεν τὴν τεχνικὴν τούτων, εὐρίσκοντες εἰς ἕκαστον μέρος αὐτῆς, ἵνα ἐκ τῶν τεμαχίων προέλθῃ τὸ ὅλον, ὡς ὄργανικόν τι σύνολον.

Ὁ ψυχορραγῶν ναυτικὸς

Ἄλλοι 'στὸ νιὸ π' ἀρρώστησε στοῦ καραβιοῦ τὴν πλώρη.
 Μάννα δὲν ἔχει νὰ τὸν κλαίῃ, κόρη νὰ τὸν λυπᾶται,
 μὴδ' ἀδερφή, μὴδ' ἀδερφό, γιὰ νὰ τὸν λεημονᾶται.
 Τὸν κλαίει ἡ νύχτα κι' ἡ αὐγή, τ' ἄστρο καὶ τὸ φεγγάρι
 κι' οἱ ναῦτες τὸν φωνάζουνε—Σήκου νὰ κομμαντάρης.
 —Ἐγὼ σᾶς λέγω δὲν μπορῶ, καὶ σεῖς μοῦ λέτε σήκου.
 Σηκῶτε με νὰ σηκωθῶ, καὶ βάλτε με νὰ κάτσω
 καὶ δώστε με τὴ χάριτα μου γιὰ νὰ τὴν ἐδιαβάσω.
 Γλέπετε τοῦτο τὸ νησι τὸ δῶθε τ' ἀποκεῖθε ;
 ἐκεῖ θὰ πᾶ νὰ ἀράξωμε 'ς ἓνα γαθὸν λιμνιῶνα.

Πήγανε καὶ ἀράξανε ἔς ἓνα ἄγαθὸν λιμνιῶνα.

—*Ἄντιστε γέροι, γιὰ νερὸ καὶ σεῖς παιδιὰ γιὰ ξύλα
καὶ σεῖς μικρὰ μουτσόπουλα ἀνοίξετε τὸ μνήμα.*

*Παρακαλῶ ἀδέροφια μου καὶ προσκυνῶ σας κιόλα
μῆδε μακρὸ, μῆδε φαροδύ, μηδὲ πολλὰ μεγάλο,
κι' ἀπ' τῆ δεξιὰ μου τῆ μεριὰ ν' ἀφήστε παναθύρι,
νᾶρχωνται τᾶγορια πουλιά, νὰ λιανοχωρατεύω:*

*Πουλί μ' ἂν πᾶς σιὸν τόπο μου, κι' ἂν βρῆς καὶ τοὺς δικούς μου,
μὴν πῆς τους πὼς ἀπόθανα κι' ἀνάβουν τὰ κεριὰ μου,
μὸν πές τους πὼς πανδρεύθηκα ἴσ'τὰ μακρονὰ σ'τὰ ξένα,
πῆρα τὴν πλάκα πεθερά, τὴν μαύρη γῆ γυναικα.*

Ὁ ψυχορραγῶν ναυτικός εἶναι τραγοῦδι, τοῦ ὁποίου οἱ τό-
νοι ἔχουν ἓνα βασικόν, τὸν τοῦ προσεχοῦς θανάτου.

Ἀπὸ τῆς πρώτης λέξεως ἄλλοι ἀρχίζει τὸ πνεῦμα μας νὰ προ-
διατίθεται πρὸς κατανόησιν τοῦ ὅλου. Εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, καθὼς
διέσωσεν ὁ αἰμίμηστος Ν. Πολίτης, ἦδετο ἄσμά τι ἔχον ὁμοιότητά τινα
μετὰ τοῦ ἀνωτέρω, πλὴν φαινομενικῶς διαφόρου. Εἰς τὸ ἄσμα αὐτὸ
δὲν ἐμφανίζεται ναυτικός ἀλλὰ κλέφτης, ὁ ὁποῖος πρὶν ἀποθάνῃ δίδει
ὁδηγίας, ὡς καὶ ὁ παρὼν ναυτικός, διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ τάφου
του. Ἐκεῖ φαίνεται περισσοτέρα ἀγάπη διὰ τὴν ζωὴν, χωρὶς ὁ κλέφτης
νὰ ἐνθυμῆται οὐδὲν συγγενεῖς.

Ἐνῶ εἰς τὸ τραγοῦδι τῆς Ἰμβρου ἐνθυμεῖται ὁ ἥρωας καὶ τοὺς
δικούς του καὶ δίδει συμβουλὰς εἰς τὸ πουλί τί νὰ εἴτῃ, διὰ νὰ
μὴν τοὺς λυπήσῃ ὑπερμέτρως. Παρατηροῦμεν ἐπίσης καὶ μίαν ἄλλην
τεχνικὴν λιτότητα. Εἰς ἓνα στίχον ἐκδηλοῖ διατί θέλει τὴν τοιαύτην
κατασκευὴν τοῦ τάφου. Εἰς τὸ δεύτερον μάλιστα ἡμιστίχιον μὲ ἓν σύν-
θετον ῥῆμα *λιανοχωρατεύω* ἀποδίδει θαυμάσια τὴν ἔννοιαν τὴν
ὁποίαν ἔχει ἐν τῷ νῶ. Ἀξιομνημόνευτος εἰς τὸ ἄσμα αὐτὸ εἶναι καὶ
ὁ στίχος *μηδὲ φαροδύ, μηδὲ πλατύ, μηδὲ πολλὰ μεγάλο*, εἰς τὸν ὁποῖον
παρατηροῦμεν τὴν περίφημον διπλὴν τομὴν μετὰ τὸ *φαροδύ* καὶ
μετὰ τὸ *πλατύ*, ἡ ὁποία προσδίδει εἰς τὸν στίχον τελείαν ἄρθρωσιν,
καὶ καθιστᾷ αὐτὸν νευρώδη καὶ πλαστικόν. Εἶναι καὶ αὐτὸ ἓνα ἀπὸ
τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἑλληνικῆς δημῳδούς ποιήσεως.

Ἡ χήρα καὶ τὸ ἀμπέλι τῆς

*Ἐνας ἀητὸς κατέβηκε σὲ ριζιμὸ λιθάρι
καὶ βάσια κ' εἰς τὰ νύχια του ἀνθρώπινο κεφάλι*

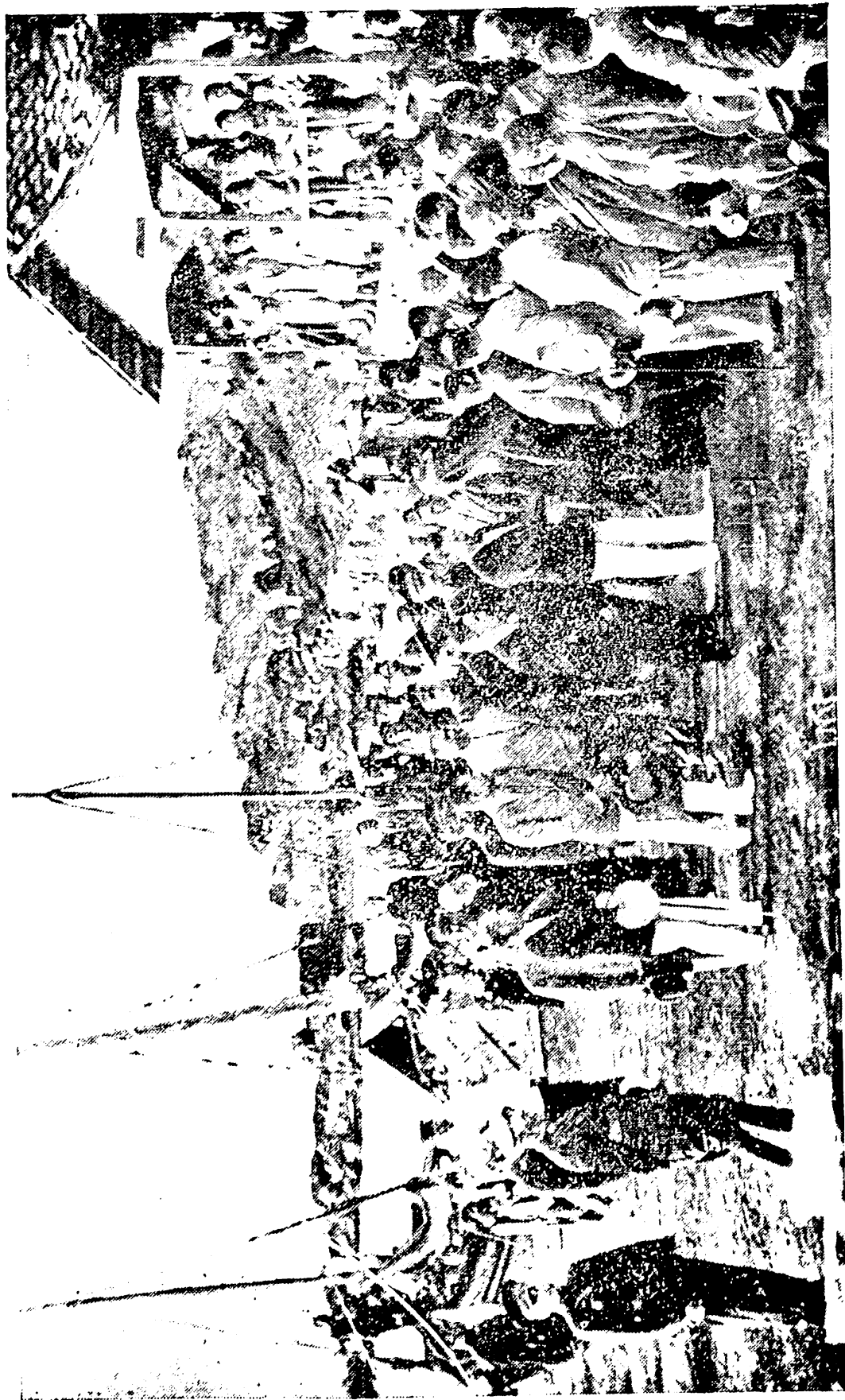
καὶ τὸ κεφάλι ἔγραφε, πολὺ βαρεῖά ἐγράφει.
 Ποῦτανε πρῶτος τοῦ χωριοῦ πὸν ὠρίζε τὴν χώρα,
 οἴχνει τὶς πλούσιοι ἑκατὸ καὶ τὶς φτωχοὶ διακόσια,
 καὶ μιὰ χήρα, καλὴ χήρα τὴ οἴχνει πεντακόσια.
 Παίρνει τὰ ἄμματα κλιάμμενα, ὅτὸ ἀμπέλι της καὶ πάγει.
 — Ἀμπέλι μου καλάμπελο, γὰ σὲ πωλήσω θέλω.
 — Μάννα μου, γιὰ μὴ μὲ πουλῆς, μάννα μου δούλεψέ με
 βάλε μου πλάταις γιὰ δουλειά, χέρια γὰ μὲ κλαδέφουν,
 τρία κορίτσια πάρθενα γὰ μὲ βλαστολογήσουν,
 κάμε πατήρια δεκοχτώ, βουτζιὰ ἐξήντα ἔξη
 καὶ μὲ τὰπανωτζάμπουρα θὰ ἔβγάλης τὸ χρέος σου.
 Ἦοτε καιρὸς καὶ ἔκαμε τρία τζαμπιὰ τὰμπέλι.
 Τῶνα τὸ τρώγει ὁ κόρακας, τὸ ἄλλο ὁ βεργάτης
 καὶ μὲ τὸ ἕνα μοναχὰ ἔβγαλε τὸ χρέος της.

Τὸ τραγούδι τῆς χήρας καὶ τοῦ ἀμπελιοῦ της ἔχει καὶ ἠθικόν τι συμπέρασμα δύναται νὰ εἴπη τις. Θέλει νὰ μᾶς δηλώσῃ ὅτι τὸ χωράφι ἢ τὸ ἀμπέλι καλλιεργούμενα ἀποδίδουν πολὺ περισσότερα παρ' ὅ,τι πωλούμενα. Καὶ δὲν θὰ ἦτο δυνατόν κάλλιον ν' ἀποδείξῃ τ' ἀνωτέρω. Διότι ἡ μικρὰ αὕτη ἱστορία μὲ τὴν ἀπλότητά της ἐγγίζει τὰ ὅρια τῆς ἀριστουργηματικῆς ἐκθέσεως τῆς σκέψεως. Οἱ τρεῖς μάλιστα τελευταῖοι στίχοι δύνανται διὰ τὴν δύναμίν των, ἢ ὁποῖα ἐκδηλοῦται διὰ τῆς λιτότητος, νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς κλασσικώτατοι καὶ ἀκόμη ὡς στίχοι ὑποδειγματικοὶ καὶ ἀπὸ τοὺς καλυτέρους εἰς τὴν ποίησιν, τὴν δημῶδη ἐννοεῖται, ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ ἀχώριστοι ἀδελφοὶ

Ὁ ποταμὸς κατέβρινε θολὸς καὶ βυροκοιμένος.
 Σύρνει πέτρες, σύρνει κλαδιά, δένδρα ξεροζωμένα
 καὶ δυὸ ἀδέρφια ἄκαρδιακὰ καὶ καλομονιασμένα.
 Σαράντα μίλλια πήγανε καὶ δὲν ἐξεχωρίσαν
 καὶ ἄλλα σαράντα τέσσαρα καὶ τότε ἐξεχωρίσαν.
 Κ' ἐκεῖ πὸν ἔξεχωρίσανε πύργος ἐθεμελιώθη
 καὶ ἐπ' αὐτοῦ πύργου τὴν κορφὴν ἀγιοκλήμα φνιτρώθη.
 Κάμει σταφύλι ραζακί, κάμει κρασὶ μουσκάτο,
 γιὰ νὰ τὸ πίνουν ἄρχοντας γὰ ληρομονοῦν τὰ πλούτη.

117 4. Νεοεργαζόμενοι ολιγοπλοϊκοί κωπηλάτες. Ψηφισμένοι άντρες της γήσου υποδεχόμενοι εις τὸν λιμένα τοῦ

για να τὸ πίνουν κι' οἱ φτωχοὶ να λησμονοῦν τὴ φτώχεια
να πιῇ κ' ἡμᾶς ἢ μάννα μας να μᾶς ἀλησμονήσῃ.

Οἱ ἀχώριστοι ἀδελφοί, ἄσμα καὶ αὐτὸ μόνον εἰς τὴν Ἰμβρον
γνωστόν, ὅσον δύναμαι να γνωρίζω, ἔχει τὰς τεχνικὰς ἀριότητας, τὰς
ὁποίας καὶ εἰς τὸ ἀνωτέρω ἄσμα ἀνεφέραμεν. Ἄς προχωρήσωμεν
λοιπὸν εἰς τὸ Παράπονο τοῦ νεκροῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐν ὑπὸ τὰ πλέον
λυρικά δημοτικὰ τραγούδια.

Τὸ παράπονο τοῦ νεκροῦ

Ἦχιτέ, προχίτες ἠπέρασα ἴπνα μικρὸ ἴκλῃσάκι.
Γλέπω μνημόρια, περισσά, μνημόρια ἀντάμ' ἀντάμα
κ' ἓνα μνημόρι ξέχωρα, ξέχωρ' ἀπὸ τὰ ἄλλα.
Δὲν τοῦξερα κ' ἐπάτησα ἀπάνω στὸ κεφάλι.
Ἄκούγω τὸν νιὸ κ' ἐγόγγιξε, τὸ νιὸ κι' ἀναστενάζει.
—Τ' ἔχεις νιέ μου, κ' ἐγόγγιζες, νιέ μου κι' ἀναστενάξεις:
Ἄν ἐν ἡ πλάκα σου βαρειά να σὲ τὴν πελεκήσω,
κι' ἄν ἐν τὸ χῶμα σου πολὺ, να σὲ τὸ ξεφκναρίσω.
—Μήτε τὸ χῶμα μου ἴν' πολὺ, να μὲ τὸ ξεφκναρίσης,
μήτε ἡ πλάκα μου βαρειά, να μοῦ τὴν πελεκήσης.
Τάχα δὲν ἤμουν κ' ἐγὼ νιός, δὲν ἤμουν παληκάρι,
τάχα δὲν ἐπεροπάτησα τὴ νύχτα μὲ φεγγάρι
καὶ τὴν αὐγὴ μὲ τὴν δροσιά, τὸ γιόμα μὲ τὸ κάμμα,
μὸν ἤλθες καὶ μ' ἐπάτησες ἀπάνω στὸ κεφάλι,
μοῦ στράβωσες τὸ φέσι μου, ἴχάλασες τὴ σπεριζιά μου.

Οἱ λόγοι τοῦ ἀποθαμμένου νέου, ὁ ὁποῖος γογγύζει καὶ βαρυνα-
στενάζει, πάλλουν ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν περασμένων καλῶν ἡμερῶν
τῆς ζωῆς του. Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ ψυχὴ μὲ τὴν ἀγάπην τῆς πρὸς τὴν
ζωὴν ἀποκαλύπτεται ὑπὸ τοὺς λόγους τοῦ νέου, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι
ἦτο ὁ νέος ὁ καλὸς καὶ γαθὸς τῆς ἀρχαίας ἀθηναϊκῆς ἐποχῆς.

Τάχα δὲν ἐπεροπάτησα τὴ νύχτα μὲ φεγγάρι,
καὶ τὴν αὐγὴ μὲ τὴ δροσιά, τὸ γιόμα μὲ τὸ κάμμα.

Εἶναι αἱ τρεῖς, διάφοροι μὲν, ἀλλ' ἐξ ἴσου ἰσχυρᾶς ὠραιότητος,
στιγμαὶ τοῦ ἡμερονυκτίου. Μία ποιητικὴ ψυχὴ ἴσως να ζητήσῃ τὸ
φεγγάρι, τὴ δροσιά τῆς αὐγῆς γιὰ να περπατήσῃ, ἐν ᾧ μία ψυχὴ
εἰς τὴν ὁποίαν ἡ πραγματικὴ ἑλληνικὴ φύσις πάλλει, θὰ ζητήσῃ τὴν

στιγμὴν τῆς μεσημβρινῆς θέουης, ὅτε ἡ ἑλληνικὴ γραμμὴ ἔχουσα ὡς βάθος τὸ γαλανὸν τοῦ ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ διακρίνεται εἰς ὄλην τῆς τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν. Εἶναι ὑπέροχος ὁ Παρθενὼν λουόμενος ὑπὸ τῆς πανσελήνου. Ἐν τούτοις εἰς τὸν Περικλῆ καὶ εἰς τὸν λαόν του φαντάζομαι ὅτι μόνον ὑπὸ τὰς καυστικὰς τοῦ Ἀπόλλωνος ἀκτίνας θὰ προῦξεν ἠδὲ εὐχαρίστησιν ἢ θέα του. Ἡ ζωὴ των ἦταν συνυφασμένη μὲ τὸν ἥλιον. Πρὸ τῆς σελήνης δὲν ἔπιπτον γονυκλινεῖς, ὅπως σήμερον πίπτομεν παρασυρθέντες ἀπὸ τοὺς δυτικούς εὐρωπαίους, οἱ ὅποιοι ὅμως εἶναι ἐντελῶς ἄλλης ἰδιοσυγκρασίας, καὶ ἐπομένως ἡ τοιαύτη των ἀγάπη φυσική. Ἐν ᾧ εἰς ἡμᾶς ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν σελήνην καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ρωμαντικὰ τοπία καὶ στοιχεῖα δὲν πηγάζει ἐκ τῶν ἔσω ἀλλ' ἔρχεται ἔξωθεν. Εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ ἐνδύματά μας. Δὲν ἀποτελεῖ σάρκα ἐκ τῆς σαρκός μας καὶ συνεπῶς δὲν εἶναι τι τελείως ἀφωμοιωμένον ἐντὸς μας. Τῆς κακῆς αὐτῆς ἐπιδράσεως διῆλθεν ἀνέπαφος ὁ ἑλληνικὸς λαός. Εἰς τὰ ποιήματά του διαφαίνεται ἡ πλέον ἀνδρική, κλασικὴ, ἑλληνικὴ φύσις. Κλαίει γιὰ τὰ βουνὰ πὸ χάνει καὶ γιὰ τὴν ὠραία ζωὴ τῆ βουνήσια. Ποτὲ ὅμως γιὰ τὰ ἀνόητα τῆς ρωμαντικῆς φαντασίας. Καὶ αὐτὴν τὴν πανελλήνιον λαϊκὴν ψυχὴν συναντῶμεν καὶ εἰς τῆς Ἰμβρου τὰ ἄσματα, τὰ ὅποια φανερόνουν ὅτι εἶναι δημιουργήματα καθαρῶς ἑλληνικῆς καρδίας.

Ὁ Γιώργης πληγωμένος

Τοῦ Γιώργ' ἡ μάννα ἔκλαιγε, τοῦ Γιώργ' ἡ μάννα κλαίγει,
 ποῦχασε τὸν ὑγιόκα της, τὸν ἄξιον τὸν λεβέντη,
 καὶ βγάξει χίλιοι ἴστα βουνά, καὶ χίλιοι ἴστα λαγκάδια
 καὶ πῆγαν καὶ τὸν ἠῦρανε ἴσαν ψάρι ἔξαπλωμένον.
 —Γιὰ σήκου ἴπάνω, Γιώργη μου, γιὰ σήκ' ἴπάνω γυιέ μου,
 κι' ἦσαν τὰ λεφρετζόπουλα, γυρεύουν τὸν λεφέ τους.
 —Φωτιὰ νὰ κάψη τὸ λεφέ, φωτιὰ νὰ κάψη τ' ἄσπρα.
 Μιὰ τουφεκιὰ μου δώκανε μὲ τ' ἀσημένια βόλια,
 τό ἴνα μου ἴδωκε στήν καρδιά καὶ ἴλλο στὸ ποδάρι,
 τὸ τρίτο τὸ φαρμακερὸ μ' ἔδωκε στὸ κεφάλι.
 Νὰ δώση ὁ Θεὸς νὰ σηκωθῶ, κ' ἡ Παναγιὰ νὰ γιάνω,
 νὰ πέσω δίπλα στὰ βουνά, καὶ δίπλα στὰ λαγκάδια,
 νὰ δῆς ἀρνιὰ πῶς ψήρονται, καὶ γίδια πῶς σφαζῶνται,
 νὰ δῆς καὶ τ' ἀρχοντόπουλα πῶς διπλῶ κρεμαζῶνται.

Τὴν ἰδίαν ἀντίληψιν ἀποδεικνύει καὶ τοῦ Γιώργη τοῦ πληγωμένου τὸ ἄσμα, ὃ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ νὰ ζήσει διὰ νὰ δείξῃ πῶς ψήγονται τὰ ροιὰ καὶ πῶς σφάζονται τὰ γίδια. Ἐπιθυμεῖ νὰ ζήσει ὄχι διότι τοῦ τὸ ὑπαγορεύει αὐτὸ τὸ αἴσθημα τῆς αὐτοσυντηρησεως μόνον, ἀλλὰ καὶ διότι γνωρίζει τὴν ἀξίαν τῆς ζωῆς, τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἔχει γνωρίσει αὐτὴν τελειῶς εἰς τὴν φύσιν εἰς τὸ βουνόν.

Αὐτὰ εἶναι τὰ ἄσματα τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν, ἢ μᾶλλον δὲν κατώρθωσα ἐγὼ νὰ εὔρω, παραλλαγὰς καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος.

Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν τῶρα τὰ ὑπόλοιπα, τὰ ἔχοντα παραλλαγὰς.

Ὁ γυιὸς τοῦ στρατιώτου

Στρατιώτου γυιὸς κατέβαινε ἔπο μὲς ἀπὸ τὴν Πόλιν.

Σέρνει μουλάρια δώδεκα, λογάρι φορτωμένα.

Ἄκόμη δὲν ἐξήβγηκε κἀνέν δυὸ μίλλια ἀλάργα
ἄρχεψε νιὸς καὶ τραγωδεῖ, ἄρχεψε νιὸς καὶ λέγει.

— Δὲν εἶναι κλέφτες σιὰ βουνά, δὲν εἶν' ἀρβανιτάδες,
γιὰ νὰ σκοτώσουνε τοὺς νιοὺς νὰ παίρνουν τὸ λογάρι;

Ἄκόμα λόγος ἔστικε καὶ ἡ ἡμιλιὰ πικράτει
καὶ χίλιοι βγαίν' ἔπο τὰ βουνά, χίλιοι ἔπο τὰ λαγκάδια,
ἄλλοι τὰ κόφτουν τὰ σκοινιά καὶ ἄλλοι τὰ ξεφορτώνουν
καὶ ὁ νιὸς ἀπολογήθηκε μὲ τὸν καῦμὸ σιὰ χεῖλη.

— Γιὰ μὴ μοῦ κόφτης τὰ σκοινιά, μὴ μοῦ τὰ ξεφορτώνης
καὶ ὕστερα εἶμαι μοναχὸς καὶ πῶς θὰ τὰ φορτώσω.

— Γιὰ δὲ τοῦ σκύλου γυιὸς καρδιὰ τί στέκει καὶ μῦς λέγει!

Λὲν κλέγει τὴν ζωῖτσα του, μὴν' κλαίγει τὸ λογάρι

Καὶ βγάξει τὸ χατζάρι του καὶ χατζαριὰ τὸ δῶκε,

καὶ ὕστερα τὸν ἐγνώρισε πῶς εἶν' ὁ ἀδερφός του,

καὶ ἐσιάθη καὶ τὸν ἐρωτᾷ μὲ μάτια δακρυσμένα

— Πέ μοι ποιά εἶν' ἡ μάνα σου, ποῖος εἶν' ὁ μπαμπᾶς σου;

— Ἀδζέμισσα ἔν' ἡ μάνα μου, καὶ ἀπ' τὸ Μοριᾶ ὁ μπαμπᾶς μου

καὶ ἐγὼ ἤμουν ὅπου ἄχρῳσενα, καὶ μ' ἐφοβήθη ἡ Πόλι

καὶ αὐτὰ τὰ δώδεκα νησιὰ γιὰ μένα ἄλλαλοῦσαν,

παραίτησα τὸ κρούσεμα, καὶ ἔπιασα τὸ ζευγάρι,

ἦτανε τὸ μεροῦσο μου ἔννια κιλὰ σιτάρι,

σ' τοῦ ἡλίου τὸ βασίλεμα τῶν φτωχῶν παρασπόρι.

Καὶ ἀπὸ τὸ χέρι τὸν τραβᾷ καὶ εἰς τὸν γιατρό τὸν πάγει.

— Γιατρέ μ' ποὺν γιάτρεψες πολλοὺς σφαμιένους καὶ κομμένους

γιατρεψε και τον αδερφό μ' τον χαντζαρσοφαμμένο.
 Θέλεις λογάρι, δίνω σε, θέλεις φλωριά σέ δίνω
 θέλεις την κάλλια του χωριοῦ, και κείνην σέ την δίνω.
 —Και τὸ λογάρι θέλω το, και τὰ φλωριά τὰ θέλω
 κι' αὐτήν την κάλλια του χωριοῦ κ' ἐκείνη την ἐθέλω,
 αὐτὴ ἢ χαντζαρσοφαγιά γιὰ γιατρεμὸ δὲν εἶναι.
 Τὰ ¹⁾ βγάζει τὸ χαντζάρι του, και ἐχαντζαρῶθ' ἀτός του.
 —"Αντι και σὺ καϋμέν' ψυχή μαζὺ μὲ τὰδερφοῦ σου.

Ἡ Ν. Πολίτης ἐξ ὅλων τῶν παραλλαγῶν ἔκαμε συνδυασμὸν τῆς παραλλαγῆς τῆς Ἰμβρου και τῆς τοῦ Legrand (322.144) εἰς τοὺς στίχους 38—45 τῆς Ἐκλογῆς του. Διὰ νὰ εὕρωμεν τὸ καλύτερον ἐκ τῶν τριῶν κειμένων ὡς συγκρίνωμεν αὐτὰ πρὸς ἄλληλα και πρὸς τὰς διαφόρους ἄλλας παραλλαγὰς τὰς ὁποίας ἔχομεν, και αἱ ὁποῖαι εἶναι τοῦ Passow 487 τοῦ αὐτοῦ 488, τοῦ Μανούσου, Τραγούδια ἔθνικα, τόμος Α', σ. 182, τῆς Καρπάθου Ζωγρ. Ἄγων 1,296, τῆς Χίου τοῦ Κ. Κανελλάκη Χιακὰ ἀνάλεκτα σελ. 68, τῆς Ἡπείρου τοῦ Γ. Χασιώτη σελ. 208

Εἰς τὰς παραλλαγὰς τοῦ Πολίτη εὐρίσκονται εἰς τὸ 87 ᾄσμα εἰς τὸν στίχον 36—45, καθὼς εἴπομεν, εἰς τὴν σελ. 141. Εἰς τὰς σημειώσεις του ὁ μέγας οὗτος ἐρευνητὴς τῶν δημοτικῶν ᾄσμάτων θεωρεῖ ὅτι τὸ ποίημα εἶναι ἀκριτικόν, και μάλιστα ὅτι ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν κύκλον τῶν ᾄσμάτων περὶ τῶν υἱῶν τοῦ Ἀνδρονίκου. Σημειώνει ὅτι και σερβικά τινα τραγούδια ἔχουσι τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν.

Ἐξ ὅλων τῶν παραλλαγῶν μόνον ἡ τοῦ Legrand και ἡ τῆς Ἰμβρου διατυπώνουν, οὕτω πως τὴν ἐρώτησιν καθὼς και ἡ ἐκλογὴ τοῦ Ν. Πολίτη. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἐκδηλοῦται ἡ μεγίστη ἀνησυχία τοῦ φωνεύσαντος τὸν ἀδελφὸν του ληστοῦ, διὰ τῆς παροχῆς πλουσίων δώρων εἰς τὸν ἱατρόν.

*ἂν θέλῃς χίλια ἔπαρε και ἂν θέλῃς δυὸ χιλιάδες,
 ἂν θέλῃς ἔπαρ' τὸν μαῦρον μου ποὺ στέκ' ἀρματωμένος.*

Τὴν ἰδίαν μορφήν περίπου τῆς ἐρωτήσεως ἔχει και ὁ Ν. Πολίτης. Ἐν τούτοις εἰς τὴν παραλλαγὴν τῆς Ἰμβρου ἡ ἐρώτησις ἀποκαλύπτει περισσότερον τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ ἐρωτῶντος.

*θέλεις λογάρι, δίνω σε, θέλεις φλωριά σέ δίνω,
 θέλεις τὴν κάλλια τοῦ χωριοῦ, κ' ἐκείνη σέ τὴν δίνω*

1) Τὰ = εἶτα, ἔπειτα.

Ἐν ᾧ εἰς τὴν πρώτην ὀρίζεται τὸ ποσὸν τῆς ἀμοιβῆς εἰς τὴν παραλλαγὴν τῆς Ἰμβρου μένει ἀκαθόριστον. Δὲν τὸν ἐνδιαφέρει τὸν κλέφτη τὸ ποσόν, θέλει νὰ σώσῃ τὸν ἀδελφόν του ὀπωσδήποτε. Ἀκόμη ἐν ᾧ εἰς τοῦ Legrand προσφέρεται εἰς τὸν ἱατρὸν ὁ ἵππος τοῦ φονεύσαντος, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ χρήματα, εἰς τὴν Ἰμβρον προσφέρεται ἡ ὠραιότερα κόρη τοῦ χωριοῦ, πράγμα ἀληθοφανέστερον καὶ πλεον πραγματικόν. Διότι οὔτε ὁ κλέφτης χαρίζει τοσοῦτον εὐκόλως τὸν μαῦρον τού, μὲ τὸν ὁποῖον, καθὼς γνωρίζομεν ἀπὸ ἄλλα ποιήματα, εἶναι ἠνωμένοι εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὸν θάνατον, ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὸν ἱατρὸν χρειάζεται παρὰ μόνον διὰ νὰ τὸν πωλήσῃ καὶ νὰ λάβῃ χρήματα. Οὕτως ὥστε τὸ δῶρον τοῦ μαύρου συμπίπτει μὲ τοῦ τῶν χρημάτων καὶ τὸ ποίημα ἔξασθενεῖ εἰς τὴν ἔκφρασίν του. Ἐπίσης εἰς τὴν πρόσδοσιν ζωηρότητος συμβάλλει πολὺ καὶ ἡ βραχύτης τῶν φράσεων (*θέλεις λογάρι, δίνω σε κ.λ.π.*)

Καὶ εἰς τὴν ἀπάντησιν φαίνεται ἡ ἀριωτέρα τεχνικὴ τοῦ ἱμβριακοῦ ἄσματος ἀπὸ τὸ τῆς συλλογῆς τοῦ Legrand. Διότι εἰς μὲν τοῦ Legrand λέγει ὁ ἱατρὸς ἀπαντῶν

*Οὐδὲ τὰ χίλια παίρ' ἐγώ, οὐδὲ τὰ δυὸ χιλιάδες
οὐδὲ παρῶ τὸν μαῦρον σου, ποῦ στέκει ἀρματωμένος.*

ἐν ᾧ εἰς τῆς Ἰμβρου

*Καὶ τὸ λογάρι θέλω το, καὶ τὰ φλωριά τὰ θέλω
καὶ αὐτὴν τὴν κάλλια τοῦ χωροῦ κ' ἐκεῖνη τὴν ἐθέλω.*

Δηλαδή εἰς μὲν τὸ πρῶτον φαίνεται ὁ ἱατρὸς ὡς νὰ περιφρονῇ τὰ χρήματα καὶ τὰ δῶρα καὶ δὲν δέχεται νὰ τὸν ἱατρεύσῃ, ἀπὸ ἰδιοτροπίαν ἴσως. Ἐν ᾧ εἰς τὸ δεύτερον ἐπιθυμεῖ βεβαίως ὡς ἄνθρωπος ὅλα τὰ δελεαστικὰ δῶρα, ἀλλὰ λέγει ὅτι ἀδυνατεῖ, παρ' ὅλον ὅτι θέλει νὰ προσφέρῃ τὰς ἐπιστημονικὰς του βοηθείας. Γενικῶς εἰς ὅλον τὸ ποίημα ἡ παραλλαγὴ τῆς Ἰμβρου ὑπερέχει αἰσθητικῶς τῶν παραλλαγῶν τῶν ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλο ἄσμα μὲ ἀρίστην τεχνικὴν τὸ ὁποῖον ἀπαντῶμεν καὶ ἀλλαχοῦ, εἶναι τὸ ἐπιγραφόμενον Λυσσάρης.

Ὁ Λυσσάρης

*Μιὰ χήρα ἀγγαστρώνεται καὶ κάμη τὸν λυσσάρη.
Ὅσο νὰ γίνῃ δυὸ μηνῶν τρώγει τὸ παξιμάδι,
δσο νὰ γίνῃ τριῶν μηνῶν κουκκιά τὰ κοκκαλίζει,
τὰ σιτάθη κ' ἐκαυχήθηκε, πὼς Χάρο δὲν φοβᾶται,*

μηδὲ τὸ μπαρμπατούφεκο, τοῦ βασιλιᾶ τ' ἀσκέρι.
Κι' ὁ βασιλιᾶς σὰν τ' ἀκουσε πολὺ τὸν κακοφάνη
καὶ στέλνει χίλι' ἀρματωλοὺς καὶ χίλι' ἀρματωμένους.
Τῆς χήρας γυιὸς σὰν ἄκουσε ἔξω στὸν κάμπο βγῆκε.
Τὰ ἤπῃσαν καὶ τὸν ἤρσανε στὸν ἴσκιό κ' ἐκοιμοῦταν
— Ὡρα καλὴ τὰδέρφι μας — Καλῶς τὰ παλληκάκια.
— Δὲν εἶδες τῆς χήρας τὸν γυιό, τ' ἄξιο παλληκάκι,
ποὺ σιάνη κ' ἐκαυχῆθηκε πὼς χάρο δὲν φοβᾶται,
Μήδε τὸ μπαρμπατούφεκο, τοῦ βασιλιᾶ τ' ἀσκέρι.
— Σὰν τὸν ἐθέλης γιὰ καλὸ νὰ σὲ τὸν μαρτυρήσω
καὶ σὰν τὸν θέλης γιὰ κακό, ἀκόμα νὰ τὸν κούψω.
— Καὶ γιὰ καλό, καὶ γιὰ κακό, γιὰ οὔλα τὸν ἐθέλω.
— Γώ'μαι τῆς χήρας ὁ υἱός, τ' ἄξιο τὸ παλληκάκι.
Πιάσαν καὶ τὸν ἐδέσανε τρεῖς δίπλες τὴν ἀλ'σοίδα,
ράψανε καὶ τὰ μάτια του τρεῖς δίπλες τὸ μπισοίμι,
βάλλουν κ' ἐπὰ σιὴ ράχι του τοῦ μύλου τὸ λιθάρι.
Κ' ἐκεῖνος τοὺς παρακαλεῖ, τὰ ἐσιάνη καὶ τοὺς λέγει:
— Ἀπὸ παντοῦ ἴπαγῃτε με, παντοῦ γυρίσετέ με,
μ' ἀλόθει, ἀπ' τὸ Μπουναρ-Κιζι κι' ἀπ' τὸ Μπουναρ Παζάρι,
ἴπο' κεῖ μὴ με περάσητε, καὶ κλαίει ἡ μαύρη μάννα.
Κ' ἐκεῖνοι τὸν περάσανε ἀπὸ τὸ παναθύρι.
Τὸν εἶδ' ἡ μάννα κ' ἐκλαιγε καὶ ἡ καλὴ του κλαίει.
— Δὲν σ' εἶπα κάθου φρόνιμα, νὰ προῆξης ἴσαν λεβέντης,
μόνον πολὺ καυχίσουνα, καὶ βλέπεις τί παθαίνεις ;
— Γιὰ σῶπα μάννα μου, μὴν κλαῖς, καὶ μὴν τραβᾷς καχίρι,
νὰ βγοῦμ' ἔξω ἴπο' τὸ χωριό, νὰ μὴ βρωμήσ' ὁ τόπος.
Περέπαιξε τὰ ἴματια του, κ' ἐκόπη τὸ μπισοίμι,
περέπαιξε ταῖς πλάτες του κ' ἔπεσε τὸ λιθάρι,
περέπαιξε τὰ χέρια του, κ' ἐκόπ' ἡ ἀλυσοίδα.
Ὅσο νὰ δῆ ἐδῶ κ' ἐκεῖ, μὴδ' ἤρσε μὴδ' ἀφήκε,
μόν' ἐν' κουτσὸ κατσιβελον ἀφήκε γιὰ σημάδι.
— Ἄντι νὰ ἴπῃς τὸ βασιλέ νὰ στείλῃ κι' ἄλλ' ἀσκέρι.

Ὁ Ν. Πολίτης εἰς τὰς Ἐκλογὰς του ἔχει μίαν παραλλαγὴν τῆς Γκιουμουλιζίννας μὲ τὴν ὑποσημείωσιν ὅτι εἶναι « τοῦ εἰς πολλὰς χώρας Ἑλληνικὰς ἐπιχωριάζοντος ἀκριτικοῦ ἄσματος τοῦ Πορφύρη ». Ἐν μόνον τρωτὸν σημεῖον ἔχει ἡ τῆς Ἰμβρου παραλλαγή. Λέγει ὅτι

ὁ Λυσσάρης τὸν τρίτο μῆνα καυκήστηκε πὸς Χάρο δὲ φοβάται, μηδὲ τὸ μπαρμποτούφεκο, τοῦ βασιλιᾶ τ' ἀσκέρι.

Ὅπως ἐλάβαμεν ἀφορμὴν νὰ εἴπωμεν καὶ προηγουμένως εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια, ἢ θέσις τῶν λέξεων εἶναι τοιαύτη οἷα εἶναι ἡ δύναμις τῶν ἐννοιῶν τὰς ὁποίας περικλείουν. Τοιοῦτοτρόπως θὰ ἔπρεπε νὰ εἴπη ὅτι δὲν φοβεῖται τὸν βασιλέα οὔτε καὶ τὸν Χάρο καὶ οὐχὶ τὸν Χάρο οὔτε καὶ τὸν βασιλέα. Διότι δὲν χρειάζεται καμμιά συζήτησις ὅτι ὁ Χάρος εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνώτερος ὁποιοῦδήποτε βασιλέως. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἢ παραλλαγή τῆς Γκιουμουλτζίνας λέγει «καυκήστηκε κανένα δὲν φοβοῦμαι, μηδὲ Τοῦρκο, μηδὲ Ρωμιό, οὐδὲ τὸν βασιλέα», θέτουσα τὴν γενικὴν λέξιν κανένα εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἐπεξηγοῦσα διὰ τοῦ Τοῦρκος, Ρωμιός, βασιλεύς.

Κατὰ τὰ ἄλλα συμπίπτουν σχεδὸν αἱ δύο παραλλαγαὶ καὶ διὰ τῶν γνωστῶν εἰς τὰ δημώδη ἄσματα, καλλιτεχνικῶν μέσων κατορθώνουν νὰ δώσουν ἀνάγλυφον τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, ὁ ὁποῖος εἶναι δυνατὸν νὰ παρομοιασθῇ μὲ τὸν κύκλωπα Πολύφημον.

Ἐν ἄλλο ἄσμα, τὸ ἐπιγραφόμενον Ὁ Κωσταντῖνος καὶ ὁ Χάρος, εὐρίσκεται εἰς ἀρκετὰς παραλλαγάς, ἐκτὸς τῆς ἱμβριακῆς, αἱ ὁποῖαι ὅμως μοῦ φαίνονται ὅτι ὑπολείπονται αὐτῆς.

Ὁ Κωσταντῖνος καὶ ὁ Χάρος

Ὁ Κωσταντῖνος ἔρχεται ἀπὸ τὰ πρόβατά του,
 νὰ 'πᾶ νὰ 'πάρῃ τὸ ψομί καὶ 'πίσω νὰ γυρίσῃ,
 κι' ὁ Χάρος τὸν ἀπάντησε 'πάνω στὸ σταυροδρόμι.
 —Ὦρα καλὴ σου Κωσταντιῆ— Καλῶς τὸ παλληκάρι.
 Θὲς τὰ καλαμπαλίκια σου, κι' ἄϊντι νὰ περπατοῦμε
 κι' ὁ Χάροντας μὲ ἔστειλε νὰ πάρω τὴν ψυχὴ σου.
 —Χωρὶς ἀσθένεια Κωσταντιῆς ψυχὴ δὲν παραδίνει,
 μόν' ἔβγα νὰ παλαίψωμε μέσ' τοῦ παπᾶ τ' ἄλῶνι
 κι' ὄντας χουνίζει ὁ Χάροντας ταράσσεται ὁ κόσμος
 καὶ τότε τὸν ἐγνώρισε πὸς ἔν ὁ ἄγγελός του.
 —Παρακαλῶ σε, ἄγγελε, καὶ προσκυνῶ σε κιάλα
 νὰ μοῦ χαρίσῃς τὴν ζωὴ ἀκόμα τρία χρόνια
 κ' ἔχω γυναῖκα παρανιά, χήρα δὲν θὰ λογιέται
 κ' ἔχω παιδιὰ πάρα μικρά, κι' ὄρφανὰ δὲν λογιέται

κ' ἔχω τὰ πρόβατ' ἄκουρα, κ' ἀμέτρητα τὰ γρόσα
—Καιρὸς βιάζει κ' ἔμπα ἔμπρός, ἄφ' ἑσέ τὰ μοιρολόγια

Οὕτω εὐρίσκομεν τὸ ἄσμα εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Faugier τόμ. Β', σελ. 90, τοῦ Passow 431, καθὼς καὶ εἰς τὰς Ἐκλογὰς τοῦ Ν. Πολίτη ἄσμα 214, σελ. 243, τοῦ Θωμαζέου σελ. 302. Εἰς ὅλας τὰς συλλογὰς τὸ ἄσμα εἶναι μεγαλύτερον τοῦ τῆς Ἰμβρου. Ἐν τούτοις δὲν ὑπολείπεται οὐδόλως, καθὼς ἀνέφερα, ἀλλὰ φανερὸν ὅτι ὑπερτερεῖ. Διότι διὰ τῆς λιτότητος καὶ τῆς ὀλιγοστομίας κερδίζει κατὰ πολὺ.

Ἡ ἰμβρική παραλλαγή ἔχει μερικὰς σημαντικὰς διαφορὰς ἀπὸ τὰς ἄλλας.

1) Ὁ νέος δὲν ἀναγνωρίζει εἰς αὐτὴν τὸν Χάρον εὐθὺς ἔξ ἀρχῆς.

2) Τὸ πάλεμα γίνεται εἰς ὠρισμένον ἄλῳνι (τοῦ παπᾶ) ἐν ᾧ εἰς τὰς ἄλλας γενικῶς ἀναφέρεται «μαρμαρένιο ἄλῳνι».

3) Ἐν ᾧ εἰς ἄλλας παραλλαγὰς ὁ νέος παρακαλεῖ νὰ ζήσῃ τρεῖς μόνον ἡμέρας καὶ εἰς ἄλλας δὲν ὠρίζει χρόνον, εἰς τὴν τῆς Ἰμβρου ὀρίζονται τρία ἔτη.

4) Ὁ νέος ὀρίζεται ὡς ποιμὴν ὀνομαζόμενος Κωνσταντῆς ἐν ᾧ εἰς τὰ ἄλλα περιγράφεται ἀορίστως. κ. ἄ.

Αἱ περισσότεραι ἀπὸ τὰς διαφορὰς εἶναι πρὸς ὠφέλειαν μᾶλλον ἢ βλάβην τοῦ ποιήματος. Διότι καὶ τὸ πάλεμα φαίνεται φυσικὸν μεταξὺ δύο νέων καὶ τὸ ἄλῳνι εἶναι ὑπαρκτὸν καὶ οὐχὶ ἰδανικόν, «μαρμαρένιο» κ. τ. λ.

Μὲ τὴν παράκλησιν τοῦ νέου εἰς τὴν ἀρνητικὴν ἀπάντησιν τοῦ Χάρου «ζωγραφίζεται καλὰ ἡ ἀλύγιστη δύναμη τοῦ θανάτου καὶ ἡ ἀσάλευτη καὶ ἀφεύγατη γὰρ τὸν ἄνθρωπο ἀπόφασή του», (Γ. Ἀποστολάκη, Τὰ δημοτικὰ τραγούδια, σελ. 116).

Ἡ Μάρω κάτται στὰ ψηλὰ στοῦ Γιάννη τὰ παλάτια,
βαστᾶ γυαλὶ στὸ χέρι της καθρέφτη στὴν ποδιά της.
—Ἄ κάλλη μ' ὠραιότατο, κορμὶ κυπαρισσένιο,
ἐσὺ τοῦ Γιάννη νᾶσουνε, τὸ Γιάννη δὲν τὸν πιάνει,
μόν' ἔλα Κόστα μιὰ βραδεῖὰ νὰ κοιμηθοῦμ' ἀντάμα
—Φοβοῦμαι, Μάρω, σκιάζομαι, φοβοῦμαι ἔπο τὸν Γιάννη.
—Ὁ Γιάννης λείπει στὸ βουνό, κ' εἰς τὸ λαγοκυνῆγι.
Θεέ μου βρέξ' ἕνα νερό. νὰ πάρῃ τὸ γεφύρι,

νὰ μείν' ὁ Γιάννης στὸ βουνό, κ' εἰς τὸ λαγοκυνῆγι
 Ἄκόμ' ὁ λόγος ἔσπεκε, κ' ἡ συντυχιά ἰκροάται
 κι' ὁ Γιάννης ἐκατέβαινε ἔπο τὸ λαγοκυνῆγι,
 σύρνει τ' ἀρκούδια ζωντανά, τὰ λάφια μερεμένα,
 — Ἄνοιξε, Μάρω μ', ἄνοιξε, νὰ μπάσω τὸ κυνῆγι.
 — Φοβοῦμαι, Γιάννη, σκιάζομαι, φοβοῦμαι τὸ κυνῆγι,
 Μόν' πᾶνε τα τῆ μάσσα σου, πὸν ἔνι μαθημένη.
 Χτυπᾷ τὸν μαῦρό του βιτσιά, ἔς τῆς μάσσας του κ' ὑπάγει
 Ἄνοιξε μάσσα μ' ἄνοιξε νὰ μπάσω τὸ κυνῆγι.
 — Φωτιά νὰ σ' ἔκαφτε νυγιέ μ', ἔσὲ καὶ τὸ κυνῆγι
 Ἡ Μάρω Κώστα ἰσφαλεῖ, κ' ἡ Μάρω Κώστα ἔχει.
 Χτυπᾷ τὸ μαῦρο του βιτσιά, στὴν πόρτα του κ' ὑπάγει,
 χτυπᾷ τὴν πόρτα του κλωτσά, καὶ μέσα τὴν ἔβάνει,
 ἀρπᾷ τὴ Μάρω ἀπ' τὰ μαλλιά, τὸν Κώστ' ἀπὸ τὸ χέρι
 κομμάτια καὶ τοὺς ἔκανε, κ' εἰς τὰ σακκὶ τοὺς βάζει,
 στὸν μαῦρό τους τοὺς φόρτωσε, στὸν μύλο καὶ τοὺς πάγει.
 — Ἄλεσε, μύλο, ἄλεσε, ἄλεσε μαῦρα ἴματα
 καὶ χεῖλη ροδοκόκκινα, κορμὶ κυπαρισσένιο,
 κάνε τ' ἀλεύρι κόκκινο, καὶ τὴ πασπάλη μαύρη,
 γιὰ νὰ τὸ βλέπουν εὐμορφες, νὰ μὴν τὸ κάμη ἄλλη,
 ναρχῶνται κ' οἱ γραμματικοὶ νὰ ἰαίρνουνε μελάνη.

«Ὁ Γιάννης καὶ ἡ Μάρω» εἶναι μία ἱστορία ἀπατηθέντος συζύ-
 γου, σκληρὰ ἐκδικουμένου. Καὶ τὸ ἄσμα αὐτὸ εὐρίσκεται εἰς τὰς συλ-
 λογὰς Λάμπρου, Ζαμπέλιου, Passow, Πολίτη, καθὼς καὶ εἰς τὴν ὕλην
 τοῦ ἀρχείου. Ἡ λαχτάρα τῶν δύο ἐραστῶν δηλώνεται μὲ τὰς εὐχὰς
 των πρὸς τὸν Θεὸν διὰ νὰ ἀργήσῃ ἡ ἐπάνοδος τοῦ ἀνδρὸς τῆς ἀτίμου
 συζύγου. Καὶ εἰς τὸ τέλος ἡ τιμωρία ἔρχεται ἀπὸ τὸν ἀπατηθέντα
 σκληρὰ καὶ ἀμελίκτης. Εἶναι ἡ τυπικὴ εἰς τὰ δημῶδη ἄσματα διὰ τὰ
 μεγάλα ἐγκλήματα ποινῆ, ἡ ποινὴ τῆς ἀλέσεως εἰς τὸν μύλον. Εἰς τοὺς
 στίχους εἰς τοὺς ὁποίους περιγράφεται ἡ ποινὴ ὑπάρχει μία διαφορὰ
 οὐσιώδης ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως. Ἐν ᾧ δῆλα δὴ ὅλαι αἱ παραλλαγὰι
 λέγουσι :

Γιὰ νᾶρχωνται οἱ ὁμορφες νὰ παίρνουν τὸ φκισίδι

ἢ τῆς Ἰμβρου λέγει :

Γιὰ νὰ τὸ βλέπουν οἱ ὁμορφες νὰ μὴν τὸ κάμη ἄλλη.

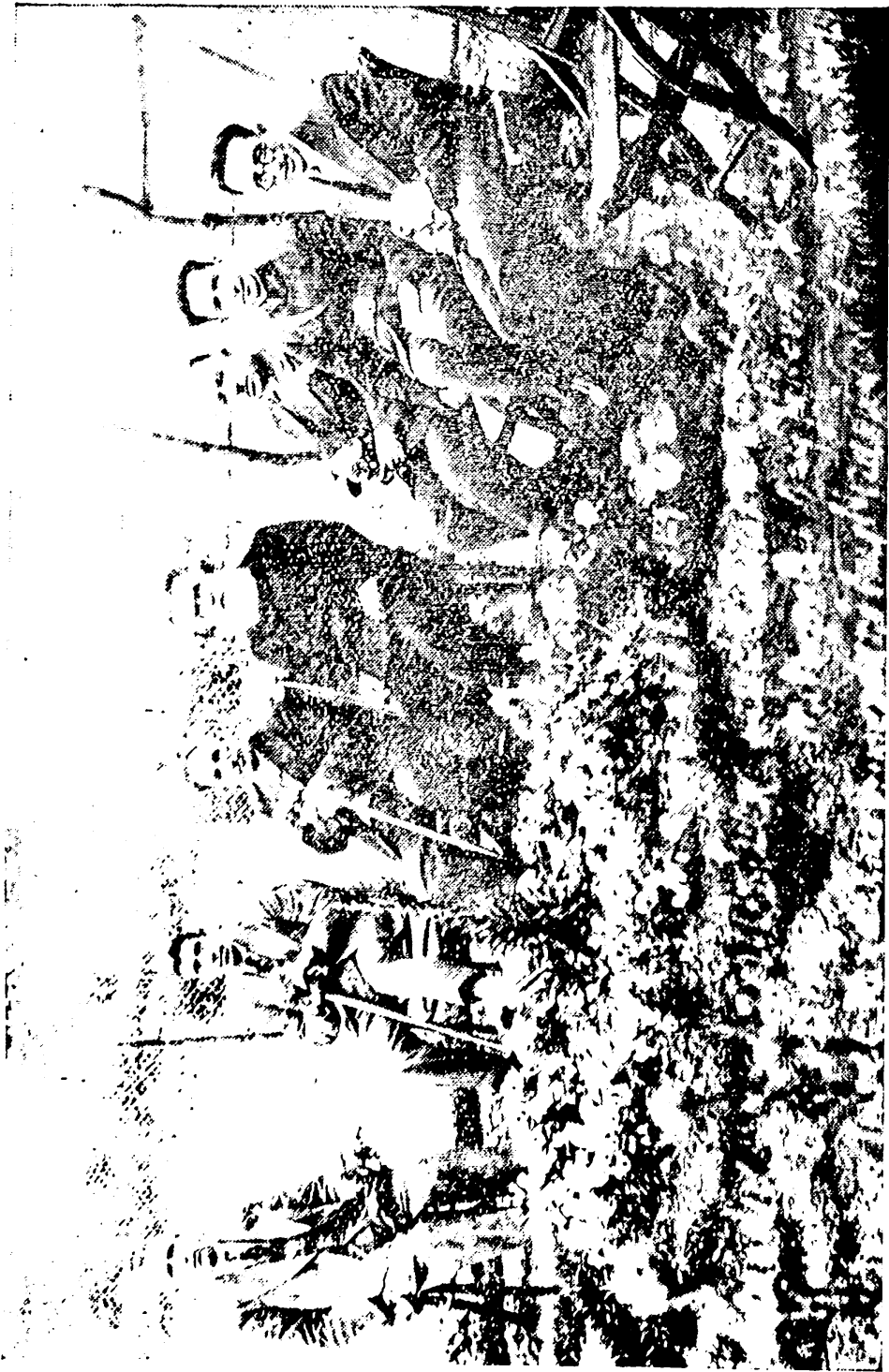

Βλέπομεν ὅτι αἱ ἄλλαι παραλλαγαὶ λέγουσιν ἀφύσικα ἐντελῶς πράγματα, ἐν ᾧ ἡ ἰδική μας τελείως φυσικά.

Ἐπάρχουν καὶ τινα ἄλλα ποιήματα τὰ ὅποια ὅμως θὰ ἐξετάσω εἰς καταλληλοτέραν περίστασιν λεπτομερέστερον ὅτε, καθὼς σκέπτομαι, δυνηθῶ νὰ ἀρχίσω λαογραφικὴν περὶ τῆς Ἰμβρου μελέτην ἐκτενῆ, μὲ περισσότερα στοιχεῖα καὶ μὲ περισσοτέραν προσοχὴν. Σήμερον ἐπεχείρησα νὰ θέσω ἓνα μικρὸν λίθον. Δὲν ἔχω τὴν ιδέαν ὅτι ἔγραψα μίαν μελέτην. Ἔκαμα μερικὰς παρατηρήσεις εἰς μερικὰ ἄσματα, αὐτὸ εἶναι ὅλον. Ἄλλοι ἄς ἐπιχειρήσωσιν τὴν πλατυτέραν ἔρευναν καὶ μελέτην. Μεταξὺ τῶν ἄλλων θὰ ἠθελον νὰ εὐρίσκωμαι καὶ ἐγώ. Διότι συλλέγων τὰ στοιχεῖα καὶ σημειῶν τὰ ἀνωτέρω ἀντελήφθην τὸν θησαυρόν. Εὐχομαι αὐταὶ αἱ ὀλίγαι γραμμαὶ νὰ μὴ εἶναι αἱ πρῶται καὶ τελευταῖαι.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ

• Η Α. Σεβασμιώτης ὁ Μητροπολίτης Ἰμβρου καὶ Τενέδου Ἰάκωβος, μετὰ τὸν νόμον περὶ περιβολῆς τῶν κληρικῶν, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀνωτέρων κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων εἰς τὸν κήπον τῆς Ἱ. Μητροπόλεως.

ΕΝΑΣ ΦΡΑΓΚΟΣ ΔΕΣΠΟΤΗΣ

(Ίστορική παράδοση για τὸ χτίσιμο τῶν Ἀγριδιῶν)

Α'. Ὁρθοδοξία καὶ Φράγκοι.

Ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 17ου αἰῶνα, ξανάρχισαν νὰ ἐνεργοῦν ἐναντίον τῆς ὀρθοδοξίας οἱ Φράγκοι. Ἀφοῦ ἐπὶ 700 χρόνια προσπάθησαν μὲ κάθε τρόπο νὰ ὑποτάξουν καὶ νὰ ἐνώσουν τὴν ὀρθόδοξο Ἐκκλησία χωρὶς ἀποτέλεσμα, ξανάρχισαν μὲ μεγαλύτερο ζῆλο καὶ ἄλλαξαν τὸν τρόπο τῶν ἐνεργειῶν τους. Σὲ πολλὰ νησιά, ἐξ αἰτίας τῆς μακροχρόνιας κυριαρχίας τῶν Φράγκων καὶ πρὸ πάντων τῶν Βενετῶν βρισκόνταν πολλοὶ Ἕλληνες, πρὸς γὰρ πολλοὺς λόγους εἶχαν γίνει καθολικοί. Σὲ πολλὰ νησιά ὑπῆρχαν ἀκμαῖες καθολικὲς κοινότητες, πρὸς σὴν ἕως σήμερον. Ἀπὸ τὶς οἰκογένειες αὐτῆς τῶν Ἑλλήνων καθολικῶν, οἱ φραγκοπαπᾶδες ἔπαιρναν παιδιὰ καὶ τὰ σπούδαζαν στὰ θρησκευτικὰ σχολεῖα τῆς Ἰταλίας καὶ αὐτὰ γίνονταν οἱ πιὸ φανατικοὶ ἐχθροὶ τῆς ὀρθοδοξίας. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς ἦταν καὶ ὁ Πέτρος Σταυρινός. Γεννήθηκε στὴ Κύπρο καὶ ἀπ' ἐκεῖ οἱ Ἰησοῦίτες τὸν ἔστειλαν στὴ Γρηγοριανὴ Ἀκαδημία τῆς Ρώμης ὅπου σπούδαζε ἐπὶ ὀχτὼ χρόνια, βγήκε καθηγητὴς τῆς Θεολογίας καὶ λυσσασμένος Ἰησοῦίτης. Ὑστερὰ ἀπὸ λίγα χρόνια τὸν ἔστειλαν στὴν Ἀνατολὴ μαζί μὲ ἄλλους ὁμοίους του, γιὰ προσηλυτισμὸ τῶν ὀρθοδόξων.

Ὁ Σταυρινός πῆγε στὸ Ἅγιον ὄρος, ὅπου οἱ καλόγηροι εἶχαν τὰ κομματικὰ τους καὶ τὶς ἐριδες. Ἐπιωφελήθηκε πολὺ ἀπὸ τὰ πείσματα τῶν καλογήρων καὶ πότε μὲ χοήματα πότε μὲ ὑποσχέσεις, ἔκαμε πολλοὺς καλογήρους νὰ γυρίσουν μὲ τὸ μέρος τῶν Φράγκων, δηλ. νὰ γίνουν ἐνωτικοί. Ἄλλοι πάλιν Ἰησοῦίτες ἐνεργοῦσαν στὴ Πόλη καὶ πῆραν μὲ τὸ μέρος τους πολλοὺς δεσποτᾶδες. Ἄρχισε λοιπὸν ἀπὸ τὸ 1600 καὶ ἔπειτα, ἄγριος πόλεμος μεταξὺ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῶν Ἰησοιτῶν, πρὸς εἶχε θριβερά ἀποτελέσματα γιὰ τὸ ὀρθόδοξο Πατριαρχεῖο, ὅχι μόνον οἰκονομικὰ, ἀλλὰ καὶ ἠθικὰ, ἀφοῦ σὲ 50 χρόνια μέσα ἄλλαξαν 25 Πατριάρχες. Ἐνδιαφέρει δὲ αὐτὴ ἡ κίνηση καὶ τὴν Ἰμβρο, γιὰτὶ ἕνας δεσπότης τῆς, ὁ Ἀθανάσιος Α' ὁ ἐπιλεγόμενος Ἀθωνίτης, πῆγε μὲ

τὸ μέρος τῶν Φράγκων, ἔγινε ἐχθρὸς τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ὁ μεγαλύτερος κατήγορος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. Μᾶς ἐνδιαφέρει δὲ ἐπίσης, γιατί ὁ δεσπότης αὐτὸς εἶναι αἰτία πὺ ἀπόχτησε ἓνα καινούργιο χωριὸ τὸ νησί, τὰ Ἄγρῖδια.

Ὁ Ἀθανάσιος ἦταν ἀπὸ τοὺς πλέον γραμματισμένους καλογήρους τοῦ Ἀγίου ὄρους ἐκείνη τὴν ἐποχὴ. Ὅταν πῆγε ἐκεῖ ὁ Σταυρινός, ἀπὸ τοὺς πρώτους πὺ πῆγαν μὲ τὸ μέρος του ἦταν καὶ ὁ Ἀθανάσιος, στὴν ἀρχὴ ἀπὸ πείσμα ἐπειδὴ τὰ εἶχε βάλει μὲ τοὺς ἄλλους καλογήρους, ἔπειτα ὅμως ἀπὸ συμφέρο, γιατί ὁ Σταυρινός τοῦ ἔταξε πολλά, ἀκόμα καὶ Πατριάρχη νὰ τὸν κάμη¹⁾. Ὅταν δὲ ἔγινε Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ὁ Τιμόθεος ὁ Α' (1612 — 1621), ὁ ὁποῖος ἔκλινε μὲ τὸ μέρος τῶν Φράγκων, ὁ Ἀθανάσιος μὲ τὴν ὑποστήριξη τῶν Ἰησουιτῶν, χειροτονήθηκε μητροπολίτης Ἰμβρου. Ὁ σκοπὸς τῶν ἐνωτικῶν ἦταν νὰ γίνουν δεσποτάδες ἀπὸ τοὺς φίλους των, ὥστε νὰ πλειοψηφίσουν οἱ ἐνωτικοὶ τόσο στὴ Σύνοδο τῶν Πατριαρχείων, ὅσο καὶ στὶς Μητροπόλεις τῶν ἐπαρχιῶν καὶ ὕστερα μὲ μιὰ Σύνοδο νὰ κηρύξουν τὴν ἐνωση τῶν ἐκκλησιῶν. Οἱ φραγκοπαπᾶδες πὺ ξεχύθηκαν στὴν Ἀνατολή, ἐξαγόραζαν μὲ χρήματα καὶ μὲ ὑποσχέσεις πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ Πατριαρχείου, ἔχοντας καὶ τὴν ὑποστήριξη τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας. Γι' αὐτὸ ὑποστήριξαν καὶ τὸν Ἀθανάσιο γιὰ νὰ γίνῃ δεσπότης Ἰμβρου, πὺ ἦταν φίλος τῶν ἐνωτικῶν.

Β'. Ἐνέργειες τοῦ Δεσπότη στὴν Ἰμβρο.

Ὁ Ἀθανάσιος χειροτονήθηκε μητροπολίτης Ἰμβρου στὰ 1618, ἦλθε δὲ ἀμέσως στὴν Ἰμβρο. Μέσα στὸ φρούριο ἦταν τότε τὸ χωριὸ Κάστρο καὶ ἐκεῖ ἔμεναν οἱ μεγάλοι κτηματίες τοῦ νησιοῦ, ὁ δεσπότης, ὁ μουδίσης μὲ λίγους στρατιῶτες καὶ λίγοι ὑπάλληλοι τοῦ κτηματολογίου, πὺ μάζευαν τοὺς φόρους καὶ τὸ χαράτσι τῶν νησιωτῶν. Ὁ δεσπότης πολὺ γραμματισμένος γιὰ τοὺς νησιῶτες, γλυκομίλητος καὶ καταιδεκτικὸς, σωστὸς Ἰησουίτης, ἔγινε ἀμέσως ἀγαπητὸς σὲ ὅλους. Κάθε μέρα φώναζε στὴ Μητρόπολη παπᾶδες, προύχοντες, κτηματίες καὶ τοὺς ἔκαμε ὅλους σκλάβους του μὲ τίς ὀμιλίες του καὶ τίς περιποιήσεις του. Σὲ ἕξη μῆνες, οἱ Ἰμβριῶτες ἔπεφταν στὴ φωτιὰ γιὰ τὸν δεσπότη τους. Εἶχε φέρει μαζί του καὶ χρήματα πολλὰ καὶ βοήθησε τοὺς φτωχοὺς φαμελίτες καὶ παπᾶδες. Πλήρωσε τὸ χαράτσι πολλῶν φτωχῶν

1) Ὁ Σταυρινός πέθανε στὸ Ἅγιον ὄρος στὰ 1630.

καὶ γενικὰ δὲν ἔμεινε ἄνθρωπος νὰ μὴ πάρη κάποια βοήθεια ἀπὸ τὸν δεσπότη. "Ὅλο τὸ νησί ὠρχίζονταν στ' ὄνομά του. Ὁ Θεὸς τοὺς λυπήθηκε σὲ τέτοια δυστυχησμένα χρόνια καὶ τοὺς ἔστειλε τὸν καλὸ δεσπότη, τὸν πλούσιο καὶ φιλόανθρωπο!

"Ἀμα ἐξασφάλισε τὴν ἀγάπη τῶν νησιωτῶν ὁ Ἄβανάσιος, ἄρχισε τὴν προπαγάνδα. Στὴν ἐκκλησία, στὰ σπίτια, στὰ χωριουδάκια, ὅπου τύχαινε συγκέντρωση, τὰ λόγια τοῦ δεσπότη εἶχαν ἓνα σκοπό. Νὰ προετοιμάσῃ τοὺς παπάδες καὶ τοὺς λίγο γραμματισμένους γιὰ τὴν ἔνωση. Τὰ λόγια του γλυκὰ Ἰησουιτικά:

«Ὅλοι οἱ χριστιανοὶ πρέπει νὰ εἶναι ἠνωμένοι. Νὰ ἔχουν ὑπακοή στοὺς ἀνωτέρους των καὶ ὅλοι πάλι στὸ Πατριάρχη. Μὰ καὶ οἱ πολλοὶ Πατριάρχαι, εἶναι κακὸ στὴ χριστιανοσύνη. Ἄμα εἶναι ἓνας ἀρχηγός, ἓνας ἐπὶ κεφαλῆς ὅλων τῶν χριστιανῶν, τότε θὰ ἔχη ἡ ἐκκλησία μεγάλη ὑποστήριξη καὶ οἱ χριστιανοὶ θὰ δοῦν καλλίτερες ἡμέρες. Οἱ πατέρες μας στὰ παλιὰ χρόνια δὲν θέλησαν νὰ ἀναγνωρίσουν ἓνα Πατριάρχη, ἔστω καὶ τὸν Πάπα, ὡς ἀρχηγὸ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἀνώτερο ἀπ' ὅλους. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ εὐρωπαῖοι δὲν μᾶς βοηθοῦν. Μὰ ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, θὰ τὸ σκεφτοῦν καλλίτερα οἱ μεγάλοι ἄνθρωποι καὶ τὸ Πατριαρχεῖο, καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ κάμουμε ὅ,τι μᾶς ποῦν, γιὰ νὰ ἔχουμε ὑποστήριξη καὶ ὠφέλεια ἀπὸ τοὺς ἄλλους χριστιανούς. "Ὅταν εἴμαστε μονάχι μας οἱ ραγιάδες, χωρὶς ὑποστήριξη, ὅλοι θὰ μαραθοῦμε, θὰ χαθοῦμε, σὰν ἀπροστάτευτα πουλιά».

Μὰ τίς γλυκειές του ὁμιλίες πῆρε μὲ τὸ μέρος του ὅλους τοὺς ἰσχυροὺς νησιῶτες. "Υστερα ἄρχισε καὶ τὰ ἔργα. Στὴν ἀρχὴ ἔδινε μόνο ὁδηγίες χωρὶς νὰ βιάζῃ: «Πρέπει νὰ παρακαλοῦμε γιὰ τὴν ἔνωση ὅλων τῶν ἐκκλησιῶν... "Ὅσοι θέλουν νὰ κάμνουν τὸν σταυρὸ τους μὲ τὰ πάντε δάχτυλα, δὲν εἶναι ἁμαρτία. Γιατὶ τὰ πέντε δάχτυλα φανερώνουν τὰ πέντε πατριαρχεῖα, πὸν πρέπει νὰ ἐνωθοῦν καὶ νὰ γίνουν μιὰ ἔξουσία, ὅπως ἓνας ἦταν καὶ ὁ Χριστός». Πολλοὶ ἀπονήρευτοι μὴ μπορῶντας φυσικὰ νὰ καταλάβουν τοὺς σκοποὺς τοῦ δεσπότη, καὶ θέλοντας νὰ φανοῦν πρόθυμοι στὴ θέλησή του, ἔκαμαν ὅτι ἔλεγε ὁ δεσπότης.

"Υστερα ἀπὸ λίγο, τὸν χειμῶνα, μιὰ καινούργια διαταγή, ἔβαλε σὲ ὑποψία μερικοὺς πὸν κατὶ ἤξευραν ἀπὸ θρησκευτικά. Ὁ δεσπότης διάταξε: «Ἐπειδὴ τὸ χειμῶνα πολλὲς φορὲς στὸ βάφτισμα τῶν παιδιῶν, τυχαίνει τὰ μωρὰ νὰ κροολογοῦν, καλύτερα εἶναι νὰ ραντίζονται μὲ τὸ διαβασμένο νερό, νὰ μὴ βαφτίζονται μέσα στὴ κολυμπήθρα. Εἶναι τὸ ἴδιο: τρεῖς φορὲς ράντισμα, ἡ χάρη τῆς Ἁγίας Τριάδος εἶναι ἡ

ἴδια εἶτε μὲ βράφτισμα εἶτε μὲ ράντισμα...». Καὶ ὁ δεσπότης σὲ ὅλα αὐτὰ δὲν βίαζε· ἔγραφε καὶ ἔλεγε: «ὄσοι θέλουν» καὶ παρακολουθοῦσε τὴν πρόοδο στὴν ἐκτέλεση τῶν διαταγῶν του. Καὶ ἐπειδὴ οἱ περισσότεροι παπάδες καὶ κοσμικοὶ δὲν ἤθελαν νὰ χαλάσουν τὸ χατῆρι τοῦ σοφοῦ δεσπότη, ποῦ τοῦ χρεωστοῦσαν τόσες εὐεργεσίες, ἄρχισαν νὰ κάμνουν τὰ διάφορα μυστήρια σύμφωνα μὲ τὶς ὁδηγίες τοῦ δεσπότη. Καὶ ὁ κόσμος τοῦ νησιοῦ, ἐφαρμόζοντας τὶς διαταγὲς τοῦ δεσπότη, τοῦ σοφοῦ, φράγγκευε χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνει κανεὶς.

Γ'. Ὁ ἐρημίτης καλογερόπαπας.

Ἐξαφνικὰ ἀπ' ἐκεῖ ποῦ κανεὶς δὲν περίμενε, βγῆκε στὸ φῶς ἡ ἀλήθεια γιὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ δεσπότη. Στὴ Μεσαρία τῆς Ἰμβρου, ποῦ τότε σχεδὸν ἦταν ἀκατοίκητη, στὸ χαμήλωμα τοῦ βουνοῦ τοῦ Ἀϊ-Δημήτρη, ἓνας καλογερόπαπας εἶχε χτισμένο ἓνα μικρὸ ἐκκλησάκι. Ἐκεῖ εἶχε τραβηχτῆ μακρὰ ἀπὸ τὸν κόσμον, καὶ καλλιερῶντας τὸ κηπάριό του καὶ λίγα χωραφάκια ζοῦσε μόνος. Ἀπὸ μικρὸ παιδί εἶχε πάγει στὸ Ἅγιον ὄρος, ἐκεῖ καλογήρευε καὶ παπάδισε. Ἐργάστηκε ἀρκετὰ χρόνια καὶ στὴ Πόλῃ. Σὲ μεγάλη ἡλικία γύρισε στὸ νησί καὶ μὲ τὴ βοήθεια μερικῶν συγγενῶν του, ἔχτισε στὸ πιὸ ἀκατοίκητο μέρος τοῦ νησιοῦ, κάτω ἀπὸ τὰ σημερινὰ Ἀγρίδια, τὸ μικρὸ μοναστηράκι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Ὁλη ἡ Μεσαρία, τὸ κέντρο τοῦ νησιοῦ, στὰ χρόνια ἐκεῖνα ἦταν ἀκατοίκητη, δασωμένη· τριγυρίζεται ἀπὸ βουνὰ καὶ στὸ χαμήλωμά τους γίνεται ὁ Μέγας ποταμός· κανένα χωριὸ δὲν ἦταν σ' αὐτὴ τὴ περιφέρεια. Πίσω ἀπὸ τὰ βουνὰ βορεινὰ ἦταν ἡ Λυσινή, στὴ σημερινὴ τοποθεσία Λιμεναριοῦ βουνάρι ἴσως· κατὰ τὸ βορειοανατολικὸ μέρος, πάλι πίσω ἀπὸ τὰ βουνὰ, ἦταν οἱ Καλύφες· καὶ πίσω ἀπὸ τὸ βουνὸ Καστρί, ἀνατολικά, τὸ μεγάλο χωριὸ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων. Ὅλοι οἱ τσοπάνηδες τῶν τριῶν αὐτῶν χωριῶν καὶ οἱ μικροποιμένες τῆς Καπάλης, καὶ τῆς Τζικούρας ἀπὸ τὸ νοτινὸ μέρος, γύριζαν τὸ χειμῶνα τὰ αἰγοπρόβατά τους στὸ ἀκατοίκητο καὶ δασωμένο αὐτὸ μέρος· σὲ μακρινὲς ἀποστάσεις βρῖσκονταν τσοπανοκαλύβες. Τὰ αἰγοπρόβατα τῆς μισῆς Ἰμβρου, ἔμεναν ἐλεύθερα καὶ προφυλαγμένα τὸν χειμῶνα στὸ ἀπέραντο καὶ κλαδερὸ αὐτὸ μέρος, γιατί οὔτε τσακάλια οὔτε λύκους ἔχει τὸ νησί. Καὶ μόνο τὸν Ἀπριλομῆ μὲ τὴ γέννα, τὰ χώριζαν καὶ τὰ προμάζευαν οἱ τσοπάνηδες.

Ὁ καλογερόπαπας ἤξευρε πολλὰ πράγματα μὰ δὲν ἤθελε νὰ ἔχη σχέσεις μὲ τὸν κόσμον· σπάνια κατέβαινε στὰ χωριά καὶ πιὸ σπάνια πῆ-

γαιναν νὰ τὸν δοῦν. Τὸ μοναστηράκι του ὁ Ἅη - Δημήτρης ἦταν ἀρκετὸ γι' αὐτόν. Μὰ ἔτυχε ἓνα χειμῶνα, τὸν τρίτο χρόνο πὺ ἦλθε ὁ Ἀθανάσιος στὴν Ἰμβρο, νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ μοναστήρι ἓνας τσοπάνης. Κάθησαν καὶ εἶπαν πολλὰ καὶ φεύγοντας ὁ τσοπάνης τοῦ εἶπε :

— Παπᾶ μου, προχτὲς βάφτισα τὸ πρωτοπαῖδι μου καὶ τὸ ἔβγαλα Δημήτρη· ἔταξα νὰ φέρω ἓνα καλὸ εἰκόνημα στὴ χάρη του, στὸ μοναστηράκι σου· μὰ νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια δὲν εὐχαριστήθηκα ἀπὸ τὸ βάφτισμα! Τώρα βλέπεις μὲ τίς διαταγὲς τοῦ δεσπότη μας οἱ παπάδες δὲν τὰ βαφτίζουν μέσα στὴν κολυμπήθρα τὰ παιδιὰ, μόνο τὰ ραντίζουν μὲ τὸ βασιλικό... Σᾶν νὰ μὴ βαφτίστηκε καλὰ τὸ παιδί μου, σὰν ψευτοβάφτιση μοῦ φαίνεται πὺς ἔγινε... τὸ ἔχω βάρος...

— Τί λές, καταραμένε!, φώναξε ὁ καλόγηρος, τὰ ραντίζουν τὰ παιδιὰ σας; δὲν τὰ βαφτίζουν λοιπόν; Ἀπὸ πότε γίνεται αὐτό; λέγε γρήγορα...

— Μά, ἀπὸ τότε πὺ διέταξε ὁ δεσπότης... ἓνα δυὸ χρόνια... Ὅπως εἶπε ἐκεῖνος λένε καὶ οἱ παπάδες, πὺς εἶναι τὸ ἴδιο. Μερικοὶ παπάδες τὰ βαφτίζουν, οἱ περισσότεροι τὰ ραντίζουν, γιατί μπορεῖ καὶ νὰ κρυολογήσουν τὰ μωρά...

— Ποῦ τὸ βάφτισες τὸ παιδί σου; ποιὸς παπᾶς;

— Στὴ Παναγιὰ τὴ Ταξειδιανή, ὁ παπᾶ - Θανάσης.

— Σκῦλοι, σᾶς φράγκεψαν!... Ὁ δεσπότης εἶναι Φράγκος... φώναξε ὁ καλόγηρος, καὶ ἀφίνοντας τὸ τσοπάνη μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα, πῆρε τὸν κατήφορο τῆς λαγκαδιᾶς μὲ τὸ ραβδί στὸ χέρι...

Δ'. Ξαναβάφτισμα!

Ἐκεῖ πὺ εἶναι σήμερα χτισμένη ἡ πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ ἡ Παναγιὰ, στὴ βορεινὴ συνοικία τῆς ἦταν ἐκεῖνα τὰ χρόνια μιὰ ἐκκλησία πὺ τὴν ἔλεγαν Παναγιὰ ἡ Ταξειδιανή. Καὶ τὸ ὄνομα ἡ κοιμώπολη τὸ πῆρε ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, πὺ σώζεται ὡς σήμερα μὲ τὸ παλιὸ ἐπίθετο Ταξειδιανή. Τὴν ὀνόμαζαν δὲ ἔτσι, γιατί ὅσοι ἔφευγαν ἀπὸ τὸ Κάστρο γιὰ τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ νησιοῦ, ἀπὸ ἐκεῖ περνοῦσαν, ἄλλος δρόμος δὲν ἦταν ἐκεῖνα τὰ χρόνια, οὔτε γεφύρια εἶχε ὁ Μέγας ποταμός. Καὶ μόνο στὴν Ταξειδιανή βρίσκονταν τρία - τέσσαρα πηγὰδια, ὅπου ἔσβυναν τὴ δίψα τους οἱ διαβάτες. Ἔως σαράντα σπύτια ἀποτελοῦσαν τὸ χωριουδάκι, καθαρῶς γεωργικὸ, καὶ οἱ χωριάτες καλλιεργοῦσαν τὰ πλούσια χωράφια τοῦ βορεινοῦ κάμπου. Ἀπὸ τὸ νοτιᾶ τοὺς χώριζε ἀπὸ τὸ συνοικισμὸ τοῦ Φ ρ α ν τ ζ ἡ ὁ ποταμός, καὶ ἀνα-

Τελετή εν Παναγιά επί τη έπιτελώ της Τουρκικής Δημοκρατίας.

τολικά βρίσκονταν ἄλλο μικρὸ χωριουδάκι ὁ Ἅγιος Σωτήρ, πὺν οἱ κάτοικοί του ἀργότερα τραβήχτηκαν στὸ Εὐλάμπιο. Στὴν Ταξειδιανὴ τράβηξε ὁ καλογερόπαπας.

Ἦταν βράδυ καὶ στὸ νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας κάθονταν ὁ παπᾶς, ὁ ψάλτης καὶ λίγοι χωριάτες χωρὶς δουλειά, καθὼς καὶ μερικὲς γυναῖκες, πὺν περίμεναν νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα τοῦ ἑσπερινοῦ. Μέσα ἀπ' τὰ χωράφια τοῦ Λιόντιου¹⁾, πὺν δὲν ὑπῆρχαν τότε σπίτια, εἶδαν νὰ ἔρχεται ὁ καλόγηρος βιαστικῶς μὲ τὸ ραβδί στὸ χέρι.

— Μπᾶ! εἶπε ὁ παπᾶς πὺν τὸν γνώρισε ἀπὸ μακρὰ χρόνια εἶχε νὰ φανῆ ὁ καλόγηρος ἀπὸ τὸν Ἅϊ - Δημήτρη! Πὼς τῶπαθε κι' ἄφισε τὸ μοναστηράκι του;

Ὁ καλόγηρος πλησίασε καὶ μὲ σοβαρὴ χειρονομία, σταμάτησε μακρὰ του τὸ παπᾶ, πὺν σηκώθηκε νὰ τὸν ὑποδεχῆ, χωρὶς νὰ τὸν χαιρετήσῃ.

— Μὴ ἔρχεσαι κοντά μου, παπᾶ!... Πῆς μου μόνον, σὲ χρειάζεται ἢ ὄχι ἡ κολυμπήθρα;

— Μά, τί νὰ σοῦ πῶ, ἀδελφέ μου· ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς δὲν μᾶς χρειάζεται τώρα. Καθὼς λέγει καὶ ὁ δεσπότης, τὰ μωρὰ μπορεῖ νὰ κρουολογήσουν μὲ τὸ βάφτισμα στὸ νερό· μὲ τὸ ράντισμα εἶναι τὸ ἴδιο· ἡ Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι πάντοτε μία... Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, ὁ δεσπότης ξεύρει περισσότερα ἀπὸ μᾶς· γι' αὐτὸ δὲν μᾶς χρειάζεται ἡ κολυμπήθρα.

Ὁ καλόγηρος χωρὶς νὰ ἀπαντήσῃ μπῆκε στὴν ἐκκλησία, ἐνῶ ὁ παπᾶς χτυποῦσε τὸ σῆμαντρο γιὰ τὸν ἑσπερινό. Λίγες γυναῖκες μαζεύτηκαν γιὰ τὸν ἑσπερινό καὶ ἄρχισαν νὰ μπαίνουν στὴν ἐκκλησία, ὅταν βγῆκε ἔξω ὁ καλόγηρος μὲ τὴ κολυμπήθρα στὸν ὄμο! Στάθηκε στὴν εἴσοδο καὶ ρίχνοντας ἄγριο βλέμμα στὸν παπᾶ, εἶπε:

— Ἀκοῦστε, Χριστιανοί· ὁ δεσπότης εἶναι Φράγκος καὶ σᾶς φράγκεψε καὶ σᾶς χωρὶς νὰ τὸ καταλάβετε... Δὲν ξεύρετε πὼς οἱ Φράγκοι, οἱ ἄζυμίτες, ραντίζουν καὶ δὲν βαφτίζουν; Ὁ Χριστὸς βαφτίστηκε στὸν Ἰορδάνη, δὲν ραντίστηκε! Ὁ δεσπότης εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀγορασμένους, πὺν πολεμοῦν τὴν ὀρθοδοξία. Φράγκοι εἶστε, δὲν εἶστε πιὰ ὀρθόδοξοι! Ὅσοι θέλουν νὰ μένουν σὴ πίστη τοῖς, στὴν ὀρθοδοξία, νὰ φέρουν τὰ παιδιά τους νὰ τὰ βαπτίσω καὶ νὰ τὰ μυρώσω, σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς ὀρθοδοξίας. Φέρετέ τα στὸν Ἅϊ - Δημήτρη

1) Λιόντιου. Παραφθορὰ τῆς λέξεως Λεοντίου. Σήμερα συνοικία τῆς Παναγίας. Ἐπὶ Βυζαντινῶν κτῆμα τοῦ ἀρχοντος Λεοντίου.

νὰ τὰ ξαναβαφτίσω τὰ ραντισμένα, νὰ γίνουν ὀρθόδοξοι, ὄχι σκυλόφραγχοι! Κατάρρα στὸ δεσπότη σας...

Ὁ παπᾶς καὶ οἱ χωριάτες τὰ ἔχασαν, ὁ δὲ καλογερόπαπας φορτωμένος τὴν κολυμπήθρα καὶ μὲ τὸ μπουκαλάκι ποῦ εἶχε τὸ ἅγιο μύρο στὸ χέρι, χάθηκε στὰ χωράφια...

Στὸ νησί μαθεύτηκε τί εἶπε καὶ τί ἔκαμε ὁ καλόγηρος στὴ Παναγιά τῆ Ταξειδιανῆ· ἄρχισαν τότε μερικοὶ νὰ μιλοῦν φανερὰ γιὰ τὶς παράξενες διαταγές τοῦ δεσπότη. Σὲ λίγο ὅλο τὸ νησί χωρίστηκε σὲ δύο κόμματα. Τὸ κόμμα τοῦ δεσπότη μὲ τοὺς παπάδες, τοὺς προκρίτους, ποῦ κολάκευαν τὸ Ἄθανάσιο, τοὺς ὑποχρεωμένους καὶ χρεωμένους σ' αὐτὸν καὶ τὸ κόμμα τοῦ καλόγηρου μὲ μερικοὺς ποῦ ἦταν συνειθισμένοι νὰ ἀντιπολιτεύωνται καὶ λίγους χωριάτες ποῦ τοὺς φαίνονταν παράξενες οἱ διαταγές τοῦ δεσπότη. Οἱ πρῶτοι ἔλεγαν:

— Ἄν ἁμαρτάνῃ ὁ δεσπότης ἄς ἁμαρτάνουμε καὶ μεῖς. Ὁ δεσπότης εἶναι ἀπὸ τοὺς πιὸ διαβασμένους, τοὺς πιὸ σοφοὺς! Δὲν θὰ βάλουμε τὸν δεσπότη ἴσα μὲ τὸν ἀγριοκαλόγηρο τοῦ Ἄϊ-Δημήτρη!...

Οἱ δεύτεροι μὲ ἀρχηγὸ τὸν καλόγηρο ἔλεγαν:

— Ὁ δεσπότης εἶναι ἀπὸ τοὺς πουλημένους στοὺς Φράγκους! Καὶ στὴν Πόλῃ βρῖσκονται τέτοιοι καὶ θέλουν νὰ μᾶς κάμουν κατόλικους! Ὁ δεσπότης ἄς λέγῃ καὶ ἄς κἀνῃ ὅτι θέλει... Σεῖς μὴ βγαίνετε ἀπὸ τὶς συνήθειες τῶν πατέρων μας...

Ὁ Ἄθανάσιος ἔκανε πὼς δὲν καταλάβαινε τί γίνονταν γύρω του. Εἶχε ὅλους τοὺς παπάδες δικούς του καὶ τὶς ἐκκλησίες στὸ χέρι. Μὰ καὶ ὁ καλόγηρος στὸν Ἄϊ-Δημήτρη, ξαναβάφτιζε τὰ ραντισμένα παιδιά ποῦ πῆγαιναν οἱ νησιῶτες, ἄλλα νύχτα καὶ ἄλλα μέρα!...

Ε'. Τὰ παλιὰ Ἀγρίδια.

Στὸ νοτιοδυτικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ, στὴν ἄκρῃ τοῦ νοτινοῦ κάμπου, ποῦ ἔχει σήμερα τὸ παράξενο ὄνομα Ν τ έ ρ β ε λ ι, ἦταν ἓνα μικρὸ τσοπανοχώρι, ποῦ τὸ ἔλεγαν Ἀ γ ρ ί δ ι α ἴσως ἐπειδὴ οἱ χωριάτες καλλιεργοῦσαν πολὺ μικροὺς ἀγρούς. Τὸ μέρος τὸ λένε καὶ σήμερα Ἀγρίδιο, βρῖσκεται δὲ καὶ ἓνα μικρὸ ἐκκλησάκι ἢ Ἁγία Μαρίνα. Οἱ τσοπάνηδες αὐτοί, εἶχαν στὴν ἐξουσία τους ὅλο τὸ νοτιοδυτικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ ἀπὸ τὸν λιμένα ὡς τὸ Μ ά ρ μ α ρ ο. Μέρος ἀτέλειωτο καὶ δασωμένο. Εἶχαν στὴν ἐξουσία τους τὰ βουνὰ τοῦ σημερινοῦ Μ π ο υ ρ ν ι ᾶ, τὸν Ἄϊ-Θ α ν ᾶ σ η, τὸ Τ ρ ί κ ο ρ φ ο, τὸ Δ α ι μ ο ν ὄ κ α σ τ ρ ο. Ἀμέτρητα αἰγοπρόβατα ζοῦσαν μέσ' τὰ δάση αὐτὰ καὶ οἱ

Ἄγριδιανοὶ τσοπάνηδες ἦταν οἱ πιὸ εὐκατάστατοι ἀπὸ ὅλους τοὺς νησιώτες. Δὲν εἶχαν φόβο ἀπὸ πειρατές, γιατί μὲ τὸ παραμικρὸ ὑποπτο σημεῖο, ἔπιαναν τὰ βουνά, ὅπου εἶχαν τὶς μάντρες τους μέσα στὶς ἄγριες καὶ δασωμένες πλαγιές. Γι' αὐτὸ ὅταν τὰ ἄλλα μικροχώρια τοῦ νοτινοῦ κάμπου ἄδειασαν καὶ οἱ χωριάτες μαζεύτηκαν στὸ ἐσωτερικὸ καὶ ἔκτισαν τὸ Σχοινοῦδι, οἱ Ἄγριδιανοὶ ἔμειναν στὸ χωρουδάκι τους καὶ δὲν μετακομίστηκαν. Οἱ κολῶνες τῆς ἐκκλησίας των εἶναι ριχμένες ἕως σήμερα καὶ τὰ πολλὰ κεραμίδια, πέτρες, ἀσβέστες μας δείχνουν καθαρὰ τὴν τοποθεσίαν τοῦ χωριοῦ. Παπᾶ ὅμως τὸ χωριὸ δὲν εἶχε καὶ ὅταν χρειάζονταν ἔπαιρναν ἀπὸ τὸ Λουτρὸ καὶ ἀργότερα ἀπὸ τὸ Σχοινοῦδι.

Ὁ καλόγηρος ἀφοῦ ξαναβάφτισε ὅσα μωρὰ τοῦ πῆγαν στὸν Ἄϊ-Δημήτρη, βγῆκε καὶ στὰ μακρυνὰ χωριουδάκια, κηρύττοντας τὴν ἐπάνοδο στὴν ὀρθοδοξίαν καὶ τὸ... ξαναβάφτισμα τῶν παιδιῶν. Πῆρε τὰ πιὸ μακρυνὰ χωριὰ καὶ ἔφτασε στ' Ἄγριδια. Μὰ ἐκεῖ βρῆκε ἕναν ἄλλον παπᾶ, πὺν τὸν εἶχε στείλει ὁ δεσπότης ἀπὸ τὸ Κάστρο γιὰ νὰ μιλήσῃ στοὺς τσοπάνηδες καὶ νὰ τοὺς φέρῃ σὲ ὑπακοή. Οἱ δυὸ ρασοφόροι πιάστηκαν στὴν ἀρχὴ μὲ τὰ λόγια ἐμπρὸς στὴν ἐκκλησίαν.

— Μὴ ἀκοῦτε τὸν ψευτοκαλόγηρο! Ἀκοῦστε τὸν δεσπότη πούναι σοφὸς καὶ διαβασμένος!..

— Μένετε ὀρθόδοξοι! Μὴ ἀκοῦτε τὸν δεσπότη πούναι Φράγκος καὶ πουλημένος!...

Οἱ χωριάτες παρακολουθοῦσαν τὸν καυγᾶ· εἶχαν καιρὸ νὰ δοῦν παπᾶ καὶ νὰ λειτουργήσουν τὴν ἐκκλησίαν τους καὶ τώρα πὺν ἔτυχαν δυὸ ἀντὶ ἕνας κολάστηκαν οἱ ἄνθρωποι. Ὁ ἕνας τοὺς ἔλεγε νὰ μένουν στὴν ὀρθοδοξίαν καὶ στὶς συνήθειές τους, ὁ ἄλλος κουνῶντας τὰ φερμάνια τοῦ δεσπότη τοὺς φοβέριζε μὲ ἀναθέματα καὶ ἀφορισμούς! Τί νὰ κάμουν οἱ ἀγράμματοι χωριάτες; Μὰ τέλος οἱ φωνές καὶ τὰ λόγια τοῦ καλογήρου, πὺν τοὺς ἐξώρκιζε νὰ μένουν στὴ πίστη τῶν παπῶν τους, ἔφεραν ἀνέλπιστο ἀποτέλεσμα. Οἱ χωριάτες εἶπαν τὸν φραγκόπαπα νὰ φύγῃ καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνος τοὺς φοβέριζε, τὸν ἔδειραν καλά, τοῦ ἔκοψαν τὰ μαλιὰ καὶ τὰ γένεια καὶ τὸν ἔστειλαν στὸ δεσπότη ἀγνώριστο!...

Φρένιασε ὁ Ἀθανάσιος ἅμα εἶδε τὸν παπᾶ σ' αὐτὴ τὴν κατάστασιν! Ἀμέσως σ' ὅλες τὶς ἐκκλησίες διαβάστηκαν ἀφορισμοὶ τῶν Ἄγριδιανῶν. Ὁ δεσπότης γύρεψε σύμφωνα μὲ τὰ προνόμια τῆς Ἐκκλησίας τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἀγᾶ τοῦ νησιοῦ γιὰ νὰ τιμωρήσῃ τὸν καλόγηρο καὶ πέντε Ἄγριδιανούς πὺν εἶχε δώσει τὰ ὀνόματά τους ὁ παπᾶς. Ἐνας καβάσης τοῦ δεσπότη, ὁ διάκος του καὶ τρεῖς γενίτσαροι πῆγαν νὰ

τοὺς πιάσουν. Μὰ κρύφτηκαν στὰ βουνὰ μαζί μὲ τὸν καλόγηρο οἱ τσοπάνηδες καὶ δὲν τοὺς βρῆκαν. Καὶ ἀφοῦ πέρασε ὁ κίνδυνος, ὁ καλόγηρος τοὺς εἶπε: «Φυλαχθῆτε ὅσο νὰ ξανάρθω» καὶ ἔφυγε. Κατέβηκε νύχτα στὸ Κάστρο καὶ πῆγε στὸ σπίτι τοῦ ἀγᾶ, ὅπου ἦταν καὶ ὁ κατῆς. Μὲ τὰ τούρκικα πού ἤξεορε, σπάνιο προτέρημα τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὸ νησί, τοὺς εἶπε:

— Ὁ Σουλτὰν Μεχμέτ, ὅταν πῆρε τὴν Πόλη, μᾶς ἄφισε ἐλεύθερη τὴ θρησκεία καὶ ἔκαμε Πατριάρχη τὸν Γεννάδιο πού ἦταν ἐχθρὸς τῶν Φράγκων. Τώρα ὁ δεσπότης θέλει νὰ μᾶς κάμη Φράγκους, γι' αὐτὸ οἱ Ἀγριδιανοὶ κακομεταχειρίστηκαν τὸν παπᾶ του. Δὲν φταίουν οἱ ἄνθρωποι, φταίει ὁ δεσπότης!..

Ὁ μουδρίης καὶ ὁ κατῆς, ἔμειναν σύμφωνοι καὶ εἶπαν στὸν καλόγηρο:

— Ὅ,τι θέλετε κάμετε μὲ τὰ θρησκευτικὰ σας· δὲν ξαναδίνουμε στρατιῶτες στὸ δεσπότη, μὰ καλὸ-κακό, φυλαχθῆτε καὶ σὺ καὶ οἱ Ἀγριδιανοί!..

Ὅταν ὁ καλόγηρος γύρισε στ' Ἀγρίδια, εἶπε στοὺς τσοπάνηδες:

— Ὁ δεσπότης, ὅπως κι' ἂν εἶναι θὰ μᾶς ἐκδικηθῆ, ὄχι ἐμένα, ἀλλὰ καὶ τοὺς πέντε χριστιανούς. Μπορεῖ νὰ κακοπάθουν· γι' αὐτὸ θὰ τοὺς πάρω μαζί μου γιὰ λίγο διάστημα, γιὰ τὸ μοναστήρι μου κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὸ πατήση. Δὲν θὰ πάγη ἔτσι ἡ κατάσταση. Τοῦ δεσπότη ἂν δὲν τοῦ περάσῃ θὰ ἀναγκαστῆ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ νησί, γιὰ ἐγὼ θὰ γυρίζω ἀπὸ καλύβα σὲ καλύβα νὰ ξαναφέρω τοὺς χριστιανούς στὴν ὀρθοδοξία.

Οἱ πέντε Ἀγριδιανοὶ ἔφυγαν μὲ τὸν καλόγηρο καὶ ἄφισαν τὰ αἰγοπρόβατά τους στοὺς χωριανούς των. Καὶ ἐνῶ ὁ καλόγηρος γύριζε στὰ μικροχώρια, αὐτοὶ ἄνοιξαν νέα χωράφια γύρω καὶ νοτινὰ τοῦ μοναστηριοῦ. Μὰ γιὰ νὰ εἶναι καὶ ἀσφαλισμένοι φύλαγαν μὲ τὴ σειρὰ πρὸς τὸ ἀνατολικὸ μέρος, σ' ἓνα βουναράκι πού ἔως τώρα τὸ λένε Βίγλες· ἔτσι πέρασε ὁ χειμῶνας καὶ τὸ καλοκαίρι, ἐπειδὴ ἄλλαξε ὁ Πατριάρχης καὶ ἔγινε ὁ πρόμαχος τῆς ὀρθοδοξίας ὁ Κύριλλος Λούκαρις, ὁ Ἀθανάσιος μετρίασε τὸν ζῆλο του καὶ ἡ ἡσυχία ξαναἤλθε στὸ νησί (1621). Τί ἔγινε ὁ Ἀθανάσιος ἔως τὰ 1626 πού φανερὰ πιά πῆγε μὲ τὸ μέρος τοῦ Πάπα καὶ ἀποστάτησε ἀπ' τὴν ὀρθοδοξία καὶ στὰ 1628 καθηρέθηκε, τὸ γράφουμε στὴν προηγούμενη μελέτη μας «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἱμβρου». Ἐκεῖνο πού ἐνδιαφέρει τὴν ἱστορία μας εἶναι ὅτι οἱ πέντε τσοπάνηδες τῶν Ἀγριδιῶν στὰ 1621 περίπου, ἔφεραν καὶ τὶς γυναῖκες τους καὶ τὰ αἰγοπρόβατά τους στὸν Ἀϊ-Δημήτρη, γιὰ τὸν ἄρρεσε

τὸ μέρος, ἀπλόχωρο, δασωμένο, μακρὰ ἀπὸ τῆ θάλασσα καὶ τὸν φόβο τῶν κουρσάρων. Καὶ μαζὶ μ' αὐτοὺς ἦλθαν καὶ μερικοὶ συγγενεῖς των καὶ γύρω στὸ μοναστηράκι στάθηκαν ἕως δέκα καλύβες. Λίγο ἀργότερα καὶ οἱ ἄλλοι Ἀγριδιανοὶ τραβήχτηκαν στὸ Σχοινοῦδι πρὸς τὸν Χάλακα. Μὰ οἱ λίγες καλύβες τοῦ Ἀϊ-Δημήτρη, δὲν ἄργισαν νὰ πληθύνουν γιὰτὶ ὁ καλόγηρος ἔτρεχε στὰ χωριουδάκια καὶ μάζευε χωριάτες χωρὶς ἰδιοκτησίες καὶ τσοπάνηδες ἀπὸ τὰ μικροχώρια. Καὶ τὰ καλυβόσπιτα πλήθυναν γύρω στὸν Ἀϊ-Δημήτρη βορεινά, πίσω ἀπὸ τὰ βουνά, ἀπέναντι στὴ Σαμοθράκη, ἦταν ἓνα χωριουδάκι στὸ μέρος ποὺ λέγουν σήμερα Λιμναροῦ βουνάρι. Οἱ τσοπάνηδες εἶχαν σκορπίσει καὶ ἀφήσαν τὸ χωριό τους, ἕξ αἰτίας ποὺ ἔγιναν σεισμοὶ καὶ βούλιαζε τὸ χωριό τους. Εἶχαν κάμει καλύβες μέσα στὴ μεγάλη λαγκαδιὰ τοῦ Μορταροῦ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἔφερε ὁ καλόγηρος καὶ τοὺς ἔβαλε καὶ ἔκαμαν καλύβες στὸ ὄροπέδιο ποὺ εἶναι ἀπάνω ἀπὸ τὸν Ἀϊ-Δημήτρη, στὴ τοποθεσία τοῦ σημερινοῦ χωριοῦ. Στὸ βάθος τοῦ βορεινοῦ κάμπου στὴ τοποθεσία Κώχη, μερικοὶ τσοπάνηδες δὲν περνοῦσαν καλὰ μὲ τοὺς γειτόνους των ἀπὸ τὸν Ἀϊ-Θόδωρο καὶ τοῦ Φραντζῆ. Καὶ αὐτοὺς τοὺς πῆρε ὁ καλόγηρος στὸ καινούργιο χωριουδάκι. Σὲ ὅλους ἔλεγε:

— Ἀφήστε τοὺς ἄλλους ποὺ φράγεψαν. Στυλο τῆς ὀρθοδοξίας θὰ τὸ κάμω τὸ χωριουδάκι μας καὶ θὰ τὸ λέμε Ἀγρίδια, ἕξ αἰτίας ποὺ πρῶτοι οἱ Ἀγριδιανοὶ μὲ ἄκουσαν καὶ ἦλθαν ἀπὸ τὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ νησιοῦ καὶ θεμέλιωσαν ἐδῶ.

Τὸ χωριουδάκι μεγάλωσε καὶ γιὰ ἐκκλησία εἶχαν τὸν Ἀη-Δημήτρη. Ὅταν στὰ 1626 ὁ Πατριάρχης Κύριλλος ὁ Λούκαρις, καθήρεσε τὸν Ἀθανάσιο ἀπὸ τὸν θρόνο τῆς Ἰμβρου, τότε ὁ καλόγηρος ἔβαλε τοὺς χωριάτες καὶ ἔχτισαν στὸ ὄροπέδιο ἓνα ἄλλο ἐκκλησιάκι τὸν «Εὐαγγελισμό», γιὰ τὴν καλὴ εἶδηση ποὺ ἔμαθαν. Καὶ ὅταν ἦλθε ὁ νέος δεσπότης ὁ Σωφρόνιος (1627), πῆγε καὶ λειτούργησε μαζὶ μὲ τὸν καλόγηρο στὰ δυὸ ἐκκλησιάκια. Καὶ μὲ τὰ χρόνια στὸ χωριὸ αὐτὸ μαζεύτηκαν ὅλοι οἱ τσοπάνηδες ἀπὸ τὸ Μάρμαρο, τὸ Μεσάδι, Χαϊάδο, Ρίχια καὶ ἄλλες μακρυνὲς ἐνορίες καὶ στὰ 1680 τὰ Ἀγρίδια ἔχουν περισσότερα ἀπὸ ἑκατὸ σπίτια. Ἀργότερα κατὰ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνα, πάντως ὄχι ἔνωρίτερα ἀπὸ τὰ 1740, τὸ χωριουδάκι Καλύφες, κοντὰ στὸ Μετόχι τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, μετακομίστηκε καὶ αὐτὸ στὰ Ἀγρίδια, γιὰτὶ εἶχαν καθημερινὲς φιλονεικίες μὲ τοὺς καλογήρους τοῦ μετοχιοῦ καὶ τοὺς Γλυκιανούς.

Τὰ Ἀγρίδια εἶχαν τὸν περασμένο αἰῶνα τοὺς μεγαλύτερους τσο-

πάνηδες. Κανένας δὲν εἶχε λιγώτερα ἀπὸ 300 αἰγοπρόβατα. Ἔχουν καὶ μέρος κατάλληλο γιὰ κτηνοτροφία, ἀπέραντο, ὅλη τὴ Μεσσαρία καὶ τὸ βορεινὸ μέρος τοῦ νησιοῦ μὲ τις πολλὰς λαγκαδιές. Ἡ μεγάλη λαγκαδιὰ τῆς κεντρικῆς Ἰμβρου, ποὺ κατηφορίζουν ὅλα τὰ νερὰ τῶν βουνῶν, εἶναι τὴν ὥρην γεμάτη ἐλαιόδενδρα καὶ τὸ χωριὸν ἔχει πλούσιο εἰσόδημα ἀπὸ τὸ ἐλαιόλαδο.

Τὸ χωριὸν ἀπὸ τὸ χαμήλωμα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ψήλωσε κατὰ τὸ ὄροπέδιο καὶ τὸ ἐκκλησιάκι ἔμεινε στὴν ποδιά τοῦ χωριοῦ. Μὰ οἱ Ἀγριδιανοὶ ἂν καὶ ἔχουν ὡς ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ τὸν Εὐαγγελισμό, θεωροῦν ὅμως ὡς προστάτη τοῦ χωριοῦ τὸν Ἅγιο Δημήτριον καὶ κάμνουν κάθε χρόνο πανηγύρι στὶς 26 τοῦ Ὀκτώβρη. Τὴν ἐκκλησία δὲ τοῦ χωριοῦ τὸν Εὐαγγελισμό τὴν ξανάχτισαν ἀπὸ τὰ θεμέλια στὰ 1832, ὅταν ἦταν δεσπότης ὁ Ἰωσήφ. Στὰ ἐγκαίνιά της, ποὺ ἔγιναν στὶς 15 Αὐγούστου, ἔσφαξαν πολλὰ βώδια, καὶ ἀπὸ τότε ἔμεινε συνήθεια στὰ Ἀγρίδια νὰ πανηγυρίζουν καὶ νὰ σφάζουν βώδια κάθε χρόνο στὶς 15 Αὐγούστου. Τὸ κρέας τὸ βράζουν καὶ τὸ μοιράζουν στὰ σπῆτια καὶ στοὺς ἐπισκέπτες. Τὴν ἐκκλησία τὴν ἀνακαίνισαν καὶ τὴν μεγάλωσαν στὰ 1928 μὲ συνδρομὰς τῶν πατριωτῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ, μὲ πέτρες πελεκητές, σήμερον δὲ εἶναι ἡ καλλίτερη τοῦ νησιοῦ. Ἀπὸ τὸ 1815 εἶχαν γραμματοδιδάσκαλο, δημοτικὸ δὲ σχολεῖο ἔχτισαν στὰ 1864. Στὰ 1908 τοὺς ἔχτισε καινούριον σχολικὸν χτήριον ἕνας πατριώτης τῶν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, μέσα στὸ ὁποῖον τὰ παιδιὰ μαθαίνουν τὰ πρῶτα γράμματα.

Περισσότερα ἀπὸ τριακόσια χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε ποὺ θεμελιώθηκε τὸ χωριόν. Γενεές πέρασαν, τὸ ὄνομα τοῦ θεμελιωτοῦ καλογήρου ξεχάστηκε, ὁ δεσπότης Ἀθανάσιος ἦταν ἄγνωστος καὶ τὸν ἔβγαλαν στὴ μέση οἱ τελευταῖες μελέτες. Μὰ ὅποιος πηγαίνει στὰ Ἀγρίδια, λίγο πρὶν νὰ μπῆ στὸ χωριὸν θὰ δῆ στὸ χαμήλωμα μέσα σὲ δένδρα ἕνα μικρὸν ἐξωκκλήσιον. Εἶναι ὁ Ἅϊ-Δημήτριος, ὅπου ξαναβάφτιζε τὰ μωρὰ τοῦ νησιοῦ ὁ καλογερόπαπας, καὶ μόνον αὐτὸ μᾶς θυμίζει τὰ παλιὰ χρόνια καὶ τις ἔμορφες παραδόσεις τοῦ νησιοῦ.

Α. ΖΑΦΕΙΡΙΑΔΗΣ

ΤΟ ΓΛΥΚΥ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΟΙΝΟΥΔΙ

ΟΙ ΔΥΟ ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΝ ΙΜΒΡΩ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΝ ΚΙΝΗΣΙΝ

Ἡ Ἰμβρος, νῆσος γεωργικὴ καὶ κτηνοτροφικὴ, ἀνέκαθεν ἦτο αὐτάραχος. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ὁ βίος ἦτο ἀπλοῦς, ἀπηλλαγμένος τῶν σημερινῶν κοινωνικῶν ἀπαιτήσεων, ἀπελάμβανον ἐκ τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα πρὸς συντήρησίν των. Ἐξ ἄλλου οἱ ἀπορώτεροι ἀπήρχοντο εἰς Μ. Ἀσίαν ὡς ἐργάται καὶ μετὰ τινα ἔτη ἐπανήρχοντο ἀποκομίζοντες τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας των, πολὺ ἢ ὀλίγον ἀναλόγως τῆς ἀτομικῆς ἐκάστου ἀποταμιευτικῆς ἰκανότητος, ἀλλ' ἀρκετὸν πάντως πρὸς καλλιτέρευσιν τῆς ἐν Ἰμβρῳ οἰκονομικῆς θέσεώς των. Προετιμᾶτο δὲ ἡ Ἀνατολὴ καὶ ὡς πλησιέστερα ἀλλὰ καὶ ὡς χώρα μυθικῆ πλούτου καὶ εὐμαρείας, ὡς ἐχαρακτηρίζετο τότε ὑπὸ τῶν ἐντοπίων.

Ὁ τρόπος ὅμως οὗτος τῆς ζωῆς εἰς νῆσον ἀλίμενον καὶ στερουμένην οἰασδήποτε ἐμπορικῆς καὶ συγκοινωνιακῆς κινήσεως, ὅσον καὶ ἂν καθίστα τὸν βίον ἄνετον, ἐπειδὴ περιορίζετο εἰς πρωτογόνου συντηρήσεως μέσα, ἦτο μᾶλλον φυτοζωΐα, μηδεμίαν ἐγγυωμένη πρόοδον. Οἱ εἰς Μ. Ἀσίαν μεταβαίνοντες, διαμένοντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔνεκα τῆς ἐργασίας των εἰς ἀπόκεντρα χωρία, ἐπανήρχοντο μετὰ τινα ἔτη εἰς τὴν πατρίδα των ἔστω καὶ εὐπορώτεροι παρ' ὅ,τι ἦσαν πρότερον, πλην τῶν ὀλίγων τουρκικῶν, τὰ ὁποῖα ἐψέλλιζον ἐν ἀθλιεστάτῃ καὶ ταῦτα προφορᾷ, οὐδὲν ἕτερον στοιχεῖον ἠθικῆς ἀνωτερότητος ἀποκομίζοντες. Ἐξηκολούθουν νὰ εἶναι οἱοὶ ἦσαν καὶ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς των, ἐργάται ἀπλοῖ, χειρῶνακτες, ἐν πολλοῖς δὲ κατώτεροι καὶ τῶν ἄλλων πατριωτῶν των.

Ἡ κατάστασις αὕτη ἐξηκολούθει μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὅποτε δύο ἀδελφοὶ ἱερομόναχοι ἐκ Γλυκέως καταγόμενοι, οἱ ἀοίδιμοι διδάσκαλοι Βαρθολομαῖος καὶ Κύριλλος, ἐκπαιδευθέντες ἐν τῇ ἀκμαζούσῃ τότε Σχολῇ τῶν Κυδωνιῶν, ἴδρυσαν εἰς τὸ παρὰ τὸ

Γλυκὸ εὗρισκόμενον Μετόχιον τῶν Ταξιαρχῶν τὸ πρῶτον ἐν Ἰμβρῳ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον. Εἰς τὸ Σχολεῖον τοῦτο ἐφοίτων πολλοὶ φιλομαθεῖς νέοι, προερχόμενοι ἀπὸ ὅλα τὰ χωρία τῆς νήσου. Καὶ ἐντεῦθεν ἀρχεται ἡ πρώτη πνευματικὴ κίνησις ἐν Ἰμβρῳ.

Ἄλλὰ τὸ σχολεῖον τοῦτο ἦτο μᾶλλον ἱεροδιδασκαλεῖον, οὐ μόνον διότι οἱ διδάσκοντες ἐν αὐτῷ ἦσαν ἱερομόναχοι, ἀλλὰ καὶ διότι πρὸς

Κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ

διδασκαλίαν ἐχρησιμοποιοῦντο κυρίως βιβλία ἐκκλησιαστικά (ἡ Ὁκτῆχος, τὸ Ψαλτήριον, ὁ Ἀπόστολος). Οὐχ ἦτον ὑπῆρξε διὰ τὴν νήσον τὸ πρῶτον σάλπισμα πρὸς νέαν ζωὴν. Ἐκτοῦ σχολείου τούτου λαβόντες τὰ πρῶτα φῶτα καὶ ἐπεκτείναντες βραδύτερον τὰς σπουδὰς των καὶ εἰς ἀνωτέρας τοῦ ἐξωτερικοῦ σχολιάς, ἀνεδείχθησαν ὡς πρῶτοι τῆς νήσου ἀναμορφωταὶ οἱ ἀοίδιμοι διδάσκαλοι, ὁ Γεώργιος Στέκας (ἐκ Γλυκέος), ὁ μετονομασθεὶς Λογιώτατος, ὁ Κυριακὸς Παναγῆς (ἐκ Πανα-

γίας), ὁ Εὐστράτιος Νικολαΐδης (ἐξ Ἀγριδίων) καὶ ὁ διαπρεπὴς θεολόγος καὶ ἱεροκῆρυξ Νικηφόρος Γλυκᾶς, Μητροπολίτης Μηθύμνης. Οὕτω μετὰ τινὰ ἔτη διὰ τῶν ἀνωτέρω διδασκάλων ἰδρύθησαν δύο Ἑλληνικὰ σχολεῖα, τὸ ἐν ἐν Παναγίᾳ καὶ τὸ ἕτερον ἐν Σχοινοῦδίῳ. Καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου γενήσεται λόγος ἄλλαχοῦ. Τὸ δὲ ἐν Σχοινοῦδίῳ ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ Εὐστρατίου Νικολαΐδου καὶ εἶναι τὸ πρῶτον ἐν τῇ νήσῳ Ἑλληνικὸν σχολεῖον ὅπου ἐδιδάσκοντο ἐγκύκλια μαθήματα. Τὸ ἱερὸν τοῦτο φυτώριον, εἰς τὸ ὁποῖον προσήρχοντο φιλομαθεῖς νέοι ἀπὸ ὅλα τὰ χωρία τῆς νήσου, δὲν ἐβράδυνε νὰ φέρῃ τοὺς καρπούς του, διότι ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἱδρυτοῦ του εὗρε τὸν κατάλληλον ἐμψυχωτήν. Ὁ ἀείμνηστος Εὐστράτιος Νικολαΐδης ὑπῆρξε διὰ τὴν Ἰμβρον ἄλλος Πεσταλότσης. Ἡ ἀγαθότης τῆς ψυχῆς του, ἡ εὐγένεια τῶν αἰσθημάτων του, τὸ προσηνὲς καὶ εὐπροσήγορον τοῦ ἥθους του, ἡ πρα-

κτικότης καὶ τὸ εὐμέθοδον τῆς διδασκαλίας του, τὸ ἀνεπίληπτον τῆς συμπεριφορᾶς του, ὁ μέγας ἐνθουσιασμός μετὸν ὁποῖον ἐδίδασκε τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ συγγράμματα, ἡ παροιμιώδης φιλοπονία του καὶ τόσα ἄλλα προτερήματά του ἀφῆκαν μεταξὺ τῶν μαθητῶν του καὶ τῶν συμπολιτῶν του τὴν καλλιτέραν ἀνάμνησιν. Πᾶν ὅ,τι ἐδίδασκεν ἐγίνετο κτῆμα τῶν μαθητῶν. Ἐν γένει ἦτο τύπος ἐναρέτου ἀνδρός. Ἦτο ἀνεξάντλητος εἰς τὴν ἀφήγησιν διαφόρων ἱστοριῶν, ἠθικοθρησκευτικῶν διηγημάτων καὶ ποικίλων ἀνεκδότων, ἅτινα μετὰ ἀπαράμιλλον χάριν ἀφηγεῖτο ἐνώπιον τῶν ἀκροατῶν του. Τοὺς μαθητάς του ἠγάπα ὡς ἴδια ἑαυτοῦ τέκνα, οἱ ὅποιοι ἐξ ἄλλου τὸν περιέβαλλον μετὰ ἀπειρον σέβας. Δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολὴ νὰ προσθέσω ἐνταῦθα, ὅτι πολλὰ ὠφελήθη ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ σπανίου τούτου χαρακτῆρος (διότι ὑπῆρξα καὶ ἐπὶ τινὰ χρόνον μαθητῆς του περὶ τὰς δυσμάς τοῦ βίου του εὐρισκομένου) καὶ ἰδίως ἐκ τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας του, ἦν εὕρισκον ἐν πολλοῖς σύμφωνον πρὸς τὰς νεωτέρας διδασκαλικὰς μεθόδους.

Ἐκ τοῦ σχολείου του, ἐφωδιασμένοι μετὰ ἐγκυκλοπαιδικώτερα στοιχεῖα, ἐξῆλθον πολλοὶ χρηματίσαντες ὡς διδάσκαλοι εἰς τὰ ἄλλα τῆς νήσου σχολεῖα. Πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς διδάσκαλοι καὶ εἰς κοινότητας ἐκτὸς τῆς νήσου. Εἰς τὴν Λῆμον ἰδίως προετιμῶντο οἱ διδάσκαλοι τῆς Ἰμβρου, διότι καὶ φιλοπονώτεροι ἦσαν καὶ καθήκοντα ἱεροψάλτου ἠδύναντο νὰ ἀναλάβουν. Διότι εἰς τὰ μικρὰ χωρία καὶ μέχρι πρὸ ὀλίγου ἀκόμη καιροῦ τὰ δύο ναῦτα ἐπαγγέλματα ἦσαν ἀλληλένδετα. Ὁ διδάσκαλος πρὶν διορισθῆ ἔπρεπε πρῶτον νὰ δοκιμασθῆ ὡς ψάλτης καὶ ἀναλόγως νὰ κριθῆ ἡ ἀξία του. Οὕτως ἐντὸς ὀλίγου τὰ περισσότερα χωρία τῆς Λήμου ἐπληρώθησαν Ἰμβρίων διδασκάλων. Ἡ Ἰμβρος τοιοῦτοτρόπως διὰ τῶν πρώτων τούτων διδασκάλων μετέδωκε τὰ πρώτα φῶτα εἰς τὴν Λῆμον καὶ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος συντελεστὴς τῆς ἐν αὐτῇ πνευματικῆς κινήσεως.

Ἄλλ' εἰς τὴν Λῆμον συμβαίνει κατὰ διαφορετικώτερον. Εἰς αὐτὴν, ὀλιγώτερον τῆς Ἰμβρου παραγωγικὴν εἰς κτηνοτροφικὰ καὶ γεωργικὰ προϊόντα, ἀλλὰ περισσότερον πικνοκατοικημένην, οἱ κάτοικοι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἕνεκα τῶν λαμπρῶν λιμένων της (διότι ἐκτὸς τοῦ περιφήμου λιμένος τοῦ Μούδρου ἔχει καὶ ἄλλους ἀξιολόγους λιμένας), ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὸ λεπτόγειον τῆς χώρας, λίαν πρωΐμως ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ναυτιλίαν. Ἡ Λῆμος ἀνεκαθεν διεκρίνετο διὰ τὸ ναυτικόν της. Τὰ πλοῖα αὐτῆς διαφόρου χωρητικότητος ἐταξίδευαν εἰς ὅλους τοὺς λιμένας τῆς Μεσογείου καὶ πρὸ παντὸς εἰς τοὺς λιμένας τῆς Αἰγύπτου. Διὰ τοῦ ναυτικοῦ των δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐπιδοθοῦν καὶ εἰς τὸ ἀρρήκτως μετὰ

τῆς ναυτιλίας συνδεόμενον ἐμπόριον. Πολλοὶ Λήμνιοι καὶ ἰδίως τὰ τέκνα τῶν ναυτικῶν ἤρχισαν νὰ ἐγκαθίστανται εἰς Αἴγυπτον ἐπιδιδόμενοι εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἐντὸς ὀλίγου εἰς χιλιάδας ἀνέρχοντο οἱ εἰς Αἴγυπτον ἀποκατεστημένοι Λήμνιοι, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἀπέκτησαν μεγάλας περιουσίας. Διεπιστώθη καὶ ἐνταῦθα ἡ ἀλήθεια, ὅτι ὅσον μία χώρα στερεῖται φυσικοῦ πλούτου, τόσον οἱ κάτοικοι αὐτῆς γίνονται δραστηριώτεροι καὶ προοδευτικώτεροι. Οἱ Λήμνιοι ἄν καὶ ἦττον φιλομαθεῖς ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς Ἰμβρίους, ἀνεδείχθησαν διὰ τὸν ἀνωτέρω λόγον ἰκανώτεροι ἐν τῷ πρακτικῷ σταδίῳ.

Τὸ παράδειγμα τῶν Λημνίων εὔρε μμητὰς καὶ μεταξὺ τῶν Ἰμβρίων καὶ πρὸ παντὸς μεταξὺ τῶν τελειοφοίτων τοῦ ἐν Σχοινοιδίῳ σχολείου, εὐρισκομένων εἰς στενωτέραν μετὰ τῶν Λημνίων ἐπικοινωνίαν. Εἰς τοῦτο δὲν ἔπαυσε νὰ τοὺς παρακινῇ καὶ ὁ διδάσκαλός των Εὐστ. Νικολαΐδης, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε κληθῆ εἰς Λῆμνον ὡς διευθυντῆς τοῦ ἐκεῖ ἀρτισυστάτου Ἑλληνικοῦ σχολείου. Καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἄρχεται διὰ τὴν νῆσον μία νέα κίνησις γενική, εἰς ἣν πρωτοστατεῖ πάντοτε τὸ Σχοινοῦδι. Ἐντὸς μιᾶς πενηκονταετίας οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ἐγκατασταθέντες Ἰμβριοὶ ἀνέρχονται εἰς ἑκατοντάδας. Ὡς ἦτο ἐπόμενον ἔκτοτε τὸ πρὸς τὴν Ἀνατολὴν ρεῦμα, ὅπερ ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε προσλάβει μεταναστευτικὸν χαρακτῆρα, ἀνεστάλη καὶ ἔγινεν ἀραιότερον.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων ἐξάγεται, ὅτι τὰ δύο χωριὰ τῆς νήσου, τὸ Γλυκὺ καὶ τὸ Σχοινοῦδι, τὸ μὲν πρῶτον διὰ θεωρητικῆς μάλλον, τὸ δὲ δεύτερον διὰ πρακτικώτερης μορφώσεως, ἔδωκαν τὴν πρώτην ὄθησιν πρὸς δημιουργίαν νέας ζωῆς καθ' ὅλην τὴν νῆσον. Ἡ κίνησις ὅμως αὕτη εἴτε ὑπὸ τὴν μίαν, εἴτε ὑπὸ τὴν ἄλλην ἔποψιν ἐξεταζομένη, ὅσον ἐπωφελῆς καὶ ἂν θεωρῆται, ἐπήνεγκε σὺν τῷ χρόνῳ τὴν σήμερον παρατηρουμένην ἀραίωσιν τοῦ πληθυσμοῦ. Διότι πολλοὶ ἔκτος τῆς Αἰγύπτου ἤρχισαν νὰ ἐγκαθίστανται καὶ εἰς ἄλλας χώρας τοῦ ἐξωτερικοῦ, εἰς Ἀμερικὴν, Ν. Ἀφρικὴν, Αὐστραλίαν. Ἡ ἀραίωσις δὲ αὕτη θὰ ἐλάμβανεν εὐρύτερας διαστάσεις μετὰ τὸν τελευταῖον εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, ἐὰν δὲν ἐτίθεντο περιορισμοὶ εἰς τὴν μεταναστευτικὴν κίνησιν τῶν πληθυσμῶν τῶν κρατῶν.

Ἦδη, ἐὰν θελήσωμεν νὰ συγκρίνωμεν τὴν προτέραν ζωὴν τῶν κατοίκων πρὸς τὴν σημερινήν, θὰ ἴδωμεν, ὅτι τότε οἱ κάτοικοι ἔζων βίον ἀπλούστερον καὶ ἦσαν εὐτυχέστεροι. Ἀλλὰ δὲν πρέπει ἐνεκα τούτου νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἡ κατάστασις ἐκείνη ἦτο προτιμωτέρα τῆς σημερινῆς. Αἱ συνθῆκαι τοῦ βίου ἠλλαξαν ἐπαισθητῶς καὶ αἱ ἀνάγκαι

τῶν ἀνθρώπων ἐπολλαπλασιάσθησαν. Ὁ δὲ ὑπὸ ποικίλας μορφᾶς δια-
 διδόμενος ὄλονεν πολιτισμὸς καὶ εἰς τὰ μᾶλλον ἀπόκεντρα μέρη διὰ
 τῶν τελειότερων συγκοινωνιακῶν μέσων, ἀπαιτεῖ δαπάνας, πρὸς τὰς
 ὁποίας οἱ κάτοικοι τῶν μικρῶν μερῶν ὡς ἡ Ἰμβρος, ἀποζῶντες ἀπὸ
 μόνα τὰ προϊόντα τοῦ τόπου των ἀδυνατοῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν. Ἀπαι-
 τεῖται ρευστὸν χρῆμα πρὸς ἀντιμέτωπισιν τῶν ἀναγκῶν του καὶ πρὸς
 ἀποτελεσματικωτέραν ἐκμετάλλευσιν τοῦ φυσικοῦ πλούτου των. Καὶ τὸ
 ρευστὸν τοῦτο χρῆμα μόνον ἔξωθεν ἐρχόμενον θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξαγάγη
 τοὺς κατοίκους ἀπὸ τὰς οικονομικὰς των δυσχερείας. Διὰ ταῦτα πρέπει
 εὐφρόμως ν' ἀνακαλῶμεν εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τοὺς πρώτους ἐκείνους
 συντελεστάς τῆς σημερινῆς καταστάσεως.

Κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ

*Ἰμβριοὶ φοιτηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης καὶ τοῦ Πανεπιστη-
 μίου Ἀθηνῶν μετὸν ἱερέα Παναγιώτην Κατάκαλον ἐν τῷ μέσῳ, πρὸ
 τοῦ μεγάρου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως ἐν Παναγίᾳ.*

Η βορεία ανοικία της Παναγίας, πρωτενοσίσης της Ίμβρου.

ΕΞΩΚΚΛΗΣΙΑ

Σὲ κάθε ἐπισκέπτη τῆς Ἰμβρου εἶναι κάτι ποὺ τοῦ κάμνει ξεχωριστὴ ἐντύπωση. Τοῦ διεγείρει ἀπεριόριστο τὸν θαυμασμό. Τὸν συγκινεῖ βαθειὰ καὶ τὸν κάμνει μυστικιστὴ. Δὲν εἶναι ἡ ὁμορφιά τῆς ἡ φυσικῆ. Οὔτε οἱ δροσερὲς καὶ καθαρὲς πηγὲς τῆς. Οὔτε ἡ φιλόφρονη ὡς τὴν ὑποχρέωσι φιλοξενία τῶν κατοίκων τῆς. Εἶναι ἡ πληθώρα κάποιων πρωτόγονων καλυβιῶν ποὺ ὑψώνονται σὲ κάθε μικρὴ ἀπόστασι : Εἶναι τὰ γραφικὰ ἐξωκκλήσια. Ταπεινὰ μνημεῖα μιᾶς ὑψηλῆς ιδέας. Ἐκδήλωσι μιᾶς βαθειᾶς καὶ πλούσιας θρησκευτικότητος, θερμῆς καὶ εἰλικρινοῦς ἀγάπης πίστεως. Καρπὸς καρδιῶν εὐγενικῶν καὶ ἀκραιφνῶς χριστιανικῶν. Ἔργα ποὺ τιμοῦν τοὺς πιστοὺς ἰδρυτὰς τῶν.

Σπαρμένα στὴν ἄγρια ἐξοχὴ δίνουν μιὰ ἐξαιρετικὴ χάρι καὶ ἡμερότητα στὴ φύσι, τὸ μεγάλο αὐτὸ ναὸ τοῦ Θεοῦ. Κυριαρχοῦν σὲ κάθε ὑπερήφανη βουνοκορφή. Πλαγιαῖζον σὲ κάθε ὁμορφῆ βουνοπλαγιά. Κοιμοῦνται ἤσυχα κάτω ἀπὸ τὴν παχειὰ σκιά τῆς πυκνοφυτευμένης ρομαντικῆς λαγκαδιᾶς. Μέσα στὴν ἐρημιὰ καὶ τὴν ἀγριὰδα τῶν βουνῶν δίνουν μιὰ γλυκεῖα παρηγοριά, μιὰ πρωτότυπη γοητεία, μιὰ δλύμπια ὁμορφιά. Στ' ἀντίκρουσμά τους ὁ κουρασμένος ζευγολάτης ἀντλεῖ πίστι γιὰ τὸ ἔργο του, ξεχνῶντας ἔτσι τὴν ἡμερησία κούραση. Ὁ ὀλομόναχος μέσα στὰ σκοτεινὰ δάση τσοπάνος χαρὰ καὶ ἀσφάλεια. Δὲν ἀνησχοῦν, γιὰτὶ ἔχουν ἀκράδαντη πίστι στοὺς ἅγιους, γιὰ τοὺς ὁποῖους στήθηκαν τὰ ἐκφραστικὰ αὐτὰ μνημεῖα τῆς λαϊκῆς πίστεως καὶ εὐλαβείας.

Τὰ ἐξωκκλήσια ! Ἡ μεγάλη αὐτὴ καὶ πλούσια κληρονομία τῶν προγόνων μας. Τὰ πολλὰ αὐτὰ δείγματα ἐνὸς ἀνώτερου θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ γενναία παρακαταθήκη τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, τῆς ἀλληλεγγύης, τῆς ἀγάπης. Τὰ ἐξωκκλήσια ποὺ ἄκουσαν τὴν γεμάτη ἀπὸ παράπονο φλογέρα τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἄδολου τσοπάνου. Τὴν ὀλόψυχη προσευχὴ τοῦ ταπεινοῦ. Τὴν ἐξομολόγησι ψυχῶν πονεμένων, ποὺ ἡ μοναξιά καὶ ἡ μυστικὸπαθη σιγαλιὰ τοῦ ἐξωκκλησιοῦ τὰ τρά-

Πατηρυική έξοδος τοῦ μητροπολίτου καὶ τοῦ λοιποῦ κλήρου ἐκ τοῦ μεγάρου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως κατὰ τὴν τελετὴν τῆς δευτέρας Ἀναστάσεως ἐν Παναγίᾳ.

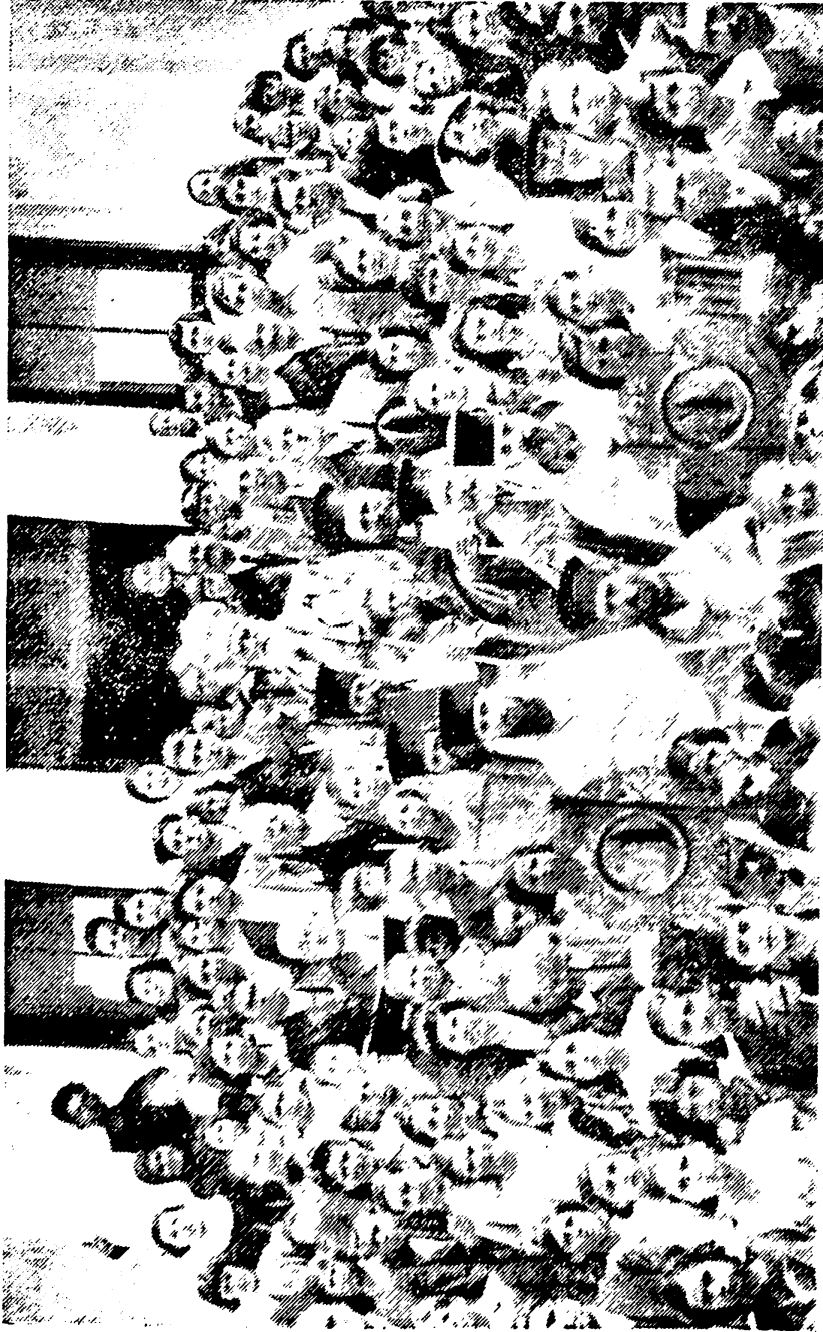
βηξε χωριστὰ στὴ θαμπὴ καντήλα νὰ τὶς ἀνακουφίσῃ, νὰ μερισθῇ τὸν σκληρὸ πόνο, ποὺ σὰν ὕπουλο σαράκι κατατρῶγει τὰ σωθικά τους.

Πόσες χαρούμενες καὶ ζωηρὲς ἐντυπώσεις δὲν μοῦ φέρνει στὸ νοῦ ἡ ἱερὴ αὐτὴ λέξι! Πόσες ἀθῶες διασκεδάσεις! Πόσα γέλια! Μὰ καὶ πόση θερμὴ καὶ ἄδολη ἀγάπη δὲν πλημμυρίζει τὴν ψυχὴ μου! Μὲ νοσταλγία τὶς θυμᾶμαι καὶ στὴ θύμησί τους μόνο σκιρτᾶ ἡ καρδιά μου ἀπὸ δυνατὴ χαρὰ. Μακρυνὰ τώρα στὴν ἄχαρη ξενητεία, σὰν μιὰ ὀπτασία ἀπέραντης εὐτυχίας περνοῦν ὅλες οἱ εὐχάριστες εἰκόνες μιᾶς ὑπέροχης ζωῆς, ποὺ χρωστοῦν τὸν ζωηρὸ χρωματισμὸ τους στὰ πανηγύρια. Τὰ πρωινὰ εὐθυμα ξεκινήματα τῶν πανηγυριζόντων γιὰ τὰ μακρυνὰ καὶ ἐξοχικὰ ἐξωκκλήσια. Οἱ μακρυνὲς ἀρμάδες ποὺ σχηματίζουν τὰ σελλωμένα ἄλογά τους. Οἱ χαρωπὲς φωνοῦλες τῶν παιδιῶν. Ἡ μὲν ὅλη τὴν μεγαλειώδη ἀπλότητα θεία λειτουργία ποὺ ἔχει τὴν δύναμι νὰ παρακινῇ τὴν ψυχὴ σὲ μιὰ ἐνδόμυχη καὶ ὀλόψυχη προσευχή, σὲ μιὰ θεϊκὴ σωκρατικὴ ἔκστασι, σ' ἓνα πυθαγόρειο μυστικισμό. Τὰ πλούσια τραπέζια. Ἡ ποικιλία τῶν φαγητῶν. Ἡ μεγάλη ὄρεξι καὶ ἡ εὐδιάθετη καὶ σεμνὴ διασκέδασι. Ὡ! ὅλα αὐτὰ τὰ ἀπλά μὰ ὁμορφα ἔθιμα πόσο δὲν μὲ κάνουν νοσταλγὸ τους! Μὲ τὴ θύμησί τους μὲ τυραννοῦν ἀρκετὰ τώρα ποὺ βρίσκομαι μακρυνὰ τους. Ὅλες αὐτὲς οἱ εὐφρόσυνες ἀναμνήσεις σὰν πυρωμένα φίδια τσιμποῦν τὴν ξενητεμένη μου καρδιά. Ἡ νοσταλγία τους ἀφίνει ἓνα παχὺ καὶ ὀλόπικρο κατακάθι στὰ βράθια τῆς νοσταλγικῆς ψυχῆς μου. Πόσο θᾶθελα νάμαι ἓνα πετραδάκι στὸ τοῖχο τοῦ ταπεινοῦ καὶ γοητευτικοῦ ἐξωκκλησιοῦ! Νὰ ἀπολαμβάνω τὴ πρωτόγονη χαρὰ τῶν πανηγυριῶν! Νομίζω πὼς θᾶλλαξε ριζικὰ ἡ ζωὴ μου πάνω στὴ θεόρατη βουνοκορφή, ἢ στὴν μυστικὸπαθη μοναξιά τῆς λαγκαδιᾶς ἢ καὶ στὴν ἀμφιθεατρικὴ καὶ πανώρια πλαγιά, ποὺ στὰ πόδια τῆς ἀπλώνεται τὸ πράσινο καὶ πολύτιμο χαλὶ τῆς φύσης. Θᾶθελα πολλά... πολλά... Μὰ μιὰ ποὺ ἡ ξεγελάστρα θάλασσα μ' ἔφερε σὲ χῶρες μακρινές, ἀναίσθητες καὶ ἀσυγκίνητες στὶς τέτοιες ἄψογες χαρές, θᾶθελα μόνο τοῦτο: νὰ νοιώσουν οἱ ἀγαπητοὶ μου συμπατριῶτες τὸν ἀρχικὸ προσορισμὸ τῶν ἐξωκκλησιῶν.

* *

Μιὰ πιὸ προσεκτικὴ καὶ βαθύτερη ἐξέτασι τοῦ ἐθίμου τῆς κοινῆς τραπέζας ποὺ στρώνεται στὰ πανηγύρια θὰ καταλήξῃ στὸ ἀναμφισβήτητο συμπέρασμα: Τὸ ἔθιμο αὐτὸ εἶναι «αἱ ἀγάπαι» τῆς πρώτης χριστιανικῆς ἐποχῆς συνεχιζόμενες. Τὰ κοινὰ δηλαδὴ δεῖπνα ποὺ ἔκαμαν οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ μαζί μὲ τὴν θεία εὐχαριστία.

Ἡ Α. Σ. ὁ μητροπολίτης Ἰάκωβος μετὰ τῶν ἱερέων καὶ τοῦ ἐκκλησιασμοῦ πρὸ τοῦ μεγάρου τῆς
Ἱερᾶς Μητροπόλεως ἐν Παναγιά.

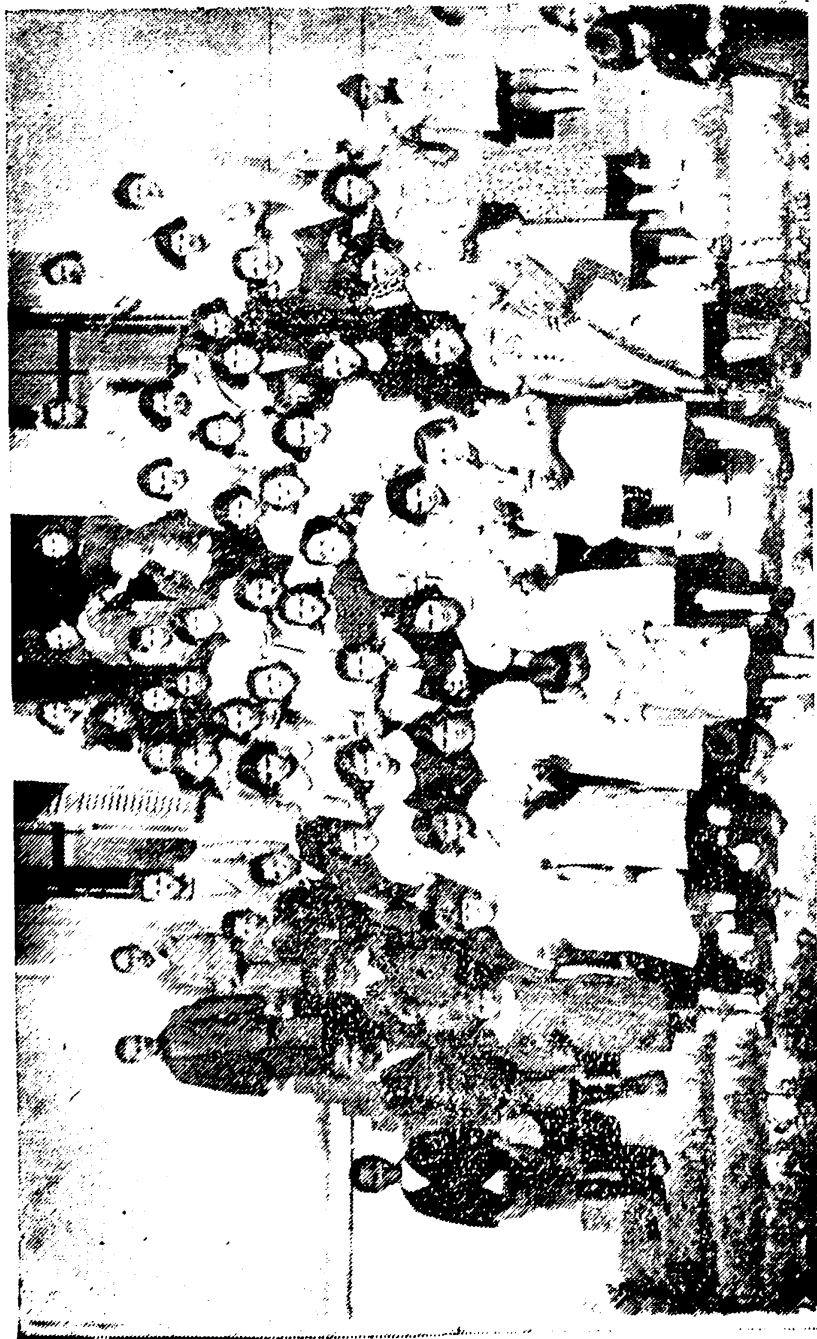
Τὸ ἴδιο σύστημα. Ὁ ἴδιος σκοπός: ἡ καλύτερη ἀλληλογνώρισις τῶν «ἀδελφῶν». Ἡ στενότερη ἐπαφή. Ἡ πλούσια σὲ φιλανθρωπικὰ ἔργα ἀγάπη. Σύστημα: τὸ ὁμαδικό. Τὸ κοινόβιο γιὰ νὰ χρησιμοποιήσω ὄρο μοναχικό. Τὸ πιὸ ἀρμόδιο γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση ἐνὸς τέτοιου ἱεροῦ, ὑψηλοῦ καὶ ἀνθρωπιστικωτάτου σκοποῦ. Γιατὶ στὴν ὥρα τῆς μεγάλης χαρᾶς, τῆς συνεστιάσεως ὁ ἄνθρωπος γνωρίζεται καλύτερα. Κι' ἔτσι κρούονται οἱ ἀρμονικὲς χορδὲς τῆς καρδιᾶς μας, γιὰ νὰ συνθέσουν τὸν ἀθάνατο ὕμνο τῆς ἀγάπης, ἀλληλεγγύης καὶ βοήθειας.

Ὁ σκοπὸς ἅγιος, ἱερός, ἀλτροϊστικός. Δυστυχῶς ὁμως τὸν παραβλέψαμε. Τὸν περιφρονήσαμε, γιὰ νὰ τὸν καταντήσουμε σκοπὸ ἄσκοπο, χωρὶς κανένα περιεχόμενο, κενό, ἄχρηστο. Γιατὶ ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ ἀπλή φιλοξενία στὸ τραπέζι τῶν πανηγυριῶν, κανένα ἄλλο ἀνώτερο σκοπὸ δὲν ἐξυπηρετοῦν τὰ ἐξωκκλήσια. Ἐνῶ μ' ὀλίγη καλὴ καὶ ἀνιδιοτελεῖ θέλησι, μὲ συστηματικὴ δουλειά, μὲ ὁμαδικὴ φροντίδα θὰ ἤμποροῦσαν νὰ γίνουν ἢ ἀνακούφισι τῶν πτωχῶν, ἢ περιποίησι τῶν ὀρφανῶν. Τὰ φυτώρια τῶν χριστιανικῶν δένδρων μὲ καρποὺς τὴν φιλανθρωπία καὶ τὴν ἐλεημοσύνη. Θὰ ἤμποροῦσαν ἀκόμα νὰ δώσουν γιὰ δημιουργικὴ ὠθησι στὴ πνευματικὴ μας ζωή. Τὰ ἐξωκκλήσια εἶναι ἕνας ἀνεκμετάλλευτος θησαυρός. Ἴσως στοὺς πολλοὺς νὰ φανῆ ἀστεῖο. Ἄλλὰ ἄς μὴ βιάζωνται. Θὰ ἐξηγηθῶ.

Ἡ εὐσεβὴς διάθεσι τῶν χριστιανῶν ποὺ τὰ ἔκτισε τὰ ἐπροίκισε μὲ ἀρχετοὺς πόρους. Ἄλλα π. χ. ἔχουν ἐλαιόδενδρα (Ἅγιος Νικόλαος στὸ Μάρμαρο μὲ 200 ἐλαιόδενδρα, Ἅγία Τριάς στὸ Χαμάδο μὲ 25 ἐλαιόδενδρα, Ἅγιος Ἀθανάσιος στὸν Λουτρό μὲ 30 ἐλαιόδενδρα κ. ἄ.). Μερικὰ διαθέτουν στρέμματα ὁλόκληρα χωραφιῶν (Ἅγιος Δημήτριος στὰ Λινοβρόγια μὲ 10 στρέμματα χωράφια, ἢ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου στὸ Μεσάδι μὲ 2 στρέμματα κ.τ.λ.). Καὶ τρίτη ὄχι καὶ τόσο εὐκαταφρόνητη ἐσοδεία εἶναι τὰ «κουλμπάνια» ποὺ σφάζονται κάθε χρόνο πάμπολλα καὶ ποὺ ἄδικα σκορπίζονται ὅλα στὰ τραπέζια. Ἡ ἐπιμελημένη καὶ προσεκτικὴ καλλιέργεια τῶν χωραφιῶν τους, ἢ περιποίησι τῶν ἐλαιόδένδρων καθὼς καὶ ἡ σχετικὴ οἰκονομία στὶς σπατάλες τῶν κουλμπανιῶν θὰ ἔφερναν ἕνα σεβαστὸ εἰσόδημα, χρήσιμο γιὰ τίς τόσες οἰκονομικὲς δυσχέρειες ποὺ πιέζουν τὸ νησί. Θὰ μποροῦσαμε μ' αὐτὰ τὰ χρήματα νὰ ἐλαφρώσουμε τὸν φτωχὸ προϋπολογισμό τῶν σχολείων μας, ποὺ κινδυνεύουν μέρα μὲ τὴν ἡμέρα νὰ μᾶς στερῆσουν τὸ πνευματικὸ τους φῶς, θὰ μποροῦσαν νὰ ἐπαρκέσουν σὲ τόσες καὶ τόσες ἀνάγκες κάθε λογῆς.

Αἱ μαθήτριά τοῦ Ἐπιταφίου τοῦ 1938 ἐν Πάρῳ.

Δὲν εἶναι ὅμως μόνο αὐτοὶ οἱ πόροι ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν τωρινῶν κτημάτων. Ἡ δραστηριότης μας ἔπρεπε νὰ τοὺς πολλαπλασιάσῃ, προσθέτοντας ἔτσι κάτι σ' ὅ,τι μᾶς παραδόθηκε.

Ἡ Α. Σεβασμιότης, ὁ ἀκούρατος καὶ δραστήριος ἐργάτης ὄχι μόνο τοῦ κυριακοῦ ἀμπελῶνος μὰ καὶ τῶν φυσικῶν, συνέστησε καὶ συνιστᾷ εἴτε μὲ ἐγκύκλια γράμματα εἴτε καὶ προφορικὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ πλούτου ποὺ κρύβουν τὰ ἔξωκκλήσια. Πρὸς πιστοποίησιν τῶν φλογερῶν του προοδευτικῶν καὶ ἀλτροῦστικῶν πόθων καὶ τῶν καθημερινῶν του συμβουλῶν γιὰ τὴν δεντροφύτευσιν καὶ ἐκμετάλλευσιν τῶν ἔξωκκλησιῶν παραθέτω ὀλόκληρον μιὰ ἐγκυκλιό του :

«Ἐντιμοὶ καὶ εὐλογημένοι χριστιανοὶ τῆς ἐν Ἰμβρῷ κοινότητος . . . . τέκνα ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ.

Ὡς γνωρίζετε ἤδη ἐκ τῶν ἀλληπαλλήλων εἰς τὰς ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις συστάσεων ἡμῶν, μετὰ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἱερᾶς συγκινήσεως παρακολουθοῦμεν τὰς ἐν ἔξωκκλησίαις συγκεντρώσεις καὶ τελετὰς ὄλων ὑμῶν, καθόσον εἰς ταύτας ὄχι μόνον τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα ἐκδηλοῦται ἀμείωτον καὶ ζωογονεῖται, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς μετεγενεστέρας γενεὰς καλλιεργεῖται καὶ μεταλαμπαδεύεται τοῦτο ἐν ὅλῃ τῇ ἀπλότητι διὰ τῆς εὐεργετικῆς διὰ τὰς πτωχὰς τάξεις κυρίως συνηθείας τῶν ἀπὸ κοινοῦ ἐστιάσεων, διὰ τῶν «ἀγαπῶν» τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ χριστιανισμοῦ.

Ἄλλ' ἵνα αἱ πανηγύρεις αὗται ἀποβῶσιν ἔτι μᾶλλον εὐεργετικαί, ἀνάγκη νὰ ἐκδηλώνωμεν τὰ κατακλύζοντα ἡμᾶς αἰσθήματα κοινωφελοῦς συναντιλήψεως ἔτι πρακτικώτερον καὶ συστηματικώτερον.

Γνωρίζετε τοὺς πόθους, τὰς σκέψεις καὶ τὰς κατευθύνσεις ἡμῶν.

Ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς ἔτους συνιστῶμεν πατρικῶς καὶ ἀξιοῦμεν, ὅπως τὰ ἔξωκκλήσια προικισθῶσι καταλλήλως καὶ ἀποβῶσι κέντρα ἐκδηλώσεων ἱερῶν αἰσθημάτων, πλουσιῶν πρακτικῶν σκέψεων καὶ ἐνεργειῶν. Ὁ ἐπίτροπος κάθε ἔξωκκλησίου τοῦντεῦθεν ὀφείλει τὸ 1/4 τῶν κατὰ τὰς πανηγύρεις καὶ ἱερᾶς λειτουργίας προσφορῶν τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν κρατῶν ὡς δικαιώματα αὐτοῦ, τῶν ὑπολοίπων τὸ μὲν 1/4 νὰ διαθέσῃ διὰ τὸν ἱερέα, τὸ τρίτον 1/4 διὰ τὴν περιποίησιν καὶ διατροφήν τῶν προσκυνητῶν, καὶ τὸ τελευταῖον 1/4 πάντως ὑπὲρ τῶν πνευματικῶν καὶ κοινωφελῶν ἀναγκῶν τῆς κωμοπόλεως, εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς ὁποίας εὐρίσκεται τὸ ἔξωκκλήσιον ἢ καὶ ὀλοκλήρου τῆς νήσου.

Ἐκ τοιούτων προσφορῶν καὶ ἱερῶν ἐκδηλώσεων βαθμιαίως πρέπει νὰ δημιουργηθῇ περιουσία ἐνὸς ἐκάστου ἔξωκκλησίου εἰς ἐλαϊό-

*Ἡ Α. Σ. ὁ μητροπολίτης Ἰάκωβος καὶ αἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει
Ἰμβριαὶ τρόφιμοι.*

*Ἰμβριοὶ πανηγυρισταί. Εἰς τὸ μέσον ἡ Α. Σ. ὁ μητροπολίτης
Ἰάκωβος καὶ ὁ κ. Θ. Νιάκος.*

δενδρα καὶ αἰγοπρόβατα ὑπὲρ τῶν γενικωτέρων ἀναγκῶν τῆς νήσου καθόλου.

Ἐξωκλήσιον τὸ ὁποῖον ἐντὸς πενταετίας δὲν θὰ ἀποκτήσῃ τοῦλάχιστον δέκα ἔλαιόδενδρα καὶ ἀνάλογα ἄλλα δένδρα καρποφόρα καὶ δέκα αἰγοπρόβατα θὰ τεθῆ εἰς ἀχρησίαν καὶ δὲν θὰ ἐπιτραπῆ εἰς τοὺς ἱερεῖς ἢ ἐν τούτῳ θεία καὶ ἱερὰ λειτουργία.

Ὁ ἐπίτροπος ἑνὸς ἐκάστου ἔξωκκλησίου θὰ ἐφοδιασθῆ διὰ τῆς μουχταροδημογεροντίας τῆς κωμοπόλεως του μὲ βιβλίον εἰδικὸν ἔγκριμένον ὑπὸ τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως, ὅπου καὶ θὰ καταχωρῆ τὴν σχετικὴν ὑπηρεσίαν».

Καθὼς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, μὲ τὸ πρακτικὸ πνεῦμα πὺ τὸν διακρίνει συνεβούλευσε πατρικά, ἠπέιλησε δὲ συνάμα τὸ κλείσιμο τῶν ἔξωκκλησιῶν, ἂν δὲν φυτεύσουν γύρω στὰ γυμνά ἔξωκκλήσια διάφορα δένδρα, ἔλαιόδενδρα, ἀμυγδαλιές καὶ ὅ,τι ἄλλο εὐδοκιμεῖ σὲ κάθε χῶμα. Τοῦ κάκου ὅμως. Ἡ φωνὴ του εἶναι φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ἐπιμένουμε νὰ μὴ συμμορφωθοῦμε μὲ αὐτὴν τὴν τόσο εὐεργετικὴν στὸ τόπο μας συμβουλή. Ἡ ἀμέλειά μας, τὸ ὀπισθοδρομικὸν μας πνεῦμα καὶ μερικὲς ἀντιπροοδευτικὲς προλήψεις—οἱ ὀδυνηρὲς αὐτὲς πληγὲς—πρὸσक्रοῦν στὴν ἐφαρμογὴ ἑνὸς πάρα πολὺ ὠφέλιμου καὶ ἀναμφισβήτητα προοδευτικοῦ σχεδίου. Καὶ γιὰ νὰ δείξω τὰ ὑπέρογκα ὠφελήματα πὺ θὰ προέκυπταν, ἐὰν ἐργαζόμεθα ὅπως ἀνωτέρω ἐξεθέσαμε, θὰ κατεβῶ σὲ οἰκονομολογικὲς λεπτομέρειες.

* * *

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἔξωκκλησιῶν μας φθάνει τὰ 250 περίπου. Ἄν σὲ 100 τοῦλάχιστο τὸ χῶμα ἐπέτρεπε τὴν εὐδοκίμησι ἔλαιοδένδρων, μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν συμβουλῶν τοῦ σεβασμιωτάτου, θὰ εἶχαμε ἕνα ἀρκετὰ μεγάλο ἀριθμὸ ἔλαιοδένδρων : τὸ ὀλιγώτερο 500 ! Θὰ ἄφιναν τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ὑπολογισμοῦ σὲ χρῆμα στὸν ἀναγνώστη. Ἡ ἐμπορικὴ ἐκτίμησί του θάναί πειὸ ἀκριβὴς καὶ ἀντιπροσωπευτικὴ τῆς πραγματικότητος. Μὰ δὲν θὰ σταματήσω. Τὰ δένδρα αὐτὰ φέρουν εἰσόδημα τὸ λιγώτερον 1000 ὀκάδες λάδι, δηλαδὴ σὲ χρῆμα 500 λίρες. Σ' ἄλλο πάλι μέρος εἶναι δυνατὴ ἢ καλλιέργεια 100 ἀμυγδαλιῶν μὲ χρηματικὸν εἰσόδημα 200 λιρῶν τὸ χρόνο. Ἄλλοῦ πάλι τὸ ποιὸν τῆς γῆς εἶναι κατάλληλον γιὰ ἄλλα δένδρα. Δένδρα ὀπωροφόρα, πὺ καὶ ἂν δὲν προσφέρουν κανένα χρηματικὸν κέρδος, χαρίζουν μιὰ ἄλλη ἀπόλαυσι : τὰ γλυκά τους φρούτα καὶ τὴν παχειὰ καὶ δροσιστικὴν σκιά τους. Πόσο πὺ θελκτικὴ θάταν ἡ χάρις καὶ γραφικώτερη ἢ ὁμορφιὰ δενδροφυτευμένων ἔξωκ-

Πανηγυρισται ἐκ Παναγίας εἰς τὸ ἐν Κεφάλῳ ἐξωκκλήσιον τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς.

κλησιῶν! Θᾶχαν κάτι τὸ κοινὸ μὲ τὰ μαντεῖα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότη-
 τας, πὸ ὑψώνοντο μέσα στὰ σκιερὰ καὶ κατάφυτα ἱερὰ ἄλση. Θᾶμοια-
 ζαν τὶς καταπράσινες φερέλπιδες δάσεις, ὅπου ἦσαν κατασπαρμένα τὰ
 ἱερὰ τῆς γηραιᾶς Αἰγύπτου. Θὰ χάριζαν στοὺς ἠλιοκαμένους πανηγυ-
 ριῶτες τὸν λυτρωμὸ ἀπὸ τὶς καυστικὲς ἀκτῖνες τοῦ καλοκαιριάτικου
 ἡλίου, πὸ σᾶν σφῆνες διαπεροῦν τὸ μυαλό τους πάνω στὴ διασκέδασι.

Ἄλλὰ ἄς γυρίσω στὸ οἰκονομικὸ μέρος πὸ εἶναι καὶ τὸ σπου-
 δαιότερο. Τρίτος παράγων — ὁ πρῶτος εἶναι τωρινῶν κληροδοτημά-
 των καὶ ὁ δεύτερος ἡ δένδροφυτεῖα γύρω στὰ ἔξωκκλήσια — ὄχι καὶ
 ἀσήμαντος γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησι τῶν ἀναγκῶν τοῦ νησιοῦ μας, εἶναι
 καὶ κάποια οἰκονομία στὰ κουμπάνια. Δὲν εἶμαι ἀντίθετος στὶς θυσίες.
 Κι' οὔτε θέλω τὴν κατάργησι ἑνὸς τέτοιου ἁγίου καὶ χαρακτηριστικοῦ
 ἐθίμου. Θέλω μόνο νὰ προλάβω τὴν ἀλογάριαστη σπατάλη. Γιατὶ ἀντὶ
 νὰ σπαταλῶνται ἄσκοπα 300 κουμπάνια πὸ σφάζονται πάνω-κάτω
 τὸ χρόνο σ' ὅλο τὸ νησί, μποροῦσε νὰ γίνῃ κάποια λογικὴ οἰκονομία.
 Δὲν εἶναι ἀνάγκη ἀπόλυτη νὰ σφάζονται ὅλα. Θᾶταν δυνατόν, ὕστερα
 ἀπὸ τὶς μέτριες ἀπολαβὲς τοῦ παπᾶ καὶ τοῦ ἐπιτρόπου καὶ τὶς ἀνάγκες
 τοῦ τραπεζιοῦ, νὰ μείνῃ τὸ τρίτον ἀπὸ τὰ αἰγοπρόβατα αὐτὰ γιὰ σκο-
 ποὺς κοινωφελεῖς. Ἐκατὸ δὲ αἰγοπρόβατα τὸ χρόνο κάμουν οὔτε λίγο
 οὔτε πολὺ 300 λίρες, γιὰ νὰ καταλήξουμε σὲ ἕνα γενικὸ ἄθροισμα 1000
 λιρῶν, πὸ εἶναι τὸ ἐλάχιστο ἐτήσιο εἰσόδημα.

Τὶ ἀνεκτίμητος ἀλήθεια θησαυρός! Τὶ κρυμμένα πλούτη! Τὶ γεν-
 ναίους πόρους πὸ δίνουν τὰ παραμελημένα φτωχικὰ αὐτὰ καλύβια!
 Πηγὴ ἀνεξάντλητη γιὰ καλὰ καὶ χριστιανικὰ ἔργα. Ποταμὸς ἀένας
 γιὰ τὴν τόνωσι καὶ ἐνίσχυσι τῶν σχολείων μας. Ἀκένωτη βρύση μὲ
 νερὸ πὸ θὰ φέρῃ τὴν γιατρεία τοῦ ἀρρώστου καὶ τὴν ἀνακούφισι τοῦ
 πονεμένου. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ δικός μου μακρινὸς πόθος: ἡ ἐκμετάλ-
 λευσι τῶν κτημάτων τῶν ἔξωκκλησιῶν. Κι' αὐτοῦ τὴν πραγμάτωσι
 περιμένω.

Χάλλη 20.12.36

Γ. ΒΑΣΙΛΑΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΩΝ ΕΞΩΚΚΛΗΣΙΩΝ ΤΗΣ ΙΜΒΡΟΥ

Ἡ Ἀρασιὰ

Τὸν βορεινὸ μεγάλο κάμπο τῆς Ἰμβρου, ποῦ σήμερα τὸν κατέχουν τέσσαρα χωριά, τὸν κλείνει ἀπὸ τῆ Νοτιὰ ἓνα μονοκόμματο ψηλὸ βουνό, ἡ Ἀρασιὰ. Ἡ κορυφή του εἶναι ὀλόγυμνη, ὅλο ἡφαιστειογενεῖς πέτρες καὶ βράχοι, φυσικὸ κάστρο. Πενήντα μέτρα κάτω ἀπὸ τὴν κορυφή, ἀρχίζει νὰ δασώνεται ὅλο τὸ μέρος, ἀπὸ πλῆθος ἄγρια δένδρα καὶ χαμόκλαδα, τὰ χαμηλώματα ὅμως καὶ τὶς ποδιές του, τὶς μορφαίνουν περιποιημένα χωράφια καὶ ἐλαιοστάσια. Τὶς ἀνατολικές καὶ βορεινές βουνοπλαγιές, τὰ ἐργατικὰ χέρια τῶν νησιωτῶν τὶς ἔχουν κάμει πλούσια κτήματα καὶ ἂν βαστάξη ἡ σημερινὴ κίνηση γιὰ τὴν ἐλαιοφυτεία, ὅλο τὸ μέρος σὲ λίγα χρόνια θὰ εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ ἐλαιόδενδρα. Οἱ χιλιάδες βαλανιδιές (ρουπάκια) ποῦ σκεπάζουν τὶς πλαγιές τῆς Ἀρασιᾶς, μέρα μὲ τὴ μέρα λιγοστεύουν, οἱ καρβουνιάριδες γυμνώνουν τὶς νοτινές βουνοπλαγιές καὶ τρία χωριά ξυλεύονται ἀπὸ τὰ ἄγρια δένδρα τῆς Ἀρασιᾶς. Ἀπ' τὴ κορυφή τοῦ βουνοῦ, ὅπου ὑπάρχουν καὶ γκρεμίσματα ἐνετικοῦ φρουρίου, φαίνεται ὅλη ἡ γύρω στὸ νησί θάλασσα καὶ τὰ γύρω νησιά, οἱ πεδιάδες καὶ οἱ βουνοκορυφές τοῦ νησιοῦ, τὰ χωριά του, καὶ μιὰ λωρίδα στὸ βάθος τοῦ βοριᾶ, μᾶς δείχνει τὶς ἀκρογιαλιές τῆς Θράκης. Σωστὸ πανόραμα! Τὸ βουνὸ τῆς Ἀρασιᾶς εἶναι τὸ ἐμορφώτερο βουνὸ τοῦ νησιοῦ, καὶ τὴν ἀνοιξὴ πρὸ πάντων τὸ μάτι τοῦ ἀνθρώπου δὲν τὸ χορταίνει μὲ τὴν ὀλοπράσινη φρορεσιά του. Ὅσοι ταξιδεύουν γύρω στὸ νησί καὶ βλέπουν τὶς γυμνές ἀκρογιαλιές του καὶ πρὸ πάντων τὰ βορεινὰ καὶ βραχώδη βουνά, ὅταν βγοῦν στὴ στεριά, θαυμάζουν τὸ μέσα ἀπὸ τὰ βουνὰ μέρος, μὲ τὶς χιλιάδες τῶν ἐλαιοδένδρων καὶ τὶς καταπράσινες βουνοπλαγιές του.

Στὸ βορεινὸ μέρος τοῦ βουνοῦ τῆς Ἀρασιᾶς, κάτω ἀπὸ τοὺς βράχους τῆς κορυφῆς του, ὑπάρχει ἓνα ἐπίπεδο κάπως μέρος καὶ πρὸς τὴν ἀνατολική του ἄκρη μιὰ βρύση, ἡ βρυσάρα, ὅπως τὴ λένε οἱ χωρικοί, ἀπὸ τὰ χρόνια τῶν βυζαντινῶν καμωμένη. Ἐκατοντάδες χρό-

για ἔχουν περάσει πὺν χύνει τὸ νερό της ἀστείρευτο ἢ βρύση, καὶ τόσο ὠραῖο εἶναι τὸ μέρος αὐτό, πὺν ὄλοι ὅσοι ἔλθουν στὴν Ἰμβρο κάμνουν μιὰ ἐκδρομὴ στὴ ρωμαντικὴ αὐτὴ τοποθεσία. Στὸ ἐπίπεδο αὐτὸ μέρος, πὺν σήμερα εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ ἀγριόδενδρα καὶ βράχους πὺν ἔχουν κυλίσει ἀπ' τὴ κορυφὴ τοῦ βουνοῦ, ἦταν στὴ βυζαντινὴ ἐποχὴ ἓνα χωριό, γιὰ τὸ ὁποῖο σώζονται μερικὲς παραδόσεις. Τὸ μέρος πὺν ἦταν τὸ χωριὸ λέγεται ἔως σήμερα Π α λ ι ο χ ῶ ρ ι καὶ θὰ διηγηθοῦμε τὲς παραδόσεις πὺν σώζονται, χωρὶς νὰ ἐπιμένουμε γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια.

Ἡ Καταβιρ'νὴ

Στὰ χρόνια τῶν βυζαντινῶν, οἱ ἄρχοντες πὺν εἶχαν στὴ κατοχὴ τους τὸ νησί ἦταν λίγοι καὶ οἱ χωριάτες πὺν δούλευαν στὰ κτήματά τους πολὺ κακοπερνοῦσαν. Γιὰ τοῦτο γίνονταν πολλὲς κλεψιὲς ἀπὸ αὐτοὺς πὺν ἀναγκάζονταν νὰ κλέψουν ἀπὸ τοὺς ἀφέντες τους τυριά, μέλι καὶ αἰγοπρόβατα, δηλ. τοὺς ἔκρουβαν ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν κτημάτων πὺν δούλευαν. Ἐπειδὴ τὸ κακὸ παράγινε καὶ κατάντησε οἱ κύριοι τῶν κτημάτων νὰ μὴ βρίσκουν τίποτε νὰ πάρουν, ὁ βυζαντινὸς διοικητὴς μαζί μὲ τοὺς μεγάλους κτηματίες τοῦ νησιοῦ ἔκαμαν ἀπόφαση, ὅσοι πιάνονται σὲ κλεψιὰ νὰ μὴ γίνονται δεκτοὶ σὲ κανένα κτήμα, ἀλλὰ νὰ στέλνονται στὸ βουνὸ τῆς Ἀρασιᾶς σὰν ἐξόριστοι. Γιὰ νὰ γίνουν ὅμως καλοὶ καὶ ἐργατικοί, τοὺς ἔδιναν καὶ μερικὰ αἰγοπρόβατα, σιδηροκέφαλα, ὅπως λέγουν, δηλαδὴ νὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι σὲ ὠρισμένα χρόνια νὰ ἐπιστρέψουν τὰ αἰγοπρόβατα πὺν πῆραν στὸν κύριό τους, ἀφοῦ καρπωθοῦν τὸ εἰσόδημα καὶ προσπαθῆσουν νὰ τὰ πληθύνουν γιὰ νὰ τοὺς μείνουν τὰ ὑπόλοιπα. Τοὺς ὠρισαν ὅμως καὶ μέρος πὺν θὰ ἔκαμαν τὲς καλύβες τους, αὐτοῦ πὺν εἶναι τὸ σημερινὸ Π α λ ι ο χ ῶ ρ ι, ἀπέναντι ἀκριβῶς στὸ βοριᾶ. Δὲν τοὺς ἐπιτρέπονταν νὰ κατέβουν στὰ χαμηλώματα, μὰ εἶχαν στὴ δικαιοδοσίαν τους ὅλες τὲς βουνοκορυφὲς τὲς νοτινὲς, ὡς τὸ Κ α σ τ ρ ᾶ κ ι. Μὰ φαίνεται πὺν οἱ κλεψιὲς δὲν ἔπαυσαν, γιὰ τὸ χωριὸ γρήγορα πλήθυνε, ἐκτὸς δὲ ἀπ' αὐτοὺς ὁ διοικητὴς ἔστειλε καὶ ὅσους ἐξοριστοὺς τοῦ ἔφεραν ἀπ' τὴν Πόλη. Τὸ τσοπανοχῶρι ὠνομάστηκε Κ α τ α β ι ρ' ν ἠ (=Καταβορεινὴ) ἐπειδὴ τὸ ἔδερνε ὁ βοριάς. Ἐκαμαν καὶ ἐκκλησιὰ πὺν τὴν ἔλεγαν Παναγία. Ἡ τοποθεσία τῆς Καταβιρ'νῆς εἶναι τὸ Παλιοχῶρι.

Μὲ τὰ χρόνια ἢ Καταβιρ'νὴ ἔγινε πλούσιο τσοπανοχῶρι, ἀνεξάρ-

*Ἰμβριοι φοιτηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης μετὰ τῆς
Α. Σ. τοῦ μητροπολίτου Ἰακώβου καὶ καθηγητῶν τῶν
ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Ἀρασιᾶς.*

Ὁ φάρος τοῦ ἀκρωτηρίου Κεφάλου τῆς Ἰμβρου.

τητο ἀπὸ ἀφεντικά. Μὰ μιὰ χρονιά ἔγινε ἕνας μέγας σεισμός καὶ ὀλόκληροι βράχοι ἔπεσαν ἀπ' τὴ κορυφή τοῦ βουνοῦ, κατὰστρεψαν ἐντελῶς τὸ χωριὸ καὶ σκοτώθηκαν καὶ πολλοὶ ἄνθρωποι. Τότε σκόρπισαν οἱ τσοπάνηδες καὶ ἔκαμαν δυὸ καινούργια χωριά, ὅπως μᾶς λέγει ἡ παράδοση καὶ ἀπὸ τότε τὸ μέρος τὸ λένε Παλιοχωρι.

Παναγία ἢ Ἀρασιανή

Πρὶν γίνει ὁ σεισμός καὶ καταστροφῇ ἡ Καταβριζή, εἶχαν παρατηρήσει πὼς σ' αὐτὸ τὸ χωριουδάκι γίνονταν οἱ περισσότεροὶ γάμοι. Καμμιά κοπέλλα δὲν ἔμενε ἀνύπαντρη καὶ ὅλες οἱ οἰκογένειες ἦταν πολύτεκνες. Ἡ μεγάλη γονιμότητα τῶν χωρικῶν τῆς Καταβριζῆς πιθανὸ νὰ εἶχε τὴν αἰτία στὸ ὑγιεινὸ κλίμα καὶ τὸ νερό, μὰ οἱ νησιῶτες τὸ ἀπέδιναν στὴ προστασία τῆς Παναγιᾶς. Γιὰ τὸ χωριὸ καθὼς εἴπαμε εἶχε ἐκκλησιάκι τῆς Παναγίας καὶ στὶς 15 Αὐγούστου ποὺ γίνονταν πανηγύρι, ὅλες οἱ κοπέλλες ἀπ' ὅλα τὰ χωριουδάκια πῆγαιναν στὴ χάρη της, γιὰ νὰ τὴς καλοπαντρέψῃ. Πρὸ πάντων ὅμως οἱ στεῖρες πῆγαιναν πεζὲς μὲ τὴς λαμπάδες καὶ τὰ τάμματα στὸ χέρι γιὰ νὰ παρακαλέσουν τὴ Παναγιὰ νὰ τεκνοποιήσουν!...

Ὅταν καταστράφηκε τὸ χωριό, οἱ χωριάτες δὲν συμφωνοῦσαν νὰ χτίσουν νέο χωριὸ σ' ἕνα μέρος. Οἱ περισσότεροὶ ἤθελαν ἀπ' τὸ ἀνατολικό, ἐνῶ οἱ λίγοι μὰ πιὸ καλλίτεροι, στὸ δυτικὸ μέρος ἐπέμεναν νὰ κάμουν τὸ νέο χωριὸ τους. Καὶ ἐπειδὴ καμμιά μερίδα δὲν ὑποχωροῦσε, ἔγινε ἡ ἀπόφαση νὰ χωρίσουν. Καὶ ἔμεινε τὸ ζήτημα πὰ μερίδα θὰ ἔπαιρνε τὰ εἰκονίσματα τῆς ἐκκλησίας, καὶ πρὸ πάντων τὴν θαυματουργὴ εἰκόνα τῆς Παναγιᾶς. Μὰ ὁ παπᾶς βρῆκε μιὰ σοφὴ λύση: Τοὺς εἶπε πὼς ἡ Παναγιὰ δὲν πρέπει νὰ φύγῃ ἀπ' τὴν Ἀρασιά. Καὶ ὅλοι συμφώνησαν, γιὰ τὴν καὶ τὸ ὄνομα τῆς Παναγιᾶς ἦταν *Παναγιὰ Ἀρασιανή* πρὶν χωρίσουν ὅμως οἱ τσοπάνηδες ὅλοι μαζὶ δούλεψαν καὶ ἔχτισαν στὴ κορυφῇ τοῦ βουνοῦ μιὰ μικρὴ καινούργια ἐκκλησίτσα καὶ ἐκεῖ ἔβαλαν ὅλες τὴς εἰκόνες τῆς Παναγιᾶς. Καὶ αὐτὸ τὸ ἐκκλησιάκι, ποὺ κάθε λίγα χρόνια ἐπιδιορθώνεται, γιὰ τὸ καταστρέφουν οἱ παγωνιῆς στὴ κορυφῇ τοῦ βουνοῦ καὶ οἱ ἄνεμοι, ἔχει ὡς σήμερα τὸ ὄνομα *Παναγιὰ Ἀρασιανή*.

Μὰ ἂν καὶ πέρασαν γενεές, τὸ ἐκκλησιάκι παραμένει στὴ κορυφῇ τῆς Ἀρασιᾶς, ὅχι μόνο μὲ τὸ παλιὸ ὄνομά του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ παλιὰ φήμη. Καὶ ἔως τώρα οἱ κοπέλλες τοῦ νησιοῦ ἀνεβαίνουν τὸ καλοκαίρι μὲ τὰ πόδια στὴ κορυφῇ, γιὰ ν' ἀνάψουν τὸ καντήλι τῆς Ἀρασιανῆς

Παναγιᾶς καὶ νὰ τὴν παρακαλέσουν νὰ τὶς καλοπαντρέψη. Καὶ ἀφοῦ παρακαλέσουν μέσ' τὸ ἐκκλησάκι, στέκουν μὲ ἀναμμένο κεράκι στὸ χέρι καὶ λένε καὶ τὸ τραγουδάκι :

*Παναγιᾶ Ἀρασιανή,
φέτο ἦρτα μοναχή,
μὰ τοῦ χρόνου μὲ τὸ ταῖρι
καὶ μὲ τὸ παιδί στὸ χέρι...*

Ἐπειτα βγαίνουν ἔξω καὶ ἀφοῦ κάμουν τὸν σταυρό τους κατὰ τὴν ἀνατολή, θὰ σκύψουν καὶ θὰ σηκώσουν ἓνα πετράδι· ἐὰν κάτω ἀπὸ τὸ πετράδι δὲν βρεθῇ ἔντομο, ἢ κοπέλλα δὲν θὰ παντρευτῇ μέσ' τὸν χρόνο. Ἐὰν βρεθῇ, τότε θὰ παντρεφτῇ, μὰ καὶ ἀπὸ τὸ εἶδος τοῦ ἔντομου φανερώνει ἡ Παναγιᾶ τὸν ἄνδρα πού θὰ πάρη. Ἐὰν βρεθῇ μικρὸ μηρηῆγκι θὰ πάρη μικροτσοπάνη, ἐὰν μεγάλο, πλούσιο τσοπάνη, ἂν βρεθῇ σάλιακας θὰ πάρη ἄντρα γραμματισμένο, ἂν ρόγος (ἀράχνη), κακὸς θὰ εἶναι ὁ ἄντρας της κλπ.... Οἱ στεῖρες λένε ἄλλο τραγουδάκι :

*Παναγιᾶ Ἀρασιανή,
δῶσέ μου ἓνα παιδί,
νὰ τὸ ἔχω γὺν καμάρι,
νὰ λατρεύω, Σοῦ τὴ χάρη...*

Οἱ περισσότεροι τσοπάνηδες τῆς Καταβιρ'νῆς, τράβηξαν κατὰ τὸ ἀνατολικὸ μέρος τῆς νοτινῆς βουνοκορυφῆς καὶ στὸ χαμήλωμά της ἔχτισαν τὶς καλύβες τους, ἔχοντας ἀπέναντι τὸ πέλαγος κατὰ τὴν Τένεδο. Ἐδωκαν στὸ νέο συνοικισμό τους τὸ ὄνομα τοῦ παλαιοῦ χωριοῦ τους. Μὲ τὸ ὄνομα Καταβιρ'νὴ λέγεται καὶ τώρα αὕτη ἡ περιφέρεια, ἂν καὶ δὲν τὴν προσβάλλει καθόλου ὁ βοριᾶς· τὸ νέο χωριουδάκι βῆσταξε πολλὰ χρόνια καὶ μόνο στὶς ἀρχὲς τοῦ 16ου αἰῶνα, ὅσοι ἀπόμειναν ἀπὸ τὶς διάφορες κουρσάρικες ἐπιδρομὲς πὺν ἔπαθε τὸ νησί, μαζεύτηκαν στὸ συνοικισμό τοῦ Φ ρ α ν τ ζ ῆ, ὅπως θὰ δοῦμε σὲ ἄλλη παράδοση.

Παναγιᾶ ἡ Μνημουρίτσα

Οἱ λίγες οικογένειες πὺν δὲν πῆγαν μὲ τοὺς ἄλλους καὶ πὺν ἦταν οἱ πιὸ εὐκατάστατες τῆς Καταβιρ'νῆς, ἔχτισαν τὶς καλύβες τους στὸ δυτικὸ μέρος τῆς Ἀρασιᾶς, στὸ χαμήλωμα, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ

ποταμοῦ πού κατεβαίνει ἀπ' τὶς νοτινὲς βουνοσειρές. Λίγο βορειότερα περνᾷ ὁ Μέγας ποταμὸς ὁ Ἰλισσὸς τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων κληρούχων, πού μαζεύοντας τὰ νερὰ τῶν μικροποταμιῶν ξεχύνεται στὴ βορεινὴ πεδιάδα. Ὁ νέος συνοικισμὸς ὠνομάστηκε Παναγιά, γιὰτι καὶ τὸ ἐκκλησάκι πού ἔχτισαν οἱ τσοπάνηδες ἦταν Παναγία. Μὰ τὸ μικροχωριὸν δὲν βάσταξε πολλὰ χρόνια, γιὰτι ἀπὸ τὴν πρώτη χρονιά ἀρχισαν νὰ πεθαίνουν τὰ μικρὰ παιδιὰ. Σὲ λίγα χρόνια δὲν ἔμεινε παιδάκι κάτω τῶν πέντε χρόνων καὶ ὅσα γίνονταν πέθαιναν. Ὁ κόσμος δὲν ἤξευρε πού νὰ ἀποδώσῃ τὸ κακό. Ἀναγκάστηκε νὰ περάσῃ τὸν ποταμόν, ἀφίνοντας τὸ χωριουδάκι, καὶ νὰ χτίσῃ καλύβες στὴ πλαγιά τοῦ βορεινοῦ βουνοῦ. Μὰ ἡ ἐκκλησία του, ἡ Παναγιά, μένει ἔως σήμερα καὶ τὴ λένε Παναγιά ἢ Μνημοῦριτσα. Τὴν ὠνόμασαν δὲ ἔτσι στὰ νεώτερα χρόνια, γιὰτι γύρω στὴν ἐκκλησία καὶ στὸ νοτινὸ πλάγι βρεθῆκαν πολλὰ μικρὰ μνήματα, μνημοῦρια, οἱ τάφοι τῶν μικρῶν παιδιῶν πού πέθαιναν στὰ λίγα χρόνια πού κατοικήθηκε τὸ χωριό. Καὶ βέβαια ἡ ἀσθένεια πού προσέβαλε τοὺς κατοίκους τῆς λαγκαδιᾶς αὐτῆς θὰ ἦταν ἐλονοσία, πού καὶ σήμερα ἀκόμη προσβάλλει τοὺς κατοίκους. Ἀπὸ τὴ Μνημουρίτσα περνᾷ σήμερα ὁ δρόμος γιὰ τὸ Σχοινοῦδι καὶ τ' Ἀγρίδια, καὶ ὁ διαβάτης βλέπει δίπλα του ἐπάνω στὸ ὕψωμα, τὴ κάτασπρη αὐτὴ ἐκκλησοῦλα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Κ. ΖΑΦΕΙΡΙΑΔΗΣ

ΒΡΥΣΟΥΛΕΣ

Ἔστερα ἀπὸ τὰ γραφικὰ ἔξωκκλήσια πὺν στολίζουν κάθε κορφή τῆς Ἰμβρου—ἀνάγλυφο τὸ θρησκευτικὸ καὶ καλαισθητικὸ μαζὺ συναίσθημα τῶν κατοίκων—τὴν προσοχὴ τοῦ ξένου θὰ τραβήξουν οἱ ἄπειρες βρυσούλες, πὺν χέρι φιλόπονο καὶ στοργικὸ ἔχει σκορπίσει σὲ κάθε πλαγιά τοῦ νησιοῦ. Ὅποιον δρόμο κι' ἂν πάρης, καὶ τὸ μικρότερο ἀκόμη μονοπάτι, δὲν θ' ἀργήσης νὰ βρεθῆς μπροστὰ σὲ μιὰ δροσερὴ χωριατοπούλα, πρόθυμη νὰ σοῦ προσφέρῃ ἕνα ποτήρι νερό: μιὰ ὄμορφη βρυσούλα μὲ τὰ κρυστάλλινα νερά της.

Στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου, δυὸ μέτρα καλοχτισμένος τοῖχος μὲ μιὰ πλάκα ψηλὰ—ἕνα ὄνομα καὶ μιὰ παλῆὰ χρονολογία—καὶ κάτω μιὰ πέτρινη αὐλακωτὴ προεξοχή, τὴ σωληνάρα. Καὶ τὸ νερὸ ἀπ' τὰ σκοτεινὰ σπλάγχνα τοῦ βουνοῦ, γοργό, τραγουδιστό, βιάζεται νὰ τὴ φιλήσῃ, νὰ χαιρετήσῃ τὸν ἥλιο, τὴ ζωὴ. Εἶναι ἡ μονότονη μὰ ὑπέροχη μουσικὴ, τὸ χαρῶπὸ τραγοῦδι, πὺν λέει πέφτοντας μὲ δύναμι στὴ γοῦρα—λεκάνη, πέτρινη κι' αὐτὴ, γεμάτη γιὰ τὰ ζωντανά.

Ἐδῶ θὰ σταματήσῃ ὁ κούρασμένος διαβάτης, μαγεμένος ἀπ' τὸ ξωτικὸ τοῦ νεροῦ τραγοῦδι, πὺν τόσα ἔχει νὰ τοῦ πῆ. Πολυγυρισμένο, τοῦ μιλεῖ γιὰ τὰ μυστικὰ τῆς ζωῆς, τ' ἀπόκρυφα γῆς καὶ θάλασσας προδοτικὰ τοῦ ψιθυρίζει. Τραγουδεῖ τις χάρες καὶ τις ἀρετές του, τὴ δύναμί του νὰ ζωντανεύῃ ὄχι μονάχα τὸν διψασμένο κυνηγό, μὰ καὶ στὸ ξηρὸ καὶ ἄψυχο χῶμα νὰ δίνῃ χρῶμα, παλμό, ζωὴ. Μὲ χάρι μουρμουρίζει τὸ μεγάλο παραμῦθι τῆς ζωῆς του, τὸ ταξειδί μὲ τις πιὸ τολμηρὲς περιπέτειες: πατρίδα του ἢ θάλασσα· μὰ τὴν ἀρνιέται πλανεμένο ἀπ' τὸ λαμπρὸ στέμμα τοῦ μάγου βασιληᾶ, πὺν τὸ καλεῖ κοντὰ του· ἀλλάσσει μορφή καὶ τρέχει ἀνάλαφρο πρὸς τὸ πλάνο ἄστρο· ἀλλὰ δὲν ἀργεῖ, κουρασμένο στὸν ἀνήφορο, μετανοιωμένο γιὰ τὴ χίμαιρα πὺν κυνηγᾶ, νὰ στρέψῃ κάτω πάλι τὴν ἐρωτικὴ ματιὰ του γιὰ ν' ἀγκαλιάσῃ τὴν πιὸ ὄμορφη γωνιὰ τῆς γῆς: ἕνα πυκνὸ καὶ καταπράσινο δάσος. Τὰ περήφανα δένδρα του εἶναι σὰν τόσα χέρια πὺν φιλόφρονα τὸ προσκαλοῦν. Κι' αὐτὸ κολακεμένο σωριάζεται σὲ σύννεφο, χαμηλώνει καὶ πέφτει—γλυκειὰ βροχὴ—στὴν ἐρωτικὴ τους ἀγκαλιά. Καὶ τὸ ταξειδί ἐξακολουθεῖ... Ἀπ' ἐδῶ στὰ τριςβαθὰ τῆς γῆς κατεβασμένο δὲν

Τὸ χωρὶον Κύστηρον κίτωθεν τοῦ ῥεπιτωμένου μεσαιωνικοῦ φρουρίου, παλαιὰ πρωτεύουσα τῆς Ἰμβρου.

βρίσκει τρόπο νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπ' τὸν στενὸ σωλῆνα, πού θὰ τὸ φέρῃ παρθένο, χωρὶς νὰ μεσολαβήσῃ χέρι βρώμικο, καθάριο δροσερό, στὴ μικρὴ βρυσούλα τῆς βουνοπλαγιάς. Κι' ἀκόμα χουρχουρίζει τὸν πόθο του γιὰ τὴ μάννα-θάλασσα· πικρὰ μετανοιωμένο πού τὴν ἄφησε, κοντὰ τῆς ὄνειρεύεται νὰ κοιμηθῆ. Θὰ διασχίσῃ λαγκάδια φειδωτά, πλούσιες ροδοδάφνες καὶ μυρωδάτες λυγαριές· στὸ δρόμο του ἀηδόνια γλυκόλαλα θὰ ξυπνήσῃ τὸ κελάρυσμά του. Φτάνει σὲ ποταμούς κι' ἀνάμεσα ἀπὸ βουνὰ καὶ κάμπους τρέχει πρὸς τὴν ἀρμυρὴ μητέρα του, τρέχει στολίζοντας τὸ διάβα του μὲ πρασινάδες καὶ λουλούδια, σκορπώντας ἀφθονα τὰ δῶρα του, τῆς χάρες του.

Ἐδῶ τὸ παραμῦθι τέλειωσε, μὰ τῆς βρυσούλας τὸ νερὸ ἀκούραστο συνεχίζει τὸ ρυθμικὸ τραγοῦδι του, πού γλυκὰ συνοδεύει τὸ κονσέρτο πού τονίζουν χίλιων λογίων πουλιά· κυνηγημένα ἀπ' τῆς καυτερὲς ἀκτῖνες τοῦ θερινιάτικου ἡλίου, ἔχουν καταφύγει στὸ πυκνὸ φύλλωμα τῶν δένδρων, πού πιστὰ συνοδεύουν κάθε βρύση ζωντανή· ἀπ' ἐκεῖ τὴν ὁμορφὴ φύσι ψάλλουν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη τους κελαηδοῦν. Κι' ὁ περαστικὸς διαβάτης, σὲ ἡδονικὴ παράλυσι χυμέγος ἀπ' τὴν ἀφθαστη μουσικὴ, ξεχνιέται καθισμένος στὸ πεζοῦλι πλάϊ στὴν ἐρημικὴ βρυσούλα, στὸν ἴσκιό πού τῆς χαρίζουν πολύπτυχες ὀμπρέλες. Θὰ ἤθελε τὴ ζωὴ του ὅλη νὰ περάσῃ μέσα σ' αὐτὸν τὸ μικρὸ παράδεισο, πού—τί κρῖμα!—δὲν εἶναι παρὰ μικρὸς σταθμὸς.

Στὸ δρόμο του θὰ συναντήσῃ πολλὲς τέτοιες βρυσούλες· μὰ κάπου κάπου θὰ σταματήσῃ τὸ βῆμα του λυπημένος, μελαγχολικὸς καὶ μπρὸς σὲ βρύσες, πού, ἂν δὲν εἶναι κατάξερες, μόλις θὰ βρέχῃ τὸ νερὸ τῆ γοῦρνα, βουβὸ καὶ λυπημένο κι' αὐτό. Ἐδῶ ποτὲ δὲν θὰ καθίσῃ. Εἶναι τόσο πένθιμο νὰ βλέπῃ κανεὶς τὴ νύχτα σβυσμένους φανούς!... Θὰ ρίψῃ μόνο περίλυπος τὸ βλέμμα του, πέρα στὴν ἄξενη πλαγιά, στὴ βρύσι γύρω προσπαθώντας νὰ ἀνακαλύψῃ κάπου χρῶμα πράσινο, μὰ πουθενά... Τότε θυμᾶται τὸ παραμῦθι τοῦ νεροῦ καὶ κάτι πού δὲν εἶχε προσέξει τότε, γιὰ τὸ σκέπαζε τὸ φλύαρο μουρμουρητὸ τῆς βρύσης καὶ τὰ παιητικὰ τραγούδια τῶν πουλιῶν, τὸ βαθὺ παράπονο πού ψιθύριζαν τὰ φύλλα τοῦ δένδρου: ποτὲ δὲν ἄκουσε, τώρα καὶ τόσα χρόνια, τὸν παρήγορο ἦχο τῆς εὐεργετικῆς τσάπας γύρω του· μόνο τὸ μπαλτᾶ τους ἄσπλαχνα ἔχουν δοκιμάσει πολλοὶ στὸ γέρικο κορμὸ του. Ἄν δὲν βρῖσκη νερὸ στὴ στεριεμένη βρύση νὰ δροσίσῃ τὰ χεῖλι του, πίνει ὅμως ἀφθονο τὸν πόνο γιὰ τὴν κατάντια τοῦ χωριοῦ του... Μὲ τὴν ἀποδασωτικὴ τους τάσι δὲν ἔχουν μόνο τὴν πηγὴ θανατώσει, ἔχουν ὅλη τους τὴν πατρίδα καταστρέψει, τὴν ὁμορφιά τῆς καὶ τὴν εὐφορία,

τὴν ὑγεία της, τὴ ζωὴ της. Καὶ σκέπτεται πὼς εἶναι μέγας πατριώτης αὐτὸς ποῦ θὰ πλούτιση τὸ χωριό του μὲ πέντε δένδρα καὶ μελαγχολεῖ μὲ τὴ σκέψι πὼς δὲν ὑπάρχουν πιά πατριῶτες ἀληθινοὶ στὴν Ἰμβρο... Θὰ ξεκουραστῇ πολλὰς φορὰς στὸν ἴσκιο καμμιᾶς συκαμινιάς τοῦ Σοφοκλῆ ἢ πλάτανου τοῦ Βρούτζου· ποῦ θὰ μπορέσῃ νὰ βρῇ καὶ δείγματα σημερινῆς ἀγάπης στὸ χωριό καὶ τὴν πρόοδο ; Καὶ στὰ μάτια του φαντάζον σὰν δάκρυα πονεμένα ἢ μεγάλες σταλαματιῆς τῆς περιφρονημένης βρύσης· δάκρυα βουβὰ ὀλόκληρης τῆς Ἰμβρου γιὰ τὴν ἐγκατάλειψη καὶ τὴν ὀρφάνια. Χωρὶς νὰ τὰ γευθῇ νοιώθει βαθειὰ τὴν πίκρα τους. Καὶ μὲ τὸν τρουβᾶ στὸν ὦμο καὶ τὸ ραβδί στὸ χέρι του, μὲ βῆμα γοργὸ ἀπομακρύνεται ἀπ' τὸν θρῆνο καὶ τὸν σπαραγμό.

Ἄν δὲν ἀπελπιστῇ καὶ προχωρήσῃ πιὸ κάτω, ἴσως πολὺ πιὸ κάτω θὰ συναντήσῃ βρυσούλες φλύαρες, βρυσούλες σὲ πευκόφυτες πλαγιές, ποῦ μὲ τὰ πλούσια νερά τους θὰ ποτίζουν φυτεῖες ζωηρές, ἀναδασωμένες ὀλόκληρες ἐκτάσεις ἀπὸ κάθε λογῆς δένδρα, ἀπὸ τὴν γκριζα ἔληὰ ὡς τὴν καταπράσινη ἀμυγδαλιά. Τότε πιά θᾶχουν λείψει τὰ παράπονα μὲ τῆς μεγάλης σταγόνες τῆς ἔρημης βρυσούλας, τὰ πικρὰ δάκρυα τῆς φτώχειας καὶ τῆς δυστυχίας. Τὸ τραγοῦδι τοῦ νεροῦ εὐθυμο καὶ ζωηρό, ἀκούραστα θὰ ψάλλῃ μὲ τρελλοὺς λαρυγγισμοὺς τὸν αἰώνιο ὕμνο στὸν ἥλιο, τὸ φῶς, τὴ ζωὴ.

Χάλη 14—1—37.

Γ. ΒΑΣΙΛΑΣ

ΙΜΒΡΙΑΚΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

Καθὼς κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μωϋσέως ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς τοῦ Θεοῦ ἐξεδήλωνε τὴν πρὸς τὸν Δημιουργόν του εὐσέβειαν διὰ τῆς προσφορᾶς τῶν καλλιτέρων του προϊόντων, οὕτω καὶ ἡ βαθεῖα εὐσέβεια τῶν κατοίκων τῆς ὠραίας νύμφης τοῦ Αἰγαίου Ἴμβρου, εἰς αὐτὸν ἀφιέρωσε τὸν πλέον ἐκλεκτὸν τόπον τῆς νήσου. Καὶ οὕτω ἐπὶ λαμπροῦ καὶ ἐπιβλητικοῦ τυπείου, ὀλίγον μακρὰν τοῦ Σχοινοῦδιου, ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Ἀθωνιτῶν πατέρων ὁ μικρὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου μὲ τὰ περίξ του χαμηλὰ κελλῖα τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Μονῆς καὶ τοῦ ἐργατικοῦ προσωπικοῦ τοῦ μετοχίου.

Ἡ εἰς αὐτὸ τριετῆς διαμονή μου, ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ οἰκονόμου, μοὶ ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ συναναστραφῶ καὶ συνεργασθῶ μετὰ τῶν ἐγγχωρίων, ὥστε νὰ ἐμβαθύνω εἰς τὴν ψυχολογίαν αὐτῶν. Προσέτι δὲ νὰ γνωρίσω πολλὰ ὠραῖα ἔθιμα τῶν χωρικῶν, τὰ ὁποῖα μὲ τὴν ἀπλότητα καὶ ἀφέλειάν των συγκινοῦν καὶ τέρπουν ταῦτοχρόνως τὸν ἐπισκέπτην. Τώρα δέ, δοθείσης μοι εὐκαιρίας, χαράσσω ἐνταῦθα τὰς ὀλίγας αὐτὰς σειρὰς, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι προσφέρω ἐλάχιστον ἀντιστάθμισμα τῶν ὄσων ἀπῆλαυσα ἀπὸ τὴν ὠραίαν καὶ φιλόξενον ταύτην νῆσον.

*
**

Ὁ Ἴμβριος γεννᾶται μακρὰν τῆς θορυβώδους καὶ πολυταράχου ζωῆς τῶν πόλεων. Τὸ μικρόν του χωρίον, μὲ τοὺς βραχεῖς στενωπούς του δρόμους, τὴν εὐμορφὴν του ἐκκλησία, τὸ περιποιημένον ἀγαπητόν του σχολεῖον, τὰς χαμηλὰς καὶ ταπεινὰς οἰκίας του καὶ τὰ μικροκαφενεῖα του, ἢ ὡς ἀετοφωλεὰ εἶναι κτισμένον ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ τῶν πλαγιῶν τῶν ὄρέων, ἢ κεῖται ἐν μέσῳ χλοερῶν καὶ μυροβόλων λειβαδίων τῆς νήσου. Πέριξ του ἀπλώνονται καταπράσινα ἐκτάσεις, ἀπὸ ἐλαίας, ὀπωροφόρα δένδρα καὶ ποικιλίαν ἄλλων ἀρωματικῶν θάμνων καὶ φυσικῶν ἀνθέων. Μικροὶ ποταμοὶ κυλοῦν ἤρεμα καὶ γονιμοποιοῦν τοὺς ἐσπαρμένους ἀγρούς, ἀπὸ διάφορα δημητριακά.

Ἐντὸς τοιοῦτου ἀπλοῦ καὶ φυσικοῦ περιβάλλοντος καὶ τοιαύτης θαυμασίας φύσεως ἡ Ἴμβριακὴ νεολαία, ἅμα τῇ ἀποπερατῶσει τῶν

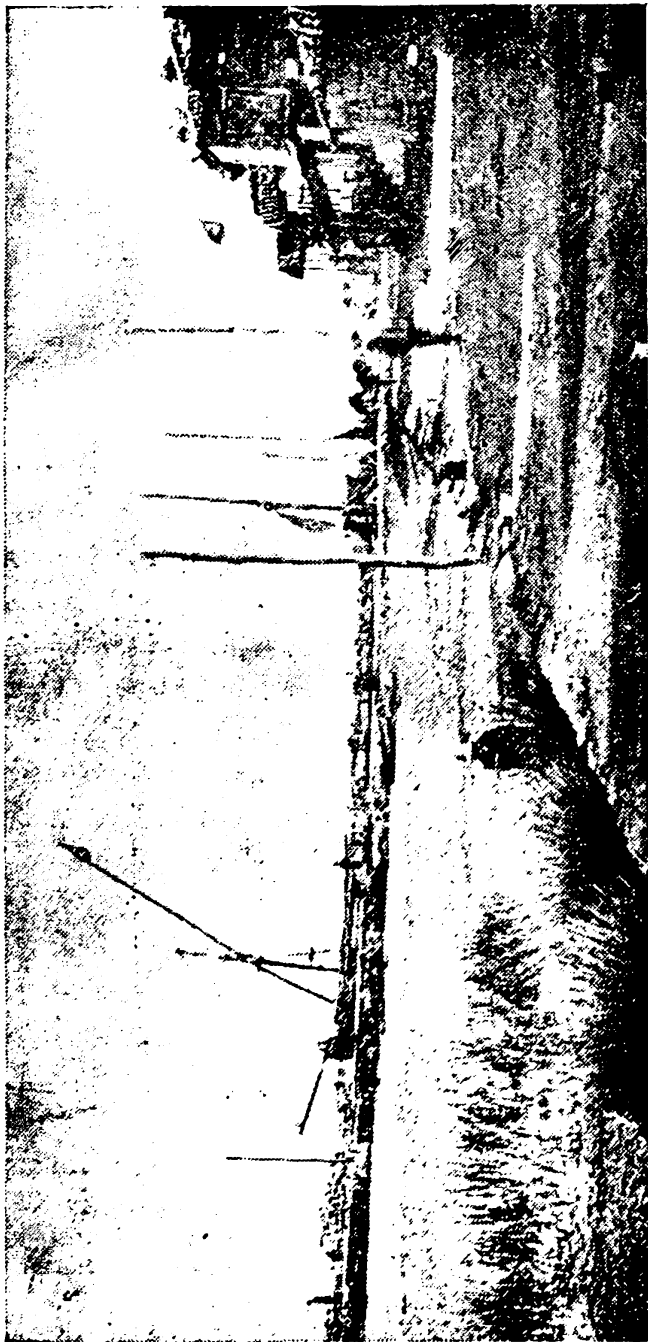
πρώτων της σπουδῶν, ἐπιδίδεται εἰς διαφόρους ἀγροτικὰς ἐργασίας.

Ἡ τοιαύτη ἀπλῆ καὶ φυσικὴ ζωὴ καὶ ἡ θαυμασία φύσις τῆς νήσου, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς ψυχολογίας τοῦ Ἰμβριακοῦ λαοῦ καὶ μετὰ τῆς καταλλήλου οἰκογενειακῆς διαπαιδαγωγήσεως ν' ἀναδείξῃ αὐτὸν κύριον πολλῶν· μεγάλων ἀρετῶν, αἱ ὁποῖαι σπανίως συναντῶνται εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῶν μεγαλοπόλεων. Ἡ εὐσέβεια, ἡ φιλοξενία, ἡ φιλοπονία καὶ ἡ ἀπλότης τῶν ἡθῶν εἶναι ἀρεταί, αἱ ὁποῖαι κατ' ἐξοχὴν διακρίνουν τὸν Ἰμβριον. Μαρτύρια τῆς βαθείας εὐσεβείας τοῦ Ἰμβριακοῦ λαοῦ εἶναι τὰ καθ' ὅλην τὴν νῆσον διεσπαρμένα ἐξωκκλήσια, τὰ ὁποῖα μετὰ ζήλου καὶ ἐνδιαφέροντος περιποιῶνται, ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ πρὸς τοὺς κληρικοὺς καὶ πλείσται ἄλλαι χριστιανικαὶ ἀρεταί.

Ἡ φιλοξενία αὐτοῦ εἶναι Ἀβραμιαία. Προέρχεται αὐθόρμητος ἀπὸ βάθος ψυχικῆς εὐχαριστήσεως. Ταύτην δὲ συμπληρῶνει ἡ ἄφθαστος εἰς τὸ εὐγενὲς μειδίαμα προσωπικῆ αὐτῶν προσπάθεια, ὅπως καταστήσουν αὐτὴν ὅσον τὸ δυνατόν εὐχαριστοτέραν καὶ ἀνετωτέραν εἰς τὸν ξένον των. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἐνῶ μίαν φορὰν κατηρόμην καβάλλα ἐκ τοῦ Σχοινοῦδίου εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον, συνήντησα καθ' ὁδὸν ἓνα ἀνδρόγυνον, τὸ ὁποῖον πλησίον μιᾶς βρυσούλας, ἐπὶ μιᾶς πρασινάδας, ἐλάμβανε τὸ λιτόν του ἐξοχικὸν γεῦμα. Μόλις μὲ εἶδον ἠγέρθησαν ἀμφοτέρω καὶ παρ' ὅ,τι δὲν μὲ ἐγνώριζον μὲ προσεκάλουν μετ' ἐγκαρδιότητος νὰ τιμῆσω τὸ πτωχικὸν των τραπέζι. Ἡ τοιαύτη ἀπροσδόκητος πρόσκλησις μοὶ προὔξενησε κατάπληξιν. Μετ' εὐχαριστήσεως δὲ συμμετέσχον εἰς τὸ ἀλησμόνητον τοῦτο γεῦμα, δεῖγμα τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ αἰσθημάτος τῆς φιλοξενίας.

Ἡ ἀφέλεια αὕτη τῶν τρόπων καὶ τῶν κινήσεων τοῦ Ἰμβρίου καὶ ἡ ἀπλότης εἰς τὴν σκέψιν καὶ τὴν ἐκδήλωσιν τῶν αἰσθημάτων του εἶναι ζωγραφισμένα εἰς τὸ ἡλιοκαμμένον πρόσωπόν του καὶ τὴν ἀγροτικὴν του ἐνδυμασίαν. Ἡ ἀπλότης ὅμως αὕτη ἀπατᾷ τὸν ξένον, ὅταν διὰ πρώτην φορὰν ἀντικρύξῃ τὸν Ἰμβριον χωρικόν· νομίζει ὅτι ἔχει πρὸ αὐτοῦ τὸν συνήθη χωρικὸν τύπον. Ἄμα ὅμως ἔλθῃ εἰς συζήτησιν μετ' αὐτοῦ δὲν ἀργεῖ νὰ ἀνακαλύψῃ, ὅτι ὁ συζητητὴς του εἶναι ἐκ φύσεως προικισμένος μὲ κάποιαν ἐξαιρετικὴν εὐφυΐαν· διεξάγει τὴν συζήτησιν καὶ ὁ ἀπλούστερος ἀκόμη χωρικὸς μετὰ τόσης ἐτοιμότητος πνεύματος καὶ εὐχερείας λόγου, ὥστε προκαλεῖ τὸν θαυμασμόν. Πλείστοι ἐπιδοθέντες εἰς τὰ γράμματα ἀνεδείχθησαν σπουδαῖοι παράγοντες ἐν τε τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ. Ἡ γεωργία ὅμως ἀποσπᾷ τὴν πλειονότητα καὶ εἰς αὐτὴν κυρίως στηρίζεται ὅλη ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς νήσου.

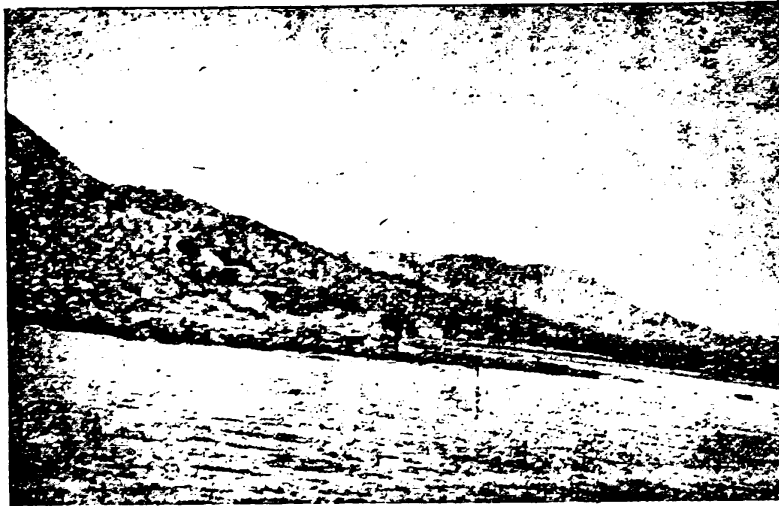
‘Ο λιμήν τοῦ Κάστρου

Κλίμα θαυμάσιον. Ἡ ζωογόνος αὔρα τοῦ Αἰγαίου πελάγους σκορπίζει εἰς ὀλόκληρον τὴν νῆσον τὴν δροσερότητα καὶ τὴν εὐτυχίαν. Γῆ γόνιμος. Ἄριστος συνδυασμός. Θὰ ἔπρεπεν εἰς τὴν προνομιούχον αὐτὴν γωνίαν ἢ πτωχεία νὰ εἶναι ἄγνωστος, ἢ δὲ ἀσθένεια σπανιωτάτη. Μεγάλως λυπεῖ τὸν φίλον τῆς νήσου ἢ διαπίστωσις ὅλως τοῦ ἐναντίου καὶ τοῦτο, διότι λείπει ἢ ἐπιστημονικὴ καθοδήγησις εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ φυσικοῦ πλούτου αὐτῆς. Πλὴν καὶ ἡ ἔλλειψις αὕτη ὀλονὲν ἀναπληροῦται. Ἦδη διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἀκαμάτου καὶ δραστηρίου τῆς νήσου μητροπολίτου κ. Ἰακώβου, ἐπιτεύχθη ἢ εἰς διαφόρους γεωπονικὰς καὶ γεωργικὰς σχολὰς ἐκπαιδεύσεις νέων τινῶν, οἱ ὅποιοι ἀναμφιβόλως θὰ χρησιμεύσουν ὡς πρωτοπόροι μεθοδικωτέρων γεωργικῶν συστημάτων.

Ἦχι ὀλίγον, κατὰ τὴν γνώμην μου, κωλύει τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας καὶ ἡ ἔλλειψις τοῦ δέοντος σεβασμοῦ πρὸς αὐτὴν ἀπὸ μέρους ποιμένων τινῶν. Π.χ. συμβαίνει πολλάκις μερικοὶ ποιμένες χάριν καλλιτέρας διαθρέψεως τῶν ποιμνίων των, ἐλαφρῶ τῇ συνειδήσει, νὰ καταστρέψουν τὸν ἐσπαρμένον ἀγρὸν τοῦ γείτονός των. Κάποτε εἶδον ἓνα τοιοῦτον ποιμένα νὰ βόσκη τὰ πρόβατά του εἰς τὸν ἐσπαρμένον μοναδικὸν ἀγρὸν ἐνὸς πολὺ πτωχοῦ γείτονός μου. Ὅταν τοῦ ἔκαμα τὴν παρατήρησιν, μοὶ ἀπήντησεν στωϊκώτατα : «Καὶ τί πειράζει, καλέ, σὰν καὶ θὰ φᾶν τὸ χρυσό». Ἐλυπήθην πολὺ. Δὲν ἐγνώρισεν ὁ δυστυχὴς τὸν ὠραῖον ἐκεῖνον κοινωνικὸν ὄρον τοῦ Κυρίου ἡμῶν «Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς». Οὔτε ἐσκέφθη ποτὲ φαίνεται ὅτι ἡ εὐτυχία αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἐξαρτᾶται ἐν μέρει ἀπὸ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ γείτονός του. Ἐάν, εὐλογημένε μου, εὐτυχῇ τὸ ὅλον, ἐπόμενον εἶναι νὰ μὴ δυστυχῇ καὶ τὸ μέρος.

Πόσον λυπεῖ τὸν ξένον καὶ μία ἄλλη ἀπροσεξία, ἢ ὁποία κυρίως παρατηρεῖται εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Σχοινοῦδίου, ὡς τάσις καταστροφῆς τῶν ἐπὶ τῶν πέριξ τοῦ χωρίου λόφων πεύκων! Ἐνῶ αὐτὰ εἶναι τόσον χρήσιμα διὰ τὴν υἰείαν καὶ τὸν καλλωπισμὸν τοῦ χωρίου, δυστυχῶς πολλάκις μερικοὶ ρίπτουν τὸν καταστρεπτικὸν των πέλεκυν ἀσπλάγχχνως κατ' αὐτῶν, ἄνευ τοῦλάχιστον μεγάλης ἀνάγκης. Ἴσως βέβαια οἱ τοιοῦτοι προβάλλουν ὡς λόγον τὴν ἀνάγκην τῆς καυσίμου ὕλης. Ἄλλὰ δὲν θὰ ἦτο δυνατόν, διὰ τοῦ τμηματικοῦ καθαρίσματος τόσον τῶν καρποφόρων δένδρων, ὅσον καὶ αὐτῶν τῶν πεύκων, ν' ἀναπληρωθῇ ἢ ἀνάγκη αὕτη; Ὑπάρχουν εὐτυχῶς τόσα ἐλαιόδενδρα εἰς τὴν περιφέρειαν αὐτὴν, ὥστε ἐὰν κλαδεύωνται καταλλήλως, ὄχι μόνον θὰ

Ὁ λιμὴν τοῦ Κάστρου ὁρῶμενος ἀπὸ τοῦ ἀγκυροβολοῦντος ἀτμοπλοίου.

Ὁ κόλπος τοῦ Καρδάμου ὁρῶμενος ἀπὸ τοῦ παραπλέοντος ἀτμοπλοίου. Εἰς τὸ βάθος ὑψηλὰ τὸ χωρίον Γλυκὺ.

ἀποδώσουν σημαντικὴν ποσότητα καυσίμου ὕλης, ἀλλὰ θὰ ἐπιφέρουν καὶ ἀνάλογον εἰσόδημα.

*
* *

Ἐκ τῶν τοπικῶν ἔθιμα τῆς νήσου δὲν θὰ ἀναφέρω, εἰμὴ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μοὶ ἄφησε πλέον ζωηρὰν ἀνάμνησιν: εἶναι αἱ πανηγύρεις τῶν διαφόρων ἐξωκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν κατὰ τὸ πρωτότυπον καὶ διαφορετικόν. Ἐορτάζονται αὐταὶ μὲ εὐλάβειαν καὶ κατάνυξιν, ἀλλὰ καὶ μὲ πρωτοτυπίαν τινί, ἡ ὁποία ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς ἀπὸ παλαιὰ ἔθιμα καὶ μακρὰς παραδόσεις. Πρωτὶ-πρωτὶ ὀλόκληρος ἡ νῆσος, ἀπὸ τὴν μίαν ἄκρην ἕως τὴν ἄλλην, εἶναι ἀνάστατος. Τὰ πλήθη τῶν προσκηνυτῶν μὲ τὰ τάμματα τῶν ξεκινουῦν διὰ τὸ προσκύνημα. Οἱ ἐξοχικοὶ ναῖσκοι, ὁποῖοι πανηγυρίζουν ἐορτάζοντες τὴν μνήμην τῶν ἁγίων πρὸς τιμὴν τῶν ὁποίων ἔχουν ἀνεγερθῆ, εἶναι πλήρεις ἀπὸ προσκυνητάς. Μετὰ τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας, τὴν ὁποίαν παρακολουθοῦν μὲ εὐλάβειαν, λαμβάνουν χώραν γεγονότα, τὰ ὁποῖα δεικνύουν ὅλην τὴν ἀθωότητα καὶ τὴν χάριν τῆς συγκεντρώσεως τῶν χωρικῶν. Οἱ πανηγυρισταὶ στρώνονται καθ' ὁμάδας ἐπάνω εἰς τὰ μαλακὰ καὶ δροσερὰ χόρτα καὶ ἀρχίζουν τὸ «γλέντι». Τὸ ἔθιμον αὐτὸ ἐνθυμίζει τὰς ἀγάπας τῶν πρώτων χριστιανῶν, ὅπου λαμβάνουν μέρος πλούσιοι καὶ πτωχοί, κύριοι καὶ ὑπηρέται, διδύσκαλοι καὶ μαθηταί, γεωργοὶ καὶ ποιμένες καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ ὅλοι μαζί λαμβάνουν μέρος εἰς τὸ πλούσιον καὶ εὐφρόσυνον τοῦτο τραπέζι. Ἀφθόνως ῥεεὶ τὸ μυρωδάτον κρασί τῆς Ἰμβρου καὶ σκορπίζει μὲ τὴν μεθυστικὴν του εὐωδίαν τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐθυμίαν. Νὰ μὴ γελασθῆ δὲ κανεὶς νὰ προσποιηθῆ τὸν ὄσιον, διότι τότε ἀναπόφευκτα, ἀντὶ εἰς τὸ στόμα του θὰ δεχθῆ τὸ κένωμα τοῦ ποτηρίου εἰς τὰ στήθη του. Ἐπακολουθοῦν ὠραῖα ἰδιόμελα τραγουδία καὶ διάφοροι σεμνοὶ καὶ ρυθμικοὶ χοροί. Ὅταν πλέον ὁ ἥλιος ἀποσύρεται διὰ νὰ ἀναπαυθῆ ἀπὸ τὸ ἡμερινόν του τρέξιμον, τότε καὶ οἱ πανηγυρισταὶ καβάλλα εἰς τὰ στολισμένα ζῶα τῶν, μὲ στεφάνους ἀπὸ ἀγνὰ καὶ εὐμορφα ἀγριολούλουδα καὶ ποικιλοκεντημένους «σελτέδες», ἐπιστρέφουν εἰς τὸ χωρίον ἵνα συνεχίσουν τὴν διασκέδασιν μέχρι τοῦ μεσονυκτίου.

Αἱ τοιαῦται πανηγύρεις ἀποβαίνουν ὠφέλιμοι διὰ τὸν λαόν, διότι ἐκτὸς τῆς ἐκδηλώσεως τῆς εὐσεβείας του, προάγουν μεγάλως τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀδελφωσύνης μεταξὺ τῶν χωρικῶν. Ἄλλ' ἔτι μεγαλυτέρα θὰ ἀπέβαιεν ἡ ὠφέλεια, ἐὰν μέρος τῶν προσφερομένων σφαγίων καὶ τῶν ἄλλων προσόδων τῶν ἐξωκκλησιῶν διετίθεντο ὑπὲρ κοινοφελῶν σκοπῶν.

Κατόπιν λοιπὸν τῶν τόσων φυσικῶν καλλονῶν τῆς νήσου, τῆς βαθείας εὐσεβείας καὶ τῶν λαμπρῶν ἐθίμων τῶν κατοίκων αὐτῆς, εἶναι φυσικὸν ἀπερχόμενός τις ἐκ ταύτης νὰ ἀποκομίσῃ τὰς καλλιτέρας τῶν ἐντυπώσεων.

Πάντοτε μετ' εὐχαριστήσεως ἀναμνησκόμεαι τὰς ἡμέρας τῆς τριετοῦς ἐν τῇ ὡραίᾳ νήσῳ παραμονῆς μου, παρακολουθῶ μετὰ χαρᾶς τὰς βαθμιαίας προόδους τῶν προσφιλῶν κατοίκων της καὶ εὐχομαι ὀλοψύχως, ὅπως καὶ αἱ παρατηρούμεναι ἐλάχισται ἐλλείψεις αὐτῆς ἀναπληρωθοῦν ταχέως, ἂν καὶ περὶ τούτου οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει. Διότι ἐκτὸς τοῦ στοργικοῦ τῆς νήσου μητροπολίτου καὶ τῶν τόσων ἄλλων εὐτυχῶς ὑγιῶν στελεχῶν αὐτῆς, ἐγκαθίστανται ἐν αὐτῇ ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ καὶ ἀρχετοὶ σφριγηλοὶ καὶ ἐνθουσιώδεις νέοι, ἀπόφοιτοι τῆς τε Ἱεραῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης καὶ διαφόρων ἄλλων σχολῶν. Ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Ἱεραῖ Θεολογικῇ Σχολῇ τῇ 1 Μαΐου 1937.

Πρεσβύτερος ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

Χορὸς τοῦ Ἐπιταφίου Θρήνου τῆς Μ. Ἑβδομάδος 1937 ἐν τῇ καθεδρικῇ ναῖ τῆς Παναγίας.

ΤΗΣ ΓΡΙΑΣ ΤΑ ΤΥΡΙΑ Ἡ ΚΑΣΚΑΒΑΛΙΑ

Εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῆς Ἰμβρου ὑπάρχει μία βραχώδης προέκτασις κειμένη μεταξὺ δύο κολπίσκων, τοῦ Ἁγίου Κηρύκου πρὸς ἀνατολὰς καὶ τοῦ Καλαμιτσίου πρὸς δυσμὰς. Ἡ ἔδαφικὴ αὕτη προέκτασις ἀποτελοῦσα συνέχειαν κατερχομένην ἐκ τοῦ ὑπερθεν αὐτῆς ὑψομένου βουνοῦ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, εἶναι γνωστὴ ἐπιτοπίως ὑπὸ τὸ ὄνομα Κρωτηριῆτοι ἀκρωτήριον. Ὅταν τὸ παρατηρῆ τις μακρόθεν, βλέπει ἀτάκτως συσσωρευμένους βράχους διαφόρου μεγέθους, παρουσιάζοντας μίαν ἀπόκρημνον καὶ ἐντελῶς ἀπρόσιτον πρὸς τὸ μέρος

Τὸ ἀκρωτήριον Κασκαβάλια.

τῆς θαλάσσης ἀκτὴν, ἐφ' ἧς ἀγρίως θραύονται ἐν καιρῷ τρικυμίας τὰ κύματα μετὰ σφοδροῦ πατάγου καὶ ἀφρῶν ὑψομένων, καθιστῶντα τὴν θέσιν ἐπικίνδυνον εἰς τοὺς ναυτιλομένους, θὰ νομίση τις ἐν πρώτοις, ὅτι πρόκειται περὶ κατηρειπωμένης ἀρχαίας ἀκροπόλεως ἢ περὶ κυκλωπείου τείχους, οὕτινος οἱ ὀγκόλιθοι ἀποσπασθέντες ἀπὸ τῆς θέσεώς των ὑπὸ ὑπερφυσικῆς τινος δυνάμεως διεσπάρησαν τῆδε κακεῖσε. Κάτωθεν αὐτοῦ ὁ πυθμὴν φθάνει εἰς ἱκανὸν βάθος καὶ ὅταν

ὁ ἄνεμος πνέη ἤρεμος ἐπιτρέπων εἰς τοὺς παραπλέοντας νὰ προσεγγίσουν μέχρις ἐλαχίστης ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἀποστάσεως, διακρίνει τις παρὰ τὰ κράσπεδα τῆς κρημνώδους ταύτης ἀκτῆς παράδοξα πετρώματα εἰς κανονικὰ σχήματα, ὑπὸ τῆς φύσεως εἰς τὸ μέρος τοῦτο φιλοτεχνηθέντα, τὰ περίφημα *Κασκαβάλια* ὅπως καλοῦνται ὑπὸ τῶν ναυτικῶν, ἢ *Τῆς γριᾶς τὰ τυριά*, ὅπως καλοῦνται ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους. Καὶ εἶναι ἀληθῶς παράδοξα. Στιβάδες ὄγκολίθων κατὰ δύο τρεῖς σειρὰς παρακείμεναι ἀνυψοῦνται εἰς ἰκανὸν ὕψος ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Οἱ ὄγκολίθοι οὗτοι φαίνονται ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι ἀποτελοῦνται ἀπὸ παραλλήλους σπονδύλους τοποθετημένους ἐπ' ἀλλήλους ἡμικυκλικῶς κατὰ κανονικὰ ὀριζόντια ἐπίπεδα ἐν εἴδει γαλβανικῆς ἠλεκτρικῆς στήλης εἰς τρόπον ὥστε νὰ νομίζη τις, ὅτι πράγματι *κασκαβάλια* τοποθετημένα ἐπάλληλα μετεβλήθησαν σὺν τῷ χρόνῳ δι' ἀλλοιώσεως τῶν συστατικῶν αὐτῶν εἰς ἀπολιθώματα προκατακλυσμιαίας ἐποχῆς.

Ἡ λαϊκὴ παράδοσις φερομένη ἐπὶ τῶν πτερύγων τῆς φαντασίας πρὸς ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τούτου παραδόξου πετρώματος ἐπλασε τὸν μῦθον, τὸν κοινῶς ἀναφερόμενον καὶ εἰς ἄλλους ἑλληνικοὺς τόπους, ὅτι δηλ. τὸν παλαιὸν καιρὸν ἔζη ἐνταῦθα γραῖά τις ἔχουσα ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῆς τὰ παροιμιώδη πολυάριθμα ποίμνια, «χίλια γίδια, χίλια μύδια, χίλια μὲ τὰ κέρατα». Ἐκ τούτων ἐτυροκόμει διαρκῶς καὶ ὡς φιλάργυρος, ὅπως χαρακτηρίζονται γενικῶς αἱ ὑπερήλικες γραῖαι, συνεσώρευσε τὰ κεφαλοτύρια τὸ ἐν ἐπὶ τῶν ἄλλων κατὰ κυκλικὰ παράλληλα ἐπιθέματα διὰ νὰ φθιάσῃ δῆθεν εἰς τὰ ἀπροσπέλαστα ὕψη τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ κηρέσῃ τὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας τῆς. Αἴφνης ὅμως τὴν πρώτην Μαρτίου ἐνῶ τὴν προτεραίαν ὁ καιρὸς ἦτο ἐαρινός, ἡ δὲ σελήνη πλησιφαῆς διεσκόρπιζε κατὰ τὴν νύκτα ἄπλετον φῶς, οὐδαμόθεν δὲ ἐφαίνετο σημεῖόν τι προμηνῦον καιρικὴν μεταβολήν, ἐνσκήπτει ἀγρία θύελλα. Ἄνεμος σφοδρὸς συνοδευόμενος μετὰ βροχῆς καὶ χιόνος ἀναστατώνει τὸ πᾶν, ὁ δὲ ἐπακολουθήσας παγετὸς συμπληρώνει τὴν καιαστροφήν. Ἡ γραῖα καὶ τὰ ποίμνιά τῆς παγώνουν ἐκ τοῦ ψύχους, τὰ δὲ τυροστάσια ἀπολιθώνονται. Τὴν ἰδίαν τύχην ὑπέστη καὶ τὸ δυστυχὲς ὑποζύγιον, ὁ ἀπαραίτητος σύντροφος παντὸς ποιμένος πρὸς μεταφορὰν τοῦ γάλακτος ὄνος. Δείκνυται δὲ πράγματι ὀλίγον περαιτέρω εἰς πετρώδης ὄγκος παρεμφερῆς πρὸς τράχηλον καὶ κεφαλὴν ὄνου, ἐξ οὗ καὶ τὸ μέρος τοῦτο καλεῖται μέχρι σήμερον *Γάδαρος* ὑπὸ τῶν ἐντοπίων.

Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὴν λαϊκὴν παράδοσιν. Ἄλλὰ πῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα φυσιολογικῶς; Τὰ ἐν λόγῳ πετρώματα ἀνήκουν εἰς κοιτάσματα τῆς τριτογενοῦς γεωλογικῆς περιόδου. Εἶναι πετρώματα πυριγενῆ γρανιτώδη προελθόντα ἐξ ἠφαιστειογενοῦς ἐκρήξεως. Καὶ φαίνονται μὲν ἐξωτερικῶς ὡς κυκλωτερεῖς σπόνδυλοι ἐπικείμενοι ὁ εἰς ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ κυρίως ἐκάστη στιβὰς ἀποτελεῖται ἀπὸ μονότονον ἀπορροῶγα βράχον, ὅστις σὺν τῷ χρόνῳ τῇ ἐπενεργείᾳ τῶν ἐξωτερικῶν στοιχείων, τῶν διαβρωτικῶν ὑδάτων ξηραῖς καὶ θαλάσσης ἀφ' ἑνός, τῆς βροχῆς καὶ τοῦ πάγου ἀφ' ἑτέρου, ἀπεχωρίσθη τῶν περιβαλλόντων αὐτὸν μαλακωτέρων γηίνων ἐπιθεμάτων (ἀργιλλωδῶν οὐσιῶν καὶ ἀσβεστολίθων) καὶ τρόπον τινὰ ἀποσκελετώθη, ὅπως ἀποσκελετοῦται καὶ πᾶς ζωϊκὸς ὄργανισμὸς ἀποστερούμενος τῶν μαλακωτέρων συστατικῶν του, καὶ οὕτως ἔλαβον τὴν σημερινὴν των μορφὴν.

Τὸ ὅλον σήμερον μετὰ τῶν πέριξ βράχων ἐμφανίζει ἀγρίαν ὄψιν. Εἶναι ὡς ἐλέγθη ἀνωτέρω μία ἀπροσπέλαστος κρημνώδης ἀκτὴ, πέριξ τῆς ὁποίας βασιλεύει ἡ ἐρημία. Μόνον ὁ γλάρος, τὸ ὠραῖον τοῦτο θαλασσοπούλι, ἔχει τὴν κατοικίαν του ἀνάμεσα εἰς τοὺς βράχους, ὅπου ὠτοκοεῖ, ἐφωάζει καὶ τρέφει τοὺς νεοσσούς του, ἢ ὁ μονήρης ἀετὸς ὡς κυρίαρχος μονάρχης τῶν ὀρέων ἐπαναπαύεται ἐπὶ τῶν κορυφαίων βράχων караδοκῶν τὴν λείαν του. Ἐν εἶδος φυτοῦ φυτόμενον εἰς τὰς ρωγμὰς τῶν βράχων, καλούμενον κρίταμα, καθὼς καὶ μερικαὶ ἀγριοσυκαῖ αὐτόφυτοι κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν, κρεμάμενοι οὕτως εἰπεῖν ἀπὸ τῶν βράχων, ἀποτελοῦν τὴν μόνην βλάστησιν τοῦ μέρους τούτου. Καὶ ὅμως χάριν τῶν περὶ οὗ ὁ λόγος πυριγενῶν πετρωμάτων, φερόντων τὰ παράδοξα ταῦτα σχήματα καὶ ἀποτελούντων μοναδικὸν ἐν τῇ φύσει φαινόμενον τοῦ εἴδους τούτου διὰ τὴν κανονικότητα τῶν σχημάτων, ἀξίζει τὸν κόπον νὰ ἐπισκεφθῇ τις τὸν ἀπρόσιτον τοῦτον κρημνὸν ἔστω καὶ ἀπὸ θαλάσσης.

Κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ

Ἐξ ἐκδρομῆς εἰς τὴν Ἀρασίὰ πρὸς τὴν παρεπιδημούντων καθηγητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης.
Εἰς τὸ μέσον ἡ Α. Σ., ὁ μητροπολίτης Ἰάκωβος. Δεξιὰ εἰς τὸ ἄκρον ὁ Πρόεδρος Ἀγορῶν κ. Α. Γιαν-
νακοῦδης καὶ ὁ Πρόεδρος Ἀν. Θεοδώρων κ. Γ. Παπαθεοδώρου.

Η ΑΝΑΘΕΜΑΤΙΣΤΡΑ

Οὐδείς ἴσως τῶν κατοίκων τῆς νήσου ἀγνοεῖ τὴν τοποθεσίαν ταύτην. Τὸ ἔκτακτον γεγονός, ὅπερ κατὰ τὴν λαϊκὴν παράδοσιν διεδραματίσθη εἰς τὸ μέρος τοῦτο καὶ τὰ μετ' αὐτοῦ συσχετιζόμενα ποικίλα ἀνέκδοτα, κατέστησαν ἀνὰ τὴν νῆσον τὴν τοποθεσίαν ταύτην περιλάλητον. Εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ τοῦ χωρίου Σχοινοῦδιου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέχει μόλις περὶ τὰ τρία χιλιόμετρα. Εἶναι θέσις σεσημασμένη, οὐ μόνον διὰ τὸν ἀνωτέρω λόγον, ἀλλὰ καὶ διότι ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης ἀρχίζουσι νὰ φαίνωνται τὰ πρῶτα σπίτια τοῦ χωρίου εἰς τὸν ἔξωθεν ἐρχόμενον. Διότι τὸ Σχοινοῦδι κείμενον ἐντὸς χαράδρας μεταξὺ βουνοσειρῶν κρύπτεται πανταχόθεν καὶ μόνον ὅταν φθάσῃ τις τὸ μέρος τοῦτο βλέπει τὰς ὑπερθεὶν τῆς χαράδρας ἐκτισμένας πρώτας οἰκοδομάς. Ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ ἐκτείνεται δάσος πευκῶν ἀναδιδουσῶν θεσπεσίαν ὁσμὴν.

Εἰς τὸ μέρος τοῦτο πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀνυψοῦτο ὀλόκληρος λόφος λίθων ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀναθεματίστρα, ἕκαστος δὲ διαβάτης διερχόμενος τὸ πρῶτον ἐκεῖθεν ὑπεχρεοῦτο νὰ ρίψῃ ἓνα λίθον ἐπὶ τοῦ σωροῦ τούτου προφέρων ἐν ταῦτῳ καὶ τὴν φράσιν «ἀνάθεμά τον» τρεῖς φορές. Τοῦτο ὑπεχρεώθη νὰ πράξῃ καὶ ὁ ὑποφαινόμενος, ὅτε παῖς ἔτι ὢν ἐπεσκεπτόμην τὸ πρῶτον τὸ χωρίον. Εἶναι ἀπερίγραπτος ἡ φρίκη τὴν ὁποίαν τότε ἠσθάνθη, ὅτε ἀντίκρουσα τὸν σωρὸν τῶν λίθων. Τὸ σκότος τῆς νυκτός, ὅπερ κατὰ σύμπτωσιν τὴν ὥραν ἐκείνην ἐφηλοῦτο, ἠὔξανεν ἔτι μᾶλλον τὴν ψυχικὴν μου ταραχὴν. Ἐθεώρουν τὰς πέριξ σκιάς ὡς κινούμενα φαντάσματα, τὸ ἀνάθεμα καὶ τὸν λιθοβολισμόν ὡς πρᾶξις οἰονεὶ ἐξελισσομένην ὑπὸ τὰ ὄμματά μου. Ἐφантаζόμεν τὴν εἰδεχθῆ ἐκείνην φυσιογνωμίαν τοῦ λιθοβοληθέντος κακούργου καὶ τὸ διαπραχθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἔγκλημα, διὰ τὸ ὁποῖον ἐκρίθη ἄξιος τοιαύτης παραδειγματικῆς καταδίκης. Πρὸς στιγμὴν ἐνόμιζον ὅτι ἔβλεπον τὸ ὄπισθεν αὐτοῦ μαινόμενον πλῆθος, τὴν βροχὴν τῶν κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ φερομένων λίθων, καὶ ἤκουον τὰς κραυγὰς, τὰ ὕβρεις καὶ τὰς ἀράς τοῦ διψῶντος ἐκδίκησιν ὄχλου. Ἡ καρδιά μου ἔπαλλε σφοδρῶς, ἡ ἀναπνοή μου ἐσταμάτησε, τὰ χεῖλη μου ἔτρεμον ὅτε ὑπεχρεώθη νὰ

ἐκπληρώσω τὸν ὀφειλόμενον φόρον, καὶ μόνον ὅτε ἀπεμακρύνθην τῆς θέσεως ταύτης ἠσθάνθην ποιάν τινα ἀνακούφισιν. Ἐν τοσοῦτῳ περιστατικὸν ἐκεῖνο δὲν ἔπαυσεν ἐπὶ πολὺν μετὰ ταῦτα χρόνον νὰ μὲ συγκινῆ ὁσάκις τὸ ἀνεπὸλουν εἰς τὴν μνήμην μου.

Ἄλλὰ τίς ὁ κακοῦργος, ἐναντίον τοῦ ὁποίου κατεφέρθη τόσον ἀγρίως καὶ ἀνηλεῶς τὸ μῖσος καὶ ἡ ὀργὴ τῶν κατοίκων; Πότε ἔλαβε χώραν τὸ γεγονός τοῦτο; Οὐδεὶς τῶν ἐπιζώντων εἶναι εἰς θέσιν νὰ εἴπῃ τι θετικὸν οὔτε ὡς πρὸς τὸν χρόνον, οὔτε ὡς πρὸς τρόπον τῆς ἐκτελέσεως, πολὺ δὲ περισσότερον ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον τὸ ὑποστὰν τὴν καταδίκην ταύτην. Ἄλλ' οὐδὲ ἱστορικὸν τι γραπτὸν σχετικὸν μὲ τὸ ἐκτυλιχθὲν τοῦτο δράμα ἀναφέρεται εἰς τὰ χρονικά τῆς νήσου, δυνάμενον νὰ διαχύσῃ φῶς εἰς τοῦτο. Τὰ περὶ βρουκολάκων καὶ φαντασμάτων ἀναφερόμενα, ὡς καὶ ὅσα φέρονται εἰς τὰ στόματα τοῦ ἀπλοῦ λαοῦ ὡς λαβόντα χώραν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν, εἶναι ἀνάξια πάσης προσοχῆς καὶ ὡς τοιαῦτα ἀπαξιῶμεν νὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα. Μένει ὅθεν μυστήριον! Πρέπει ἐν τούτοις νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι, ἐὰν ὄντως ἐγένετο λιθοβολισμὸς μετὰ ἀναθέματος, ὅπως πιστεύεται ὑπὸ τῶν ἐντοπίων, ὁ ὑποστὰς τὴν καταδίκην ταύτην κακοῦργος θὰ ἦτο ληστής ἐπικεκηρυγμένος ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ τόπου, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἐξηγέρθη σύσσωμος ἡ κοινωρία. Διότι ἄλλως οὐδεὶς θὰ ἐτόλμα νὰ χειροδικήσῃ ἔστω καὶ ἂν ἡ καταδίκη αὕτη ἐξετελεῖτο ὑπὸ τὴν ἐπιδοκιμασίαν ὀλοκλήρου τῆς κοινωρίας, Ὁ νόμος θὰ ἐζήτηι τὸν πρωταίτιον καὶ θὰ τὸν κατεδίκαζεν ἐπὶ αὐτοδικίᾳ καὶ ἐξ ἄλλου δὲν θὰ συνεχίζετο ἢ ὑπὸ τῶν διαβατῶν μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν μετὰ τῆς μανίας ἐξασκουμένη λιθοβολία.

Ὁ διὰ λιθοβολισμοῦ παραδειγματισμὸς εἶναι γνωστὸς εἶναι γνωστὸς εἰς ἡμᾶς ἐκ τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου ἐπιβαλλόμενος κατὰ τῆς συζυγικῆς ἀπιστίας ἢ κατὰ παρανόμου συζήσεως. Ἐφηρμόζετο δὲ καὶ εἰς θανατώσεις μαρτυρησάντων ἀγίων κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους. Τὸ ἀνάθεμα εἶχε μᾶλλον θρησκευτικὴν προέλευσιν. Ἦτο ταυτόσημον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐπιτιμίου, τοῦ κοινῶς λεγομένου ἀφορισμοῦ, ἐφαρμοζόμενον κατὰ προσώπου αἰρετικοῦ ἢ οἰουδήποτε χριστιανοῦ πολιτευομένου ἐναντίον τῶν διατάξεων τῆς Ἐκκλησίας, χωρὶς τοῦτο νὰ συνοδεύηται ὑπὸ λιθοβολισμοῦ καὶ θανατικῆς ἐκτελέσεως. Παρὰ ταῦτα ἐμφανίζεται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸ διὰ λιθοβολίας ἀνάθεμα μὴ συνοδευόμενον καὶ ὑπὸ θανατικῆς ἐκτελέσεως ὡς καταδίκη ἐπιβαλλομένη κατὰ προδοτῶν, ἀδίκων προεστῶτων, εἴτε διότι αἱ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμεναι ποιναὶ θεωροῦνται ἀνεπαρκεῖς ὡς πρὸς τὸ διαπραχθὲν ὑπ' αὐτῶν ἔγκλημα, εἴτε διότι ἡδυνάτου ἀλλως νὰ τοὺς ἐκδι-

κηθοῦν καὶ ἐπροτίμων τὸ μέσον ταῦτο τῆς τιμωρίας, ἵνα διαιωνίζωσι τὸ μῖσός των καὶ τὴν μῆνιν πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν ἐπερχομένων γενεῶν. Ἐξετελεῖτο δὲ τοῦτο διὰ συσσωρεύσεως λίθων εἰς περιφανές τι μέρος, ὅπου ὑπεχρεοῦτο ἕκαστος νὰ ρίψη λίθον ἀναθέματος, ἄλλως ἐθεωρεῖτο καὶ ὁ ἴδιος ἐπικατάρατος. Ἐπομένως καὶ εἰς τὸ προκείμενον ζήτημά μας τὸ μᾶλλον πιθανὸν θὰ ἦτο νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι τὸ εἰς τὸ μέρος τοῦτο λαβὸν χώραν ἀνάθεμα ἦτο μᾶλλον ἀναμνηστικὴ προᾶξις ἐπιβληθεῖσα ὁμοφώνως ὡς ἐκκλησιαστικὴ ποινὴ παραδειγματικὴ κατὰ προσώπου πολλὰ κακὰ ἀπειρασμένου κατὰ τῆς κοινωνίας, ἵνα τοῦτο χρησιμεύσῃ ὡς μάθημα εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς.

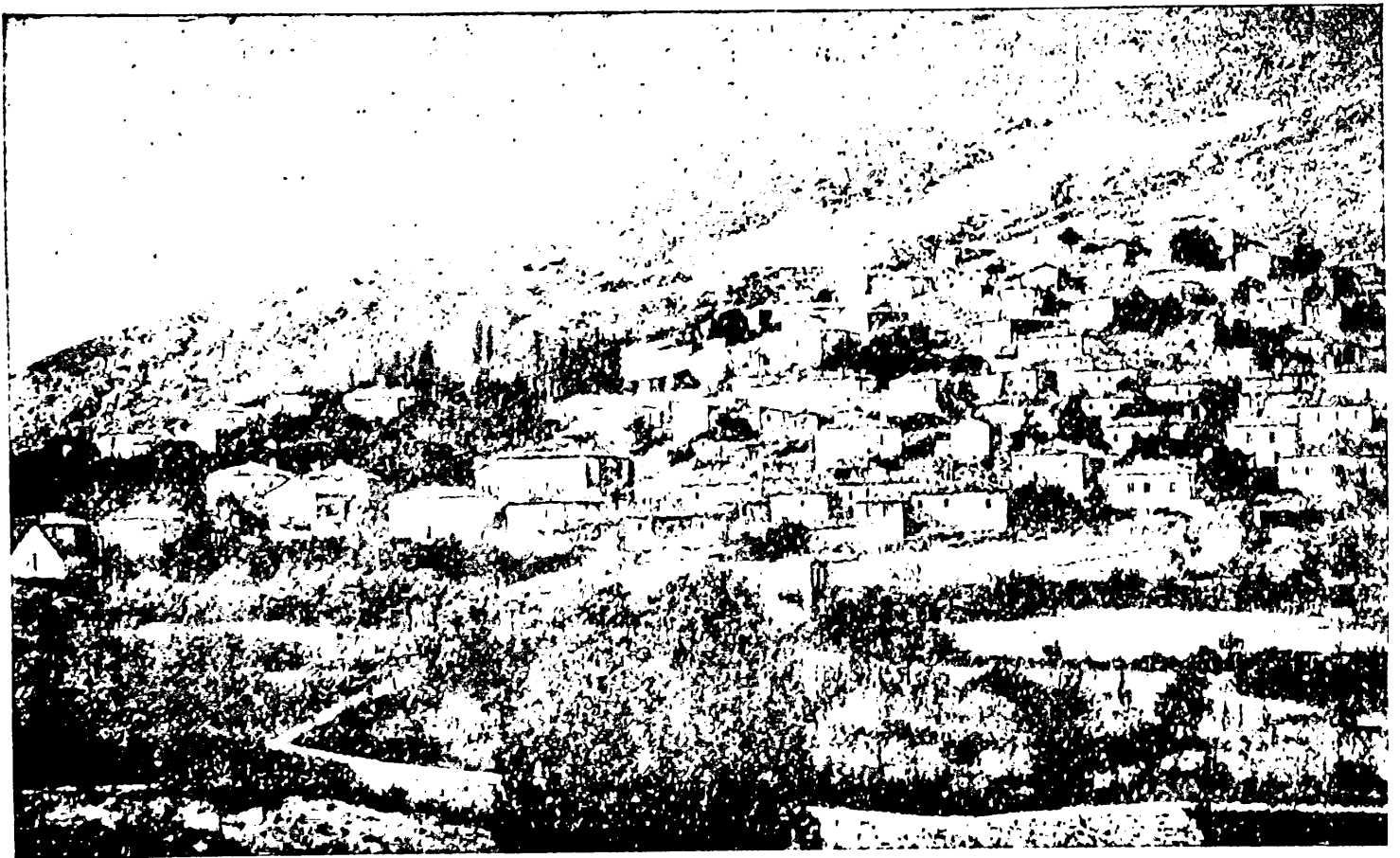
Ὅτι τὸ προᾶγμα οὕτως ἔχει, φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ἑξῆς: Ὅτε μετὰ πάροδον ἐτῶν διηρχόμεν ἑκείθεν, παρετήρησα ὅτι οὔτε σωρὸς λίθων ὑπῆρχεν, οὔτε ἔθιμον νὰ ρίπτωσι λίθον ἐπὶ τοῦ ἀναθέματος διετηρεῖτο πλέον. Ὡς δὲ ἐ πληροφορήθην, οἱ ἀπὸ ἐτῶν ριπτόμενοι λίθοι, ἀποτελέσαντες ὡς εἶπομεν ὀλόκληρον λόφον, ἐχρησιμοποιήθησαν βραδύτερον διὰ τὴν ὁδοποιίαν. Κατὰ τὴν ὁμολογίαν δὲ πάντων δὲν εὐρέθησαν εἰς τὸ μέρος τοῦτο οὔτε ὄστᾶ, οὔτε ἄλλο τι ἔχνος ἐπιμαρτυροῦν τὴν ὕπαρξιν τοῦ ὑποτιθεμένου κακούργου. Τὸ ὄνομα ἐν τούτοις Ἀναθεματίτρα ὡς τόπος ἐγκλήματος, παραμένει μεταδιδόμενον ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν καὶ θὰ παραμένῃ αἰωνίως. Διότι ὁ ἀναθεματιζόμενος, οἴοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι οὗτος, εἶναι ὁ μᾶλλον ἐστιγματισμένος κατάδικος. Ἡ μνήμη οἴουδήποτε ἄλλου κακούργου λησμονεῖται μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν. Ἀλλ' ἡ μνήμη τοῦ ἀναθεματιζομένου διαιωνίζεται. Καὶ ἂν ἀκόμη ἀφανισθῇ πᾶν ἔχνος λίθου ἢ ἐτέρου συμβόλου τῆς ἀναθεματικῆς σκηνῆς, ἢ τοποθεσία καὶ ἢ ὀνομασία θὰ διασαλπίζουσι τὴν προᾶξιν ἀνὰ τοὺς αἰῶνας. Ὁ κόσμος ἐν τούτοις τόσον ἔχει ἐξοικειωθῆ μὲ τὰς λέξεις «ἀνάθεμά σε» καὶ «ἀναθεματισμένε», ὥστε συχνότατα κάμνει χρῆσιν αὐτῶν χωρὶς νὰ συναισθάνεται, ὅτι ἐκφέρει τὰς χειροτέρας ὕβρεις καὶ ἄρας.

Κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ

Ἡ συνοικία Χάλακας τοῦ Σχοινοῦδιου.

Ἐτέρα ἄποψις τῆς συνοικίας Χάλακας τοῦ Σχοινοῦδιου.

ΤΟ ΣΧΟΙΝΟΥΔΙ ΚΑΙ Η ΕΝ ΑΥΤΩ ΣΧΟΛΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Τὸ Σχοινοῦδι κατὰ πληθυσμὸν καὶ ἔκτασιν εἶναι τὸ μεγαλύτερον τῆς νήσου χωρίον. Κεῖται πρὸς τὸ νότιον μέρος τῆς νήσου καὶ εἰς μακρυνὴν ἀπὸ τὰ ἄλλα χωρία ἀπόστασιν, καθ' ὅσον ἀπὸ τὸ πλησιέστερον πρὸς αὐτό, τὰ Ἀργίδια, ἀπέχει περὶ τὰς δύο ὥρας, ἀπὸ δὲ τὸ Γλυκὺ περὶ τὰς τέσσαρας. Κατέχει τὸ $\frac{1}{3}$ τῆς ὅλης ἐκτάσεως τῆς νήσου καὶ ἀριθμεῖ περὶ τὰς $2\frac{1}{2}$ χιλ. πληθυσμὸν. Ἔνεκα τῆς μεγάλης ἀποστάσεως ἀπὸ τὰ ἄλλα χωρία τῆς νήσου ζῆ οὕτως εἰπεῖν ἐν ἀπομονώσει. Ὑπὸ ἔποψιν τοποθεσίας δὲν παρουσιάζει κανὲν θέληματρον. Εἶναι στρυμωγμένον ἐντὸς χαράδρας καὶ δὲν φαίνεται εἰς τὸν ἔξωθεν ἐρχόμενον παρὰ μόνον ὅταν εἰσέλθῃ τις ἐντὸς αὐτοῦ. Ἐὰν θελήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν τοὺς λόγους, οἱ ὅποιοι ὑπηγόρευσαν τὴν προτίμησιν ταύτην, οὗτοι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἄλλοι ἢ ἡ ἀσφάλεια τῶν κατοίκων ἀπὸ τὰς συχνὰς πειρατικὰς ἐπιδρομὰς. Ὅχι δὲ μόνον τὸ Σχοινοῦδι κρύπτεται ἐντελῶς ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ τῆς νήσου χωρία, καὶ μόνον τὸ Γλυκὺ φαίνεται ὅτι κάμνει ἐξαίρεσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο ἴσως ἐν καιρῷ τῆς ἐπαναστάσεως αὐτὸ μόνον προσεβλήθη ὑπὸ πειραιτῶν.

Τὸ Σχοινοῦδι λοιπὸν εὐρισκόμενον ἐντὸς χαράδρας χωρίζεται ὑπ' αὐτῆς εἰς τέσσαρας συνοικίας, τὸν Χάλακα, τὸν Γλυνιαῖν, τὴν Ἀγίαν Ἑλένην καὶ τὸ Περαχωριό. Ἐκ τούτων ὁ Χάλακας εἶναι ἡ πολυπληθεστέρα συνοικία, περιλαμβάνουσα τὴν ἀστικὴν τάξιν, ἃν καὶ ἀστικὴ τάξις εἰς τὸ Σχοινοῦδι καθὼς καὶ εἰς τὰ ἄλλα χωρία τῆς νήσου δὲν ὑπάρχει σχεδόν, διότι ὅλοι εἶναι γεωργοποιμένες καὶ γαιοκτήμονες. Εἰς τὸν Χάλακα εὐρίσκονται τὰ Ἀρχεῖα, τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα, τὰ καφενεῖα, τὰ τεχνουργεῖα καὶ αἱ εὐπρεπέστεραι οἰκοδομαί. Ἔνεκα τούτου ἡ κίνησις ἐνταῦθα ἰδίως κατὰ τὰς ἐορτασίμους ἡμέρας εἶναι ζωηροτέρα. Τὸ κλίμα ὅμως τῆς συνοικίας ταύτης εἶναι ὑγρὸν καὶ ἡττον ὑγιεινόν, διότι ὡς ἐκ τῆς θέσεώς της ὁ ἥλιος κατὰ τὸν χειμῶνα μόλις πέντε ὥρας εὐρίσκεται ἄνωθεν τοῦ ὀρίζοντος, τὰς δὲ ἄλλας ὥρας (δύο ὥρας μετὰ τὴν ἀνατολὴν καὶ δύο πρὸ τῆς δύσεως) κρύπτεται ὀπι-

σθεν τοῦ ὑπερκειμένου βουνοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὰ καταρρέοντα ἀπὸ τὰς πέριξ κλιτύς ὡς καὶ τὰ ἀναβλύζοντα ἐντὸς τοῦ χωρίου κατὰ τὴν βροχερὰν ἐποχὴν πηγαῖα ὕδατα οὐκ ὀλίγον συντελοῦσιν εἰς τοῦτο. Στερεῖται δὲ καὶ ὀρίζοντος, διότι ὁ παρατηρητὴς μόνον βουνὰ ἀντικρύζει. Σχετικῶς τὰ ἄλλα τμήματα τοῦ χωρίου κατοικούμενα ἀποκλειστικῶς ἀπὸ γεωργοποιμένας ἔχουν ὀρίζοντα ἐλευθερώτερον καὶ κλίμα ὑγιεινότερον. Τὸ ἔδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ἐκτισμένα αἱ οἰκίαι καὶ τῶν τεσσάρων τμημάτων τοῦ χωρίου, εἶναι ἀνώμαλον, ἐπικλινὲς καὶ πετρῶδες. Ὁ τὸ πρῶτον ἐπισκεπτόμενος αὐτὸ πλήττει κυριολεκτικῶς καὶ νομίζει ὅτι θὰ πέσουν τὰ βουνὰ τὸν πλακώσουν. Εἶναι ὅμως εὐχάριστος ἢ ἐν αὐτῷ παραμονή, διότι εὐρίσκει τις εἰς τὸ χωρίον τοῦτο περισσοτέραν φιλοξενίαν καὶ καλλιτέραν συναστροφὴν παρὰ εἰς τὰ λοιπὰ χωρία. Ἐντὸς τῆς χαράδρας καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν συνοικισμῶν, εἰς ἀρκετὴν ἔκτασιν εὐρίσκονται κῆποι μὲ λαχανικὰ καὶ καρποφόρα δένδρα, καθιστῶντα τὴν θέσιν λίαν ρωμαντικὴν. Ταῦτα ἀρδεύονται ἀπὸ τὰ ρέοντα ἑκατέρωθεν τῶν κλιτύων ὕδατα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀφθονα καὶ δροσερά.

Εἷς τινα ἐπίπεδον ἔκτασιν τῆς χαράδρας κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ χωρίου εὐρίσκεται ἡ ἐκκλησία, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀγίας Μεγαλομάρτυρος Μαρίνης, τὸ Νεκροταφεῖον καὶ τὸ Ἀρρεναγωγεῖον, ἅπαντα ἐν τῇ αὐτῇ περιοχῇ. Ἡ ἐκκλησία εἶναι ὀλίγον παλαιά, ἀλλ' ἱκανῶς εὐρύχωρος. Ὁ ἐσωτερικὸς διάκοσμος ἀπλοῦς, αἱ δὲ εἰκόνες παλαιαὶ καὶ ἄνευ καλλιτεχνικῆς ἀξίας. Τὸ νεκροταφεῖον εἶναι ἀρκετὰ καλῶς περιποιημένον, κοσμούμενον μὲ λαμπρὰ κυπαρισσάκια. Τὸ Ἀρρεναγωγεῖον ἀνεγερθὲν δαπάναις τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ἐγκατεστημένου κ. Ἀθ. Λαγοπούλου, μεγάλου τῆς Κοινότητος εὐεργέτου, εἶναι κτίριον μεγαλοπρεπές, ἔχει ἕξ αἰθούσας παραδόσεων, ἰδιαίτερον γραφεῖον καὶ εὐρύχωρον διάδρομον, ἀνωθεν τοῦ ὁποίου ὑψοῦται κατ' ἴσας διαστάσεις μέγας φεγγίτης ὑπερκείμενος τῆς ἄλλης στέγης. Φωτίζεται καὶ θερμαίνεται ἐπαρκῶς. Εἶναι τὸ λαμπρότερον καὶ τελειότερον καθ' ὅλην τὴν νῆσον ἐκπαιδευτικὸν ἴδρυμα. Ἐπίσης καὶ τὸ Παρθεναγωγεῖον, ὅπερ ἐστεγάζετο εἰς ἰδιαιτέρας αἰθούσας τῆς ἰδιοκτῆτου οἰκίας τοῦ ἰδίου, ἦτο εὐπρεπές, εὐρύχωρον καὶ εὐάερον.

Τὸ Σχολεῖον τοῦτο ἀποτελούμενον ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω δύο τμήματα, τὸ Ἀρρεναγωγεῖον καὶ τὸ Παρθεναγωγεῖον, δὲν ἔχει σχέσιν μὲ τὸ πρῶτον ἐκεῖνο Ἑλληνικὸν σχολεῖον τὸ συσταθὲν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Εὐστρατίου Νικολαΐδου. Τὸ σχολεῖον ἐκεῖνο, ὅπερ ἦτο Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, διελύθη μετὰ τὴν εἰς Λῆμνον ἐγκατάστασιν τοῦ ἰδρυτοῦ του καὶ τὸ παραμεῖναν κατώτερον τμήμα ἀπετέλεσεν ἀπλοῦν δημοτικὸν

σχολεῖον μὲ ἓνα διδάσκαλον. Ὡς διδάσκαλοι τούτου διωρίζοντο οἱ τελειόφοιτοι τοῦ διαλυθέντος ἑλληνικοῦ σχολείου καὶ τοιοῦτοι μνημονεύονται οἱ ἀοίδιμοι Ι. Καμπουρόπουλος, Γ. Ἀθανασιάδης, Δ. Παπαγραμματικίδης, Δ. Παπαθεοδοσιάδης καὶ ἄλλοι ἐργασθέντες μετὰ πολλοῦ ζήλου κατὰ τὴν πλήρη παχυλῆς ἀμαθείας σκοτεινὴν ἐκείνην περίοδον. Οἱ ἐπιθυμοῦντες δὲ ν' ἀκούσουν ἀνώτερα μαθήματα ἐφοίτων εἰς τὴν ἐν Παναγίᾳ ἰδρυθεῖσαν Κεντρικὴν Ἑλληνικὴν Σχολὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδίδασκον ἀνώτεροι ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοί, οἵοι ἦσαν οἱ ἀοίδιμοι διδάσκαλοι Παπα-Κύριλλος Στέκας, Κυριακὸς Παναγῆς καὶ ὁ τούτων διάδοχος, ὁ ἐπὶ πολυμαθείᾳ καὶ ἀκαμάτῳ φερεμονία διακρινόμενος σεβαστὸς ἡμῶν διδάσκαλος κ. Θεμιστοκλῆς Ντάκος, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁποίου (ἐποχῆς περικλειούσης ὀλόκληρον πεντηκονταετη ἀξιόλογον δρασιν) ἡ σχολὴ αὕτη ἐφθασεν εἰς τὴν μεγαλυτέραν τῆς ἀκμῆν. Εἰς ταύτην λοιπὸν ἐφοίτησαν καὶ πολλοὶ φιλομαθεῖς Σχοινοδιῶται. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἰς τὴν φοίτησιν τῆς σχολῆς ταύτης ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀποστάσεως παρουσιάζοντο μεγάλαι δυσκολίαι καὶ διὰ τοὺς γονεῖς καὶ διὰ τοὺς μαθητάς, ἐγένετο ἀνάγκη νὰ προστεθῆ εἰς τὸ ἤδη ἐν Σχοινοδιῷ λειτουργοῦν δημοτικὸν σχολεῖον καὶ μία ἀνωτέρα τάξις, βραδύτερον δὲ καὶ δύο καὶ τοιουτοτρόπως ἐτέθησαν αἱ πρῶται βάσεις Ἀστικῆς Σχολῆς. Κυρίως ὁμως ἡ λειτουργία μὲ σύστημα Ἀστικῆς Σχολῆς ἐν Σχοινοδιῷ ἤρχισεν ἀπὸ τὸ ἔτος 1892, διὰ τοῦ διορισμοῦ ὡς διευθυντοῦ αὐτῆς τοῦ ἀειμνήστου Λαζάρου Ἀθανασιάδου, ἀποφοίτου τῆς ἐν Σμύρῃν Εὐαγγελικῆς Σχολῆς. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, συστηθέντος καὶ ἰδιαιτέρου τμήματος θηλέων, ἄρχεται νέα περίοδος διὰ τὸ Σχολεῖον Σχοινοδιῶν, τὸ ὁποῖον ὅλοῦν συστηματοποιούμενον συμπληροῦται εἰς πλήρη ἐπιτατάξιον Ἀστικὴν Σχολὴν, διὰ τοῦ διορισμοῦ ἐμπειροτέρων καὶ μᾶλλον μορφωμένων διευθυντῶν, οἵοι ἦσαν οἱ ἀοίδιμοι Στυλιανὸς Εὐστρατιάδης καὶ Χαράλ. Τηγάνης, ὁ κ. Νικόλ. Τηγάνης, ὁ κ. Κυρ. Πανάρετος καὶ ὁ κ. Ἀλέξ. Ζαφειριάδης.

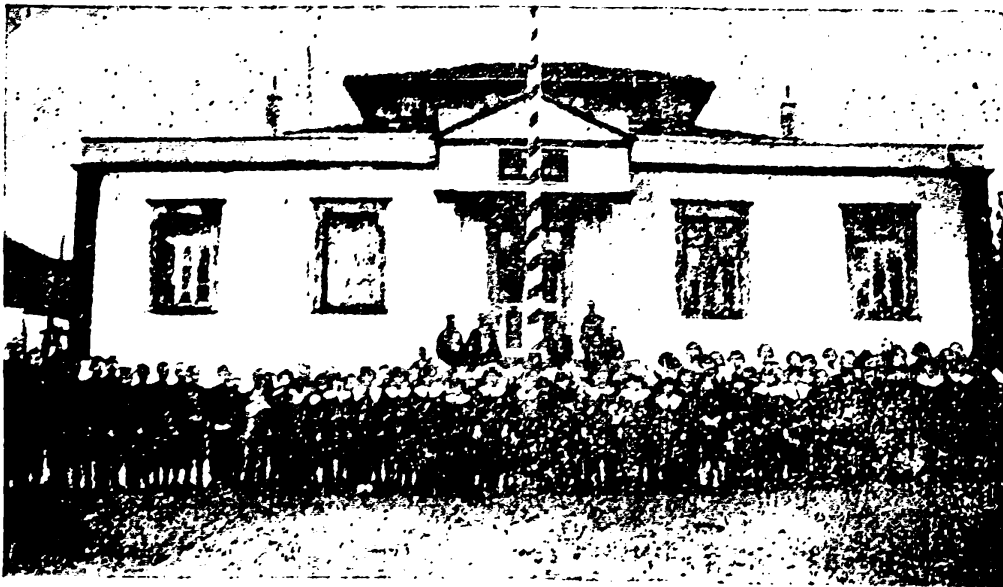
Ὅτε τὸ 1914 ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σχολείου, εἶρον τοῦτο διηρημένον εἰς δύο τμήματα, εἰς τὸ Ἀρρεναγωγεῖον περιλαμβάνον ἐκτὸς τῆς νηπιακῆς τάξεως ἑπτὰ ἐν ὄλῳ τάξεις, ἤτοι τέσσαρας τοῦ δημοτικοῦ καὶ τρεῖς ἄλλας ἀνωτέρας, εἰς ἃς ἐφοίτων καὶ τὰ θήλα τῶν ἀνωτέρων τάξεων, καὶ εἰς τμήμα θηλέων ἰδιαιτέρον περιλαμβάνον τὰς τέσσαρας κατωτέρας τάξεις. Τὸ προσωπικὸν τοῦ πρώτου ἀπετελεῖτο ἀπὸ πέντε διδασκάλους, τοῦ δὲ ἑτέρου ἀπὸ δύο διδασκαλίσσας. Ἀμφότερα δὲ τὰ τμήματα ἐλειτούργουν ὑπὸ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν καὶ ἦσαν κοινοτικά, συντηρούμενα ἀπὸ εἰσοδήματα τῆς ἐκκλησίας καὶ δωρεᾶς

τῶν ἐν Αἰγύπτῳ πατριωτῶν καὶ πρὸ παντὸς ἀπὸ δωρεάν τοῦ κ. Ἀθ. Λαγοπούλου. Μετὰ τὴν ἀφομοίωσιν τῶν σχολείων, καταργηθέντος τοῦ ἀνωτέρου τμήματος (1918) ἔγιναν καὶ τὰ ἐν Σχοινουδίῳ σχολεῖα δημόσια, συμπτυχθέντα εἰς ἓν πολυτάξιον Δημοτικὸν Σχολεῖον. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1923 ἐπανῆλθον εἰς τὸ πρὸ τῆς ἀφομοιώσεως καθεστῶς.

Θεσσαλονίκη

Κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ

Τὸ δημοτικὸν σχολεῖον Σχοινουδίου μετὰ τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν του.

**Η ΤΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΣ
ΤΟΥ ΘΕΜΕΛΙΟΥ ΛΙΘΟΥ ΤΗΣ ΕΝ ΣΧΟΙΝΟΥΔΙΩ
ΥΠΟ ΑΘΑΝ. ΛΑΓΟΠΟΥΛΟΥ ΙΔΡΥΘΕΙΣΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ**

(Ἐκ τοῦ ἡμερολογίου τοῦ Στυλιανοῦ Εὐστρατιάδου)

« — 24 Ἀπριλίου, ἡμέρα Κυριακὴ ἐν ἔτει 1911.

Μετὰ πανηγυρικωτάτην καὶ σεμνοπρεπεστάτην ἀρχιερατικὴν λειτουργίαν ἐν τῷ πανσέπτῳ ἱερῷ Ναῶ, τῷ ἐπ' ὀνόματι τῆς μεγαλομάρτυρος Ἀγίας Μαρίνης τιμωμένῳ, ἐγένετο παρὰ τὸν εὐρύν τῆς ἐκκλησίας ταύτης περίβολον ἢ κατάθεσις τοῦ θεμελίου λίθου τοῦ νέου κτιρίου τῆς Ἀστικῆς Σχολῆς τῆς φιλοτίμου καὶ φιλοπροόδου κοινότητος Σχοινουδίου, τῆς πολυπληθεστέρας καὶ σημαντικωτέρας ταύτης κωμπόλεως τῆς Ἰμβρου, χορηγοῦντος ὡς γνωστὸν πάνυ φιλοτίμως τοῦ μεγάλου τῆς κοινότητος ταύτης καὶ ἀπάσης τῆς νήσου εὐεργέτου, τοῦ ἐριτίμου κυρίου Ἀθανασίου Π. Λαγοπούλου. Μετὰ τὴν κατὰ τὰ εἰωθότα ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν ἱεροτελεστίαν τοῦ ἁγιασμοῦ, λαβὼν τὸν λόγον ὁ τότε διευθυντὴς τῶν σχολῶν Στυλ. Εὐστρατιάδης ἐν πάνυ ὀλίγοις, ἐπλεξε τὸ ἐγκώμιον τοῦ γενναίου χορηγοῦ καὶ μεγάλου εὐεργέτου καὶ ἐξέφρασεν, ἔνθεν μὲν τὴν κατακλύζουσαν τὰ στήθη ἀπάντων καὶ ἰδίᾳ τῆς μαθητιώσης νεολαίας χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν ἐπὶ τῇ ἀνεγέρσει ἐκπαιδευτηρίου ὡραίου καὶ πληροῦντος πάντας τοὺς ὑπὸ τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς καὶ τοὺς παιδαγωγικῶς διαγραφομένους ὄρους, ἔνθεν δὲ τὴν υἱικὴν στοργὴν, τὴν βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην καὶ τὸν ἀπειρον θαυμασμὸν αὐτῆς πρὸς τὸ σεπτὸν πρόσωπον τοῦ μεγάλου αὐτῆς προστάτου καὶ εὐεργέτου καὶ τὸ τῆς σεπτῆς καὶ ἐν πᾶσιν ἐφαιμίλλου καὶ ὁμοτρόπου αὐτῷ συζύγου κυρίας Μαριάνθης, οἵτινες υἰοθετήσαντες ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν τὴν μαθητευομένην νεολαίαν τῆς ὑπερηφάνου δι' αὐτοὺς γενετείρας πλέον ἢ ὡς ἄλλοι γεννήτορες ὑπὲρ αὐτῆς αἰεὶ ἐργάζονται, φροντίζουσι καὶ μεριμνῶσι. Τὸ σύντομον τοῦτο τοῦ διευθυντοῦ λογίδριον ἐπέστεψαν οὐρανομήκεις τοῦ ἐνθουσιῶντος πλήθους ζητοκραυγαὶ ὑπὲρ τοῦ φιλολάου ἀνακτος Σουλτὰν Μεχμέτ Ρεσσάτ Χὰν τοῦ Ε', τοῦ εὐδοκήσαντος ἐν τῇ ὑπὲρ πάντων τῶν πιστῶν Αὐτοῦ ὑπη-

Ἐπὶ τὴν φιλόξενον στέγην τοῦ μετοχίου τῆς μονῆς Λαίρας « Ἅγιος Γεώργιος » Σχοινοῦδιου. Ὁ μοναχὸς Ἀγάπιος προσφύων ἐκτετατὰ προΐοντα τῆς μονῆς πρὸς τὴν Α. Σ. τὸν μητροπολίτην Ἰάκωβον καὶ τοὺς καθηγητὰς καὶ μαθητὰς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χαλκίδος.

κῶν εὐνοία καὶ πατρικῇ μερίμνῃ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοκρατορικοῦ φιρμανίου διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς νέας Σχολῆς, ὑπὲρ τοῦ συντάγματος καὶ τῆς σεβαστῆς συνταγματικῆς Κυβερνήσεως καὶ ὑπὲρ τοῦ μεγάλου τῆς κοινότητος Σχοινοῦδιου εὐεργέτου καὶ πολίτου. Εἶτα ἡ Α. Σεβασμιότης, ὁ δημοφιλὴς μητροπολίτης ἡμῶν κ. Χρυσόστομος, ὄν διακρίνει μεγάλη εὐφράδεια καὶ πολλὴ εὐροια λόγου, συμπληρῶν ὅσα ἐν σχέσει πρὸς τὰς εὐαγγελικὰς ἀρετὰς περὶ φιλοπατρίας καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν τοῦ μεγάλου εὐεργέτου εἶπε κατὰ τὴν λειτουργίαν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, ἐξῆρε τὰ εὐγενῆ τοῦ ἐρίτιμου ἀνδρὸς ὑπὲρ τε τῆς πατρίδος καὶ τῆς παιδείας αἰσθήματα, διεικνῶσε τὴν χρησιμότητα τοῦ ἀνεγειρομένου τῆς παιδείας φάρου, ἐξ οὗ ὡς ἀπὸ πηγῆς φωτὸς μέλλουσιν αἱ μέλλουσαι γενεαὶ ἴν' ἀντλῶσι καὶ φωτίζονται τῷ ἀνεσπέρῳ τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας φωτί, ἐν ᾧ ἐκπαιδευτηρίῳ μέλλει ἵνα σφυρηλατηθῇ ἡ πρόοδος καὶ ἡ εὐημερία τῆς πατρίδος, κατέταξεν ἐπαξίως πάνυ τὸν ἐρίτιμον κύριον Ἀθανάσιον Π. Λαγόπουλον ἐν τῇ σεπτῇ χορείᾳ τῶν μεγάλων τοῦ ἡμετέρου Γένους εὐεργετῶν, δι' οὓς τιμᾶται ἀληθῶς καὶ μακαρίζεται ὑπὸ τῶν ξένων τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα καί, ἐκφράζων τὴν βαθεῖαν λύπην πάντων ἐπὶ τῇ εἰς Αἴγυπτον ἀπουσίᾳ τοῦ γενναίου χορηγοῦ, μέχρι δακρῶν συνεκίνησε τὸ ἀπειροπληθὲς ἀκροατήριον. Καὶ τοὺς ὠραίους τούτους λόγους τῆς Α. Σεβασμιότητος παρατεταμέναι ζητωκραυγαὶ καὶ χειροκροτήσεις τοῦ συγκινημένου πλήθους ἐπεσφράγησαν ὑπὲρ τοῦ μεγάλου εὐεργέτου, ὑπὲρ τῆς Α. Σεβασμιότητος καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν λυσιτελῶς ὑπὲρ τῆς προόδου τῶν κοινῶν ἐργαζομένων. Τελευταῖος ἔλαβε τὸν λόγον ἡ Α. ἐξοχότης ὁ ὑποδιοικητὴς Ἰμβρου Τεβφήκ βέης, ὅστις ἐν πρώτοις ἐξέφρασε τὰ θερμὰ αὐτοῦ συγχαρητήρια πρὸς τε τὴν κοινότητα καὶ τοὺς ἀντιπροσωπεύοντας τὸν ἀπόντα ἐρίτιμον εὐεργέτην ἀδελφοὺς αὐτοῦ κ. κ. Μένανδρον καὶ Νικόλαον Λαγόπουλον ἐπὶ τῇ ἀποκτήσει τοιοῦτου εὐεργέτου καὶ ἀδελφοῦ, εἶτα δὲ ἐκ μέρους τῆς σεβαστῆς Συνταγματικῆς Κυβερνήσεως, ἣν τόσῳ ἐπαξίως ἐκπροσωπεῖ ἐνταῦθα ἡ Α. ἐξοχότης, διεβεβαίωσε τὴν πρὸς τὸν ἐρίτιμον ἄνδρα εὐαρέσκειαν αὐτῆς λίαν προσφυῶς καὶ ὀρθῶς προσειπὼν ὅτι ἡ σεβαστὴ συνταγματικὴ Κυβέρνησις εἰς τοιοῦτους ἄνδρας, οἷός ὁ ἐρίτιμος κ. Ἀθανάσιος Π. Λαγόπουλος, μεγάλας ὀφείλει χάριτας καὶ πολλὴν τὴν ἐκτίμησίν παρέχει, ἐπειδὴ οἱ ὑπὲρ τῆς παιδείας καὶ τῆς προαγωγῆς τῆς πατρίδος αὐτῶν δαπανῶντες συνεπίκουροι τῇ σεβαστῇ Κυβερνήσει ἐπέρχονται καὶ συντελεσταὶ αὐτῆς ἀποβαίνουσι μέλημα κύριον ἐχούσης τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας ἐν τῷ κράτει, δι' ἧς ἀσφαλῶς μόνον πᾶσα πρόοδος τοῦ

τόπου καὶ προαγωγή ἐπιτυγχάνεται. Καὶ τοὺς σοφοὺς καὶ φρονίμους τούτους λόγους τῆς Α. ἐξοχότητος ζῶνται καὶ ἐνθουσιώδεις τοῦ πλήθους ζητωκραυγαὶ ἐκάλυψαν ὑπὲρ τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Α. ἐξοχότητος, ἥτις λυσιτελῶς διοικεῖ καὶ συμφώνως τῷ πνεύματι τοῦ συντάγματος τοῦ πολιτεύματος πολιτεύεται.

Τὴν μεσημβρίαν δὲ ἐν τῷ γραφείῳ τῆς ἐφοροεπιτροπῆς παρετέθη γεῦμα, ἐν ᾧ πλὴν τῆς Α. Σεβασμιότητος καὶ τῶν προκρίτων τῆς κοινότητος παρεκάθησαν ἡ Α. ἐξοχότης ὁ ὑποδιοικητὴς Ἴμβρου, ὁ συνοδύων αὐτὸν ὑπαστυνόμος, ὁ μουδίου Σχοινοῦδίου μετὰ τοῦ γραμματέως τῆς μουδίου, οἱ ἀξιότιμοι τοῦ μεγάλου εὐεργέτου ἀδελφοὶ κ. κ. Μένανδρος καὶ Νικόλαος ὁ καὶ τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ ἀνεγειρομένου κτιρίου ἔχων, τὸ διδάσκον προσωπικόν, ὁ ἰατρὸς τῆς κοινότητος ἔξ. κ. Σοφοκλῆς Καλλιπολίτης καὶ πλείστοι ἐκ τῶν ἄλλων χωρίων τῆς νήσου ἐλθόντες ἐπὶ τῇ καταθέσει τοῦ θεμελίου λίθου, ἐν οἷς διεκρίνοντο ὁ ἔξ. ἰατρὸς ἐν Παναγία, τῇ πρωτεύουσῃ τῆς νήσου, κ. Ἰωάννης Ἐμμανουηλίδης, ὁ πρόην ἐπὶ εἰκοσαετίαν ὄλην διευθυντὴς τῆς ἐν Παναγία Κεντρικῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς, νῦν δὲ μουδίου τοῦ μονοπωλείου τῶν καπνῶν κ. Θεμ. Ντάκος, ἐκ τῶν τὰ μάλιστα τιμωμένων ἐν τῇ νήσῳ καὶ ὁ ἔλλ. κ. Χαράλαμπος Τηγάνης, διευθυντὴς τῆς αὐτῆς σχολῆς. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ γεύματος πολλαὶ εὐχαὶ καὶ προπόσεις ὑπὸ πάντων ἐγένοντο, κατ' εὔστοχον δὲ καὶ ἐπίκαιρον πρότασιν τῆς Α. ἐξοχότητος τοῦ ὑποδιοικητοῦ ἐνηγέρθησαν μετὰ τῶν συνδαιτυμόνων ἔρανοι ἀπενεγκόντες τὸ ἀπαιτούμενον ποσὸν πρὸς ἀναστήλωσιν τῆς προτομῆς τοῦ μεγάλου εὐεργέτου ἐν τοῖς προπυλαίοις τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἀνεγειρομένου μεγάρου τῆς παιδείας.

Οὕτως ἐν σκιαγραφίᾳ ἔληξεν ἡ ἑορτὴ τῆς καταθέσεως τοῦ θεμελίου λίθου ἰδρύματος μεγάλου καὶ κοινωφελοῦς ἐν ἐπαίνοις καὶ εὐφημίαις τοῦ πλήθους ὑπὲρ τοῦ φιλοπάτριδος ἀνδρὸς καὶ μεγάλου τέκνου τῆς Ἰμβρου, ὅστις πρὸς τῇ ἀπὸ ἐτῶν γενομένη χιλιόρῳ ὑπὲρ τῆς αὐτῆς σχολῆς δωρεᾷ καὶ τῇ γενναίᾳ χορηγίᾳ διὰ τὴν ἀνεγειρομένην σχολὴν οὐ παύεται καθ' ἐκάστην ἐπιφέρων καὶ ἑκατοντάδας λιρῶν ὑπὲρ παντὸς ἔργου ἀγαθοῦ καὶ πρὸς πλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν τῶν σχολείων καὶ τῶν λοιπῶν χωρίων τῆς νήσου. Ζήτησαν καὶ πληθυνθήτωσαν οἱ τοιοῦτοι μεγάλοι ἄνδρες ἐν τῷ δοκιμαζομένῳ ἡμῶν Γένει, ἔστω ἡ εὐχὴ ἡμῶν καὶ παντὸς ὁμογενοῦς».

Διὰ τὸ γνήσιον τῆς ἀντιγραφῆς ἐκ τοῦ πρωτοτύπου χειρογράφου,

Θεσσαλονίκη τῆ 24/12/36

Ν. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ

ΑΙ ΠΑΝΗΓΥΡΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΣΧΟΙΝΟΥΔΙ

Οἱ Σχοινουδιῶται εἶναι διασκεδαστικοὶ καὶ φιλέορτοι. Ἰδίως ἔχουν ψύχωσιν μὲ τὰς πανηγύρεις. Εἰς κανὲν ἄλλο χωρίον τῆς νήσου δὲν ὑπάρχει τόση πληθώρα ἐξωκκλησίων ὅση εἰς τὸ Σχοινοῦδι. Ἀριθμοῦνται περὶ τὰ 80 ναῖδρια κατεσπαρμένα καθ' ὅλας τὰς ἐνορίας τῆς ἐσοχῆς, ἅπαντα φιλοκάλως ηὐπεπισμένα. Τὰ ἐν εἶδει δὲ ἱεροῦ ἄλσουλίου εὐρισκόμενα κάποτε πέριξ τοῦ ναῖδρίου δένδρα καὶ τὰ κελαρίζοντα ὕδατα καθιστῶσι τὴν τοποθεσίαν μερικῶν ἐξ αὐτῶν ρωμαντικὴν. Ὅλα λειτούργοῦνται ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, τινὰ δὲ καὶ δις καὶ τρίς, ἀλλὰ καὶ μερικὰ ὁσάκις συμπέση τὸ Πάσχα ἐνωρὶς μένουν καὶ ἀλειτούργητα, διότι δὲν προλαμβάνουν οἱ ἱερεῖς νὰ λειτουργήσουν. Καὶ τότε ἐγείρεται πολὺς θόρυβος εἰς βάρος τῶν ἱερέων, οἱ ὅποιοι φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει προτιμοῦν νὰ λειτουργήσουν τὰ σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν.

Ὁ ἑορτασμὸς καὶ ὁ πανηγυρισμὸς εἰς μερικὰ ἐξωκκλήσια προσλαμβάνει πάνδημον χαρακτῆρα. Ἰδίως θιασῶται εἰς τὸ εἶδος τοῦτο εἶναι οἱ Περαχωριανοί, οὓς οἱ Χαλακιανοὶ ἀποκαλοῦν «τσατσάνηδες» κατὰ παραφθορὰν ἴσως τῆς λέξεως «καρακατσάνηδες». Δι' αὐτοὺς ἡ πανήγυρις εἶναι ἡ μεγαλυτέρα των ἀπόλαυσις. Ἐνῶ περὶ τὰ ἄλλα εἶναι οἰκονόμοι, λιτοδίαιτοι καὶ φειδωλοί, διὰ τὴν πανήγυριν θυσιάζουν τὰ πάντα. Ὅταν πλησιάζῃ ἡ ἑορτὴ τοῦ ἐνόριούχου των Ἀγίου, ἀπὸ ἡμερῶν ἀρχίζουν τὰς προετοιμασίας. Ἀπὸ τὰ ἐτήσια εἰσοδήματα τὴν ἐκλεκτοτέραν μερίδα διαθέτουν διὰ τὸν πανήγυριν. Κατὰ τὰς παραμονὰς δὲ τῆς ἐπισήμου ἡμέρας τὰ πάντα εὐρίσκονται εἰς κίνησιν. Εἰς τοὺς φούρνους ψήνονται τὰ πρόσφορα τῶν ἀρτοκλασιῶν καὶ αἱ λειτουργίαι, κατ' οἶκον δὲ παρουσιάζονται τὰ κρύα φαγητὰ (γιαοῦρτι, ριζόγαλο, μυζήθρα, μέλι, γλυκίσματα, αὐγά, ποτὰ διάφορα) καὶ πᾶν ὅ,τι ἀπαιτεῖται διὰ τὴν μέλλουσαν πανδαισίαν. Δὲν τοὺς στοιχίζου ἀλλωστε καὶ μεγάλα πράγματα, διότι ὅλα εἶναι ἐκ τῶν ἰδίων των προϊόντων.

Κατὰ τὴν ἐπίσημον ἡμέραν πρὶν ἀκόμη ἐξημερώσῃ ὅλοι εὐρίσκονται ἐπὶ ποδός. Ἐντὸς ὀλίγου ἐνδεδυμένοι τὰς ἑορτασίμους στολὰς των

Φιλοξενία ἐν τῷ μετογίῳ τῆς ἰονῆς Λαίας « Ἅγιος Γεώργιος » Σγουνοῦδιου.

ἔκκινουῦν ἐκ διαφόρων σημείων ἄλλοι πεζῆ καὶ ἄλλοι ἐπὶ ὑποζυγίων. Οἱ δρόμοι γεμίζουν καὶ ὅλοι περιχαρεῖς καὶ ἀγαλλόμενοι κατευθύνονται πρὸς τὸ ναῖδριον, ποοθυμοποιούμενοι τίς πρῶτος νὰ φθάσῃ ἐκεῖ διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν κατάλληλον θέσιν. Ἡ συγκέντρωσις ὁλονὲν πυκνοῦται. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ὄρεσίβιοι οἱ ἅπαξ τοῦ ἔτους ἐκκλησιαζόμενοι ἀφήνοντας, τὰς ὄρεινὰς κατασκηνώσεις των προσέρχονται ἵνα λάβωσι μέρος εἰς τὴν θείαν ταύτην μυσταγωγίαν. Τὸ ναῖδριον πληροῦται κόσμου. Ὅμοιάζει πρὸς κυψέλην, πέριξ τῆς ὁποίας βομβοῦσι τὰ σμήνη τῶν μελισσῶν. Τὸ λιβανωτὸν ἀφθόνως καιόμενον πληροῖ τὴν ἀτμόσφαιραν εὐωδίας, αἱ δὲ λαμπάδες καὶ αἱ κανδύλαι διαχέουν ἀπλετον φῶς. Τὸ ναῖδριον ἑορτάζει τὴν λαμπρὴν του! Ἡ λειτουργία ἀρχίζει, ἀλλ' οἱ συγκεντρωθέντες εἶναι τόσον πολλοί, ὥστε δὲν ἔξαρκεῖ νὰ τοὺς περιλάβῃ ὅλους. Οἱ περισσότεροι ἴστανται παρὰ τὴν θύραν καὶ ἀσκεπεῖς, εὐλαβικοί, ἔσχυμμένοι ἀκροῶνται μετὰ κατανύξεως τὴν λειτουργίαν. Ἡ λειτουργία ἔληξε. Διανέμεται τὸ ἀντίδωρον καὶ ὁ κόσμος ἐξέρχεται τοῦ ναοῦ. Τώρα ἀρχίζει ἡ τοποθέτησις καὶ τακτοποιήσις τῶν τραπεζῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπαναφέρουν εἰς τὴν μνήμην μας τὰς κοινὰς τραπέζας τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων, τὰς ἀγάπας. Ἀπλώνονται οἱ ἐγγώριοι τάπητες καὶ τὰ τραπεζομάνδουλα, ὅλα ἔργα τῶν χειρῶν των, ὅλα εἰς μίαν συνεχῆ σειρὰν καὶ ἐπ' αὐτῶν τοποθετοῦνται τὰ φαγητά. Ἐκαστος καταλαμβάνει τὴν θέσιν του καὶ ἀναμένεται ὁ ἱερεὺς διὰ νὰ τὰ εὐλογήσῃ. Τοῦτον ὑποδέχονται ὀρθοστατοῦντες. Ἀμέσως ἐκτίθεται εἰς ἐνέργειαν ἡ ρακοποσία μὲ τὸ ἀπαραίτητον γλύκισμα «σαμσάδες» εἶδος μπακλαβᾶ. Πρῶτος λαμβάνει ὁ ἱερεὺς, ὅστις ποιῶν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ εὐλογεῖ καὶ εὐχεται ὑπὲρ ὑγείας καὶ εὐημερίας πάντων. Τοῦτον ἀπομιμοῦνται πάντες οἱ συνδαιτημόνες κατὰ σειρὰν. Ἡ ρακοποσία διαρκεῖ ἐπὶ ἀρκετὴν ὥραν, διότι εἶναι ἀνάγκη ἀπὸ ἐκάστην τάβλαν, ὅπως ὀνομάζουν τὴν ἰδιαιτέραν τράπεζαν ἐκάστης οἰκογενείας, νὰ διέλθῃ τὸ ἕξ ἐκάστης οἰκογενείας προσφερόμενον ποτὸν καὶ νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς τελευταίας. Αἱ εὐχαὶ διασταυροῦνται κατὰ ποικίλους τόνους. Καὶ ἄρχεται τὸ εὐχολόγιον, ἢ τὸ κομβολόγιον τῶν εὐχῶν ὑπὲρ ὑγείας, μακροημερεύσεως καὶ εὐτυχίας τῶν ζώντων πάσης ἡλικίας, ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων καὶ καρπῶν τῆς γῆς, ὑπὲρ ποιμνίων αἰγῶν καὶ προβάτων καὶ ὡς ἐπισφράγισμα ὅλων ἐπικαλοῦνται τὴν χάριν τοῦ ἑορταζομένου Ἁγίου, τοῦ εὐωχομένου προσφωνοῦντος «ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου νὰ σᾶς βοηθᾷ» καὶ τοῦ ἀμφιτρώοντος ἀντιφωνοῦντος «τὸν κόσμον ὅλον, ἀμήν». Ἐν τῷ μεταξὺ προσκομίζεται καὶ τὸ βραστὸν κρέας τῶν θυσιασθέντων ζώων, ὅπερ καὶ διανέμεται καὶ ἴσας μερίδας εἰς ὅλους.

Προσφέρεται δὲ ἀπὸ τὰ ποιμνία τοῦ Ἁγίου, διότι πολλὰ ἔξωκλήσια ἔχουν ιδιόκτητα ποιμνία προερχόμενα ἀπὸ ἀφιερώματα τῶν ἐνοριτῶν τῆς περιοχῆς ἐκείνης. Τέλος προσκομίζεται ἡ περίφημος κορχούτα παρασκευαζομένη ἀπὸ τὸν ζωμὸν καὶ τὸ λίπος τῶν σφαττομένων ζώων. Τώρα ἀρχεται ἡ κρασοκατάνυξις, ἣτις καὶ διεξάζεται καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ ρακοποσία. Ἡ εὐωχία ἐν πλήρει διαχύσει ἑξακολουθεῖ ἐπὶ μακρόν, ἕως ὅτου ἀνάψουν τὰ αἵματα καὶ ἀρχίσει ὁ χορός. Εἰς τὸν χορὸν λαμβάνουν μέρος ὅλοι ἀνεξαιρέτως ἀκόμη καὶ ὅσοι ξένοι ἠθελον τυχὸν παρευρεθῆ. Ἡ διασκέδασις διαρκεῖ μέχρι τοῦ δειλινοῦ, ὁπότε, ἀφοῦ περισυλλέξουν τὰ ἐναπομείναντα φαγητὰ καὶ τὰς ἀποσκευὰς των, ἐκκινουῦν διὰ τὸ χωρίον. Ἡ εἰς τὸ χωρίον ἐπιστροφή ἔχει τι τὸ μεγαλειῶδες. Ἐνῶ τὴν πρώτην προσήρχοντο ἀπὸ διαφόρους διευθύνσεις καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κεχωρισμένοι, τώρα ὅλοι εὐθύμοι καὶ ζωηροί, πνέοντες πῦρ καὶ καπνόν, παρατεταγμένοι εἰς μίαν μακρὰν σειρὰν προχωροῦν ὡς νικηταὶ οἶονεὶ καὶ τροπαιοῦχοι ἐπανακάμπτοντες ἀπὸ περιλαμπρον νίκη. Οἱ πυροβολισμοί, τὰ ἀστεῖα, οἱ γέλωτες, τὰ τραγούδια, αἱ κωμικαὶ στάσεις, τὰ σκώμματα, αἱ ἵπποδρομίαι, ὅλα παρουσιάζουν μίαν εἰκόνα ἀρχαίας βακχικῆς παρελάσεως καὶ συνοδείας, Τέλος φθάνουν εἰς τὸ χωρίον, ὅπου ἄλλοι μὴ λαβόντες μέρος εἰς τὴν πανηγυριν, καθήμενοι παρὰ τὰς διόδους ὅθεν μέλλει νὰ διέρθῃ ἡ πανηγυρικὴ συνοδεία, ὑποδέχονται αὐτοὺς μετὰ χαρᾶς πολλῆς. Ὅλοι συγκεντρώνονται εἰς τὴν μεγάλην πλατεῖαν τοῦ χωρίου, ὅπου συγκροτεῖται κύκλιος χορός. Καὶ ἡ διασκέδασις συνεχίζεται μέχρις ὅτου ἐπέλθῃ τὸ σκότος, ὅτε οἱ πανηγυρισταὶ μετὰ μουσικῆς ἀποχωρίζονται τῶν ἄλλων περιέρχονται τὰς οἰκίας τῶν ἐορταζόντων πρὸς συμπλήρωσιν τῆς εὐωχίας. Πολλάκις συμβαίνει νὰ ἑξημερωθοῦν ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πανηγυριστῶν, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ τιμήσουν.

Ἡ πανηγυρις ἔληξεν. Ἀλλὰ δὲν θὰ βραδύνη νὰ τὴν διαδεχθῆ ἄλλη. Διότι, ὅπως εἴπομεν, τὰ ναῖδρια εἶναι πολλὰ. Ἐννοεῖται ὅτι ὅλα δὲν ἐορτάζονται μὲ τὴν αὐτὴν ἐπισημότητα. Τῶν περισσοτέρων ἡ λειτουργία γίνεται ἄνευ εὐωχίας ἢ ἐν στενωτάτῳ κύκλῳ, λαμβανόντων μέρος εἰς αὐτὴν ὀλίγων ἐνοριτῶν ἢ τῶν συγγενῶν αὐτῶν. Ἀλλοίμονον δὲ εἰς ἐκεῖνον, ὅστις θὰ θελήσῃ οὕτως ἢ ἄλλως νὰ θίξῃ τὰς πατροπαράδοτους ταύτας συνηθείας των, ἢ νὰ ζητήσῃ τὴν κατάργησιν αὐτῶν. Σύσσωμος ἢ κοινωνία ὡς εἰς ἄνθρωπος θὰ ἐξεγερωθῆ ἐναντίον του.

Οἱ θιασῶται τῶν τοιούτων ἀθῶνων συγκεντρώσεων θὰ ἠδύναντο ἴσως νὰ μᾶς εἴπουν, ὅτι ἔχουν δίκαιον νὰ ἐμμένουν εἰς τὰς παραδόσεις των. Εἰς μικρὰ καὶ ἀπόκεντρα μέρη, λέγουν, ὅπου ἔλλείπουν τὰ

ποικίλα θεάματα καὶ τὰ πάσης φύσεως ψυχαγωγικὰ καὶ διασκεδαστικὰ κέντρα τῶν πόλεων, αἱ θρησκευτικαὶ αὐταὶ συγκεντρώσεις, ὑπὸ τὸ πρόσημα τελείως ἱεροῦ καθήκοντος, εἶναι τὰ μόνα μέσα δι' ὧν ὁ βίος καθίσταται τερπνὸς καὶ εὐχάριστος. Ἐὰν μάλιστα θελήσωμεν νὰ συγκρίνωμεν τὴν εὐχαρίστησιν, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ χωρικὸς ἐκ τῶν τοιούτων πανηγυρικῶν τελετῶν, πρὸς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἀπολαμβάνει ὁ κάτοικος τῶν πόλεων, δὲν θὰ δυσκολευθῶμεν νὰ δώσωμεν τὴν προτίμησιν εἰς τὸν πρῶτον. Διὰ τῶν τοιούτων ἐξωτερικῶν τύπων καὶ θρησκευτικῶν συγκεντρώσεων οἱ πρόγονοί μας, οἱ προπάτορές μας, συνδυάζοντες τὸ τερπνὸν μετὰ τοῦ ὠφελίμου, κατώρθωσαν ἐν τῷ μέσῳ ἀπείρων δοκιμασιῶν καὶ παντοίων περιορισμῶν, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ καταστήσουν τὸ βίον τερπνὸν καὶ εὐχάριστον, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ διατηρήσουν ἀμείωτον καὶ ἀκμαίαν τὴν προσήλωσιν εἰς τὰς παραδόσεις. Ταῦτα ὀφείλομεν, λέγουν, καὶ ἡμεῖς δι' ὅλων τῶν δυνατῶν ἡμῶν μέσων νὰ διαφυλάξωμεν ὡς ἱερὰν παρακαταθήκην καὶ νὰ μεταδώσωμεν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς.

Οἱ τοιοῦτοι ὅμως λόγοι ὅσον καὶ ἂν φαίνονται εὐλογοφανεῖς θὰ εἶχον τὴν θέσιν τῶν εἰς πολὺ προγενεστέραν ἐποχὴν. Ἄλλ' ἡ σημερινὴ ἐποχὴ ἀποβλέπουσα εἰς πρακτικωτέρους σκοποὺς καὶ κοινῆς ὠφελείας ἔργα, θεωρεῖ τὰς τοιαύτας πανηγύρεις ὡς ἀναχρονιστικὰς καὶ πλὴν μιᾶς προσκαίρου ἀπολαύσεως οὐδένα ἄλλον ἐξυπηρετούσας σκοπὸν. Αἱ περιουσίαι τῶν ἐξωκκλησιῶν, εἴτε εἰς ἐλαιόδενδρα εἴτε εἰς γαίας εἴτε εἰς ποίμνια συνίστανται αὐταί, ὡς καὶ τὰ κατὰ τὰς πανηγύρεις καταβαλλόμενα ἔξοδα ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τοῦ ἐφορταζομένου ἀγίου πρὸς ἀπλὴν εὐωχίαν τῶν πανηγυριστῶν, θὰ ἠδύναντο καταλλήλως διατιθέμενα νὰ ἐξυπηρετήσουν εὐγενέστερον καὶ ἱερώτερον σκοπὸν ἢ πρὸς νοσηλείαν ἀσθενούντων, ἢ πρὸς περίθαλψιν ἐνδεῶν ἢ πρὸς οικονομικὴν ἐνίσχυσιν τῶν σχολείων. Ἐκ παραλλήλου δὲ θὰ ἠδύναντο οἱ ἐνορῶνται ἄνευ ἐπιβαρύνσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ εἰσοδήματος νὰ διατηρῶσι καθ' οἷονδήποτε ἠθέλον τρόπον καὶ τὰ πατροπαράδοτα ἔθιμά των.

Εἰς τοῦτο πρέπει νὰ καταβληθῇ ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων πᾶσα δυνατὴ προσπάθεια, ἵνα ἡ πανήγυρις καταστῇ ἱερὰ καὶ ψυχωφελής.

Θεσσαλονίκη

Κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ

Μαθηταὶ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου Σχοινοῦδίου μετὰ τῶν διδασκάλων των.

Μαθήτριαι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου Σχοινοῦδίου μετὰ τῶν διδασκάλων των.

Η ΥΠΑΙΘΡΙΟΣ ΖΩΗ ΤΩΝ ΣΧΟΙΝΟΥΔΙΩΤΩΝ Ο ΠΥΡΓΟΣ

Τὸ Σχοινοῦδι ὑπὸ ἔποψιν τοποθεσίας, ὡς εἶπομεν καὶ ἀλλαχοῦ, εἶναι ἠδίκημένον. Ἐναπληροῦν ὁμως τὴν ἔλλειψιν ταύτην αἱ ἔξοχαὶ αὐτοῦ, αἱ ὁποῖαι εἶναι ρομαντικώταται. Ἐκ τῆς ὅλης ἔδαφικῆς ἐκτάσεώς του καταλαμβάνουσης τὸ $\frac{1}{3}$ τῆς νήσου, τὰ περισσότερα μέρη καλύπτονται ἀπὸ θάμνους καὶ δάση πευκῶν καὶ πρίνων. Τὸ πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ χωρίου μάλιστα ἐκτεινόμενον δασύλιον πευκῶν ἀποτελεῖ ἀληθῶς ἀπόλαυσιν καὶ θέαμα μαγευτικώτατον, ἀποπνέον θεῖον ἄρωμα καὶ θεσπεσίαν βαλσαμώδη πνοήν. Τὰ ἔξοχικὰ οἰκήματα πάντα σχεδὸν μακρὰν τοῦ χωρίου εὕρισκόμενα εἶναι ἔστραμμένα πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης, ἀφ' ἧς ἀπέχουν μόλις 15'—20' λεπτὰ τῆς ὥρας. Ἐχουν ὀρίζοντα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς τοῦ χωρίου οἰκοδομάς, ἀναπεπταμένον καὶ εἶναι συγκεντρωμένα κατὰ πυκνοὺς ἔξοχικοὺς συνοικισμοὺς. Ρέοντα ὕδατα καὶ πλατύσκια δένδρα ἀνάμεσα εἰς ἐκάστην περιοχὴν εὕρισκόμενα καθιστῶσι τὴν ἐν αὐτοῖς διαμονὴν τερπνὴν καὶ εὐάρεστον.

Οἱ Σχοινοῦδιῶται ἀγαποῦν καθ' ὑπερβολὴν τὴν ἔξοχὴν καὶ τὴν ὑπαίθριον ζωὴν. Τὰ ἔξοχικὰ οἰκήματά των εἶναι λίαν περιποιημένα. Οἱ ἄνδρες μετὰ τῶν ἀρρένων τέκνων των διαμένουν τὸ πλεῖστον εἰς αὐτὰ εἴτε πρὸς φύλαξιν τῶν ποιμνίων εἴτε πρὸς καλλιέργειαν τῶν κτημάτων των καὶ μόνον κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας ἀνέρχονται εἰς τὸ χωρίον. Ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρος ἡ οἰκογένεια κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας προτιμᾷ νὰ μένη εἰς τὸ ἔξοχικὸν οἶκημα καὶ πρὸς θερισμὸν καὶ συγκομιδὴν τῶν προϊόντων καὶ πρὸς παραθερισμὸν. Κατὰ τοὺς μῆνας τούτους τὸ χωρίον σχεδὸν ἐρημοῦται. Διότι καὶ ἡ ἀστικὴ τάξις πράττει τὸ ἴδιον προτιμῶσα αὐτὴ ὡς θερινὴν διαμονὴν τὸν Πύργον, τὸν δεῦτερον ὄρμον τῆς νήσου, ὅπου μένουν προσωρμισμένα καὶ μερικὰ πλοιάρια.

Ὁ ὄρμος οὗτος, ἥττον ἀσφαλῆς εἰς τοὺς ἀνέμους, χρησιμεύει ἀποκλειστικῶς εἰς ἐξυπηρέτησιν τοῦ εἰσαγωγικοῦ καὶ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τοῦ Σχοινοῦδίου. Ἐκεῖ εὕρισκονται κατάλληλα πρὸς παραθερισμὸν οἰ-

κήματα, μικρὰ ἀποβάθρα, καφενεῖα, ἀποθῆκαι κτλ. Τὸ μέρος τοῦτο στερεῖται δένδρων καὶ καταλλήλου ποσίου ὕδατος. Ἡ ὄλη δὲ ἔκτασις καλύπτεται ὑπὸ ἄμμου συχνότατα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου μετακινουμένης καὶ λίαν ἐνοχλητικῆς ἐν καιρῷ τρικυμίας καθισταμένης. Ἔχει ὅμως κλίμα παρὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς ἡμέρας ὑπερβολικὴν θερμότητα ὑγιεινότατον. Κατὰ τὴν νύκτα καὶ τὰς πρωϊνὰς ὥρας ἡ παραμονὴ εἰς τὸ ὑπαιθρον ὑπὸ τὴν ζωογόνον πνοὴν τῆς πελαγίας αὔρας εἶναι ἀφαντάστως ἀπολαυστική. Γίνεται κίνησις μεγάλη κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ παραθερισμοῦ, ἡ ὁποία διαρκεῖ ἐπὶ τρεῖς μῆνας. Ψάρευμα, κολύμβησις, ἡλιοθεραπεία, λεμβοδρομία, τραγούδια, χοροὶ καὶ τὰ παρόμοια εὐρίσκονται εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν. Οἱ περισσότεροι τῶν παραθεριστῶν προτιμοῦν νὰ κοιμῶνται εἰς τὸ ὑπαιθρον. Δὲν ὑπάρχει φόβος νὰ σὲ ἐνοχλήσῃ κανεὶς. Ἄπ' ἄκρον εἰς ἄκρον βασιλεύει ἡ ἀπλότης, ἡ εὐθυμία. Ἔχομεν ἀποκομίσει ἐκ τοῦ μέρους τούτου καὶ τῆς ἐνταῦθα παραμονῆς τὰς καλυτέρας τῶν ἀναμνήσεων.

Ἐν γένει ἡ ὄλη μετακίνησις κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας, εἶναι καθ' ὅλα εὐχάριστος, συντελεῖ δὲ τὰ μέγιστα καὶ εἰς τὴν ὑγείαν τῶν κατοίκων. Εἶναι τρόπον τινὰ μία ἀλλαγὴ κλίματος. Ἴσως δι' αὐτὸν τὸν λόγον οἱ Σχοινουδιῶται ὀλιγώτερον προσβάλλονται ἀπὸ ἐνδημικὰς νόσους καὶ φαίνονται εὐρωστότεροι τῶν ἄλλων κατοίκων τῆς νήσου.

Ὡς πρὸς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν τοῦτο εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ὁ Σχοινουδιώτης γεωργὸς ποτὲ δὲν ρίπτει σπόρον εἰς τὴν γῆν πρὸ τοῦ Δεκεμβρίου. Τὸ ἔδαφός μας, λέγουν, δὲν σηκώνει τὴν πρώιμον σποράν. Παρὰ ταῦτα τὰ γεννήματα ἀναπτύσσονται ταχύτερα καὶ ὁ θερισμὸς ἄρχεται κατὰ μίαν ἑβδομάδα ἐνωρίτερον τῶν ἄλλων χωρίων. Ἴσως τοῦτο νὰ συμβαίνει, διότι ἡ γῆ τοῦ Σχοινουδίου εἶναι λεπτοτέρα καὶ μᾶλλον ἀμμώδης καὶ ἐξ ἄλλου εὐρίσκεται εἰς νοτιώτερον μέρος.

Θεσσαλονίκη

Κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ

Ο ΓΡΙΖΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΝΥΜΦΟΠΑΖΑΡΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΣΧΟΙΝΟΥΔΙ

Τὸ εὐθυμον καὶ τὸ διασκεδαστικὸν τοῦ χαρακτήρος τῶν Σχοινοῦδιωτῶν παρατηρεῖται εἰς πάσας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς καθημερινῆς τῶν ζωῆς. Ἄλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρὸ παντὸς κινεῖ τὸ ἐνδιαφέρον πάντων, ἐντοπίων καὶ ἀλλοδαπῶν, εἶναι ὁ γρίζος καὶ τὰ μετ' αὐτοῦ συντελούμενα. Ἐνῶ εἰς τὰ λοιπὰ τῆς νήσου χωρία τὸ ἔθιμον τοῦ γρίζου, ἐὰν ὑφίσταται εἰσέτι, ἐκτελεῖται ἐν στενῷ κύκλῳ καὶ ἄνευ οἰουδήτινος ἐνδιαφέροντος, εἰς τὸ Σχοινοῦδι προσλαμβάνει χαρακτῆρα πανηγυρικόν. Τοῦτο διὰ μίαν χωρικὴν οἰκογένειαν ἀποτελεῖ τὴν ἐπισημοτέραν τοῦ σπιτιοῦ ἑορτήν, τὴν ἀπολαυστικωτέραν οἰκογενειακὴν διασκέδασιν.

Τί εἶναι ὁ γρίζος; Ἐκάστη οἰκογένεια (καὶ πρόκειται περὶ τῶν γεωργοποιμένων, οἵτινες ἀποτελοῦν τὰ $\frac{1}{4}$ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων τοῦ Σχοινοῦδιου) ἀπαραιτήτως θὰ ἐτοιμάσῃ κατ' ἔτος τὸ μάλλινον ὕφασμα, δι' οὗ θὰ ἐνδυθοῦν ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας. Διότι δι' ἓνα χωρικὸν τὸ μάλλινον ἔνδυμα εἶναι ἀπαραίτητον διὰ νὰ προφυλάσσεται ἀπὸ τὰς καιρικὰς προσβολάς, εἰς τὰς ὁποίας ὡς ἐκ τῆς ἐργασίας του διαρκῶς εἶναι ἐκτεθειμένος. Κατασκευάζεται δὲ κατὰ τὸ ἥμισυ ἀπὸ μαλλὶ καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἀπὸ νῆμα βάμβακος. Εἶναι χειροποίητον, ἔργον τῶν ἰδίων τῶν χειρῶν. Ἡ οἰκοδέσποινα κατὰ τὰς μακρὰς νύκτας μὲ τὰ κοράσια τῆς γνέθει τὸ μαλλί, τὸ λαναρίζει, τὸ κλώθει μὲ τὴν ἱστορικὴν ρόκαν τῆς καὶ τὸ ὑφαίνει μὲ τὸν ἀργαλειό τῆς. Τὸ ὕφασμα τοῦτο καλεῖται ἐπιτοπίως γρίζος.

Ταῦτα ὅμως ἀποτελοῦν τὴν προκαταρκτικὴν ἀπλῶς ἐργασίαν. Ἐὰν ἡ κατασκευὴ τοῦ ὕφασματος περιορισθῇ εἰς τοῦτο καὶ μόνον, θὰ ἦτο ὅλως ἀκατάλληλον, δι' ὃν προορίζεται σκοπὸν. Εἶναι ἀνάγκη πρὶν τεθῆ εἰς χρῆσιν νὰ ὑποστῇ καὶ μίαν ἰδιαιτέραν κατεργασίαν, δι' ἧς λευκαίνεται, ἀποκαθαίρεται ἀπὸ διαφόρους ἀκαθαρσίας, καθίσταται μαλακώτερον, χονδρότερον καὶ ἀποκτᾷ ἐπιφάνειαν λεῖαν καὶ ἀντοχὴν ἀρκετὴν. Ἡ κατεργασία δὲ αὕτη εἶναι τὸ λεγόμενον «μπάσιμον τοῦ γρίζου» καὶ περὶ τούτου προτιθέμεθα νὰ κάμωμεν ἐνταῦθα λόγον.

Ἡ νεόδμητος ἐκκλησία τοῦ Σχοινοῦδιου «ἡ Κοίμησις».

*Τὸ τέμπλον τῆς νεοδμήτου ἐκκλησίας «ἡ Κοίμησις» μετα-
φερθὲν ἐκ παλαιᾶς ἐκκλησίας τῶν Δαρδανελλίων.*

Ἡ κατεργασία ἢ τὸ μπάσιμον τοῦ γρίζου ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον τῆς ὅλης ἐργασίας μέρος. Εἰς αὐτὴν λαμβάνουν μέρος πλεῖστοι ὅσοι γείτονες, συγγενεῖς, φίλοι, πάσης ἡλικίας καὶ τάξεως, πρὸ παντὸς δὲ νέοι καὶ νέαι, οἵτινες παίζουν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην καὶ τὸ κυριώτερον πρόσωπον. Ἡ κατεργασία ἄρχεται ἀπὸ πρωΐας ἐὰν συμπέσῃ Κυριακὴν, ἢ τὸ ἀπόγευμα ἐὰν εἶναι Σάββατον, (προτιμῶνται αἱ δύο αὐταὶ ἡμέραι διὰ τὸ μὴ διακόπτεται ἡ καθημερινὴν των ἐργασία ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἑβδομάδος) καὶ διαρκεῖ μέχρι τοῦ μεσονυκτίου. Ἀφοῦ τὸ ὕφασμα πλυθῆ καλῶς τίθεται ἐντὸς σκάφης περιεχούσης ζεστὸ στακτόνερο καὶ σαπουνάδα. Ἐκεῖθεν περιτυλιγμένον τίθεται ἐπὶ πλακὸς λείας καὶ κοπανίζεται πολὺ. Νέοι καὶ νέαι ἀνὰ 3-6 κρατοῦντες ξυλίνους κοπάνους καταφέρουν μετὰ δυνάμεως ἰσόχρονα ρυθμικὰ κτυπήματα διὰ τὸ ἀποφεύγωνται αἱ συγκρούσεις. Τοὺς πρώτους διαδέχονται ἄλλοι κατὰ σειρὰν. Τὸ κοπάνισμα τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον, διότι δι' αὐτοῦ τὸ ὕφασμα γίνεται ἀπαλώτερον καὶ ἐν ταῦτῳ ἐκρέει τὸ ἄχρηστον καταστὰν περιεχόμενον ὑγρὸν. Ἀκολούθως οἱ ἐργάται κάθηνται ὀκλαδὸν καὶ κυκλικῶς ἐπὶ τοῦ δαπέδου εὐρείας αἰθούσης καὶ ἐκεῖ, ἀφοῦ καὶ πάλιν ἐμποτισθῆ ἀφθόνως μὲ νέον στακτότερον καὶ σαπουνάδα, ἀρχίζει δευτέρα ἐργασία. Εἰς μίαν συνεχῆ κατὰ μῆκος συσπειρωμένην μάζαν τὸ ὕφασμα συνθλίβεται διὰ τῶν χειρῶν, τρίβεται, τύπεται ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ἐνῶ συγχρόνως στρέφεται ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη. Τοῦτο διαρκεῖ ἐπὶ ἀρκετὴν ὥραν. Μετὰ ταῦτα ἐπαναλαμβάνεται τὸ διὰ ξυλοκοπάνων κοπάνισμα, καὶ ὅλη ἡ ἀνωτέρω ἐργασία μὲ τὴν αὐτὴν σειρὰν ἐξακολουθεῖ μέχρι τελείας κατεργασίας.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐργασίας, ἡ ὁποία ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω διαρκεῖ πολλάκις μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, παρατίθεται τράπεζα πλήρης ἐδεσμάτων, ἀπάντων ἐκ τῶν ἰδίων των προϊόντων, εἰς ἣν παρακάθηνται ὅλοι ὅσοι ἔλαβον μέρος εἰς τὴν κατεργασίαν, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων οἱ οἰκειότεροι. Τώρα ἀρχίζει τὸ φαγοπότι, μετ' αὐτὸ ὁ ἀπαραίτητος χορὸς. Ἡ διασκέδασις διαρκεῖ μέχρι πρωΐας. Καθ' ὅλην τὴν ὥραν ἐπικρατεῖ ἄκρος ἐνθουσιασμός διάχυτος χαρᾶς, εὐθυμίας, τέρψεως, ἀπολαύσεως. Ἀντηχοῦν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον οἱ γέλωτες, τὰ ἄστεϊα, τὰ τραγούδια. Δίδουν καὶ παίρνουν τὰ πειράγματα, τὸ κουτσομπολιό, αἱ κωμικοὶ στάσεις. Μέσα εἰς ἓνα πληθὸς ἀνάμικτον, περιλαμβάνον στοιχεῖα ὅλων τῶν τάξεων ποικίλης συναναστροφῆς, ὅλα ἐμφανίζουν μίαν εἰκόνα ἀφάνταστον. Εἰς μίαν τοιαύτην συγκέντρωσιν ὅπου σφύζει ἡ νεότης καὶ κυριαρχεῖ ἡ εὐθυμία, εἶναι ἐπόμενονον νὰ συμβαίνουν καὶ κωμικοτραγικὰ ἐπεισόδια καὶ πρὸ παντὸς ἐρωτικὰ εἰδύλλια. Εἶναι φυσικώτα-

Είσα άπομψ του Σχοινοδίου.

τον ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ ποιοῦ ἐντὸς ἀτμοσφαίρας πλήρους ἠλεκτρι-
 σμοῦ νὰ φλογίζωνται αἱ καρδίαι, νὰ ὑπερχειλίξῃ τὸ αἶσθημα, νὰ ἐκτο-
 ξεύωνται καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις τὰ σπινθηροβόλα βλέμματα, νὰ
 βάλλωνται μὲ πλήρη εὐστοχίαν τὰ βέλη τοῦ ἔρωτος. Ἐκεῖ γίνονται αἱ
 πρῶται ἐρωτικαὶ συναντήσεις καὶ πλέκονται τὰ πρῶτα ὄνειρα τῆς μελ-
 λούσης εὐτυχίας. Ἐκεῖ ἕκαστος ἐρωτύλος εὕρισκει κατάλληλον ἔδαφος
 διὰ νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ κυριαρχικά του δικαιώματα ἐπὶ τῆς ἐκλεκτῆς τῆς
 καρδίας του. Ἐκεῖ ὁ αἰπόλος συναντᾷ τὸ πρῶτον τὴν ποιμενίδα. Ὁ
 χορὸς ἐξ ἄλλου μὲ τὰ ἐγγώρια ἀντίστιχα ἐρωτικὰ τραγούδια συμπληροῖ
 τὰ κενὰ διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς ἕνα ἄλλον χορὸν, εἰς τὸν χορὸν τοῦ
 Ἡσαΐα. Ὁ γρίζος εἶναι τὸ πρῶτον νυμφοπάζαρον εἰς τὸ Σχοινοῦδι.

Τὸ δράμα ἔληξεν. ἡ αὐλαία κατέπεσεν! Ἄλλὰ δὲν θὰ βραδύνη,
 τὸ πολὺ ἐντὸς τῆς ἐβδομάδος, νὰ ἐπαναληφθῇ ὑπὸ τὴν αὐτὴν σκηνο-
 θεσίαν. Ὅποια ἀπλότης ἡθῶν!

Καὶ ὅμως δὲν θὰ παρέλθῃ πολὺς καιρὸς καὶ ἡ ἀθῶα αὐτὴ δια-
 σκέδασις, ἡ τόσον ἀπλοϊκὴ ὅσον καὶ ἀπολαυστικὴ αὕτη σκηνή, θὰ
 ἐκλείψῃ καὶ ἐνταῦθα διὰ νὰ ἀντικατασταθῇ δι' ἄλλης ὑποκριτικῆς,
 ψευδοῦς, ἀπατηλῆς, διὰ νὰ ἐκλείψῃ μετ' αὐτῆς καὶ ἡ ἀγνή καὶ ἀνυπό-
 κριτος χαρὰ καὶ εὐθυμία. Ὁ πολιτισμὸς, ὁ κακῶς ἐννοούμενος τοιοῦ-
 τος, ὁ ξένην ἔλκων τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν προέλευσιν, ὁ νοθευτῆς τῶν
 γνησίων τοπικῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων, θὰ εἰδύση μέχρι τῆς γωνίας ταύ-
 τῆς διὰ νὰ ἐξαφανίση πᾶν ἵχνος ἀνοθεύτου ἡδονῆς καὶ εὐτυχίας! Τὸ
 μάλλινον ἀδάπανον ὕφασμα θὰ ἀντικατασταθῇ μὲ τὸ τεχνιτὸν τοιοῦ-
 τον, τὸ ὁποῖον θὰ ἀπομυζήσῃ καὶ τὸν τελευταῖον ὀβολὸν τοῦ χωρικοῦ.

Κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ

ΜΑΝΝΑ

Θέλεις νὰ βοῆς τὴν ψυχὴ πὺ γέννησε κι' ἐτροφοδότησε κάθε ὄμορφο καὶ καλὸ στὴν πατρίδα μας; Τὴν ψυχὴ πὺ ἔμεινε ἀγνή, ἀνόθευτη ἀπ' τὰ μολεύματα τὰ ξένα, τὴ ψυχὴ πὺ κλείνει μέσα τῆς πατρίδας μας τὴ ψυχὴ; Ξεπέρασε τοὺς διαβάτες πὺ συναντᾶς. Κλείσε τ' αὐτιά σου στὰ γέλια καὶ τὰ τραγούδια τῆς νειότης — οἰκτρὲς προσπάθειες γιὰ νὰ διώξῃ τὲς σκοτεινὲς σκέψεις πὺ τὴν τυραννοῦν. Στρέψε ἀκόμα τὸ πρόσωπό σου ἀπὸ τὴ μοιρολατρεία, πὺ ὄχι μόνο γέρικα μὰ καὶ ἀντρειωμένα κορμιὰ κρατεῖ καρφωμένα στὴν καθέκλα τοῦ καφενοείου. Προχώρησε· στὸ βάθος κάποιου σπιτιοῦ, ἐκεῖ πὺ δὲν φτάνει καλὰ-καλὰ ὁ ἥλιος τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἡμέρας θὰ τὴν ἀντικρύσῃ τὴ «μάννα».

Χαροκαμένη, μαυρομαντηλοῦσα, καρτερικὴ, ἰέρεια ἐστιάδα κρατεῖ ἄσβεστη ἱερὴ κάποια φλόγα: ἀναμνήσεις, πόθους, ἐλπίδες, καῦμούς. Ὅχι ἢ «μητέρα»· αὐτὴ στέκεται στὴ θέσι πὺ τῆς πρέπει· πολὺ λιγώτερο ἢ τρυφερὴ «μαμά». Ἡ «μάννα» δὲν ἐγνώρισε δικαιώματα. Εἶχε πάντα χρῆ καὶ τὰ ξεπλήρωσε ὅλα ἀντλῶντας ἀπὸ τὸν ἀνεξάντλητο τῆς καρδιάς τῆς θησαυρό.

Ἄν ρωτήσετε θὰ ἀκούσετε πὺς ὅλες οἱ «μάννες» ἔχουν τὴν ἴδια σχεδὸν ἱστορία. Παντρεύτηκαν νέες, προτοῦ νὰ γευτοῦν τῆς νειότης τῆς χαρᾶς· προτοῦ νὰ νοιώσουν τὴ γλύκα τῆς λευτεριάς μπῆκαν στὰ βάζανα. Ἐζῆσαν ἀπόκοσμες. Γι' αὐτὲς κόσμος τὸ σπίτι καὶ τὸ χωράφι· γλέντι τους, χαρὰ τους ἢ δουλειά. Κι' ἀπάνω ἀπ' ὅλα ὁ νοικοκύρης, ὁ ἀφέντης τους· μὲ τῆς ἰδιοτροπίες καὶ τῆς ἀπαιτήσεις του, μὲ τῆς ἀσωτεῖες του πολλὰ φορὲς καὶ τὰ παραστρατήματά του. Ἡ «μάννα» πέτρα τῆς ὑπομονῆς. Κράτησε πάντα γιὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς ὅλα τὰ φαρμάκια κι' ἔμαθε νὰ σκορπᾶ στοὺς ἄλλους ἀλύπητα τὴν ἀγάπη τῆς — λάδι εἰρηνευτικὸ στὸ κῦμα τῆς διχόνοιας.

Ἄπ' τὴν ἡμέρα πὺ γέννησε παιδιὰ ἔγιναν αὐτὰ σκοπὸς τῆς ζωῆς τῆς. Τ' ἀνάθρεψε μὲ πόνους καὶ μὲ στερήσεις ἀνιστόρητες. Στῆς πιὸ σκοτεινὲς μέρες τῆς δυστυχίας καὶ τῆς ἀρρώστειας ἦταν γι' αὐτὰ βάλισαμο καὶ γιαιτρικό, ἥλιος ζωοδότης ἢ στοργὴ τῆς, ἢ ἀγάπη τῆς. Πό-

σες φορές ἢ αὐγὴ τὴν ἡῦρε ἄγρυπνη στὸ προσκεφάλι τοῦ ἄρρωστου παιδιοῦ της! Τὰ βάσανά της καὶ τοὺς πόνους της ἄς μαρτυρήσῃ ἢ Παρθένα Παναγία πού τὴν εἶδε φορές καὶ φορές γονατισμένη μπροστὰ στὴν εἰκόνα της νὰ ζητᾷ ἔλεος. Μὰ τοὺς ἀλάλητους στεναγμούς της, τοὺς μυστικούς της σπαραγμούς μπροστὰ στὸ θάνατο ποιὸς θὰ μεταπῇ;

Αὐτὴν πού ξέχασαν οἱ χαρὲς τῆς ζωῆς, τὴν θυμήθηκε, πολλὲς φορές ἴσως ὁ χάρος. Κάποτε γιὰ νὰ τῆς ἀρπάσῃ ἄσπλαχνα τὸ σπλάχνο της. Μὰ ὄχι σπάνια γιὰ νὰ τὴν ἀφίση χήρα ἀπροστάτευτη, μοναχὴ, μὲ μόνη συντροφιά ἀνήλικα ὄρφανά.

— Εἶχαμε θάψει τὸν μακαρίτη διηγόταν κάποια μάννα. Τὸ βράδυ ἀργὰ σὰν στοχάστηκα τὰ πουλάκια μου τ' ἀνήλικα ἀραδιασμένα κατὰ γῆς στὰ στρωματάκια τους, πού γέμιζαν ὅλη τὴν κάμαρα, βυθισμένα στὸν ἀμέριμνον ὕπνο, ἀνύποπτα γιὰ τὴν συμφορὰ πού μᾶς πλάκωσε, μοῦ ἤρθε νὰ χάσω τὸ νοῦ μου. Τί θὰ γινόμουν ἀδύνατη γυναῖκα μὲ τόσα παιδιά! Καὶ ὅμως... Δόξα νάχη... Δὲν ἀφήνει κανέναν... εἶπε κι' ἔβαλε τὸ μαντήλι στὰ μάτια της.

Πάλεψε, ἀγωνίστηκε ἢ μάννα γιὰ τὰ παιδιά της. Κάποτε σὰν εἶδε κι' ἀπόειδε πὼς ἦταν ἄκαρποι οἱ ἀγῶνές της, δὲν δίστασε νὰ βάλῃ στὸ λαιμό της δεύτερο ζυγὸ, μὲ τὴν παρήγορην ἐλπίδα πὼς μπορούσε νὰ δώσῃ στὰ παιδιά της δεύτερο πατέρα. Παντρεύτηκε ξανά. Ἀλλοίμονο ὅμως γιὰ νὰ φτάσῃ στὸ Γολγοθᾶ της, βλέποντας, πὼς ἓνας ξένος λίγο μπορούσε νὰ πονῇ τὸ σπλάχνο της. Δὲν εἶπε τίποτε. Σκέφτηκε πὼς ἀπὸ τὰ ἴδια της τὰ χέρια καὶ τὸ ξερὸ ψωμί θᾶταν γιὰ τὰ παιδιά της πιὸ γλυκὸ κι' ἔκλαψε... ἔκλαψε πολὺ. Τὰ δάκρυά της μάρτυρες ἄφωνοι τοῦ ἀνείπωτου πόνου της ἔβρεξαν τ' ἀδράχτι της καὶ τὴ σαῖτα τ' ἀργαλιοῦ, πότισαν τὸ νεοσκαλισμένο χῶμα καὶ ράντισαν τὰ χερσόβολα πού ἔδενε ὑπομονητικὰ στὴ ζέστη τοῦ καλοκαιριοῦ. Σὲ δρόμους ἐξοχικὸν διαβάτες πόσες φορές ἀπάντησαν τὴ «μάννα» μὲ τὸ καλάθι στὸ χέρι καὶ μὲ τὰ μάτια ἀπ' τὸ κλάμα κόκκινα! Ἐκείνη βιάστηκε νὰ τὰ σφουγγίσῃ μὲ τὴν ἄκρη τῆς «τλουπάνας» της μὰ πρόδιδαν ἀκόμα τὴν ἐσωτερικὴ της ταραχὴ.

Τὰ χρόνια πέρασαν. Μαζύ τους κι' οἱ πόνοι κι' οἱ φροντίδες τῆς ἀνατροφῆς. Ὅ,τι ἀφήκαν εἶναι βαθειὲς ρυτίδες στὸ πρόσωπο κι' ἀκόμα πιὸ βαθειὲς μαχαιριὲς στὴν καρδιά. Τώρα ἐκεῖ, πού ἄλλοτε ὁ τόπος ἦταν ἀνάστατος ἀπὸ παιδικὰ κλάματα καὶ γέλια, ἀπὸ τρεχάματα, παιχνίδια καὶ φωνές, βασιλεύει ἡσυχία, γαλήνη. Ἡ γαλήνη ὕστερα ἀπὸ

Παλαιά φωτογραφία επιπέκτων ἱμβρίων ἐκ Παναγίας καὶ Σχοινοδίου κατὰ τινα ἐν Σχοινοδίῳ πανήγυριν. Διακρίνονται μεταξὺ ἄλλων οἱ ἐκ Παναγίας Νικ. Καλλιπολίτης, Περικλῆς Παπαμιχαήλ, Γεώργ. Ματούκνης, Νεοκλ. Βασιλειάδης καὶ οἱ ἐκ Σχοινοδίου Στ. Ψάιτης, Γεώργ. Καλλιπολίτης, ἱερεὺς Μιχαήλ, Αἰάτης, Παν. Καλλιπολίτης. Παν. Καμπουόπουλος.

μιὰ πολύχρονη τρικυμία ἀπλώνεται καὶ στῆς μάννας τὸ πρόσωπο. Ὅχι ὅμως πάντα καὶ στὴν ψυχὴ. Συχνὰ μιὰ σκέψι τὴν ταράσσει. Ὅταν ξεκινᾷ μόνη γιὰ τὴν ἐκκλησίαν κάθε Κυριακὴ, θυμᾶται πὼς ἄλλοτε πήγαινε κρατώντας τὰ παιδιὰ της. Σὰν κάθεται τὸ μεσημέρι νὰ φάγῃ τὸ ψωμί της καταμόναχη θυμᾶται πὼς ἄλλοτε τὸ τραπέζι γέμιζε ἓνα γύρω. Θυμᾶται... κι' ὁ νοῦς της τρέχει στὴ ξενητεία. Τὰ παιδιὰ της, ποὺ σπατάλησε τὴν ἀγάπη της γιὰ νὰ δώσῃ τὴ χαρὰ, ποὺ ξώδεψε τὴ ζωὴ της γιὰ νὰ τὰ μεγαλώσῃ, τώρα τὰ χαίρονται παλληκάρια τὰ ἄχαρα ξένα. Μόνη παρηγοριὰ γιὰ τὴ μάννα εἶναι τὸ γράμμα· κι' ἄς μὴν ξέρει νὰ τὸ διαβάσῃ τις περισσότερες φορές. Αὐτὸ τὸ διπλωμένο χαρτί, ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὸ ξενητεμένο παιδί, λέγει πολλὰ στὴ μητρικὴ καρδιά· χύνει λάδι στὴν τρεμάμενη καντῆλα τῆς ζωῆς της καὶ τροφοδοτεῖ τὴν ἐλπίδα, πὼς ὅπου καὶ νᾶναι θᾶρηθ ἢ εὐλογημένη μέρα τοῦ γυρισμοῦ.

— Γράψε, παιδί μου· μοῦ ἔλεγε δακρυσμένη μιὰ μάννα, ποὺ ἦλθε νὰ τῆς γράψω γράμμα γιὰ τὸν ξενητεμένο της γιό. Γράψε πὼς γέρασα πειὰ καὶ δὲν ζῶ παρὰ μὲ τὴν ἐλπίδα ν' ἀξιωθῶ νὰ τὸν ξαναδῶ καὶ νὰ τὸν καμαρώσω γαμπρὸ στὸ πλάϊ καμμιᾶς ὁμορφῆς ἱμβρωτοπούλας. Τότες πιά θὰ σφαλῆσω εὐχαριστημένη τὰ μάτια μου· γράψε, παιδί μου, ξέρεις ἐσύ.

Καημένη μάννα! Ὅ,τι καὶ νὰ γράψω θᾶναι λίγο γιὰ νὰ παραστήσῃ τὴν θέρη τῆς καρδιάς σου. Ποιὰ λόγια, ποιὰ νοήματα θὰ χωρέσουνε τὴν ἄβυσσος τῆς ἀγάπης σου καὶ τῆς στοργῆς σου τὸν ὠκεανό; Ποιὸς θὰ ζωγραφίσῃ τὸ καυτερό σου δάκρυ—ἀγίασμα τῆς μαρτυρικῆς σου ψυχῆς—ἀπάνω στὸ ἄψυχο χαρτί;

Ἰμβρος 1937

Δ. ΦΡΑΓΚΟΣ

ΟΤΑΝ ΒΡΑΔΙΑΖΕΙ, MANNA ΜΟΥ...

Ὅταν βραδιάζει, μάννα μου, καὶ τὰ πουλιὰ γυρνᾶνε κοπιδιαστά, κι' ἀπ' τὶς φωνές ἢ πλάση ὄλη γεμίζει, καὶ στὶς φωλιές, χαρούμενα, νὰ ξενυχτήσουν πᾶνε, πουλι κι' ὁ νοῦς μου πλάϊ σου μ' ἀποθυμιὰ γυρίζει.

Στὸ φτωχικὸ κατώφλι μας σὲ βλέπω ἀκουμπισμένη, μ' ἀπαντοχὴ τὰ μάτια σου στὸ δρόμο νὰ καρφώνεις,

προσμένοντάς με κι' ὕστερα ἀπὸ λίγο, ἀπελπισμένη,
 στὸ σιῆθος τ' ἅγια χέρια σου μὲ πόνο νὰ σηκώνεις.

Ξεμπράτσωτα, κι' ἀπ' τὴ δουλειὰ τῆς μέρας ἰδρωμένα
 τὰ παλληκάρια τοῦ χωριοῦ γυρίζουν ἀπ' τὸν κάμπο,
 καὶ σύ, φτωχή, πικραίνεσαι σὰν τὰ κοιτᾶς θλιμμένα
 κι' ὦρα τὴν ὦρα καρτερεῖς κι' ἐγὼ στὸ σπῆτι νᾶμπω!

Νυχτώνει... κι' ὅμως ἄδικα μὲ καρτερεῖς ἀκόμα·
 πέφτι' ἡ νυχτιὰ κατάμαυρη, σὰν τὴν καρδιά σου, ἐμπρός σου,
 καὶ τότε γέρονες, μάννα μου, στενάζοντας στὸ στρῶμα,
 μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ μὲ δεῖς τὴ νύχτα σι' ὄνειρό σου...

ΧΑΡΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

Ἀνεμόμυλος ἐν Σχοινοῦδιῳ.

Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΣ ΑΥΤΗΣ

‘Υπάρχουν πολλές περιστάσεις στις οποίες μπορεί κανείς να διακρίνη ὅτι, ὅσο και ἂν προώδευσε ἡ ἐπιστήμη, ὅσο και ἂν ἡ ζωὴ ἔγινε μηχανικὴ, ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη τῆς βοήθειας τοῦ ἄλλου. ‘Υπάρχουν μάλιστα μερικὰ ζητήματα, στὰ ὁποῖα μπορεί κανείς να διαπιστώσῃ ὅτι χωρὶς τὴν βοήθεια ἄλλων, χωρὶς τὴν συνεργασία δηλαδή, δὲν εἶναι δυνατόν να γίνῃ τίποτε τὸ ἀξιοπαρατήρητο. Στὴν ἴδρουσι π. χ. ἑνὸς ἐμπορικοῦ οἴκου, στὴν ἴδρουσι μιᾶς τραπέζης, τὸν κυριώτερο ρόλο παίζει ἡ συνεργασία. Χωρὶς τὴ συνεργασία (ὕλικὴ καὶ πνευματικὴ), δὲν θὰ ὑπῆρχαν οὔτε τράπεζαι, οὔτε ἐμπορικοὶ οἴκοι, οὔτε σωματεῖα, οὔτε τίποτε. “Ὅλα στηρίζονται στὴ συνεργασία, ἡ ὁποία μπορεί να ἀναχθῆ σὲ ἀρχαιοτάτους χρόνους. Καὶ πράγματι. Ἐάν ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος μποροῦσε να γυρίσῃ πίσω τὸ βλέμμα του, να τὸ διευθύνῃ στὸ παρελθὸν καὶ να ἐξετάσῃ ὅλες τὶς πράξεις τῶν προγόνων του, ἀσφαλῶς θὰ διέκρινεν ὅτι κάθε πράξις σταθερὴ, κάθε ἐνέργεια ἀμετάτρεπτη, κάθε ἔργον τοῦ ὁποῖου ἡ βᾶσις ἦταν στηριγμένη σὲ γερὸ ἔδαφος, εἶχεν ὡς πρώτη ἀρχή, τὴ συνεργασία. Ἡ συνεργασία ἀνεκάνειν ἀπετέλει τὸ κυριώτερο ἔργον τῆς ἀνθρωπότητος. Χωρὶς τὴ συνεργασία αὐτὴ ἀκόμη ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου θὰ βρισκόταν ἐκτεθειμένη σὲ διαρκεῖς κινδύνους· διότι ἂν ὁ ἄνθρωπος ἔζη μόνος του καὶ καθὼς μάλιστα εἶναι στερημένος ἀπὸ τὶς φυσικὰς ἐλεῖνες ἰκανότητες, αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζουν τὰ λοιπὰ ζῶα, ἀσφαλῶς θὰ ὑπέκυπτε σὲ ἀνώτερες δυνάμεις. Ὅπου λοιπὸν ἡ συνεργασία, ἐκεῖ καὶ ἡ ἐπιτυχία. Ἐφορμὴ δὲ τῆς ἐπιτυχίας, εἶναι ἡ ἰσχὺς ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐνότητα τῶν δυνάμεων. Διότι μιὰ μοναχὴ δύναμις, δὲν-μπορεῖ να κάμῃ τίποτε τὸ σπουδαῖο. Τὸ ἔργον τῆς μιᾶς δυνάμεως μοιραίως θὰ καταστραφῆ, διότι δὲν στηρίζεται ἐπάνω στὰ γερὰ θεμέλια τῆς συνεργασίας.

Τὴ συνεργασία μπορούμε να τὴ διαιρέσωμε σὲ δύο μεγάλα μέρη. Στὴν ὕλικὴ συνεργασία καὶ στὴν πνευματικὴ συνεργασία. Ἐλικὴ συνεργασία εἶναι ἡ ἔνωσις πολλῶν ὕλικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἐπιδιώκουν τὴν αὔξησιν καὶ πολλαπλασιασμὸν διαφόρων ὕλικῶν δυνάμεων. Πνευματικὴ δὲ συνεργασία εἶναι ἡ ἔνωσις πολλῶν πνευματικῶν

Ἀπομυκτιστοῦ χωρίου Ἀργίδα ἐν καιρῷ χειμῶνος.

δυνάμεων, πρὸς ἐπιτυχίαν καὶ ἐξύψωσιν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πνευματικοῦ ἔργου. Γιὰ τὴ συνεργασία λοιπὸν καὶ τῶν δύο εἰδῶν, μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι ἀντιπροσωπεύουν μιὰ μεγάλη καὶ σταθερὴ δύναμι, ὑλικὴ ἢ πνευματικὴ. Ἡ ὑλικὴ συνεργασία, μὲ τὴ δύναμι τῶν ὑλικῶν δυνάμεων, παράγει τοὺς ἐμπορικοὺς συνεταιρισμοὺς καὶ τὶς διάφορες ἐταιρεῖες, πὸν ἀποτελοῦν παντοῦ τὴν ἰκμάδα μιᾶς χώρας. Διότι σ' ὅποια χώρα ὑπάρχει περισσότερη ὑλικὴ συνεργασία, σ' αὐτὴν καὶ ὁ ὑλικὸς πλοῦτος εἶναι περισσότερος. Ὅπου δὲ ὑπάρχει ὁ ὑλικὸς πλοῦτος, ἐκεῖ ἐξάπαντος θὰ ὑπάρχη καὶ πνευματικὸς. Βλέπομε λοιπὸν, ὅτι ἀπὸ τὴν συνεργασία προκύπτουν ἀμέσως δύο καλὰ: Ὁ ὑλικὸς καὶ ὁ πνευματικὸς πλοῦτος. Χωρὶς τὴν συνεργασία οὔτε ὁ ἕνας πλοῦτος θὰ ὑπῆρχε, οὔτε ὁ ἄλλος. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἀποτέλεσμα, κατώρθωσε νὰ προΐδῃ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς κι' ἔτσι ἔδωσε πολὺ μεγάλη σημασία στὸ ζήτημα τῆς συνεργασίας. Ἰδρυσσε ἐμπορικοὺς συνεταιρισμοὺς, ἰδρυσσε τραπέζας, ἰδρυσσε ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα καὶ τόσους ἄλλους συλλόγους.

Σ' ὅλες τὶς πολιτισμένες χῶρες, ἀτομικὴ ἐργασία δὲν ἔμεινε σχεδόν. Παντοῦ ἀντεκατεστάθη ἀπὸ τοὺς συνεταιρισμοὺς. Πάντοτε ἀκοῦμε νὰ γίνεται λόγος γιὰ ἀτμοπλοϊκὲς, γιὰ ἠλεκτρικὲς, γιὰ ἀσφαλιστικὲς ἐταιρεῖες καὶ γιὰ τόσα ἄλλα σωματεῖα καὶ συλλόγους. Αὐτὸ δείχνει ὅτι ἡ συνεργασία ἄπλωσε τὸ φτερά της σ' ὅλους τοὺς κλάδους τοῦ μεγάλου ἐκείνου δένδρου πὸν λέγεται ἐπιστήμη. Τὴν μεμονωμένη ἐργασία τὴν ἔχουν ἐγκαταλείψει, ὅλα τὰ πεπολιτισμένα μέρη καὶ μόνο σὲ μερικὰ χωριά, πὸν δὲν ἔφθασαν ἀκόμη αἱ ρίζαι τοῦ πολιτισμοῦ, μπορεῖ κανεὶς νὰ δῆ τ' ἀπομεινάρια της. Ὁ πεπολιτισμένος κόσμος, ἔχει καταλάβει ὅτι γιὰ νὰ προκόψῃ ὁ ἀνθρώπος, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴν βοήθεια τοῦ πλησίον του. Ἀρχίζουν μιὰ δουλειὰ καὶ ἡ πρώτη των φροντίδα εἶναι νὰ ἐξασφαλίσουν μιὰ τίμια συνεργασία, πὸν θὰ μπορέσῃ μιὰ μέρος νὰ τοὺς δώσῃ κάτι ἀντάξιο τῶν κόπων των. Δὲν διστάζει καθόλου ὁ ἀνθρώπος πὸν ἔχει ἀποφασίσει νὰ ἀρχίσῃ μιὰ ἐπιχείρησι, νὰ πάρῃ ἕνα ἢ πολλοὺς τιμίους συνεργάτας, γιὰτὶ γνωρίζει ὅτι μιὰ τίμια συνεργασία, μιὰ συνεργασία τὴν ὁποία διέπει τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα, θὰ ἀποβῆ πρὸς ὄφελός του καθὼς καὶ πρὸς ὄφελος τῶν συνεργατῶν του.

Ἐπάρχουν βέβαια καὶ αἱ δυσκολίαι στὸ ζήτημα αὐτὸ τῆς συνεργασίας. Αἱ δυσκολίαι ὅμως αὐταί, ἢ θὰ εἶναι φαινομενικαί, ἢ θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ παρακαμφθοῦν εὐκολα, μὲ μιὰ καλὴ θέλησι, μὲ λίγη ὑπομονή. Σὲ μιὰ μικρὴ ἐπὶ παραδείγματι χώρα, ὅπου ἡ συνεργασία δὲν εἶναι ἀκόμη γνωστὴ, φαίνεται ἀδύνατος ἢ τοῦλάχιστον πάρα πολὺ δύ-

Πατήριος της 15ης Αιμορίστων εν Ανωδίου

σκολη. Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο οἱ χωρικοὶ ὄχι μόνον δὲν συνεργάζονται ἀλλὰ καὶ ἀποκρούουν μάλιστα τὶς προτάσεις τῆς συνεργασίας. Ἐξ ἀφορμῆς λοιπὸν τῆς ἀποκρούσεως τῆς συνεργασίας χαρακτηρίζονται ἀπὸ τοὺς διανοουμένους, πολὺ ὀρθά, ὡς ὀπισθοδρομικοὶ καὶ μοιρολάτραι. Ἡ θέλησις ὅμως καὶ ἡ ἐπιμονὴ μπορεῖ νὰ φέρῃ ἐξαιρέτα ἀποτελέσματα ἐπὶ τῆς συνεργασίας τῶν χωρικῶν, ὥστε νὰ παύσουν νὰ ἐπισύρουν τὸν ψόγο τῶν διανοουμένων.

Ἄς ἔλθωμε τώρα καὶ στὸ ἄλλο εἶδος τῆς συνεργασίας: Στὴ πνευματικὴ συνεργασία. Ὅπως ἡ ὑλική, ἔτσι καὶ ἡ πνευματικὴ συνεργασία, ἀποτελεῖ τὸν κυριώτερο μοχλὸ μιᾶς πνευματικῆς ἐξελίξεως καὶ πρέπει νὰ διαδοθῇ, ἀκριβῶς γι' αὐτὸν τὸν λόγο, ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο στὸν κόσμον, γιὰτὶ μόνον ἔτσι θὰ μπορέσῃ νὰ ἐξυψωθῇ τὸ πνευματικὸ μέρος τοῦ ἀνθρώπου.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς πνευματικῆς συνεργασίας, μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ διακρίνῃ πολὺ εὐκόλα ὅταν ἐξετάσῃ μὲ ἀμεροληψία τὸ συνεργατικὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα, τὸ ὁποῖον κυρίως διενεργεῖται στὴ Γαλλία. Ἐκεῖ πού οἱ μαθηταὶ συνεργάζονται συστηματικὰ μεταξύ των, ἐκεῖ ἐξίπαντος καὶ τὰ ἀποτελέσματα θὰ εἶναι καλύτερα. Τὴν σπουδαιότητα τῆς πνευματικῆς συνεργασίας μεταξύ ἄλλων τὴν ἐξυψώνει πολὺ καὶ ὁ σοφὸς Γάλλος Jules Payau, πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου Αἰξ τῆς Μασσαλίας στὸ σύγγραμμά του «Ἡ διανοητικὴ ἐργασία καὶ ἡ βούλησις». Ἐκεῖ μεταξύ ἄλλων γράφει: «Τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, ἀπὸ τοῦ κολλεγίου ἀκόμη, εἶναι τελείως ἐγωϊστικόν. Ὁ καθεὶς διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Δὲν κατορθώσαμεν νὰ διοργανώσωμεν τὴν προπαρασκευὴν τῆς συνεργασίας. Τὸ καθίδρυμα Pasteur, ὅπου ἡ συνεργασία ὑπῆρξε πάντοτε ἀδελφική, παρουσιάζει ἀκόμη ἐξαιρέτα παραδείγματα τῆς καρπώδους ἐργασίας πού ἐπιτελεῖται εἰς ἓνα κέντρον ἀλληλοβοηθείας».

Οἱ διάσημοι Γάλλοι καθηγηταὶ Duciaux, Rouy Calmette, ὄχι μόνον ὑπεστήριξαν τὴν ἰδέαν τῆς πνευματικῆς συνεργασίας, ἀλλὰ καὶ ἐδίδαξαν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἑδρας, ἐπὶ ὀλόκληρα ἔτη εἰς τὸ ἀνωτέρω καθίδρυμα Pasteur, ὅπου ἔφθασαν σὲ θαυμάσια ἀποτελέσματα.

Τὸ εἶδος λοιπὸν αὐτὸ τῆς συνεργασίας, βρῆκε σπουδαίους ὑποστηρικτάς, οἱ ὁποῖοι καθημερινῶς καταβάλλουν μεγάλες προσπάθειες γιὰ τὴν ἐπέχτασί του. Τὴν ἐπιτυχία δὲ τῶν ὑποστηρικτῶν, τὴ μαρτυροῦν οἱ τόσον πολλοὶ φιλολογικοὶ σύλλογοι πού ὑπάρχουν σὲ ὅλον τὸν κόσμον.

Πόσον λοιπὸν ἐπιτυγχάνει μία συνεργασία (ὑλικὴ καὶ πνευματικὴ) μπορεῖ κανεὶς νὰ καταλάβῃ πολὺ καλὰ ἀπὸ τὶς πολλὰς συνεργα-

σίες, τούς πολλούς συνεταιρισμούς και τις πολλές εταιρείες, πού υπάρχουν και πού ιδρύονται ακόμη σ' όλον τόν κόσμο.

Ἐάν θέλῃ λοιπόν κανείς νά ἐπιτύχῃ στήν ἐργασία του, ὕλική και πνευματική, ἄς μὴ διστάσῃ νά πάρῃ ἕναν ἢ και περισσότερους τιμίους συνεργάτας μαζί του. Μὲ τὴν τίμια συνεργασία ἡ ἐπιτυχία εἶναι πάντοτε ἐξησφαλισμένη. Ἡ φαινομενική δέ, ἢ και ἡ πραγματική δυσκόλεια, πού ἐξάπαντος θὰ εἶναι μικρή, δὲν πρέπει νά ἐμποδίζῃ κανέναν ἀπὸ τοῦ νά συνεργασθῇ μὲ ἄλλους, ἀλλὰ νά ἐπιμένῃ στήν ἰδέα τῆς συνεργασίας και νά εἶναι βέβαιος ὅτι ἡ θέλησίς του, ἡ ἐπιμονή του και ἡ ὑπομονή θὰ στεφθοῦν ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία. Κι' ἂν ἡ χώρα στήν ὁποία γίνεται ἡ συνεργασία εἶναι μικρή και ἀσήμαντη, ἐξάπαντος θὰ γίνῃ μιὰ πλούσια και σημαντική.

Χάλκη 12-1-1936

Κ. ΔΑΜΔΑΣ

Ἡ παρασκευὴ τοῦ «κουρζουτιοῦ» κατὰ τὴν πανήγυριν τῆς 15ης Αὐγούστου ἐν Ἀγριδίοις.

ΑΔΥΝΑΤΟΝ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΔΙΑ ΤΟΝ ΣΥΝΕΤΟΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ

Τίποτε δὲν εἶναι δύσκολον νὰ κατορθωθῆ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, πὺ ἐπιχειρεῖ νὰ ἀγωνισθῆ μὲ ἀκλόνητον θάρρος. Οἱ ἀπαισιόδοξοι, οἱ γκρινιάρηδες πὺ τὰ βλέπουν ὅλα ἀνάποδα εἶναι οἱ χειρότεροι σύμβουλοι καὶ οἱ κάκιστοι ἐκτελεσταὶ μιᾶς ἀπλουσιότητος πράξεως, οἱ νεκροθάπται τῆς προόδου, τῆς εὐτυχίας, τῆς εὐημερίας. Δὲν δύνανται νὰ πράξουν καλὸν τι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους δὲν ἀφήνουν νὰ πράξουν ὅ,τι δύνανται καλόν.

Τί κάμνουν οἱ νέοι μας; Διέρχονται τὰς ὥρας των, τὰς ἡμέρας των εἰς τὰ καφενεῖα φλυαροῦντες. Ὁ λαὸς μας τοὺς τοιοῦτους χαρακτηρίζει *θαμῶνας τοῦ κηφηναριοῦ*. Οἱ σεβόμενοι τὸν ἑαυτὸν τους λεπτὸν δὲν χάνουν εἰς τὸ καφενεῖον.

Ὅ,τι βλέπομεν γύρω μας εἶναι ἔργα τῶν γερόντων ἔγιναν πρὸ 40-60 ἐτῶν οἱ τροχαλοὶ, τὰ ντάμια, τὰ σπίτια, τὰ ἐλαιόδενδρα, ὅλα μὰ ὅλα οἱ γέροντες, οἱ γονεῖς ἠτοίμασαν διὰ τοὺς σημερινούς νέους. Τί δὲ κάμνουν οἱ νέοι; Τὰ πολλαπλασιάζουν;

Ἐὰν ἔβγαιναν ἀπὸ τοὺς τάφους των οἱ νεκροὶ καὶ ἔβλεπαν τὰ χάλια μας πῶς θὰ ἐδικαιολογούμεθα; Θὰ ἔβλεπαν πῶς περνοῦμεν τὸν καιρὸν μας εἰς τὰ καφενεῖα κακολογοῦντες τὸν κόσμον, φλυαροῦντες. Θὰ ἐκάλυπτον τὰ πρόσωπά των ἀπὸ ἐντροπήν, ἀπὸ αἰσχύνην, ἀπὸ σιχαμόν.

Θέλετε τὴν υἰείαν σας καὶ τῶν παιδιῶν σας; Καταστρέφετε τὰ στεκάμενα νερά, πὺ φωλιάζουν τὰ κουνούπια καὶ κάμνουν τὴν ἐλονοσίαν, τὰς ἀκαθαρσίας τῶν ἐρῶμων γύρω ἀπὸ τὰς κατοικίας σας, ἀπὸ τὰ ντάμια σας. Παίρνετε ὅλοι, μὰ ὅλοι ἀνεξαιρέτως καὶ καθημερινῶς κινίνην.

Θέλετε τὴν ἀνάπτυξίν σας, τὴν προόδόν σας, τὴν εὐημερίαν σας; Μελετᾶτε καθημερινῶς τὴν ἀγίαν Γραφήν καὶ ὅ,τι καλὸν βιβλίον εὗρίσκετε. Πλουτίσατε τὰ χωράφια σας μὲ δένδρα, ἀμυγδαλιᾶς καὶ ἔληᾶς, καθαρίσατε ἀπὸ τὸν δάκον τὰ ἐλαιόδενδρα.

Εὐχὴ τρισάγιος τοῦ σεβ. μητροπολίτου μετ' ἐπιταφίων προσφορῶν τῶν κατοίκων ὑπὲρ τῶν ἀειμνήστων ἰδρυτῶν, ἀνακαινιστῶν, εὐεργετῶν καὶ διδασκάλων ἐν τῷ νεκροταφείῳ "Αυριδίου" ντῆς ἁγίας...

Μὲ μία λέξιν φροντίσατε νὰ περνοῦν αἱ ἡμέραι σας μὲ ὅ,τι καλὸν μπορεῖτε νὰ κάμετε. Ἔργασία, ἔργασία καὶ μόνον ἔργασία συστηματική θὰ βελτιώσῃ τοὺς ὄρους τῆς ζωῆς.

Ἔργασία μὲ τὰ μέσα καὶ τὰς προόδους τῆς ἐποχῆς μας. Καφενεῖα χωρὶς περιοδικὰ καὶ βιβλία καλὰ εἶναι κηφηνარიό· πρέπει νὰ κλείσουν τὸ ταχύτερον.

Ἡ ἐλονοσία, οἱ θέρμες ἐξαντιλοῦν τὰ σώματα, καταστρέφουν τὴν ὑγείαν, σκοροποῦν εἰς τὸ νησί μας τὸν θάνατον. Ἐμπρός! ἐξαλείψωμεν τὴν ἐλονοσίαν.

Ὁ δάκος σκοροπᾶ τὴν ἀσθένειαν εἰς τὰ ἐλαιόδενδρα, καταστρέφει τὰς προσόδους. Ἐμπρός! εἶναι καιρὸς νὰ ἐξαλείψωμεν τὸν δάκον ἀπὸ τὰ ἐλαιόδενδρά μας.

* *

Ἡ ἐξοχή - Μάρμαρο - τῆς περιοχῆς Ἀγριδίων.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΞΟΔΟΣ

Δὲν ὑπάρχει χειρότερο πρᾶγμα γιὰ μιὰ κοινωνία ἀπὸ τὸ νᾶναι φτωγὴ μῶλο της τὸν φυσικὸ πλοῦτο ποὺ ἔχει ἄφθονο στὴ διάθεσί της. Νάχη καλλιεργήσιμο χῶμα καὶ νὰ ἀγοράζῃ σιτάρι. Νὰ σπέρνῃ πολὺ καὶ νὰ θερίζῃ λίγο. Τοῦτο εἶναι ἡ βαρύτερη φτώχεια. Γιατὶ εἶναι μαζὺ φτώχεια καὶ ἀποκαρδιωτικὴ ἀπογοήτευσις. Ἀνέχεια καὶ ἀποθαρρυντικὴ ἀπελπισία. Στὴν ἀπελπιστικὴ αὐτὴ περίπτωσι νομίζω πὼς βρισκόμαστε ἡμεῖς οἱ Ἰμβριοι, ποὺ ἡ ζωὴ μας μέρα μὲ τὴν ἡμέρα καταντᾷ δύσκολη καὶ κοπιαστικώτερη. Ἔργαζόμαστε ἀκατάπαυστα γιὰ νὰ ἀπολαύουμε σχεδὸν τίποτα. Πολλὲς καὶ ὑπεράριθμες προσπάθειες ἔχουν γιὰ ἀποτέλεσμα μιὰ πενιχρὴ ἀπόδοσι, ἀντίθετα πρὸς τὸν φυσικὸ νόμο, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ ἀνταμοιβὴ εἶνε ἀνάλογη μὲ τὸ ποιὸν καὶ τὸ ποσὸν τῆς δουλειᾶς. Μιὰ τέτοια παρωδία στὸν ἰσχύοντα αὐτὸ νόμο δὲν εἶναι παράδοξο νὰ προκαλῆ ποικίλες δικαιολογημένες ἀπορίες σὰν κ' αὐτές : Γιατὶ τόση φτώχεια ; Ποιὸς ὁ λόγος τῆς πενιχρᾶς ἀποδόσεως τῆς γῆς ; Πῶς θὰ ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ τὸν βραχνᾶ τῆς οἰκονομικῆς δυσχέρειας, ποὺ ὅσο πάει μᾶς κάνει ἀβίωτη τὴ ζωὴ ; Γιατὶ παρ' ὅλα τὰ χρήματα, ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὰ ξενητεμένα-ὄρφανὰ παιδιὰ μας δὲν παρατηρεῖται καμμιά οἰκονομικὴ βελτίωσις ; Αὐτὰ εἶναι τὰ μυριόλεκτα ἐρωτήματα, ποὺ ξεφεύγουν ἀπὸ τὰ χεῖλη τῶν Ἰμβρίων μὲ κάποιον πικρὸ παράπονο καὶ μὲ ὑπόκωφο στεναγμὸ γιὰ τὸ ζωτικώτερο αὐτὸ πρόβλημα.

Ἄν τὸ οἰκονομικὸ ζήτημα τοῦ νήσιου μας ὀρθώνεται ἀπειλητικὸ μπροστά μας, δὲν φταίει κατὰ τὴν δική μου ἀντίληψιν, οὔτε τὸ «κουρασμένο» ἀπ' τὴ πολύχρονη καλλιέργεια, χῶμα κατὰ τὴν ἔκφρασι πολλῶν, οὔτε ἡ τεμπελιά ποὺ μᾶς κατηγοροῦν μερικοὶ καλοθεληταί. Εἶναι ἀλήθεια πὼς ἡ γῆϊνη μονιμότης καὶ ἀποδοτικότης μὲ τὴν ἀκατάπαυστη σπορὰ ὀλιγοστεύει. Μὰ αὐτὸ δὲν εἶνε λόγος ἰσχυρὸς γιὰ τὴν ἐξήγησι τῆς μετρημένης συγκομιδῆς καὶ ἀνάλογης ἱκανοποιήσεως. Γιατὶ ἡ δύναμις τοῦ ἐδάφους εὐκόλα μπορεῖ νὰ ἀνανεωθῇ ἐπιστημονικῶς μὲ τὰ κατάλληλα λιπάσματα. Οὔτε ὅμως καὶ ἡ δεύτερη συκοφαντία ποὺ δὲν ἔχει ὑπόστασι ἀλήθειας στέκεται. Γιατὶ ἡ ἐργατικότης τοῦ Ἰμβρίου

βιοπαλαιστοῦ εἶναι καταπληκτική. Ἀνώτερη ἀπὸ ἄλλοτε, ὡς τὴ σωματική ἐξάντλησι καὶ ὄργανική ἐξασθένησι. Τὰ αἷτια τῆς φτώχειας εἶναι βαθύτερα καὶ περισσότερα :

Καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα εἶναι ἡ ὀπισθοδρομικότης μας, ποὺ μοιάζει τοῦ καρκίνου. Ἡ στερεότυπη ἀπάντησι στὴ σύστασι γιὰ τὴ χρησιμοποίησι νεώτερον ἐπιστημονικῶν μεθόδων στὴ γεωργικὴ ζωὴ εἶναι τούτη : «σὲ παλιὸ χωριὸ δὲν ἐφαρμόζεται καινούργιο ἀντέτι». Μ' αὐτὴ τὴ στραβὴ ἰδέα καὶ τὴν ἄγωνα πρόφασι μένουμε κολλημένοι τόσα χρόνια τώρα σ' ἅν τὰ στρεΐδια στὸ βράχο τῶν προγονικῶν συστημάτων τῆς γεωργίας ἐφαρμόζοντας στὴν ἐργατικὴ ζωὴ μεθόδους προκατακλυσμαῖες, ἐξαντλητικὲς καὶ ἐλάχιστα ἀποδοτικὲς. Πόσο σημαντικὴ εἶναι ἡ συμμόρφωσι καὶ ὁ προσανατολισμὸς τῆς χειρωνακτικῆς τάξεως πρὸς τὶς ἀπαιτήσεις τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης καὶ ἐποχῆς θαρρῶ πὼς δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τονισθῇ ἰδιαιτέρως. Γιατὶ μὲ τὶς σύγχρονες μεθόδους καὶ ἡ παραγωγὴ θὰ γίνῃ πλούσια καὶ τὸ ποιὸν οἴουδῆποτε προϊόντος καλύτερο καὶ ἡ σωματικὴ κατανάλωσι ὀλιγώτερη. Ἄς πάρουμε τὸ σπουδαιότερο καὶ πλουτοφόρο σήμερα ζήτημα τῆς ἐλαιοπαραγωγῆς, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ μόνο ἀνακουφιστικὸ μέσο τῆς φτωχολογιᾶς.

Τὰ χρηματικὰ ποσὰ, ποὺ χάνουμε ἄδικα ἀπὸ τὴν ἀσυστηματοποίητη ἐλαιοτριβεία εἶναι μεγάλα. Γιατὶ πρῶτα-πρῶτα τὸ πατροπαράδοτο σύστημα τῶν «μύλων» εἶναι πολὺ ἐπιζήμιο. Δὲν ἀποδίδει ὅλην τὴν ποσότητα τῆς ἐληᾶς σὲ λάδι. Δεύτερο—τὸ σπουδαιότερο μειονέκτημα—εἶναι τὸ ἐλαττωματικὸ ἀλάτισμα τῆς ἐληᾶς. «Πηγαίνουμε γιὰ μαλλὶ καὶ βγαίνουμε κουρεμένοι». Ἀπὸ κακῶς ἐννοούμενη οἰκονομία στὸ ἀλάτι ἀφίνουμε ἀνάλατες τὶς ἐληῆς γιὰ νὰ κάνουμε τὸ λάδι τὸ φαγώσιμο καὶ ἀκριβὸ, φθηνὸ καὶ κατάλληλο μόνο γιὰ σαποῦνι. Ἀσύγκριτα ἐπικερδέστερο στὴ περίπτωσι αὐτὴ εἶναι τὸ ἀγουρόλαδο, ἀφοῦ καὶ τὸ ἀλάτι γλυτώνει κανεὶς καὶ τὸ λάδι γίνεται ἐλαφρότερο καὶ ἁγνότερο κατάλληλο γιὰ φαγητό.

Ὅμολογῶ τὶς δυσκολίες καὶ τὴν ἀνεπάρκεια τῶν μέσων γιὰ τὸ ἀγουρόλαδο. Γιατὶ χρειάζεται πολυάριθμο προσωπικὸ γιὰ τὸ μάζεμα τῶν ἐληῶν. Μὰ δὲν εἶναι ἀδύνατο. «Τὰ ἀγαθὰ κόποις κτῶνται». Κι' ἂν ὅμως ἡ ἐλαιοτριβεία σύγχρονα μὲ τὸ μάζεμα εἶναι δύσκολη γιὰ ἀγουρόλαδο, ἡ προμήθεια μὲ τὶς σημερινὲς συνθῆκες ἑνὸς φίλτρου γιὰ τὴν μερικὴ ἀποξείδωσι καὶ καλλιτέρευσι τοῦ λαδιοῦ εἶναι ἀπαραίτητη. Ἡ Ἴμβρος παράγει ἄνω τῶν 200 χιλ. ὄκ. λάδι· ἡ βελτιωμένη παραγωγὴ θὰ προσθέσῃ στὴν ἀξία τοῦ λαδιοῦ πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὰ ἔξοδα ποὺ θὰ κοστίσῃ. Καὶ 5 γρόσια ἂν κερδίσουμε στὴν ὄκᾳ μᾶς κά-

THIMIAKA BIBLIOTEKI IDANNON

μουν 10 χιλ. λίρες. Ένα τόσο μέγα ποσόν πετοῦμε κάθε χρόνο, σὰν νὰ μὴν ἔχουμε φτώχεια, ἀπὸ ἀμέλεια.

Ἡ ἴδια δυστυχῶς θρησκευτικὴ προσήλωσις μᾶς διακρίνει καὶ στὴν καλλιέργεια ὠρισμένων εἰδῶν δημητριακῶν. Κι' αὐτὴ εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους συντελεστὰς τῆς οἰκονομικῆς ἀδιεξόδου. Ἐπρεπε κατ' ἐμὲ νὰ ἐκλέγουμε τὰ προϊόντα ποὺ εὐδοκιμοῦν καὶ ποὺ ἔχουν ζήτησι. Νὰ συμμορφοθοῦμε μὲ τὶς περιστάσεις τὶς ἐμπορικῆς καὶ ν' ἀφήσουμε τὰ παληά. Ἀντὶ νὰ καλλιεργοῦμε π. χ. τὸ κριθάρι ποὺ ἀφθονεῖ στὴν Ἀνατολὴ ἢ καὶ δὲν προκόβει σ' ἕνα χωράφι θάταν προτιμότερη γιὰ τὴν τοπικὴ ὠφέλεια ἢ φυτεῖα ἐλαιοδένδρων καὶ ἀμυγδαλιῶν καὶ φυσικῶν καὶ ὅ,τιδήποτε ἄλλου, ποὺ σπανίζει στὶς εὐφορες ἀνατολίτικες ἐκτάσεις ἢ δημητριακῶν ποὺ εὐδοκιμοῦν. Γιατὶ πηγαίνουν ἄδικα οἱ κόποι μας καὶ δὲν φέρνουν κανένα χρηματικὸ κέρδος, ἂν ἀπὸ μεσαιωνικὸ πνεῦμα αὐταρκειᾶς σπέρναμε σ' ἕνα χωράφι κατάλληλο γιὰ ἐλαιόδενδρα, σιτάρι ἢ φασόλια. Στὴ περίπτωσι αὐτὴ εἶνε ἀναμφισβήτητα προτιμότερο νὰ βγάζουμε λάδι ἢ καὶ ἀμύγδαλα παρὰ νὰ εἴμαστε αὐτάρχεις. Γιατὶ τέτοια αὐτάρχεια εἶναι ἀνεπάρχεια· στασιμότης καὶ ὄχι πρόοδος· φτώχεια καὶ ὄχι πλοῦτος. Συμφέρον εἶναι νὰ ἐπιδιώξουμε τὴν καλλιέργεια προϊόντων ποὺ κόβουν παράδες ἢ τοῦλάχιστο ποὺ εὐδοκιμοῦν γιὰ νὰ μὴ ποτίζουμε ἄμισθοι καὶ ἀνικανοποίητοι τὴ γῆ μὲ τὸν ἰδρῶτα μας. Ὁ Ἰμβριος ἀγρότης πρέπει νὰ στραφῆ πρὸς νέους ὀρίζοντας πρὸ εὐοίωνους καὶ εὐρεῖς.

Σήμερα τὴ θέσι τῆς σιτηροπαραγωγῆς καὶ τῆς ζωτροφίας—ποὺ εἶναι ἀσύγκριτα ἀνώτερες στὴν εὐφορὴ Ἀνατολὴ—καλὸν εἶναι νὰ τὴν πάρῃ ἢ δενδροκομία καὶ μελισσοκομία. Ἡ μεθοδικὴ ἀνάπτυξι καὶ ἐπιστημονικὴ περιποίησι τῶν δύο αὐτῶν κλάδων τῆς γεωργίας, θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ ὑπὸ τὶς σημερινῆς συνθήκες στὴν περιπόθητη οἰκονομικὴ ἀνόρθωσι, ποὺ ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια ἀργεῖ ν' ἄρθῃ. Ἄλλωστε οἱ πρόσοδοι τῆς δενδροκομίας καὶ μάλιστα τῆς ἐλαιοκομίας εἶναι γνωστῆς. Τὰ ἐλαιόδενδρα σήμερα εἶναι ὁ κυριώτερος χρηματικὸς πόρος ποὺ ἔρχεται βοηθὸς στὶς τόσες ἀνάγκες μας. Ὑπολείπεται ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀμυγδαλιᾶς, τῆς φυσικιᾶς, τῆς μηλιᾶς, τῆς δαμασκηγιᾶς ποὺ καὶ καρποφοροῦν καὶ ἡ καρποφορία τους συμφέρει. Δὲν ἔχουμε παρὰ μὲ τὴ χειραγώγησι τῶν ἐπιστημονικῶς καταρτισμένων νεαρῶν γεωπόνων μας νὰ κινηθοῦμε πρὸς νέες κατευθύνσεις καὶ θὰ δοῦμε τὰ εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα τῆς συγχρονισμένης καὶ ρηξικέλευθης γιὰ μᾶς προσπάθειάς μας.

Τρίτος παράγων ὑποβοηθητικὸς στὴν οἰκονομικὴ μας ἀναγέννησι εἶναι ἡ γαλανὴ καὶ πλουτοδότειρα θάλασσα. Εἴμαστε νησιῶτες καὶ

περιφρονοῦμε τὸ ἀτέλειωτο αὐτὸ χρυσωρυχεῖο, στὸ ὁποῖο ἡ Ἀγγλία χρεωστᾷ τὸ κοσμοκρατορικό της μεγαλεῖο. Ἔχουμε ἔκτενεῖς «ἀγιά-λευτες» ἀκτὲς γιὰ ψάρεμα καὶ λαχταροῦμε τὰ ψάρια. Τὸ ψάρεμα, πού ἀπασχολεῖ σήμερα μιὰ μεγάλη ἐμπορική καὶ ἐπιχειρηματική μερίδα ἀνθρώπων, τὸ παραβλέψαμε. Ἡ σύστασι ἀλιευτικῶν ἐταιρειῶν θᾶταν προσοδοφόρα καὶ εὐεργετική γιὰ τὴν Ἰμβρο. Γιατὶ καὶ μέσα στὴν Ἰμβρο καὶ ἔξω τὸ ψάρι ἔχει μεγάλη ζήτησι. Κι' ἂν τὰ μέσα τῆς ἀραιῆς συγκοινωνίας δὲν ἐπιτρέπουν τὴν ἐξαγωγή φρέσκου ψαριοῦ, τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀποθαρσύνῃ καὶ νὰ μᾶς ἀποτρέπῃ ἀπὸ τὴν ἐπικερδῆ αὐτὴ ἐπιχείρησι. Σήμερα τὸ ἀλιευτικὸ προϊόν τῆς πατρίδας μας Τουρκίας μεταφέρεται στὴν Ἰταλία καὶ τὴν Ἑλλάδα.

Δυστυχῶς μᾶς λείπει τὸ ἐπιχειρηματικὸ πνεῦμα. Εἶναι μιὰ ὠμὴ καὶ πικρὴ ἀλήθεια πού πρέπει νὰ τὴν ἀναγνωρίσουμε καὶ νὰ τὴν διαψεύσουμε ὀργανώνοντας ἐταιρεῖες καὶ ἀφανίζοντας ἔτσι τὴν ἐγωϊστική καὶ ἀτομική ἐνέργεια πού μᾶς διακρίνει. Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος—εἶναι μιὰ ἐπιστημονική ἀλήθεια—σκέπτεται λογικώτερα καὶ ἐνεργεῖ πιὸ ὀρθὰ ὡς σύνολο παρὰ ὡς ἄτομο. Ἡ συνεργασία μαζί μὲ τὴν συγκέντρωσι τοῦ ἀτομικοῦ κεφαλαίου καὶ κέρδη μεγαλύτερα θὰ προσπορίσῃ καὶ τὴν ἐμπορική κίνησι θὰ προωθήσῃ. Τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον δὲν τὸ διεξάγουν ἄτομα. Ὅχι! Ἐταιρεῖες πολυπρόσωπες. Γιατὶ ἔτσι τὸ ἐμπορικὸ δίκτυον γίνεται πολυπλοκώτερον καὶ τὸ γενικὸ κεφάλαιον ἀντέχει στὶς ἐμπορικὰς ἀβαρῖες, πρᾶγμα πού καταστρέφει τὰ ἀτομικὰ κεφάλαια προκαλῶντας τὶς χρεωκοπίες. Ὁ αἰσώπειος μῦθος μὲ τὶς τελευταῖες συμβουλὰς τοῦ ἐτοιμοθάνατου γέροντος πατέρα στους γιούς του γιὰ τὴν ἀκαταμάχητη δύναμι τῆς συνεργασίας καὶ τῆς ὁμονοίας ἐπικυρώνει πληρέστατα τὰ προλεγόμενα.

Μὲ τέτοιες ἀρχὰς, μὲ μεθοδικὴ δουλειά, μὲ τὰ σύγχρονα μέσα θὰ ἀποτρέψωμε τὸ τρομερὸ φάσμα τῆς φτώχειας. Θὰ παρακάμψωμε τὸν κρίσιμον αὐτὸ σκόπελον. Θὰ ἀνορθωθῶμε οἰκονομικὰ καὶ κατὰ συνέπεια καὶ πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ. Ἀλλοιῶτα ἡ ὀπισθοδρομική μας δουλειὰ καὶ τὸ μεσαιωνικὸ γεωργικὸ καὶ ἐμπορικὸ σύστημα ἂν δὲν μᾶς καταστρέψῃ θὰ μᾶς φέρῃ ὅμως σὲ δύσκολη θέσι.

Χάλκη 17/1/37

ΛΑΖ. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

μουν 10 χιλ. λίρες. Ένα τόσο μέγα ποσόν πετοῦμε κάθε χρόνο, σὰν νὰ μὴν ἔχουμε φτώχεια, ἀπὸ ἀμέλεια.

Ἡ ἴδια δυστυχῶς θρησκευτικὴ προσήλωσις μᾶς διακρίνει καὶ στὴν καλλιέργεια ὠρισμένου εἶδους δημητριακῶν. Κι' αὐτὴ εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους συντελεστάς τῆς οἰκονομικῆς ἀδιεξόδου. Ἐπρεπε κατ' ἐμὲ νὰ ἐκλέγουμε τὰ προϊόντα ποὺ εὐδοκιμοῦν καὶ ποὺ ἔχουν ζήτησι. Νὰ συμμορφοθοῦμε μὲ τὶς περιστάσεις τὶς ἐμπορικὰς καὶ ν' ἀφήσουμε τὰ παληά. Ἄντι νὰ καλλιεργοῦμε π. χ. τὸ κριθάρι ποὺ ἀφθονεῖ στὴν Ἀνατολὴ ἢ καὶ δὲν προκόβει σ' ἓνα χωράφι θάταν προτιμότερη γιὰ τὴν τοπικὴ ὠφέλεια ἢ φυτεία ἐλαιοδένδρων καὶ ἀμυγδαλιῶν καὶ φυσικῶν καὶ ὅ,τιδήποτε ἄλλου, ποὺ σπανίζει στὶς εὐφορες ἀνατολίτικες ἐκτάσεις ἢ δημητριακῶν ποὺ εὐδοκιμοῦν. Γιατὶ πηγαίνουν ἄδικα οἱ κόποι μας καὶ δὲν φέρνουν κανένα χρηματικὸ κέρδος, ἂν ἀπὸ μεσαιωνικὸ πνεῦμα αὐταρκειᾶς σπέρναμε σ' ἓνα χωράφι κατάλληλο γιὰ ἐλαιόδενδρα, σιτάρι ἢ φασόλια. Στὴ περίπτωσι αὐτὴ εἶνε ἀναμφισβήτητα προτιμότερο νὰ βγάζουμε λάδι ἢ καὶ ἀμύγδαλα παρὰ νὰ εἴμαστε αὐτάρκεις. Γιατὶ τέτοια αὐτάρκεια εἶναι ἀνεπάρκεια· στασιμότης καὶ ὄχι πρόοδος· φτώχεια καὶ ὄχι πλοῦτος. Συμφέρον εἶναι νὰ ἐπιδιώξουμε τὴν καλλιέργεια προϊόντων ποὺ κόβουν παράδες ἢ τοῦλάχιστο ποὺ εὐδοκιμοῦν γιὰ νὰ μὴ ποτίζουμε ἄμισθοι καὶ ἀνικανοποίητοι τὴ γῆ μὲ τὸν ἰδρῶτα μας. Ὁ Ἰμβριος ἀγρότης πρέπει νὰ στραφῆ πρὸς νέους ὀρίζοντας πρὸς εὐοίωνους καὶ εὐρεῖς.

Σήμερα τὴ θέσι τῆς σιτηροπαραγωγῆς καὶ τῆς ζωοτροφίας—ποὺ εἶναι ἀσύγκριτα ἀνώτερες στὴν εὐφορῆ Ἀνατολὴ—καλὸν εἶναι νὰ τὴν πάρη ἢ δενδροκομία καὶ μελισσοκομία. Ἡ μεθοδικὴ ἀνάπτυξι καὶ ἐπιστημονικὴ περιποίησι τῶν δύο αὐτῶν κλάδων τῆς γεωργίας, θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ ὑπὸ τὶς σημερινὰς συνθήκας στὴν περιπόθητη οἰκονομικὴ ἀνόρθωσι, ποὺ ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια ἀργεῖ νὰ ῥθῆ. Ἄλλωστε οἱ πρόσοδοι τῆς δενδροκομίας καὶ μάλιστα τῆς ἐλαιοκομίας εἶναι γνωστές. Τὰ ἐλαιόδενδρα σήμερα εἶναι ὁ κυριώτερος χρηματικὸς πόρος ποὺ ἔρχεται βοηθὸς στὶς τόσες ἀνάγκες μας. Ὑπολείπεται ἢ ἀνάπτυξις τῆς ἀμυγδαλιάς, τῆς φυσικιᾶς, τῆς μηλιάς, τῆς δαμασκηιάς ποὺ καὶ καρποφοροῦν καὶ ἡ καρποφορία τους συμφέρει. Δὲν ἔχουμε παρὰ μὲ τὴ χειραγώγησι τῶν ἐπιστημονικῶς καταρτισμένων νεαρῶν γέωπόνων μας νὰ κινηθοῦμε πρὸς νέες κατευθύνσεις καὶ θὰ δοῦμε τὰ εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα τῆς συγχρονισμένης καὶ ρηξικέλευθης γιὰ μᾶς προσπάθειάς μας.

Τρίτος παράγων ὑποβοηθητικὸς στὴν οἰκονομικὴ μας ἀναγέννησι εἶναι ἡ γαλανὴ καὶ πλουτοδότειρα θάλασσα. Εἴμαστε νησιῶτες καὶ

περιφρονοῦμε τὸ ἀτέλειωτο αὐτὸ χρυσωρυχεῖο, στὸ ὁποῖο ἡ Ἄγγλία χρεωστᾷ τὸ κοσμοκρατορικό της μεγαλεῖο. Ἔχουμε ἐκτενεῖς «ἀγιά-λευτες» ἀκτὲς γιὰ ψάρεμα καὶ λαχταροῦμε τὰ ψάρια. Τὸ ψάρεμα, πού ἀπασχολεῖ σήμερα μιὰ μεγάλη ἐμπορική καὶ ἐπιχειρηματική μερίδα ἀνθρώπων, τὸ παραβλέψαμε. Ἡ σύστασι ἀλιευτικῶν ἐταιρειῶν θᾶταν προσοδοφόρα καὶ εὐεργετική γιὰ τὴν Ἰμβρο. Γιατὶ καὶ μέσα στὴν Ἰμβρο καὶ ἔξω τὸ ψάρι ἔχει μεγάλη ζήτησι. Κι' ἂν τὰ μέσα τῆς ἀραιῆς συγκοινωνίας δὲν ἐπιτρέπουν τὴν ἔξαγωγή φρέσκου ψαριοῦ, τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀποθαρρύνῃ καὶ νὰ μᾶς ἀποτρέπῃ ἀπὸ τὴν ἐπιχερδῆ αὐτὴ ἐπιχείρησι. Σήμερα τὸ ἀλιευτικὸ προϊόν τῆς πατρίδας μας Τουρκίας μεταφέρεται στὴν Ἰταλία καὶ τὴν Ἑλλάδα.

Δυστυχῶς μᾶς λείπει τὸ ἐπιχειρηματικὸ πνεῦμα. Εἶναι μιὰ ὠμὴ καὶ πικρὴ ἀλήθεια πού πρέπει νὰ τὴν ἀναγνωρίσουμε καὶ νὰ τὴν διαψεύσουμε ὀργανώνοντας ἐταιρεῖες καὶ ἀφανίζοντας ἔτσι τὴν ἐγωϊστική καὶ ἀτομική ἐνέργεια πού μᾶς διακρίνει. Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος—εἶναι μιὰ ἐπιστημονική ἀλήθεια—σκέπτεται λογικώτερα καὶ ἐνεργεῖ πιὸ ὀρθὰ ὡς σύνολο παρὰ ὡς ἄτομο. Ἡ συνεργασία μαζὶ μὲ τὴν συγκέντρωσι τοῦ ἀτομικοῦ κεφαλαίου καὶ κέρδη μεγαλύτερα θὰ προσπορίσῃ καὶ τὴν ἐμπορική κίνησι θὰ προωθήσῃ. Τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον δὲν τὸ διεξάγουν ἄτομα. Ὁχι! Ἐταιρεῖες πολυπρόσωπες. Γιατὶ ἔτσι τὸ ἐμπορικὸ δίκτυον γίνεται πολυπλοκώτερον καὶ τὸ γενικὸ κεφάλαιον ἀντέχει στὶς ἐμπορικὰς ἀβαρῖες, πρᾶγμα πού καταστρέφει τὰ ἀτομικὰ κεφάλαια προκαλῶντας τὶς χρεωκοπίες. Ὁ αἰσώπειος μῦθος μὲ τὶς τελευταῖες συμβουλὰς τοῦ ἐτοιμοθάνατου γέροντος πιτέρα στοὺς γιούς του γιὰ τὴν ἀκαταμάχητη δύναμι τῆς συνεργασίας καὶ τῆς ὁμονοίας ἐπικυρώνει πληρέστατα τὰ προλεγόμενα.

Μὲ τέτοιες ἀρχὰς, μὲ μεθοδικὴ δουλειὰ, μὲ τὰ σύγχρονα μέσα θὰ ἀποτρέψουμε τὸ τρομερὸ φάσμα τῆς φτώχειας. Θὰ παρακάμψουμε τὸν κρίσιμον αὐτὸ σκόπελον. Θὰ ἀνορθωθοῦμε οἰκονομικὰ καὶ κατὰ συνέπεια καὶ πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ. Ἀλλοιῶτα ἡ ὀπισθοδρομική μας δουλειὰ καὶ τὸ μεσαιωνικὸ γεωργικὸ καὶ ἐμπορικὸ σύστημα ἂν δὲν μᾶς καταστρέψῃ θὰ μᾶς φέρῃ ὅμως σὲ δύσκολη θέσι.

Χάλκη 17/1/37

ΛΑΖ. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

ΠΟΙΟΝ ΠΕΡΙΜΕΝΕΤΕ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΛΟΣΑΣ ΟΤΑΝ ΣΕΙΣ ΟΙ ΙΔΙΟΙ ΕΙΣΘΕ ΑΔΙΑΦΟΡΟΙ;

Μιά φορά και έναν καιρό ζούσε ένας βασιλιάς πολὺ καλὸς, πολὺ ἐργατικός. Ἡ φροντίδα του ἦταν νὰ προοδεύουν καὶ νὰ εὐτυχοῦν οἱ ὑπῆκοοί του. Πολὺ συχνὰ φοροῦσε παληὰ ἐργατικὰ ροῦχα καὶ ἔτσι ἄγνωστος ἐπήγαινε σὲ διάφορες πόλεις καὶ χωρία τοῦ βασιλείου του καὶ παρατηροῦσε τοὺς ἀνθρώπους πῶς ἐργάζονται καὶ πόσο φροντίζουν οἱ ἴδιοι γιὰ τὴν πρόοδό τους, γιὰ τὸ καλὸ τους. Τὸ πρῶτο πρᾶγμα ποὺ ἐξήταζε ἦταν οἱ δρόμοι. Οἱ δρόμοι πρέπει νὰ εἶναι σὲ καλὴ κατάστασι γιὰ νὰ μὴ ἐμποδίζεται ἡ συγκοινωνία, τὰ κάρρα καὶ τὰ ἀμάξια ὅταν μεταφέρουν ταξειδιῶτες καὶ ἐμπορεύματα. Οἱ καλοὶ δρόμοι εἶναι τὸ πρῶτο ποὺ χρειάζεται γιὰ τὴν πρόοδο ἑνὸς λαοῦ.

Μιὰν ἡμέρα ὁ βασιλιάς πηγαίνοντας σ' ἓνα χωριό, εἶδε ὅτι ὁ δρόμος ἦταν σὲ ἀθλία κατάστασι. Ἀπὸ τὶς βροχὲς εἶχαν γίνει λάκκοι μεγάλοι, ἐνῶ ἄλλοῦ ἔβλεπε κανεὶς σωροὺς ἀπὸ χῶμα καὶ πέτρες. Οἱ διαβάτες τσάκιζαν τὰ πόδια τους καὶ τὰ κάρρα καὶ τὰ ἀμάξια ἐκινδύνευαν νὰ ἀναποδογυριστοῦν καὶ τσακιστοῦν. Κανεὶς ὅμως ἀπ' αὐτοὺς ποὺ περνοῦσαν κάθε ἡμέρα ἀπ' ἐκεῖ δὲν ἔλεγε νὰ φροντίσῃ γιὰ τὴν ἐπιδιόρθωσι τοῦ δρόμου. "Ὅταν περνοῦσαν κι' ἐκινδύνευαν νὰ σακατετοῦν παραπονοῦνταν, ἐφώναζαν, ὕβριζαν· περίμεναν ὅμως ἄλλος νὰ βρεθῇ νὰ διορθώσῃ καὶ ὄχι αὐτοί. Ὁ βασιλιάς, ποὺ εἶδε αὐτὴ τὴν κατάστασι σκέφτηκε νὰ εὔρη τρόπο νὰ τοὺς διδάξῃ πόσο κακὸ ἔκαμε ἡ ἀδιαφορία τους καὶ πόσο καλὸ μποροῦσε νὰ φέρῃ λίγη προθυμία ἀπὸ μέρος ὄλων.

"Ὅταν νύχτωσε ἐπῆγε κρυφὰ μὲ ἓνα βοηθὸ του καὶ ἔβαλε μιὰ μεγάλη πέτρα στὴ μέση τοῦ δρόμου, ἐκεῖ ἀκριβῶς ποὺ ἦταν ὁ πιὸ μεγάλος λάκκος. Ὅταν ξημέρωσε καὶ βγῆκαν οἱ χωριανοὶ γιὰ τὴ δουλειά, ἀμάξια καὶ κάρρα σταμάτησαν τὸ ἓνα κατόπιν τοῦ ἄλλο καὶ ἐμπρὸς στὴ μεγάλη πέτρα, γιὰτὶ ὁ δρόμος εἶχε γίνῃ ἀδιάβατος. Οἱ ἀμαξάδες καὶ οἱ διαβάτες φώναξαν, ὕβρισαν, βλαστήμησαν καὶ ἄρχισαν σιγὰ-σιγὰ νὰ προσπαθοῦν νὰ περάσουν ἀπὸ μιὰ πλαγιά μὲ κίν-

Από έκδοσιν εἰς τὴν ἔξογὴν Μάουσο. Εἰς τὸ μέσον ἡ Α. Σ. ὁ υποπολίτης μετὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς γῆσου Χιχιγι Βέν

δυνο νὰ τσακιστοῦν. Ὡστόσο κανεῖς δὲν ἤθελε νὰ κουρασθῆ νὰ παραμερίση τὴν πέτρα. Ἐπὶ τέλους ἦλθε καὶ ἓνας ἐργατικὸς ἄνθρωπος εἶδὲ αὐτὴν τὴν κατάστασι, ἐπλησίασε τὴν μεγάλη πέτρα κι' ἐδοκίμασε νὰ τὴν μετακινήσῃ. Ἀλλὰ ἦτό ἀδύνατον. Ὅσοι τὸν ἔβλεπαν ἐγελοῦσαν, ἐνῶ ἂν βοηθοῦσαν δύο-τρεῖς μαζί εὐκόλα θὰ μετακينوῦσαν τὴν πέτρα. Τότε ὁ καλὸς ἐκεῖνος ἄνθρωπος ἔφυγε τρέχοντας καὶ γύρισε σὲ λίγο μ' ἓνα μεγάλο ξύλο στὸ χέρι. Ἔβαλε τὴν μίαν ἄκρη τοῦ ξύλου κάτω ἀπὸ τὴν πέτρα καὶ ἔτσι σιγὰ σιγὰ μπόρεσε νὰ τὴν βγάλῃ ἔξω ἀπὸ τὸν δρόμο.

Ὅσοι παράστεκαν ἐκεῖ ξαφνίστηκαν ὄχι τόσο γιατί μόνος του ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς κατώρθωσε νὰ μετακινήσῃ τὴν πέτρα ἐκεῖνη, ὅσο γιατί ἀπὸ κάτω εὐρέθηκε ἓνα σακκουλάκι μὲ χρυσᾶ νομίσματα. Ἐτρεξαν κᾶμποσοι νὰ τὰ πάρουν ἀλλὰ στὸ σακκουλάκι ἔγραφε νὰ τὸ πάρῃ ἐκεῖνος, πὺ θὰ μετακينوῦσε τὴν πέτρα. Τὸ εἶχε βάλῃ τῆ νύχτα ὁ βασιλιᾶς καὶ παράστεκε κι' αὐτὸς ντυμένος σᾶν χωρικὸς περιμένοντας νὰ δῆ τί θάπογίνῃ. Ὄταν ὁ ἐργατικὸς ἐκεῖνος ἄνθρωπος ἐπῆρε τὸ σακκουλάκι μὲ τὰ χρήματα ὁ βασιλιᾶς φανερώθηκε: «Ἐγὼ εἶμαι ὁ βασιλιᾶς, εἶπε' λυποῦμαι πολὺ, πὺ βλέπω νὰ εἴσθε ἀδιάφοροι γιὰ τὸ καλὸ σας, γιὰ τὴν πρόοδό σας. Ὁ δρόμος τοῦ χωριοῦ σας εἶνε κατεστραμένος. Τὰ κάρρα σας, τὰ ἀμάξια σας, τὰ ἄλογά σας, σεῖς οἱ ἴδιοι κατατσακίζεσθε καὶ ὅμως δὲν φροντίζετε νὰ τὸν διορθώσετε. Ἐγὼ ἔβαλα τὴν πέτρα αὐτὴ στὸ λάκκο γιὰ νὰ σᾶς δοκιμάσω' ἔβαλα καὶ τὸ σακκουλάκι μὲ τὰ χρυσᾶ νομίσματα γιὰ νὰ ἀνταμείψω ἐκεῖνον, πὺ θὰ φαινόταν ἐργατικὸς καὶ προοδευτικὸς. Ἄν διορθώσετε τὸν δρόμον αὐτὸν θὰ εἶναι σᾶν νὰ εὗρισκε καθένας ἀπὸ σᾶς ἓνα παρόμοιο σακκουλάκι γιατί ἡ ἐργασία σας θὰ γίνεται εὐκολώτερα καὶ γρηγορώτερα καὶ θᾶχετε ἀπ' αὐτὸ μεγάλο κέρδος. Ποιὸν περιμένετε νὰ φροντίσῃ γιὰ τὸ καλὸ σας ὅταν σεῖς οἱ ἴδιοι εἴσθε ἀδιάφοροι ;»

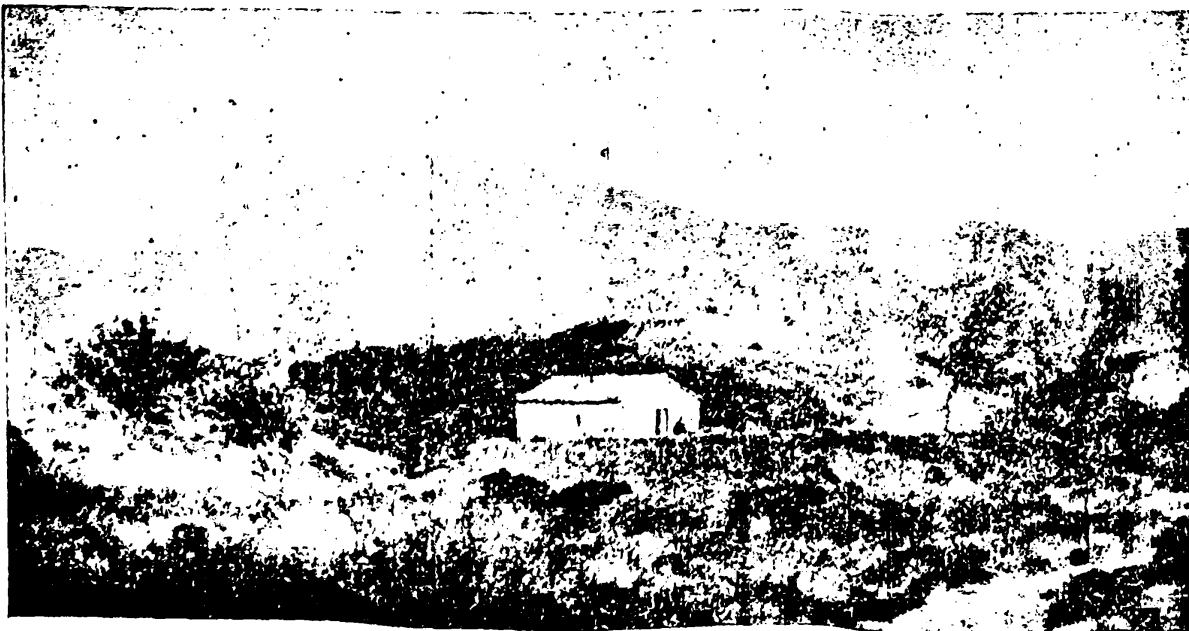
Ἄλλοτε στὴν Ἰμβρο οἱ χωριανοὶ ἐφρόντιζαν νὰ διορθώνουν τοὺς δρόμους πὺ φέρουν στὶς ἐξοχὲς τους. Σώζονται ἀκόμα λείψανα τοῦ παλιοῦ καλοῦ καιροῦ τῆς ὁμόνοιας καὶ τῆς ἀγάπης. Πρὸς τὸν Κέφαλο καὶ πρὸς τὸν Πύργο συναντᾶ κανεῖς ἀκόμα μέρη, πὺ ὁ δρόμος εἶναι σκεπασμένος μὲ καλντιρίμι, ἴσως κι' ἄλλοῦ. Τώρα ὅμως πὺ τὰ χρόνια τῆς συνεργασίας καὶ τῆς ἀλληλοβοηθείας ἐπέρασαν καὶ καθ' ἓνας κλείστηκε στὸν ἑαυτὸ του, ὅλα τὰ κοινῆς ὠφελείας ἔργα καὶ μαζί μ' αὐτὰ κι' οἱ δρόμοι κάθε χωριοῦ πᾶνε νὰ ρημάξουν. Ἐνας κεντρικὸς δρόμος γίνεται καὶ σ' αὐτὸν δουλεύουμε σᾶν σὲ ἀγγαρεία.

Καὶ ὅμως ἀπὸ τὸ χέρι μας ἐξαρτᾶται χωρὶς μεγάλες θυσίες—ὅπου φτύση λαὸς ποτάμι γίνεται—καὶ δρόμους καλοὺς ν' ἀποκτήσουμε καὶ ὅ,τι ἄλλο μᾶς χρειάζεται, κι' εἶναι οἱ ἀνάγκες μας πολλές. Χρειάζεται καλὴ θέλησι, συναίσθησι ὅτι ἔχουμε ὑποχρέωσι ν' ἀφήσουμε στὰ παιδιὰ μας μιὰν Ἰμβρο καλύτερη, πλουσιώτερη ἀπὸ ἐκείνην, πού ηῦραμε ἡμεῖς καὶ προθυμία. Ἀνθρώπους πού διαχειρίζονται τὰ κοινὰ χωρὶς τὴν παραμικρὴ φιλοδοξία νὰ προσθέσουν κᾶτι στὰ ὑπάρχοντα, νὰ σηκώσουν κᾶτι ἀπὸ τὰ πολλὰ πεσμένα δὲν τοὺς ἀξίζει ἡ ἐκτίμησι καὶ ἡ ἀγάπη μας. Τέτοιοι εἶναι ἀνάξιοι νὰ φέρουν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰμβρίου. Μὴν περιμένετε ἀπ' αὐτούς. Ἡ Ἰμβρος περιμένει ἀπ' ὅλους μας κι' ἔχουμε χρέος ὅλοι μας νὰ πρωτοστατοῦμε σὲ κάθε ὠφέλιμο καὶ καλό. Ποιὸν περιμένουμε νὰ φροντίσῃ γιὰ τὸ καλό μας ὅταν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι εἴμαστε ἀδιάφοροι ;

Ἰμβρος

X.

Ἀπὸ τὰ γραφικὰ ἐξωκκλήσια τῆς Ἰμβρου.

ΛΑΪΚΟΝ ΜΑΘΗΜΑ

Ἄπίστευτὸ ἀλλ' ἀληθινό!! Ὑποφέρουμε ἀπὸ στέρησι, βασανίζομεθα ἀπὸ ἀναπαραδιά, δὲν μπορούμε νὰ πληρώσουμε τοὺς φόρους μας, δὲν ἔχουμε νὰ ἀγοράσουμε ἀλευρι διὰ τὸ ψωμί τοῦ σπιτιοῦ μας, καὶ ὅμως 24.000 λίρες σκορπίζουμε κάθε χρόνο γιὰ μιὰ κακὴ καταστρεπτικὴ συνήθεια, γιὰ τὸ κάπνισμα. Πόσα καλὰ δὲν μπορούσαμε νὰ κάνουμε μὲ αὐτὲς τὶς 24.000 λίρες! Ἄς σκεφθοῦμε πόσο μεγάλες ἀνάγκες ἔχουμε. Τὸ κακὸ εἶναι πὺν ὅχι μόνον 24.000 λίρες καίουμε στὸν ἀέρα κάθε χρόνο γιὰ μιὰ συνήθεια κακὴ, ἀλλὰ καὶ δὲν μπορούμε νὰ τὶς ἐπωφεληθοῦμε, καὶ ἔτσι πάσχουμε ἀπὸ στέρησι καὶ δυστυχία.

Σκεφθήκαμε καμμιά φορὰ τί μπορούμε νὰ κάνουμε μὲ αὐτὲς τὶς 24.000 λίρες, πῶς μπορούμε νὰ τὶς μεταχειρισθοῦμε πιὸ πρακτικὰ διὰ νὰ ἐπιτύχουμε ἓνα ἱερὸ σκοπὸ; γιὰτὶ ὑποχρεώνουμε τὰ παιδιά μας νὰ φεύγουν στὴν ἄκρη τοῦ κόσμου, στὴν Ἀμερικὴ, στὴν Αὐστραλία, στὴν Ἀφρικὴ, νὰ σαπίζουν στὴν ξενητεία γιὰ νὰ κερδίζουν λίγα χρήματα νὰ μᾶς βοηθήσουν, γιὰτὶ τέλος ζοῦμε μὲ πόνους καὶ στερήσεις:

Ὅλοι μαζὺ μπορούσαμε ἀντὶ νὰ καίουμε τὸ χρῆμα μας στὸν ἀέρα νὰ χρησιμοποιοῦμε κάθε χρόνο τὶς 24.000 λίρες γιὰ νὰ δημιουργήσουμε ἐργοστάσια, νὰ ἐπωφεληθοῦμε καλύτερα τὰ προϊόντα μας, νὰ προμηθεύσουμε εἰσοδήματα, τὰ ὁποῖα δὲν τὰ ἐπωφελεῖται κανεὶς, νὰ δώσουμε ἐργασία εἰς τὰ παιδιά μας, τόσον σιὰ ἀγόρια ὅσο καὶ σιὰ κορίτσια καὶ μὲ μετοχὰς (ὅπως συνήθως γίνεται) νὰ ἀποκτήσουμε σιγὰ σιγὰ οἰκονομίες γιὰ τὰ γηρατειὰ ὄλων, γιὰ τὴν εὐτυχία τῶν παιδιῶν μας.

Καὶ ὅμως δὲν θέλουμε νὰ ἀκούσουμε, καὶ γιὰ μιὰ συνήθεια καίουμε στὸν ἀέρα 24.000 λίρες καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχουμε χρήματα ὑποφέρουμε, ὑποχρεώνουμε τὰ κορίτσια μας νὰ φεύγουν ἀπὸ τὸ νησί μας νὰ γίνουν ὑπηρετίες, νὰ βασανίζονται γιὰ νὰ στείλουν λίγα χρήματα νὰ πληρώσουμε τὰ δοσίματά μας, νὰ ἀγοράζουμε τὸ ψωμί μας καὶ ὅ,τι ἄλλο χρειάζεται.

Γεύμα πανηγυριστών μετά την Ιεράν λειτουργίαν εις "Άγιον Νικόλαον της ἑξοχῆς Μύκκων" ο. ἱεροσολυμιτικῶν τῆς ἐκκλησίας

Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχουμε παραδες, ὅταν ἀρρωστήσουν τὰ παιδιά μας, ὅταν ἀρρωστήσουμε ἑμεῖς οἱ ἴδιοι, δὲν ἔχουμε ἓνα γιατρό γιὰ νὰ μᾶς περιποιηθῆ, ἓνα φαρμακοποιὸ γιὰ νὰ μᾶς ἐτοιμάσῃ φάρμακα.

Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχουμε χρήματα γιὰ νὰ πληρώσουμε φόρους γιὰ νὰ κάνουμε τοὺς δρόμους τοῦ νησιοῦ, δηλ. ὀκτὼ λίρες τὸ χρόνο, ἀφίνουμε τὰς οἰκογενείας μας, τὶς δουλειές μας, πηγαίνουμε νὰ δουλέψουμε ἀπὸ τὸ πρωτὶ ἕως τὸ βράδυ γιὰ νὰ μᾶς δείξουν νὰ κουβαλοῦμε χῶμα, πέτρες ἀντίκρυ στὸν ἥλιο καὶ κάτω ἀπὸ τὴν βροχή.

Πόσα καὶ πόσα δὲν ὑποφέρουμε κάθε μέρα γιὰτι δὲν ἔχουμε λεπτά, καὶ ὅμως κάθε μέρα, κάθε ἐβδομάδα, κάθε χρόνο βρίσκουμε ὅτι χρειάζεται γιὰ νὰ ἀγοράσουμε τὸν καπνὸ καὶ ἔτσι σιγὰ-σιγὰ γιὰ κάθε χρόνο καίουμε 24.000 λίρες.

Ἐνα τσιγάρο καὶ ἓνα τσιγάρο τὴν φορὰ καὶ τὴν ἡμέρα κάμουν πακέτα τὴν ἐβδομάδα καὶ φεύγουν ἀπὸ μᾶς κάθε χρόνο 24.000 λίρες.

Μὲ τὶς οἰκονομίες μας ἀπὸ τὸν καπνὸ μόνο κάθε χρόνο θὰ μπορούσαμε νὰ διαθέσουμε αὐτὲς τὶς 24.000 λίρες γιὰ νὰ δημιουργήσουμε ὅτι χρειάζεται στὸ νησί μας.

Ἐλαιοτριβεῖα διὰ νὰ ἐκμεταλλευθοῦμε τὰ λάδια μας καλύτερα, σαπωνοποιεῖο καὶ ἄλλα τέτοια ἐργοστάσια γιὰ νὰ σιάξουμε τὰ προϊόντά μας καὶ νὰ περισσεύσουμε τοὺς πόρους μας καὶ νὰ ζήσουμε ἄνετα, νὰ διορθώσουμε τοὺς δρόμους, τὸ λιμάνι καὶ ὅτι χρειάζεται.

Εἶνε τόσο δύσκολο νὰ παύσουμε νὰ καπνίζουμε; Κάθε βράδυ, κάθε ἐβδομάδα, κάθε μῆνα τὶς οἰκονομίες μας νὰ διαθέτουμε ὅλοι μαζί εἰς ἓνα ἔμπιστο μέρος, γιὰ νὰ δημιουργηθῆ μία ἀνώνυμος Ἐταιρεία ἐκείνων οἱ ὁποῖοι δὲν καπνίζουν καὶ μὲ τὸ χροῖμα τὸ ὁποῖον θὰ μαζευθῆ νὰ δημιουργηθοῦν ἐλαιοτριβεῖα καὶ ὅ,τι ἄλλο χρειάζεται νὰ εὐτυχῆσῃ τὸ νησί μας; Ὅλοι αἰσθανόμεθα τὰ ἀγαθὰ ἐλαιοτριβεῖων. Τὸ λάδι μας, θὰ πουλιέται εἰς διπλὴν τιμὴν, τὰ εἰσοδήματά μας θὰ πληθύνουν.

Εἶναι τόσο δύσκολον νὰ μὴ καίουμε τὸ χροῖμα μας εἰς τὸν ἀέρα γιὰ μιὰ κακὴ συνήθεια, νὰ μὴ καπνίζουμε καὶ καταστρέφουμε ἔτσι κάθε χρόνο 24.000 λίρες, ἀλλὰ κάθε βράδυ, κάθε ἐβδομάδα, κάθε μῆνα νὰ διαθέτουμε αὐτὲς εἰς μετοχὰς, 5, 10 λιρῶν καὶ ἔτσι σιγὰ-σιγὰ νὰ μαζευθοῦν κεφάλαια καὶ νὰ κτισθοῦν ἐργοστάσια, νὰ εὐρευθοῦν ἐργασίαι καὶ τὰ παιδιά μας τὰ κορίτσια μας νὰ ἐργάζονται κοντά μας στὰ χωριά μας; Πόσα καὶ πόσα καλὰ δὲν γίνονται μὲ τὶς 24.000 λίρες. Χρειάζεται μία ἀπόφασις μία ἐνέργεια, μία ἐργασία.

Ἴδου τὸ Γλυκὺ ἀπεφάσισε, ἐργάσθηκε, ἔφερε θαυμάσια ἀποτελέσματα, δίδει τὸ καλὸν παράδειγμα. Μόνον ὁκτώ μένουں εἰς τὸ Γλυκὺ οἱ ὅποιοι καπνίζουν καὶ αὐτοὶ θὰ παύσουν νὰ καπνίζουν καὶ θὰ διαθέσουν ὅ,τι ξοδεύουν στὸν καπνὸν διὰ νὰ δημιουργήσουμε ἔκτακτα εἰσοδήματα δι' ἑκτάκτους μας ἀνάγκας, ἀλλὰ μὲ αὐτοὺς τοὺς 8 τοῦ Γλυκέως καὶ ὅλοι ἡμεῖς ἄς φιλοτιμηθοῦμε νὰ γλυτώσουμε ἀπὸ τὴν καταστρεπτικὴν αὐτὴν συνήθειαν. Ἐξαιρετικὴ τιμὴ θὰ εἶναι γιὰ μᾶς, διὰ τὸ νησί μας ὅτι ἀποφασίσαμε νὰ μὴ καπνίζουμε, νὰ μὴ θυσιάζουμε σὲ μιὰ τέτοια συνήθεια καὶ νὰ ζημιώνουμε 24.000 λίρες τὸν χρόνον, ἀλλὰ νὰ διαθέτουμε αὐτὲς διὰ τόσες ὑποχρεωτικὲς ἀνάγκας.

Ἡ Ἰμβρος θὰ παρουσιάσῃ εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ τὸ ἐξαιρετικόν. Θὰ μάθουν ὅτι ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ κάτοικοι συνεφώνησαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ μὴ καπνίζουν, ἀλλὰ νὰ διαθέτουν τὰ χρήματα εἰς ὅλην τους τὴν ζωὴν γιὰ νὰ δημιουργηθῶσιν ἐργοστάσια καὶ ἔργα τὰ ὅποια θὰ ὠφελήσουν τὸν κόσμον, διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ὅλη ἡ εὐτυχία τοῦ νησιοῦ.

Νὰ ὁ τίτλος πού θὰ μᾶς τιμήσῃ, τίτλος τὸν ὅποιον κανένα μέρος τοῦ κόσμου δὲν ἔχει ἀποκτήσῃ ἕως σήμερα. Ἄς γίνουμαι παράδειγμα εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἄς δείξουμε τὴν καλὴν μας θέλησιν, ἄς παρουσιάσουμε ἔργα. Αὐτὸ δὲν εἶνε ἀδύνατον, χρειάζεται ἀπλούστατα ἐργασία καὶ θέλησις. Ἐμπρὸς λοιπόν.

Ἐπάρχουν ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι κοντὰρὶ βαστάζοντες εἰς τὸ μέτωπόν τους, τὸ διατηροῦν τόσο ἀκίνητον ὅπως εἶναι τὸ δένδρον ριζομένο εἰς τὴν γῆν. Αὐτὸ μόνον δὲν εἶναι θαυμάσιον ἀλλ' ὑπάρχουν μικρὰ παιδιὰ τὰ ὅποια παλαίουν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ξύλου, ἄλλοι ἐπάνω σὲ στενὸ σχοινὶ περπατοῦν χωρὶς φόβον, τόσο γρήγορα ὅσο ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι τρέχουν στὶς πεδιάδες. Ἐνῶ αὐτὰ καὶ νὰ συλλογισθῇ κανεὶς φαίνονται ἀδύνατα ὅμως διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ θελήσεως καὶ ἀσκήσεως πολλοὶ τὰ ἔχουν κατορθώσει. Καὶ ἡμεῖς καπνίζουμε καὶ παραπονούμεθα ὅτι δὲν μποροῦμε νὰ ἀφήσουμε τὸν καπνὸν; γελοιοῦμαστε. Τὸ μωρὸ ὅταν πέφτῃ κλαίει καὶ περιμένει ἄλλος νὰ τὸ σηκώσῃ, καὶ ἡμεῖς ὑποφέρουμε καὶ στενοχωρούμεθα, περιμένουμε νὰ μᾶς σηκώσουν ἄλλοι; Πρέπει νὰ φροντίσουμε λιγάκι καὶ θὰ κανονισθοῦν ὅλα ὅπως πρέπει.

Τὸν υἱὸ σου, τὸν ἀδελφὸ σου, τὸν ὑπάλληλό σου φώναξε, φέβρισε τον ὅτι θὰ τὸν τιμωρήσῃς, ὅτι θὰ τὸν διώξῃς ἀπὸ τὴν ἐργασία καὶ θὰ δῆς ὅτι θὰ γλυτώσῃ ἀπ' αὐτὴ τὴν συνήθειαν. Δὲν εἶναι

ἄτοπον ὅτι οἱ μικρότεροί μας φοβούμενοι ἀπὸ μᾶς ἤθελον κατορθώσει τοῦτο καὶ ἡμεῖς νὰ μὴν τὸ κατορθώνομε.

Ἐμπρὸς λοιπὸν θέλησις μόνον καὶ ὅλα θὰ γίνουιν ὅταν ἀποφασίσουμε θὰ κατορθώσομε καὶ ἡμεῖς καὶ ἄλλους θὰ φέρουμε στὴν αὐτὴν ἐπιθυμίαν. Θὰ εἶναι διπλοῦς ὁ μισθός μας, καὶ ἡμεῖς θὰ σωθοῦμε καὶ ἄλλους θὰ σώσωμεν. Θὰ μᾶς θαυμάζουν γιὰτι καὶ ἡμεῖς τὸ κατορθώσαμε καὶ τὸ διδάξαμε καὶ στοὺς ἄλλους. Ἀπὸ σήμερον λοιπὸν ἂς λέγομε μεταξὺ μας στὸ σπίτι καὶ στὰ καταστήματα καὶ στοὺς ἀγροὺς καὶ στὶς γυναῖκες μας καὶ στοὺς φίλους καὶ στοὺς γείτονας καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὅτι δὲν θὰ καπνίζουμε, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ λέμε ὅτι συνηθίσαμε, ὅτι ἕως τώρα καπνίζαμε ὄχι ἀπὸ συνήθεια ἀλλὰ ἀπὸ ἀμέλεια καὶ τεμπελιά. Ἄς σκεφθοῦμε πόσο μεγάλο πρᾶγμα εἶναι νὰ ἀκούη κανεὶς σ' ὅλο τὸν κόσμον ὅτι στὴν Ἰμβρο κανένα δὲν βλέπει κανεὶς νὰ καπνίξῃ. Ὅλοι θὰ μᾶς θαυμάζουν καὶ θὰ μᾶς ἐπαινοῦν καὶ ἡ φήμη μας θὰ φθάσῃ στὴν ἄκρη τοῦ κόσμου ὅτι δὲν καπνίζουμε καὶ τὶς 24.000 λίρες κάθε χρόνο διαθέτομεν διὰ νὰ κτίσωμεν ἐλαιοτριβεῖα, σαπωνοποιεῖον, διὰ νὰ πλουτίσωμεν τὸ νησί μὲ βενζινάροτρα, μὲ ἄλωνιστικὰς μηχανὰς καὶ νὰ ἐξασφαλίσωμεν ὅλοι μαζὺ τὴν εὐτυχία μας καὶ τὴν εὐτυχία τῶν παιδιῶν μας. Τότε βέβαια θὰ μᾶς ζηλεύουν καὶ θὰ μᾶς μιμηθοῦν. Τοῦτο δὲ θὰ εἶναι γιὰ μᾶς ὄχι μόνον στολισμὸς καὶ ἔπαινος, ἀλλὰ καὶ εὐεργεσία στὰ παιδιά καὶ στὸ νησί μας.

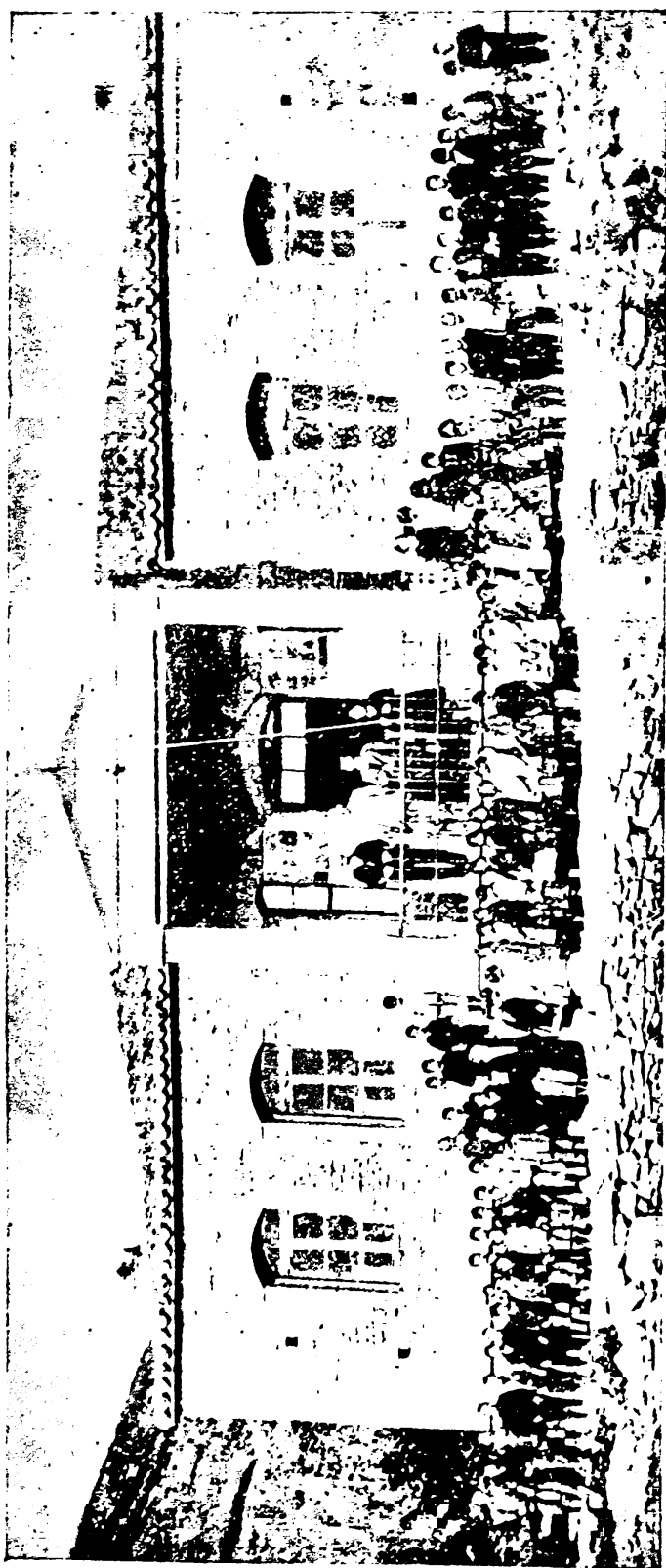
Ἰμβριοι :

Ἐπάρχει κατάθεσις εἰς Τράπεζαν 500 £. Θὰ τὴν εἰσπράξῃ μετὰ 10 ἔτη ὁ Ἰμβριος ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ πιστοποιήσῃ α') ὅτι ἔλαυσε νὰ καπνίξῃ, β') ὅτι τὰς οἰκονομίας του ἐχρησιμοποίησε διὰ ἀπόθεμα ὑπὲρ τῆς οἰκογενείας του καὶ γ') ὅτι συνετέλεσε καὶ ἄλλοι 10 Ἰμβριοι νὰ παύσωσι νὰ καπνίζωσι καὶ τὸ ἀνάλογον ποσὸν κατέθεσαν εἰς Τράπεζαν.

Ἰμβρος

κ.

Ἡ νεόδμητος δημοτικὴ σχολὴ Ἁγίων Θεοδώρων μετὰ τῶν μαθητῶν καὶ διδασκάλων τῆς.

ΚΑΛΑΔΕΡΦΟΣ

Κοντεύουν νὰ συμπληρωθοῦν δυὸ χρόνια, ἀφ' ὅτου εἶχα ἔλθῃ στὴν πατρίδα γιὰ νὰ περάσω τὸ Πάσχα κοντὰ στοὺς δικούς μου. Ἄν καὶ ἀνοιξίς, ὁ χειμῶνας δὲν ἔλεγε νὰ πάρῃ τὸ πόδι του. Τὸ κρύο ἦταν διαπεραστικό. Ὡς μόνον τρόπο γιὰ νὰ ἀνταπεξέλθω εἶχα βροῆ τὴν κίνηση, τοὺς μακρυνοὺς περιπάτους στὸν ἴσιο δρόμο, ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό μου. Στοὺς περιπάτους αὐτοὺς μὲ συντρόφευαν δυὸ φίλοι. Ἔτσι διδόταν ἡ εὐκαιρία νὰ μιλοῦμε γιὰ χίλια δυὸ πράγματα, μὰ πρῶτα ἀπ' ὅλα γιὰ τὴν ἀγαπημένη μας πατρίδα. Γιὰ τὴ φτώχεια της καὶ τὴ δυστυχία της, μὰ καὶ γιὰ τοὺς ἀνεκμετάλλετους θησαυρούς της. Δὲν θυμοῦμαι πῶς, κάποτε ὁ λόγος γύρισε στὸ φαγητό—χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνει πῶς ἡμασταν φαγάδες—καὶ σιγὰ σιγὰ στὰ ψάρια.

— Γεμάτα ψάρια εἶναι τὰ κατάγιαλα τοῦ νησιοῦ μας, εἶπεν ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους, καὶ ὁμως εἶναι ζήτημα ἂν βλέπουμε ψάρι τὸ χρόνο δυὸ φορές.

— Μὰ μήπως ὑπάρχει κανένας ψαράς, ποὺ νᾶχη ἔργο του τὸ ψάρεμα, παρετήρησα. Μόνον σᾶν τοὺς γίνῃ τὸ κέφι μερικοὶ ἔρασιτέχνες ποὺ ἔχουμε ἢ σᾶν δὲν βρίσκουν δεκάρα τσακιστὴ στὴν τσέπη πηγαινοῦν στὰ ψάρια· καὶ μὲ τί σύνεργα;... ἕνας εἶναι ἀληθινὸς ψαράς: ὁ Καλαδερφός. Μὰ κι' αὐτὸς θὰ γέρασε πιά.,.

— Πέθανε δὲ λές; μὲ προπῆρε ὁ συνομιλητής.

— Τί λές, πέθανε ὁ Καλαδερφός;

— Πέθανε. Πάνε τώρα δυὸ-τρεῖς μῆνες, ποὺ μᾶς ἄφησε χρόνια.

Στὸ ἄκουσμα τοῦ παλιοῦ αὐτοῦ νέου ξαφνίστικα. Ἔτσι ἀσυνείδητα δὲν μποροῦσα νὰ συμβιβάσω τὸν θάνατο μὲ τὸν Καλαδερφό. Μοῦ φαινόταν πῶς δὲν μποροῦσε νὰ πεθάνῃ ἕνας ἄνθρωπος, ποὺ χρόνια τώρα τὸν ἤξευρα πάντα ἴδιον. Κ' ὕστερα, ποῦ μποροῦσε ὁ θάνατος νὰ τὸν βροῆ; Μήπως καθόταν σ' ἕναν τόπο;

* *

Τὸν Καλαδερφὸ τὸν γνώριζα ἀπὸ μικρὸς, θυμᾶμαι, ὅταν τὰ καλοκαίρια κατεβαίναμε στὸ Λουτρό γιὰ τὸ θέρος, μόλις ἔπαιρνε βοριάς,

θά διακρίναμε στὴ Σκιὰ ἢ στ' Αὐλάκι ἀπὸ τὰ ντάμια μιὰ βαρκούλα. Ἦταν ὁ Καλαδερφός, πὺν μὲ τὸ ἄλλαγμα τοῦ καιροῦ ἐρχόταν νὰ ἐπισκεφθῆ κι' ἄλλα καλαδέρφια. Ἔδενε τὴ βάρκα στὸ μῶλο κι' ἔπαιρνε τὸν ἀνήφορο κατὰ τὰ ντάμια. Ἀνέβαινε πότε καβάλλα σὲ κανένα γαῖ-δουράκι, πὺν ἔπαιρνε ἀπ' αὐτοὺς πὺν θέριζαν στὸ κάμπο καὶ πότε περ-πατιστὸς σιγὰ-σιγὰ ἀκουμπῶντας στὰ δυὸ ραβδιά του—γιατὶ ἦταν κου-τσός. Φοροῦσε μιὰ βράκα ξεθωριασμένη καὶ μιὰ «σταυρωτή», δῶρα κάποιας νοικοκυρᾶς ἀπὸ εὐσπλαχνία κι' ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὰ ψάρια. Τὸ κεφάλι του τὸ εἶχε πάντα τυλιγμένο μὲ ἓνα ζουνάρι μαῦρο, πὺν τοῦ ἔδινε ὄγκο τριπλάσιο ἀπὸ τὸν πραγματικό. Νόμιζες πὺς ἦταν ἀπ' αὐτὸ τὸ βάρος πὺν σήκωνε κι' ἔθετε μιὰ δυσκολία, τὸ πόδι του. Τὸ σταφιδιασμένο του πρόσωπο, τὸ ψημένο ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ τὴν ἄλμη τῆς θάλασσας, αὐλάκωναν ρυτίδες βαθεῖες σὰ μαχαιριές. Οἱ χεροῦκλες του καὶ τὰ γυμνά, τὰ κόκκινα καὶ πλατειὰ πόδια του ἦταν πάντα πασπα-λισμένα μὲ ψιλὴ σκόνη ἀλατιοῦ, σὰν ἐκείνη πὺν σκεπάζει τοὺς θαλασ-σοδαρμένους βράχους, ὅταν γιὰ μερικὲς μέρες λουφάξῃ ἢ κακοκαιριά.

Γιὰ τὸν Καλαδερφὸ ὅλες οἱ πόρτες ἦταν ἀνοιχτές· παντοῦ καλό-δεχτος. Κι' ὄχι μονάχα στὶς σχοινοδιώτικες ἐξοχές, ἀλλὰ σ' ὅλο τὸ νησι γύρω-γύρω. Ὁ Καλαδερφὸς ἦταν πασίγνωστος, γιατί κάθε κόρφος καὶ λιμάνι γιὰ τὴ βάρκα του τὴ «Δασκάλα» ἔτσι τὴν ἔλεγε. Ἀπὸ τὸν Ψαρόλακκο πιάσε, τράβα Πύργο, Σ'ναπίδα, Αὐλάκι, Σκιᾶ, Κόκκινα, Κέφαλος, Ἀϊκήρυκος, Κάστρο, Μουρτάρι, Μάρμαρο, ἦταν γιὰ τὸν Καλαδερφὸ περίφημα λιμάνια κατὰ τὸν καιρό. Ἦταν ἓνα εἶδος ἀνε-μοδείκτου. Φάνηκε ὁ Καλαδερφὸς στ' Αὐλάκι ξέρε πὺς πῆρε βοριᾶς. Γύρισε νοτιᾶ; Ὁ Καλαδερφὸς χαμένος ἀπ' τὴ μέση. Καὶ δὲν ἦταν μονάχα τ' ἀκρογιάλια τῆς Ἰμβρου, πὺν εἶχε φάγη μὲ τὸ κουτάλι ὁ Κα-λαδερφός. Τὰ κοντινὰ νησιὰ ἢ Τένεδος, ἢ Σαμοθράκη, ἢ Λῆμνός περι-λαμβανόταν κι' αὐτὰ στὸ βασίλειό του. Δὲν εἶχε κτήματα, σπίτια καὶ ἀμπελοχώραφα, γιατί κι' ἂν εἶχε τὰ ξέκαμε. Μήπως δὲν τὸν ἀρκοῦσαν τ' ἀπέραντα ἀκρογιάλια; Ἄς ἦταν καλὰ ἢ καλαδερφὴ ἢ «Δασκάλα». Αὐτὴ καὶ σπίτι αὐτὴ καὶ κάθε τι. Μὰ σὰν ἔπαιρνε κακοκαιριά; Μὰ τότε χαμὸ εἶχαν τὰ ἐξωκλήσια; Θαρρεῖς πὺς γιὰ τὸν Καλαδερφὸ ἦταν ἀραδιασμένα πάνω στὸ κῦμα. Ἦ Ἁγία Ἄννα, ὁ Ἀἰλιᾶς, οἱ Ἀἰγιώρ-γιδες, ἢ Ἀγιακαλίπη καὶ τράβα κορδέλα. Ἀλλὰ κι' ἐκεῖνος φρόντιζε μὲ τὸ παραπάνω νὰ ἀποβγάξῃ τὴ φιλοξενεῖα. Ὅταν γινόταν κανένα πανηγύρι, ὁ Καλαδερφὸς ἦταν ἀπαραίτητος. Ἦθελε νὰ βάλῃ ὅλα τὰ δυνατὰ του ἀποβραδὺς νὰ πιάσῃ τὰ καλλίτερα ψάρια τῆς ἐποχῆς γιὰ τοὺς χριστιανοὺς πὺν κατέβαιναν στὴ χάρι τοῦ Ἀγίου. Καὶ τὰ κατὰ-

ΚΑΛΑΔΕΡΦΟΣ

Κοντεύουν νὰ συμπληρωθοῦν δυὸ χρόνια, ἀφ' ὅτου εἶχα ἔλθῃ στὴν πατρίδα γιὰ νὰ περάσω τὸ Πάσχα κοντὰ στοὺς δικούς μου. Ἄν καὶ ἀνοιξίς, ὁ χειμῶνας δὲν ἔλεγε νὰ πάρῃ τὸ πόδι του. Τὸ κρύο ἦταν διαπεραστικό. Ὡς μόνον τρόπο γιὰ νὰ ἀνταπεξέλθω εἶχα βροῆ τὴν κίνησι, τοὺς μακρυνοὺς περιπάτους στὸν ἴσιο δρόμο, ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ μου. Στοὺς περιπάτους αὐτοὺς μὲ συντρόφευαν δυὸ φίλοι. Ἔτσι διδόταν ἡ εὐκαιρία νὰ μιλοῦμε γιὰ χίλια δυὸ πράγματα, μὰ πρῶτα ἀπ' ὅλα γιὰ τὴν ἀγαπημένη μας πατρίδα. Γιὰ τὴ φτώχεια της καὶ τὴ δυστυχία της, μὰ καὶ γιὰ τοὺς ἀνεκμετάλλετους θησαυρούς της. Δὲν θυμοῦμαι πῶς, κάποτε ὁ λόγος γύρισε στὸ φαγητὸ—χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνη πὼς ἡμασταν φαγάδες—καὶ σιγὰ σιγὰ στὰ ψάρια.

— Γεμάτα ψάρια εἶναι τὰ κατάγιαλα τοῦ νησιοῦ μας, εἶπεν ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους, καὶ ὁμως εἶναι ζήτημα ἂν βλέπουμε ψάρι τὸ χρόνο δυὸ φορές.

— Μὰ μήπως ὑπάρχει κανένας ψαράς, πὸν νᾶχη ἔργο του τὸ ψάρεμα, παρετήρησα. Μόνον σᾶν τοὺς γίνῃ τὸ κέφι μερικοὶ ἔρασιτέχνες πὸν ἔχουμε ἢ σᾶν δὲν βρίσκουν δεκάρα τσακιστὴ στὴν τσέπη πηγαίνουν στὰ ψάρια· καὶ μὲ τί σύνεργα;... ἕνας εἶναι ἀληθινὸς ψαράς: ὁ Καλαδερφός. Μὰ κι' αὐτὸς θὰ γέρασε πιά.,.

— Πέθανε δὲ λές; μὲ προπῆρε ὁ συνομιλητής.

— Τί λές, πέθανε ὁ Καλαδερφός;

— Πέθανε. Πάνε τώρα δυὸ-τρεῖς μῆνες, πὸν μᾶς ἄφησε χρόνια.

Στὸ ἄκουσμα τοῦ παλιοῦ αὐτοῦ νέου ξαφνίστικα. Ἔτσι ἀσυνείδητα δὲν μποροῦσα νὰ συμβιβᾶσω τὸν θάνατο μὲ τὸν Καλαδερφό. Μοῦ φαινόταν πὼς δὲν μποροῦσε νὰ πεθάνῃ ἕνας ἄνθρωπος, πὸν χρόνια τώρα τὸν ἤξευρα πάντα ἴδιον. Κ' ὕστερα, πὸν μποροῦσε ὁ θάνατος νὰ τὸν βροῆ; Μήπως καθόταν σ' ἕναν τόπο;

* *

Τὸν Καλαδερφὸ τὸν γνώριζα ἀπὸ μικρός, θυμᾶμαι, ὅταν τὰ καλοκαίρια κατεβαίναμε στὸ Λουτροὸ γιὰ τὸ θέρος, μόλις ἔπαιρνε βοριάς,

θὰ διακρίναμε στὴ Σκιὰ ἢ στ' Αὐλάκι ἀπὸ τὰ ντάμια μιὰ βαρκούλα. Ἦταν ὁ Καλαδερφός, πὺ μὲ τὸ ἄλλαγμα τοῦ καιροῦ ἐρχόταν νὰ ἐπισκεφθῆ κι' ἄλλα καλαδέρφια. Ἔδενε τὴ βάρκα στὸ μῶλο κι' ἔπαιρνε τὸν ἀνήφορο κατὰ τὰ ντάμια. Ἀνέβαινε πότε καβάλλα σὲ κανένα γαϊδουράκι, πὺ ἔπαιρνε ἀπ' αὐτοὺς πὺ θέριζαν στὸ κάμπο καὶ πότε περπατιστὸς σιγὰ-σιγὰ ἀκουμπῶντας στὰ δυὸ ραβδιά του—γιατὶ ἦταν κουτσός. Φοροῦσε μιὰ βράκα ξεθωριασμένη καὶ μιὰ «σταυρωτή», δῶρα κάποιας νοικοκυρᾶς ἀπὸ εὐσπλαχνία κι' ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὰ ψάρια. Τὸ κεφάλι του τὸ εἶχε πάντα τυλιγμένο μὲ ἓνα ζουνάρι μαῦρο, πὺ τοῦ ἔδινε ὄγκο τριπλάσιο ἀπὸ τὸν πραγματικό. Νόμιζες πὺς ἦταν ἀπ' αὐτὸ τὸ βάρος πὺ σήκωνε κι' ἔθετε μιὰ δυσκολία, τὸ πόδι του. Τὸ σταφιδιασμένο του πρόσωπο, τὸ ψημένο ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ τὴν ἄλμη τῆς θάλασσας, αὐλάκωναν ρυτίδες βαθειὲς σὰ μαχαιριές. Οἱ χεροῦκλες του καὶ τὰ γυμνά, τὰ κόκκινα καὶ πλατειᾶ πόδια του ἦταν πάντα πασπαλισμένα μὲ ψιλὴ σκόνι ἀλατιοῦ, σὰν ἐκείνη πὺ σκεπάζει τοὺς θαλασσοδαρμένους βράχους, ὅταν γιὰ μερικὲς μέρες λουφάξῃ ἢ κακοκαιριά.

Γιὰ τὸν Καλαδερφὸ ὅλες οἱ πόρτες ἦταν ἀνοιχτές· παντοῦ καλόδεχτος. Κι' ὄχι μονάχα στὶς σχοινοδιώτικες ἐξοχές, ἀλλὰ σ' ὅλο τὸ νησι γύρω-γύρω. Ὁ Καλαδερφὸς ἦταν πασίγνωστος, γιατί κάθε κόρφος καὶ λιμάνι γιὰ τὴ βάρκα του τὴ «Δασκάλα» ἔτσι τὴν ἔλεγε. Ἀπὸ τὸν Ψαρόλακκο πιάσε, τράβα Πύργο, Σ'ναπίδα, Αὐλάκι, Σκιᾶ, Κόκκινα, Κέφαλος, Ἀϊκήρυκος, Κάστρο, Μουρτάρι, Μάρμαρο, ἦταν γιὰ τὸν Καλαδερφὸ περίφημα λιμάνια κατὰ τὸν καιρό. Ἦταν ἓνα εἶδος ἀνεμοδείκτου. Φάνηκε ὁ Καλαδερφὸς στ' Αὐλάκι ξέρε πὺς πῆρε βοριάς. Γύρισε νοτιᾶ; Ὁ Καλαδερφὸς χαμένος ἀπ' τὴ μέση. Καὶ δὲν ἦταν μονάχα τ' ἀκρογιαλίας τῆς Ἰμβρου, πὺ εἶχε φάγη μὲ τὸ κουτάλι ὁ Καλαδερφὸς. Τὰ κοντινὰ νησιά ἢ Τένεδος, ἢ Σαμοθράκη, ἢ Λῆμνος περιλαμβανόταν κι' αὐτὰ στὸ βασίλειό του. Δὲν εἶχε κτήματα, σπίτια καὶ ἀμπελοχώραφα, γιατί κι' ἂν εἶχε τὰ ξέκαμε. Μήπως δὲν τὸν ἀρκοῦσαν τ' ἀπέραντα ἀκρογιαλίας; Ἄς ἦταν καλὰ ἢ καλαδερφὴ ἢ «Δασκάλα». Αὐτὴ καὶ σπίτι αὐτὴ καὶ κάθε τι. Μὰ σὰν ἔπαιρνε κακοκαιριά; Μὰ τότε χαμὸ εἶχαν τὰ ἐξωκλήσια; Θαρρεῖς πὺς γιὰ τὸν Καλαδερφὸ ἦταν ἀραδιασμένα πάνω στὸ κῦμα. Ἡ Ἁγία Ἄννα, ὁ Ἀϊλιᾶς, οἱ Ἀϊγιώργιδες, ἢ Ἁγιακαλίπη καὶ τράβα κορδέλα. Ἀλλὰ κι' ἐκεῖνος φρόντιζε μὲ τὸ παραπάνω νὰ ἀποβγάξῃ τὴ φιλοξενεῖα. Ὅταν γινόταν κανένα πανηγύρι, ὁ Καλαδερφὸς ἦταν ἀπαραίτητος. Ἦθελε νὰ βάλῃ ὅλα τὰ δυνατὰ του ἀποβραδὺς νὰ πιάσῃ τὰ καλλίτερα ψάρια τῆς ἐποχῆς γιὰ τοὺς χριστιανοὺς πὺ κατέβαιναν στὴ χάρι τοῦ Ἁγίου. Καὶ τὰ κατὰ-

φερνε πάντα. Θὰ θυμοῦνται χωρὶς ἄλλο ἀκόμα τὰ ψάρια τοῦ Καλαδερφοῦ, ὅσοι πατριῶτες ἀπ' τὴν Αἴγυπτο ἢ ἀπ' ἄλλου ἦλθαν νὰ περάσουν καλοκαίρια στὴν πατρίδα. Ἦταν ἀλήθεια καλὸς ψαρᾶς, ὁ Καλαδερφός. Ὁ μόνος ψαρᾶς μέσα στὸ νησί, πού τοῦ ἀξίζε τὸνομα. Γι' αὐτὸ καὶ γιὰ τὴν βέβαια καὶ καλὸς, τὸν συμπαθοῦσαν ὅλοι, παρ' ὅλα τὰ ψέμματα, πού σ' ἄν θαλασσινὸς ἔλεγε συχνά. Στους μυλωνάδες καὶ τοὺς θαλασσινούς συγχωροῦνται τὰ ψέμματα. Συγγενεῖς δὲν εἶχε κι' ὅμως ἦταν γιὰ ὅλους ὁ Καλαδερφός. Αὐτὸ ἦταν τ' ὄνομά του, ὄχι ὅμως τὸ πραγματικό, ἀλλ' ἀδιάφορο. Ἀφοῦ ὅλους κι' ὄλες τοὺς ἔλεγε καλαδερφούς καὶ καλαδερφάδες, εἶχαν χρέος νὰ τὸν λέγουν Καλαδερφὸ καὶ τὸν ἔλεγαν.

Κάποτε ἔτυχε νὰ μοῦ διηγηθῆ ὁ ἴδιος τὸ ἐξῆς περιστατικὸ γύρω στὸνομά του. Δὲν θυμοῦμαι πὼς ἔτυχε νὰ τὸν καλέσουν μάρτυρα σὲ μιὰ δικαστικὴ ὑπόθεσι. Τὸ δικαστήριον θὰ γινόταν στὴ Μυτιλήνη—σ' αὐτὴν ὑπαγόταν τότε ἡ Ἴμβρος. Ὅλοι οἱ ἐνδιαφερόμενοι τὴν ἡμέρα τῆς δίκης εἶχαν παρουσιασθῆ. Ὁ ἐνάγων εἶχε καταθέσει πὼς εἶχε μάρτυρες μεταξὺ ἄλλων καὶ τὸν Καλαδερφὸ. Ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα νὰ ἐξεταστοῦν οἱ μάρτυρες ὁ πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου διάβαζε ἀπὸ τὴν ἔγγραφη καταγγελία τὰ ὀνόματα καὶ τοὺς ἐξήταζεν ἕνα-ἕνα. Κάποτε φώναξε: Κωνσταντῖνος Χῶνος! Νᾶσου ὁ Καλαδερφός καὶ παρουσιάζεται στὴ μέση. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πρόεδρος παρετήρησε πὼς τέτοιο ὄνομα δὲν ἀνέφερε στὴν κατάθεσί του μεταξὺ τῶν μαρτύρων ὁ ἐνάγων. Τοῦ ἔδωκαν ὅμως τὴν ἐξήγησι ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος Χῶνος ἦταν ὁ Καλαδερφός, πού ἀνέφερε.

— Μά, πὼς γίνεται; ἄνθρωπος μὲ δυὸ ὀνόματα! Κάτι τρέχει σ' αὐτὴ τὴ δουλειά, πρόσθεσε ὁ πρόεδρος θυμωμένα.

Ὁ Καλαδερφός πού στεκόταν ἀμίλητος ἐν τῷ μεταξὺ πειράχτηκε ἀπὸ τὴν ὑποψία τοῦ προέδρου κι' ἀνέλαβε ν' ἀπολογηθῆ:

— Ἄμ καλαδερφέ, ἐξηγεῖ ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν πρόεδρο, ὅποιον καλαδερφὸ ἀπ' ἐδῶ κι' ἂν ρωτήσης θὰ σὲ πῆ μαθὲς πὼς ἐγὼ ἕνας εἶμαι ὁ Καλαδερφός· μόν' στὸ χαρτί μὲ γράφουν Κωσταντῆ· εἶναι τὸ ἴδιο, καλαδερφέ. Ὁ πρόεδρος πίστεψε ἀμέσως καὶ ἡ προσβληθεῖσα τιμὴ τοῦ Καλαδερφοῦ ἰκανοποιήθηκε.

* *

Ἄν καί, καθὼς εἶπαμε, κάθε κόρφος γύρω στὸ νησί ἦταν τοῦ Καλαδερφοῦ ἐξαίρετο λιμάνι, ὅμως περισσότερους δεσμούς εἶχε μὲ τ' Αὐλάκι. Ἐκεῖ στὸν Ἀϊγιώργη περνοῦσε τὸν πιὸ πολὺ καιρὸ του

καὶ νὰ γιατί: Κᾶμποσα μέτρα μακρὰ ἀπὸ τὸ κῦμα, ὅπου μποροῦσαν νὰ ζήσουν μερικὲς λιγαριές, ἦταν καθισμένη πάνω στὶς πέτρες χρόνια μιὰ παλιόβαρκα. Ἐπὸ τὸν ἥλιο τὰ ξύλα της, ὅσα δὲν ἦταν σπασμένα εἶχαν ἀραιώσει σὲ βαθμὸ, πὺν νόμιζε κανεὶς πὺς ἀντίκρουζε σκέλεθρο. Ἐπὸ τὰ νερὰ ἦταν ξεπλυμένα καὶ νουδιασμένα, ὡστε πολὺ δύσκολα μποροῦσε νὰ μαντέψη κανεὶς πὺς ἦταν κάποτε βαμμένα μαῦρα. Μιὰ μέρα μὲ δυὸ-τρεῖς ἄλλους κατέβηκα στ' Αὐλάκι. Πᾶνε μερικὰ χρόνια ἀπὸ τότε. Ὁ Καλαδερφὸς θέλησε νὰ μᾶς μαγειρέψη ἕνα φρέσκο συναγρίδι, κι' ἐμεῖς ἀνελάβαψε νὰ μαζεύσουμε γιὰ τὴ φωτιὰ μερικὰ γιαλόξυλα.

— Καῦμένε Καλαδερφέ, τοῦ εἶπα μιὰ στιγμή. Καὶ γιατί τὴ φυλάγεις ἐκείνη τὴν παλιόβαρκα καὶ δὲν τὴν κομματιάξεις; Δικὴ σου θᾶναι χωρὶς ἄλλο. Ὁ Καλαδερφὸς πειράχτηκε.

— Τί λές, καλαδερφέ, μὲ ἀπαντᾷ. Ἐκεῖνη εἶναι ἡ καλαδερφὴ ἢ «Σκύλλα». Αἶ μωρέ, βάρκα μιὰ φορὰ... εἶπε καὶ σώπασε γιὰ νὰ ἐπιδοθῆ στὴν ἐτοιμασία τοῦ φαγητοῦ. Κατάλαβα. Ἐν ἤθελε νὰ συνεχίσῃ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τὰ νεανικά του χρόνια, νὰ διηγηθῆ κατορθώματα τῆς «Σκύλλας», ὅπως λεγόταν ἡ παλιόβαρκα, νὰ πῆ γιὰ περίφημους ἀστακούς, γιὰ ὀκάρικα μαρμπούνια καὶ λαχταριστὲς συναγρίδες, νὰ ἀναφέρῃ ὅλα αὐτὰ γιὰ νὰ δείξῃ πόσο ἱερὸ κειμήλιο ἦταν γι' αὐτὸν ἐκείνη ἡ σπασμένη βάρκα. Δὲν εἶπε ὅμως τίποτε. Ἐν καὶ παιδὶ τότε ἀπὸ τὴ σιωπὴ τοῦ ψαρᾶ μάντεψα τὸν πόνο του, μὰ δὲν μποροῦσα νὰ τὸν νοιώσω. Γέλασα μέσα μου γιὰ τὴν ἀφέλειά του νὰ συγκινηθῆ μὲ μιὰ παλιόβαρκα, πὺν τῶνομά της μοῦ θύμισε τὴν ἀποτρόπαιη Σκύλλα τῶν περιπετειῶν τοῦ Ὀδυσσεῶς, πὺν διάβαζα τότε στὸ ἀναγνωσματάριό μου.

Ἐστερα ἀπὸ δυὸ χρόνια, δὲν θυμοῦμαι μὲ ποιά εὐκαιρία εἶχα κατεβῆ στὸ Λουτρό. Καλοκαῖρι. Στὴ βρύσι μὲ τὸ κρουσταλλένιο νερὸ μιλοῦσα μ' ἕνα-δυὸ ζευγολάτες. Νάσου ἔξαφνα κι' ὁ Καλαδερφὸς ξεπροβάλλει πίσω ἀπὸ τοὺς βᾶτους τοῦ δρόμου πὺν ἔρχεται ἀπὸ τὸν κάμπο. Ἐδρωμένος καὶ κόκκινος κᾶν ἀπ' τὴ ζέστη, κᾶν ἀπὸ στενοχώρια. Μᾶς πλησίασε καὶ προτοῦ στηριχθῆ στὰ ραβδιά του καὶ μᾶς χαιρετίσῃ :

— Μὴν εἶδατε, μωρὲ καλαδερφοί, ποῖος πῆγε κι' ἔσπασε τὴ βάρκα στ' Αὐλάκι καὶ τὴ σήκωσε; Ἐρχισε νὰ ρωτᾷ. Σήμερα κατέβηκα ἀπ' τὰ Κόκκινα καὶ στὸν τόπο της δὲν ἦρα παρὰ κᾶτι ἀποτρίμματα.

— Τί λές, Καλαδερφέ; Ὡστε τὴ βάρκα σου σήκωσαν... Χτὲς τὸ γιόμα εἶδαμε ἀπ' τὰ ντάμια δυὸ βάρκες, πὺν ἤρχονταν ἀπ' τὸ Πύργο. Σταθῆκαν στ' Αὐλάκι κ' ἔστερα γύρισαν. Πυργιανοὶ φαίνεται δὲν εἶχαν—

ξύλα καὶ σοῦ λείει δὲν παίρνομε τ' Καλαδεροῦ ντ' παλιόβαρκα ἀντὶς νὰ λιέμαστε στὸν Ἀσπροβνο ; ἔτσ' εἶν' ἡ δουλειά.

— Μωρὲ ποιὸς καλαδεροῦ μού τῶκαμε τοῦτο ; κοίταξε... πρόσθεσε ὁ Καλαδεροῦ καταστενοχωρημένος καὶ στράφηκε σ' ἐμένα :

— Δὲ ξέρω, καλαδεροῦ, ἂν ἔτυχε καμμιά βολὰ νὰ δῆς τὸ στολίδι κεινταν ἐκεῖ στ' Αὐλάκι ἢ καλαδεροῦ ἢ Σκύλλα... Κοῦμα, μωρὲ... ντ' ἔβλεπες καὶ χαιρόνταν τὸ μάτι σ' ἐκεῖ μέσ' ντ' ἐρημιά...

Αὐτὰ εἶπε μὲ πόνο βαθὺ καὶ ξετύλιξε τὸ κεφάλι του γιὰ νὰ σκουπίση τὸν ἴδρω του καὶ νὰ δροσιστῆ στὸ κρουσταλλένιο νερό.

* *

Ἄνταν ἐπρόκειτο ν' ἀλλάξη τὸ καθεστῶς στὴν Ἰμβρο καὶ καθέννας ἔτρεμε ἀπὸ φόβο μὴν ἐπαναληφθοῦν ὅσα ἔγιναν ἀλλοῦ, μὰ καὶ δὲν ἀποκοτοῦσε εὐκόλα ν' ἀφήση τὸ βιό του καὶ νὰ ριχτῆ στὸ δρόμο, ὁ Καλαδεροῦ πρῶτος πῆρε τὴ «Δασκάλα» του καὶ χάθηκε ἀπ' τὴ μέση. Τρία - τέσσερα χρόνια δὲν φάνηκε. Στὸ ἀναμεταξὺ ἀκούστηκε πὼς ἀρρώστησε βαρειά ἢ καὶ πὼς πέθανε στὴ Σαμοθράκη. Ἀδέσποτες διαδόσεις· κανένας δὲν ἤξερε βέβαια, ἕως ὅτου ὁ Καλαδεροῦ ξαναγύρισε στὴν πατρίδα. Ξαναγύρισε, ἀλλὰ χωρὶς τὴ «Δασκάλα». Τί ἔγινε ἢ βάρκα του ; τοῦ τὴν ἔκλεψαν, τὴν ἔχασε δὲν ξέρω. Ἐνα καλοκαῖρι στὸν Πύργο, ὅπου πῆγα μὲ τοὺς δικούς μου νὰ περάσω λίγες μέρες κοντὰ στὴ θάλασσα, ἔτυχε νὰ συναντήσω τὸν Καλαδεροῦ. Ἦταν παραπονεμένος σὰν νὰ εἶχε πάθη ἀγιάτρευτο κακό. Κάποιος τὸν λυπήθηκε, μού εἶπε, καὶ τοῦ ἔδωκε ἕξ χιλιάδες φράγκα ν' ἀγοράση καινούργια βάρκα — γιὰ τὴν παλιά ἀπέφυγα νὰ τὸν ρωτήσω γιὰ νὰ μὴν τοῦ σκαλίσω τὴν πληγή —, τὴν εἶχε παραγγεῖλει κι' ὅλας στὴν Καλλίπολι. Χρειαζόταν ὅμως ἄλλες τρεῖς χιλιάδες γιὰ νὰ τὴν πάρη. Ἐπρεπε νὰ τ' ἀποσώση. Μὰ πῶς, ἀφοῦ δὲν εἶχε μιὰ σκάφη νὰ κουνηθῆ στὴ θάλασσα ;

— Ἄχ! καλαδεροῦ, ἡμεῖς οἱ θαλασσινοὶ δὲ μποροῦμε στὴ στεριά. Πίστεφέ με μὲ τρώγει τὸ μαράζι. Ἦν γέρασα, μὰ σὰν εἶχα μιὰ βάρκα δὲν μ' ἔμελλε...

Ἄστερα ἀπὸ κάμποσες μέρες τὸν εἶδα ν' ἄρχεται ἀργὰ-ἀργὰ κατὰ τὸ μαγαζὶ πὸν ἐμένα.

— Ἐλα, καλαδεροῦ, μὲ φωνάζει ἀπὸ μακρὰ· θέλω κάτι νὰ σοῦ πῶ. Ἄνταν τὸν πλησίασα μού ἐξήγησε :

— Ἐρὸς τί σκέφτηκα, καλαδεροῦ ; Ὁ καλαδεροῦ ὁ Νικόλας ἔχει μιὰ φελούκα· δὲν τὴ χρειάζεται. Νὰ ντ' γυρέψω ἀπ' ἐκεῖνον μπορεῖ νὰ μὴ μ' ντὴ δώση. Κάλιο νὰ ντ' γυρέψω ἀπ' ντ' καλαδεροῦ ντὴν Ἐλένη. Ἐκεῖνη εἶναι πειὸ πονόψυχη. Ἐσύ, καλαδεροῦ, σὰ γραμματι-

σμένος, πού είσαι, γράψε ένα γράμμα ὁμορφο παρακαλεστικό. Πές μαθές πώς ἀφόντας ἔχασα ντ' καλαδεροφὴ ντ' «Δασκάλα» εἶμαι ἔρημος ὁ ταλαίπωρος. Κι' ἂν εἶναι βουλευτὸ νὰ παρακαλέση ντὸ καλαδεροφὸ ντὸ Νικόλα νὰ μὲ δώση τ' φελούκα. Καὶ ἴγὼ ἄμα νέρτη ἢ βάρκα μ' θὰ ντ' δώσω πίσω. Ξέρς ἐσύ, καλαδεροφέ, ὁ Θεὸς νὰ σὲ δίν' χρόνια...

Αὐτὰ εἶπε ὁ Καλαδεροφὸς κι' ἔβγαλε ἀπ' τὸ ζουνάρι του ἕνα χαρτί μ' ἕνα φάκελλο λεκιασμένο καὶ τσαλακωμένο.

— Ἄφησε, καλαδεροφέ, κι' ἐγὼ θὰ γράψω σ' ἕνα καθαρὸ χαρτί τοῦ εἶπα. Ἐγραψα ἕνα γράμμα γιὰ τὴν κυρία Δροσοῦλη ἀπὸ μέρους τοῦ Καλαδεροφου. Τοῦ τὸ διάβασα—ἦταν ὅπως τὸ ἤθελε—καὶ τοῦ τῶ-δωσα. Σὲ δυὸ-τρεῖς μέρες τὸν ξαναεῖδα χαρούμενο. Τὸ γράμμα εἶχε θαυματουργήσει. Ἄλλωστε καὶ ἡ τόσο καλὴ κυρία Δροσοῦλη ἔκαμε ὅπως ἔπρεπε καὶ ὁ Καλαδεροφὸς ἦταν κάτοχος τῆς βαρκούλας. Ἐλα ὅμως, πού τοῦ ἔλειπαν τὰ κουπιά! Ὁ καλαδεροφὸς ὁ Νικόλας τὰ χρειάζοταν μαθές καὶ τὰ κράτησε, καθὼς μου ἐξήγησε ὁ Καλαδεροφὸς ὁ ἴδιος. Ζήτησ' ἐδῶ ζήτησ' ἐκεῖ τοῦ κάκου. Στὸ τέλος πάλι ἀπ' τὸν καλαδεροφὸ τὸν Νικόλα μπαλώθηκε, χάρις ὅμως στὴ δική του ἐξυπνάδα.

Μιὰ μέρα ὁ κ. Δροσοῦλης κάλεσε τὸν Καλαδεροφὸ νὰ φᾶνε μαζί. Ὁ Καλαδεροφὸς δέχτηκε πρόθυμα· ὅταν βεβαιώθηκε πὼς θ' ἄφερναν στὸ τραπέζι καὶ σούπα, ἔγνεψε μὲ τρόπο τὴν κ. Δροσοῦλη νὰ μὴ φέρη χουλιάρια. Εἶχε τὸ σκοπὸ του. Ἡ κ. Ἐλένη ὑπάκουσε. Ὅταν καθί-σανε στὸ φαγητὸ ὁ κ. Δροσοῦλης μάταια ζήτησε τὸ χουλιάρι του.

— Χωρὶς χουλιάρια μᾶς βάλατε νὰ φᾶμε σήμερα; Σὲ καλὸ σας, τί πάθατε; παρετήρησε. Ὁ Καλαδεροφὸς πού καιροφυλακτοῦσε πῆρε ἀμέσως τὸ λόγο:

— Ἄμ καλαδεροφέ, κι' ἐγὼ αὐτὸ ἤθελα νὰ πῆς. Τσορβάς χωρὶς χουλιάρια δὲν τρώγεται. Ἄμ βάρκα χωρὶς κουπιά, σὲ τί ὠφελεῖ καλαδεροφέ; Μιὰ κι' ἔκανες τὸ καλὸ κάμε το σωστό.

Γέλασεν ὁ κ. Δροσοῦλης, πού κατάλαβε ἐν τῷ μεταξὺ πὼς ἦταν τοῦ Καλαδεροφου ὀρμὴνεια ἢ ἔλλειψι τῶν χουλιαριῶν ἀπ' τὸ τραπέζι καὶ φώναξε:

— Πάρτα, βρὲ Καλαδεροφέ, καὶ τὰ κουπιά. Ὁ Καλαδεροφὸς ἀπέκτησε καὶ κουπιά κι' ἔτσι πῆγε ἡ ψυχὴ του στὸν τόπο της. Καὶ μ' ἐκεῖνο τὸ βαρκάκι μποροῦσε νὰ συνεχίσῃ τὴν ἀγαπημένη του θαλασσινὴ ζωὴ καὶ νὰ μὴν τὸν τρώγῃ ἢ σκέψι, πὼς ἦταν στὴ στεριά βάρους ἀνωφέλευτο.

* *

Ἀπὸ τότε ἐπέρασαν κάμποσα χρόνια· στὸ μεταξὺ μπόρεσε νομίζω νὰ ἀποκτήσῃ βάρκα κατὰ τὴν καρδιά του. Ἀλλὰ ὁ καῦμένος δὲν εἶχε

χρόνια νὰ τὴν χαρῆ. Καθὼς μὲ πληροφορήσαν οἱ σύντροφοι τὴν ἡμέρα ἐκείνη, ἄρρωστος βαρεῖα φιλοξενήθηκε σ' ἓνα ντάμι στὸ Καστράκι. Οἱ καστρακιανοὶ τὸν περιποιήθηκαν ὅσο μποροῦσαν, καθὼς ἦταν καὶ χρέος τους, ἀφοῦ αὐτοὶ σ' ἄν πειὸ κοντὰ στὴ θάλασσα ἔτρωγαν συχνότερα ἀπὸ τὰ ψάρια τοῦ Καλαδεροφῶ. Ἀλλὰ μάταιες οἱ περιποιήσεις κ' οἱ γιατριὲς σ' ἄν ἔρθη κανενὸς ἢ ὥρα. Ὁ Καλαδεροφὸς κατάλαβε πὼς ἔφτανε τὸ τέλος του, πὼς δὲν θὰ ἀξιωνόταν ἀκόμη μιὰ φορὰ νὰ λύση τὴν καλαδεροφὴ τὴ βάρκα—δὲν ξέρω τί τὴν εἶχε βαφτίσει—ἀπ' τὸ μῶλο γιὰ νὰ πάγη μακρὰ ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους στοὺς ἐρημικοὺς γιालοὺς νὰ νανουριστῆ μὲ τοῦ κύματος τὸ βούισμα. Πόνεσεν ἡ ψυχὴ του σ' ἄν εἶδε πὼς κομματιάστηκε τότε ἡ ἀγαπημένη του παλιόβαρκα. Τώρα ἡ ψυχὴ του πονεῖ ἀκόμα πιὸ πολὺ. Γιατί δὲν πρόκειται πιά γιὰ μιὰ βάρκα, μὰ γιὰ ὅλον τὸν κόσμον ποὺ ἔζησε κ' ἀγάπησε. Μὲ τὴ διαφορὰ ποὺ στὴν περίπτωσι αὐτὴ δὲν τσακίζεται ὁ κόσμος, ἀλλὰ αὐτός, ποὺ κάνει τὸ ἴδιο.

Νὰ ὁ σιωπηλὸς πόνος τοῦ Καλαδεροφῶ γιὰ τὸν χωρισμὸ του, ἀπὸ ὅ,τι ἀγάπησε, ἐκφρασμένος στὴν τελευταία θέλησί του, στὴ διαθήκη του, ποὺ τὴν ἐμπιστεύτηκε, ὅπως ἐμπιστεύτηκε καὶ τὸν ἑαυτὸ του σ' αὐτοὺς ποὺ παράστεκαν: «Θὰ πεθάνω, καλαδεροφοί. Θέλω νὰ μὲ θάψτε στ' Αὐλάκι νὰ βλέπω ντ' καλαδεροφὴ τ' θάλασσα».

Εἶχα τὴν περιέργεια νὰ ρωτήσω ἂν ἡ τελευταία αὐτὴ θέλησι τοῦ Καλαδεροφῶ πραγματοποιήθηκε. Μὲ λύπη ὅμως πῆρα ἀπάντησι ἀρνητική. Ἦσαν μακρὸν τὸ δρόμο ἀπ' τὸ Καστράκι ὡς τὸ Αὐλάκι καὶ γι' αὐτὸ τὸν ἔθαψαν στὴν Παναγιὰ στὰ Μάρμαρα. Ἄν ἔνοιωθαν τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ Καλαδεροφῶ δὲν θὰ τοῦ ἀρνοιῦνταν λίγη προθυμία.

Νοέμβριος 1936.

Δ. ΦΡΑΓΚΟΣ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΕΔΡΕΥΟΥΣΗΣ
“ΙΜΒΡΙΑΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ - ΘΡΑΚΗΣ,,

Ἡ «*Ἰμβριακὴ ἔνωσις Μακεδονίας - Θράκης*» ιδρύθη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους 1927 καὶ λειτουργεῖ βάσει καταστατικοῦ, νομίμως ἐγκεκριμένου.

Σκοπὸς τῆς εἶναι ἡ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις δεινοπαθούτων μελῶν τῆς, ἡ περίθαλψις ἀσθενῶν, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτῶν εἰς νοσοκομεῖα, ἡ παροχὴ βοηθημάτων εἰς ἀπόρους συμπατριώτας, διερχομένους ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ μεταβαίνοντας εἴτε εἰς Ἴμβρον, εἴτε εἰς ἄλλα μέρη, καὶ γενικῶς ἡ ἐξυπηρέτησις παντὸς Ἰμβρίου ἀναξιοπαθοῦντος.

Εἰς τὸ παρελθὸν ἡ ἔνωσις ἠρίθμει περὶ τὰ διακόσια μέλη, σήμερον ὅμως, λόγῳ τῆς οἰκονομικῆς δυσπραγίας, περιορίσθησαν εἰς 74, τῶν λοιπῶν διασκορπισθέντων εἰς διάφορα μέρη τοῦ κόσμου, πρὸς ἐξεύρεσιν καλυτέρας τύχης.

Καθ' ἕκαστον ἔτος δίδεται ὑπὸ τῆς ἐνώσεως ἐπίσημος χοροεσπερίς, τιμωμένη καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν, τὸ προῖόν τῆς ὁποίας διατίθεται διὰ τὴν ἀνακούφισιν δυστυχοῦντων μελῶν τῆς.

Κατ' ἔτος, τὴν Δευτέραν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, τελεῖται πανήγυρις εἰς τὸν ὑπερθεὸν τῆς Θεσσαλονίκης εὐρισκόμενον ἱερὸν ναὸν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, κατὰ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος Ἰμβρου.

Τὴν ἔνωσιν διοικεῖ ἑπταμελὲς διοικητικὸν συμβούλιον ἐκλεγόμενον τὴν πρώτην Κυριακὴν τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου.

*Οί αδελφοί Γεώργιος και Παραγιώτης Στανρόπουλοι μετά τῆς συζύγου τοῦ πρώτου
Διλῆς, εὐεργέται καὶ στυλοβάται τῆς Πανεμβριακῆς ἀδελφότητος Ἀμερικῆς.*

ΠΕΡΙ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΝΕΑΙ ΥΟΡΚΗΙ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΙΜΒΡΙΩΝ

Ἡ «Ἐλπις» ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν Σχοινουδιωτῶν Νέας Ὑόρκης, ὑπῆρξε βραχύβιος· διελύθη κατὰ τὸ 1914.

Ἡ «Κοίμησις τῆς Θεοτόκου» ἀδελφότης Σχοινουδιωτῶν Ἀμερικῆς, ἥς σκοπὸς ἦτο ἡ συμβολὴ εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς ἐν Σχοινουδίῳ Ἱμβρου ἐκκλησίας ἢ «Κοίμησις τῆς Θεοτόκου». Μολονότι θεωρεῖται πρὸ πολλοῦ διαλυμένη, οἱ ὀλίγοι οἱ ἀναλαβόντες τὴν κατάλληλον διάθεσιν τῶν ἐν τῷ ταμείῳ αὐτῆς χρημάτων, ἐφρόντισαν ὅπως ἀποσταλοῦν ταῦτα εἰς τὸν πρὸς ὄν ὄρον, πρὸς δὲ καὶ ἐράνους ἐνεργοῦν ἵνα καλύψουν μέρος τι τῶν διὰ τὴν τελείαν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἐν λόγῳ ἱεροῦ ναοῦ, ἐκτάκτων ἐξόδων. Μεγαλύτεροι δωρηταὶ αὐτῆς ἦσαν οἱ κ. κ. ἀδελφοὶ Σταυρόπουλοι, ὁ Ἀθ. Μαλάτος καὶ ὁ μακαρίτης Γ. Κιλίτσιος.

Ἡ Πανιμβριακὴ ἀγαθοεργὸς ἀδελφότης «Ἱμβρος» τῶν Ἱμβρίων Ἀμερικῆς, ἰδρυθεῖσα κατὰ Μάρτιον τοῦ 1927, μὲ κύριον σκοπὸν τὴν παροχὴν ὑλικῆς ἀρωγῆς εἰς τὰς κοινότητας Ἱμβρου πρὸς συντήρησιν κοινοτικῶν σχολείων, ἐν οἷς νὰ διδάσκονται ἡ μητρικὴ μας γλῶσσα καὶ ἡ θρησκεία τῶν πατέρων μας.

Ἀπὸ τῆς ιδρύσεώς της, τὰ ὀλίγα κατ' ἀρχὰς μέλη αὐτῆς ἐργασθέντα μὲ ἀξιέπαινον ζῆλον, διὰ παραιρέσεων καὶ ἐκκλήσεων ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν καὶ ἐκίνησαν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τῶν λοιπῶν Ἱμβρίων τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἰδρύθησαν δὲ τότε καὶ τμήματα ἐν Ἀγίῳ Λουδοβίκῳ. Δυστυχῶς ἡ ζωὴ τῶν τμημάτων ὑπῆρξεν ὀλιγοχρόνιος. Οἱ ἐν Νέα Ὑόρκη ὅμως, ὅπου τὸ κέντρον, φροντίσαντες ν' ἀναγνωρισθῇ τὸ σωματεῖον πολιτειακῶς ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν ἐπωνυμίαν «Panimbrian Benevolent Society Imbros, Inc.» ἐξακολουθοῦν τὸν καλὸν ἀγῶνα, μολονότι δὲ κατ' ἔτος ἀποστέλλουν τὰ $\frac{1}{4}$ τῶν ἐσόδων τῆς ἀδελφότητος εἰς τὴν ἐν Ἱμβρῳ ἐκπαιδευτικὴν ἐπιτροπὴν, εἰς τὸ ταμεῖον της εὐρίσκονται περὶ τὰς 2.500 \$. Τὸ ἀπόθεμα αὐτὸ εἶναι ἡ ζωὴ τῆς Πανιμβριακῆς. Σκεφθέντες ἐμβριθῶς οἱ ἐκπονήσαντες τοὺς

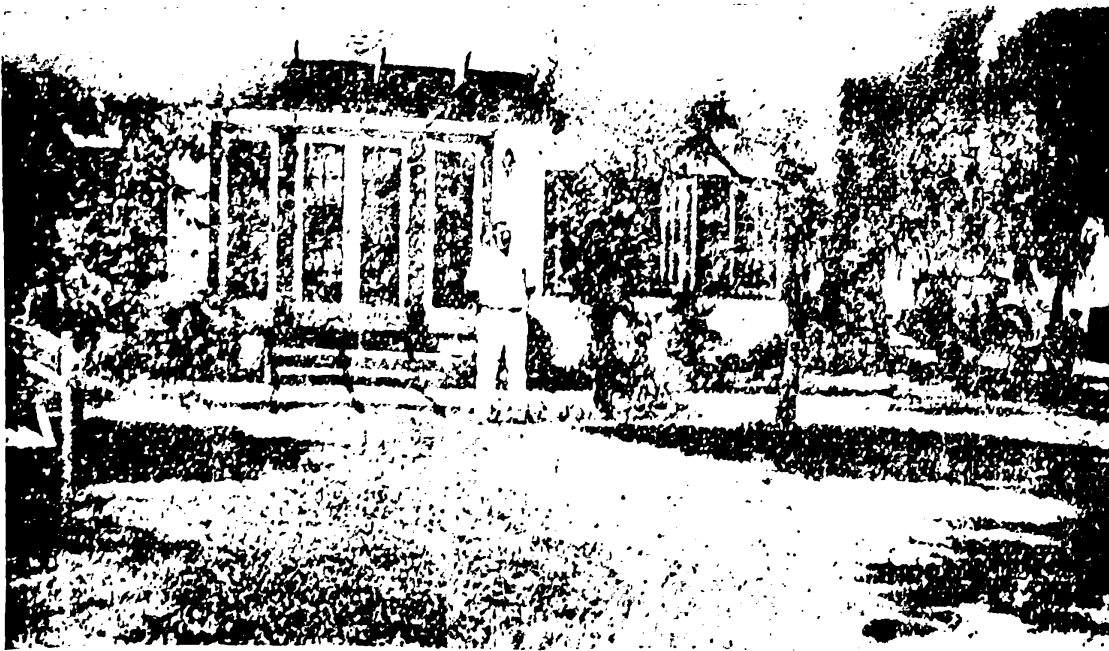

ὄρους τοῦ καταστατικοῦ τοῦ συλλόγου, ἀπεφάσισαν ὅπως τὸ 1/4 τῶν καθαρῶν ἐτησίων ἐσόδων κατατίθεται εἰς τὸ ταμεῖον. Διότι οὕτω μόνον θὰ δυνηθῇ αὕτη νὰ βιώσῃ καὶ νὰ προοδεύσῃ, ἵνα δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπιτελοῦσα τὸ ἱερόν πρὸς τὴν γενέτειραν καθῆκον της.

Οἱ Ἰμβριοὶ τῆς Ἀμερικῆς μεταναστεύσαντες, χωρὶς νὰ γνωρίζουν τ' ἀμερικανικὰ ἔθιμα, μηδὲ τὴν γλῶσσαν, ἐδυσκολεύθησαν πολὺ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ἐξεύρεσιν ἐπικερδῶν ἐργασιῶν. Μὲ τὴν παρέλευσιν ὅμως τοῦ χρόνου, διὰ τῆς ὑπομονῆς, δραστηριότητος καὶ φιλεργίας των εἰς τὴν γλῶσσαν ἔμαθαν καὶ ὅλα τ' ἄλλα ἐμπόδια τῆς ξένης γῆς ὑπερεπήδησαν. Καὶ βλέπομεν σήμερον Ἰμβρίους ἐν Ἀμερικῇ εἰς πολλοὺς ἐμπορικὸς κλάδους εὐδοκιμοῦντας σχετικῶς. Οἱ περισσότεροι ἔχουν ἀκολουθήσει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἐστιάτορος καὶ ἐκεῖ ἔχουν προοδεύσει περισσότερο. Ὑπάρχουν καὶ οἱ εὐδοκιμήσαντες εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν ὡς καὶ εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ παντοπώλου κ. ἄ.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Κ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

Ὁ κ. Ι. Σινὸς πρὸ τῆς ἐπαύλεώς του.

ΑΠΟ ΤΑΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΓΕΝΕΤΕΙΡΑΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΣ ΤΩΝ ΙΜΒΡΙΩΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ

Ἡ ἐν Νέα Ὑόρκη ἄριστα δοῶσα Πανιμβριακὴ ἀγαθοεργὸς ἀδελφότης «Ἴμβρος», ἔδωκε καὶ ἐφέτος τὸ ἐτήσιον δεῖπνόν της τὴν ἐσπέραν τῆς παρελεύσεως Κυριακῆς, 6ης Μαρτίου, εἰς τὴν καταλλήλως ἐπὶ τοῦτο διακοσμηθεῖσαν καὶ ἐξωραϊσθεῖσαν μεγαλοπρεπῆ αἴθουσαν τοῦ ἐν Μπροῦκλιν Ν. Υ. «Κλάριτζ Ρέστωραντ» τῶν φιλοπροόδων ἀδελφῶν Σταυροπούλου, οἵτινες δὲν ἐφείσθησαν κόπων πρὸς διευθέτησιν τῆς τραπέζης καὶ περιποίησιν τῶν συνδαιτυμόνων.

Ἀνεξίτηλος θὰ μείνη εἰς τὴν μνήμην τῶν παρευρεθέντων ἡ βραδιά ἐκείνη. Ἀπὸ τῆς 8ης ἐσπερινῆς ἤρχισαν νὰ κατακλύζουν τὴν αἴθουσαν οἱ φιλοπάτριδες Ἴμβριοι μετὰ φίλων των Ἀμερικανῶν τῆς ἀνωτέρας τάξεως. Περὶ τὴν 9ην ἡ αἴθουσα, παρ' ὅλην τὴν ἐπικρατήσασαν κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην κακοκαιρίαν, εἶχεν ἤδη ὑπερπληρωθῆ. ὥστε πολλοὶ ἐδέησε νὰ ὀδηγηθοῦν εἰς τὴν κάτω αἴθουσαν τοῦ ἐστιατορίου. Ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ ἐπιτυχία τοῦ δείπνου ὑπερέβη τὰς προσδοκίας τοῦ συμβουλίου.

Θὰ ἦτο ἀδίκημα νὰ παραλείψωμεν ἐνταῦθα ὅτι τὸ ὠραῖον φῦλον μὲ τὰς ὡραίας ἐσπερινὰς ἀμφιέσεις ἀντεπροσωπεύετο ἐπαρκέστατα.

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ δείπνου ὀφείλεται ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὰς ἀόκνους ἐνεργείας τῆς διοργανωτικῆς ἐπιτροπῆς, ἀπαρτιζομένης ἀπὸ τοὺς κ. κ. Π. Σταυρόπουλον, Χ. Κ. Δημητριάδην, Γ. Μαδοῦρη, Χ. Βασιλειάδην, Β. Κωνσταντινίδην, Ν. Καρμίρη. Καν Λιλήν Σταυροπούλου καὶ κ. Γ. Σταυρόπουλον, ἀφ' ἐτέρου δὲ εἰς τὴν πρόθυμον ἀποδοχὴν τοῦ ἀγαπητοῦ μας ἱεράρχου, τοῦ σεβασμιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς κ. Ἀθηναγόρου ὅπως παρακαθίσῃ εἰς αὐτό. Τὸν σεβασμιώτατον παρέλαβεν ἐκ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ἀντιπροσωπεῖα τῆς διοργ. ἐπιτροπῆς ἐγκαίρως. Ἡ ἰδιαίτερα αἴθουσα εἰς ἣν ὠδηγήθη κατὰ πρῶτον, ἐγένετο, οὕτως εἰπεῖν, τόπος προσκινήματος. Ἄξιον μνείας εἶναι ὅτι πρῶτοι οἱ ἐπίσημοι Ἀμερικανοί, οἱοὶ ὁ ἐντιμότατος κ. *Commissioner Wm, F. Delaney* καὶ ὁ δικαστὴς *Frank Goetz*, μετὰ

τῶν συζύγων των, ἡ κυρία *Nick Goetz*, ὁ κ. καὶ ἡ κ. *Neimeth*, ὁ κ. καὶ ἡ κ. *Frank Freesse*, ὁ κ. *Frank Obernier*, ὁ κ. *Geo. Braun* μετὰ τῆς κυρίας του κλπ., ἔσπευσαν νὰ ἀσπασθοῦν τὴν δεξιὰν τοῦ Σεβασμιωτάτου καὶ λάβουν τὴν εὐλογίαν του.

Ἄφ' οὗ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ πάντες εἶχον καταλάβει τὰς θέσεις των ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ δείπνου, τότε ὠδηγήθη εἰς αὐτὴν καὶ ὁ Σεβασμιώτατος, τῆς ὀρχήστρας παιανίζουσης τὸν τουρκικὸν καὶ τὸν ἀμερικανικὸν ὕμνον. Ἡ Αὐτοῦ Σεβασμιότης ἠύλόγησε τὸ δείπνον καὶ τότε ὄλοι ἤρχισαν νὰ τρώγουν μὲ ὄρεξιν καὶ κατάνυξιν πολλήν. Θεωρῶ περιττὸν νὰ προσθέσω ὅτι ἡ τράπεζα ἦτο πλουσιωτάτη εἰς ποικιλίαν ἐδεσμάτων.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δείπνου ἡ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Αὐλωνίτου ὀρχήστρα ἀνέκρουε γλυκύτατα ἑλληνικὰ καὶ ἀμερικανικὰ τεμάχια, οἱ δὲ τῇ φροντίδι τοῦ κ. Ν. Καρμίση προσελθόντες *Four Musketeers* ἔψαλαν ἐκλεκτὰ ἀμερικανικὰ ᾄσματα.

Πρὸ τοῦ τέλους τοῦ δείπνου ὁ πρόεδρος τῆς ἀδελφότητος παρουσίασε τὸν γραμματέα αὐτῆς κ. Χρυσ. Κ. Δημητριάδην, ὁ ὁποῖος ἔκαμε τὴν κατωτέρω προσφώνησιν :

« Ἀγαπητοὶ πατριῶται καὶ λοιποὶ συνδαιτυμόνες· Τὴν ἐσπέραν ταύτην ξενίζομεν τὴν Αὐτοῦ Σεβασμιότητα τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς κ. κ. Ἀθηναγόραν, ὅστις κληθεὶς ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ σωματείου μας καὶ ἐξ ἀγάπης πρὸς ἡμᾶς κινούμενος, εὐηρεστήθη νὰ τιμήσῃ τὸ δεῖπνον μας. Ἡ παρουσία του μεταξὺ ἡμῶν ὄχι μόνον μᾶς εὐχαριστεῖ ἀπείρως καὶ μᾶς ἐνθουσιάζει, ἀλλὰ μᾶς κάμνει καὶ νὰ ὑπερηφανευόμεθα διότι μικροὶ ἡμεῖς καὶ ὀλίγοι ὄντες ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλα σωματεῖα, ἠξιώθημεν τοιαύτης ἐκ μέρους του τιμῆς. Ἡ διακρίνουσα αὐτὸν καλοκαγαθία, τὰ πλήρη στοργῆς αἰσθήματά του, αἱ πολλαπλαῖ ἀρεταὶ ἐν γένει ὑφ' ὧν περικοσμεῖται ἡ Αὐτοῦ Σεβασμιότης, εἶναι ἤδη γνωσταὶ ἀνὰ τοὺς ὁμοδόξους ἐνταῦθα. Ἐγὼ δὲν θὰ τολμήσω νὰ ἐξάρω ταύτας, διότι καὶ ἂν θελήσω στεροῦμαι πνευματικῆς δυνάμεως νὰ τὰς περιγράψω καταλλήλως. Ἐν μόνον θὰ τονίσω ὅτι, ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ Σεβασμιώτατος, ἐλθὼν ἐνταῦθα, ὡς ἱκανὸς καὶ δεινὸς οἰακοστρόφος ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ κλυδωνιζομένου ἐκκλησιαστικοῦ μας σκάφους, ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης, λέγω, τὸ μὲν χριστεπώνυμον πλήρωμα διεσώθη δι' αὐτοῦ, τὸ δὲ σκάφος ἤρχισε πλησίον νὰ οὐριοδρομῇ πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς γαλήνης, τῆς εὐημερίας καὶ τῆς προόδου.

» Ὑπὸ τὴν ποδηγεσίαν λοιπὸν τοιούτου ἀρχιερέως καὶ ποιμενάρχου οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφιβάλῃ ὅτι καὶ αἱ κοινότητες καὶ τὰ σω-

ΑΘ. ΜΑΛΑΤΟΣ
ἐπὶ πολλὰ ἔτη ταμίης τῆς «Πανμβροταχῆς» καὶ τῆς «Κοιμήσεως
τῆς Θεοτόκου» ἐν Ἀμερικῇ.

ΧΡΥΣ. Κ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ
ἐπὶ πενταετίαν γραμματεὺς τῆς «Πανμβροταχῆς» καὶ
τῆς «Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου» ἐν Ἀμερικῇ.

ματεῖα καὶ αἱ ὀργανώσεις θὰ προάγωνται ὁλονέν, θὰ εὐημεροῦν καὶ θὰ δύνανται νὰ ἐκτελοῦν τὸν προορισμὸν των.

»Καὶ τώρα, σεβασμιώτατε καὶ ἀγαπητὲ ποιμέναρχα, πρὸς ὑμᾶς στρέφων τὴν προσφώνησίν μου, ἀναφωνῶ, ζῆθι ἐπ' ἄπειρον, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ὁμοδόξων Ἀμερικῆς».

Μετὰ τὴν προσφώνησιν ταύτην ὁ Σεβασμιώτατος ἐγερεθεὶς ἐξῆρε τὸ ἔργον καὶ τὸν σκοπὸν τῆς Πανιμβριακῆς, ἐπιβραβεύσας δι' ἑνὸς εὐγε τὴν φιλοπατρίαν τῶν ἀπανταχοῦ Ἰμβριῶν. «Μολονότι, εἶπε, δὲν μοὶ ἐδόθη ἢ εὐκαιρία νὰ πατήσω τὸν πόδα μου ἐπὶ τῆς Ἰμβρου, ἐν τούτοις ἔχω πρὸ πολλοῦ συνηθίση νὰ ἀγαπῶ τὴν Ἰμβρον καὶ τοὺς κατοίκους αὐτῆς, διότι καὶ μαθητὴς λαμπροῦ Ἰμβρίου ἱεράρχου, καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης ἐχημάτισα, καὶ τῆς Κερκύρας, τὴν ὁποίαν ἱστορικῶς συνδέει μὲ τὴν Ἰμβρον τὸ λείψανον τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, ὑπῆρξα ἐπὶ ὀκταετίαν μητροπολίτης. Πρὸ δὲ ὑπηρετήσας πρὸ ἐτῶν τὸν ἄλλοτε μητροπολίτην Ἰμβρου κ. Χρυσόστομον Καβουρίδην, ὡς διάκονος, ἠτύχησα νὰ μάθω παρ' αὐτοῦ τόσα καλὰ καὶ ὠραῖα περὶ τῆς νήσου σας. Παράγει, καθὼς γνωρίζω, εἶπε, τὸ ἠδύοσμον ἐκεῖνο μέλι, ἔλαιον, βάμβακα καὶ ἐξαίρετον τυρόν, παράγει ὅμως πρὸ παντὸς Ἰμβρίους.

Περαίνων τὸν λόγον τοῦ ὁ Σεβασμιώτατος παρώτρυνε τοὺς παρευρισκομένους ὅπως πάντοτε ὑποστηρίζουν τὴν χριστιανικώτατον σκοπὸν ἔχουσιν Πανιμβριακὴν ἀδελφότητα.

Μετὰ τὸν Σεβασμιώτατον ὠμίλησαν Ἀγγλιστὶ ὁ *Commissioner Wm. F. Delaney*, ὁ κ. *Frank Obernier*, ὁ κ. *Neimenth* καὶ τέλος ὁ πρόεδρος ἠὲχαρίστησε τοὺς παρακαθίσαντας, οἵτινες διαφοροτρόπως βοηθοῦν ἐκάστοτε τὸ σωματεῖον.

Μετὰ ταῦτα ὁ σεβασμιώτατος, εἰπὼν εὐχαριστήριον εὐχὴν, ἀνεχώρησεν, ἀφήσας τοὺς πάντας κατενθουσιασμένους.

Πρὸς ὄφελος τοῦ σωματείου ἐγένετο πλειοδοσία διαφόρων ἀντικειμένων, τὸν δὲ πρῶτον ἀριθμὸν (*lamp*) ἔλαβεν ὁ κ. Ν. Παλιάρης, τὸν δεύτερον (§ 10) εἰς ἰατρὸς ἐκ Μπροῦκλιν καὶ τὸν τρίτον (§ 5) ὁ κ. Κάλλιος ἐκ Ροκαγουαίη.

Μετὰ τὸ δεῖπνον ἐπληκολούθησε χορὸς μέχρι τῆς τρίτης πρωϊνῆς, ὅλοι δὲ ἐχόρευσαν καὶ διεσκέδασαν ὡς ἀδελφοὶ καὶ ἀνεχώρησαν ἔπειτα μετὰ τὰς ἀρίστὰς τῶν ἐντυπώσεων.

ΧΡΥΣΟΣΤ. Κ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

ΟΙ ΙΜΒΡΙΟΙ ΕΝ ΤΖΕΡΜΙΣΤΟΝ ΤΟΥ ΤΡΑΝΣΒΑΑΛ

Πρῶτος ὁ ὁποῖος ἐγκατεστάθη διὰ πρώτην φορὰν τὸ ἔτος 1908, ὑπῆρξεν ὁ ἀείμνηστος διὰ τὰ φιλανθρωπικά του αἰσθήματα Χ. Χριστιέλλης. Κατόπιν, προσκλήσει τοῦ πρωτοπόρου τούτου, ἦλθον κατὰ σειρὰν οἱ ἀδελφοὶ Χριστέλλη (Νικόλαος, Γεώργιος, Παναγῆς), Π. Χριστοδουλίδης, ἀδελφοὶ Ἀναγνώστου, Γρηγ. Θωμᾶς καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ λοιποὶ Ἰμβριοι.

Ἐπάρχουν 55 Ἰμβριοι οἰκογενειάρχαι καὶ μὴ, οἱ περισσότεροι τῶν ὁποίων ἔχουν ἐγκατασταθῆ εἰς Τζέρμιστον. Ἐπολογιζομένων καὶ τῶν γυναικοπαίδων εἶναι περὶ τοὺς (100) περίπου, τὰ τρία τέταρτα τῶν ὁποίων διαμένουν εἰς Τζέρμιστον καὶ οἱ λοιποὶ εἰς τὰς πέριξ πόλεις καὶ χωρία.

Ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ Ἰμβριοι καὶ σχεδὸν ὅλοι οἱ ἐν Ἀφρικῇ Ἑλληγες καταγίνονται εἰς τὰ λεγόμενα *Tea-Rooms and Groceries*, δηλ. ἐστιατόρια καὶ παντοπωλεῖα. Αὐτὰ τὰ *Tea-Rooms* εἰς παλαιότερους χρόνους ἔφερον πολλὰ κέρδη, λόγῳ τῶν εὐνοϊκῶν περιστάσεων ὧν ἔτυχον οἱ τὰ πρῶτα ἔτη ἐγκατασταθέντες. Ἐνεκα τούτου πολλοὶ Ἰμβριοι ἐπλούτισαν, κατόπιν ἐπιπόνου ἐργασίας ἐννοεῖται, καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν σώζονται μὲ περιουσίαν χιλιάδων λιρῶν. Γενικῶς ὅμως ὅλοι οἱ Ἰμβριοι ὅσοι ἔχουν καταστήματα εὐρίσκονται εἰς ἀρκετὰ καλὴν κατάστασιν οἰκονομικήν, ἐξασφαλίζοντες εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους καὶ εἰς τὰς οἰκογενείας των ζωὴν ἀνετον καὶ ἀφρόντιδα. Ἐπάρχουν ὅμως καὶ πολλοὶ νέοι οἱ ὅποιοι ἦλθον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἐργαζόμενοι καὶ ὑπάλληλοι, οἱ ὅποιοι ὄντες φίλεργοι καὶ δραστήριοι θὰ δυνηθοῦν νὰ ἐξασφαλίσουν ἐργασίας ἀτομικὰς των εἰς τὸν μέλλον.

Ἡμέρας ἀργίας ἔχουν δύο φορὰς τὸ ἔτος· τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα ὅπου συγκεντρώνονται εἰς φιλικὰς οἰκογενείας καὶ ἀπὸ κοινοῦ ἐορτάζουν τὰς ἱερὰς αὐτὰς ἡμέρας. Ἄλλας ἡμέρας ἀργίας δὲν ἔχουν, λόγῳ τοῦ ὅτι τὰ *Tea-Rooms*, λογίζονται ὡς εἶδος καφενειῶν, ζαχαροπλαστείων, ὁπότε καὶ εἰς τὰς ἐθνικὰς καὶ τοπικὰς ἐορτὰς ἀκόμη δὲν ἀργοῦν. Ὡς ἐκ τούτου ἐργάζονται διαρκῶς, κανονίζοντες μετὰ τῶν ὑπαλλήλων των διαδοχικῶς ἡμέραν ἀργίας τὴν Κυριακὴν, τὴν ὁποίαν διαθέτουν ὅπως εὐαρεστοῦνται π. χ.

εἰς ἐκδρομὰς εἰς τὰ περίεξ, εἰς φιλικὰς συγκεντρώσεις, εἰς χοροὺς κ.τ.λ.

Ὡρας ἐργασίας τὴν ἡμέραν δεκαοκτώ, ὅσον καὶ ἂν φαίνεται ἀπίστευτον.

Μ' ὅλα αὐτὰ ὅλοι οἱ Ἴμβριοι μένουσιν εὐχαριστημένοι, διότι πρῶτα ἀπ' ὅλα αἰσθάνονται εὐχαρίστησιν βλέποντες ὅτι εὐημερεῖ ἡ οἰκογένειά των καὶ ὅτι διάγει ζωὴν ἄνετον, μὲ ἄλλους λόγους ἐξασφαλίζουν ἄνευ δυσκολίας καὶ στενοχωριῶν τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, Ἐπειτα ἀποστέλλοντες συχνάκις χρηματικὰ ποσὰ εἰς τοὺς ἐν τῇ πατρίδι γονεῖς, συγγενεῖς καὶ βοηθοῦν αὐτοὺς τὰ μέγιστα, ἀκόμη δὲ καὶ αὐτὴν τὴν πατρίδα, δίδοντες τὴν συνδρομὴν των διὰ διαφόρους φιλανθρωπικοὺς σκοποὺς καὶ ἰδρύματα.

Ζοῦν πάντα μὲ τὴν ἐλπίδα καὶ ὄνειρα νὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν γενέτειρά των, νοσταλγοῦντες ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ κυρίως πρόσωπα (γονεῖς, συγγενεῖς, φίλους).

Παρ' ὅλας τὰς δυσκολίας, τὰς ὁποίας παρουσιάζουσιν αἱ συνθήκαι τῆς ζωῆς, προσπαθοῦν καὶ τηροῦν ὅσον τὸ δυνατὸν τὰ ἔθιμα τῆς πατρίδος των. Ἐορτάζουσιν ὅλας τὰς ὀνομαστικὰς ἐορτάς, τὰς θρησκευτικὰς, πανηγυρίζουσιν ὅλας τὰς ἐορτάς ἀπὸ κοινοῦ μὲ τοὺς λοιποὺς ὀρθοδόξους τῆς Ἀφρικῆς.

Ἐκκλησίαν ἢ παροικίαν Ἰμβριῶν δὲν ἔχει. Ὑπάρχει ὅμως ἐν Γιόχανεσμπουργ ἐκκλησία, ἀπέχουσα ὀκτὼ χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ Τζέρμιστον, ὅπου καθ' ἑκάστην Κυριακὴν, λόγῳ τῆς συχνῆς συγκοινωνίας (τραίνων καὶ λεωφορείων) δύναται ἕκαστος νὰ ἐκκλησιάζεται. Ἐκεῖ τελοῦμεν ὅλας τὰς θρησκευτικὰς μας ἐορτάς, δηλ. γάμους, βαπτίσεις κτλ.

Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλοι ἐπίκουροι ἱερεῖς οἱ ὁποῖοι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν περιοδεύουσιν τὰς διαφόρους πόλεις καὶ εἰς ἀγγλικανικὰς ἐκκλησίας λειτουργοῦν, ὅπου προσέρχονται ὅλοι οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐκκλησιασθοῦν.

Τακτικώτατα ὅμως τὴν ἐβδομάδα τῶν Χριστουγέννων καὶ τὴν Μεγάλην ἐβδομάδα, περιοδεύουσιν ἱερεῖς τὰς πόλεις καὶ λειτουργοῦν.

Ἐπίσης ὑπάρχει Ἑλληνικὸν σχολεῖον ὅπου δύναται κάθε ἑλληνόπουλον νὰ φοιτᾷ. Ἐκτὸς αὐτοῦ καθ' ἑκάστην Παρασκευὴν εἰς τὸ Τζέρμιστον τὸ ἀπόγευμα ἔρχεται ὁ Ἕλλην διδάσκαλος τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου καὶ ἐπὶ δύο ὥρας διδάσκει τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς αἰθουσαν σχολείου ἀγγλικοῦ, δι' ὅσους δὲν φοιτοῦν τακτικὰ εἰς τὸ σχολεῖον τὸ Ἑλληνικόν. Τὸ αὐτὸ γίνεται καὶ διὰ τὰ ἑλληνόπουλα τῶν λοιπῶν πόλεων καὶ χωριῶν.

Τζέρμιστον 4-6-1937

ΛΙΓΕΡΗ ΤΖΑΝΟΥ

*Ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν Ἰμβρίων τοῦ Τράνσβαλ. Αἱ κυρίαί
Π. Χριστέλλη καὶ Π. Γιάντζου.*

*Αἱ κυρίαί Ἑλένη Χ. Χριστέλλη, Παρασκευὴ Γιάντζου, Με-
ρόπη Π. Χριστοδουλίδου, Λιγυρῶ Τζάνου, δεσποινίς Χρι-
στέλλη, Αἰκατερίνη Θωμᾶ.*

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΩΝ ΙΜΒΡΙΩΝ ΤΟΥ ΤΡΑΝΣΒΑΛ

Οἱ Ἴμβριοι δύνανται νὰ εἶναι ὑπερήφανοι διὰ τὸν πρῶτον χορὸν τῆς θερμοουροῦ ἀδελφότητός των, τὸν ὁποῖον διωργάνωσαν προχθὲς εἰς τὸ νεότευκτον καὶ μεγαλοπρεπὲς Δημαρχιακὸν μέγαρον Τζέρμιστον. Μία λαμπροτάτη ἐπιτυχία ἔστεψε τὰς εὐγενεῖς προσπάθειάς των καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συμβῆ ἄλλως, ἅπαξ οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἐν Τζέρμιστον Ἴμβριακὴν ἀδελφότητα περιβάλλονται ἀνέκαθεν μὲ μίαν ἀμέριστον ἐκτίμησιν ὑπὸ τῆς ὁμογενείας, ὃ δὲ σκοπὸς ὃ ἐπιτελούμενος ὑπὸ τοῦ εὐαγοῦς σωματείου των εἶναι τόσον ἐξυηρητικὸς διὰ τὰ ἰδανικὰ καὶ τὰς ἀθανάτους παραδόσεις τῆς φυλῆς μας.

Ἡ ἐνέργειά των ἢ πατριωτικὴ, ὅπως ἐκ τοῦ ταμείου τῆς ἀδελφότητος καταβάλλονται οἱ μισθοὶ τῶν ἐν τῇ γενετείρᾳ των Ἴμβρω διδασκάλων, μᾶς ἐπαναφέρει εἰς τὴν μνήμην τὰς τελείας προσπάθειάς τῶν προπατόρων μας, αἵτινες γέμουν ἀπὸ ὑπέροχα παραδείγματα πατριωτισμοῦ καὶ αὐτοθυσίας πρὸς διατήρησιν καὶ διαιώνισιν τῶν εὐγενῶν ἰδεωδῶν μας καὶ ἰδίως τῆς γλώσσης τῶν πατέρων μας, ἄνευ τῆς ὁποίας εἶναι ἀδύνατον νὰ μεγαλοουργηθῆ ὁ ἄνθρωπος.

Ὁ χορὸς των ὅθεν ἐδίδετο ὑπὲρ εὐγενεστάτου σκοποῦ καὶ εἰς τὴν πατριωτικὴν ἐκκλησίαν των ἔσπευσαν ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς μεγάλης μας παροικίας καὶ ἀπὸ τὴν Πραιτώριαν ὅλοι οἱ ὁμόδοξοι μὲ τὰ προεδρεῖα τῶν ὀργανώσεών μας ὅπως διὰ τῆς παρουσίας των λαμπρύνωσι τὴν χοροεσπερίδα των καὶ ἔλθωσιν ἐνεργῶς ἀρωγοὶ εἰς τὸν ὑπὸ τῆς ἀδελφότητος ἐπιδιωκόμενον σκοπόν.

Αἱ ἀκάματοι ἐνέργειαι τῆς διοργανωτικῆς ἐπιτροπῆς ὡς καὶ ἡ προσέλευσις τόσοσ ὠραιοκόσμου ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἡ πάγκαλος Δημαρχιακὴ αἴθουσα συνετέλεσαν ἐν ἁρμονικωτάτῳ συνδυασμῷ ὅπως ὁ χορὸς τῶν Ἴμβριῶν καταλάβῃ μίαν ἀπὸ τὰς πρωτίστας θέσεις εἰς τὰ χρονικὰ τῶν μεγάλων συγκεντρώσεων τῆς παροικίας μας ἀπὸ ἀπόψεως μιᾶς ἐξόχου ἐπιτυχίας. Μία ἀπαράμιλλος λαμπρότης διέκρινε τὴν ὅλην χοροεσπερίδα καὶ μία ζηλευτὴ καὶ ἐξαιρετικὴ τάξις ἐπεκράτησε καθ' ὅλην τὴν διάρκειάν της μέχρι τῆς ὁποίας παρετάθη ἐν μέσῳ μιᾶς ἀδιαπτώτου χαρᾶς καὶ εὐθυμίας.

Ἄνθη συμβολίζοντα τὴν χαρὰν καὶ τὴν πατριωτικὴν ἀγάπην προσεφέροντο εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ δημαρχιακοῦ μεγάρου εἰς τοὺς προσερχομένους καὶ τὴν πρωτοτυπίαν ταύτην ἐχαιρετίσαμεν ὡς προοιωνίζουσαν τὴν ἐπιτυχῆ ἐξέλιξιν τοῦ χοροῦ. Δὲν ὑπάρχει τίποτε ὠραιότερον τοῦ νὰ βλέπῃ τις εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ περιβάλλον ὄλον τὸν κόσμον ἀνοφοροῦντα καὶ ὁ λουλουδένιος οὗτος διάκοσμος ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἔχει ἀνάλογον εὐχάριστον ἐπίδρασιν εἰς τὰς διαθέσεις παντὸς εἰσερχομένου εἰς τὴν χορευτικὴν αἴθουσαν.

Χαριτωμέναί δέσποιναί καὶ δεσποινίδες ἀπετέλουν τὴν βοηθητικὴν ἐπιτροπὴν, συντελέσασαι διὰ τῆς συμμετοχῆς των εἰς τὴν ὄλην διοργανώσιν ὅπως ὁ χορὸς φθάσῃ εἰς τὸ κορύφωμα τῆς ἐπιτυχίας του, καὶ αὗται ἦσαν ἡ Κα Μ. Χριστοδουλίδου, ἡ Κα Ἐλ. Χριστέλλη, ἡ Κα Π. Χριστέλλη, ἡ Κα Λ. Ν. Τζάνου, ἡ Κα Α. Δ. Καβαλλέρου, ἡ Κα Π. Γιάντσου, ἡ Κα Μ. Ζωνομέση καὶ αἱ Δίδες Πανωραία Χ. Χριστέλλη, Κ. Χριστοδουλίδου, Κατίνα Παπαδοπούλου καὶ Σάϊμον.

Ἡ χορευτικὴ αἴθουσα, ἡ ὠραιότερα ὄλων τῶν χορευτικῶν αἰθουσῶν τοῦ *Rand*, παρουσίαζεν αὐτῷ μίαν ἐξαιρετικῶς γοητευτικὴν εἰκόνα μὲ τὸν ὠραιότερον κόσμον τῶν παροικιῶν μας καὶ τὸν σοβαρώτερον ἔτι τῆς διεθνοῦς κοινωνίας τοῦ Τζέρμιστον. Ὡς δὲ μᾶς ἔλεγε σοβαρὸς Νοτιοαφρικανὸς τῆς γείτονος πόλεως ὁ πρῶτος οὗτος ἑλληνικὸς χορὸς ὁ διοργανωθείς ἐν Τζέρμιστον εἶναι ὁ λαμπρότερος καὶ ἐπιτυχέστερος ὁ δοθείς ἀφ' ὅτου ἀνηγέρθη τὸ νέον δημαρχιακὸν μέγαρον, καὶ ὡς ἐκ τούτου θὰ ἀφήσῃ τὰς ὠραιότερας τῶν ἀναμνήσεων εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Τζέρμιστον.

Ἐπὶ ἕξ ὀλοκλήρους ὥρας τὰ ζεύγη διαρκῶς γλυστροῦν ἐπὶ τοῦ στίλβοντος χορευτικοῦ δαπέδου ὑπὸ τοὺς ἤχους τελείας ἑνεαμελοῦς ὀρχήστρας καὶ ἀκούραστος ὁ χορεύων κόσμος ζητεῖ διαρκῶς ἐπανάληψιν τῶν χορῶν. Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς διοργανώσεως κ. Ν. Τζάνος δύναται νὰ εἶναι ὑπερήφανος διὰ τὴν μεγίστην ἐπιτυχίαν ἣτις ἔσπεψε τοὺς κόπους τόσον αὐτοῦ ὡς καὶ ὄλων τῶν μελῶν τῆς διοργανωτικῆς ἐπιτροπῆς. Ὁ πρόεδρος τῆς ἀδελφότητος κ. Π. Χριστοδουλίδης καὶ ἡ Κα Χριστοδουλίδου, οἱ ἀδελφοὶ Νικόλαος, Παναγιώτης καὶ Γεώργιος Χριστέλλη μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των καὶ πάντα τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου καταβάλλουν ὅλας τὰς προσπάθειάς των ὅπως περιποιηθῶν τοὺς παρόντας, πρὸς τοὺς ὑποίους ἐπιδαψιλεύσυν πᾶσαν δυνατὴν περιποίησιν.

Τὸ διοικ. συμβούλιον τῆς Ἰμβριακῆς ἀδελφότητος τὸ διοργανώσαν τὸν χορὸν καὶ συντελέσαν εἰς τὴν τόσην ἐπιτυχίαν του ἀπαρτίζεται

ὡς ἑξῆς: Π. Χριστοδουλίδης πρόεδρος, Α. Ἀναγνώστου ἀντιπρόεδρος, Α. Καλλιπολίτης γραμματεὺς, Ν. Χριστέλλης ταμίας καὶ Ν. Τζάνος, Π. Χριστέλλης, Κ. Κωνσταντινίδης σύμβουλοι.

Θαυμάσιον ὑπῆρξε καὶ τὸ σουπὲ καὶ οὕτω τὸ πᾶν συνεδριάσθη ἁρμονικώτατα ὅπως ἡ πρώτη χοροεσπερὶς τῶν Ἰμβρίων στεφθῆ ὑπὸ μιᾶς λαμπροτάτης ἐπιτυχίας. Δὲν ἔχομεν εἰμὴ θερμοτάτα συγχαρητήρια νὰ ἀπευθύνωμεν εἰς τοὺς διοργανωτὰς της.

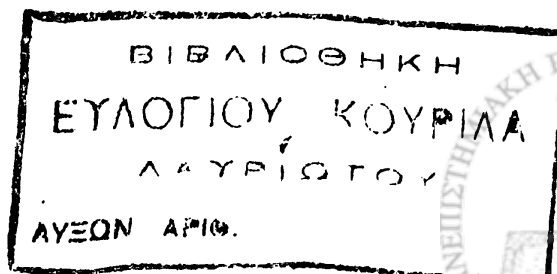
(Ἀπὸ τὴν ἑφημερίδα «Ἀφρικανὶς»)

Ὁ κ. Χαλαμπίδης μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἐν Αὐστραλίᾳ.

Οἱ ἀδελφοὶ Σινοῦ.

ΠΙΝΑΞ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΝ, ΘΑΝΑΤΩΝ, ΓΑΜΩΝ ΚΑΙ ΝΟΣΗΛΕΙΩΝ
ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΙΜΒΡΟΥ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1926 - 1936

Χρονολ.	Παναγίας		Εύλαμπίου		'Αγ. Θεοδώρ.		'Αγριδίων		Σχοινουδίου		Γλυκέως		Κάστρου			'Ιμβροι Νοσηλευ- θέντες εν τῷ νοσοκομείῳ Βαλουκλῆ					
	Γεν.	Θάν.	Γάμ.	Γεν.	Θάν.	Γάμ.	Γεν.	Θάν.	Γάμ.	Γεν.	Θάν.	Γάμ.	Γεν.	Θάν.	Γάμ.						
1926	27	9	3	2	9	27	9	4	36	10	10	59	8	—	5	5	3	2	—	—	
1927	11	27	8	6	10	26	10	9	28	12	13	54	50	17	5	2	2	3	1	3	
1928	28	15	2	5	15	28	15	2	33	17	4	63	19	12	4	2	4	1	2	9	
1929	29	26	5	8	25	28	25	6	26	28	8	48	41	11	10	3	2	2	2	23	
1930	22	14	4	7	14	22	14	4	27	12	5	60	29	16	4	6	2	2	2	16	
1931	19	23	5	8	22	19	22	5	33	30	5	70	36	21	5	6	1	4	2	22	
1932	17	27	3	12	27	17	27	4	22	21	4	54	35	18	3	9	—	1	1	57	
1933	14	23	2	5	23	8	23	2	28	19	5	74	41	16	3	3	1	1	1	64	
1934	18	15	6	3	13	18	13	5	31	23	7	71	41	12	1	10	—	2	1	67	
1935	13	16	3	4	15	13	15	3	22	18	4	46	45	13	3	9	—	4	1	82	
1936	21	11	8	5	11	18	11	8	28	8	6	49	40	12	6	4	1	2	3	44	
	219	206	49	84	79	21	224	184	52	314	198	71	648	385	148	49	59	16	24	14	387

*Αθροισμα γεννήσεων, γάμων, θανάτων και νοσηλειῶν πασῶν τῶν κομπολόγων 'Ιμβρου κατά μίαν δεκαετίαν :

Γεννήσεις	1654
Γάμοι	355
Νοσηλεῖται ἐν τοῖς νοσοκομείοις Βαλουκλῆ	387
Θάνατοι	1135

ΠΙΝΑΞ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΣ
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΙΜΒΡΟΥ ΚΑΤΑ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ	Παναγίας	Εύλαμπίου	*Αγ. Θεοδώρ	*Αγριδίων	Σχοιν/δίου	Κάστρου	Γλυκέως	*Αφροίσιμα
Γεωργοί	95	40	40	175	200	6	36	592
Ποιμένες	75	30	30	30	130	—	13	308
Κτίσται	15	10	4	15	15	—	6	65
Μαραγκοί	7	5	2	3	14	—	5	36
Σπογγαλιείς	1	3	3	1	2	10	2	22
*Άλιεις	—	3	1	—	10	3	—	17
Πλινθοποιοί	—	—	3	1	2	—	—	6
*Υποδηματοποιοί	10	2	4	—	4	—	8	28
Παντοπῶλαι	13	2	7	7	13	10	3	55
Καφεπῶλαι	10	1	4	5	12	4	5	41
Σιδηρουργοί	4	1	2	2	2	—	1	12
Ράπται	9	—	—	1	—	—	—	10
*Άρτοποιοί	3	—	—	—	—	—	—	3
Δημόσ. υπάλληλ.	—	—	—	—	—	—	—	—
Κρεοπῶλαι	4	—	—	—	—	—	—	4
Θερμαστροποιοί	2	—	—	—	—	—	—	2
Χρυσοχόοι	1	—	—	—	—	—	—	1

ΠΙΝΑΞ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΙΜΒΡΟΥ

ΕΙΔΟΣ	Παναγίας	Εύλαμπιού	* Αγ. Θεοδώρ.	* Αγριδίων	Σχοινουδίου	Κάστρου	Γλυκέως	* Αθροίσμα
Πρόβατα	5.000	2.190	4.700	1.150	7.400	75	785	21.300
Αίγες	2.450	464	1.168	1.200	2.150	48	375	7.855
Βόες	199	84	67	230	230	9	53	662
* Αγελάδες	88	37	28	25	150	3	18	349
* Ιππιοι	210	30	143	75	80	2	74	614
* Ημίονοι	48	15	21	214	170	1	13	482
* Ονόνι	135	50	64	55	260	19	90	674
Χοίροι	200	30	20	190	380	5	7	832
* Ελαιόδενδρα	25.000	2.000	14.000	12.000	14.700	957	3.200	71.857
* Ορνίθες	2.500	500	2.000	9.000	4.500	209	550	19.259
Κυψέλαι	150	50	—	1.000	1.270	50	150	2.900
Οίνος	—	5.000	—	—	—	—	—	5.000
Μέλι *	—	—	—	—	—	—	—	500
Τυρός **	72.000	5.000	16.500	35.000	56.000	600	5.500	200.000
Τρίχες	600	50	400	600	1.300	10	150	3.110
Μαλλιά	5.000	2.000	4.700	1.800	7.200	120	1.780	21.600
* Ελαιόλαδον	35.000	10.000	80.000	55.000	60.000	2.500	10.000	252.500
* Αμύγδαλα	3.000	2.000	5.000	4.000	10.000	800	15.000	39.800
Δημητριακά	200.000	129.000	180.000	129.000	500.000	52.800	100.000	1.290.800
Σπόγγι ***	—	—	—	—	—	—	—	3.500
Αυγά	250.000	200.000	200.000	900.000	450.000	30.000	85.000	2.115.000

* * Επαρκεί εις τας ανάγκας των κατοίκων μόνον εξαγωγή στήμαντος.

** 150.000 δι' οικιακας χρήσεις και 50.000 δι' εξαγωγήν.

*** Γενικής παραγωγής.

ΚΙΝΗΣΙΣ ΛΙΜΕΝΟΣ ΚΑΣΤΡΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΟ 1937

	ΙΟΥΝΙΟΣ	ΙΟΥΛΙΟΣ	ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	7/ΒΡΙΟΣ	8/ΒΡΙΟΣ	9/ΒΡΙΟΣ	10/ΒΡΙΟΣ	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	ΦΕΒΡ/ΑΡΙΟΣ	ΜΑΡΤΙΟΣ	ΑΠΡΙΛΙΟΣ	ΜΑΪΟΣ	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	37.768	35.603	47.001	29.000	51.000	17.130	34.615	21.980	23.700	81.422	60.135	35.751	475.105
ΕΞΑΓΩΓΗ	18.753	16.012	15.950	13.000	21.000	25.599	1.475	11.500	13.550	24.485	63.398	42.562	267.284

Ἡ εἰσαγωγή ἔγινε σίτου 52.350 κιλά, ξυλείας 52.225 κυβικά, βουβάλων 5, φορβάδων 23, ἀγελάδων 7, ἀλόγων 12. Ἡ εἰσαγωγή σιτηρῶν αἰσθητὴ διότι ἡ παραγωγή ἐμειώθη. Εἰς τὸ ποσὸν τῶν 475.106 συμπεριλαμβάνονται καὶ τὰ εἶδη μπακαλικῆς.

Ἡ δὲ ἐξαγωγή περιορίσθη εἰς πρόβατα 2.150, ἀρνιά 218, αἴγας 542, χοίρους 41, φοράδες 3, ἄλογα 18, κριοὺς 34 καὶ ἐλαιόλαδον κιλά 43.270.

Ἡ ἐξαγωγή ἐλαιολάδου παρουσιάζεται ἀσήμαντος, καθότι κατὰ τὸ 1936 καὶ ἡ ἔσοδεία ἦτο μηδαμινή. Ἡ ἔσοδεία ἐτησίως ἀνέρχεται ἀπὸ 300.000 ἕως 400.000 κιλά.

Ἡ σπογγαλιεία τελευταίως ἀνακουφίζει πολλὰς οἰκογενείας. Κατὰ τὸ ἔτος 1937 ἡ ἐξαγωγή ἀνῆλθεν εἰς 3.000 κιλά.

Ἀπίστευτον ἀλλ' ἀληθές, ἐν Ἴμβρω ἡ ἀλιεία ἰχθύων εἶναι τελείως παραμελημένη καὶ διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων, καίτοι ὁ Κέφαλος, ὁ Κάρδαμος, ὁ Πύργος καὶ ὁ Μάρμαρος ἔχουσιν ἀφθονίαν θαυμασίων ἰχθύων.

Διὰ τὴν ἐνθάρρουνσιν τῆς γεωργίας, ἡ ἐν Τράνσβααλ Ἀδελφότης προσέφερον πρὸς διανομὴν εἰς πτωχὰς οἰκογενείας διὰ σπορὰν σίτον μανιτόμπα, καθὼς καὶ ἄλλα εἶδη ὡς σόγιας καὶ βάμβακος ἀκάλα. Γεωπόνοι δὲ καταρτισθέντες εἰς τὴν Ἀναγνωστοπούλειον Γεωπονικὴν Σχολὴν καθοδηγοῦσι τοὺς κατοίκους πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας, μελισσοκομίας, τυροκομίας, ἀμπελουργίας, κονικλοτροφίας καὶ οἰνοπαραγωγῆς. Ἐπαινετὴν δραστηριότητα καὶ ἀξιόζηλον προσπάθειαν καταβάλλει ἐκ τούτων ὁ γεωπόνος κ. Παρασκευᾶς Μοῦτσος.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩ ΙΜΒΡΙΩΝ

Α'. ΠΑΝΑΓΙΑΣ

1. *Ἐν Ἀμερικῇ*

Ἀναγνωσταρᾶς Ἐμμ. Δημήτριος (οἶκογ.)
Ἀναγνωσταρᾶς Ἐμμ. Ἄγγελος
Ἀλεξανδρῆς Γεωργ. Νικόλαος
Ἀλεξανδρῆς Γεωργ. Ἰωάννης (οἶκογ.)
Ἀπίστολας Μιχαὴλ Σοφινός
Βογιατζῆς Ἀποστ. Ἰωάννης
Βουτέλης Παρασκευᾶ Παναγιώτης
Γενηγιώργης Ἀθαν. Δημήτριος
Δεμιρτζῆς Ἀθανασ. Βασίλειος
Δημητριάδου Γερασίμ. Καλλιόπη
Θεοφανέλης Εὐστρ. Κωνσταντῖνος
Θεοφανέλης Εὐστρ. Ἀναστάσιος (οἶκογ.)
Καλλιπολίτου Εὐστρατίου Ἀριάδνη
Καδέμης Κωνστ. Δημήτριος (οἶκογ.)
Καλογερῆς Διαμαντῆ Κωνσταντῖνος
Καρνέζος Νικολάου Ἰωάννης
Καρνέζος > Παναγιώτης
Καρβέλη Ζαχαρίου Ζωίτσα
Κρατούνης Κωνστ. Ἀθανάσιος
Κρατούνης Κωνστ. Μιχαὴλ
Καγιᾶς Γεωργίου Νικόλαος
Κόπρου Χρυσοστόμου Αἰκατερίνη
Κόπρου Χρυσοστ. Τασούλα
Καψάρης Χρήστου Μενέλαος
Καψάρης Χρήστου Δανιὴλ
Κουτρᾶς Γεωρ. Θεόδωρος
Λάσκαρη Παναγιώτου Ἀμίρσα
Μουτάφης Χαράλ. Γεώργιος
Ξυλάρης Κωνστ. Χρυσόστομος
Πιπῆς Χρήστου Παντελῆς
Πιπῆς Χρήστ. Ἰωάννης
Πλατῆς Στυλιανοῦ Νικόλαος
Σουπᾶς Νικολ. Παναγιώτης
Σαμακλῆς Θεολόγου Ἀναστάσιος

Σιφινιώτης Δημητρ. Ἀθανάσιος
Σισῆς Γεωργ. Πάτροκλος
Σταματέλος Ἰωάν. Παναγιώτης
Σταματέλος Ἰωάν. Χαράλαμπος
Σταματέλος Ἰωάν. Σωτήριος
Σταματέλος Ἰωάν. Δανιὴλ
Τομάρης Παπαντωνίου Βασίλειος
Τομάρης Παπαντωνίου Κλεάνθης
Τσαλίκης Ἀθανασ. Ἀλέξανδρος
Τσίρπα Ἀθανασ. Ἀναστάσιος
Τσαλίκης Ἀθαν. Φίλιππος (οἶκογ.)
Τσαρσῆς Κωνστ. Χαρίλαος
Φράγκος Κωνστ. Γεώργιος
Φράγκος Κωνστ. Σωκράτης
Χατζηστράτης Περικλ. Ἀπόστολος
Χαρίτου Ἰωάν. Εἰρήνη
Χριστοδουλάρας Κωνστ. Θεόφιλος
Χριστοδουλάρας Κωνστ. Γεώργιος
Χριστοδούλας Παναγ. Γεώργιος (οἶκογ.)
Χάγιας Ἰωάννου Βασίλειος
Χαλβατζῆς Κωνστ. Γεώργιος
Χαλβατζῆς Κωνστ. Δημήτριος
Χαλβατζῆς Ἰωάν. Εὐστράτιος
Χλέπος Νικολ. Γεώργιος
Χλέπου Νικολ. Βαρβάρη
Χρηστέλλης Κωνστ. Γεώργιος (οἶκογ.)
Χρηστέλλης Κωνστ. Εὐστράτιος

2. *Ἐν Ἑλλάδι*

Ἀναστασίου Βασίλειος
Ἀπίστολας Παρασκευᾶ Ἄγγελος
Ἀπίστολας Θεοδώρου Ἀπόστολος
Ἀναγνώστου Δημητρ. Μαρία
Ἀρετίκα Ἑλένη (οἶκογ.)
Ἀγαρδιάκος Ἀγγέλ. Δημοσθένης (οἶκογ.)
Ἀνδριώτης Νικολάου Παντελῆς (οἶκογ.)
Βουρουγιάννης Κυριάκου Γεώργιος

- Βουρουγιάννης Κυριάκου Έμμανουήλ
 Βιρτσώνης Μιλχῆ Κωνσταντῖνος
 Βιρτσώνης Μιλχῆ Ἀθανάσιος
 Βασίλας Γεωρ. Εὐστράτιος
 Βασιλειάδης Γεωργ. Μιχαήλ
 Βασιλειάδης Γεωργ. Ζαφειράκης
 Γιαρμάκος Βασιλ. Δημήτριος
 Δούραρης Θεοφάν. Κωνσταντῖνος
 Δράκος Στυλιανοῦ Ἀπόστολος
 Δεμιρτζῆς Ἀθαν. Ἄγγελος
 Δάκος Παναγ. Μενέλαος
 Δρακούλια Σουλτάνα
 Δινιάκου Παναγ. Εὐσέβεια
 Ἐρένκιογλους Ἀνδρέου Κωνσταντῖνος
 Εἰκοσιδύος Νικολ. Εὐστράτιος
 Εἰκοσιδύος Νικολ. Δημήτριος
 Εἰκοσιδύος Δημητρ. Παναγιώτης
 Ζαρμπουζάνη Ἀθαν. Εἰρήνη
 Ζωνομέσης Κυριάκου Ἰωάννης (οἶκογ.)
 Ἡλιάδης Ἰωάν. Βασίλειος
 Θεοφανέλης Θεοφ. Κωνσταντῖνος
 Θεοφανέλης Θεοφ. Δημήτριος
 Κολίντος Λαμπρινοῦ Γεώργιος
 Καλπάκης Κωνστ. Δημήτριος
 Καλπάκης Κωνστ. Ἀθανάσιος
 Καλόθετου Εὐστρ. Αἰκατερίνη
 Καραβέλας Γεωργ. Νικόλαος (οἶκογ.)
 Καραζουρνᾶς Ἀγγέλου Ἐλευθέριος
 Καρακασάνης Ἰω. Βασίλειος
 Καρακασάνης Ἰω. Παναγιώτης
 Καρακασάνης Ἰω. Δημήτριος
 Καρνέζος Δημητρ. Θεόδωρος
 Κομπολίκος Παναγιώτης (οἶκογ.)
 Κομπολίκος Νικόλαος
 Κομπολίκος Εὐστράτιος
 Κουλουργιώτης Εὐστρ. Διαμαντῆς
 Κουλερῆς Γεωργ. Νικόλαος
 Κουλερῆς Γρηγ. Θεόφιλος
 Κουλερῆς Ἀναστ. Παναγιώτης
 Κούνινα Νικολάου Κυριακούλα
 Κουτρᾶς Μιχαήλ Κωνσταντῖνος
 Λαδᾶς Σοφοκλέους Δημήτριος
 Μανδάλης Δημητρ. Γεώργιος
 Μανδάλης Δημητρ. Νικόλαος
 Μαμάτης Ἀγγέλου Ἰωάννης
 Ματζουλᾶς Βασ. Παναγιώτης
 Μανώλαινας Παναγ. Δημήτριος
 Μουτάφης Παναγ. Γεώργιος
 Μουτάφης Παναγ. Κωνσταντῖνος
 Μαυραντώνης Ἰω. Γεώργιος
 Μαυραντώνης Ἰω. Ἰωάννης
 Μαυρογιάννη Κυριάκου Σμύρνα
 Μαυρογιάννη Κυριάκου Γραμματικῆ
 Μαῦρος Κωνστ. Ἐμμανουήλ
 Μαῦρος Κ. Βασίλειος
 Μαῦρος Κ. Ζαφειράκης
 Μαύρου Κ. Αἰκατερίνη
 Μαῦρος Κ. Γεώργιος
 Μαύρου Κ. Παρασκευᾶς
 Μαύρου Κ. Εὐθυμία
 Ματσούκη Μαρία
 Μαντάλη Μιχαήλ Μελοπομένη (οἶκογ.)
 Μανιώτης Ἡλία Παρασκευᾶς
 Μαδούρη Ἰωάν. Μαρία
 Μαδούρη Ἰωάν. Χαρίκλεια
 Μουμόγκος Γεωρ. Ἄγγελος
 Ευλάρας Παναγ. Ἰωάννης
 Ευλάρας Χρήστου Ἀντώνιος
 Πλακῆς Βασιλ. Ἀλέξανδρος
 Πλακῆς Βασ. Ἀντώνιος
 Πορτοκάλλης Στυλ. Κωνσταντῖνος
 Πανάρετος Κυριάκος
 Πιπῆς Χρήστ. Ἀναστάσιος
 Πιπῆς Χρήστ. Βασίλειος
 Ριμπίδης Παναγ. Κυριάκος
 Ριμπίδης Παναγ. Δημήτριος
 Ρεβίθης Ἐμμ. Ἀντώνιος
 Σπανοῦ Παναγ. Μαρίκα
 Σταματέλου Εὐστρ. Ἐλισσάβητ
 Σταματέλου Εὐστρ. Κυριακούλα
 Σισῆ Γεωργ. Παρθενόπη
 Σαμακλῆς Παναγ. Γεώργιος
 Σαμακλῆς Ἀγγέλου Ἀθανάσιος
 Στυλιανίδης Ἡρακλ. Κωνσταντῖνος
 Στυλιανίδης Ἡρακλ. Θεαγένης
 Στυλιανίδου Ἡρακλ. Καλλιόπη
 Στυλιανίδου Ἡρακλ. Μαρία
 Στυλιανίδου Ἡρακλ. Σοφία
 Στυλιανίδου Ἡρακλ. Βερονίκη
 Σκοῦφος Κωνστ. Παπαγρηγόριος

Τσίρκα Δημοσθένους Μαρία
 Τζάνος Κωνστ. Ίωάννης
 Τηγάνη Χαραλ. Όλγα (οίκογ.)
 Τερζής Θεμιστοκλής (οίκογ.)
 Ταχτικός Στυλιανός (οίκογ.)
 Τσαγαλιός Ίωακείμ
 Τζάνου Σπύρου Γεωργία
 Τζάνος Γεωργ. Δημήτριος
 Τζάζος Γεωργ. Παναγιώτης
 Τζάνου Γεωργ. Ειρήνη
 Τραγουδιστής Ίωάν. Απόστολος
 Φαναριώτης Ν. Άθανάσιος (οίκογ.)
 Χατζηανδρέου Π. Τριανταφυλλιά
 Χλέπου Στυλιανού Παναγιωτή
 Χριστοδουλάς Θεοδ. Λαμπριανός
 Χριστοδουλά Θεοδ. Ρήγαινα
 Χατζηπάνη Χρήστου Εύανθία
 Χατζηπάνη Χρήστ. Χρυσόστομος
 Χατζηπάνη Χρήστ. Εύστράτιος
 Χλέπος Τριανταφ. Παναγιώτης (οίκογ.)
 Χάγια Ίω. Μαρία
 Χάγια Ίω. Αντώνιος
 Χάγια Ίω. Εύάγγελος
 Χάγια Ίω. Απόστολος
 Χάγια Ίω. Φωτεινή
 Χάγια Ίω. Ίωάννης
 Χούμης Γεωργ. Ίωάννης

3. *Έν Αιγύπτω*

Άπίστολας Άποστ. Δημήτριος
 Άπίστολας Άωοστ. Βασίλειος
 Αρχαλόπουλος Γεώργιος (οίκογ.)
 Βουλούδας Βασιλ. Νικόλαος
 Βόντζας Ι. Κωνσταντίνος (οίκογ.)
 Βαλίτα Άγγέλου Έλένη (οίκογ.)
 Γενηγιώργης Παναγ. Κωνσταντίνος
 Γενηγιώργης Άθαν. Λάζαρος (οίκογ.)
 Γενηγιώργης Άθαν. Γεώργιος
 Γενηγιώργη Άθαν. Πανωραία
 Γενηγιώργη Άθαν. Δωροθέα
 Δημητριάδης Γερασ. Νικόλαος
 Δημητριάδης Γερασ. Μιχαήλ
 Δάκος Θεμιστ. Άθανάσιος
 Κάτσος Γρηγορ. Νικόλαος
 Κουτρᾶς Μιχαήλ Άλκιβιάδης

Καραζουρνᾶς Άγγέμου Κωνσταντίνος
 Καρνέζος Βασιλ. Εύστράτιος
 Κούνικα Νικολ. Έλένη
 Κρατούνης Παναγ. Γρηγόριος
 Καγιᾶς Κωνστ. Ίωάννης
 Λάσκαρης Παναγ. Γρηγόριος
 Λάσκαρη Παναγ. Βιργινία
 Λάσκαρη Παναγ. Μαρία
 Λάσκαρης Παναγ. Άθανάσιος
 Λαγόπουλος Μένανδρος
 Μαδούρη Στυλ. Άντιγόνη
 Μαδούρη Στυλ. Πανωραία
 Μαδούρης Στυλ. Γεώργιος
 Μουτάφη Γραμματικοῦ Βασιλική
 Ματσούκης Ίωάν. Νικόλαος
 Μαντάλη Γεωρ. Έλένη (οίκογ.)
 Μαντάλης Άγγέλου Παναγιώτης
 Μαντάλης Παναγ. Νικόλαος
 Μαντάλης Παναγ. Χαράλαμπος
 Μαντάλης Παναγ. Στυλιανός
 Μαμάτης Στυλιανός
 Νικολαΐδης Άγγέλου Χριστόδουλος
 Ξυλάρας Κωνστ. Μεγακλής
 Ξυλάρας Άθαν. Γεράσιμος
 Ξυλάρας Άθαν. Μοδέστος
 Πλακῆ Βασιλ. Λασκαρίνα
 Πλακῆ Βασιλ. Γεωργία
 Πούλαδος Παναγ. Άθανάσιος
 Πουλάδου Παναγ. Τριανταφυλλιά
 Πούλαδος Παναγ. Στυλιανός
 Πούλαδος Παναγ. Απόστολος
 Πόπας Γεωργ. Μιχαήλ
 Ριμπίδης Παναγ. Γρηγόριος
 Ρεβίθης Έμμανουήλ Άχιλλεύς
 Σακούλια Εύστρ. Στυλιανή
 Συναρέλλης Κων. Νικόλαος
 Στεργίου Άποστ. Έλένη
 Στεργίου Άποστ. Στυλιανή
 Στεργίου Άποστ. Κυριακίτσα
 Σταματέλλος Εύστρ. Άγγελος
 Στρατήγα Βασιλείου Δημοσθένης
 Τσουβαλά Ίωάννου Μαρία
 Τσουβαλάς Ίωάν. Άναστάσιος
 Τζάνος Χρυσοστόμου Γεώργιος
 Τζάνος Γαβριήλ Μιχαήλ

Τερζῆς Δημητρ. Νικόλαος
 Τερζῆς Δημητρ. Βασίλειος
 Τροχάλης Δημοσθ. Ἰωάννης
 Τζούχτη Κωνστ. Ἑλένη
 Χαλβατζῆς Ἀποστ. Γρηγόριος
 Χαλβατζῆς Ἀποστ. Ἰωάννης
 Χαρίτος Ἰωάν. Χαρίλαος
 Χαρίτος Ἰω. Κωνσταντῖνος
 Χατζηανδρέα Παναγ. Σμαρῶ
 Χατζηανδρέας Ἀνδρέας (οἶκογ.)
 Ψευτέλης Σταύρου Γεώργιος
 Ψωμᾶ Κωνστ. Μαρία

4. Ἐν Τράνσβαλ

Ἀναγνώστου Δημητρ. Χαρίλαος
 Καβαλέρος Κοσμᾶ Δημήτριος
 Καβαλέρου Κοσμᾶ Πανωραία
 Κατσικαρλῆς Νικόλαος
 Κατσικαρλῆς Χρυσόστομος
 Κουλουργιώτη Εὐστρ. Βενετία
 Κοτζάπεγλης Ἀγγέλου Ἀλκιβιάδης
 Κοτζάπεγλης Ἀγγ. Κυριάκος
 Κοτζάπεγλης Ἀγγ. Γεώργιος
 Κοντὸς Παναγ. Κυριάκος
 Κουτρᾶς Ἀποστ. Γεώργιος
 Κουτρᾶς Ἀποστ. Κωνσταντῖνος
 Καβαλέρος Γεωργ. Κωνσταντῖνος
 Καβαλέρος Γεωργ. Ξενοφῶν
 Καβαλέρος Γεωργ. Ἀριστείδης
 Μασιάκος Δημοσθ. Δημήτριος
 Μουμόγκος Ἀγγ. Γεώργιος
 Μαυρουδάρης Νικ. Κωνσταντῖνος
 Μαυροκδάρης Νικ. Ὀδυσσεὺς
 Σωτηρίου Μιχαήλ Σωτήριος
 Τηγάνης Χαραλ. Δημήτριος
 Τηγάνης Χαρ. Νικόλαος
 Τηγάνης Χαραλ. Εὐάγγελος
 Τζάνος Ἀριστείδου Νικόλαος
 Τζάνος Γεωργ. Μενέλαος
 Τζάνος. Γεωργ. Παναγιώτης
 Τσουβαλᾶς Ἐμμ. Γρηγόριος
 Τσουβαλᾶς Ἐμμ. Ἀλέξανδρος
 Τραγουδιστῆς Ἰω. Γρηγόριος
 Χρηστέλλης Δημητρ. Παναγιώτης (οἶκογ.)
 Χρηστέλλης Δημητρ. Νικόλαος (οἶκογ.)

Χρηστέλλης Δημητρ. Γεώργιος (οἶκογ.)
 Χρησιτίδης Πλάτων
 Χρησιτίδης Ἰωάννης
 Χρηστέλλη Χριστοδ. Ἑλένη (οἶκογ.)
 Χριστοδουλίδης Παλαιολόγος
 Φωτεινιδέλλης Φυλάχτου Γεράσιμος
 Φωτεινιδέλλης Φυλάχτου Βασίλειος
 Φωτεινιδέλλης Φυλάχτου Γεώργιος

5. Ἐν Γαλλίᾳ

Καδέμης Κωνστ. Παναγιώτης
 Καδέμη Κωνστ. Εὐθυμία
 Καδέμης Κωνστ. Παντελῆς
 Κομπολίκος Νικ. Ἴπποκράτης
 Συναρέλλης Ἀθαν. Ἰωάννης
 Χλέπος Νικ. Παναγιώτης
 Χλέπος Νικ. Ἀλέξανδρος

6. Ἐν Βελγίῳ

Λάσκαρης Νικολάου Γεώργιος

7. Ἐν Κογκῶ

Ἀναγνωσταρᾶς Ἀρισ. Μαργαρίτης
 Βασιλειάδης Γεωρ. Δημήτριος
 Βογιατζῆς Ἀποστ. Παρασκευᾶς
 Βογιατζῆς Ἀποστ. Ἰωάννης
 Γκρασῆς Παναγ. Γεώργιος
 Γκρασῆς Παν. Εὐστράτιος
 Δημητριάδης Εὐστράτιος
 Ζωνομέσης Παναγ. Νικόλαος
 Καρανικόλας Σπύρου Χρῆστος
 Μαντάλης Παν. Κωνσταντῖνος
 Πορτοκάλλης Κων. Γεώργιος
 Συναρέλλης Κων. Ἀθανάσιος
 Τσίρκας Δημοσθ. Τρύφων
 Φαναριώτης Νικ. Ἰωάννης
 Φιάκας Βασιλ. Στυλιανὸς

8. Ἐν Αὐστραλίᾳ

Καραβέλας Γεωργ. Λεωνίδας

Β'. ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ

1. Ἐν Ἑλλάδι

Ἀρχοντώνης Κώστας
 Δαμδᾶς Κώστας

Δαμδᾶς Διαμαντῆς
 Δαμδᾶς Εὐστράτιος
 Δεδερλῆς Εὐριπίδης
 Ζέλος Γεώργιος
 Ἰωαννίδης Ἰωάννης
 Κανταρᾶς Νικόλαος
 Καραγιάννης Γεώργιος
 Καραδημήτρης Γεώργιος
 Καραπαναγιώτης Ἀριστείδης
 Καραπαναγιώτης Ποσειδῶν
 Κατάκαλος Ἰωάννης
 Κατάκαλος Πέτρος
 Κοτζινῆς Παναγιώτης
 Κοτζινῆς Ἡλίας
 Κρητικός Γεώργιος
 Κρητικός Δημήτριος
 Κρητικός Εὐστράτιος
 Λισσαβώνης Λεάνδρος
 Μακρῆς Ἰωάννης
 Μαραγκὸς Κώστας
 Μελετζῆς Εὐστράτιος
 Μελετζῆς Κυριάκος
 Μελετζῆς Σπύρος
 Ὀκουμούσης Μιχαῆλ
 Ὀκταποδᾶς Δημήτριος
 Ὀκταποδᾶς Εὐστράτιος
 Παπακωνσταντίνου Δημήτριος
 Ποσειδῶν Νεοκλῆς
 Σαατζῆς Γεώργιος
 Σαατῆς Κώστας
 Σκαρλάτος Ἰωάννης
 Τηγάνης Δημήτριος
 Τσελεπῆς Δημήτριος
 Τσελεπῆς Μιχαῆλ
 Φλιὸς Ἡλιόδωρος
 Φωκαδέλλης Εὐστράτιος
 Φωκᾶς Παναγιώτης
 Φωκᾶς Νικόλαος
 Χαβοῦτσος Βασίλειος
 Χατζῆ Βασίλης Ἄγγελος
 Χατζούδης Παναγιώτης
 Χατζηβασίλης Χρῖστος
 Χριστοδουλίδης Χριστόδουλος

2. Ἐν Παλαιστίνῃ

Γαζάρης Διαμάντης

3. Ἐν Ρουμανίᾳ

Ἀρχοντώνης Ἰωάννης
 Γαζιάρης Στυλιανὸς
 Κρητικὸς Ἀντώνιος
 Κρητικὸς Εὐστράτιος
 Κρητικὸς Κώστας
 Ὀχομούσης Κώστας
 Τσιβγᾶς Παρασκευᾶς
 Ψωμᾶς Στυλιανὸς

4. Ἐν Ἀφρικῇ

Βουλγαρέλλης Εὐστράτιος
 Καραμανώλης Νικόλαος
 Κουτζέρης Ἀντώνιος
 Ρεσβίτσος Ἐμμανουήλ
 Ρεσβίτσος Ἰωάννης
 Σουβαρῆς Κώστας
 Χατζηκυριακὸς Εὐριβιάδης

5. Ἐν Αἰγύπτῳ

Κανάρης Ἀναστάσιος
 Μαρίνος Ἰωάννης
 Ποσειδῶν Δημήτριος

6. Ἐν Γαλλίᾳ

Ἀρχοντώνης Γεώργιος
 Γραμματικᾶς Σωτήριος
 Δαγλέρης Ἰωάννης
 Δαγλέρης Νικόλαος
 Κατάκαλος Θεόδωρος
 Παπαλάμπου Βασίλειος
 Παπαλάμπου Γεώργιος

7. Ἐν Γαλλικῷ Μαρόκῳ

Καραπαναγιώτης Γεώργιος
 Λαδᾶς Μιχαῆλ

8. Ἐν Ἀμερικῇ

Δεδερλῆς Ἀντώνιος
 Δεδερλῆς Ἀναστάσιος
 Καγιᾶς Κώστας
 Καλαμάρης Στυλιανὸς
 Κανταρᾶς Δημήτριος
 Καραδημήτριος Κώστας

Κατάκαλος Ἀντώνιος
 Κατάκαλος Θεόδωρος
 Κοτούφος Εὐστράτιος
 Μπίλιος Σοφοκλῆς
 Μπώτας Σταῦρος
 Παπαθανασιάδης Ἀπόστολος
 Σαββαρώνης Στυλιανὸς
 Τραφιαδέλλης Κώστας
 Φυλλούρης Εὐστράτιος
 Χαλάτσης Γεώργιος
 Ψωμᾶς Σωτήριος

Γ'. ΚΑΣΤΡΟΥ

1. Ἐν Ἑλλάδι

Ἀγαπίου Γεωργ. Στυλιανὸς
 Ἀγαπίου Γεωργ. Ἰωάννης
 Βασιλείου Ἰωακείμ Βασιλείος
 Βασιλείου Ἰωακείμ Δημήτριος
 Βασιλείου Ἰωακείμ Στυλιανὸς
 Βασιλείου Ἰωακείμ Παναγιώτης
 Γιατροῦ Ἀθαν. Ἀθανάσιος
 Γιατροῦ Ἀθαν. Παρασκευᾶς
 Γιαγιτζῆς Ἀπόστολος (οἶκογ.)
 Γαλάνης Παπαφώτιος (οἶκογ.)
 Δεληγιωργάκης Γεώργιος Ρήγας
 Δεληγιωργάκης Γεωργ. Παναγιώτης
 Θεοδωράρας Σαράντου Ἀλέξανδρος
 Καπνιστοῦ Ξενοφ. Κωνσταντῖνος
 Καπνιστῆς Ξενοφ. Χρῖστος
 Καπνιστῆς Ξενοφ. Δημήτριος
 Καπνιστῆς Ξενοφ. Γεώργιος
 Καπνιστῆ Ξενοφ. Ἀρετῆ
 Λιαδέλλης Ἰωάν. Εὐστράτιος
 Λιαδέλλης Ἰω. Γεώργιος
 Λιαδέλλης Ἰω. Παναγιώτης
 Μαντσακούδης Γεώργιος
 Παπᾶ Ἰωαννίκιος
 Παπαχαλαλάμπους Ἰωάννης
 Παπαχαλαλάμπους Κωνσταντῖνος
 Παπαχαλαλάμπους Ἐλένη
 Παπαχαλαλάμπους Καλλιόπη
 Παρασκευᾶ Εὐγενία
 Ρήγας Τρύφ. Ἀπόστολος
 Ρήγας Τρύφ. Κωνσταντῖνος (οἶκογ.)
 Χρυσαφίδης Παναγιώτης

2. Ἐν Αἰγύπτῳ

Θεοδωράρας Νικ. Γεώργιος
 Θεοδωράρας Νικ. Κωνσταντῖνος
 Κυριακάρης Δημ. Παναγιώτης
 Κυριακίδης Δ. Κωνσταντῖνος
 Μπάνου Παρασκ. Γεώργιος
 Μπάνου Παρασκ. Καλλιόπη
 Μπουχρῆς Ἰωάννης
 Χριστοδούλου Δημητρ. Γεώργιος
 Χριστοδούλου Δημητρ. Μανώλης
 Χριστοδούλου Δημητρ. Θεόδωρος

3. Ἐν Ἀμερικῇ

Θεοδωράρας Νικολ. Ἰωάννης
 Θεοδωράρας Νικ. Θεόδωρος
 Θεοδωράρας Νικ. Παρασκευᾶς
 Θεοδωράρας Σαράντου Θεόδωρος
 Καρανικολαΐδης Κυριάκος
 Ματσίνης Δημ. Ξενοφῶν
 Παπακωνσταντῖνου Γεώργιος
 Παπακωνσταντῖνου Ξενοφῶν

4. Ἐν Ἀφρικῇ

Κυριακάρης Δ. Θεόδωρος
 Κυριακάρης Δ. Δανιήλ
 Μητράρας Χαρ. Ἀπόστολος
 Μητράρας Χαρ. Κυριάκος
 Μητράρας Κωνστ. Ἀθανάσιος
 Μητράρας Κωνστ. Θεόδωρος

5. Ἐν Ἀγγλίᾳ

Φλίκος Σωτηρ. Παναγιώτης

6. Ἐν Ρουμανίᾳ

Μητράρας Κωνστ. Ἀναστάσιος

Δ'. ΕΥΛΑΜΠΙΟΥ

1. Ἐν Ἑλλάδι

Αὐγενάκης Δημητρίου Ἀνδρέας
 Αὐγενάκης Νικολ. Εὐγένιος
 Βαμβακερὸς Στυλ. Κωνσταντῖνος
 Βιρτσώνης Γεώρ. Νικόλαος
 Βαρσαμῆς Γεώργιος

Βράνας Σωτηρ. Κωνσταντίνος
 Γεωργιάδης Βασιλείου Σάββας
 Γιουρούκης Εύστρ. Ἰωάννης
 Διαμαντῆς Εὐστράτιος
 Δημητριάδου Κωνστ. Κυριακούλα
 Θωμᾶς Θωμᾶ Ἀλέξανδρος
 Καμπουρόπουλος Ἰωάννης
 Κανάρης Θεοδώρου Ἀναστάσιος
 Κεραμίδας Ἀθανάσιος
 Κυριακιδέλλης Γεωρ. Νικόλαος
 Κατσαλῆ Κων. Ἐλένη
 Κωνσταντινίδης Ἀθαν. Ἐμμανουήλ
 Κουντάρα Νικ. Εὐτέρπη
 Καβούκη Κυριάκου Σουλτάνα
 Λευτέρης Ἰωάν. Παναγιώτης
 Μαλιαρίδης Νικ. Φωτεινός
 Μαντᾶς Κωνστ. Ἀθανάσιος
 Μανωλάκης Νικολ. Χρυσόστομος
 Μανωλάκης Παναγ. Δημήτριος
 Μανωλάκης Παν. Παναγιώτης
 Μανωλάκη Παν. Ἄννα
 Μανωλάκη Παν. Βαρβάρα
 Μασούκας Ἀθαν. Παναγιώτης
 Μίγαρης Κυριάκου Μιχαήλ
 Μίγαρης Εὐστρ. Γεώργιος
 Μπούμπουρας Γεωργ. Ἰωάννης
 Νταμπάνης Νικ. Ἀνδρέας
 Νταμπάνης Νικ. Βασίλειος
 Σαριπαπᾶς Νικ. Ἰωάννης
 Στερνάλης Ἀναστ. Δημήτριος
 Τσιτσέλης Δημητρ. Γεώργιος
 Χατζημανώλης Μανώλης (τέκνα)
 Χαδούλα Νικολ. Κυράτσα
 Χατζηκωνσταντῆς Κωνστ. Ἀθανάσιος
 Ψιμῆ Γραμματικοῦ Μαρία

2. Ἐν Αἰγύπτῳ

Βολίκης Κωνστ. Γεώργιος
 Ζεβζέκης Ζαφειρ. Ἡλίας
 Θωμᾶς Δημητρ. Θωμᾶς
 Θωμᾶ Θωμᾶ Εὐφροσύνη
 Θωμᾶς Θωμᾶ Παναγιώτης
 Κωνσταντινίδης Ἀθαν. Ἡρακλῆς
 Κωνσταντινίδη Ἀθαν. Μαριάνθη
 Λιάνης Παναγ. Ἐλπιδοφόρος

Ματζουλᾶς Ἀθαν. Ἀριστόδημος
 Μουτζάκα Δημητρ. Μαρία
 Τριγώνης Χρήστ. Δημήτριος
 Τσουβαλᾶς Παρασκ. Μιχαήλ
 Χατζηχρυσόστομος Χρυσ. Σοφοκλῆς
 Χατζηχρυσόστομος Χρυσ. Ὁρέστης
 Χατζηχρυσόστομος Χρυσ. Δημήτριος
 Χατζηχρυσόστομου Ἀθ. Παναγιώτα
 Ψιμῆ Σάββα Ἐλένη
 Ψωμᾶ Χρήστου Λαμπρινῆ

3. Ἐν Τράνσβαλ

Γιάντσος Παναγ. Ἰωάννης
 Καριζουρνᾶς Γεώργ. (τέκνα)
 Παπακωνσταντίνου Μερόπη
 Κριστοδουλίδης Γεωρ. Χριστόδουλος

4. Ἐν Ἀμερικῇ

Ἀποστόλου Ἰωάννης
 Ἀποστόλου Κωνσταντίνος
 Βιρτσώνης Γεωρ. Ἡρακλῆς (οἶκογ.)
 Κατσαλῆς Δημητρ. Παναγιώτης
 Κατσαλῆς Δημ. Ἀλέξανδρος
 Καντάρης Νικολ. Ἀθηνόδωρος
 Κοντάρης Νικολ. Μόδεστος
 Λευτέρης Ἀθαν. Εὐστράτιος
 Λευτέρης Ἰωάν. Ἄγγελος
 Ματζουλᾶς Ἰωάν. Θεόδωρος
 Μητράρας Γεωργ. Παναγιώτης
 Μανωλάκης Παναγ. Στυλιανός
 Νταμπανιτζῆς Παναγ. Γρηγόριος
 Ποχτός Εὐστ. Παναγιώτης
 Τριγώνης Ἀναστ. Μιχαήλ
 Τσουβαλᾶς Δημητρ. Δημοσθένης

5. Ἐν Κογκῶ

Ματζουλᾶς Ἀθανασ. Γρηγόριος
 Σιναρέλλης Βασιλ. Παῦλος
 Σιναρέλλης Βασιλ. Παναγῆς

6. Ἐν Ταγκανίκα

Ἄγγελέτος Γεωρ. Λαμπρινός
 Ἄγγελέτος Γεωρ. Ἀθανάσιος

7. Ἐν Αὐστραλίᾳ

Μάγειρας Ἀποστ. Μιχαήλ

8. *Ἐν Ἰταλίᾳ*

Ψωμᾶς Χρήστου Ἰωάννης

9. *Ἐν Ἀργεντινῇ*

Νταμπαντσῆς Ἄντων. Γεώργιος

10. *Ἐν Ἀβησσυνίᾳ*

Κανάρης Θεοδώρου Κωνσταντῖνος

Ε'. ΣΧΟΙΝΟΥΔΙΟΥ

1. *Ἐν Ἑλλάδι*

Ἄγγελιδης Ἰούλιος
 Ἄγγελιδης Δημήτριος
 Ἄγγελίδου Μαρία
 Ἄγγελίδου Σοφία
 Βασιλικάκη Ζαχαρῶ
 Γενισαρχῆς Μιχαήλ
 Γουγούδης Παναγῆς
 Λάλλης Α. Εὐστράτιος
 Ζορφόψη Σεβαστή
 Ἡλιάδης Μιχαήλ
 Καημένου Γ. Μαρία
 Καημένου Γ. Ἀσικίλη
 Καημένου Γ. Μαρίνα
 Καλαμπαλίκης Κ. Γεώργιος
 Κανλῆ Καναβούτσαίνα
 Καννάβης Κωνσταντῖνος
 Καννάβης Ἰωάννης
 Καννάβης Ἀθανάσιος
 Καννάβη Εὐτέρπη
 Καννάβη Ἰφιγένεια
 Καλινδερίδης Κυριάκος
 Καρβέλλης Παναγιώτης
 Καρβέλλης Ἀθανάσιος
 Καρκαλέμης Ἐμμανουήλ
 Καρκαλέμης Δημήτριος
 Κομνηνῆς Μ. Νικόλαος
 Κομνηνοῦ Κωνσταντινιά
 Κομνηνοῦ Παναγιώτα
 Κουλουτπάνης Β. Κωνσταντῖνος
 Κουλουτπάνης Π. Ἰωάννης
 Κουλουτπάνης Π. Στυλιανός
 Κουλουτπάνη Π. Ἄννα
 Λαφιατῆς Στυλιανός

Λιάπη Πηνελόπη
 Μάγειρα Π. Κλεοπάτρα
 Μάγειρας Π. Δημήτριος
 Μπαναγούδης Ἀνανάσιος
 Μπατριώνης Ἰωάννης
 Μπουνιόζου Φωτεινή
 Μουσῆς Ἰωάννης
 Νικολάου Δημήτριος
 Νταλαμᾶς Δ. Κωνσταντῖνος
 Νταλαμᾶς Δ. Ἰωάννης
 Νταλαμᾶς Δ. Γεώργιος
 Νταλαμᾶ Δ. Βασιλίνα
 Ντιγνῆς Γεώργιος
 Ντιγνῆ Ἀγλαΐα
 Ντιγνῆ Δεσποινούλα
 Ντιγνῆ Βασιλική
 Ντουρουντῆ Βενετία
 Παπαδόπουλος Παναγιώτης
 Παπαθεοδώρου Χαρίκλεια
 Παπουδᾶς Γ. Ἀλκιβιάδης
 Παταζῆς Γρηγόριος
 Πινίρος Ι. Ἀριστείδης
 Πινίρου Ι. Κατίνα
 Πινίρου Ι. Εὐριδίκη
 Ρασπίτσιος Π. Ἰωάννης
 Ρασπίτσιου Π. Μαρίκα
 Σουρβατζῆς Παναγῆς
 Σταυρόπουλος Στυλιανός
 Στέκας Ἀνδροκλῆς
 Στρογγυλός Ἀλέξανδρος
 Ταμπάκης Ἰωάννης
 Τριανταφύλλου Β. Ἄννα
 Τσάκωνας Α. Κωνσταντῖνος
 Τσάκωνας Δ. Γεώργιος
 Τσάκωνα Δ. Θεοδώρα
 Τζάρος Κωνσταντῖνος
 Τσιβιτῆς Εὐάγγελος
 Τσιβιτῆς Σπύρος
 Τσίντας Θεόδωρος
 Τσίντας Χαράλαμπος
 Τσίντας Βασίλειος
 Τσίντας Στυλιανός
 Τσίντα Ἑλένη
 Φίλιος Σταμάτης
 Χαρανᾶς Κωνσταντῖνος
 Χατζηανδρέου Βασιλική

Ψιλιάγκος Εύστράτιος
Ψιλιάγκος Ἰωάννης

2. Ἐν Αἰγύπτῳ

Ἀθανασιάδης Ἀθανάσιος
Ἀθανασιάδου Λαζ. Ἑλένη
Ἀθανασιάδου Λαζ. Βενετία
Ἀθανασιάδου Λαζ. Μαρία
Ἀθανασιάδης Μανώλης
Ἀθανασιάδης Νικόλας
Ἀθανασιάδης Γεώργιος
Ἀναγνωστέλης Κωνσταντῖνος
Ἀναγνωστέλης Παναγιώτης
Ἀνέστη Καλλιόπη
Βισβίκης Παναγιώτης
Βισβίκης Κώστας
Βισβίκη Δημητρούλα
Βισβίκη Ἀρετὴ
Βισβίκη Ἀμαλία
Βισβίκη Μερόπη
Βλάση Μαρία
Βλάση Γραμματικὴ
Βλάχου Ἀθανασία
Βλάχου Μαρία
Γεωργάκαρου Εἰρήνη
Γενήσαρλη Κυριακούλα
Γιάνναρου Κυριακούλα
Γεωργούλης Εύστράτιος
Γρηγοριάδης Φώτιος
Δημητριάδης Θ. Εύστράτιος
Δημητριάδης Θ. Μαρία
Δημητρίου Παναγιώτης
Δημητρίου Μαίρη
Δημητρίου Κυριακούλα
Εύστρατιάδης Παναγῆς
Ζαβοῦ Κυριακούλα
Ζαβάκη Παρασκευοῦ
Ζαμβέλη Σμαράγδα
Ζαμβέλη Μαρία
Ζαφειρίου Ἀντώνιος
Ζαχαριάδου Γ. Κωνσταντῖνος
Ζιμχιῶν Κ. Μαρία
Ἡλιάδης Ἡλίας
Ἡλιάδου Χρυσούλα
Θεοδωρίδης Ἀθανάσιος

Θεοδωρίδης Μιχαὴλ
Θεοδωρίδης Στυλιανὸς
Καημένος Παναγιώτης
Καλαμπουρνῆ Δημητρούλα
Καλλιπολίτου Μαρία
Καλλιπολίτου Κυριακούλα
Καλλιπολίτου Ἀθηνᾶ
Κανλῆ Β. Μαρία
Καπώνη Τριανταφυλλιά
Καπώνη Βασιλική
Καπώνη Φωτεινὴ
Καπώνη Ρήγαινα
Καρβέλλης Γεώργιος
Καρκαλέμης Κώστας
Καρκαλέμη Παναγιώτα
Καρκαλέμη Μαρίκα, Χρυσάνθη
Κατσάγγουρος Σ. Κωνσταντῖνος
Κατσάγγουρος Σ. Σπύρος
Κατσάγγουρου Σ. Ἀθηνᾶ
Κατσάγγουρου Ἀρετὴ
Κελαρούδη Εὐδοξία
Κελαρούδης Ἐμμανουήλ
Κιλὸς Ἀθανάσιος
Κοκκινάμη Στυλιανὴ
Κομβολίκου Ἑλένη
Κομβολίκου Κωνσταντινᾶ
Κομβολίκου Μαριάνθη
Κουλουτπάνη Λασκαρίνα
Κουλουτπάνης Παναγιώτης
Κουλουτπάνη Βενετία
Κουλουτπάνης Θεοχάρης
Κουλουτπάνης Βασίλειος
Κουλουτπάνη Κωνσταντινᾶ
Κουλουτπάνης Γεώργιος
Κουλουτπάνη Λεμονιά
Κωσταντᾶ Καλλιόπη
Κώστας Γεώργιος
Λαζαράκης Ἀθανάσιος
Λαφιατῆ Εὐθυμία
Λεονάρδου Γιάγκος
Λιάπης Ἀντώνιος
Λυτοῦ Μαρία
Μάγειρα Π. Γεωργία
Μαδούρη Εἰρήνη
Μαδούρη Εὐγενία
Ματσούκης Ἰωάννης

Ματσούκης 'Απόστολος
 Ματσούκης Εύστράτιος
 Μουτάφης Εύρυσθένης
 Μουτάφης Γεώργιος
 Μουτάφης Πανογιώτης
 Μουτάφη Παρασκευή
 Μουτάφης Στυλιανός
 Μπαναγούδης Χρήστος
 Μπαναγούδη Μαρία
 Μπαναγούδη Γεωργία
 Μπαναγούδη Δ. Βασιλική
 Μπακῆ Γ. Σοφία
 Μπακῆ Τριανταφυλλιά
 Μπακιριτζῆ 'Ελένη
 Μπακιριτζῆς Φώτιος
 Μπογιατζῆ 'Αμίρσα
 Μπογιατζῆς Μιχαῆλ
 Μπουνιόζου Παναγιώτα
 Μπουνιόζου Δημήτριος
 Μπουνιόζου Φωτεινή
 Μυρμηκόλαδου Δεσποινούλα
 Ντανταλῆ 'Ολγα
 Νησιώτου Βασιλική
 Νιαμούρη Ν. Βυσιλίνα
 Νιάκου Δεσποινούλα
 Νικολάου Χ. Μαρία
 Νικολάου Χ. Σοφία
 Νικολάου Χ. Κωνσταντινιά
 Ντανταλῆ Δεσποινούλα
 Ντανταλῆ 'Ολγα
 Ντιντίνας Δημήτριος
 Ξινός 'Ιωάννης
 Ξινοῦ Παναγιώτα
 Ξινοῦ Καγιάδαινα
 Πανάνη Καλλιόπη
 Παπαδόπουλος Θεοδόσιος
 Παπαδόπουλος Γεώργιος
 Παπαδόπουλος Σπύρος
 Παπαδοπούλου Χαρίκλεια
 Παπαδοπούλου 'Ολγα
 Παπαδοπούλου 'Αντιγόνη
 Παπαδοπούλου Εύφημία
 Παπακωνσταντίνου Σ. Μαρία
 Παπαοικονόμου Δημήτριος
 Παπαφωτίου Νικόλαος
 Παπακωνσταντίνου Δημήτριος

Πάλιος Κωνσταντίνος
 Παπαμιχαηλίδου 'Ιουλία
 Παπουδά 'Αννα
 Παπουδά Στυλιανή
 Παρώνη Κωνσταντίνα
 Παρώνη 'Αννα
 Πετρίδη Γεωργία
 Πετρίδη 'Αρετή
 Πολοζώτης Γ. Νεοκλῆς
 Πολυζώτης Γ. 'Αθανάσιος
 Πολυζώτη Γ. Εὐσέβεια
 Πολυζώτη Γ. Φωτεινή
 Πασᾶ Ν. Μηλίτσα
 Πινίρου Χ. Μαρία
 Πινίρου Χ. Καλομοίρα
 Πινίρος Χ. Γραμματικός
 Πούπουλας Δ. Φώτιος
 Πούπουλας Δ. 'Απόστολος
 Ρασπίτσιος Στρατής
 Ρασπίτσιου Λασκαρίνα
 Ρασπίτσιου Δέσποινα
 Ρασπίτσιου Βασιλική
 Ρασπίτσιου 'Αννα
 Ρασπίτσιου Μαρία
 Ροδιάς Γ. Κωνσταντίνος
 Σάββα Μ. Κομνηνή
 Σαρῆ Μαλαματένια
 Σουρλῆ Βασίλινα
 Σουρβατζῆ Φωνεινή
 Σουρβατζῆ Πευκούλα
 Σοφιανάρης Παναγιώτης
 Σοφιανάρη 'Ελένη
 Σταματίδου Μαρία
 Σταματίδης Γ. Δημήτριος
 Στάμου Κωνσταντίνος
 Στάμου Καλλιόπη
 Στάμου Βασιλική
 Σταυροπούλου Μαργαρίτα
 Στέκα Βασιλική
 Στρατήγαρος Δημήτριος
 Ταμπάκη Κωνσταντινιά
 Τενεδιός Νικόλαος
 Τερζῆς Κομβολίκος
 Τερζῆ Βενετία
 Τερζῆ 'Αννα
 Τερζῆς Νικόλαος

Τερζή Ἀναστασία
 Τζαγκᾶιος Κωνσταντῖνος
 Τζάρου Ἑλένη
 Τζάρου Α. Φενδρονίκη
 Τρουπαηδόνη Παρασκευή
 Τσάκωνας Χρυσόστομος
 Τσάκωνα Παναγιώτα
 Τσάκωνα Νούλα
 Τσάκωνα Μαριάνθη
 Τσάκωνας Ἡλίας
 Τσιβιτῆς Παναγιώτης
 Φίλιου Παρασκευοῦ
 Φίλιου Ἀφροδίτη
 Φλιάκου Παρασκευοῦ
 Φλιάκου Μερσίνη
 Χαρανᾶ Ἑλένη
 Χατζάκη Παρασκευή
 Χατζηζαφειρίου Εἰρήνη
 Χατζηζαφειρίου Τριανταφυλλιά
 Χατζηπαρασκευᾶς Γεώργιος
 Χατζηπαρασκευᾶ Ἀναστασία
 Χιονᾶς Α. Παναγιώτης
 Χριστοδούλου Μαρίκα
 Χριστοδούλου Ἑλένη
 Χρυσάκης Δημήτριος
 Ψάλτης Κωνσταντῖνος

3. Ἐν Ἀμερικῇ

Ἀναγνωστέλλης Χρυσόστομος
 Ἀναγνωστέλλης Τηλέμαχος
 Βιγλῆς Τρύφων
 Βουλγαρίδης Εὐστράτιος
 Δάλλης Α. Στυλιανός
 Δάλλης Α. Ἰωάννης
 Δημητράκης Βασίλειος
 Δημητράκης Γεώργιος
 Ζαβοῦ Στυλιανός
 Ζομπᾶς Νικόλαος
 Κανλῆς Ἀθανάσιος
 Καραβασίλης Γεώργιος
 Καραηλίας Ἀθανάσιος
 Καράμπελας Δημήτριος
 Καρβέλλης Ἀθήναιος
 Καρβέλλης Στέλιος
 Καρβέλλης Κωησταντῖνος

Καρβέλλη Ἐριφύλη
 Καρχάνης Γεώργιος
 Καρλαγάνης Εὐστράτιος
 Καρμύρης Νικόλαος
 Καρμύρη Ἑλένη
 Καρμύρη Μαρία
 Κατρατζῆς Παναγῆς
 Κατσιάρης Γραμματικὸς
 Κατσιάρης Κομνηνός
 Κομβολίκος Ἐμμανουήλ
 Κόπανος Βασίλειος
 Κορδομπούκης Παναγιώτης
 Κοριόζος Γεώργιος
 Κουγκουλέτιος Ἰωάννης
 Κουλουτπάνης Ἰωάννης
 Καυκουζῆς Ὀδυσσεὺς
 Κουκουζῆς Γεώργιος
 Κουκουζῆς Δημήτρος
 Κρατούνης Ἀριστείδης
 Μαδούρης Γεώργιος
 Μαδούρης Δημήτριος
 Μανιάτης Περικλῆς
 Μαρνέζος Γεώργιος
 Μάτας Γεώργιος
 Μάτας Ἀρεταῖος
 Μπατριώνης Παναγιώτης
 Μπουτᾶκος Ζαφείρης
 Μπράτος Παναγιώτης
 Μπράτου Ἀθηνῶ
 Μπράτου Μαρία
 Μπράτος Ἰωάννης
 Μπράτος Κωνσταντῖνος
 Μπράτος Στράτης
 Μπουτούτσης Δ. Γεώργιος
 Μπρουμτῆς Παρασκευᾶς
 Μούτσου Γ. Ἀπόστολος
 Νικολάου Ἀθανάσιος
 Νικολάου Γεώργιος
 Ντουλγκέρης Α. Γεώργιος
 Ξένος Ἰωάννης
 Πάλιος Ι. Μιχαήλ
 Παναγιώτου Χαράλαμπος
 Πινίρος Δημήτριος
 Πολυζώτης Γ. Κωνσταντῖνος
 Σοφιανός Βασίλειος
 Σουρβατζῆς Στυλιανός

Σουρβατζή Δημητρούλα
 Σουρβατζή Έλένη
 Σουρβατζής Ευστράτιος
 Σκοῦφος Γεώργιος
 Σκοῦφος Μικῆς
 Σταυρόπουλος Παναγής
 Σταυρόπουλος Γεώργιος
 Στεφανίδης Ἀθανάσιος
 Σύδαυλος Βασίλειος
 Τερζή Ἀναστασία
 Τζάρος Α. Μάρκος
 Τσιαμούρης Ἰωακείμ
 Τσιπλίκος Χρυσόστομος
 Φίλιος Ἀθανάσιος
 Φράγκου Ευστράτιος
 Χατζηαλέξης Γεώργιος
 Χατζηαλέξη Έλένη
 Χατζηαλέξη Ἀθηνᾶ
 Χατζηαλέξη Εἰρήνη
 Χούλης Κώστας
 Ψιμάκης Ἰωάννης

4. Ἐν Ἀφρικῇ

Ἀναγνώστου Ἀντώνιος
 Καλλιπολίτης Ἰωάννης
 Καλλιπολίτης Κώστας
 Καλλιπολίτης Βασίλειος
 Καλλιπολίτης Θεόδωρος
 Καλλιπολίτης Ἀθανάσιος
 Κωνσταντινίδης Χαρίλαος
 Κωνσταντινίδης Στέλιος
 Κωνσταντινίδου Ἀθηνᾶ
 Κωνσταντινίδου Μαριάνθη
 Λασκαρίδης Ευστράτιος
 Μιχαηλίδου Κατερίνα
 Μιχαηλίδου Λιγερή
 Πούπουλας Δ. Ἀπόστολος
 Τσαμούρη Ν. Εἰρήνη
 Τσάρος Α. Ἐλπιδοφόρος
 Χριστοφορίδης Ἀθανάσιος

5. Ἐν Ρουμανίᾳ

Πάλιος Ἀθανάσιος

6. Ἐν Γαλλίᾳ

Παναγιωτίδη Κωνσταντινιά

Παναγιωτίδη Έλένη
 Φράγκου Ἀλέξανδρος
 Χαρανᾶς Κώστας

ΣΤ'. ΑΓΡΙΔΙΩΝ

1. Ἐν Ἑλλάδι

Ἀλεξίου Ν. Ἰωάννης
 Ἀσανάκης Ε. Ἀθανάσιος
 Ἀσανάκης Ε. Γεώργιος
 Βασιλειάδης Ι. Δημήτριος
 Γιανναρούδης Κ. Δημήτριος
 Δικαῖος Δ. Νικόλαος
 Καλλιπολίτης Ἀθ. Δημήτριος
 Καμπούρης Δ. Παναγιώτης
 Καμπούρης Π. Γεώργιος
 Καστρινός Κ. Χρῖστος
 Κικίδης Κ. Γεώργιος
 Κικίδης Κ. Εὐέλπις
 Κικίδης Κ. Νικόλαος
 Λυγδᾶς Κ. Βασίλειος
 Λυγδᾶς Κ. Θεόδωρος
 Μεϊμάρογλους Κυριάκος
 Μεϊμάρογλου Μαρία
 Μπακάλης Γ. Κυριάκος
 Μπαλατλῆς Γραμματικὸς
 Μπαλατλῆς Δ. Νικόλαος
 Μπουνιόζος Στ. Δημήτριος
 Μπουνιόζος Γ. Στυλιανὸς
 Μπουνιόζου Κυριακούλα
 Μπουνιόζου Στ. Φωτεινὴ
 Μπουνιόζος Στ. Παναγιώτης
 Παζγιάννης Ἀπ. Βασίλειος
 Ρεκτσίνης Φιλ. Γραμματικὸς
 Ρεκτσίνης Δ. Ἐμμανουήλ
 Ρεκτσίνης Δ. Χρῖστος
 Ρεκτσίνης Δ. Παναγιώτης
 Ρεκτσίνη Δ. Κωνσταντινιά
 Σταμπουλῆς Ν. Δημήτριος
 Σῶζος Χρ. Στυλιανὸς
 Σῶζου Χρ. Χαρίκλεια
 Τριανταφύλλου Γεώργιος
 Τυρεβόλης Χρ. Παναγιώτης
 Φεργαδιώτης Π. Νικόλαος
 Χούλης Μιχ. Κωνσταντῖνος

2. *Ἐν Αἰγύπτῳ*

Ἄδραχτᾶ Ι. Βασιλική
 Ἄδραχτᾶ Ι. Εὐστρατία
 Ἄδραχτᾶ Ι. Καλλιόπη
 Ἀλεξίου Ν. Γεώργιος
 Βακιρτζῆς Ι. Δημήτριος
 Βάντσου Γ. Ἀδριάννα
 Βολίκης Γρ. Ἀπόστολος
 Βολίκης Γρ. Ἰωάννης
 Βολίκη Γρ. Οὐρανία
 Βρούζου Κ. Γεωργία
 Βρούζου Κ. Ἑλένη
 Βρούζος Κ. Ἰωάννης
 Βρούζου Κ. Παρασκευή
 Βρούζος Κ. Χρυσόστομος
 Βρούζος Ἐμμ. Κωνσταντῖνος
 Γαζέλης Ἀν. Ἀπόστολος
 Γιαλιᾶς Εὐστρ. Αὐξέντιος
 Γιαλιᾶς Εὐστρ. Δημήτριος
 Γιαλιᾶς Εὐστρ. Εὐγένιος
 Γιαλιᾶς Εὐστρ. Ὁρέστης
 Γιαζίκος Β. Δημήτριος
 Γιαζίκου Β. Εὐστρατία
 Γιανναρούδης Κ. Θεόδωρος
 Γλιάμου Γ. Μαρία
 Γραμματικίδης Δ. Ἀθηνόδωρος
 Γραφιαδέλλη Π. Ἀθηνᾶ
 Δεμερτζῆ Κ. Λεμονιά
 Δικαῖος Δ. Κωνσταντῖνος
 Δικαίου Δ. Μαρία
 Δικαίου Δ. Αἰκατερίνη
 Ζέλου Κ. Εἰρήνη
 Θεοχάρης Σωτ. Κωνσταντῖνος
 Καλαμπαλίκης Γ. Παναγιώτης
 Καμπούρης Κ. Ἀπόστολος
 Καμπούρη Β. Αἰκατερίνη
 Καμπούρη Β. Εὐστρατία
 Καμπούρη Β. Γεωργία
 Καμπουρόπουλος Π. Ἀθανάσιος
 Καμπουρόπουλος Π. Λυκοῦργος
 Καρᾶς Διαμ. Δημήτριος
 Καρᾶ Διαμ. Μαρία
 Καστρινοῦ Ἀπ. Εὐανθία
 Καστρινοῦ Ἀπ. Σεβαστή
 Καστρινός Κ. Χρήστος

Κουτσουμάλλη Γ. Αἰκατερίνη
 Κουτσουμάλλης Γ. Κωνσταντῖνος
 Κυριακοπαίδη Ἀγγ. Γραμματικὴ
 Κυριακοπαίδη Ἀγγ. Κωνσταντινιά
 Κυριακοπαίδη Ἀγγ. Χρυσούλα
 Κωφός Γ. Ἰωάννης
 Μακρῆ Γ. Αἰκατερίνη
 Μαλαθούνης Κ. Βασίλειος
 Μανιᾶς Ἀθ. Βασίλειος
 Μανάρης Διαμ. Δημήτριος
 Μπακάλης Κ. Παναγιώτης
 Μπακάλης Ι. Χαράλαμπος
 Μπεντέλη Μαυρ. Πορτοκαλλιά
 Παντέρης Π. Κωνσταντῖνος
 Παπαγραμματικίδης Γρ. Παναγιώτης
 Παπαγραμματικίδης Γρ. Σοφία
 Ρεκτσίνης Κ. Βασίλειος
 Ρεκτσίνης Κ. Δημήτριος
 Ρεκτσίνη Ἐμμ. Βασιλική
 Ρεκτσίνη Στ. Ἑλένη
 Ρεκτσίνης Χρ. Εὐστράτιος
 Ρεκτσίνης Χρ. Γεώργιος
 Ρεκτσίνη Ἀθ. Μαρία
 Ρεκτσίνης Στ. Π. Μαναγιώτης
 Σοφός Εὐστρ. Διονύσιος
 Σοφοῦ Εὐστρ. Εὐτέρπη
 Σοφιαδέλλη Π. Παναγιώτα
 Σπόρου Ἀθ. Ἑλένη
 Ταμβάκη Εὐαγγ. Μαρία
 Τενεδιός Δ. Ἰωάννης
 Τριανταφύλλου Τρ. Παρασκευή
 Τσαπάρη Χρ. Βασιλική
 Τσαπάρης Κ. Δημήτριος
 Τσιρογεώργης Ἀθ. Δημήτριος
 Τσιρογεώργης Ἀθ. Ἰωάννης
 Τσιρογεώργη Ἀθ. Μαρία
 Τσιρογεώργης Ἀθ. Παναγιώτης
 Τσιτσιρῆς Π. Ἀθηνόδωρος
 Τσουκάρης Δ. Γεώργιος
 Τσουκάρης Δ. Ἰωάννης
 Τσουκάρη Δ. Μαρία
 Χάδος Γ. Νικόλαος
 Χαϊμαντοῦ Π. Εἰρήνη
 Χαλάτσης Κ. Γεώργιος
 Χαλάτσης Κ. Γραμματικὸς
 Χαλάτσης Κ. Παναγιώτης

Χατζηαποστόλου Χρ. Γεώργιος
 Χατζηαποστόλου Χρ. Ἀριστοτέλης
 Χατζηαποστόλου Γ. Ζαφείριος
 Χιώτου Γ. Γραμματική
 Χιώτου Γ. Ἀριστονίκη
 Χούλη Μ. Καλλιόπη
 Χριστοφορίδης Π. Ἰωάννης

3. Ἐν Ἀμερικῇ

Ἀναστασέλης Π. Ἰωάννης
 Ἀναστασέλης Ι. Γεώργιος
 Ἀναστασέλης Ι. Μιχαήλ
 Ἀναστασέλης Ι. Παναγιώτης
 Ἀναστασέλη Ι. Μαρία
 Ἀναστασέλη Ι. Μάρθα
 Ἀσανάκης Κ. Γεώργιος
 Ἀσανάκης Κ. Σταῦρος
 Βαλμᾶς Εὐστ. Γεώργιος
 Βλαχίδης Κ. Λάξαρως
 Βογιατζῆς Δ. Ἀθανάσιος
 Βογιατζῆ Δ. Βασιλική
 Καλοῦ Π. Βαρβάρα
 Καλοῦ Π. Καλλιόπη
 Καλοῦ Π. Κωνσταντίνα
 Καλὸς Ι. Παναγιώτης
 Καμπούρη Στ. Χαρίκλεια
 Καρβουνάρης Ν. Δημήτριος
 Κουτσουμάλλης Θ. Δανιήλ
 Κουτσουμάλλης Θ. Κωνσταντῖνος
 Κυριακοπαΐδη Ἀγγ. Παναγιώτα
 Κυριάκος Β. Γεώργιος
 Κυριάκος Β. Νικόλαος
 Κωφοῦδης Ε. Παναγιώτης
 Νικολαΐδης Ν. Κωνσταντῖνος
 Παπαβασιλείου Εὐστ. Δημήτριος
 Παπαβασιλείου Εὐστ. Κωνσταντῖνος
 Παπαβασιλείου Εὐστ. Παναγιώτης
 Παπαχριστοφορίδης Χρ. Σοφριανὸς
 Παπαχριστοφορίδης Χρ. Γεώργιος
 Παπαχριστοφορίδου Κυρ. Γραμματική
 Ρεκτινῆς Φιλ. Γραμματικὸς
 Σελέμης Φωτ. Γεώργιος
 Σελέμης Φωτ. Ἰωάννης
 Ταμβάκης Ι. Παναγιώτης
 Τυροβόλης Γ. Κυριάκος

Τυροβόλη Γ. Μαρία
 Τυροβόλης Γ. Ἀριστείδης
 Τυροβόλης Γ. Ἄγγελος
 Τούρναρη Κ. Γεωργία
 Χαϊμαντὸς Χρ. Δημήτριος
 Χαϊμαντὸς Ἠλ. Θεοδόσιος

4. Ἐν Αὐστραλίᾳ

Μαννάρης Γ. Παναγιώτης
 Μπακάλης Γ. Κυριακὸς
 Ταμβάκης Ι. Εὐάγγελος
 Χαραλαμπίδης Ἀριστοτέλης
 Χαραλαμπίδης Ἀντώνιος
 Χαραλαμπίδης Ἰωάννης
 Χαραλαμπίδης Παναγιώτης
 Χαραλαμπίδου Τριανταφυλλιά
 Χαραλαμπίδου Ἄννα

5. Ἐν Παλαιστίνῃ

Κουτσουμάλλης Π. Ἰωάννης
 Κουτσουμάλλης Κ. Κωνσταντῖνος

6. Ἐν Ρουμανίᾳ

Ἀργαλιώτης Δ. Νικόλαος
 Μαρουδῆς Κ. Στυλιανὸς

7. Ἐν Ἀγγλίᾳ

Κτενᾶς Χρ. Δημήτριος

8. Ἐν Γαλλικῷ Κογκῶ

Ἀργυρὸς Κ. Γεώργιος
 Ἀσανάκης Δ. Βασίλειος
 Ἀσανάκης Δ. Γραμματικὸς
 Κουτσουμάλλης Χαρ. Δημήτριος
 Κουτσουμάλλης Χαρ. Κωνσταντῖνος
 Ρεβίδης Σπ. Εὐστράτιος

Ζ'. ΓΛΥΚΕΟΣ

1. Ἐν Ἑλλάδι

Λύγιδης Ζαχαρίας
 Βασιλειάδης Κλέαρχος
 Βασιλειάδου Τριανταφυλλιά
 Βρούζου Εὐανθία
 Βρούζου Γραμματική

Βρούζου Μαρία
 Γιαννάκης Λιονταρής
 Γιαννάκη Πελαγία
 Γιαννάκης Στυλιανός
 Γιαννάκης Ίωάννης
 Γιαννάκη Βασιλική
 Γιαραμᾶς Χριστόδουλος
 Γλυκᾶς Χρυσόστομος
 Γρηγορίου Κριτόβουλος
 Γυαλᾶς Δημήτριος
 Γυαλᾶ Ἐλένη
 Γυαλᾶ Δέσποινα
 Ἐμμανουήλ Κωνσταντίνος
 Καλαμάρης Κυριάκος
 Καλαμάρης Ἀθανάσιος
 Καλαμάρης Στυλιανός
 Καλαμάρης Δημήτριος
 Καλαμάρης Στυλιανός
 Καλόθετου Νυμφοδώρα
 Καρδάση Πανωραία
 Κελαρούδη Ἐλένη
 Κοντός Νικόλαος
 Κοντός Δημήτριος
 Κουτρούλης Ἀνδρέας
 Κουτρούλης Δημήτριος
 Λοζαρίδης Διαμαντῆς
 Λιονταρῆς Ίωάννης
 Λιονταρῆ Εὐφροσύνη
 Λιονταρῆς Ἐμμανουήλ
 Λιονταρῆς Βασίλειος
 Μελέτης Νικόλαος
 Μελέτης Γεώργιος
 Μελέτη Ἄννα
 Μελέτης Γεώργιος
 Μιχαήλ Ἄννα
 Μοντάλης Γεώργιος
 Μπάνου Εὐάγγελος
 Μπιμπῆς Στυλιανός
 Ποντέλλη Γραμματικῆ
 Ροβᾶς Βασίλειος
 Σουζντῆς Στυλιανός
 Σουζντῆς Ίωάννης
 Ταβανιώτης Παπᾶ-Γεώργιος
 Φιντάνης Σταμάτιος
 Φύλαχτος Ἀριστείδης

Χαρατζάρης Λάμπρος
 Χοβαρδᾶ Ἀναστασία
 Χριστοφόρου Ἄννα

2. Ἐν Αἰγύπτῳ

Ἀγγελάρα Βαρβάρα
 Ἀγγελάρας Ἄγγελος
 Ἀγγελόπουλος Ίωάννης
 Ἀντωνίου Ἀθανάσιος
 Αὐγίδης Νικόλαος
 Βογιατζῆς Γεώργιος
 Ζοῦμπος Γεώργιος
 Ζοῦμπος Δημήτριος
 Καλαφάτης Ἀθανάσιος
 Κοντός Γεώργιος
 Κοντός Νικόλαος
 Κοντοῦ Εἰρήνη
 Λιάπης Κωνσταντίνος
 Λιονταρῆς Χαρίλαος
 Μανδάλης Ὀδυσσεὺς
 Μαῦρος Στυλιανός
 Μιχαήλ Ἀγγελικῆ
 Μιχαήλ Εἰρήνη
 Μπάνος Χριστόδουλος
 Μπάνος Ίωάννης
 Μπάνου Μαρία
 Νικήτας Ἀπόστολος
 Νικήτα Φωτεινῆ
 Παναγιωτέλλης Νικόλαος
 Πατσατζῆ Κυράτσα
 Πατσανζῆς Βασίλειος
 Σάββα Μαρία
 Σαββαΐδου Μαρία
 Σγουρομάλλης Ίωάννης
 Σιφνιώτης Λάμπρος
 Σιφνιώτης Κωνσταντίνος
 Σιφνιώτου Πανδώρα
 Στέκας Ίωάννης
 Στέκας Εὐστράτιος
 Στέκας Ὁρέστης

3. Ἐν Ἀμερικῇ

Αὐγίδης Γεώργιος
 Αὐγίδης Ἡρακλῆς
 Βογιατζῆς Χρυσόστομος

Κουτρούλης Βασίλειος
 Κυριακίδης Παναγιώτης
 Λαζαρίδης Λάζαρος
 Μανδάλης Παναγιώτης
 Μανιάς Κωνσταντίνος
 Μαυρομάτης Ἀπόστολος
 Μπάνος Κυριάκος
 Μπιμπής Γεώργιος
 Μπιμπής Ἰωάννης
 Μπιμπής Κυριάκος
 Μπιμπής Τρύφων
 Πατσατζής Γεώργιος
 Ποντέλλης Ἀθανάσιος
 Ράφτη Ἰφιγένεια
 Ρένκιογλους Ἰωάννης
 Ροβᾶς Ἰωάννης
 Τίμος Εὐστράτιος
 Χριστοφόρου Νικόλαος
 Χριστοφόρου Στυλιανός
 Χριστοφόρου Στρατηγού

4. Ἐν Ἀφρική

Δελημπότης Μαυρομάτης
 Καλόθετος Γεώργιος
 Μαῦρος Ἐμμανουήλ
 Μιχαήλ Σταῦρος
 Σαββαΐδης Ἀντώνιος

5. Ἐν Αὐστραλία

Καρδάσης Γεώργιος
 Καρδάση Παρασκευή
 Καρδάση Βασιλική
 Μαυροματάρης Ἀθανάσιος
 Μπάνος Μαυρομάτης
 Μπάνου Ἀριάδνη
 Σαββαΐδης Παναγιώτης

6. Ἐν Γαλλία

Ράφτης Κωνσταντίνος
 Ράφτης Βασίλειος

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΠΕΡΙ ΙΜΒΡΟΥ

Ἐπιθυμῶν νὰ διευκολύνω τὸ ἔργον τῶν ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν Ἰμβρον καὶ ἀσχολουμένων μὲ τὸ ἱστορικόν της παρελθόν, ἔκρινα σκόπιμον νὰ παραθέσω ἐν τέλει τοῦ παρόντος Λευκώματος κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν πίνακα τῶν κυριωτέρων περὶ Ἰμβρου βιβλίων καὶ πραγματειῶν, ἐγκατεσπαρμένων εἰς διάφορα ἑλληνικὰ καὶ ξένα περιοδικά, ἢ ἔργων περιεχόντων πολλὰς καὶ χρησίμους περὶ Ἰμβρου εἰδήσεις, ἅτινα ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν του ὁ μέλλον νὰ ἀσχοληθῇ μὲ θέματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν νῆσον ταύτην.

Ἰωάννου Εὐγενικοῦ, Ἐγκωμιαστικὴ ἔκφρασις (J. E. Boissonade *Anecdota nova* 1844, σελ. 329—331).

Christoph. Bondelmonti, *Liber insularum Archipelagi* ἐκδ. G. R. L. de Sinner (Λευψία - Βερολῖνον 1824) κεφ. 67.

Κριτοβούλου τοῦ Ἰμβριου, Ἱστορίαι. (K. Müller, *Fragmenta historicorum graecorum*, Παρίσιοι 1870), τόμ. 5, σελ. 40—161.

- Bened. Bordone, Isolario.* (Βενετία 1547), σελ. LIX.
- Th. Porcachi da Castiglione, L' isole più famose del mondo.*
(Βενετία 1572), σελ. 34.
- Marco Boschini, L'Archipelago.* (Βενετία 1658), σελ. 82.
- George Wheler, Voyage de Dalmatie, de Grèce et du Levant.*
Traduit de l'Anglais (Ἄμστερδαμ 1689), τόμ. 1, σελ. 112-113.
- Jacob. Spon, Uoyage d'Italie, de Dalmatie, de la Grèce et du Levant, fait aux années 1675 et 1676 par Jacob Spon et George Wheler,* τόμ. 1, σελ. 120.
- Vinc. Coronelli, Isolario dell' Atlante Veneto.* (Βενετία 1696), σελ. 278.
- Ol. Dapper, Description exacte des isles de l'Archipel.* (Ἄμστερδαμ 1703), σελ. 250.
- Choiseul-Gouffier, Uoyage pittoresque de la Grèce.* (Παρίσιοι 1782). Ile d'Imbros, τόμ. 2, σελ. 126.
- C. S. Sonnini, Voyage en Grèce et en Turquie fait par l'ordre de Louis XVI et avec l'autorisation de la coure ottomane.* (Παρίσιοι 1801), σελ. 355.
- J. Franz, Epigrafi Asiatiche. III ex insula Imbro.* (Annali dell' Instituto di corrispondenza archeologica, τόμ. 14 (1842), σελ. 141—142).
- A. Μουστοξύδου καὶ Βαρθολ. Κουτλουμουσιανοῦ τοῦ Ἴμβρου,**
Ἐπιτομή ιστορικὸν περὶ τῆς νήσου Ἰμβρου. (Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1845), ἔκδ. Β', ὑπὸ Γ. Δ. Εἰκοσιδυοῦ (ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1904).
- Blau καὶ Schlotlmann ἐν Monatsberichte der Berliner Akademie der Wissenschaften,* 1855, σελ. 626—636.
- H. Kiepert* αὐτόθι, σελ. 660 κ. ε.
- Ἄρχ. Ν. Γ. Ἀρχαιολογικὰ Ἰμβρου** (ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς). (Νέα Πανδώρα 8 (1858), σελ. 372).
- A. Conze, Reise auf den Inseln des thrakischen Meeres.* (Ἄννόβερον 1860), σελ. 79—103.
- Σ. Μανασσείδου, Διάλεκτος Αἴνου, Ἰμβρου καὶ Τενέδου.** (Περιοδικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως, τόμ. 8 (1873/4) σελ. 526—536).
- Σ. Μανασσείδου, Τραγῳδία ἐπιζόμενα ἐν Ἰμβρο.** (αὐτόθι, σελ. 536—547).

- Σ. Μανασσείδου**, Ποικίλη ὕλη συλλεχθεῖσα ἐξ Αἴνου, Ἰμβρου καὶ τῶν περιχώρων. (αὐτόθι τόμ. 9 (1874/5), σελ. 335—372).
- Franz von Löher**, Griechische Küstenfahrten. (Λευψία 1876), σελ. 214—244.
- Νικηφόρου μητροπολίτου Ἰμβρου**, Περί τινων ἀνεκδότων ἐπιγραφῶν τῆς νήσου Ἰμβρου. (αὐτόθι τόμ. 13 (1878/9). Παράρτημα Ἀρχαιολογικόν, σελ. 3—6).
- Νικηφόρου Γλυκᾶ, μητροπολίτου**, Λεξιλόγιον Ἰμβρου. (Ζωγράφειος ἀγών, τόμ. 1, (1896), σελ. 15—16).
- Mediterranean Pilot*. (Λονδῖνον 1882), τόμ. 4, σελ. 241 κ. ἔ.
- V. Imhoof-Blumer**, Münzen der kleruchen auf Imbros. (Athenische Mitteilungen τόμ. 7 (1882), σελ. 146—149).
- Ulrich Köhler**, Zu den Münzen von Imbros. (αὐτόθι σ. 149—110).
- Paul Foucart**, Inscriptions des clérouques athéniens d'Imbros. (Bulletin de correspondance hellénique, τόμ. 7 (1883), σελ. 153—168).
- F. Durrbach**, Inscriptions d'Imbros. (αὐτόθι, τόμ. 13 (1889), σελ. 430—432).
- V. Cuinet**, La Turquie d'Asie, τόμ. 1 (1890) σελ. 485—487.
- A. de Ridder**, Inscriptions d'Imbros. (Bulletin de correspondance hellénique, τόμ. 18 (1894), σελ. 505—508).
- Eugen Oberhumer**, Imbros. Eine historisch - geographische Studie. (Festschrift für Heinrich Kiepert. Beiträge zur alten Geschichte und Geographie. Berlin 1898), σελ. 277—304.
- E. Ziebart**, Eine Inschriftenhandschrift der Hamburger Staatsbibliothek. Program des Wilhelm - Gymnasiums in Hamburg. (Ἀμβούρογον 1903, σελ. 15).
- Paul Kretschmer**, Der heutige lesbische Dialekt, verglichen mit den übrigen nordgriechischen Mundarten. (Βιέννη 1905).
- C. Fredrich**, Bericht über eine Bereisung der Inseln des thrakischen Meeres und der Nördlichen Sporaden. (Sitzungsberichte der Berliner Akademie der Wissenschaften, 1905, σελ. 64—71).
- C. Fredrich**, Imbros. (Athenische Mitteilungen, τόμ. 33 (1908), σελ. 81—112).
- Inscriptiones Graecae*, τόμ. 12*. *Inscriptiones insularum ma-*

- ris Aegei praeter Delum. De Lemno et Imbro, σελ. 2—6.
III Imbrus, σελ. 19—35, (Βερολίνον 1909).
- Ch. Picard-A. J. Reinach*, Voyage dans la Chersonèse et aux îles de la mer de Thrace. (Bulletin de correspondance hellénique, τόμ. 36 (1912), σελ. 315—326).
- Σ. Δάμπρου**, Ἐπιστολὴ Πίου Β' πρὸς Ἀλέξανδρον Ἀσάνην περὶ καταλήψεως τῆς Ἰμβρου. (Νέος Ἑλληνομνήμων, τόμ. 10 (1913), σελ. 113—126).
- Κωνστ. Ι. Κτενᾶ**, Ἀνεύρεσις ἠωκαίνου στρώματος καὶ ἐκρήξεως μικρογρανουλίτου εἰς τὴν νῆσον Ἰμβρον. (Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίς, τόμ. 10 (1913/4), σελ. 253—262).
- C. Friedrich*, Vor den Dardanellen, auf altgriechischen Inseln und auf dem Athos (Βερολίνον 1915), Imbros, σελ. 63—83.
- Γ. Κ. Γεωργαλά**, Γεωλογικαὶ ἔρευναι ἐπὶ τῆς νήσου Ἰμβρου. (Δημοσιεύματα τοῦ Γεωλογικοῦ γραφείου τοῦ Ἑπουργείου Γεωργίας—Ἐμπορίου—Βιομηχανίας. Ἀριθ. 14 Ἐν Ἀθήναις 1926).
- Π. Γ. Ζερλέντη**, Ἀθανάσιος ὁ Ἰμβρου. (Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher, τόμ. 5 (1927), σελ. 29—35).
- Α. Α. Παπαδοπούλου**, Κρίσις τοῦ διαγωνισμοῦ τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1926. (Ἀθηνᾶ τόμ. 39 (1927), σελ. 215—217).
- Ν. Π. Ἀνδριώτου**, Κριτόβουλος ὁ Ἰμβριος καὶ τὸ ἱστορικὸν του ἔργου. (Ἑλληνικά 2 (1929), σελ. 167—200).
- Ν. Π. Ἀνδριώτου**, Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς Ἰμβρου. (Ἀθηνᾶ, τόμ. 42 (1930), σελ. 146—187).
- Β. Φάβη**, Ἐκθεσις τοῦ διαγωνισμοῦ τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1930. (Ἀθηνᾶ τόμ. 43 (1931), σελ. 89—92).
- N. P. Andriotis*, Etymologische Erklärungen neugriechischer Dialektwörter aus den Inseln des ägäischen Meeres. (Glotta, τόμ. 25 (1936), σελ. 11—20).
- N. P. Andriotis*, Beiträge zur neugriechischen Wortforschung (Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung, τόμ. 65 (1938), σελ. 163—176).

Ἀθῆναι

Ν. Π. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίς
Ίάκωβος, μητροπολίτης Ίμβρου καὶ Τενέδου, Ἐγκύκλιον γράμμα	15
N. Π. Ἀνδριώτης, Πῶς εἶδον τὴν Ίμβρον οἱ ξένοι περιηγηταὶ	20
A. Ζαφειριάδης, Ἱστορία τῆς ἐκκλησίας Ίμβρου	36
Θ. Ντάκος, Ἡ ἐκπαίδευσις ἐν Ίμβρῳ ἀπὸ τοῦ 1800 καὶ ἐντεῦθεν	54
I. X. Ἀποστόλου, Βαρθολομαῖος ὁ Κουτλουμουσιανὸς	64
Δ. Θ. Α., Σοφοκλῆς Καλλιπολίτης	79
N. E., Χρύσανθος Βατοπεδινὸς	84
K. Δαμδᾶς, Κωνσταντῖνος Ἡλιάδης	86
N. E., Συλιανὸς E. Εὐστρατιάδης	93
M. Ἀνδρόνικος, Μελέτη δημοτικῶν τινῶν ᾠμάτων τῆς Ίμβρου	95
A. Ζαφειριάδης, Ἐνας Φράγκος δεσπότης	118
K. Χριστοδουλίδης, Τὸ Γλυκὺ καὶ τὸ Σχοινούδι ὡς δύο πρωτοπόροι σταθμοὶ εἰς τὴν ἐν Ίμβρῳ πνευματικὴν καὶ ἐξωτερικὴν κίνησιν	131
Γ. Βασίλας, Ἐξωκκλήσια	138
A. Ζαφειριάδης, Ἀπὸ τὴν ἱστοριαντῶν ἐξωκκλησιῶν τῆς Ίμβρου	149
Γ. Βασίλας, Βρυσσοῦλες	155
Δ. Χαράλαμπος, Ίμβριακαὶ ἐντυπώσεις	159
K. Χριστοδουλίδης, Τῆς γριᾶς τὰ τυριὰ ἢ Κασκαβάλια	156
K. Χριστοδουλίδης, Ἡ Ἀναθεματίστρα	170
K. Χριστοδουλίδης, Τὸ Σχοινούδι καὶ ἡ ἐν αὐτῷ σχολικὴ κίνησις	174
N. Εὐστρατιάδης, Ἡ τελετὴ τῆς καταθέσεως τοῦ θεμελίου λίθου τῆς ἐν Σχοινοῦδιῳ ὑπὸ Ἀθαν. Λαγοπούλου ἰδρυθείσης Ἀστικῆς Σχολῆς	178
K. Χριστοδουλίδης, Αἱ πανηγύρεις εἰς τὸ Σχοινούδι	182
K. Χριστοδουλίδης, Ἡ ὑπαίθριος ζωὴ τῶν Σχοινοῦδιωτῶν. Ὁ Πύργος	188
K. Χριστοδουλίδης, Ὁ γρίζος καὶ τὸ νυφοπάζαρον εἰς τὸ Σχοινούδι	190

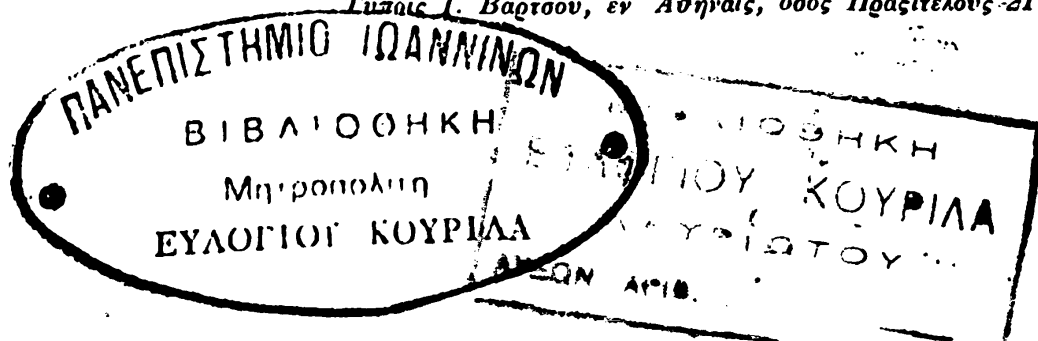
	Σελίς
Δ. Φράγκος, Μάννα	195
Χ. Ἀλεξίου, Ὅταν βραδιάζει, μάννα μου	198
Κ. Δαμῶς, Ἡ συνεργασία καὶ ἡ σπουδαιότης αὐτῆς	200
** Ἀδύνατον δὲν ὑπάρχει διὰ τὸν συνετὸν καὶ δραστήριον ἄνθρωπον	206
Δ. Δαζαρίδης, Οἰκονομικὴ διέξοδος	209
Χ., Ποῖον περιμένετε νὰ φροντίσῃ γιὰ τὸ καλὸ σας, διὰ σεῖς οἱ ἴδιοι εἶθε ἀδιάφοροι;	214
Χ., Λαϊκὸν μάθημα	218
Δ. Φράγκος, Καλαδεφῶς	224
— Σύντομος πραγματεία περὶ τῆς δράσεως τῆς ἐν Θεο- σαλονίκη ἐδρευούσης «Ἰμβριακῆς Ἐνώσεως Μακεδονίας— Θράκης»	232
Χ. Κ. Δημητριάδης, Περὶ ἀδελφοτήτων τῶν ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τῆς Ἀμερικῆς Ἰμβριῶν	234
Χ. Κ. Δημητριάδης, Ἀπὸ τὰς ὑπὲρ τῆς γενετικῆς προσπα- θείας τῶν Ἰμβριῶν τῆς Νέας Ὑόρκης	236
Δ. Τζάνου, Οἱ Ἰμβριοὶ ἐν Τζέρομιστον τοῦ Τράνοβααλ	241
— Ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν Ἰμβριῶν τοῦ Τράνοβααλ	244
— Πίναξ στατιστικὸς γεννήσεων, θανάτων, γάμων καὶ νοσηλειῶν τοῦ πληθυσμοῦ Ἰμβρου κατὰ τὰ ἔτη 1926—1936	248
— Πίναξ στατιστικὸς ἐπαγγελματιῶν Ἰμβρου κατὰ κοι- νότητος	249
— Πίναξ στατιστικὸς τῆς παραγωγῆς τῶν κοινοτήτων Ἰμβρου	250
— Κίνησις λιμένος Κάστρου κατὰ τὸ 1937	251
— Πίναξ τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Ἰμβριῶν	253
Ν. Π. Ἀνδριώτης, Βιβλιογραφία περὶ Ἰμβρου	266

Τὸ παρὸν Λεύκωμα ἐτυπώθη κατ' ἐπίβλεψιν

τοῦ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Π. ΑΝΔΡΙΩΤΟΥ

Συντάκτου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Τίπαις Ι. Βάρτσου, ἐν Ἀθήναις, ὁδὸς Πραξιτέλους 21

BK
1552

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΓΛΥΚΑ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΜΗΘΥΜΝΗΣ
ΤΟΥ ΙΜΒΡΙΟΥ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

Τεύχος Α'.

(μέχρι τῆς χειροτομίας αὐτοῦ εἰς ἀρχιερέα. (1873))

Περιεχόμενα : Πρώτη καὶ μέση ἐκπαίδευσις. — Ἐν τῇ Ἐμπορικῇ καὶ ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ. — Παραίτησις Ἀνθ' ἑαυτοῦ τοῦ ΣΤ. (1848) — Ἡ ἐν Καίρῳ Σχολῇ καὶ ἡ Βιβλιοθήκη αὐτῆς — Ἡ Ἀθωνιάς (1856). — Περὶ τῶν Ἀμφιλοχίων τοῦ Φωτίου. — Ὁ Φαρμακίδης. Ἀποστολὴ 3 Ἱεροκηρύκων εἰς Κρήτην. — Τὰ ἐν Κωνσταντινῶν (1860). — Ἰωακείμ ὁ Β'. — Τὰ ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ (1864—65). — Κωνσταντῖνος Ἰνυάλδος. — Ἰλίας Τανταλίδης. — Τὰ κατὰ Κούζαν (1865) — Ἀνθίμος Ὁ Κονταλιανός. — Χειροτονία Στεφάνου Χάδεργου. — Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ (1872). Ἡ Ἐμπορικὴ Σχολὴ (1872—73).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΥ
Ἰωάννου Νικολαΐδου

1907

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ἸΩΑΝΝΙΝΩΝ
Β. Β. ΒΟΥΚΗ
Μητροπολιτικὸν
Εὐλογίου Κουρίλλου

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Εὐλογίου Κουρίλλου
Ἀγριώτου
Ἀγίου Ἀριῶ

2/8/1937 Φωνή
ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΜΗΘΥΜΝΗΣ
ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΓΛΥΚΑ

10-11 Αυγούστου 1893.

Τὸ ζήτημα τῆς ἡμέρας καὶ τὸς ὁ
τρόπος τῆς σχέσεως αὐτοῦ.

Τὸ ζήτημα τῆς ἡμέρας ἀπὸ τῶν
ἀρχῶν τοῦ μηνὸς τούτου ἐστὶν ὁ Γε-
ωργιάδης, ὃ ἐστὶν ἡ δημοσίευσις
ἐπιστολῶν τινῶν τοῦ Γεωργιάδου
πρὸς τὴν Α. Παναγιότητα. Λέγομεν
ἡ δημοσίευσις διότι τὸ περιεχόμενον
ἦτο γνωστὸν πρὸ τριῶν μηνῶν, ὅτε
ἐπεδόθησαν αἱ ἐπιστολαί. Τὸ περιε-
χόμενον ἦτο σπουδαῖον. Ἐγένοντο
παρατηρήσεις διὰ τῆς μὴ τηρήσεως
τῶν κανονισμῶν· ἀλλ' ἐνόσω δὲν ἐ-
δημοσιεύοντο, οὐδεμία, ἀνησυχία
ἐξεδηλοῦτο. Ἡ δημοσίευσις ἄρα μᾶς
ἀνησύχησε. Διατί; «'Α'. Α'. Μὴ μοι
τὴν δᾶδα πρόσφερε.»

Τοιαῦτα ἐν συντόμῳ κατ' οὐσίαν
τὸ διεγερθὲν ζήτημα.

Τὸς δὲ ὁ τρόπος τῆς λύσεως; ὁ
συνήθης ἐν Φαναρίῳ ὅπου καὶ ὅταν
ἐπικρατεῖ ἡ αὐθαιρέσια, ἡ τις φοβεῖται
καὶ ἐκ παντὸς τρόπου ἀποφεύγει τὸν
ἔλεγχον, ὡς ἀσύμφορον αὐτῇ· καὶ
καταφεύγει ἀσυνειδήτως εἰς ἀθέμιτα
μέσα, μὴδὲ πρὸ τοῦ κακουργήματος
ὀπισθοδρομοῦσα. Διὰ τοῦτο μεσιτεῖα
τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς ἐπιτιμῶνται καὶ
ἀπαγορεύονται τοῦ λοιποῦ νὰ γρά-
φωσιν αἱ περὶ τῆς μὴ τηρήσεως τῶν
Κανονισμῶν τολμήσασαι νὰ γράψω-
σιν ἐφημερίδες, τινὲς δὲ καὶ παύ-
ονται.

Ζητεῖται ἤδη ὁ τρόπος οὗτος
ἄρα ὠφέλιμος τῇ Ἐκκλησίᾳ; Εἶναι
ὠφέλιμος καὶ συμφέρων αὐτοῖς, τοῖς
τὰ τοιαῦτα πράττουσι; Διὰ τὴν Ἐκ-
κλησίαν «οὐ φροντὶς Ἰπποκλείδῃ.»
Δι' ἑαυτοὺς, θεωρεῖται μέγα τὸ κα-
ταβαλεῖν τοὺς ἀντιπάλους καὶ κατα-
πτοῆσαι τοὺς ἔχοντας διάθεσιν νὰ
τοὺς μιμηθῶσι. Περὶ τῆς αὔριον,
περὶ τῶν συνεπειῶν τῆς τοιαύτης
πολιτικῆς περιττὸν νὰ σκεπτώμεθα·
ἔπειτα δὲν ἔχουσιν εἰς τὰς χεῖρας
αὐτῶν πάντα τὰ μέσα θεμιτὰ καὶ
ἀθέμιτα; προάγουσι τοὺς κόλακας
καὶ συνεργοὺς αὐτῶν, ἀποδιώκουσι
καὶ ἀπομακρύνουσι καὶ ἀπει-
λοῦσι τοὺς ἀντιπολιτευομένους. Ἐ-
χουσιν ἐν πρώτοις εἰς χεῖρας αὐτῶν
τὴν Πατριαρχικὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁ-
ποῖαν μεταχειρίζονται καὶ παρὰ τὴν
πολιτικὴν Ἀρχὴν· ἀλλὰ τὸ μεγαλείτε-
ρον καὶ ἰσχυρότερον ὄπλον ἐστὶν ἡ
ραδιουργία, ἡ ἀπάτη τῶν ἀπλουστε-
ρων καὶ ἡ ἐκφόβισις τῶν δυναμένων
ἀντενεργῆσαι κατ' αὐτῶν. Καὶ οὗτοι
μὲν οὕτω σκέπτονται καὶ οὕτω συ-
νεργοῦσι. Ἡ δὲ κοινὴ
γνώμη;

(Ἀκολουθεῖ)

ΠΕΡΙΝΘΙΟΣ

Αριθ. εσο. 131538

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΓΛΥΚΑ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΜΗΘΥΜΝΗΣ
ΤΟΥ ΙΜΒΡΙΟΥ

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ

«Ὁ ἀνεξέταστος βίος οὐ βιωτὸς ἀνθρώπῳ»
«Ἐαυτοὺς πειράζετε, ἑαυτοὺς ἐξετάζετε.»

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΔΕΥΤΕΡΟΥ
ΛΥΣΕΩΝ ΑΡΙΘ.....

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΥ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ
1907

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1953

ΤΟΙΣ
ΑΓΩΝΙΖΟΜΕΝΟΙΣ
ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΟΝ ΚΑΛΟΝ

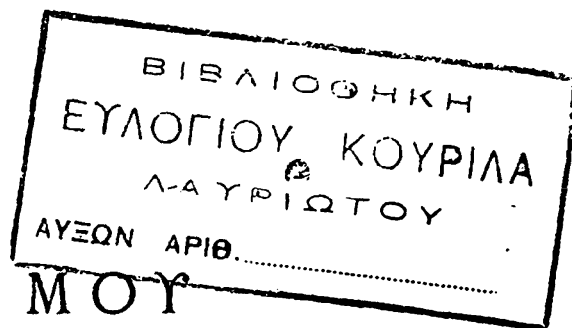
Ἄπο τοῦ 1845 κρατῶ ἡμερολόγιον, ἐν ᾧ σημειῶ τὰ κυριώτερα τῶν συμβαινόντων ἐμοῖ τε καὶ τοῖς περὶ ἐμέ. Νῦν κρίνω καλὸν νὰ κρατήσω ἀπὸ τοῦδε τακτικὸν ἡμερολόγιον. Βαρὺ πάντως καὶ τολμηρὸν τὸ τοιοῦτον ἔργον, ἀλλὰ τὸ ἐξελέγχειν ἐκάστην ἡμέραν τὰς ἰδίας πράξεις λίαν ὠφέλιμον καὶ σωτήριον.

Παρακαλῶ δὲ τὸν τυχὸν ἀναγνώσοντα τὰς σημειώσεις ταύτας νὰ ᾖ εὐμενὴς περὶ τὴν κρίσιν καὶ μὴ στοχασθῆ ὅτι ἰδέα ματαιότητος τὰς ὑπηγόρευσεν.

Ἐφίδωμι
Χρ. Γιουμάς

Ο ΒΙΟΣ ΜΟΥ

Εγεννήθην κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1819 ἐν τῷ χωρίῳ Γλυκεῖ τῆς νήσου Ἰμβρου ἐκ γονέων Παναγιώτου καὶ Ἀργυρῆς, ἀνεδέχθη δέ με ἐκ τοῦ βαπτίσματος ἡ μακαρία Στυλιανή, γυνὴ εὐσεβῆς καὶ ὀρθόδοξος ὀνομάσασα Νικόλαον. Πρωτότοκος, τοσοῦτον δ' ἀσθενικὸς καὶ καχεκτικὸς ὥστε ἡ θεία μου Ἑλένη ἠρώτα τοὺς γονεῖς μου ἀστειευομένη ἂν εἶχον σκοπὸν νὰ μὲ ἀναθρέψωσιν. Ὁ πατὴρ μου Παναγιώτης, ἦν υἱὸς πρωτότοκος Ἀθανασίου καὶ Ζεμπουλιᾶς, ἐκ τῶν προκρίτων τοῦ χωρίου Γ λ υ κ ῦ. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἀθανάσιος ἐκ Τενέδου ὑπῆρχε σχεδὸν διηνεκῆς ἐπίτροπος τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπιστάτης τῶν κτημάτων τῆς Μητροπόλεως, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐπώνυμον Ἐ π ι τ ρ ο π ᾶ ὄ α ι. Τὴν δὲ ἐπιστάσιαν ταύτην καὶ ὁ πατὴρ μου διτήρησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Παρὰ τῷ μακαρίτῃ Βαρθολομαίῳ διήκουσε καὶ ὁ πατὴρ μου ἐν τῇ ἰπ' αὐτοῦ συστάσει Σχολῆ ἑ λ λ η ν ι κ ᾶ μ α θ ῆ μ α τ α καὶ μ ο υ σ ι κ ᾶ, διὰ τοῦτο καὶ μετὰ ταῦτα ἐπὶ πολλὰ κατὰ συνέχειαν ἔτη ὑπῆρχε κ ο ι ν ὸ ς γ ρ α μ μ α τ ε ὕ ς τοῦ χωρίου μας καὶ ψ ᾶ λ τ η ς τ ῆ ς Ἐ κ κ λ η σ ί α ς ἀριστερὸς τακτικὸς. Ἐξηκολούθησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρός, τοῦ γεωργοῦ δηλ. Μολονότι τὰ πατρικὰ κτήματα καὶ τὰ τῆς μητρὸς ἦσαν σχετικῶς ὀλίγα ἐπῆρκεν ὅμως εἰς τὰς οἰκιακὰς ὀνάγκας, φιλόπρονος ὢν καὶ δραστήριος καὶ τακτικὸς εἰς τὸ ἔργον του, καὶ οἰκονόμος ἄνευ γλισχρότητος. Περὶ δὲ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἀφ' οὗ ἤδη καὶ τὰ τέκνα του ἠλικιώθησαν καὶ ἐπῆρκουν εἰς τὰς γεωργικὰς ἐργασίας, ἦνοιξεν ἰδιωτέραν σχολὴν καὶ οἶκον καὶ ἐδίδασκε τοὺς παῖδας τοῦ χωρίου τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμματα. Ὅσῳ βαρὺς καὶ αὐστηρὸς πρὸς τὰ τέκνα καὶ τοὺς οἰκείους, τοσοῦτῳ προσηνὴς καὶ χαρῖεις καὶ ἀστεῖος πρὸς τοὺς ξένους, φιλόξενος εἰς ἵπερβολὴν. Ἀκριβῆς εἰς τὸ καθῆκον καὶ διὰ τοῦτο ὀξύθυμος καὶ ἀδυσώπιτος πρὸς τοὺς ἀδιαφοροῦντας καὶ ἀμελεῖς.

Ἐτελεύτησε κατὰ Μάρτιον τοῦ 1861.

Ἡ μήτηρ μου Ἀργυρή, θυγάτηρ Γεωργίου καὶ Ζαφείρας, ἐπίσης ἐκ τῶν προκρίτων τοῦ χωρίου. Ὁ Γεώργιος ὑπῆρχεν ἔμπορος τὸ ἐπάγγελμα ἀπερχόμενος καὶ μέχρις Αἰγύπτου, ἐξ οὗ ἴσως καὶ τὸ ἐπώνυμον Τσιανιάς, εἶδος ἀετοῦ. Εὐσεβῆς καὶ ἀληθῶς ἀγαθὴ γυνή. Ἡ πρῶτος αὐτῆς συνεκέρνα πολλάκις καὶ ἐμετρίαζε τὴν αὐστηρότητα τοῦ πατρός. Φιλότεκνος καὶ φιλόστοργος εἰς ὑπερβολὴν, ὑπέφερε πολλάκις προστατεύουσα τὰ ἴδια τέκνα καὶ ἀναδεχομένη αὐτὴ τὰς ἐργασίας αὐτῶν ἀγογγύστως. Ἐτελεύτησε κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1866.

Μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν πέντε ἐτῶν διέμεινα παρὰ τοῖς γονεῦσι καὶ ἔπειτα παρεδόθην τοῖς διδασκάλοις, πρῶτον μὲν Ἰωάννην τινὶ Μπογιατζῆ (βαφεῖ), ἡπειρώτῃ, ἐπιτρόπῳ δὲ καὶ ψάλτῃ τῆς Ἐκκλησίας, εἶτα δὲ τῷ αἰοδίμῳ Κυρίλλῳ, ἀψαδέλφῳ τοῦ διδασκάλου Βαρθολομαίου, παρ' ᾧ καὶ διέμεινα ἄκοντος τοῦ πατρός μέχρι τοῦ 13ου ἢ 14ου ἔτους τῆς ἡλικίας μου βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῆς μακαρίας μητρός μου, ὅτε καὶ τις τῶν ἱερέων τοῦ χωρίου ἡμῶν, ὁ ἄλλως σεβάσμιος παπᾶ Κυριάκος, μετὰ τῶν υἱῶν τοῦ ὁποίου εὐρισκόμην πάντοτε εἰς ἄμυλλαν, ἀπαντήσας με μίαν τῶν ἡμερῶν καθ' ὁδὸν μοι λέγει ἀποτόμως: Ἔως πότε θὰ κάθῃσαι σὺ εἰς τὸ σχολεῖον; Τί, θὰ γείνης σοφὸς Σολομών; Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν καὶ τί ἀπεκρίθην. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ λόγος ἐκεῖνος μ' ἔκαμε τότε πολλὴν ἐντύπωσιν. Ἡῤῥαξε δὲ τὴν ἀφοσίωσίν μου εἰς τὸν σεβαστόν μου διδάσκαλον καὶ τὰ γράμματα καὶ οἱ λόγοι καὶ τὸ παράδειγμα αὐτοῦ, ὅστις δὲν ἔπαυε δοθείσης περιστάσεως νὰ ἐξάπτῃ τὴν εὐερέθιστον νεανικὴν φαντασίαν μου πρὸς καταφρόνησιν οὐ μόνον τῶν ἐναντίων λόγων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἄλλως ἀθῶων διασκεδάσεων.

Ἐνθυμοῦμαι μίαν τῶν ἐορτῶν, τὴν Κυριακὴν τῆς Ἀπόκρεω νομίζω, ὅποτε πάντες μικροὶ καὶ μεγάλοι περιήρχοντο τὰς ὁδοὺς ἐνθουσιῶντες καὶ ἀτακτοῦντες: «Δὲν πηγαίνεις καὶ σὺ νὰ διασκεδάσῃς ὀλίγον, μοι εἶπεν ὁ καλὸς διδάσκαλος, εἴτε δοκιμάζων με εἴτε ἀληθῶς, ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἀπῆλθον.

Ἡ καλὴ αἴτη καὶ σῶφρων διαγωγὴ ὀλίγον διήρκεσε. Διότι μὴ δυνάμενος μέχρι τέλους ν' ἀνθίσταμαι εἰς τὰς ἐπιμόνους

ἀπαιτήσεις τοῦ πατρός, ὅστις ταλαιπωρούμενος ἐν ταῖς γεωργικαῖς ἐργασίαις εἶχεν ἀνάγκην ἐμοῦ, ἀπῆλθον πρὸς αὐτὸν ἐκὼν ἄκων καὶ παρεδόθην εἰς τὰς γεωργικὰς ἐργασίας βοηθῶν αὐτῷ μέχρι τοῦ 1836, ὅποτε τὰ πάντα ἐν ἐμοὶ μετεβλήθησαν βαθυπόδον. Μάτην προσεπάθουν νὰ ἐπαναφέρω τὰς πρώτας ἰδέας ἐπανερχόμενος εἰς τοῦ διδασκάλου τὰς Κυριακὰς καὶ τὰς ἑορτὰς καὶ ἐνασχολούμενος εἰς διαφόρους ἀναγνώσεις κατὰ τὴν συνήθειαν, καὶ μάλιστα κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἀπὸ τῆς σχολῆς ἀναχωρήσεώς μου, ἐνῶ αἱ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως διαφόρων βιβλίων ἰδέαι ἐσώζοντο ἔτι ἀκμαῖαι. Ἄλλ' ἡ μελέτη μᾶς ἡμέρας καθ' ἐβδομάδα ἦτο ἀδύνατον νὰ κατισχύσῃ τῶν ἀτόπων ἢ καὶ ξένων πρὸς τὴν σπουδὴν ἐντυπώσεων, ἃς κατὰ πᾶσαν ὥραν ἐλάμβανον, ὥστε μετὰ τινων μινῶν διατριβῶν παρὰ τῷ πατρὶ κατήντησα ἀγνώριστος παρὰ τῷ διδασκάλῳ, τοῦ ὁποίου αἱ προτροπαὶ καὶ τὸ παράδειγμα μοὶ εἶχον ἐμπνεύσει ἐνωρὶς τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν.

Ἐνεκα τῆς φιλομαθείας μου ἠγαπώμην ὑπὲρ τοὺς συμμαθητὰς μου ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Κυρίλλου, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο καὶ ὑπεβλεπόμην ὑπὸ τῶν συμμαθητῶν μου καὶ πολλῶν ἐκ τῶν γονέων αὐτῶν.

Ἐνεκα τῆς φιλομαθείας συνεστήθην εἰς τὸν Ἰμβρον Νεόφυτον ἐλθόντα κατὰ τὸ 1836, παρ' ᾧ διέμεινα—1841 τὰ πρῶτα μὲν ὡς ἀναγνώστης, ἔπειτα δὲ καὶ ὡς γραμματεὺς.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀναχώρησίς μου ἐκ τῆς μητροπόλεως Ἰμβρου καὶ ἡ μετάβασίς μου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐξ αἰτίας παρομοίας ἐγένετο.

Ὁ ἀείμνηστος Νεόφυτος ἐκ Φαναρακίου τοῦ Βοσπόρου καταγόμενος καὶ ἀλιέα πατέρα ἔχων εἶχε μεγάλην κλίσιν πρὸς τὴν θάλασσαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν Ἰμβρῳ ἀρχιερεὺς γενόμενος ἐφρόντισε νὰ ἔχῃ καὶ βάρκαν καὶ δίκτυα καὶ δὴ καὶ ταρσανᾶν ἐν τῷ μικρῷ λιμένι Καρδάμῳ· ἄλλως δὲ καὶ ὁ προκάτοχος του Ἰωσήφ εἶχε τὰ αὐτά, ὡς καὶ ἰδιαιτέρον ἀλιέα. Ὡστε πολλάκις τὸ θέρος μάλιστα, καὶ ὁ ἀρχιερεὺς αὐτὸς μετέβαινεν χάριν διασκεδάσεως πρὸς ἀλιείαν, καθόσον κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν οἱ ἀρχιερεῖς ἐν Ἰμβρῳ μάλιστα ἦσαν πάντῃ ἐλεύθεροι,

οὐδὲ ἐβασανίζοντο, ὅπως σήμερον ὑπὸ τῶν διηνεκῶν ὑποθέσεων καὶ κρισολογιῶν.

Ἦ ὑπαρξίς πλοιαρίου καὶ δικτύων ἀπήτει φυσικῶ τῷ λόγῳ καὶ τεχνίτην πρὸς καταρτισμὸν αὐτῶν καὶ τοιοῦτος ἦτο τότε ὁ Ἀθανάσιος Κόνιαρης ἐξ Ἀιδριανουπόλεως μὲν ὀρμώμενος, ἐν ἀγίῳ Θεοδώρῳ δὲ ἐγκατεστημένος. Ἐνῶ δὲ μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐν τῷ κιοσκίῳ τῆς Μητροπόλεως, αὐτὸς μὲν κατήρτιζε τὰ δίκτυα, ἐγὼ δὲ ἔψαλλον εἰρμόν τινα καλοφωνικὸν γυμναζόμενος, ἕως πότε, μὲ λέγει, θὰ κάθῃσαι ἐδῶ ; τί ἀπολαμβάνεις ; δὲν εἶνε καλλίτερον νὰ μεταβῆς νὰ σπουδάσῃς ἰατρικὴν, ὅποτε θὰ ἀπολαμβάνῃς δεκαπλάσια. Καλά, τῷ εἶπον, κἀγὼ ἐπιθυμῶ νὰ σπουδάσω καὶ διὰ τοῦτο βλέπεις μόνος μου καταγίνομαι, ὅσον δύναμαι· ἀλλ' ἵνα σπουδάσῃ τις ἀπαιτοῦνται χρήματα, ὁ δὲ πατήρ μου μόλις ἐξοικονομεῖ τὰ πρὸς τὸ ζῆν.— Ἐγὼ σὲ δίδω ὅσα σὲ χρειάζονται, μὲ ἀπεκρίθη.— Ἐπίστευσα καὶ μετὰ πολλῆς δυσκολίας κατῶρθωσα νὰ ἀναχωρήσω ἐκ τῆς μητροπόλεως. Διότι ὁ μακαρίτης Νεόφυτος κατ' οὐδένα τρόπον δὲν ἠθέλε νὰ μὲ ἀφήσῃ. Μετέβην κατόπιν εἰς ἅγιον Θεόδωρον ἵνα ζητήσω τὰ ὑποσχεθέντα· ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ὁ φίλος ἐζήτησε νὰ ἐγγυηθῇ ὁ πατήρ μου, ὅπερ ἐγὼ ἀπεποιήθην ἀναλογιζόμενος ἐνδεχόμενον θάνατον καὶ τότε τί ἠθέλε πράξει ὁ πατήρ μου. Εἶπον λοιπὸν ὅτι διὰ τῆς ἐμῆς ὑπογραφῆς, ἂν θέλῃ, ἄς μοὶ δώσῃ. Μοὶ ἔδωκε δὲ μόνον 400 γρόσια καὶ ταῦτα εἰς εἰσοσαρούδια. Τὰ ἐδέχθην ἐκὼν ἄκων καὶ ἔδωκα ὁμολογόν. Ἦ στενοχωρία ἦτο μεγάλη. Διότι ἐγὼ ἐκ τῶν πενταετῶν μισθῶν μου μόλις εἶχον 1500 χρόσια, ἀφῆκα δὲ 300 γρόσια εἰς τὸν πατέρα. Ἐν τούτοις δὲν ἠδυνάμην νὰ μεταβάλω ἀπόφασιν καὶ ἀνεχώρησα κατὰ μῆνα Ἰούνιον 1841 εἰς Κωνσταντινούπολιν, κικεῖθεν εἰς Χάλκιν εἰς τὴν Ἑλληνεμπορικὴν Σχολὴν, ὅπου ἐσχολάρχει ὁ ἀείμνηστος Βαρθολομαῖος, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι ἠδύνατο νὰ μὲ δεχθῇ. Οὗτος μὲ ὑπεδέχθη εὐμενέστατα, καὶ μαθὼν τὸν σκοπὸν μου, πόσα χρήματα ἔχεις μοὶ εἶπεν, ἵνα δυνηθῆς νὰ εἰσαχθῆς εἰς τὴν Σχολὴν ; ἐγέλασε πολὺ ὅτε τῷ εἶπον 1500, ἐν τούτοις μὲ ἐδέχθη ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ μὲ εἰσαγάγῃ ὡς ὑπότροφον, διότι εἶχε

πολλὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ἐφόρων καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ κλεινοῦ Ζ. Ζαχάρωφ.

Ἦτο καιρὸς τῶν διακοπῶν καὶ ἐγὼ ἤρχισα νὰ ἐνασχολῶμαι σπουδαίως εἰς τὰ μαθήματα· ἀλλ' ὅτε ἦλθεν ὁ καιρὸς τῶν ἐνάρξεων καὶ ἐγένετο λόγος καὶ περὶ ἐμοῦ ὡς ὑποτρόφου, ἀπντήθησαν δυσκολίαι πολλαί, καθόσον ὁ διδάσκαλος Βαρθολομαῖος εἶχε προηγουμένως καὶ ἄλλον ὑπότροφον συμπατριώτην μου τὸν ἐξ Ἀγριδίων Εὐστράτιον. Τί ἐπραξε λοιπὸν μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Ζαχάρωφ; Ἐπειδὴ καὶ ἕτερος ἐκ Μιτυλήνης παρουσιάσθη ὡς ὑπότροφος, ἐπίσης ἄπορος ὡς ἐγὼ, ἀπεφάσισάν διὰ τὸ ἀσκανδάλιστον καὶ πρὸς δικαιολογίαν τῆς παραδοχῆς ἡμῶν νὰ μᾶς ὑποχρεώσωσιν ἀμφοτέρους νὰ βοηθῶμεν ἐν καιρῷ τῆς τραπέζης τοὺς ὑπνρέτας εἰς τὴν διανομὴν τῶν φαγητῶν καὶ κατόπιν νὰ τρώγωμεν μετὰ τοῦ ἀναγνώστου. Πολὺ βαρὺ μοὶ ἐφάνη κατ' ἀρχὰς τὸ τοιοῦτον· καὶ παρ' ὀλίγον ν' ἀποφασίσω ν' ἀναχωρήσω ἐκ τῆς Σχολῆς· ἀλλ' ἡ οὐψία τῶν μαθημάτων ὧν ἦδη ἐγευσάμην ὅπως δῆποτε ἐκόντα ἄκοντα μ' ἀνεχαίρισαν. Ἄλλως δὲ οὐδεμίᾳ διάκρισις ὑπῆρχε μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν λοιπῶν μαθητῶν, οὐδὲ ὑποχρέωσις ἄλλη, οὐδὲ προσκομιμὰ τι εἰς τὰς μελέτας καὶ τὰς παραδόσεις. Τὴν δὲ ἐξ ἀνάγκης ἀνοχὴν τῆς προσβαλλομένης φιλοτιμίας ὡς μαθητῶν ἀνεκούφιζεν ἀποχρώντως καὶ τῶν καθηγητῶν καὶ τῶν μαθητῶν ἡ ἀγάπη, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐνίσχυεν ἡ εἰς τὰ διάφορα μαθήματα ἀφοσίωσις, ἐξ ἧς ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν προοιβαζόμενος προσελύθην εἰς τὴν β'. ἐξαμηνίαν εἰς τὴν ἀνωτάτην τάξιν καὶ ἡκροαζόμενον τοῦ Βαρθολομαίου διδάσκοντος καὶ ἐρμινεύοντος τοὺς ποιητάς, ἐνῶ προηγουμένως εἶχον ἀκούσει τὸν μακαρίτην Ραφάνην διδάσκοντα τὰ ἑλληνικά, τὸν Ε. Bousquet τὰ γαλλικά, τὸν ἐκ Μιτυλήνης Νικόλαον τὰ μαθηματικά. Κατόπιν ἦλθεν ὁ κ. Ι. Τάξης διὰ τὰ ἑλληνικά (ἀντὶ τοῦ μακαρίτου Ραφάνη), ὁ Γ. Στέκις (ἀνεψιὸς τοῦ Βαρθολομαίου) διὰ τὰ μαθηματικά. Ἐκ τῶν δύο τούτων διδασκάλων ὠφελήθην πολλὰ· καὶ διὰ τοῦτο ὅτε μετέβην εἰς τὴν νεοσύστατον θ. Σχολήν, ἡδυνήθην νὰ διορισθῶ ἀμέσως ὑψηγυτῆς μὲν τῶν ἑλληνικῶν, καθηγητῆς δὲ τῶν μαθηματικῶν. Ἐνταῦθα διέμεινα μέχρι τοῦ 1845.

**Τὰ αἴτια τῆς εἰσαγωγῆς καὶ διαμονῆς μου ἐν τῇ
Θεολογικῇ Σχολῇ.**

Ἐν τῇ Ἑλληνοεμπορικῇ Σχολῇ, ἐν ἣ εἶχον συμμαθητὰς τὸν Κ. Ζαχάρωφ, τὸν μακαρίτην Ραπτάρχην, τὸν κ. Κ. Φωτιάδην, τὸν Α. Ψυχάρην καὶ ἄλλους, συνεστήθη σύλλογος τῆς α'. τάξεως ὑπὸ τὸ ὄνομα Μουσεῖον, ἐν' ᾧ συνερχόμενοι δις τῆς ἐβδομάδος ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν καθηγητῶν συνεμελετώμεν διαφόρους συγγραφεῖς καὶ ποιητὰς καὶ πρὸς τούτοις συνετίτομεν γυμνάσματα, ἅτινα ἀπηγγέλλομεν ἐνώπιον τῶν καθηγητῶν.

Ἐγὼ ἰδίᾳ ἐνησχολήθην τῇ εἰσηγήσει καὶ ὁδηγίᾳ τοῦ Ι. Τάξη εἰς διάφορα τοιαῦτα γραφικὰ γυμνάσματα, ἐν τῶν ὁποίων ὁ κατὰ φιλαυτίας λόγος μοὶ παρεσκεύασε τὴν εἰς τὴν Θ. Σχολὴν εἴσοδον. Ὁ λόγος οὗτος ἐρανισθεὶς τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν Κυριακοδρομίων Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκου, ἐξεφωνήθη παρ' ἐμοῦ κατὰ τὰς ἐξετάσεις τοῦ 1845 παρόντος καὶ τοῦ διδασκάλου Κ. Τυπάλδου, Σχολάρχου καὶ διευθυντοῦ ἤδη καταστάντος ἐν τῇ νεοσυστάτῳ Θ. Σχολῇ, ὅπου εἰσαχθεὶς ἐπανελάβον τὰ Ἑλληνικά, ἐδιδάχθην κατ' ἑκτασιν, καθ' ὅσων ἑκτασιν ὀηλονότι ἐδιδάσκοντο ἐκεῖ, τὰ φιλοσοφικὰ καὶ Θεολογικά.

Βεβαίως τὴν εἰσαγωγὴν μου εἰς τὴν σχολὴν ταύτην προῖτοίμασεν ὁ Ι. Τάξης, ὅστις ἐκ τῆς Ἑλληνοεμπορικῆς Σχολῆς εἶχεν ἤδη μετατεθῆ εἰς τὴν Θεολογικὴν, ἀλλ' ὁ ἀείμνηστος Κ. Τυπάλδος ὑπῆρξεν ὁ πραγματικὸς προστάτης καὶ πατὴρ καὶ κηδεμὼν καὶ διδάσκαλος, διότι οὐ μόνον μὲ προέτρεψεν ἀμέσως νὰ μεταβῶ, ἀλλὰ καὶ μὲ συνέστησεν εἰς τὴν τότε Ἐφορείαν καὶ τὸ μέγιστον ἐγένετο ἐγγυητὴς ὑπὲρ ἐμοῦ, ὅπερ εἰς οὐδένα ἄλλον ἐπραξεν. Εἰς δὲ τὰς παραδόσεις τῶν μαθηματικῶν ἰδίᾳ, συγκατένευεν ὁ ἀείμνηστος νὰ παρευρίσκηται σχεδὸν πάντοτε καὶ διὰ τῆς παρουσίας του καμὲ ἐνίσχυνε, καὶ τοὺς μαθητὰς, οἵτινες ἦσαν πολλῶ μᾶλλον ἐμοῦ ἡλικιωμένοι καὶ δὴ καὶ ἱεροδιάκονοι οἱ πλεῖστοι, νινάγκαζεν οὕτω καὶ νὰ

μελετῶσι καὶ νὰ μὴ παρεκτρέπωνται. Προσέθετε δὲ πολλάκις χαριεντιζόμενος, ὅτι ἀδίκως κατηγοροῦσι τὰ μαθηματικά ὡς μάθημα ξηρὸν καὶ ἀτερπές, ἐγὼ ἐξ ἐναντίας, ἔλεγε, τὸ εὐρίσκω τερπνότερον!

Ἐν τῇ Θ. Σχολῇ αἱ γραφικαὶ ἐργασίαι ὑπερνήξουν, διότι οὐ μόνον πάντα τὰ θεολογικὰ μαθήματα ἦσαν χειρόγραφα τὰ ὁποῖα ἐγὼ ἀντέγραφον, ἀλλὰ καὶ τὰ γυμνάσματα φιλολογικά τε καὶ θεολογικά ἐγένοντο περισσότερα, καὶ μάλιστα ἀφ' ὅτου διορίσθη καθηγητὴς ἰδιαίτερος τῶν συνθέσεων ὁ Η. Τυνησίδης. Ἀλλὰ πλὴν τούτων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν λόγων, οἷς ἐκήρυττον καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Σχολῆς, ἵναγκαζόμενα νὰ συντάττω καὶ κείμενον Ἀλγέβρας καὶ Χρονολογίας, τὰς ὁποίας ἐπὶ ἕξ ἔτη μετὰ τῆς Ἀριθμητικῆς καὶ Γεωμετρίας ἐδίδασκον.

Αἱ Ἐξετάσεις τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς 1848

Ἐνῶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἰς πλείστας τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἐπικρατειῶν αἱ Μοῦσαι ἐκβακχευθεῖσαι πρὸς τὸ πολεμιστήριον σάλπισμα τῶν φιλελευθέρων Ἰδεῶν, καταλιποῦσαι τὰς ἀγλάας αἰθούσας τῶν Ἀκαδημιῶν καὶ ἐνδυσάμεναι τὴν τρομερὰν πανοπλίαν τῆς ἀλκαιμάχης Ἀθηνᾶς ἐξῆλθον καταστρηνιῶσαι εἰς τὸ αἱματόφυρτον πεδῖον τοῦ Ἄρεως, ἡμεῖς ὑπὸ τὴν κραταιὰν αἰγίδα τοῦ εἰρηνικοῦ καὶ φιλομύσου ἡμῶν Ἀνακτος ἀπολαύοντες πλήρη γαλήνην καὶ ἡσυχίαν ἐρχόμεθα νὰ καταδείξωμεν τοὺς ὠραιότερους καρποὺς τοιαύτης καταστάσεως, καρποὺς τοὺς ὁποίους ἀνέψυσεν ἐφέτος παρ' ἡμῖν τὸ εὐθαλὲς καὶ ζείδωρον ὀνδρον τῆς παιδείας. Ἐφθάσαμεν, σὺν Θεῷ, εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοῦ ἔτους, καθ' ἣν συνήθως γίνονται αἱ πάνδημοι ἐξετάσεις τῶν ἐν τῇ πόλει ἡμῶν διαφόρων ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων.

Τέταρτον ἔτος συμπληροῦται ἡδὴ ἀφοῦ ἐπὶ κορυφῆς τοῦ χαριστάτου λόφου τῆς νήσου Χάλκης ἀναθρώσκει ὡς λαμπρὸν μετέωρον ἡ περικαλλεστάτη καὶ σεβασμῖα Μονὴ τῆς Ἀγίας

Τριάδος, επίσημος οὐ μόνον διὰ τὴν τῆς θέσεως καλλονήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν πρῶτον αὐτὴν δομήσαντα, Φῶτον ἐκεῖνον τὸν μέγαν καὶ ἀγιώτατον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Τὴν μονὴν ταύτην κατηρειπωμένην πρό τινων ἐνιαυτῶν ζήλω θείῳ παρορμηθεῖσα ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία οὐ μόνον ἐκ βάθρων φιλοτίμως ἀνωκοδόμησε, πατριαρχεύοντος τοῦ κύρ Γερμανοῦ, ἀλλὰ καὶ σχολὴν αὐτὴν κατέστησε Θεολογικὴν, ἐν ἣ διδάσκονται ἔκτοτε περὶ τοὺς 40 μαθητάς, τοῖς πάντας ἱερωμένους ἢ μέλλοντας ἱερωθῆναι, ἐπιτυχοῦσα μάλιστα, κατὰ θείαν πάντως εὐδοκίαν, διευθυντοῦ ἐνὸς τῶν μάλιστα διακεκριμένων ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ μεταξύ τοῦ κλήρου τῶν ὀρθοδόξων, τοῦ κατὰ πάντα σεβασμίου, μεγάλου ἀρχιμανδρίτου καὶ καθολικοῦ ἱεροκέρυκος τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου κυρίου Κωνσταντίνου Τυπάλδου.

Εἰς τὴν μονὴν ταύτην, ὡς εἰς ἱεράν τινα κυψέλην, ὑπὸ τὴν ἄγρυπνον ἐποπτεῖαν καὶ τὴν ἀκάματον ἐπιμέλειαν τοῦ σοφοῦ Τυπάλδου, καταγίνονται τέσσαρας ἤδη ἐνιαυτοὺς αἱ φιλόπονοι ἐκεῖναι μέλισσαι, μακρὰν τῆς τύρβης καὶ τῶν θορύβων τῆς κοινωνίας, μακρὰν πάσης μικροφιλοτίμου ἐπιδείξεως οὐ μόνον εἰς τὰ ἱερὰ μαθήματα τῆς μεγαλωνύμου θεολογίας, καὶ ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν καὶ γλωσσῶν ἀλλὰ πρότιστα καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀγωγὴν καὶ εἰς τὴν ἀπαιτουμένην κοσμιότητα καὶ σεμνότητα τοῦ ἱεροῦ πολιτεύματος τῆς ὁποίας ἑμψυχον παράδειγμα πρόκειται εἰς αὐτοὺς ἡ παντὸς ἐπαίνου ἀνωτέρα ἀρετὴ τοῦ Σχολάρχου. Τετράκις δὲ ἤδη γενομένων ἐν αὐτῇ κατὰ τὴν αὐτὴν τοῦ ἔτους ἐποχῆν τῶν ἐτησίων ἐξετάσεων, ἐν αἷς ἢ τῶν μαθητιῶντων ἐπίδοσις ἀπεδείχθη τρανώτατα, μετὰ πολλοῦ τοῦ θαυμασμοῦ καὶ ἐπαίνου, ἀλλ' ὅμως ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τύπος καίτοι προκληθεὶς πολλακίς παρ' ἄλλων ἐφημερίδων, οὐδέποτε ἐπελάβετο τοῦ θέματος τούτου, μὴ θέλων νὰ προτρέχη τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἀναμμένων ν' ἀντιτάξη πράγματα πρὸς φωνασκίας ἀνθρώπων, οἵτινες παράδοξόν τινα εἰρῖσκουσιν ἠδονὴν εἰς τὰς κατὰ τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν κλήρου δυσφημίας. Διὰ τοῦτο καὶ ἤδη ἀρκούμενοι εἰς ψιλὴν τῶν ἐξετάσεων ἔκθεσιν, ἀ-

φίνομεν ἕκαστον τῶν ἀναγνωστῶν νὰ κρίνῃ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἂν ὁ κληρὸς ἡμῶν ὀργῆ ἢ μὴ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ βελτίωσιν, ἂν ἐννοῇ ἀποχρώντως ἢ μὴ τὴν ἑαυτοῦ θέσιν, ἂν ἤψατο ἢ μὴ ἐρρωμένως τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλει αὐτῷ ἡ ἀξία καὶ τὸ καθῆκον.

Ἡ ἐναρξίς τῶν ἐξετάσεων ἐγένετο ὡς προαναγγείλαμεν τῇ ἀ. Ἰουλίου, ἐνώπιον τοῦ τε Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου (Ἀνθίμου) καὶ τῆς περὶ αὐτὸν ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἄλλων πολλῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν.

Κατὰ πρῶτον ὁ σχολάρχης καὶ καθηγητὴς τῆς ἱερᾶς θεολογίας καὶ φιλοσοφίας κύριος Τυπάλδος ἀπήγγειλεν ἐκθεσιν τῆς καταστάσεως τῆς σχολῆς καὶ τῶν γενομένων ἐν αὐτῇ βελτιώσεων κατὰ τὸ λήγον σχολαστικὸν ἔτος, ἔνθα καὶ ἐμνημόνευσε μετ' εὐγνωμοσύνης τοὺς ἀφιερώσαντας καὶ ἐφέτος βιβλία εἰς τὴν τῆς σχολῆς βιβλιοθήκην. Μετὰ τὴν ἐκθεσιν ταύτην ἤρξαντο αἱ ἐπὶ διπλώματι ἐξετάσεις τῶν μαθημάτων τῆς ἀνωτέρας τάξεως τεσσάρων τὸν ἀριθμὸν, τῶν ἱεροδιακόνων Ἀνθίμου, Γρηγορίου, Ἰγνατίου καὶ Στεφάνου, διήρκεσε δὲ ἡ ἐξέτασις αὐτῶν ἐπὶ δύο ἡμέρας, ἐν αἷς ἐξετασθέντες μετὰ πάσης αὐστηρότητος εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῶν θεολογικῶν μαθημάτων ἀπεκρίθησαν ἅπαντες ἄριστα, διὰ τοῦτο καὶ ἐκρίθησαν παμψηφεὶ ὑπὸ τοῦ τῶν καθηγητῶν συλλόγου ἄξιοι τοῦ θεολογικοῦ διπλώματος.

Μετὰ ταῦτα ἐγένετο ἡ ἐναρξίς τῶν ἐτησίων ἐξετάσεων διὰ τὰς ἀκολουθοῦσας 4 τάξεις, ὅτε ὁ κύριος Τυπάλδος, καθὰ διορίζει ὁ Κανονισμὸς τῆς Σχολῆς ἐξεφώνησε λόγον ὑπόθεσιν ἔχοντα τὴν ἐρμηνείαν χωρίου τινὸς τοῦ ἁγίου Πατρὸς Εἰρηναίου, τὸ ὁποῖον ἀυστόλως παρεξηγοῦσιν οἱ καθ' ἡμᾶς αἰρετικοί. Ὁ λόγος οὗτος συγκινήσας τὰ μέγιστα τὸ ἀκροατήριον, εὐχῆς ἔργον ἦτο ἂν ἐδημοσιεύετο διὰ τοῦ τύπου πρὸς κοινὴν τῶν ὀρθοδόξων ὠφέλειαν.

Τῇ γ'. ἡμέρᾳ ἐξητάσθησαν οἱ μαθηταὶ τῆς β'. τάξεως, δέκα τὸν ἀριθμὸν, εἰς τε τὴν Ἠθικὴν Θεολογίαν καὶ εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον, ἀκολουθῶς ἐξητάσθησαν εἰς τὴν ἐρμηνείαν ἀρχαίων ἐπιγραμματίων, καὶ ἀνέγνωσαν ἐπιγράμματα Ἰρωελε-

γειά τε καὶ ἰαμβικά ὄχι ἀφύη, ποιθέντα παρ' αὐτῶν μεθ' ὅλης τῆς ἀπαιτουμένης ρυθμικῆς ἀκριβείας.

Τῇ δὲ δ'. τοῦ μηνός, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, μετὰ τὴν θεϊάν καὶ ἱερὰν λειτουργίαν, γενομένην μετὰ πάσης τῆς πατριαρχικῆς παρατάξεως, συνῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν ἐξετάσεων ἢ τε αὐτοῦ Παναγιότης καὶ ὁ παναγιώτατος Π. Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κύριος Ἄνθιμος, ἡ ἱερὰ Σύνοδος, πολλοὶ τῶν τοῦ γένους προκρίτων καὶ ἐλλογίμων καὶ πλῆθος ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ γενομένης συντόμου προσευχῆς καὶ δοξολογίας πρὸς τὸν Ὑψιστον ἤρξατο ἡ τελετὴ τῆς ἀναγορεύσεως τῶν νέων διδασκάλων τῆς Θεολογίας καὶ τῆς ἀπονομῆς τῶν θεολογικῶν διπλωμάτων. Καὶ πρῶτον μὲν ἀνεγνώσθησαν παρὰ τοῦ τῆς Σχολῆς Γραμματέως τὰ πρακτικὰ τῶν ἐξετάσεων, ἀκολούθως καὶ ἡ πράξις τῆς ἀναγορεύσεως, μετὰ ταῦτα ὁ σεβάσιμος Σχολάρχης ἐξεφώνησε λόγον παραινετικὸν πρὸς τοὺς ἀναγορευθησομένους διδασκάλους, ὅστις συνέτριψε τὰς καρδίας τῶν περιστώτων, καὶ ἀπέσπασε κατανυκτικώτατα δάκρυα. Τούτου δὲ γενομένου ὁ Σχολάρχης προσκαλῶν ἓνα ἕκαστον τῶν 4 εἰρημένων ἱεροδιδασκάλων καὶ ἀνακηρύττων διδάσκαλον τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς θεολογίας ἐνεχείριζεν αὐτῷ τὸ θεολογικὸν δίπλωμα γεγραμμένον ἐπὶ μεμβράνης, ἐσφραγισμένον τῇ τῆς Σχολῆς σφραγίδι, ὑπογεγραμμένον παρὰ τῶν καθηγητῶν καὶ ἐπικεκυρωμένον ὑπὸ τε τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Ἁγίας Συνόδου, ὅπερ λαμβάνων ὁ νέος διδάσκαλος ἀπήγγελλεν εὐχαριστήριον πρόσρησιν ἅμα δὲ καὶ ὑπόσχεσιν τοῦ ὅτι θέλει διαβιώσει τοῦ λοιποῦ ἐπαξίως τοῦ ἱεροῦ ἐπαγγέλματος τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην περιεβάλλετο. Εἶτα προσερχόμενος πρὸς τὴν Α. Παναγιότιτα ἐλάμβανε παρ' αὐτοῦ ἱερὰν εὐχὴν καὶ εὐλογίαν καταλληλοτάτην εἰς τὴν περίστασιν.

Οὕτως ἀναγορευθέντων καὶ τῶν 4, ὁ μὲν ἱεροδιάκονος Νικηφόρος Γλυκᾶς μαθητῆς μὲν τῆς β'. τάξεως, διδάσκαλος δὲ πολλῶν ἐν τῷ καταστήματι μαθημάτων, προσήνεγκεν εἰς τοὺς ἀναγορευθέντας ἐπίγραμμα ἠρωελεγειῶν, ὅπερ καταχωρίζομεν παρὰ πόδας, ὁ δὲ ἱεροδιάκονος Μελέτιος Σπανδωνίδης τῆς β'. καὶ οὗτος τάξεως μαθητῆς ἐξεφώνησε τὴν ἀξιόλογον ἐκείνην

ώδην, τὴν ὁποίαν διὰ τοῦ προλαβόντος φύλλου μας ἐδημοσιεύσαμεν. Εἰς σύμπλωσιν δὲ ὅλων τούτων ἀνέγνωσαν καὶ οἱ μαθηταὶ τῆς γ'. τάξεως διαφόρους ὥδᾶς συντεταγμένας παρ' αὐτῶν εἰς τε τὸ ἅγιον Πάσχα καὶ εἰς τὰς ἐορτὰς τῆς Ἀγαλήψεως, τῆς Μεντηκοστῆς καὶ τοῦ ἁγίου Φωτίου, ἐκ τῶν ὁποίων δημοσιεύομεν τινὰς διὰ τοῦ τ η λ ε γ ρ ᾶ φ ο υ, πεποιθότες ὅτι θέλουσι προξενήσει εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν μεγίστην εὐχαρίστησιν.

Ἡ ἡμέρα ἐκείνη ὑπῆρξε μία τῶν εὐφροσυνωτέρων πανηγύρεων, διὰ τε τὴν ἐκκλησίαν καὶ δι' ἅπαν τὸ χριστιανικὸν πλήρωμα. Εἰς ὅλων τὰ πρόσωπα ἐφαίνετο διακεχυμένη ζωηρὰ τις ἀγαλλίασις, καὶ διάθεσις ψυχῆς ὅλως κατανυκτική, πάντες δὲ συνεχαιρον, οἱ μὲν τὴν ἐκκλησίαν, οἱ δὲ τοὺς ἀναγορευθέντας θεολόγους, οἱ μαθηταὶ ἠσπάζοντο ἀλλήλους, ἡ δὲ Α. Παναγ. δὲν ἠδύνατο νὰ κρύψῃ τὸ σκίρτημα τῆς καρδίας αὐτοῦ, διότι ἐπὶ τῶν λαμπρῶν αὐτοῦ ἡμερῶν καὶ διὰ τῆς ἀνενδότου αὐτοῦ προστασίας καὶ προθυμίας ἡ Θ. Σχολὴ τῆς Μ. Ἐκκλησίας κατώρθωσεν ἐν βραχεῖ διαστήματι νὰ ἀναδείξῃ κατὰ πρῶτον καρποὺς ἀξίας τῆς κοινῆς τῶν χριστιανῶν προσδοκίας. Τὸ αὐτὸ αἶσθημα ἐνεφαιδρυνε καὶ πᾶσαν τὴν ἱερὰν Σύνοδον. Ὁ δὲ πολυχρονισμὸς τῆς Α. Παν. ἐπεσφράγισε λαμπρῶς τὴν χαρμόσυνον ταύτην ἐορτήν.

Τὴν δὲ ἐφεξῆς ἡμέραν ἀνεχώρησε μὲν ἡ Α. Παν. αἱ ἐξετάσεις ὅμως ἐξηκολούθουν μέχρι τῆς 13ης τοῦ μηνὸς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἔωθεν μέχρι μεσημβρίας ἐνώπιον τῶν σεβασμιῶν Γερόντων. Τὴν ε' ἐξητάσθη ἡ β' τάξις εἰς τοὺς Ἑλληνας ποιητάς, Ὀμηρον, Ἡσίοδον καὶ Καλλίμαχον, Κλεάνθην καὶ μετρικὴν. Ἐπειτα ἡ αὐτὴ τάξις εἰς τὴν σλαβωνικὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποίαν τοσοῦτον ἐπέδωκαν ἐν διαστήματι ἐνὸς ἔτους, ὥστε οὐ μόνον ἐλευθέρως ἀναγινώσκουσι καὶ τεχνολογοῦσιν ἄριστα, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγινώσκουσι πολλάκις σλαβωνιστὶ τὰς ἱεράς ἀκολουθίας. Τῆς ε' ἡμέρας οἱ μαθηταὶ τῆς αὐτῆς τάξεως ἐξητάσθησαν πρῶτον μὲν εἰς τὸν Βεργίλιον, εἶτα δὲ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Θεολογίας καὶ τὴν Πατρολογία, ἀνέγνωσαν δὲ καὶ διατριβὰς ἢ ὑπομνήματα φιλολογικοθεολο-

γικά ἐπὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἁγίου Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος παρ' αὐτῶν συντεταγμένα. Τῇ ζ'. ἐν πρώτοις παρουσιάσθησαν αἱ συνθέσεις τῶν μαθητῶν τῆς β. καὶ γ', τάξεως γεγραμμένα εἰς τε τὴν καθαρὰν ἑλληνικὴν καὶ τὴν καθομιλουμένην γλῶσσαν, καταγεγραμμένα εἰς κώδικα ἐκ 1200 περίπου σελίδων, ὅστις θέλει μένει ἀποτεταμεινμένος εἰς τὴν σχολήν. Τούτων δὲ διὰ τὸ στενὸν τοῦ καιροῦ ἀνεγνώσθησαν μόνον αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ αἱ ὑποθέσεις, αἵτινες, εἶναι τῆς μὲν β'. τάξεως εἰς μὲν τὴν καθαρὰν ἑλληνικὴν διάλογοι ἱστορικοὶ καὶ βιογραφίαι καὶ ἐγκώμια τῶν πρὸ ἡμῶν ἀκμασάντων αἰοδίμων ἀνδρῶν τοῦ ἡμετέρου γένους καὶ πολλὰ ἐπιγράμματα· εἰς δὲ τὴν καθομιλουμένην διάφοροι ἱστορικά, θεολογικά, φιλολογικά καὶ φιλοσοφικά διατριβαὶ καὶ γυμνάσματα εἰς διαφόρους ῥυθμοὺς τῆς νεωτέρας ποιήσεως. Τῆς δὲ γ'. τάξεως εἰς μὲν τὴν καθαρὰν γυμνάσματα ἐπιστολῶν, κατὰ τοὺς χαρακτῆρας Θεοφίλου τοῦ Κορυθαλέως, εἰς δὲ τὴν καθομιλουμένην διάφοροι περιγραφαί, χωρογραφίαι, διηγήματα, βιογραφίαι, ἀναλύσεις λόγων καὶ διατριβαί, πρὸς δὲ καὶ γυμνάσματα ἀπλῆς στιχουργίας, ἐξ ὧν καὶ αἱ ἄλλαι ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαι ᾠδαί. Ἀκολουθῶς οἱ μαθηταὶ τῆς γ'. τάξεως, τὸν ἀριθμὸν 9, ἐξητάσθησαν εἰς τε τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἐκ τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων, εἰς τε τὸν Πλάτωνα καὶ Δημοσθένην τοὺς ὁποίους ἐδίδαξεν ὁ εἰρημένος ἱεροδιάκονος Ν. Γλυκᾶς.

Τῇ η'. οἱ μὲν μαθηταὶ τῆς γ'. τάξεως ἐξητάσθησαν ἐκ τῶν Λατινικῶν εἰς τὸν Καίσαρα καὶ Κικέρωνα καὶ λατινικὴν θεματογραφίαν καὶ ἐκ τῶν σλαβωνικῶν εἰς ἀπλῆν ἀνάγνωσιν, ἢ δὲ ε'. εἰς τὴν ἱερὰν ἱστορίαν. Καὶ τὰ μὲν λατινικά ἐδίδαξεν ὁ κύριος Ἰγνάτιος, τὴν δὲ ἱερὰν ἱστορίαν ὁ κύριος Γρηγόριος ἀμφοτέρωθεν ἐκ τῶν νέων διδασκάλων.

Τῇ θ'. ἢ β'. καὶ γ'. καὶ ἢ δ'. τάξεις ἐξητάσθησαν εἰς τὰ μαθηματικά ὡσαύτως παρὰ τοῦ Γλυκᾶ διδαχθέντα, ἢ μὲν β'. εἰς τὴν Ἀλγεβραν, αἱ δὲ εἰς τὴν Γεωμετρίαν. Τῇ ι'. οἱ μαθηταὶ τῆς γ'. καὶ δ'. τάξεως ἐξητάσθησαν εἰς τὴν Γεν. ἱστορίαν, θαυμασίως διδαχθεῖσαν παρὰ τοῦ κυρίου Χριστοδούλου, μαθητοῦ τῆς β'. τάξεως. Ἀκολουθῶς ἐξητάσθησαν οἱ μαθηταὶ τῆς

δ'. τάξεως 12 τὸν ἀριθμὸν ἐκ τῶν ἐλληνικῶν εἰς τὸν Ἰσοκράτην, Λυσίαν καὶ Λυκούργον. ὡσαύτως παρὰ τοῦ κυρίου Ἰγνατίου διδαχθέντα.

Τῇ ια'. ἡμέρα Κυριακῇ, μετὰ τὴν θείαν καὶ ἱερὰν Λειτουργίαν κατήλθον ἅπαντες εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν τῆς Ἁγ. Τριάδος, ὅπου μετὰ σύντομον δέξιν πρὸς τὸν Θεὸν παραστάντες ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ οἱ μαθηταὶ τῶν τριῶν τελευταίων τάξεων ἐξητάσθησαν μετὰ τῆς προσηκούσης εὐλαβείας αἱ μὲν δύο πρῶται τὸ τελευταῖον μέρος τῆς Ἱερᾶς Κατηχήσεως, ἣν δι' ὅλης τριετίας ἀνά πᾶσαν Κυριακὴν ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ διδασκόμενοι ἤδη εὐτυχῶς ἀπεπέρασαν, ἡ δὲ τελευταία ὡσαύτως εἰς τὸ πρῶτον μέρος τῆς Ἱερᾶς κατηχήσεως. Τὴν ἐξέτασιν διεδέχθη λογύδριον παραινετικὸν καὶ κατηχητικὸν ἐκφωνηθὲν κατὰ τὴν συνήθειαν παρὰ τοῦ σοφοῦ Σχολάρχου καὶ μετὰ τοῦτο ἐψάλλησαν ὁμοφώνως παρ' ὅλων τῶν μαθητῶν ἱερὰ ἴσματα εἰς τε τὴν Παναγίαν Τριάδα, καὶ εἰς τὴν κυρίαν Θεοτόκον, καὶ εἰς τοὺς ἁγίους πάντας. Εἶτα ἐξελθόντες τοῦ ναοῦ συνῆλθον ἀμέσως εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν ἐξετάσεων, ὅπου ἡ β'. καὶ γ'. ἐξητάσθησαν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, ἡ δὲ β'. καὶ εἰς τὴν ρητορικὴν, μεθ' ἣν καὶ λόγους ἀνέγνωσαν συντεταγμένους παρ' αὐτῶν κατὰ τοὺς ρητορικοὺς κανόνας εἰς ἕκαστον εἶδος τῆς Ρητορικῆς.

Τῇ ιβ'. ἐξητάσθη ἡ δ'. τάξις ἐκ τῶν Λατινικῶν εἰς προκαταρκτικὰ μαθήματα, καὶ εἰς τὸν Κορνύλιον Νέπωτα, παρὰ τοῦ κυρίου Ἰγνατίου διδαχθέντα. Ἀκολουθῶς οἱ μαθηταὶ τῆς ε'. τάξεως τὸν ἀριθμὸν 11, ἐξητάσθησαν ἐκ τῶν ἐλληνικῶν εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Ξενοφώντος, εἰς τὸν κατὰ ὀργιζομένων Λόγον τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ εἰς τὸν Θεμιστοκλέα τοῦ Πλουτάρχου, διδαχθέντα παρὰ τοῦ κυρίου Στεφάνου, ἐνὸς καὶ αὐτοῦ τῶν 4 νέων διδασκάλων.

Τῇ ιγ'. καὶ τελευταία ἡμέρα, ἡ μὲν δ'. τάξις ἐξητάσθη εἰς τὴν μαθηματικὴν, φυσικὴν καὶ πολιτικὴν Γεωγραφίαν ὑπὸ τοῦ Γλυκᾶ διδαχθεῖσαν, ἡ δὲ ε'. εἰς τὴν Ἀριθμητικὴν διδαχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ κυρίου Χριστοδούλου καὶ ἐνταῦθα ἀπεπεράθη ὁ ἀγὼν τῶν ἐτησίων ἐξετάσεων, ἐπισφραγισθεῖσων διὰ βραχείας μὲν,

ἀλλ' ἐμβριθοῦς καὶ σοβαρᾶς παραινεικῆς προσλαλιᾶς ἐκ μέ-
ρους τοῦ σεβασμιωτάτου Γέροντος Καισαρείας κυρίου Παΐσιου,
ὅστις προεδρεύων τῆς τῶν ἀρχιερέων χορείας ἐν ἀπουσίᾳ τῆς
Α. Παν. ἐξέφρασε τὴν μεγάλην εὐχαρίστησιν τῆς Ἐκκλησίας
διὰ τὴν οὕτω θαυμασίαν καρποφορίαν τῆς Σχολῆς καὶ ἐπίδο-
σιν τῶν μαθημάτων κατὰ τὸ λῆξαν μάλιστα σχολαστικὸν ἔτος.

Τοσαῦτα εἴχομεν νὰ ἀναφέρωμεν πρὸς τοὺς φιλοκάλους ἡ-
μῶν ἀναγνώστας περὶ τε τῆς ἱερᾶς ταύτης Σχολῆς, καὶ περὶ
τῶν γινομένων ἐν αὐτῇ ἐπιδόσεων. Ἄπαντες οἱ μαθηταὶ ἀπεκρί-
θησαν ἐτοιμότητα, ἅπαντες, ὀλιγίστων ἐξαιρουμένων, θαυμασίως
νύδοκίμησαν, οἱ δὲ μάλιστα ἀριστεύσαντες ἦσαν τῆς μὲν β'.
τάξεως, ἐκτὸς τῶν ὑφηγητῶν, οἱ κ. κ. Τριαντάφυλλος Χριστί-
δης, Μελέτιος ἱεροδιάκονος Σπανδωνίδης, Κωνσταντῖνος Θω-
μάδης, καὶ Κωνσταντῖνος Λέριος. Τῆς δὲ γ'. Δημήτριος Εὐέλ-
πίδης, Σπῦρος Νικολαΐδης, καὶ Γρηγ. Γῶγος. Τῆς δ'. Νικό-
δημος ἱεροδιάκονος, Μιχαὴλ Δημητριάδης, Βασίλειος Πρου-
σαεὺς καὶ Δημήτριος Νικολαΐδης. Τῆς δὲ ε'. Κύριλλος ἱεροδι-
άκονος Κρής, Δαυὶδ ἱεροδιάκονος καὶ Γεώργιος Σωτηρίου, καὶ
οἱ λοιποὶ δὲ οὐχ ἥττον εὐνέστησαν.

Ἡ ἐργασία πάντων ἀπεδείχθη ἄνευ ὑπερβολῆς, τεραστία, ἡ
φιλοτιμία μεγίστη, ἡ ἐπιμέλεια ἀκαταδάμαστος. Ἡ δραστηριό-
της τοῦ σοφοῦ Σχολάρχου καὶ ἡ ἀνύστακτος ἐπαγρύπνησις, ἡ
ἐμψυχοῦσα καὶ ζωογονοῦσα ὅλα ταῦτα, εἶνε κατὰ ἀλήθειαν ἐπέ-
κεινα τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων· ἡ φιλοπονία τῶν ἄλλων κα-
θηγητῶν καὶ ὑφηγητῶν ἐξιέπαινος, πρὸ πάντων δὲ καὶ ὑπὲρ πάντα
ὁ ἐνθερμος καὶ εἰλικρινῆς ζήλος ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ καταστήματος
τῆς Α. Θ. Π. καὶ τῶν ἁγίων ἀρχιερέων ὀφείλει πλέον ν' ἀνακι-
ρυχθῇ δημοσίᾳ διὰ νὰ ἐμφραγῶσι τὰ ἀπύλωτα στόματα, ὅσα
βλασφημοῦσι κατὰ τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως τοῦ εὐαγεωτάτου
κλήρου τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, «ὁ δὲ φθό-
νος, ἵν' ὁ φθόρος ἐνθα νάοιτο».

Ἡ πικραίνεται Ἀνθίμου τοῦ ΣΤ'. (1848).

Ἐπεσεν ὁ Ἀνθίμος ἀπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου καὶ ἔπεσε πτώσιν μεγάλην καὶ ἀπροσδόκητον. Ἡ εἶδησις αὕτη θέλει πέσει ὡς κεραυνὸς εἰς τὰ ὦτα τῶν ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ θέλουσιν θρηνήσει οὐχὶ τόσοσιν διὰ τὸν Ἀνθίμον καίτοι ἀναξιοπαθοῦντα, ὅσον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἀείποτε ἐν ταραχαῖς καὶ ζάλαις κυμαινομένην καὶ οὐδέποτε ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀσφαλείᾳ διάγουσαν.

Καὶ εἶνε τῶν ἡμερῶν ἡμερῶν δακρύων ἀξίον, τὸ πολυπαθὲς ἡμῶν ἔθνος ὡς ἀνέκαθεν λαβὸν καὶ κατέχον ὡς προγονικὴν τινα κληρονομίαν οὐ μόνον τὸ μὴ σέβεσθαι καὶ τιμᾶν, ἐνόσῳ ζῶσι, τοὺς διακριθέντας μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ ὁπωσδήποτε τῶν ἄλλων ὑπερέχοντας, ἀλλὰ καὶ φθονεῖν καὶ ἐπιβουλεύεσθαι καὶ καταδιώκειν μέχρι θανάτου τοὺς τοιοῦτους, καίτοι βλέπον ὅτι ἔχει μεγάλην χρεῖαν τούτων πρὸς τὴν διατήρησιν καὶ τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω προαγωγὴν αὐτοῦ καὶ βελτίωσιν καὶ πρὸς τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ εὐκλείαν, ἀλλὰ πάντα ταῦτα τίθεται δεύτερα τοῦ κυριεύοντος καὶ ἐμφύτου, ὡς εἰπεῖν, αὐτοῦ πάθους. Ἀνάξιον πάντι νομίζω ἵνα ἀναφέρω ἐνταῦθα Μιλτιάδας καὶ Ἀριστείδας, καὶ Θεμιστοκλεῖς καὶ Περικλεῖς, καὶ Δημοσθένης καὶ Φωκίωνας, οἵτινες ὅσῳ μᾶλλον τῶν ἄλλων εὐηργέτησαν καὶ ὠφέλησαν τὴν ἑαυτῶν πατρίδα καὶ τὸ ἔθνος, τοσοῦτω καὶ μείζονα ἔπαθον ἐπισύραντες ἐφ' ἑαυτῶν τοῦ κοινοῦ λαοῦ τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ἀγανάκτησιν καὶ καταδιωχθέντες οἱ πάντες οὕτως ἀσπλάγχως μέχρι θανάτου. Ἀλλὰ προβάλλω ὡς ἐμψυχον καὶ οὐχὶ τοσοῦτον ἀρχαῖον, οὐδὲ ἀλλότριον τῆς παρούσης περιστάσεως παράδειγμα, μάλιστα δὲ καὶ οἰκειότατον, ὡς νομίζω, τοὺς Ναζιανζηνούς Θεολόγους, τοὺς Χρυσοστόμους, τοὺς Φλαβιανούς, τοὺς Φωτίους καὶ ἕπασαν τὴν ἐντιμον καὶ ἱερὰν τῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν χρεῖαν, μετὰ τῶν ὁποίων οὐδὲ ὅπως διστάζω ἵνα κατατάξω καὶ τὸν ἡμέτερον Ἀνθίμον, καὶ τίς ἐκτὸς τῶν ἀσπόνδων αὐτοῦ ἐχθρῶν ἀγνοεῖ τὴν ἀξιοσύνην τοῦ Ἀνθίμου καὶ φρόνησιν; φοβοῦμαι νὰ εἶπω τὴν ἀρετὴν, διότι οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ

παρέστησαν αὐτὸν ἀπ' ἀρχῆς τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως ὡς πανοῦργον, ὡς φιλάργυρον, ὡς ἀλαζόνα καὶ ὑπεροπτικὸν καὶ ἐν γένει ὡς μισόκαλον. Μόνοι οἱ τὸν Ἄνθιμον εἰδότες ἐκ τοῦ πλησίον καὶ ἀπαθῶς κρίνοντες γνωρίζουσι πόσον μακρὰν ἀπέχουσι ταῦτα τῆς ἀληθείας, καὶ ὅτι πάντα ταῦτα ὑπηγόρευ- σεν ὁ φθόνος καὶ τὸ κατ' αὐτοῦ μῖσος καὶ τὰ λοιπὰ ὀλέθρια καὶ σατανικὰ πάθη, ἅπερ τοσοῦτον σκοτίζουν τὸ λογικὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ διαστρέφουσι τὴν καρδίαν, ὥστε καθιστῶσι τὸν ταλαίπωρον ἄνθρωπον προδότην καὶ τῶν τιμαλφεστέρων καὶ ἱερωτέρων αὐτοῦ ἀντικειμένων. Τί ὠφελιμώτερον καὶ ἱερώτερον τῆς εἰλικρινοῦς καὶ ἀδόλου φιλίας; καὶ ὅμως καὶ αὕτη ἐνῶ οὐδὲν ἰσχύει ἐνώπιον τοῦ πάθους τῆς ἰδιοτελείας, καθίσταται μάλιστα καὶ ὄργανον τῶν τρομερωτέρων προδοσιῶν. Τί γλυκύτερον τοῦ ἔθνους καὶ τῆς πατρίδος; καὶ ὅμως τὸ γενικὸν συμφέρον καταπνίγεται εἰς τὸ μερικὸν καὶ ἀτομικὸν καὶ ἡ κοινὴ ὠφέλεια εἰς τὴν ἰδιοτέλειαν. Τί σεβαστότερον τέλος καὶ ἀγιώτερον τῆς θρησκείας; καὶ ὅμως καὶ αὕτη καθίσταται παίγιον εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν καὶ τὰ χεῖλη ἐκείνων, οἵτινες κατέχονται ὑπὸ τοῦ πάθους τοῦ φθόνου καὶ τῆς φιλοχρηματίας. Καὶ ἐν γένει φιλία, χάρις, εὐεργεσία, πατρὶς, ἔθνος, θρησκεία, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, σεβαστὰ καὶ ἱερὰ ὀνόματα, εἰς τοὺς τοιούτους οὐδεμίαν σημασίαν ἔχουσιν, ἀλλ' εἶνε ὡς λέξεις κεναὶ νοήματος. Ἄλλὰ ποῦ παρέφερε καμὲ τὸ πάθος τῆς λύπης καὶ τῆς ἀγανακτήσεως! Ὅσον ὅμως λυπηρὸν καὶ ἂν ἦνε τὸ συμβάν τοῦτο, δὲν πρέπει καὶ νὰ φανῆ καὶ παράδοξον εἰς ἡμᾶς, εἰδότας ὅτι τὸ τοιοῦτον, κατὰ δυστυχίαν, δὲν εἶνε παντάπασιν νέον φαινόμενον εἰς τὰ χρονικὰ τῶν Πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μάλιστα τῶν ἐσχάτων τούτων δυστυχεστάτων καιρῶν· μάλιστα πρέπει νὰ θαυμάζωμεν πῶς ὁ Ἄνθιμος τοιούτους καὶ τιλικούτους ἐχθροὺς ἀπ' ἀρχῆς ἔχων ἠδυνήθη ὅμως νὰ διατηρηθῆ ἄχρι τοῦδε καὶ νὰ διαμείνῃ ἀκλόνητος ἐπὶ τοῦ θρόνου τρία ὀλόκληρα ἔτη καὶ μῆνας ἕξ.

20 'Ιουλίου 1849.

Διδάσκων καὶ διδασκόμενος ἐπὶ 4 ἔτη περατώσας τὰς σπουδὰς μου ἔλαβον τὸ θεολογικὸν δίπλωμα. Ἀπῆλθον μετὰ ταῦτα εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἐπανῆλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν τῇ 24ῃ Αὐγούστου διωρίσθην δὲ τακτικὸς καθηγητὴς ἐν τῇ αὐτῇ Σχολῇ τῶν τε μαθηματικῶν καὶ τινῶν θεολογικῶν μαθημάτων, κυρίως δὲ τῶν ἱστορικῶν.

'Ιανουάριος 1850.

Οὔτε σωματικὸς οὔτε ψυχικὸς δυνάμεις ἔχω ὥστε ν' ἀνθέξω εἰς τὸ ἐξῆς συνεργαζόμενος ὡς διδάσκαλος ἐν τῇ Σχολῇ, ὅθεν ἐζήτησα τὴν ἀδειαν ἵνα ἀπέλθω αὐτῆς. Ἡ τοιαύτη πρότασις θέλει φανῆ ἴσως ἀνέλπιστος, ἀλλ' ἐξ ἄλλου δὲν νομίζω δίκαιον ἵνα διαμένω ἐν τῇ Σχολῇ μηδὲν μὲν αὐτῇ συντελέσαι δυνάμενος ἑμαυτὸν δὲ καὶ βλάπτων.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο συγκροτηθείσης Συνόδου περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ Ἀνθίμου τοῦ Ε' τοῦ Βυζαντίου ἐχρησίμευσα ὡς γραμματεὺς.

19 Αὐγούστου 1851.

Ἐξ ἥδη ἔτη διατρίβω ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ Καταστήματι τῷ ὑπὸ τὴν ἐμφρόνα καὶ σοφὴν διοίκησιν τοῦ Διδασκάλου ὄντι, τέσσαρα μὲν ὡς μαθητὴς, δύο δὲ ὡς καθηγητὴς. Καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα τί ὑπέφερον ὑπὸ τινῶν ἐκ τῶν συμμαθητῶν μου (δικαίως ἢ ἀδίκως δὲν ἐξετάζω ἐπὶ τοῦ παρόντος) δὲν εἶναι ἀνάγκην νὰ εἶπω ἐγὼ τὸ παραμικρόν. Δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι ὁ σεβαστὸς Διδάσκαλος καὶ φιλόστοργος πατήρ μου, ἀλλὰ μάλιστα καὶ εὐγνωμονῶ, καὶ μυρίας ὀφείλω καὶ διὰ τοῦτο τὰς χάριτας, πάντοτε ἀπέκρουσε καὶ ἀπέκρουσεν ἐντόνως πάσας τὰς οἰασδήποτε κατ' ἐμοῦ γενομένης κατηγορίας, διὰ τὰς ὁποίας πολλάκις ἀπεφάσισα νὰ ζητήσω τὴν ἀδειαν τῆς

ἀπὸ τῆς Σχολῆς ἀναχωρήσεώς μου· ἀλλ' ἡ ἰδέα τοῦ ὅτι το-
αὐτὴ πρότασις ἠδύνατο νὰ λυπῆσῃ καὶ νὰ δυσαρεστήσῃ τὸν
Διδάσκαλον τὸν τσαῦτα ὑπὲρ ἐμοῦ ἰδίᾳ μογήσαντα, ἐπὶ δὲ
καὶ ἡ ἐλπίς τοῦ ὅτι θέλουσι παύσει προΐόντος τοῦ χρόνου τὰ
σκάνδαλα ἐκράτουν ἄχρι τοῦδε τὴν ὑπομονήν. Ἀλλὰ βλέπω
ὅτι τὸ κακὸν προβαίνει ἀπὸ ἡμέρους εἰς ἡμέραν εἰς αὔξησιν
καὶ ἐπομένως καθίσταται δυσθεράπευτον· τὸ κατ' ἐμοῦ μῖσος
(ἡ δὲν ἠξεύρω πῶς νὰ ὀνομάσω τὴν κατ' ἐμοῦ δυσαρέσκειαν)
μεταβαίνει διαδοχικῶς ἀπὸ πατέρας, ὡς λέγεται, εἰς υἱούς·
δὲν μένει λοιπὸν ἄλλο εἰμὴ αὐτὸς ἐγὼ νὰ κόψω καθάπαξ τὴν
πηγὴν τοῦ κακοῦ· ἐπειδὴ μεταχειρισθεὶς ὅλους τοὺς δυνατοὺς
καὶ πρέποντας εἰς τὸν χαρακτῆρά μου τρόπους, εἶδον μετὰ
πολλῆς τῆς καρδίας μου ἀθυμίας, ὅτι τὸ τοιοῦτον εἶναι ἀνώ-
τερον τῶν δυνάμεών μου. Ἐπειτα ὑπάρχει καὶ ἄλλος λόγος
οὐχ ἥττον οὐσιώδης, ἡ ὑγεία μου, ἥτις κατέστη πλέον τοσοῦ-
τον ἀκροσφαλῆς, ὥστε ἀπὸ πολλοῦ ἴσως ὤφειλον ἵνα φροντίσω
περὶ αὐτῆς, καὶ τὴν περαιτέρω διαμονήν μου ἐν τῇ Σχολῇ
ἀναγκάζομαι νὰ θεωρῶ ὡς ὀχληρὰν καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Διδά-
σκαλον, ὅστις πάσχει ἐξ αἰτίας μου.

Πρότασις περὶ ἀποστολῆς μου εἰς Ρωσίαν.

Ὁ Πατριάρχης Ἀνθιμος ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτοῦ Πατριαρ-
χείας συνεσκέφθη πρῶτος μετὰ τοῦ μακρίτου διδασκάλου Τυ-
πάλλδου ν' ἀποστείλῃ δύο μαθητὰς εἰς Ρωσίαν.
Τῇ συστάσει δὲ τοῦ διδασκάλου ἐξελέγην ἐγὼ καὶ ὁ ὑπότροφος
τῆς Α. Θ. Π. Ἀγγελῆς ἐξ Ὑψωμαθείων. Ἡ Α. Παν. ἔγραψε
κατὰ τὴν τάξιν καὶ ἡμεῖς ἠτοιμάσθημεν. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι καὶ
ἐπώλησα ὅσα βιβλία μοὶ ἦσαν ἄχρηστα. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Πα-
τριάρχης ἐπαύθη. Κατόπιν ἡ ἀπάντησις τοῦ Αὐτοκράτορος
ἦλθεν· ἀλλ' ἡ Α. Π. καλέσασά με εἰς Κανδὶλῆ, ὅπου διέμεινε
μοὶ ἀνεκοίνωσε τὴν ἀπάντησιν, ἀλλ' ἔγραψεν εἰς τὸν Διδάσκα-
λον ὅτι δὲν ἐθεώρει καλὸν νὰ μεταβῶμεν. Καὶ οὕτως ἀνεστάλη
καὶ μόλις ἔπειτα μετὰ 5 ἔτη ἐπὶ τοῦ ἀειμνήστου Γερμανοῦ
ἐξετελέσθη καὶ ἀπεστάλη ὁ ἀνεμνῆστος Γρηγόριος καὶ ὁ Βούλ-

γαρος Ἄνθιμος, ὁ κατόπιν ἑξαρχος τῶν Βουλγάρων γενόμενος (Πρεσλάβας, Βιδύνης).

Ἄναστολὴ πρὸς μετάβασίν μου εἰς τὰ ἔξω ἐγένετό μοι καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1850, ὅτε συμμαθητῆς μου τις (Ἀλέξανδρος τοῦνομα) ἐν τῇ Ἐμπορικῇ Σχολῇ, υἱὸς ἐμπόρου τινὸς ἐν Μαγκεστρία μὲ συνέστησεν εἰς τοὺς ἐκεῖ ὁμογενεῖς καὶ μοὶ ἔγραψαν νὰ μεταβῶ προσενεγκόντες μοι 150 λίρας ἀγγλικὰς ἐτήσιον μισθόν· ἀλλ' ὁ διδάσκαλος περιπαθῶς ἀγαπῶν με, ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν εἶπεν : ἐνόσω ἐγὼ διαμένω ἐν τῇ Θ. Σχολῇ, οὐδὲ σὺ δύνασαι νὰ ἀναχωρήσης. Καὶ οὕτως ἀπεποιήθην τὴν πρόσκλησιν. Φαίνεται ὅμως ὅτι καὶ ὁ Ι. Τάξης ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸ ἀκροσφαλὲς τῆς ὑγείας μου ἐθεώρησεν ἀσύμφορον τὴν εἰς τὰ ψυχρὰ ἐκεῖνα κλίματα μετάβασίν μου :

Τῷ ἐν Μαγκεστρία κ. Ἀλεξάνδρῳ

Φίλε,

Ἐὰν εἰς τὴν εὐαίσθητον καρδίαν σου διύγειρεν εὐάρεστα αἰσθήματα ἢ ἀνάγνωσις ἐφημερίδος διαλαμβανούσης τὰ κατ' ἐμέ, φαντάσου ὅποια αἰσθήματα καὶ ποίας ἀναμνήσεις διήγειρεν εἰς ἐμὲ ἢ ἀνάγνωσις αὐτῆς ταύτης σου τῆς ἐπιστολῆς ἐξ Ἀγγλίας εἰς ἐμὲ στελλομένης. Ἀλλὰ τὴν μὲν χαρὰν τῆς ψυχῆς μου καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὰ λοιπὰ τῆς καρδίας αἰσθήματα ἀφίνω νὰ συμπεράνης ὁ ἴδιος, ἐπειδὴ ὁ κάλαμος ἀδυνατεῖ ἀποχρῶντος νὰ ἐρμηνεύσῃ. Σπεύδω δὲ κατὰ χρέος ἀμοιβαῖον καὶ ἱερὸν ἵνα διὰ τῆς παρουσίας μου διαδηλώσω συντόμως τὰ κατ' ἐμέ, πεποιθὼς ὅτι καὶ σὺ θέλεις λάβει τὴν αὐτὴν εὐχαρίστησιν, ὅποιαν ἐγὼ ἔλαβον ἀναγινώσκων τὴν φιλικὴν σου ἐπιστολὴν.

Εὐχαριστῶ, φίλε, νυκτὸς καὶ ἡμέρας τὸν Ἰψιστον, ὅστις μὲ ὠδήγησεν εἰς τὴν ἱερὰν θεολογικὴν Σχολήν, ὅπου τελειοποιηθεὶς ὀπωσοῦν εἰς τὰ στοιχειώδη μαθήματα, ὅσα ἰκούσαμεν ὁμοῦ πρότερον εἰς τὴν ἄλλαν Σχολήν, ἰκροάσθην προσέτι καὶ τὰ θεολογικὰ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας μαθήματα, εἰς τὰ ὅποια ἀφοῦ ἔδωκα γενικὰς ἐξετάσεις ἔλαβον πρὸ δύο ἐτῶν τὸ τακτικὸν δίπλωμα διδασκάλου τῆς Ὀρθοδ. Θεολογίας, διωρί-

σθην ἐν τῇ ἰδίᾳ σχολῇ ὡς τακτικὸς καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ὡς καὶ πρότερον καὶ τινῶν ἐκ τῶν θεολογικῶν μαθημάτων, ἐν οἷς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, εἰς ἣν πρὸ πάντων νῦν ἐνασχολοῦμαι.

Τοιαῦτα ἐν γένει, ἀγαπητέ, τὰ ἡμέτερα, τὰ ὁποῖα παρακαλῶ, μὴ ὑπολάβῃς μεγάλα τινὰ καὶ ἔξοχα, ὁποῖα φέρ' εἰπεῖν καθ' ἐκάστην ἀκούεις καὶ βλέπεις ἐν τῇ σοφῇ καὶ πεφωτισμένῃ Εὐρώπῃ, ἀλλὰ λιτά τινα καὶ εὐτελῆ καὶ μικροῦ λόγου ἀξια, ὁποῖα γενικῶς ὑπάρχουσιν ὅλα τὰ ἐνταῦθα καὶ εἰς τὰ ὁποῖα, νομίζω, ὅτι ὀφείλομεν νὰ εὐχαριστώμεθα, ἕως οὔ ὁ Θεός, ὁ παρασχὼν ἡμῖν τὰ μικρὰ ταῦτα εἰδοκίση, ἐὰν ὑπάρχη συμφέρον εἰς ἡμᾶς, νὰ χορηγήσῃ καὶ τὰ ἀνώτερα καὶ τελειότερα.

Λίαν καλῶς ποιεῖς, ἀδελφέ, μεμνημένος ἀείποτε τῶν σῶν φίλων καὶ διδασκάλων, τῶν ὅπως ὅποτε ὑπὲρ ἡμῶν μοχθησάντων, εὐγνώμονος γὰρ καὶ ὡς ἀληθῶς ἀγαθῆς ψυχῆς τὸ τοιοῦτον ὑπάρχει τεκμηρίον. Μάθε λοιπόν, ἐπειδὴ ὀλοψύχως ἐπιθυμεῖς, ὀλίγα καὶ περὶ τούτων· ὁ μὲν Εὐστράτιος μετὰ πολλὰς, ἴν' οὕτως εἶπω, δοκιμασίας καὶ πειρασμούς, διωρίσθη καὶ οὗτος τακτικὸς καθηγητὴς ἐν τῷ ἰδίῳ ἑλληνεμπορικῷ Φροντιστηρίῳ, ὁ δὲ Ἰμβριος (ὁ Κυριακὸς) ἀπῆλθε πρὸ τινῶν ἐτῶν εἰς Ἀθήνας, δι' ἐξόδων τοῦ κ. Γ. Στέκα ἵνα σπουδάσῃ τὴν ἰατρικὴν, τὴν ὁποῖαν καὶ ἐκμαθὼν ἐπιστρέφει, ὡς μοι γράφει, μετὰ δύο μῆνας εἰς τὴν πατρίδα. Αὐτὸς δὲ ὁ κ. Στέκας διαμένει ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι μετερχόμενος μικρὸν ἐμπόριον· ὁ δὲ ἀξιοσέβαστος ἡμῶν πατὴρ καὶ διδάσκαλος, ὁ γέρον Βαρθολομαῖος, ἀπῆλθε πρὸ πέντε ἡδὴ ἐτῶν εἰς Ἅγιον Ὀρος, ὅπου καὶ ἡσυχάζει ἐν τῷ ἰδίῳ μοναστηρίῳ (τ ο ὕ Κ ο υ τ λ ο υ μ ο υ σ ί ο υ).

Ἐγὼ δέ, φίλε, ἐπιθυμῶ οὐ μόνον αὐτόσε, εἰς Μαντζεστέρ, νὰ ἔλθῃ, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Καλκούταν νὰ σὲ ἀκολουθήσω. Ἀναμένω νὰ σὲ ἀπολαύσω ὑγιαίνοντά, ὡς καὶ ἀπὸ ψυχῆς καὶ καρδίας εὐχομαι.

22 Μαΐου 1832.

Ἀνεχώρησα ἐκ τῆς Θ. Σχολῆς προσκληθεὶς εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ τοῦ μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἱεροθέου τοῦ Β'. ὡς τε

διδάσκαλος καὶ σχολάρχης τῆς ἐν Καίρῳ πατριαρχικῆς Σχολῆς καὶ ὡς ἱεροκῆρυξ τοῦ θρόνου.

Τὰ ἐν Καῖρῳ.

Περιγιίσεις ἐκτὸς τοῦ Καίρου δὲν ἠδυνήθην νὰ κάμω, τὰ δὲ ἡμέτερα κατήντησαν στερεότυπα. Ἄλλὰ πῶς φέρω τὸν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων φίλων χωρισμόν; Ἐγὼ τὸ ἰξεύρω τί ὅμως ἔκαμα; ἐπροσπάθησα νὰ ἀντικαταστήσω αὐτοὺς δι' ἄλλων ἐνταῦθα προσώπων, καὶ ἰδοὺ πῶς. Ἀντὶ μὲν τοῦ Διδασκάλου ἔταξα τὴν Α. Μακαριότητα. εἰς τὸν ὁποῖον ἀνεκάλυψα χαρακτῆράς τινος ὁμοιάζοντας μὲ τοὺς τοῦ Ὑπαλάδου· ἀντὶ Τανταλίδου τὸν ἐδῶ γραμματέα Δημήτριον, ἐπιδεικνύοντα σχεδὸν τὴν αὐτὴν ἀγαθὴν διάθεσιν καὶ εὐσέβειαν· περισσότερα μὴ ζήτηι. Ἄλλ' ἀντὶ τοῦ Λεάνδρου; οὐθ' εὖρον, οὐτ' ἐλπίς εἶναι νὰ εὔρω ποτέ. Εὖρον ὅμως, τὸ περίεργον, καὶ μάλιστα χωρὶς παντάπασιν νὰ ζητήσω καὶ Παρθένιους καὶ Εὐστρατίους, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι οὔτε ὁ ἐδῶ Παρθένιός μου ἔχει τὴν τοῦ ἄλλου ἀδιακρισίαν καὶ ἀπόνοιαν, καὶ ὁ ἐδῶ Εὐστράτιός μου μόλις ἔκαμε δύο μῆνας εἰς τὴν Σχολήν.

Αἱ δύο ἡμέραι τῶν Θεοφανεῶν.

Ἐπάρχουσι διὰ τοὺς ἐνταῦθα ἱερεῖς καὶ κληρικοὺς ἡμέραι λαμπροτάτης πανηγύρεως καὶ ἀφθονωτάτης χρηματικῆς ἐσοδείας· διότι περιέρχονται καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ τὰς οἰκίας (μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐδῶ περιέρχονται ὅλοι ὁμοῦ) συνάζουσιν ἕκαστος ἱκανὰ χρήματα ὅσα δηλ. δὲν δύνανται νὰ συνάξωσι δι' ὅλου ἔτους· Περὶ τῆς εὐτυχοῦς ταύτης ἡμέρας δὲν ἔλειψαν ἐγκαίρως νὰ με εἰδοποιήσωσιν, ὅχι μόνον οἱ ἄνθρωποι τοῦ Πατριαρχείου, ἀλλὰ καὶ ἡ Α. Μακ. εὐαγγελιζόμενοι καὶ τρόπον τινὰ φθονοῦντες τὴν εὐτυχίαν μου, καθόσον μάλιστα διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν παλαιότερων ἀνθρώπων τοῦ πατριαρχείου, ἔμελλον νὰ ἦμαι ἐγὼ ὁ προεξάρχων τῆς πανηγύρεως καὶ τρόπον τινὰ ἀντιπρόσωπος τῆς Μακαριότητός του. Ἄλλὰ πόση ἐστάθη ἡ ἐκπληξίς.

των ὅταν ἐλθούσης τῆς ὥρας ἀπεποιήθην ἐντόνως τὴν τοιαύτην πρότασιν. Μοὶ ἐπρότειναν τὸ παράδειγμα τοσούτων ἄλλων καὶ αὐτῆς τῆς Μακαριότητός του ἕως ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον, καὶ μάλιστα καὶ ἐνός προκατόχου μου διδασκάλου ἐπίσης Ἀρχιμανδρίτου· ἀλλ' εἰς μάτην, ἡ ἀπόφασίς μου ὑπῆρχεν ἀμετάβλητος. Τὸ περίεργον ὅτι καὶ ἡ Α. Μ. ἀστείζομένη ἐπρότεινε ὅτι ὄφειλον νὰ τὸν ἀποζημιώσω (διότι κατὰ παλαιὰν συνήθειαν τὰ ἡμίση τῶν συναζομένων χρημάτων ὑπὸ τῶν ἱερέων, ἀνήκουσιν εἰς τὴν Μακαριότητά του). Ἄλλ' ἐγὼ ἐπέμεινα καὶ ὁ δὲν ἐξῆλθον. Μόλις δὲ ἐξεκίνησαν οἱ ἱερεῖς, καὶ ἔρχεται χριστιανός τις εἰς τὸ Πατριαρχεῖον λέγων ὅτι τὸ βρέφος του κινδυνεύει ἀβάπτιστον· ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει οὔτε ἱερεὺς, οὔτε διάκονος, οὔτε ῥάλλης, οὔτε κανδηλανάπτης. Ἡ Μακ. του ἀδημονοῦσα δὲν ἐτόλμησεν ὅμως νὰ μοι προτείνῃ τοιαύτην ἐργασίαν, φρονοῦσα ὅτι ἐγὼ ὅστις ἀπεποιήθην νὰ ἀπέλθω εἰς σύναξιν χρημάτων, πολὺ ὀλιγώτερον ἡδυνάμην νὰ καταδεχθῶ νὰ βαπτίσω τὸ βρέφος ἐνός πτωχοῦ καὶ ἀπόρου. Ἐγὼ ὅμως ἅμα τὸ ἔμαθον, ἐδέχθην εὐχαρίστως τὴν πρόσκλησιν καὶ προσευχηθεὶς ἐξετέλεσα τὸ ἱερὸν μυστήριον τοῦ βαπτίσματος καὶ ἐκοινωνήσα συγχρόνως τὸν νεοφώτιστον τῶν θείων μυστηρίων εὐχόμενος ὑπὲρ τῆς ὑγείας του. Τοιαῦτα τὰ ἡμέτερα νέα· καὶ εἰ μὲν ἄξια σπουδῆς. τοῖς σεβαστοῖς μοι διδασκάλοις χάρις τοῖς καὶ διδάξασι καὶ ὑποδείξασι τὰ τοιαῦτα διὰ τοῦ παραδείγματος.

Περὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς.

Τῷ Βαρνάβᾳ (Ἰμβρίῳ).

Πολλὰ μὲ συνδέουσι μετὰ τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἢν οὔτε στιγμήν δύναμαι ν' ἀποβάλω ἐκ τῆς μνήμης. Ὅχι μόνον πρόσωπα σεβαστὰ καὶ περιπόθητα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα τῆς Σχολῆς, ὑπὲρ ἧς, τέλος πάντων, νομίζω ὅτι κἀγὼ συνετέλεσα κατὰ τι.

Χαίρω διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν τῆς Σχολῆς ἡσυχίαν καὶ κατασταθεῖσαν αὐθις τὴν ποθητὴν ἁρμονίαν ἕνεκα τῆς φρονήσεως

τοῦ Διδασκάλου, οὔτινος τὰς ἀρετὰς καὶ πρὸ πάντων τὴν χριστομίμητον ὑπομονήν, τσαῦτα ἔτη ἐκ τοῦ πλησίον ἀξιωθείς ἐνορᾶν, νῦν μάλιστα θαυμάζω καὶ θαυμάζων οὐ παύομαι, τὴν θέσιν αὐτοῦ καὶ τὰς δυσχερείας ἀναλογιζόμενος.

Ὅ,τι δὲ μάλιστα κατευφραίνει μου τὴν καρδίαν καὶ τὴν ψυχὴν, ἐστὶν ἡ ἀγγελία τῆς προσκλήσεως καὶ ἐλεύσεως εἰς τὴν Σχολὴν τοῦ Χριστοδοῦλου, ἀρχαίου συμμαθητοῦ καὶ συνδιδασκάλου καὶ φίλου, καὶ τοῦτο τῆς τοῦ διδασκάλου συνέσεως καὶ προνοίας ἔργον ἄξιον.

Δέν μοι γράφεις ὅμως πῶς ἔχει ὁ φίλος Τανταλίδης, πῶς ὁ Λεάνδρος, πῶς ὁ Εὐστράτιος, πῶς ὁ ἡμέτερος Ἀγαθάγγελος (τὸν Ἀριστέα λέγω, οὐχὶ τὸν Χαλδαῖον), πῶς οἱ λοιποὶ συνήθεις καὶ φίλοι, ἢ νομίζεις ὅτι ἐπελαθόμεν καὶ δὲν φροντίζω περὶ αὐτῶν ; μὴ γένοιτο ! Γράφε λοιπόν, γράφε συνεχέστερον καὶ γράφε περὶ πάντων. Ἄρκετὰ ἦσαν διὰ πάντα ἄλλον, ὅσα περὶ τῆς Σχολῆς ἐσημείωσας, ἐκτὸς ἐμοῦ, ὅστις ἀπαιτῶ μεγαλύτεραν γνῶσιν ἐν τισι πράγμασι, καὶ μάλιστα ἀφοῦ σοὶ ἔγραψον ὅτι ἄχρι τοῦδε διατελῶ ἐν ἀγνοίᾳ καὶ περὶ τῶν μαθημάτων καὶ τῶν μαθητῶν καὶ τῶν διδασκάλων. Μοὶ ἔγραψες ὅτι ἀνεχώρησαν πολλοὶ μαθηταί, ἀλλὰ τίνες οὔτοι ; καὶ τίνες οἱ διαμένοντες καὶ πῶς διαγοῦσι ;

Τὰ δὲ ἡμέτερα, ἐπιθυμεῖς πάντως νὰ μάθης, πῶς ἔχουσι ; καλῶς, ἀδελφέ, καλῶς, χάριτι θεία, καὶ ἀπέστω πᾶς φθόνος. Ἄλλὰ τὸ καλῶς τοῦτο μὴ ἐκλάβης ποτὲ ἀπολύτως, ἀλλ' ὅσον ἐνδέχεται σχετικῶς. Διότι, ἵνα παραλείψω ἄλλα καὶ ἄλλα, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἦμαι κατὰ πάντα καλῶς, μακρὰν τῶν ἐμῶν φίλων καὶ συγγενῶν ; Δὲν ἀγνοῶ ὅτι πολλοὶ ἀπομακρυθέντες τῶν οἰκείων καὶ φίλων λησιμονοῦσιν αὐτοὺς βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθήτως, ἢ ἰδική μου ὅμως ἡ καρδίᾳ δὲν ἐπλάσθη τοιαύτη ἀφοῦ πάλλει συχνάκις καὶ ἀλγεῖ καὶ εἰς μόνην τὴν ἐνθύμησιν τῶν φιλάτων καὶ τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ περισσότερον αὐτῶν ἀπεμακρύνθην.

Εἶναι ἀληθές ὅτι καὶ ἐνταῦθα εὖρον φίλους καλοὺς κάγαθοὺς καὶ δοξάζω καὶ κατὰ τοῦτο τὸν Ὑψιστον, ἀλλὰ εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ εὕρω ἓνα Λεάνδρον, ἓνα Τανταλίδην, ἓνα Τυπάλ-

δον ; Ἐζήτησα νὰ βάλω εἰς μὲν τὴν θέσιν τοῦ σεβαστοῦ διδασκάλου τὴν Α. Μακαριότητα τὸν Πατριάρχην, ὅστις, ὀφείλω νὰ τὸ ὁμολογήσω, μὲ ἀγαπῆ καὶ τιμῆ καὶ μὲ θεωρεῖ ὡς τέκνον του, εἰς δὲ τὴν τοῦ μυριοποθίτου μου Τανταλίδου τὸν γραμματέα Δημήτριον, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνεκάλυψα χαρακτῆρας τινὰς καὶ ἀρετὰς ἀναλόγους, καὶ οὕτω νὰ ἐξαπατῶ τὴν φαντασίαν καὶ νὰ παραμυθῶ ἑμαυτόν. Δὲν εὕρισκω ὅμως οὔτε τὸν ἀληθῆ Τανταλίδου, Λεάνδρου δὲ οὐδὲ ἴχνος ὁμοίωτος ἐλπίζω εἰς οὐδένα νὰ εὔρω.

Περὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τοῦ Μελετίου.

1853 Ἰ ο ὑ ν ι ο ς... Πρὸ ἐνὸς μηνὸς καὶ ἐπέκεινα συνέπεσε νὰ ἀνακαλύψω ἐν τῇ ἐνταῦθα πατριαρχικῇ βιβλιοθήκῃ ἐν τῶν ἀντιγράφων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τοῦ Μελετίου. Μεγάλῃ ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ μου διὰ τοῦτο· παρέβαλα ἀμέσως πολλὰ τεμάχια ταύτης μὲ τὰ τῆς χυδαίας παραφράσεως, καθὼς καὶ μὲ τὰ τῆς ἐκ ταύτης ἤδη γενομένης τοῦ κυρίου Εὐθυβούλου καὶ ἐδεδαιώθην ὅτι τὸ ἀντίγραφον ἐστὶν ὀρθὸν καὶ πλήρες. Ἀπεφάσισα λοιπὸν ἔκτοτε νὰ γράψω κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν κ. Εὐθυβούλῃν, ἀλλ' ἡ ἰδέα περὶ τῆς ἀποξενώσεως τυχὸν τοῦ ἀντιγράφου ἐκ τῆς βιβλιοθήκας ἐξ ἐνός, ἐξ ἄλλου δὲ καὶ τὰ ἐν τῇ Πανδώρα περὶ τοῦ θέματος τούτου ἐκδοθέντα μὲ ἀνέκοψαν πρὸς καιρὸν τῆς προθέσεως ταύτης. Ἦδη δὲ ἀναγνοὺς καὶ πάλιν ἐν τῇ ἰδίᾳ Πανδώρα τὰ περὶ τούτου πρὸς ἀπάντησιν ὑπὸ τοῦ κ. Εὐθυβούλου γραφόμενα, καθὼς καὶ τὰς παρατηρήσεις τοῦ ἐκδότου, ἀπεφάσισα νὰ γράψω. ... Τὸ ἀντίγραφον δυσκόλως θέλουσι στέρξει οἱ ἐνταῦθα ν' ἀποξενωθῆ. Τοῦτο συνίσταται εἰς δύο τόμους ὀγκώδεις, ἐξ 700 περίπου φύλλων, ἤτοι 1400 σελίδων ἀπαρτιζόμενον· ἐστὶ δὲ ὅσον ἐνδέχεται καθαρῶς γεγραμμένον καὶ μάλιστα ὁ α'. τόμος, καὶ μέρος τοῦ β'. Διότι τὸ ἐπόμενον εἶναι ἄλλης χειρός, ἤττον καλλιγραφούσης. Καὶ ἐν μὲν τῷ α'. τόμῳ προτάσσεται πίναξ ἀλφαβητικὸς τῶν ὑποθέσεων πλήρης, μετὰ δὲ τοῦτον ἔπεται ἀφιερωτικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Μακαριώτατον Πατριάρχην Ἱεροσολύμων κύριον Χρῦσαν-

θον τῶν Ἰωαννιτῶν Ἀναστασίου ἱερέως καὶ Ἀλεξίου Σπανοῦ, ἐξ ἧς ἐξάγεται ὅτι προὔκειτο τότε νὰ ἐκτυπωθῇ· χρονολογεῖται δὲ ἡ ἐπιστολὴ ἀπὸ τοῦ ἀψευδῆ σωτηρίου ἔτους, Αὐγούστου α'. ἀπὸ Ἰωαννίνων. Μετὰ τὴν ἀφιερωτικὴν ἐπιστολὴν ἔπεται κατὰ σειρὰν ἡ εἰσαγωγὴ καὶ ἐφεξῆς ἡ Ἱστορία εἰς αἰῶνας εἴτε βιβλία διαιρουμένη, ἐκάστου τῶν ὁποίων προτάσσεται πίναξ τῶν κεφαλαίων καὶ παρασημειοῦνται αἱ πρότιςται τῶν ὑποθέσεων, ὡς καὶ ἐν τῇ τετυπωμένῃ· προσεπισυνάπτονται καὶ τινὰ ἱστορικὰ γεγονότα σύντομα, διακεκομμένα, φθάνοντα μέχρι τοῦ 1780.

Ἀλλὰ ἡ οὐδέ : Πρὸ δύο σχεδὸν ἐτῶν τῇ αἰτήσει τῆς Α. Π. τοῦ ἀοιδίου πατριάρχου Γερμανοῦ ἀπεστείλαμεν ἐκ τῆς ἐνταῦθα τοῦ ἡμετέρου πατριαρχικοῦ θρόνου βιβλιοθήκης τὸ χειρόγραφον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τοῦ Μελετίου ἐν δυοῖς τόμοις, ἐπὶ σκοπῷ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν τότε ἀρξαμένην ἐκδίδοσθαι, τῇ ἀδείᾳ τῆς Μ. Ἐκκλησίας Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἔκτοτε παρηλθον δύο ἔτη καὶ οὐδεὶς λόγος γίνεται πλέον περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, τούτου χάριν ἀξιοῦμεν νὰ μᾶς σταλῇ ὀπίσω ἵνα τὸ ἐναποθέσωμεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην.

Περὶ τῆς ἐν Καῖρῳ Σχολῆς

Ἡ ἐν Καίρῳ Σχολή, δι' ἣν ἐνταῦθα ἦλθον, πρὸ δέκα περὶπου ἐτῶν συστάσι καὶ πέντε ἢ ἐξ μέχρι τοῦ νῦν διδασκάλους μεταλλάξασα, οὐδεμίαν ἀξιόλογον ἐπίδοσιν ἐποιήσατο διὰ τὴν ἀπανταχοῦ ἐπικρατοῦσαν περὶ τὰ τοιαῦτα τῶν πολλῶν ἀδιαφορίαν καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην, διότι ἀπ' ἀρχῆς οὐδένα διοργανισμόν, οὐδεμίαν τάξιν ἔλαβεν, ἀλλὰ τὸ πᾶν ἀφέθη εἰς τὴν φιλοτιμίαν καὶ ἰκανότητα τῶν κατὰ καιρὸν διδασκάλων, οἵτινες ὅμως καὶ οὗτοι, φαίνεται ὅτι, δὲν ἐξεπλήρωσιν ποτε καλῶς τὰ ἑαυτῶν καθήκοντα· διότι μηδένα τὸν ἐπιτηροῦντα, μᾶλλον δὲ μηδένα τὸν συμπράττοντα, ἔχοντες, ἔπραττον μὲν ὅσα ἠδύναντο, παρημέλων δὲ τὰ οὐσιωδέστατα καὶ ἀναγκαιότατα διὰ τὴν πρόοδον τῆς Σχολῆς. Καὶ ἀπόδειξις ἐναργῆς ὅτι οὐδέποτε ἐγένοντο ἐν αὐτῇ ἐξετάσεις. Τοσαῦτα

δὲ ἐπεκράτει καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς μαθητεύουσιν ἀδιαφορία, ὥστε ἕκαστος ἦν ἐλεύθερος νὰ ἔλθῃ ἢ νὰ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν Σχολήν, καθὼς ἐπομένως καὶ ὁ διδάσκαλος ὅ,τι καὶ ὅπως καὶ ὅταν θέλῃ νὰ παραδίδῃ. Ἐγὼ συνειθισμένος τοσαῦτα ἔτη ἐν τῇ μεγίστῃ ἀκριβείᾳ δὲν ἠδυνάμην νὰ ὑποφέρω τὴν τοιαύτην ἀταξίαν.

Τὰς μεγάλας ταύτας ἐλλείψεις δὲν ἔλειψα νὰ παρατηρῶ καὶ νὰ σκέπτομαι ἀπ' ἀρχῆς περὶ τούτων, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγνώριζον πόσον δύσκολον εἶνε τὸ μεταβάλλειν καὶ μετακινεῖν ὅπωςδὴποτε τὰ καθεστῶτα, κατ' ἀρχὰς δὲν ἐτόλμυσα νὰ προτείνω τὸ παραμικρὸν ἐκ τῶν θεόντων γενέσθαι, ἀρκεσθεῖς μόνον εἰς τὸ νὰ τακτοποιήσω τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Σχολῆς, ποιήσας τακτικὴν ἑναρξιν τῶν μαθημάτων, συντάξας πρόγραμμα καὶ δι' αὐτοῦ προσδιορίσας τὸ εἶδος καὶ τὰς ὥρας ἐκάστου μαθήματος, καὶ πρόχειρον κανονισμὸν καὶ τὰ λοιπὰ διατάξας, καθὼς ἐδιδάχθην καὶ ἐκ πείρας ἐγνώριζον. Καὶ οὕτως ἡ Σχολὴ εὐθύς ἔδειξεν ὅτι ἐμελλε νὰ βαδίσῃ ἐπὶ τὰ πρόσω.

Ἄλλ' ὅμως πολὺ ἀπεῖχεν ἀκόμη τοῦ νὰ τακτοποιηθῇ ὡς ἐπρεπε· διότι ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐλλείψεων, αἵτινες δὲν ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ διδασκάλου, ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι οὐχ ἥττον οὐσιώδεις· πρῶτον μὲν ὁ ὑποδιδάσκαλος, ὃν εὔρον ἐν τῇ Σχολῇ, δὲν εἶχε τὴν ἀπαιτουμένην ἰκανότητα· καὶ τότε μὲν καλῶς ποιῶν παρητήθη τῆς θέσεώς του· ἐπειδὴ ὅμως ὁ διάδοχος αὐτοῦ ἐφάνη ραδιουργῶν καὶ ἔνεκα τούτου ἀπεμακρύνθη τῆς Σχολῆς μετὰ δύο μῆνας, ἠναγκάσθη ἐκὼν ἀέκων νὰ δεχθῶ καὶ πάλιν αὐτόν.

Αἱ ραδιουργίαι ὅμως τοῦ πρό τινων μηνῶν παυθέντος διδασκάλου ἐγένοντο αἰτία νὰ συνταραχθῇ ἡ Σχολή· διότι παρεκίνησαν ἓνα τῶν μαθητῶν τῆς α'. τάξεως καὶ διὲν τὸν κάλλιστον νὰ ἀποχωρήσῃ τῆς Σχολῆς, ἀποχωρησάντων καὶ ἑξοὶ διδασκάλων τοῦ τῆς Ἰταλικῆς καὶ τοῦ τῆς Ἀραβικῆς.

Ἀπεχώρησαν δὲ ἔπειτα καὶ ἄλλοι δύο ἢ τρεῖς ἐκ τῶν μαθητῶν, τινὲς μάλιστα κυρύττουσιν ὅτι οὐδὲν μανθάνουσιν ἐν τῇ Σχολῇ, ὅπερ μὲ κατεθορύβησε. Τότε παρουσιάσθη εὐλογος ἀφορμὴ καὶ δραξάμενος τῆς εὐκαιρίας προτείνω νὰ γείνη φρον-

τις περὶ προσωρινοῦ Γαλλοδιδασκάλου (διότι ἡ ἔλλειψις τῶν Γαλλικῶν ἦτο ἡ πρόφασις τῆς ἀποχωρήσεως τῶν μαθητῶν), ὅστις νὰ δύναται νὰ βοηθῆ κατά τι καὶ εἰς τινὰ ἄλλα μαθήματα, ἐπειδὴ καὶ γραμματέα δὲν ἠθέλον νὰ φέρωσιν ἰδιαίτερον. Πλαγίως δὲ εἶτε καὶ εἰς τὸ φανερόν ἐπρότεινα τὴν μεγάλην ἀνάγκην τοῦ νὰ μεταρρυθμισθῆ ἡ Σχολὴ καὶ τακτοποιηθῆ.

Ἄφ' ἧς ὥρας ἐπάτησα τὸ ἔδαφος τοῦ Καίρου, ἡ Σχολὴ ὑπῆρξεν ἡ πρώτη καὶ τελευταία μου φροντίς. Ἀλλὰ μετὰ λύπης μου παρετήρησα ὅτι ἦτο ἀδύνατον τότε νὰ κατορθώσω τι γενναῖον περὶ αὐτῆς. Ὅθεν ἐσίγησα ἐξαγοραζόμενος τὸν καιρὸν καὶ προσπαθῶν διὰ τῆς ἰδίας φιλοπονίας νὰ ἀναπληρώσω τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας ἐλλείψεις αὐτῆς. Ἴδου ὅμως δὲν παρῆλθε πολὺς καιρὸς καὶ ἐνόησα ὅτι τὰ μέτρα ἦσαν ἀνεπαρκῆ, καὶ ὅτι ἀπητεῖτο ριζικὴ τις μεταβολὴ καὶ μεταρρυθμίσις.

Ἄλλ' ὅ,τι μάλιστα ἐξ ἀρχῆς ἐψύχρανέ μου πᾶσαν τὴν προθυμίαν ἦτο ὅτι ἡ Σχολή, καθὼς παρετήρησα, ἐθεωρεῖτο παντάπασι ξένη παρὰ τῶν ἐντοπίων καὶ ἡ πρὸς ταύτην ψυχρότης καὶ ἡ ἀδιαφορία πάντων ἀνεξαιρέτως καθίστατο ἀκατανόητος. Δὲν ἔλειψα νὰ ἐξετάσω καὶ νὰ μάθω τὸ αἷτιον καὶ ἐπομένως νὰ προσπαθῆσω καὶ τούτου τοῦ κακοῦ, τό γ' ἐπ' ἐμοί, τὴν διόρθωσιν. Ἀλλ' ἔνεκα τῶν προδιατρεξάντων τοσαύτη ψυχρότης μεταξὺ τῆς Α. Μ. καὶ τῶν ὁμογενῶν ὑπάρχει, ὥστε οὐδ' ἂν ὑπάρχη διόλου ἐν Καίρῳ σχολὴ θέλουσι νὰ ἡξεύρωσιν. Ἡ δὲ Α. Μ. πάλιν ἴσως ὑπὸ μόνης τῆς φιλοτιμίας ἀναγκάζεται νὰ διατηρῆ τὴν Σχολὴν καὶ ἐπομένως πολὺ ὀλίγον φροντίζει περὶ τῆς προόδου αὐτῆς.

Ἐν Καῖρῳ 1853 Ἰούλιος.

Ὅτε οἱ Ἰσραηλῖται ὑπὸ λιμοῦ πιεζόμενοι ἐκ Χαναὰν εἰς Αἴγυπτον κατέβησαν, καὶ χάριν τοῦ σώφρονος Ἰωσήφ ὑπὸ τοῦ Φαραῶ καὶ τῶν Αἰγυπτίων ὑπερβαλλόντως ἐτιμῶντο, τότε σωτῆρας πάντας τοὺς Αἰγυπτίους ἠγοῦντο, καὶ τὴν Αἴγυπτον ἄλλην γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἐξελάμβανον. Αὐτὸ τοῦτο συνέβη καὶ εἰς ἐμέ· ὅτε τῷ ἔχθει καὶ τῷ φθόνῳ τῶν ἀντιπάλων χαριζό-

μενος ἐζήτησα τόπον ἀνέσεως καὶ ἡσυχίας, ἡ Αἴγυπτος μοὶ ἐφάνη ὡς γῆ ρέουσα μέλι καὶ γάλα.

Βαθυπῶδόν ὅμως περιέπεσα ἀνεπαισθήτως εἰς λαβύρινθον πραγμάτων καὶ ὑποθέσεων, ἔνεκα δὲ τοῦ ἀκράτου ζήλου μου περὶ τῆς προαγωγῆς τῆς Σχολῆς εἰς διενέξεις μετὰ τῆς Α. Μακαριότητος· καὶ ἐπομένως ἡ ἄχρι τοῦδε προομειδιῶσά μοι Αἴγυπτος ἤρχισε νὰ μοι φαίνεται ὄχληρὰ καὶ ἀφόρητος.

Ἄφοῦ εἶδον ὅτι διὰ τῆς ἐπιμονῆς καὶ ὑπομονῆς μου οὐδέν, ὡς ἤλπισα, προϊόντος τοῦ χρόνου κατώρθωσα, πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ πάσης εὐθύνης τῇ ε'. Ἀπριλίῳ ὑπέβαλον ἀναφορὰν πρὸς τὴν Α. Μακαριότητα πρὸς τακτοποίησιν τῆς Σχολῆς, ἥτις δεινῶς προσεβλήθη ἔνεκα τῆς ἀποχωρήσεως μαθητῶν τινων.

Ἰ ο ὕ λ ι ο ς. Δύο μῆνες παρῆλθον μετὰ τὸ Πάσχα καὶ ἔκτοτε οὐδεὶς ἐγένετο λόγος περὶ τακτοποιήσεως τῆς Σχολῆς, οὔτε περὶ Ἐφορείας. Ἀνέφερα πάλιν δις ἢ τρίς περὶ τούτου, ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν προσῶοκίαν ἤκουσα ὅτι εἶναι καλὸν νὰ ἡσυχάζω λαμβάνων τὸν τακτικόν μου μισθόν, χωρὶς νὰ πολυπραγμονῶ. Τούτου ἔνεκα ἐνόμισα χρέος μου νὰ ἐπαναλάβω καὶ ἐγγράφως τὰς προτάσεις μου ἀπαιτῶν συστηματικώτεραν τακτοποίησιν τῆς Σχολῆς καὶ πρὸ πάντων σύστασιν ἐφορείας· καὶ ὅτι ἀπεφασίσα νὰ ἀναχωρήσω μετὰ τὰς ἐξετάσεις, εἰάν δὲν γείνωσι ταῦτα· διότι ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ ἐξακολουθήσω περαιτέρω τὴν ἐν τῇ Σχολῇ διδασκαλίαν. Παρεκάλουν μάλιστα νὰ γείνη φροντὶς περὶ τοῦ ἀντικαταστήσοντός με.

Ἡ Α. Μ. ἥτις καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς μου δεικνύει πρὸς ἐμὲ τὴν μεγαλειέραν ἀγάπην καὶ εὐνοίαν, κατεταράχθη εὐθύς καὶ προσεπάθησε παντοίοις τρόποις νὰ με ἀποτρέψῃ. Ἐδίσταζε μὲν νὰ ἀποφασίσῃ, ἀλλ' ὅμως πεπορθῶς τὸ μὲν εἰς τὴν εἰλικρίνειάν μου, τὸ δὲ καὶ φοβούμενος μίπως τῶνόντι ἀποφασίσω ν' ἀναχωρήσω, καὶ τότε ἤθελε μείνει ὄχι μόνον χωρὶς διδάσκαλον, ἀλλὰ καὶ χωρὶς γραμματέα, συγκατένευσε καὶ ἀπεφάσισε νὰ μ' εὐχαριστήσῃ, ἰδὼν τὸ ἀμετάτρεπτον τῆς γνώμης μου ὅταν παρουσίασα πρὸς Αὐτὴν τὴν παραιτήσιν μου.

Μετὰ τοσαύτης συγκινήσεως καὶ φιλοστοργίας μοὶ ὠμίλη-

σεν, ὥστε δὲν ἰδυνήθην ν' ἀντιστῶ καὶ ἵναγκάσθην νὰ μεταβάλλω ἐκὼν ἀέκων γνώμην.— Παιδί μου, μοὶ εἶπεν, μίαν ἡμέραν λαμβάνων με ἐκ τῆς χειρός, τί ζητεῖς; τί θέλεις; γράψον εἰς χάρτην ὅ,τι ἐπιθυμεῖς, καὶ ἂν δὲν σὲ εὐχαριστήσω, τότε φεύγεις, Κατῆσπιάσθην εὐθύς τὴν κρατοῦσάν με χεῖρα καὶ ζητήσας συγγνώμην ἀπῆλθον κατανευγμένος.

Καὶ ὁ Πυλάδης αὐτὸς ἂν ἦτο ἠθελε συγκινηθῆ καὶ ἐνδώσῃ. Ἐγραψα τὰ ζητήματά μου εἰς χάρτην, τὰ ὅποια καὶ περιώρισα εἰς ἓν καὶ μόνον κυρίως εἰς τὴν σύστασιν Ἐφορείας τριμελοῦς καὶ τὸν διορισμὸν ὡς ἐφόρων ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων.

Ἡ Α. Μ. μὲ προσέταξεν ἐγὼ νὰ εὔρω καὶ νὰ ἐκλέξω καὶ μ' ἐπρότεινε νὰ ἀναλάβω τὸ βᾶρος νὰ ὁμιλήσω τοὺς μέλλοντας νὰ συστήσωσι τὴν Ἐφορείαν.

Ἴδου διατὶ ἐπείσθην καὶ ἀπεφάσισα νὰ μείνω ἐπὶ ἓν τοῦλάχιστον ἔτος εἰσέτι, καθὼς ἡ Α. Μ. ἐπιμόνως ἐζήτησεν, ὅχι οἷότι ἐλπίζω τῶν κακῶν διορθῶσιν, ἀλλὰ λυποῦμαι τοὺς κόπους, τοὺς ὁποίους κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος κατέβαλον. Οὐδὲν ὅμως ἔνεκα τῶν προδιατρεξάντων περιμένω γενναῖον.

Αὐτοῦ σ το ς. Ἐλαβον μὲν τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἴδω ὀνομαζομένην τὴν Ἐφορείαν, δὲν ἰξιώθην ὅμως μέχρι τέλους νὰ ἴδω καὶ τὴν σύστασιν αὐτῆς. Ἡ ἀδράνεια τῶν ὀνομασθέντων Ἐφόρων καὶ τὰ ἐκκρεμῆ μένοντα ζητήματα ἀνέκοψαν τὴν προθυμίαν τῆς Α. Μακαριότητος.

— Ὁ κατὰ καιρὸν διδάσκαλος ἐπεκράτησε συνήθεια νὰ ἦνε συγχρόνως καὶ γραμματεὺς τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἐπομένως καὶ ἐγὼ δὲν ἰδυνάμην νὰ ἀποφύγω τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην.

Καθ' ἣν δὲ ἦλθον ἐποχὴν παρουσιάσθησαν εὐθύς ἐπανειλημμένα ὑποθέσεις σπουδαῖαι, αἵτινες ἀπήτησαν τὴν σύμπραξίν μου, ἡ δὲ κατὰ τὸ παρὸν ἐπιτυχία τῶν ἐνεργειῶν μου μὲ κατέστησαν περιζήτητον. Μὲ λυπεῖ δὲ τοῦτο· διότι δὲν ἔχω τὸν καιρὸν πρὸς προαγωγὴν τῶν ἄλλων δύο κυρίων ἔργων, δι' ἃ κυρίως προσεκλήθην, τῆς σχολῆς καὶ τοῦ ἁμβωνος. Ἀναγκάζομαι ἐπομένως νὰ ἐκτελῶ καὶ τὰ τοῦ γραμματέως καὶ ἐν γένει τὰ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Πατριαρχείου, τοῦ ὁποίου θεωροῦμαι μέλος, καὶ μέλος ἐπίσημον. Καὶ εἰς ἄλλας μὲν περιστάσεις ἴσως

τὸ ἔργον τοῦτο ὑπῆρχεν ὀλιγώτερον βαρὺ, ἀλλὰ τὸ παρελθὸν ἔτος κατὰ τὴν εἰς Ἀλεξάνδρειαν πεντάμηνον ἀπουσίαν τῆς Α. Μ. ὅτε μόνος τὰς ὑποθέσεις τοῦ Πατριαρχείου διεχειριζόμενος, καὶ διὰ τὰς ἐπισυνμβάσας δύο ἐκτάκτους ἀποστολάς τοῦ Θρόνου εἰς δύο διάφορα μέρη, καθίστατο βαρύτερον, καὶ μάλιστα εἰς ἐμέ, ὅστις εἶχον πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ καθῆκον τοῦ κηρύττειν ἐπ' ἐκκλήσιας καὶ ἄλλας ἀσχολίας ἐκτάκτους. Μόλα ταῦτα ἀφ' ἐνὸς μὲν ἢ ὀλίγη πείρα, τὴν ὁποίαν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν πᾶσι τούτοις ἀπέκτησα, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ φιλοφροσύναι τῆς Α. Μ. μὲ ἐνίσχυσαν ὥστε νὰ βυστάσω τὸ βᾶρος τοῦτο μέχρι τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, ὅτε γενόμενον ὑπέριμετρον ἰνάγκασέ με ν' ἀπαλλαχθῶ τούτου.

Αἱ ἐξετάσεις τῆς Σχολῆς.

Ἐπειδὴ ἐν τῇ Σχολῇ οὐδέποτε ἐγένοντο ἐξετάσεις, αὗται ἐφάνησαν δικαίως πρᾶγμα πρωτοφανές καὶ σπάνιον, ἀλλὰ καὶ εὐάρεστον.

Ἦρξαντο δὲ τὴν κς'. Ἰουλίου καὶ διήρκεσαν τρεῖς ἡμέρας. Ἐγένοντο δὲ ὅσον τὸ δυνατὸν μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης τάξεως προσκληθέντων τῶν λογιωτέρων καὶ ἐπισημοτέρων τῶν ἐνταῦθα παρεπιδημούντων χριστιανῶν.

Τὴν δὲ Κυριακὴν, μετὰ τὴν θεῖαν λειτουργίαν ἡ Α. Μ., ὅστις ἦτο τὴν ἡμέραν ἐκείνην λειτουργός, ἐξελθὼν τοῦ ναοῦ ἐνδεδυμένος, ὡς ἦτο, τὰ ἱερὰ ἄμφια, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Πατριαρχείου, ἵτις προσδιωρίσθη διὰ τὰς ἐξετάσεις, ἐποίησεν εὐλογητὸν καὶ ἐψάλῃ ἡ συνήθης τελετή. Μετὰ μικρὰν ἀνάπαυσιν προοιμιασάμενου τοῦ διδασκάλου κατὰ τὸ σύνθηδες ἦρξαντο αἱ ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν.

Οἱ μαθηταὶ καίτοι πρώτην φορὰν βλέποντες καὶ παρουσιάζόμενοι εἰς ἐξετάσεις, καίτοι οἱ πάντες μικροὶ καὶ ἀρχαριοὶ ἀπεκρίθησαν ὅμως παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν τῶν ἀκροατῶν εὐστοχώτατα. Καὶ πάντες μὲν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον νύχαριστίθησαν, μάλιστα δὲ ἡ Α. Μ., ἵτις φοβουμένη πρότερον καὶ μὴ θέλουσα νὰ γείνωσιν αἱ ἐξετάσεις (διότι πολλὰ τῷ ἔλεγον, ὡς ἔπειτα μοὶ ὠμολόγησεν, ὅτι οὐδεμίαν πρόοδον ἔκαμεν ἢ

Σχολῆ) ἔλαβε τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἀκούσῃ ἐπαίνους παρ' αὐτῶν ἐκείνων, παρ' ὧν πρότερον ἦκοισε κατηγορίας.

— Ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ συμβιδάσω εἰς ἓν πρόσωπον καὶ τὰ τοῦ διδασκάλου καὶ ἱεροκήρυκος καὶ γραμματέως καθήκοντα καὶ νὰ τὰ ἐκτελῶ ἀξιοπρεπῶς καὶ κατὰ συνείδησιν, διὰ ταῦτα ἐζήτησα ἐπιμόνως νὰ ἀπαλλαγῶ τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ συντάττειν τὰ γράμματα τοῦ Πατριαρχείου, καὶ τὸ ἐπέτυχον.

Ἡ Α. Μ. προσεκάλεσεν ἰδιαίτερον ἄνθρωπον ὡς γραμματέα καὶ οὕτω κατώρθωσα ν' ἀπαλλάξω τὸν διδάσκαλον τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ ἐκτελεῖν χρέη γραμματέως τῆς Α. Μ.

Σ ε π τ έ μ β ρ ι ο ς. Χωρὶς νὰ ἀναφέρω πλεόν οὔτε περὶ Ἐφορείας, οὔτε περὶ οὐδενὸς ἄλλου τὴν Σχολὴν ἀφορῶντος, ἐπανελάβον μετὰ μικρᾶς διακοπᾶς τὰς συνήθεις τῆς Σχολῆς ἐργασίας, ἀφοῦ πρῶτον προσδιώρισα διὰ προγράμματος τὰ μαθήματα καὶ πρὸ πάντων ἀφοῦ συνέταξα πρόχειρόν τινα κανονισμόν τῆς Σχολῆς καὶ διὰ νὰ τῷ δώσω τύπον τινὰ νομιμότητος τὸν ἐπεκύρωσα ἐν ὀνόματι τῆς Α. Μ. καὶ προσπαθῶ νὰ τὸν ἐφαρμόζω.

— Ἡ Σχολὴ οὐ μόνον διετηρήθη, ἀλλὰ θεωρῶ ὅτι ἐτακτοποιήθη κατὰ τὸ ἐσωτερικὸν ἀρκούντως καὶ ἀποχρῶντως προήχθη· οἱ μαθηταὶ ἐγένοντο ἐπιμελέστεροι καὶ φιλοπονώτεροι καὶ με ἐννοοῦσι καλλίτερον. Ἡ δὲ Α. Μ. ἐνδίδουσα ταῖς ἐμαῖς παρακλήσεσιν οὐδενὸς τῶν ἀναγκαιούτων τῇ Σχολῇ παραλιπεῖν ἠξίωσε. Ἐκοπίασα καὶ κοπιάζω πολὺ, ἀλλ' οἱ κόποι βλέπω ὅτι ἤρχισαν ἀρκούντως ν' ἀνταμεῖβονται καὶ ἡ Σχολὴ βαίνει ἐπὶ τὰ κρεῖττω. Κατὰ τὸ ἐνεστῶς ἔτος οἱ κόποι ἐπολλαπλασιάσθησαν, καὶ ὅμως κοπιάζω μὲ πλειοτέραν εὐχαρίστησιν, καθ' ὅσον βλέπω ὅτι οἱ μαθηταὶ ἤρχισαν ν' ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν φιλοπονίαν μου.

Γραμματικὴν μεταχειρίζομαι τοῦ Κούμα, Συντακτικὸν τοῦ Ἄσωπίου, Ἀριθμητικὴν καὶ Γεωγραφίαν, εἰς μὲν τὴν α'. τάξιν τοῦ Γεράκι, εἰς δὲ τὴν β'. χειρόγραφον, Ἱερὰν Ἱστορίαν καὶ Κατήχησιν ἐπίσης χειρόγραφον.

— Εἶθε καὶ περὶ τοῦ ἄμβωνος ταῦτά ἡδυνάμην εἰπεῖν. Εἶτε

ἀμελεία τοῦ κηρύττοντος, εἴτε τῶν ἀκροατῶν ὀλιγωρία οὐδένα καρπὸν τὸ κήρυγμα ἔφερε· φοβοῦμαι μὴ ἀμελῶς τὸ θεῖον ἔργον ἐποίησα. Τὸ πολυάσχολον τῆς ἐμῆς θέσεως ἀφ' ἑνός, ἔνθεν δὲ ἡ ἀξιοθρήνητος τοῦ ἀκροατηρίου κατάστασις (διότι ἀλλόγλωσσον) σιγῆν μὲ ποιεῖ. σιγὴν ἀσύγνωστον πάντως, καὶ ἴσως καὶ ἀναπολόγητον. Εἶθε δώσῃ Κύριος πλείονα ἐπιμέλειαν κἂν τούτῳ ἐπιδείξασθαι, καὶ τὴν ἐμὴν συνείδησιν ἀναπαῦσαι.

Ἐπειδὴ δὲ περὶ τοῦ ἱεροῦ κηρύγματος ὁ λόγος, ὡς προσεπισημειωθῆ καὶ τοῦτο, ὅπερ οὐκ ἀτερπὲς ἠχίσει, εἰ οἶδα, ταῖς ὀρθοδόξοις ἀκοαῖς. Ἱερεὺς τς ἐκ κατολίκων ὀρμώμενος, ἀνὴρ γραμμάτων, καὶ τὴν ἡλικίαν καθεστικῶς προσῆλθεν ἐσχάτως εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ δὴ καὶ ἐκήρυξεν ἀραβιστὶ ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τὸ παρελθὸν τεσσαρακονθήμερον. Τὸν σεβάσμιον τοῦτον ἄνδρα παρέλαβον ἐσχάτως καὶ εἰς τὴν σχολὴν ὡς διδάσκαλον τῆς ἀραβικῆς γλώσσης.

— Κατὰ τὸν παρελθόντα Αὐγουστον ἔγραψον μετὰ τινος δυσαρεσκείας περὶ τῆς ἐνταῦθα Σχολῆς. Ἦδη εὐχαρίστως βλέπω ὅτι οἱ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος καταβληθέντες κόποι μου δὲν ἔμειναν ἀνευ ἀποτελέσματος. Αἱ μικραὶ ἄρα καὶ ἀσήμαντοι ἐξετάσεις ἐπενήργησαν θαυμασίως καὶ ἐπὶ τῶν μαθητῶν καὶ ἐπὶ τῆς Α. Μακαριότητος. Διότι ἐνῶ πρότερον ἡ Α. Μ. ἠδιαφόρει πάντοτε, ὡσάκις ἐπρότεινά τι περὶ τῆς Σχολῆς, ἔκτοτε αὐθορμήτως σχεδὸν εὐαρεστεῖται νὰ διατάτῃ τὰ δέοντα.

Ἐνῶ δὲ ἐγὼ διὰ τὰ προδιατρέξαντα ἀπεφάσισα τοῦ λοιποῦ νὰ μὴ προτείνω μηδὲν περὶ τῆς Σχολῆς, ἡ Α. Μ. καὶ ἄνθρωπον ἰδιαίτερον ὡς γραμματέα τοῦ Πατριαρχείου προσεκάλεσεν ἵνα με ἀπαλλάξῃ τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης, καὶ σφαῖραν ὑδρόγειον παρήγγειλε, καὶ τὸ μέγιστον ἀπεφάσισε νὰ προσθέσῃ καὶ διδάσκαλον τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης, ὅστις καὶ ἄρχεται τῆς παραδόσεως μετὰ τὰς ἑορτὰς (τῶν Χριστουγέννων).

Καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν δὲ εἶμαι ἀρκοῦντως πύχαριστιμὸς· διότι, ἐνῶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος μόλις ἠδύναντό τινες νὰ ἐννοήσωσι τὸν διδάσκαλον, νῦν καὶ ἐννοοῦσι καὶ ἐκφράζονται

κάλλιστα. Ἐνῶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος οὐδὲ τὸ ἡμῖς τῶν μαθητῶν ἤρχετο τακτικῶς εἰς τὴν Σχολήν, ἐφέτος σπανίως εὐρίσκεται τις ἀπὼν· ἐνῶ ὑπῆρχε πρᾶγμα σπάνιον καὶ νὰ λάβῃ τις τῶν μαθητῶν βιβλίον εἰς χεῖρας ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐφέτος πολλοὶ διανυκτερεύουσιν μελετῶντες· ἐνῶ τὸ παρελθὸν ἔτος σπανίως ἐβλεπέ τις μαθητὰς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐφέτος οἱ μαθηταὶ πολλάκις ἀναπληροῦσι τὴν ἔλλειψιν τῶν ἄλλων χριστιανῶν· ἐνῶ πρότερον μόλις εὐρίσκετό τις νὰ δύναται καὶ νὰ θέλῃ νὰ κανοναρχήσῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἤδη φιλοτιμοῦνται οἱ πάντες· ἐνῶ οὐδεὶς τῶν μαθητῶν εἶχεν ἰδέαν τῆς Ἱερᾶς Κατηχήσεως καὶ Ἱστορίας, ἤδη κατέστησαν εἰς αὐτοὺς τὰ τερπνότερα μαθήματα· ἐνῶ τὸ παρελθὸν ἔτος μόλις ἠδύναντό τινες νὰ ἀναγνώσωσιν ὀπωσοῦν καλῶς, ἐφέτος καὶ ἐξηγοῦσιν ἑλληνας συγγραφεῖς (οἱ τῆς α'. τάξεως) καὶ συντάττουσι, καὶ τὸ μέγιστον καὶ συνθέτουσι, τινὲς μὲν γελοῖα, ὡς εἰκός, καὶ παιδαριώδη, τινὲς δὲ καὶ πάνυ νεανικά καὶ γενναῖα. Τὸ αὐτὸ ἀνιλόγως καὶ περὶ τῶν λοιπῶν μαθημάτων· τοῦ τῆς ἀριθμητικῆς, τῆς γεωγραφίας, τῆς ἱστορίας, καθὼς καὶ αὐτῆς τῆς ἀραβικῆς γλώσσης, εἰς τὴν ὁποίαν ἐλήφθη φροντίς οἱ μαθηταὶ καὶ οὐχὶ ἄλλοι νὰ κανοναρχῶσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐξ ἀριστερῶν. Δὲν ὑποθέτω δὲ ὅτι δύναται τις νὰ νομίσῃ ὅτι ὑπερμεγαλύνω τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἄλλως δύνανται νὰ ἐξελεγχθῶσι, καὶ μάλιστα παρόντος καὶ μαρτυροῦντος νῦν καὶ τοῦ Τιμοθέου.

Ἄλλα ὁ Τιμόθεος, πῶς φέρεται πρὸς ἐμέ; κατ' ἀρχὰς μὲν, μολονότι ἐγὼ δὲν ἔλειψα νὰ διαβεβαιώσω τὴν Αὐτοῦ ἱερολογιότητα περὶ τῆς ἀδιαφορίας μου ὡς πρὸς τὰ παρελθόντα καὶ τῆς εἰλικρινείας μου ὡς πρὸς τὸ μέλλον, αὐτὸς ἐδίσταζε μέχρι τινὸς νὰ συνεννοιθῇ κατὰ πάντα, τελευταῖον ὅμως ἠναγκάσθη ἢ μᾶλλον ἐπέισθη εἰς τοῦτο ὑπὸ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, καὶ φέρων ἔδωκεν ἑαυτὸν εἰς ἐμέ, ὄρκους καὶ πίστεις δοῦς καὶ λαβῶν.

Τοιαῦτα, τό γε νῦν ἔχον, τὰ ἡμέτερα· διότι περὶ τοῦ μέλλοντος, τίς δύναται νὰ προῖδῃ τι θετικὸν καὶ μάλιστα ἐνταῦθα, ὅπου τὰ πράγματα ποικίλλονται ἐπ' ἄπειρον καὶ σχεδὸν κατὰ πᾶσαν στιγμὴν μεταβάλλονται; μήτε κρίσεως ὑγιοῦς καὶ ὀρ-

θῆς ὑπαρχούσης, μήτε μὴν ἐξετάσεως ἀπλῆς ἀλλὰ τῶν πίντων μετρουμένων κατὰ τὰς ἐκάστοτε προσπιπτούσας περιστάσεις καὶ τὰ γεγονότα. Καὶ εἰ μὲν ὑπῆρχε μόρφωσις τις κοινῆς γνώμης καὶ φροντίς περὶ τῆς κοινῆς ἐκπαιδεύσεως, καθὼς ὑπάρχει πανταχοῦ, καὶ ὁὖν ἐπεκράτει μονονουχὶ εἰς πᾶσαν τάξιν ὁ ὕλισμὸς καὶ ἡ ἰδιοτέλεια τὸ κακὸν ἦν ὀλίγον καὶ ὁ κόπος ὀλιγώτερος· ἀλλ' ὡς ἔχουσι νῦν τὰ πράγματα σμικρά, σμικροτάτη ἐλπὶς ὑπολείπεται μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ ἀνευδότους προσπαθείας νὰ προκύψῃ τι γενναῖον, εἰ μὴ τις εἴπῃ τὴν ἄνωθεν θεῖαν ἀντίληψιν καὶ πρόνοιαν, τὴν τὸ πᾶν ὑποστησαμένην καὶ συντηροῦσαν ἀρρήτῳ ὀνύμει καὶ λόγῳ, ὑφ' ἧς καὶ αἱ προρηθεῖσαι ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβολαὶ πέποιθα ὅτι ἐγένοντο.

1854 Ἰανουάριος. Ἀπεφάσισα νὰ ἐορτάσω τὴν ἐορτὴν τῶν Τριῶν. Προποίμασα τὰ δέοντα διὰ τὴν πανήγυριν, καθ' ἣν ἱερούργησα μόνος. Μετὰ τὴν θεῖαν καὶ ἱερὰν Λειτουργίαν ἡ Α. Μ. προειδοποιημένη οὔσα, εὐηρεστήθη νὰ παραστῇ μεθ' ὅλης τῆς παρατάξεως εἰς τὴν Σχολήν. Ἐψάλη ἱσμία ὑπὸ τῶν μαθητῶν πρὸς τιμὴν τῶν Ἀγίων, ὡς ἄμεσον δὲ ἀποτέλεσμα ἐπῆλθεν ἡ διάταξις τακτικῶν ἀναγνώστων καὶ κανοναρχῶν ἐκ τῶν τῆς Σχολῆς μαθητῶν. Διότι τῆς γενομένης ἐπὶ τῷ ἁσματι δοκιμῆς ἐπιστεφθείσης ὑπὸ τῆς ὁμοφώνου τῶν ἀκροατῶν ἐπιδοκιμασίας θαρρῶν ἐξελεξάμην τοὺς εὐφωνοτέρους τῶν μαθητῶν καὶ κατέστησα ἰσοκράτας καὶ ἀναγνώστας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

1855.

Ὅσον ἀποβλέπει τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, εἰς ἣν, ἀπ' ἀρχῆς κατὰ τὰς φιλικὰς εἰσηγήσεις τοῦ Πυλάδου ἐπέστησα τὴν μεγαλειτέραν προσοχίν, ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐφήρμωσα ἐν γένει τὰς ἀξιολόγους παρατηρήσεις τοῦ κυρίου Ξανθοπούλου. Εἰς τὴν α'. τάξιν παραοῖδω τὸν Ὅμηρον, καὶ οἱ μαθηταὶ ἐξηγοῦσιν ὄχι μετὰ πολλῆς δυσκολίας, συγχρόνως δὲ καὶ ἀνάγνωσιν ἐκ τοῦ Ἡροδότου.

Ἡ Βιβλιοθήκη.

Ἐκτὸς τῶν μαθημάτων τὸ μόνον ἄξιον λόγου, τὸ ὁποῖον ἠδυνήθην νὰ κατορθώσω εἶναι ἡ συγκρότησις βιβλιοθήκης, δι' ἣν ὅμως ἐδέησε νὰ καταβάλω μυρίους ἀγῶνας καὶ κόπους, καθὼς ἀναγκάζομαι διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν ἀνθρώπων διὰ πᾶν καλόν, ἔστω καὶ τὸ μικρότατον. Καὶ ἰδοὺ πῶς : Θέλει φανῆ ἴσως παράδοξον καὶ ὅμως ἐγένετο ἀληθῶς. Κατεσκεύασα ἐξ ἰδίων μου ἓν δολλάριον, ὅπερ ἐγένετο ἀληθῆς βιβλιοθήκη.—Τί θὰ θέσεις μέσα, μὲ ἠρώτησεν ἡ Α. Μ., ἀφ' οὗ τὸ ἔμαθεν. Τῷ ἀπεκρίθην, τὰς σφαίρας καὶ τοὺς πίνακας, τὰ ὁποῖα ἡ Ὑ. Μ. ἐπρομήθευσεν ἐξ Ἀλεξανδρείας, καὶ τινὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα ἔχω σκοπὸν νὰ ἀφιερῶσω, ἀφ' οὗ ἡ Ὑ. Μ. κάμη τὴν καλὴν ἀρχὴν.—Καλόν, μὲ εἶπε ἀμέσως μετὰ πολλῆς τῆς εὐχαριστίας. Καὶ ἡ καλοκάγαθος Αὐτῆς ψυχὴ συγκατένευσε καὶ ἐλπίζω ἐντὸς ὀλίγου τῇ συνδρομῇ καὶ τῶν ἐνταῦθα εὐπορωτέρων νὰ ἔχη καὶ ἡ ἐν Καίρῳ σχολὴ μικρὰν τινὰ βιβλιοθήκην.

Μετ' οὗ πολὺ ὅμως κατενόησα ὅτι ὁ λόγος ἐκεῖνος δὲν ἤρκει, ἀναγκάζομαι λοιπὸν νὰ καταφύγω εἰς ἄλλο μέτρον, τὸ ὁποῖον ὅσον ἐντιμον καὶ εὐάρεστον καθ' ἑαυτό, τόσον δύσκολον καὶ πολύμοχθον.

Ὁ θρόνος εἶχεν ἀνέκαθεν βιβλιοθήκην λαμπράν, μάλιστα ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μητροφάνους τοῦ Κριτοπούλου, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα φέρουσι τὰ πλεῖστα τῶν ἐλληνικῶν, καὶ ὅλα σχεδὸν τὰ λατινικὰ βιβλία. Ἡ βιβλιοθήκη αὕτη κειμένη τέως ἐν τῷ ἐν Καίρῳ παλαιῷ Πατριαρχεῖῳ μετεκομίσθη ἐσῆς ἄνω ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς Α. Μ. καὶ ἐναπετέθη ἐν τῷ νέῳ, ἀλλὰ τοιουτοτρόπως, ὥστε πᾶς τις καὶ πρὸ πάντων ἐγὼ ἐπεθύμουν νέαν αὐτῆς τακτοποίησιν, ἀλλὰ ποῦ νὰ εἶρω τὸν καιρόν; Καὶ ὅμως ὅτι ἄχρι τοῦδε ἐφαίνετο δύσκολον καὶ σχεδὸν ἀδύνατον τότε, διὰ τὴν συγκρότησιν βιβλιοθήκης τινὸς ἐν τῇ σχολῇ, ἐφάνη εὐκόλον καὶ κατορθωτόν. Ἐπεχείρησα λοιπὸν τὸ ἔργον καὶ ἐνησχολήθην μῆνας ὀλοκλήρους εἰς τοῦτο· ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἔλαβον τὴν εὐχα-

ρίστησιν νὰ ἀναζητήσω καὶ ἀνεύρω ὑπὲρ τοὺς 200 τόμους, χειρογράφους τοὺς πλείστους, ἐρριμμένους καὶ κατακεχωσμένους ἐντὸς παχυτάτης κόνεως, κατώρθωσα τέλος νὰ συγκροτήσω τὸ μὲν ἐκ περιττῶν βιβλίων τῆς παλαιᾶς βιβλιοθήκης, τὸ δὲ ἐκ τῆς τοῦ μακαρίτου Λιβύης, μικρὰν βιβλιοθήκην.

— Ἐκ δὲ τῶν ἰδιαιτέρων ἐργασιῶν μου ἡ ἀξιολογώτερα δι' ἐμὲ εἶνε ἡ σύνταξις Ἱερᾶς Ἱστορίας παλαιᾶς τε καὶ νέας πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν. Ἐσχάτως ἐπανέλαβον μετὰ μείζονος προθυμίας καὶ τὴν σπουδὴν τῆς ἀραβικῆς γλώσσης, διὰ δύο λόγους· α'. μὲν διὰ νὰ ὀδηγήσω κατὰ τι τοὺς ἰδίους μαθητάς μου πρὸς τὴν ταύτης ἐκμάθησιν, καὶ β'. διότι τὴν ἔκρινα ἀναγκαιοτάτην, καὶ δι' αὐτὴν τὴν ἑλληνικὴν, διότι πολλαὶ λέξεις ἀραβικαὶ εἶνε τῆς αὐτῆς ρίζης, π. χ. κούλ=ὄλος, ἀρα=ὄρω, τζικώρη=κιχώρη. Ἡ λ. μέγαρον, εἶνε ἐκ τῆς ἀραβ. λ. μάγαρα=σπίλαιον. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ Α. τῆς Ὀδυσσεΐας ὁ λόγος εἶνε περὶ τῆς κατοικίας τῆς θεᾶς Θέτιδος, ἐπέισθην ὅτι ἡ α'. σημασία τῆς λ. ἦτο σπύλαιον.

Ἐξ ἐπιστολῆς ἀπὸ ια'. Ἰουλίου 1856.

. . . . . Γνωρίζει βεβαίως ἡ ἀγάπη της ὅτι τὰ σχολεῖα τῆς Ἀλεξανδρείας ἦσαν ἐπὶ τῶν Ἀλεξανδρινῶν ἡ ἐστία τῶν φώτων καὶ πανταχόθεν τῆς γῆς φοιτηταὶ ἐν αὐτοῖς προσήρχοντο, ἀφ' ὧν οὐκ ὀλίγοι τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων ἐξῆλθον διδάσκοντες· ἀλλὰ, κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος, ἐξέλιπον ἀφανισθέντα εἰς τὸ μηδέν, καὶ ἡ Ἀλεξανδρεία ἐγένετο ἐστία παραμορφώσεων σκοτεινῶν· ἦτο δὲ ἄνωθεν πεπρωμένον βέβαια· ἴν' ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν φανῆ ὡσπερ ἀστὴρ φωτεινὸς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁ ἀρχιμ. Ν. Γλυκάς, καὶ ἀρχὴ μεταφορᾶς τῶν φώτων ἐν τῇ αὐτῇ παλαιᾷ ἐστίᾳ καὶ ἀφήσῃ εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα αἰῶνιον τὸ μνημόσυνον τοῦ ὀνόματός του. Δὲν πρέπει λοιπὸν ταῦτα φρονῶν νὰ φέρῃς κατὰ νοῦν τοὺς κόπους καὶ προσπάθειας ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τούτου καὶ θεαρέστου ἔργου ἀλλὰ μάλιστα μακροθυμῶν νὰ ὑποφέρῃς ὅπως καὶ ὁ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν διδάσκων ἡμᾶς συμβουλεύῃ «ἐὰν καὶ ἀθλῆ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ», μάλιστα δὲ ἦδη καθ' ὄν

καιρόν, ὡς ἐκθέτεις, ἐτέθη ἡ Σχολὴ ὑπὸ τὴν μέριμναν Ἐπιτροπῆς, κτλ.....

Διατελῶ πρὸς Θεὸν διάπυρος εὐχέτης
† Ὁ Νικομηδείας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Μάρτιος 1856. Κατὰ πρότασιν τῆς Α. Μακαριότητος συνεκροτήθη γενικὴ συνέλευσις ὑπὲρ τῶν κοινῶν συμφερόντων. Συνέστη Ἐπιτροπὴ τῆς κοινότητος, ἣτις συναισθανομένη τὸ μέγα ἔργον εἰς τὸ ὁποῖον ἐκλήθη, ἤρξατο ἡδὴ μετὰ προθυμίας καὶ ζήλου τὰς ἐργασίας τῆς· συνετάχθη κανονισμὸς διαγράφων τὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα ταύτης, ὅστις καὶ ἔτυχε γενικῆς ἐπιδοκιμασίας. Πληροῦνται λοιπὸν οὕτως αἱ εὐχαὶ τῆς Α. Μ. καὶ ὄλων γενικῶς ἰῶν ὁμογενῶν· διότι βλέπουσι γινόμενον, ὅ,τι ἕκαστος ἐπεθύμει καὶ ἠύχεται.

Πρόκειται νῦν νὰ συστηθῆ Παρθεναγωγεῖον, νὰ μεταρρυθμισθῆ τὸ νῦν ὑπάρχον σχολεῖον, νὰ συστηθῆ Νοσοκομεῖον πρὸς περίθαλψιν τῶν ἀσθενῶν ἀδελφῶν ἡμῶν· καταστήματα τὰ ὁποῖα διὰ νὰ διατηρηθῶσι καὶ προαχθῶσιν ἐπαξίως τῆς ἐποχῆς, ἐν ἧ ζῶμεν, ἀπαιτοῦσι δεκαπλασίαν ἴσως δαπάνην τῆς ἄλλοτε ὑπὲρ τῶν πτωχῶν γενομένης.

Παράδειγμα κάλλιστον γενναίας συνδρομῆς ἐγένετο ἔνθεν μὲν ἡ Α. Μ. ἔνθεν δὲ ἡ εὐγενὴς ἀδελφότης τῶν κυρίων Ἀμπέτ. Ἡ μὲν Α. Μ. ἐν πρώτοις μὲν κατέθετο σύθορμίτως ὑπὲρ τὰς 600 χιλ. γροσίων πρὸς ὄφελος τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος καταστημάτων· δεύτερον παρεχώρησε τὴν ὑπάρχουσαν πατριαρχικὴν Σχολὴν πρὸς σύστασιν Παρθεναγωγείου καὶ ἀνεδέχθη ὅλα τὰ ἔξοδα, τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς τὴν τούτου τακτοποίησιν καὶ τρίτον παρεχώρησεν ὅλον τὸ ἐν Χαρτορούμι παλαιὸν Πατριαρχεῖον διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς Νοσοκομεῖον. Ὁ δὲ κύριος Ἀμπέτ συμφώνως μετὰ τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ ἀυταδέλφου του ἀφιέρωσεν εἰς τὴν κοινότητα τὸ ἐν Τζιουβανία ἰδίαις δαπάναις ἀνεγειρόμενον λαμπρὸν οἰκοδόμημα ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς σχολεῖον τῶν ἀρρένων, καὶ τὸ ὁποῖον προτίθενται νὰ προικοδοτήσωσι πλουσιοπαρόχος. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς κοινότητος

καλῶς ποιούσα ἀπεφάσισε τὴν Α. Μ. πρόεδρον Αὐτῆς ἰσόβιον νὰ ἐκλέξη.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς γενικῆς Συνελεύσεως (1α'. Μαρτίου) ὑπῆρξε σπουδαῖον· διότι ἡ Α. Μ. πεισθεῖσα, ἀφοῦ διὰ τῆς ἀνωτέρω γενναίας συνδρομῆς κατέβαλε τὰς βάσεις τοῦ δημοσίου ταμείου, τῇ ἐπιμόνῳ προτροπῇ μου ἀπεφάσισε νὰ καταβάλη ἐτησίως 30 χιλ. γρόσια, ὅπερ καὶ ἀμέσως ἀνήγγειλα. — «Τί μ' ἔκαμες παιδί μου», εἶπέ μοι ἔπειτα κατ' ἰδέαν ὁ ἀγαθὸς καὶ γεραρὸς Πατριάρχης, ἀναλογιζόμενος τὸ δι' ἐμοῦ ὑποσχεθὲν ποσόν. Οἱ δὲ πρόκριτοι φιλοτιμηθέντες συνεισέφερον ὁ μὲν 10 χιλ., ὁ δὲ 5 χιλ. καὶ οὕτως ἀπετελέσθη ἀμέσως κεφάλαιον 200 χιλ. χροσίων, ὅπερ ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις τῆς ἰδρύσεως ἐν Καίρῳ τακτικότερων ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων.

Ἐν τῇ συνελεύσει ταύτῃ διωρίσθησαν τὸ πρῶτον νῦν Ἐφοροὶ τῆς Σχολῆς, ἐν οἷς καὶ ὁ κ. Πιταρίδης.

1886

Ἡ συοτῆσα Ἐπιτροπὴ προσδιόρισσα ὁματίον ἰδιαίτερον ἐν τῷ Πατριαρχεῖῳ συνεδριάζει τακτικῶς δις τῆς ἐβδομάδος, ἐν ἧ καὶ ἐγὼ δικαιωματικῶς παρευρίσκομαι καὶ τὰ πράγματα βαίνουσι κατ' εὐχὴν· διότι οἱ ἐκλεχθέντες εἶνε ἐκ τῶν μᾶλλον πεπαιδευμένων καὶ φρονίμων. Ἄχρι τῆς ὥρας (12 Ἀπριλίου) ἡ Ἐπιτροπὴ ἐνησχολεῖτο εἰς τὸ περὶ πτωχῶν καὶ ἀπόρων κεφάλαιον, τοὺς ὁποίους καὶ ἀρκούντως περιέβαλψεν. Μετὰ δὲ τὸ Πάσχα θέλει ἐπιληθῆ τῆς τῶν σχολείων ὑποθέσεως, ἀρρένων καὶ κορασίων καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ὄχι μόνον ἀποχρώντως θέλουσιν ἐκτιμηθῆ οἱ τετραετεῖς κόποι μου ἐν τῇ σχολῇ, ἀλλ' ὅτι θέλει ληφθῆ πρόνοια ὥστε ἡ ἐν Καίρῳ σχολὴ νὰ καταστῇ τὸ κεντρικὸν καὶ γενικὸν ἐκπαιδευτικὸν κατάστημα ὅλης τῆς Αἰγύπτου. Καὶ πρὸς ἀπόδειξιν σημειῶ ὅτι ἔγεινε λόγος, πρὸ μηνὸς νὰ ἐκτυπώσῃ ἡ Ἐπιτροπὴ δι' ἰδίων ἐξόδων Λεξικὸν Ἑλληνο-αραβικὸν καὶ γραμματικὴν, ἅτινα ὁμογενὴς τις λόγιος ἔχει συντεταγμένα.

Ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐπιτροπὴ ὑπεδέχθη καλῶς τὴν Α. Μ. καταβάσαν ἐκεῖ διὰ τὰ ἐγκαίνια τῆς Ἐκκλησίας. Ἐγὼ δὲ ἐπεφόρτισθην αὖθις τὰ τοῦ Πατριαρχείου μέχρι τῆς ἐπανόδου Αὐτῆς.

Δυστυχῶς οἱ διορισθέντες Ἐφοροὶ μετ' οὐ πολὺ παρεξετράπησαν, καὶ ἡ Α. Μ. δικαίως δυσηρεστήθη καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἠναγκάσθην νὰ ζητήσω ἄδειαν ἀπουσίας μέχρι τῆς πατρίδος. Τῇ δὲ 5ῃ Ἰουνίου δοίς τὴν παραίτησίν μου ἐκ τῆς διευθύνσεως τῆς Σχολῆς ἀνεχώρησα ἐκ Καΐρου.

1856. Κατευωδόθην αἰσίως εἰς τὴν πατρίδα. Τὸ ταξίδιον ὑπῆρξε καὶ εἰς τὴν ὑγείαν ὠφελιμώτατον. Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον πλεονέκτημα τοῦ ταξιδίου μου ὑπῆρξε τὸ ὅτι μοὶ ἔδωκε καιρὸν νὰ σκεφθῶ καλλίτερον περὶ τοῦ μέλλοντός μου. Προκατειλημμένος ὑπὸ τῆς ἰδέας τοῦ ὅτι ἤμην ὠφέλιμος ἐν τῇ σχολῇ, ἐνόσω διέμενον ἐν Καΐρῳ, ἢ, διὰ νὰ εἶπω καταλληλότερον, ἀφωσιωμένος ὅλος ψυχῇ τε καὶ καρδίᾳ εἰς τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ἐπὶ τετραετίαν ὄλην μετὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ μόχθων ἐξετέλουν, καὶ κατὰ δύναμιν προήγαγον, ἐνόμιζον ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον δὲν ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλείψω τὴν ἐκεῖ κοινωνίαν εἰς τὴν ὁποίαν ὁπωσδήποτε ἐγενόμην ὠφέλιμος· ἤδη ὅμως ἤρχισα νὰ σκέπτομαι διαφορετικώτερα καὶ νὰ φροντίζω καὶ περὶ τῆς ἐμῆς ὠφελείας καὶ βελτιώσεως, οὐχὶ τῆς ὑλικῆς, ἀλλὰ τῆς διανοητικῆς, ἧς τοσοῦτον ἐφίεμαι. Ὡστε ἐνῶ ἡ Μακαριότης του ἐλπίζει καὶ ἀπαιτεῖ μάλιστα τὴν ἐπάνοδόν μου, ἐν ᾧ πολλοὶ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει μὲ προέτρεψαν, ἡ καρδία μου ὅμως, ἀφοῦ συνεβουλεύθην καὶ τινὰς τῶν ἀρχαίων ἐνταῦθα φίλων, περὶ τὰ τοιαῦτα ἐμπειρών, μὲ λέγει τὸ ἐναντίον, ὅχι τόσον διὰ τὴν γενομένην ὑπὸ τῶν Ἐπιτρόπων παρεκτροπὴν, ὅθεν καὶ ἐδέησε νὰ δώσω τὴν ἀπὸ τῆς σχολῆς παραίτησίν μου, ὅσον διότι καλλίτερον ἤδη κρίνων τὸ πρᾶγμα, θεωρῶ προτιμότερον νὰ μεταβῶ εἰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ τὰς γνώσεις μου δύναμαι νὰ αὐξήσω καὶ τὴν ὑγείαν μου ἐν ἀνέσει καὶ ἡσυχίᾳ σπουδάζων ν' ἀποκτήσω.

Ἀ π ό σ π α σ μ α Ἐ π ι σ τ ο λ ῆ ς. Εἶπατε τοῖς μισοῦσι καὶ ἀδικοῦσί με, οἷς, Κύριος ὁ Θεὸς συγχωρήσει, ὅτι καὶ πρὸς πάντα μὲν ἄνθρωπον, μάλιστα δὲ πρὸς ἐμέ, ἡ γῆ.

ἔστι πολλά μεγάλη πρὸς κατοίκησιν καὶ ἀνάπαυσιν· διότι οὐδὲν ὑπάρχει ὕπερ δύναται ἔλκειν με ἐν τούτῳ μᾶλλον ἢ ἐν ἐκείνῳ τῷ μέρει τῆς γῆς. Τὴν πατρίδα καὶ τοὺς γονεῖς ἀφῆκα διὰ τὸν Κύριον, μετὰ δὲ τῶν φίλων, οὓς περιφέρω ἀείποτε νοερῶς ἐν τῇ διανοίᾳ μου, καὶ δι' ὧν κοινοποιοῦμαι δι' ἐπιστολῶν, δύναμαι νὰ συζῶ πανταχοῦ, ὅπου ἂν ἀπέλθω. Λοιπὸν ὅταν διώκουσί με ἐκ ταύτης τῆς πόλεως φεύγω ἀγογγύστως εἰς τὴν ἄλλην, εἰ δὲ καὶ τινα οὐχ εὐρίσκω ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, ἀλλ' εὐρίσκω καὶ πολλά, ἅτινα ἐν τῇ ἄλλῃ οὐχ εὐρίσκω. Ἐπειτα ἐγὼ οἶδα, νομίζω, καὶ περισσεύειν, οἶδα καὶ ὑστερεῖσθαι.

1856 ἐν Ἰμβρῳ

Ἐκτὸς τῶν ἰδιαιτέρων μου ἐνασχολήσεων περὶ τὴν συλλογὴν ἀρχαίων ἐπιγραφῶν καὶ νομισμάτων τῆς πατρίδος, κατώρθωσα τῇ τοῦ Θεοῦ βοιθείᾳ νὰ συστηθῇ πρῶτον ἢ ἄλλῃ κοινὸν σχολεῖον ἑλληνικόν, ἐν ᾧ ὁιωρίσθῃ διδάσκαλος ὁ Βαρνάβας, ἐκτὸς τοῦ μερικοῦ ἑλληνικοῦ σχολεῖου, ἐν ᾧ διδάσκει ὁ Εὐστράτιος.

Τὴν δὲ ὑγείαν ἀρκούντως ἀναλαβὼν ἐμελέτων νὰ ἐπιστρέψω εἰς Κωνσταντινούπολιν, κακεῖθεν νὰ μεταβῶ εἰς Ἀθήνας κατὰ τὰ προβουλευθέντα· ἀλλ' ὅμως ἄλλα Θεὸς ἐκέλευσε. Τὴν ἐν τῇ πατρίδι μου ἔλευσιν ἔμαθον οἱ ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρει τοῦ Ἄθω διά τινος πλοίου μεταβάντος ἐκεῖσε ἐκ τῆς πατρίδος. Ἐχοντες τοίτην ἀνάγκην ἐνός διδασκάλου· διότι ὁ τοιοῦτος διδάσκων ἐν τῇ Ἀθωνιάδι σχολῇ ἀνεχώρησεν, οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Κοινότητος, μετὰ κοινήν σύσκεψιν ἀποστέλλουσιν ἐπίτηδες εἰς Ἰμβρον ἓνα ἐκ τῶν συναδέλφων των, κομίζοντα πρὸς με ἐνσφράγιστον τὴν κατωτέρω ἐπιστολὴν τῆς Κοινότητος, δι' οὗ μὲ προσκαλοῦσι νὰ μεταβῶ εἰς Ἄγιον Ὄρος καὶ νὰ ἀναλάβω τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς. Τὸ ἀνέλπιστον ὅλως τοῦ πράγματος καὶ τὸ πρὸ πολλοῦ μελετώμενόν μοι οὐκ εὐκαταφρόνητον σχέδιον τοῦ νὰ ἀπέλθω εἰς Ἀθήνας ἢ εἰς Εὐρώπην μὲ ἐκράτησαν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας μετέωρον· ἀλλὰ τέλος ἐνθεν μὲν ὁ ζῆλος τῶν Πατέρων, οἵτινες παρήγγειλαν τὸν ἀποσταλέντα νὰ μεταβῇ μέχρῃ Κωνσταντινουπόλεως, ἂν δὲν με προφθάσῃ ἐν τῇ πατρίδι, ἐξ ἄλλου δὲ τὸ σπουδαῖον τοῦ πράγματος, διότι ὡς ἐν τῷ γράμματι ἔλεγον, καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος μὲ

έβεβαίον, εἶχον σκοπὸν νὰ μεταρρυθμίσωσιν ἐπὶ τὸ τελειότερον τὴν σχολίαν, καὶ νὰ προαγάγωσιν αὐτὴν ὅλαις δυνάμεσιν, ὥστε νὰ καταστῇ βαθμιδὸν μίᾳ τῶν θεολογικῶν σχολῶν τῆς ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ταῦτα λέγω καὶ τὰ τοιαῦτα μὲ ἰνάγκασαν ἵνα ἐνδώσω εἰς μίαν τοιαύτην ἐπίσημον πρόσκλησιν, τὴν ὁποίαν ἄλλως οὐδὲ φρόνιμον ἔκρινα ν' ἀπορρίψω καὶ νὰ μεταβῶ μετὰ τοῦ ἀπεσταλμένου εἰς "Ἄγιον" Ὄρος.

Τὴν ὑμετέραν περισπούδαστον ἡμῖν Ἐλλογιμότητα κτλ.

Πρὸ πολλοῦ συναισθανόμενοι τὴν ἀνάγκην καταλλήλου Σχολάρχου ἀναδεξομένου τὴν διεύθυνσιν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς κατὰ χρέος ἱερὸν ἐπεστήσαμεν τὴν προσοχήν μας εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο καὶ μὲ ἀπαράμιλλον ζῆλον καὶ προθυμίαν ἀποβλέπομεν εἰς τὴν εὕρεσιν δοκίμου τινὸς σχολάρχου, ἔχοντος τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα καὶ κεκοσμημένον μὲ ἠθικὴν εὐϋπόληπτον διαγωγὴν, δι' ἧς νὰ δυναθῇ καὶ τὴν κοινὴν εὐφημίαν ν' ἀποκτήσῃ καὶ τοὺς μαθητὰς τῆς Ἀθωνιάδος χρησίμους ἐν καιρῷ ἀναδείξῃ διὰ τῆς ἠθικῆς ἀναγεννήσεως καὶ ἀναπλάσεως.

Τὴν προθυμίαν μας ταύτην συμμεριζόμενοι καὶ πολλοὶ τῶν καλοθελητῶν τοῦ ἱεροῦ τόπου μας καὶ θέλοντες νὰ φανῶσι χρήσιμοι πρὸς ἡμᾶς, μᾶς ἐσύστησαν ὡς τοιοῦτον τὴν Ὑμ. Ἐλλογιμότητα προτρέψαντες φιλικῶς ἵνα γράψαντες ζητήσωμεν αὐτὴν διὰ Σχολάρχην τῆς Ἀθων. Σχολῆς μας, κατάλληλον οὖσαν δι' αὐτὴν καθὰ βλάστημα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἥτις ἐστὶ τὸ κλέος τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγ. Ἐκκλησίας, καὶ παντὸς τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου.

Ἡ ἱερὰ κοινότης, καίτοι μὴ γνωρίζουσα αὐτὴν ἐκ τοῦ πλησίον ἀκούσασα ὅμως τὸ κλεινὸν αὐτῆς ὄνομα, τὴν ἰκανότητά της καὶ τὴν εὐϋπόληπτον ἠθικὴν διαγωγὴν της, καὶ πληροφορουμένην ὅτι κατ' αὐτὰς διατρίβει εἰς τὴν πατρίδα της Ἰμβρόν, ἀποστέλλει τὸ παρόν της καὶ προσκαλεῖ δι' αὐτοῦ ἐπισήμως τὴν Ὑμετέριν Ἐλλογιμότητα ἵνα ἐλθοῦσα εἰς "Ἄγιον" Ὄρος συμφωνήσῃ μεθ' ἡμῶν νὰ ἀναλάβῃ ἀκολούθως τὰ καθήκοντα τῆς Σχολαρχίας ἐν τῇ Ἀθωνιάδι κατὰ τὸ νέον σχολαστικὸν ἔτος.

Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου καὶ ἐπισημότερον χαρακτηριστῆρα τῆς προσκλήσεως ταύτης, ἀποστέλλομεν ἐπίτηδες ἓνα τῶν περὶ ἡμᾶς σεβασμίων Ἀντιπροσώπων τὸν Ἑλλογιμώτατον ἐν ἱεροδιακόνοις κ. Γεννάδιον Ἐσφιγμενίτην, ἐπιτετραμμένον νὰ σᾶς ἐκφράσῃ καὶ προφορικῶς τὰ αἰσθήματα τῆς κοινῆς ἡμῶν εὐαρεσκείας, ἣν ἔχομεν πρὸς τὸ ἄτομόν της, καὶ συνοδείῃ αὐτὴν ἕως ἐνταῦθα, ὅπως λάβωμεν καὶ μεταξὺ τὴν ἀναγκαίαν συνομιλίαν.

Εὐέλπιστοῦντες ὅθεν ὅτι θέλει ἀποδεχθῆ εὐπειθῶς τὴν κοινὴν πρόσκλησίν μας ταύτην, ἀφορῶσαν τὴν εὐκλειαν τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν τόπου, καὶ τὴν ἠθικὴν ἀνάπλασιν καὶ μεταμόρφωσιν τῶν φοιτητῶν τῆς Ἀθων. Σχολῆς, ἀναμένομεν τὴν ταχεῖαν ἔλευσιν τῆς Ἑλλογιμότητός σας, τὸ ὄργανον τοῦ προορισμοῦ μας, καὶ διατελοῦμεν ἔχοντες ἰσχυρὰν πεποίθησιν ὅτι θέλετε δεῖξει πρόθυμον ὑπακοὴν εἰς τὴν πρόσκλησίν μας ταύτην, ἀναλόγως τῆς προσδοκίας μας.

Ἐν Ἀγίῳ Ὄρει τὴν 17ην Αὐγούστου 1856.

Ἄπαντες οἱ ἐν τῇ κοινῇ Συνάξει Ἀντιπρόσωποι καὶ Προϊστάμενοι τῶν εἴκοσιν ἱερῶν Μονῶν τοῦ Ἀγίου Ὄρους Ἀθω.

Ἐν Ἀγίῳ Ὄρει 12 Σεπτεμβρίου.

Ἐνταῦθα τί πρῶτον καὶ τί δεύτερον νὰ ἐξιστορήσω; Τὸ εὐτυχὲς καὶ θαυμάσιον ταξείδιον ἐν ὀλίγῳ καὶ εὐαρέστῳ χρόνῳ γενόμετον, ἢ τὸ ἐξαισίον καὶ καταπληκτικὸν τῆς θέας τοῦ ἱεροῦ τούτου τόπου, κατὰ σύγκρισιν μάλιστα μὲ τὸ ἄνικμον καὶ ξηρὸν τῆς Αἰγύπτου, ὅπου ἐπὶ τετραετίαν ὅλην ἐβίωσα: Ὅποια πνευματικὴ ἠδονή, ὅποια ἔκστασις ὅτε ἐπάτησα καὶ ἠσπάσθην τὸ ἱερὸν τοῦτο ἔδαφος! Δέκα ἡμέρας ἔχω καὶ οὐδὲν παύω θαυμάζων τὸ χλοερὸν τοῦ τόπου καὶ κατάφυτον, τὸ θάλλον καὶ γόνιμον τῆς ἱερᾶς τρυφῆς γῆς· ὅπου καὶ ἂν περιστρέψω τοὺς ὀφθαλμούς, οἱ λόφοι, αἱ κοιλάδες, αἱ πεδιάδες, αἱ φάραγγες, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ περιδότης Ἀθως, ἐκτὸς τῆς ἀνωτάτης του κορυφῆς, πανταχοῦ δένδρα δειθαλῆ καὶ σκιάζοντα· καὶ ταῦτα μετὰ ἐξάμηνον περιποῦ ἀνυδρίαν καὶ ξηρασίαν.

Ὅτε δὲ εἰσῆλθον εἰς τὸ ἱερὸν μοναστήριον τῶν Ἰδίων,

διότι ἐκεῖ πλησίον ἀπέβημεν....δὲν δύναμαι διὰ λόγου νὰ ἐκφράσω τὴν βαθεῖαν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποῖαν μοὶ ἔκαμε τὸ ἱερόν τοῦτο καταγώγιον.

Ἀνελθόντα τὴν ἐπαύριον εἰς Καρυὰς οἱ πατέρες μὲ ὑπεδέχθησαν ἐνθουσιῶντες σχεδόν, ἀμέσως ἔγραψαν ἵνα συναθροισθῶσιν οἱ μαθηταί, ἐσκορπισμένοι εἰς τὰ ἑαυτῶν μοναστήρια· ἐγὼ δὲ σκέπτομαι περὶ τοῦ κανονισμοῦ τῆς Σχολῆς καὶ περὶ τοῦ προγράμματος τῶν μαθημάτων.

Ἐ ν Κ α ρ υ α ῖ ς. Ἡ δύνατο καὶ ἔπρεπε πρὸ πολλοῦ μάλιστα καὶ ἡ Ἀθωνιάς αὕτη Σχολὴ νὰ ἦνε συγκεκροτημένη καὶ κατηρησιμένη, ἀλλὰ τί νὰ εἶπῃ τις διὰ τὴν ἀσύγγνωστον ἀδιανοήσιαν τινῶν, οἵτινες δὲν θέλουσιν εἰσέτι νὰ συναισθανθῶσι καὶ νὰ κατανοήσωσι τὰς μεγάλας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἐθνους ἀνάγκας. Τὸ κατ' ἐμὲ βεβαίως θέλω πράξει πᾶν ὅ,τι δύναμαι καὶ ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς, ἀλλὰ δύναμαι ἄρα γε ὁ ἀσθενὴς ἐγὼ καὶ ἀδύνατος νὰ υπερνικήσω τόσα προσκόμματα, τὰ ὁποῖα ἄχρι τοῦδε παρημποδίσαν τὴν πρόοδον τῆς Σχολῆς; Αἱ ἐπιστολαὶ τῶν φίλων μὲ ἐνισχύουσιν εἰς τοὺς σχολαστικούς ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους πολλάκις, τὸ συναισθάνομαι, ὑπὲρ δύναμιν ἀναδέχομαι. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρῶτον μὲν ἐκπληρῶ τὸ καθῆκον, τὸ ὁποῖον ὀφείλω, ἐν ὄσφζῳ, πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν, ἥτις ἐπ' αὐτῷ τούτῳ πνευματικῶς μὲ ἀνέθρεψεν, ἔπειτα δὲ ὅτι οὕτως ἀνταποκρίνομαι εἰς τὰς εὐχὰς καὶ ἐπιθυμίας τῶν φιλοκάλων καὶ καλοθελητῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν κλήρου.

Μαθηταὶ ἄχρι τοῦδε συνήχθησαν περὶ τοὺς τεσσαράκοντα.

Ἡ Σχολὴ ἔχει ἐπὶ τοῦ παρόντος δύο διδασκάλους καὶ δύο ὑποδιδασκίλους ἐκ τῶν μαθητῶν.

Ἐ ν Κ α ρ υ α ῖ ς, 28 Ὀ κ τ ω β ρ ῖ ο υ. Ἐλάβον τὴν κάτωθι ἐπιστολὴν τῆς Α. Μακαρ. τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, σταλείσαν μὲν εἰς τὴν πατρίδα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Σεπτεμβρίου, μόλις δὲ περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου κομισθεῖσάν μοι ἐνταῦθα:

Ὁσιολογιώτατε ἀρχιμανδριῖτα καὶ ἱεροδιδάσκαλε κύρ Νικη-

φόρε Γλυκᾶ, κτλ. Ἐπειδὴ παραιτηθέντος τοῦ μέχρι τοῦδε σχολαρχοῦντος ἐν τῇ ἐν Ἱερουσαλήμ ἡμετέρα Σχολῇ ὀσιολογιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου κύρ Διονυσίου Κλεόπα, χρῆζομεν ἑτέρου προσώπου ἀρμοδίου καὶ ἱκανοῦ εἰς τὸ ἀναλαβεῖν τὰ τῆς σχολαρχίας καθήκοντα, καὶ ὡς τοιοῦτον γινώσκομεν τὴν σὴν ὀσιολογιότητα, γράφοντες διὰ τῆς παρούσης Πατριαρχικῆς ἡμῶν ἐπιστολῆς προσκαλοῦμεν αὐτὴν εἰς τὸ ἀναδέξασθαι τὴν σχολαρχίαν τῆς ἐν Ἱερουσαλήμ ἡμετέρας Σχολῆς, καὶ προτρέπομεθα αὐτὴν πατρικῶς ὅπως, εἰ μὲν δέχεται τὴν πρότασιν, ἔλθῃ τάχιον πρὸς ἡμᾶς εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰ δὲ μὴ, ἀποκριναμένη ἀμέσως διαδηλώσῃ ἡμῖν τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς. Ἐπευλογοῦντες λοιπὸν πατρικῶς τὴν ὀσιολογιότητά της ἀπεκδεχόμεθα υἱϊκὴν της ἀπόκρισιν, καὶ ἐξαιτούμεθα θεόθεν τὰ ἔτι αὐτῆς ὡς πλεῖστα καὶ σωτήρια.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐγ. λα'.

† Ὁ Ἱεροσολύμων ΚΥΡΙΑΛΟΣ ἐν Χῶ εὐχέτης

Ἐλυπίθην διότι ἡ πρόσκλησις ἦλθεν ἀργὰ καὶ ἐπομένως ἠναγκαζόμεν νὰ μὴ δεχθῶ θέσιν, τὴν ὁποίαν διὰ πολλοὺς λόγους ἠθελον προτιμήσει πάσης ἄλλης καὶ ἀπίντησα ὅτι δὲν ἠδυνάμην νὰ βάλω εἰς πράξιν τὴν πατριαρχικὴν ἐπιταγὴν.

— Εἰς τὴν θέσιν ταύτην μετέβη ὁ ἱεροδιδάσκαλος Νικόδημος (ὁ ἀποθανὼν Κυζίκου), Σ η μ. Ἐ κ δ.

— Ὁ Κλεώπας καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1861 (Μαΐου 6). Σ η μ. Ἐ κ δ.

Ἐν Ἀγίῳ Ὁρει 1856 Ὀκτωβρίου λ'.

Ἐπειδὴ αἱ προτάσεις τὰς ὁποίας ἄχρι τοῦδε προέτεινα, εἴτε ὡς πρὸς τὰς τῆς Σχολῆς, εἴτε ὡς πρὸς τὰς ἰδίας ἀνάγκας δὲν λαμβάνονται ἐγκαίρως ὑπ' ὄψιν, ὡς ἐκ τούτου ἀνησυχῶ καθ' ἑκάστην, ὥστε ἔφθασα νὰ διστάζω καὶ περὶ τῆς ὑποσχεθείσης προαγωγῆς καὶ βελτιώσεως τῆς Σχολῆς, τούτου ἕνεκα κρίνω καλὸν νὰ παραιτηθῶ ἀπὸ τοῦδε τῆς θέσεώς μου, ἵνα μὴ κἀγὼ μάρτυν μοχθῶ, καὶ ἡ Ἱερὰ Κοινότης ἐπιφορτίζεται μὲ ματαίως δαπάνας.

Οὕτω διεμαρτυρήθην πρὸς τὴν Ἐφορείαν κατὰ τῆς ἀδιαφορίας τῶν Ἀντιπροσώπων περὶ βελτιώσεως τῆς Σχολῆς.

Νοεμβρίου γ'. Κατὰ διαταγὴν τῶν Ἀντιπροσώπων ἐξέθηκα τοὺς ὅρους, ὑφ' οἷς ἠδυνάμην νὰ μείνω ἐν τῇ Σχολῇ:

Ἐπειδὴ πρόκειται σήμερον ν' ἀποφασισθῇ ὀριστικῶς ἂν μέλλω νὰ διαμένω τοῦ λοιποῦ τακτικῶς εἰς τὴν θέσιν μου, εἰς τὴν ὁποίαν πρὸ δύο ἡδὴ μηνῶν εὐηρεστήθητε νὰ με προσκαλέσητε, ἰδοὺ ὅ,τι θεωρῶ ἀναγκαῖον ἐπὶ τοῦ παρόντος διὰ τὴν μόνιμον σύστασιν καὶ προαγωγὴν τῆς Σχολῆς.

Ἐν πρώτοις μὲν ἐπιθυμῶ νὰ ὀρισθῇ ἀκριβῶς ὁ σκοπὸς τῆς Ἀθωνιάδος ταύτης Σχολῆς· ἂν δηλ. ἡ ἱερὰ αὕτη σχολὴ προτίθεται νὰ καταστήσῃ τοὺς ἑαυτῆς μαθητὰς τελειοδιδάκτους εἰς ὅλα τὰ συνήθη ἐγκύκλια μαθήματα καὶ ἰδίως εἰς τὰ θεολογικά, ὥστε νὰ ὑπάρχη καὶ νὰ ὀνομάζηται ἐντελής Θεολογικὴ τοῦ Ἀγίου Ὁρους Σχολή· καὶ ἐπομένως:

Δεύτερον, νὰ προσκληθῶσιν οἱ ἀναγκαῖοι διδάσκαλοι διὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀναγκαίουμένων εἰς τὰς τοιαύτας σχολὰς μαθημάτων, οἷον τῶν Ἑλληνικῶν, τῶν Λατινικῶν, τῶν Μαθηματικῶν κτλ. Ἰδίως δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ προσκληθῇ ἀμέσως καὶ ἕτερος διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὡς καὶ τῆθ σλαβωικῆς.

Τρίτον, νὰ προμηθευθῶσιν ἐγκαίρως τὰ ἀναγκαίουντα διὰ τὴν βιβλιοθήκην τῆς ἱερᾶς ταύτης σχολῆς βιβλία, καὶ ἰδίως τὰ ἐκκλησιαστικά.

Τέταρτον, νὰ συνταχθῇ καὶ προσεπικυρωθῇ πληρέστερος κανονισμὸς τῆς Σχολῆς, διαγράφων τὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα τόσον τῶν διδασκάλων, ὅσον καὶ τῶν μαθητῶν, καὶ ἐξαιρέτως νὰ ἀποφασισθῇ τὸ περὶ τῶν μαθητῶν, ὥστε νὰ εἰσάγονται οἱ ἔχοντες τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὴν σπουδὴν προσόντα· ἔπειτα οἱ ἅπαξ εἰσαγόμενοι νὰ ὑποχρεωθῶσι νὰ διαμένωσιν ἐν τῇ Σχολῇ, ἕως οὗ τελειώσωσιν ὅλην τὴν σειρὰν τῶν ἐν αὐτῇ παραδιδόμενων μαθημάτων, καὶ δώσωσι τὰς ἀπολυτηρίους καὶ ἐπὶ διπλώματι ἐξετάσεις.

Τὰ ἀνωτέρω τέσσαρα γενικὰ κεφάλαια θεωρῶ

ἀπολύτως ἀναγκαῖα διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς Σχολῆς, καὶ τὰ ὁποῖα ἐπιθυμῶ ἢ Ἱερὰ τῶν σεβασμίων Ἀντιπροσώπων Σύναξις νὰ ἐπικυρώσῃ καὶ νὰ σφραγίσῃ διὰ τὸ ἀσφαλές, καὶ τότε καὶ γὰρ δύναμαι νὰ ὑποσχεθῶ ὅτι διαμένω ἐν τῇ Σχολῇ ὡς σχολάρχης καὶ διδάσκαλος τῶν θεολογικῶν μαθημάτων.

Ἐπιστολὴ Κωνστ. Τυπάλδου.

Τὴν ὑμετέραν περισπούδαστόν μοι Πανοσιολογιότητα κτλ.

Πολλῆς με ἐνέπλησε χαρῆς ἡ ἀπὸ τῆς 5'. τοῦ παρελθόντος μηνὸς περιπόθητος τῆς ὑμετ. ἀγάπης ἐπιστολή, εὐαγγελισμένη μοι συνάμα τό τε αἴσιον τῆς εὐκταίας μοι ἀγαθῆς αὐτῆς ὑγείας καὶ τὴν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς ἐπίσημον αὐτῆς πρόσκλησιν· ταύτην δὲ τὴν πατρικὴν μου χαρὰν ἐξαγγέλλων αὐτῇ νῦν μετ' ἀγαλλιάσεως, εὐχομαι, ὅπως ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ εὐδοκήσας μετᾶραι τὸν ἀγαθὸν καὶ δόκιμον αὐτοῦ γεωργὸν ἐξ Αἰγύπτου καὶ ἐτέρῳ οὐχ ἥττον εὐρεῖ καὶ πῖονι ἐπιστῆσαι αὐτὸν πνευματικῶ ἀμπελῶνι, ἐνίσχυσῃ καὶ αὐτῆς αὐτοῦ τὴν φιλοπονίαν καὶ καταξιώσῃ αὐτὸν ἀποδοῦναι πλουσίους καὶ ἀγαθοὺς τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν, πρὸς δόξαν μὲν τοῦ εὐλογητοῦ αὐτοῦ καὶ προσκυνητοῦ ὀνόματος, ὠφέλειαν δὲ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, καὶ ἐπὶ πᾶσι πρὸς ἐμὴν εὐφροσύνην, ὅς οὐδὲν μᾶλλον οὐδέποτε ἐπόθησα καὶ νύξάμην, ἢ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν εὐημεροῦντα καὶ εὐδοκίμως ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἀγωνιζόμενα τὰ ἐμὰ φίλτατα πνευματικὰ τέκνα. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω γενέσθαι δῶν ὁ Κύριος, ἐπακούσας τῆς ταπεινῆς δεήσεώς μου. Δραττόμενος δὲ τῆς εὐκαιρίας, ἐπειδὴ πεπειραμένος ἤδη τυγχάνω τῆς τε ὑμετέρας ἀγάπης πρὸς με καὶ στοργῆς καὶ τῆς πρὸς τὸ χαρίζεσθαι μοι κατὰ τὸ ἐνὸν ἐτοιμότητος καὶ προθυμίας, διὰ τοῦτο θαρρῶν, ἀπευθύνω πρὸς αὐτὴν τὴν ἐξῆς αἴτησιν, ἣν ἐπιτελέσασα, ὅτ' ἂν ἐγγωρῇ, τὰ μέγιστα, ἃ ἴστω, χαριεῖται μοι. Πάλαι κατέχει με πόθος, φίλτατε, τοῦ ἰδεῖν τε καὶ κτήσασθαι τὸ θεολογικὸν τοῦ ἀοιδίου, Εὐγενίου, αὐτόθι που χειρόγραφον ἐπικείμενον, ὡς οἶδε δήπου καὶ ἡ ὑμέτερα Πανοσιολογιότης, ἐξ

ὄν ἀνέγνω περὶ αὐτοῦ παρὰ τῷ ἀοιδίμῳ Νικοδίμῳ τῷ Ἁγιο-
ρείτῃ. Παρακαλῶ οὖν τὴν φίλην μοι αὐτῆς κορυφὴν ἐπιμελη-
θῆναι, ὅπως γένηται ἀπόγραφον αὐτοῦ, ἀκριβὲς καὶ καθαρὸν
ὑπὸ τινος τῶν αὐτόθι καλλιγράφων ἐπὶ τῇ δικαίᾳ ἀμοιβῇ, ἢν
μετὰ χαρᾶς ἀποτίσω. ἅμα λαβὼν τὸ ἀπόγραφον· ἀλλ' ἔτι καὶ
δευτέραν παραπλησίαν χάριν αἰτήσομαι αὐτὴν, τὴν ἐξῆς. Μέ-
μνημαί ποτε παρὰ τινος ἀκούσας, ὅτι ἐν τῇ τοῦ Ἐσφιγμένου
μονῇ εὐρίσκεται χ ε ι ρ ό γ ρ α φ ο ν τ ὶ ν Ἁ μ φ ι λ ο χ ί ω ν
τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου, οὗτινος προτέτακται εἰκὼν τοῦ Ἁγίου ἢ ἐξ
ἀρχαιοτέρου ἴσως ἀπεικονίσματος ἀντιγεγραμμένη ἢ γοῦν ἐσχε-
αδισμένη κατὰ τινὰ περιγραφὴν διασωθεῖσαν κατὰ παράδοσιν, καὶ
διὰ τοῦτο πολλῶ προτιμότερα τῆς τε παρ' ἡμῖν καὶ πάσης ἄλλης
κατὰ φαντασίαν γεγραμμένης εἰκόνας· καὶ ταύτην οὖν ποθῶ,
πάνυ ποθῶ, ἀντιγραφῆναι τῇ ὑμετέρᾳ ἐπιμελείᾳ ὑπὸ τοῦ δεξιω-
τέρου τῶν αὐτόθι ζωγράφων ἐπὶ τῇ δικαίᾳ ὡσαύτως ἀμοιβῇ, ὅπως
ἔχωμεν καὶ ἡμεῖς μὴ φανταστὴν, ἀλλὰ γνησίαν, ἢ γοῦν πιθα-
νὴν τὴν μορφήν τοῦ θεσπεσίου πατρὸς καὶ κατὰ τὴν παράδο-
σιν πρώτου τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μονῆς δομήτορος. Ταύτην τὴν
διπλὴν χίριν θάρρει φιλικῶ αἰτοῦμαι τὴν ὑμετέραν ἀγάπην,
πεποιθὼς ὅτι εὐρήσομαι αὐτὴν προθυμοτάτην εἰς τὴν τοῦ πό-
θου μου ἀποπλήρωσιν. Εὐχόμενος δὲ καὶ πάλιν αὐτῇ ὑγείαν
καὶ εὐδοκίμωσιν, διατελῶ ἀπὸ ψυχῆς, οἷος καὶ ὑποσημειοῦμαι
'Ἐν Χάλκῃ τῇ λα'. Ὀκτωβρίου ἡμερᾶς'.

† Ὁ Σταυρουπόλεως ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Ἀ π ά ν τ η σ ι ς :

Ἀπῆλθον, καθὼς ὑπεσχέθην, εἰς τε τὴν Ἱερὰν τοῦ Βατο-
πεδίου Μονὴν, εἰς τὴν τοῦ Ἐσφιγμένου καὶ εἰς τὴν τῶν Ἰβή-
ρων πρὸς ἀναζήτησιν τῶν παρὰ τῆς ὑμετέρας Σεβασμιότητος
αἰτηθέντων, ἀλλ' οὐδὲν ἤνυσσα· ἐν μὲν γὰρ τῇ τοῦ Ἐσφιγμένου,
ἐν ἣ ρητῶς ἐλέγετο ὑπάρχειν τὴν εἰκόνα τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου,
ἐν τῷ τῶν Ἁ μ φ ι λ ο χ ί ω ν σ υ γ γ ρ ά μ μ α τ ι, οὐδ' αὐτὸ
τὸ βιβλίον εὔρηται νῦν· ἴσως ἐστὶ τὸ ἐν τῇ Μεγίστῃ Λαύρᾳ
ἐσχάτως ἀνευρεθὲν καὶ τυπούμενον ἐν Ἀθήναις, ταῖς ἀνενδότοις
φροντίσι τοῦ σοφοῦ Οἰκονόμου. Ἀντίγραφον δὲ τοῦ θεολο-

γικοῦ τοῦ αἰοιδίου Εὐγενίου ἐπεδείξατό μοι τῶν ἡμετέρων λογίων της, ἀλλ' οὐκ οἶδα τί φρονῶν οὐκ ἐθέλει, οὐδ' ἂν ἔτι καὶ γένοιτο, δοῦναι ἡμῖν αὐτὸ πρὸς ἀντιγραφὴν. Καὶ πέποιθα μὲν ὅτι καὶ ἄλλο παρόμοιον ἐναπόκειται ἐν τῇ κόνει τῶν ἐνταῦθα βιβλιοθηκῶν, ὡσπερ καὶ πλεῖστα ἄλλα κειμήλια τῆς προγονικῆς ἡμῶν εὐκλείας καὶ δόξης, ἀλλ' οὐ δύναμαι νῦν ἐκ τοῦ προχείρου ἐξετάσαι οὐδ' αὐτὰς τὰς τῶν ἐγγυτάτων μοναστηρίων, διὰ τὴν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐπικρατοῦσαν ἐν αὐταῖς ἀταξίαν, καὶ κόπου, καὶ χρόνου πολλοῦ δεομένας πρὸς ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν ἐν αὐταῖς· οὐ μὴν διὰ τοῦτο ἀμελήσω, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ καιροῦ λαβόμενος ἅπαντα πράξω πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ζητουμένου.

Ἐν Καρναῖς, 1857 Φεβρουαρίου ιγ'.

Ὁ Ἄρχιμ Ν. ΓΛΥΚΑΣ

Ἐτέρα (ἐπὶ τῆς ἰδίας ὑποθέσεως).

Πανσέβαστέ μοι Διδάοαλε.

Κατ' αὐτὰς μόλις ἠδυνήθην νὰ ἀπέλθω εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν τῆς Μεγίστης Λαύρας ὅπου, καθὼς ἔγραφον, ἠλπίζον νὰ ἀνακαλύψω τι περὶ τῆς εἰκόνοσ τοῦ Θείου Φωτίου· καὶ πραγματικῶς ἐπέτυχον τοῦ ποθουμένου καὶ μάλιστα ἐν αὐτῷ ἐκείνῳ τῷ τῶν Ἀμφιλοχίων συγγράμματι. Τοιαύτη δέ τις ἡ παράστασις τῆς εἰκόνοσ, κειμένης ἐν τῷ ἄνω μέρει τῆσ σελίδοσ, τῆσ περιεχομένησ ἐρυθροῖσ κεφαλαίοισ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ βιβλίου. Ὁ μὲν ἅγιος Φῶτιος, ἐνδεδυμένος τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν κάθεται σεμνοπρεπῶσ ἐπὶ θρόνου, ἀπέναντι δὲ τούτου ἵσταται ὁ ἱερὸσ Ἀμφιλόχιος. ἐνδεδυμένος ἐπίσημ τὰ ἀρχιερατικὰ ἄμφια, καὶ ἐν τῷ μέσῳ πρόκειται τράπεζα, ἐφ' ἧσ βίβλοσ ἠνεωγμένη· καὶ τὸ μὲν σχῆμα τῆσ εἰκόνοσ ἐστὶ λίαν μικρόν, τὸ δὲ μόλισ τῆσ ὅλησ σελίδοσ κατέχον· ὡσαύτωσ δὲ καὶ ἡ γραφὴ τῶν εἰκονιζομένων αὐτοσχέδιος καὶ ἀτημέλητοσ· ἀλλ' ὅμωσ τίσ οἶδεν, ἂν ὁ σχεδιάσασ τὰ σεβαστὰ ταῦτα πρόσωπα, ἐπὶ τοῦ ἀρχαιοτάτου τούτου χειρογράφου, δὲν ἐσχεδιάσαεν αὐτὰ αὐθαίρετωσ, ἀλλ' εἶδεν αὐτὰ ἰδίοισ ὀφθαλμοῖσ ζῶντα, ἢ γοῦν ἐν εἰκόσι προγενεστέροισ; Ταύτην τοῦ ποθουμένου τὴν εὔρεσιν ἀναγγέλλων ἐν ἀγαλλιᾷσει ψυχῆσ πρὸσ τὴν ὑμετέρα Σεβασμιό-

τητα, θέλω περιμείνει τὰς ὁδηγίας αὐτῆς περὶ τοῦ μεγέθους, τοῦ σχήματος καὶ τῆς παραστάσεως ἐν γένει τῆς εἰκόνας ἵνα φροντίσω κατὰ τὴν προλαβοῦσαν ἐπιταγὴν αὐτῆς περὶ τῆς ταύτης ἀνιστορήσεως.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς εἰκόνας τοῦ θείου Φωτίου· εἴθε δὲ νὰ ἀξιωθῶ νὰ ἀναγγεῖλω ἐντὸς ὀλίγου καὶ τὴν εὔρεσιν τοῦ ζητουμένου θεολογικοῦ τοῦ ἀοιδίου Εὐγενίου.

Ἐν τῇ Ἱερῇ Μονῇ τῶν Ἰβήρων, 1357 Ἰουλίου ια'.

1857 Φεβρουάριος. Ἐν Καρναῖς.

Ἄπ' ἀρχῆς παρετήρουν ἀταξίας τινὰς ἐν τῇ σχολῇ, τῶν ὁποίων νύχόμην καὶ προσεπάθουν τὴν κατάπαυσιν· οὐδὲν ἠδυνήθην νὰ πράξω πρὸς περιστολὴν τῶν ἐπανελημμένων τούτων ἀταξιῶν, ἀλλ' ἠναγκάσθην ἐπὶ τέλος νὰ διακόψω τὰς σχολαστικὰς ἐργασίας μου, καὶ ἤθελον παραιτηθῆ παντάπασι τῆς Σχολῆς, ἂν δὲν ἐφοβούμην τὴν ἄμεσον αὐτῆς διάλυσιν.

Τὰ αἴτια τῶν ταραχῶν εἶναι πολλὰ καὶ πολυειδῆ, πηγάζοντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ ἐπικρατοῦντος ἐνταῦθα συστήματος. Πάντες ἐκτὸς εὐαρίθμων τινῶν θεωροῦσι τὴν τῆς Σχολῆς προαγωγὴν ὡς ἐπιβλαβῆ καὶ ὀλεθρίαν διὰ τὸν τόπον! Ἀλλὰ διατὶ λοιπὸν μὲ προσεκάλεσαν μετὰ τοσαύτης ἐπισημότητος; Τοῦτο τῶντι ἤθελεν εἶσθαι καὶ εἰς ἐμὲ αὐτὸν μυστήριον, ἂν δὲν ἤκουον ἰδίους ὡσὶν ὅτι τοῦτο ἔπραξαν ἵνα ἔχωσι λόγον νὰ ἀποκρούσωσι τὰς ἐπανελημμένας προτροπὰς τῆς Ἐκκλησίας πρὸς ἀποστολὴν μαθητῶν τινῶν εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ Θεολογικὴν Σχολὴν καὶ ἐπομένως θέλουσι νὰ ἔχωσι τὸ σχολεῖον διὰ τὸν τύπον καὶ τὸν διδάσκαλον νὰ διδάσκη ὅ,τι καὶ ὅπως καὶ ὅταν θέλουσιν οἱ μαθηταί.

Ἄπ' ἀρχῆς, ὡς ἔγραφον, διέταξα τὰ μαθήματα τοιοῦτοτρόπως, ὥστε νὰ καταντήσῃ βαθμυδὸν ἡ Ἀθωνιάς Σχολὴ ἐντελής θεολογικὴ σχολή· καὶ ὅμως, τίς ἤθελε τὸ πιστεύσῃ; ἐσχάτως ἐφθασα νὰ ἀκούσω: Τί χρειάζονται εἰς ἡμᾶς τὰ ἐκκλησιαστικὰ μαθήματα, ἀνθρώπους μοναχοὺς! Κηρύττουσι δὲ ἅπαντες σχεδὸν οἱ μαθηταί, ὅτι δὲν θέλουσιν, εἰμὴ ὀλίγα ἑλληνικὰ καὶ σύνταξιν. Καὶ τοῦτο, διὰ νὰ γείνωσι μεθαύριον γραμματεῖς εἰς

τὰ μονιστήρια, ἢ νὰ ἀποστολῶσιν εἰς τὰς Βλαχίας ὡς ἡγούμενοι! καὶ ἐμυκτήρισαν ὅταν διδάσκων τὴν ἱερὰν Κατήχησιν τοὺς ἀνέφερα ὅτι ὤφειλον μίαν ἡμέραν νὰ κηρύττωσι καὶ αὐτοὶ τὸν θεῖον λόγον στηρίζοντες τοὺς ὀρθοδόξους εἰς τὴν πίστιν καὶ ἐξελέγχοντες τοὺς αἰρετικούς.

Ταῦτα γράφω, οὐχὶ πρὸς κατηγορίαν, ἀλλ' ἵνα ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία γνωρίσῃ τὰ διατρέχοντα καὶ νὰ μὴν ἐλπίζῃ παρ' ἐμοῦ, καθὼς μοὶ ἔγραφε πρόοδον τῆς Σχολῆς καὶ ἰδίως τῶν θεολογικῶν μαθημάτων.

Προσκληθεὶς κατ' αὐτὰν εἰς τὴν Κοινότητα ἠρωτήθην, περὶ τῆς ἀποφάσεως τὴν ὁποίαν ἔλαβον περὶ τῆς Σχολῆς. Ἀπεκρίθην, ὅτι ἐσκέφθην νὰ μείνω εἰς τὴν θέσιν μου· διότι ἐξ ἑνὸς μὲν φαίνεται ὅτι προσβάλλεται ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ διδασκάλου, παραιτουμένου δικαιωμάτων τινῶν ἐν τῇ τῆς Σχολῆς διευθύνσει, ἐξ ἄλλου ὅμως ἀφαιρεῖται παντάπασι καὶ ἡ εὐθύνη τὴν ὁποίαν ἀπ' ἀρχῆς ἀνέλαβον διὰ τὴν πρόοδον τῆς Σχολῆς· ὥστε τοῦ λοιποῦ ἐγὼ θεωρῶ ἑμαυτὸν ἀνεύθυνον, εἰς ὅ,τι ἤθελε συμβῆ ἢ εἰτε ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν, εἴτε ἐκ μέρους τῶν διδασκάλων. Ἠὐχαριστήθησαν εἰς τοὺς λόγους καὶ ἐδέχθησαν νὰ ἀναλάβω τὴν Σχολὴν ἀνευ εὐθύνης, ὅ ἐστι χωρὶς νὰ φροντίζω οὔτε περὶ τῆς προόδου τῶν μαθητῶν, οὔτε περὶ τῆς διαγωγῆς καὶ εὐταξίας αὐτῶν. Τινὲς ὅμως, ὡς ἐπληροφορήθην, ἐπεθύμουν νὰ μὴ συγκατατεθῶ εἰς τοῦτο. Ὅπως οἴποτε ὅμως ἐκόντες ἀέκοντες ἅπαντες ἔδειξαν ὅτι νύχαριστήθησαν καὶ μετὰ χαρᾶς καὶ ἐπαίνων μὲ προέπεμψαν. Ἄγνοῶ ἂν θέλω δυνηθῆ νὰ ὑποφέρω τὴν τοιαύτην ἀκαταστασίαν μέχρι τέλους τοῦ ἔτους τοῦλάχιστον.

Μάρτιος Κατὰ τὴν Β' καὶ Γ'. Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν ἐξεφώνησα δύο λόγους ἐν τῷ ναῷ τοῦ Πρωτάτου· οὗτοι δὲ ἐγένοντο αἰτία νὰ παραιτηθῶ τῆς Σχολῆς ἐν τῷ μέσῳ τῆς Τεσσαρακοστῆς.

— Ἀπ' ἀρχῆς ὑπέφερα πολλὰ ἐν τῇ Ἀθωνιάδι Σχολῇ. Νῦν μὴ δυνάμενος νὰ ἀνέχωμαι τὴν ἀδιαφορίαν τῶν ἀντιπροσώπων ἡναγιάσθην νὰ ἀπομακρυνθῶ τῆς Σχολῆς, ἀφοῦ οὐδεμίαν ἄλλως διάθεσιν εἶδον πρὸς τακτοποίησιν αὐτῆς, καὶ νὰ

ἡσυχάσω εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν τῶν Ἰβήρων, ἢ ὁποῖα, ὀφείλω νὰ τὸ ὁμολογίσω χάριν τῆς ἀληθείας, κατέβαλε πολλὰς προσπάθειας ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῆς Σχολῆς, διαμαρτυρηθεῖσα ἐντόνως κατὰ τῆς ἀκαταστασίας ταύτης τῶν πραγμάτων· ἀλλ' οὐδὲν ἴσχυσεν.

Ἐπρεπε νὰ γείνη γνωστὸν ἐκ ποίων ἀνθρώπων συγκροτεῖται σήμερον ἡ λεγομένη Ἱερὰ Κοινότης τοῦ Ἁγίου Ὁρους διὰ νὰ κρίνη πᾶς τις περὶ τῆς γενικῆς καταστάσεως τοῦ ἄλλως ἱεροῦ τούτου τόπου. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι εὐρίσκονται πολλοὶ φρόνιμοι ἐν τισι τῶν ἱερῶν μονῶν, οἵτινες ἀπαρέσκονται εἰς τὰ δυσάρεστα ταῦτα, ἐξ ὧν εἰς καὶ Διονύσιος ὁ Ξηροποταμινός, καὶ προσπαθοῦσι παντὶ τρόπῳ διὰ τὴν τακτοποίησιν τῆς Σχολῆς, ἀλλὰ δὲν εἰσακούονται οὐδὲ ἐρωτῶνται οἱ τοιοῦτοι.

Ἐξ ἑτέρας ἐπιστολῆς πρὸς Πυλάδην.

Τὰς αἰτίας τῆς ἀποτυχίας ἄλλοι μὲν θὰ ἀποδώσωσιν εἰς τὴν μοχθηρίαν τῶν ἐνταῦθα, ἄλλοι εἰς τὴν ἰδικὴν μου ἀνικανότητα καὶ ἄλλοι εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη. Ἐγὼ ὅμως, ὅστις ἐνδιαφέρομαι ὑπὲρ πάντα ἄλλον εἰς τὴν ὑπόθεσιν, καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκάζομαι νὰ ἐξετάζω, νομίζω ὅτι ἔχω δίκαιον νὰ προτείνω τὰς δύο ταύτας ἐρωτήσεις: α'.) πόθεν οἱ ἐνταῦθα παρεκινήθησαν νὰ ἀποφασίσωσι νὰ τακτοποιήσωσι τὴν σχολήν, τὴν ὁποῖαν πρὸ 15 περίπου ἐτῶν ἀνεγείραντες ἀφῆκαν παρημελημένην, καὶ νὰ σπεύσωσιν, ὅσον τάχος, νὰ προσκαλέσωσι τὸν διδάσκαλον; β'.) πόθεν ἐγὼ κινούμενος ἐδέχθην τοσοῦτον εὐκόλως τὴν πρόσκλησιν, ἐνῶ κατὰ τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει προβουλευθέντα εἶχον ἄλλην ἀπόφασιν, καὶ εἰς τί στηριζόμενος ἀνέλαβον, ἅμα ἦλθον ἐνταῦθα ἔργον τοιοῦτον καὶ τιλικοῦτον; — Ὅτι μὲν οἱ ἀγιορεῖται οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλ' ὑπ' ἄλλου πρὸς τοῦτο ἐκινήθησαν, μᾶλλον δὲ ἠναγκάσθησαν, δῆλον εἰς τοὺς εἰδότας ὅτι ἡ Ἐκκλησία διὰ πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς ἐνέκειτο αὐτοῖς ἀπαιτοῦσα ἐπιμόνως τὴν ἀποστολὴν μαθητῶν εἰς τὴν τῆς Χάλκης σχολήν· πράγμα, τὸ ὁποῖον αὐτοὶ ἐθεώρησαν ὡς λίαν ἀσύμφορον, διὰ τὴν ἐνδεχομένην ἀπαίτησιν ἀναλόγου χρηματικῆς προσφορᾶς. Ἐγὼ δὲ πάλιν, οὐκ ἐξ ἰδιοτελείας τινός, ἀλλ' ἐκ μόνου ἀκραιφνοῦς ζήλου καὶ φιλοτιμίας

ἀπεφίσισα καὶ ἦλθον ἐνταῦθα ἐγκαταλείψας τὸ πρότερον ὄχι εὐκαταφρόνητον σχέδιον· ποῦ ἐπιστηριζόμενος; Ἐὰν καὶ πᾶς τις ἄλλος ἠδύνατο περὶ τούτου νὰ ἀμφισβητήσῃ, οὐχὶ ὅμως καὶ σύ, φίλε, ὅστις ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἴσως ἐγνώρισας τὴν δι-
άθεσιν. Ὅτι δὲ καὶ οὐκ εἰς τὰς ἐμὰς δυνάμεις πεπορθῶς ἀνεδε-
ξάμην τοιοῦτον βᾶρος, ἀλλ' εἰς τὴν ὑμετέραν συνδρομὴν καὶ
ἰδίως εἰς τὴν τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον μέγα δί-
καιον νὰ ἐλπίζω, οὐχὶ μόνον διὰ τὰς ὑπὲρ αὐτῆς πολυετεῖς
ἐκδουλεύσεις μου, ἀλλ' ἰδίως διὰ τὰς τελευταίας πράξεις αὐ-
τῆς ὑπὲρ τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς, ἔστωσαν μάρτυρες αὐταὶ αἱ
ἐπιστολαὶ μου, τὰς ὁποίας διηύθυνα πρὸς τε τὴν ὑμετέραν ἀ-
γάπην καὶ πρὸς τὸν Διδάσκαλον καὶ πρὸς τὸν Γέροντα Νικο-
μηδείας, ἀπ' αὐτῆς ἔτι τῆς πρώτης ἡμέρας, καθ' ἣν ἐπάτησα
τὸ ἱερόν τοῦτο ἔδαφος. Τούτων λοιπὸν οὕτως ἐχόντων, ἐπιτρέ-
ψατέ μοι, νὰ ἐρωτήσω ποία πρόνοια ἐλήφθη ἐξ ὑμῶν, παρ' ὧν
ἐγὼ ἐξήρτησα πάσας μου τὰς ἐλπίδας, εἴτε πρὸς ὑποστήριξιν
ἐμοῦ, τοῦ ὁποίου καλῶς ἐγνώριζετε τὰς ἀνάγκας, εἴτε πρὸς
περιστολὴν τῶν ἐνταῦθα, τῶν ὁποίων κάλλιστα ἐκ τῶν προτέ-
ρων ἐγνώριζετε τὰς διαθέσεις; Ἐφροντίσατε μὲν νὰ μὲ ἐνισχύ-
σητε διὰ διαφόρων ἐπιστολῶν, καὶ σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ κατὰ
τοῦτο· ἀλλὰ τὰ πράγματα ἀπῆλθον ἄλλην ἐνίσχυσιν ἐξω-
τερικὴν.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐν τῇ Σχολῇ διαμονῆς, ἦ τις
ὑπῆρξε διηνεκῆς πάλη ἐναντίον τῆς ἀμαθείας καὶ τῶν προλή-
ψεων, τὸ μόνον ἐλάττωμα τὸ ὁποῖον οἱ ἀντιπρόσωποι δὲν συ-
νεχώρουν ἦτο, λέγουσιν, ὅτι ἤμην πολὺ αὐστηρὸς πρὸς τοὺς
μαθητάς, τοὺς ὁποίους αὐτοὶ θεωροῦσιν ὡς ἀδελφούς.

Ὅποιοι δὲ οἱ μαθηταὶ οὗτοι; ὅποιοι τινὲς ἀποφασίζουσι
σήμερον νὰ ἔλθωιν εἰς Ἁγίον Ὄρος καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν;
παῖδες ἀνέστιοι ἔρχονται πρὸς εὐρεσιν πόρου ζωῆς, οὐ μόνον
δ' ἀγράμματοι οἱ πλεῖστοι, ἀλλὰ καὶ ἀνάγωγοι καὶ διεφθαρμέ-
νοι· ἐὰν δὲ ἔλθῃ καὶ τις ἀδιάφθορος καὶ γραμμάτων ἐπιδεκτικὸς
δὲν βραδύνει νὰ ὁμοιωθῇ τοῖς ἄλλοις.

— Ἡ Ἱερὰ Σύναξις μετὰ πολλὰς καὶ ἀηδεῖς συζητήσεις,
ἀπεφάσισε ρητῶς καὶ ἐν πλήρει συνεδριάσει ὅτι ἡ τικτοποίη-

σις τῆς Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀποβαίνει πρᾶγμα ἀδύνατον. Ἄρκει μόνον εἰς διδάσκαλος νὰ παραδίδῃ ὀλίγα ἑλληνικὰ καὶ πλεόν οὐδέν. Μετὰ τοιαύτην ἐπίσημον τῶν ἀντιπροσώπων διακήρυξιν περὶ τῆς Σχολῆς, τίς δύναται πλεόν νὰ ἐλπίσῃ τι; Τὰ τελευταῖα δὲ ταῦτα ἀπέδειξαν ὅτι καὶ ἡ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος γενομένη ἀπόφασις καὶ ἡ ταύτην ἐπομένως παρακολουθήσασα πρόσκλησις μου, ἐγένοντο οὐχὶ κατὰ συνέπειαν προηγουμένης καὶ γενικῆς ἀπάντων τῶν μοναστηρίων συγκαταθέσεως, ἀλλ' ἐκ συναρπαγῆς καὶ βίας τῆς τότε ὡς ἐκ τῆς περιστάσεως ἰπερισχυσάσης μερίδος τινῶν ἀντιπροσώπων, καὶ οὐκ ἐκ τινος ἀγαθοῦ σκοποῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὅτε μετὰ τὴν ἔναρξιν τῶν μαθημάτων, ἡ ἀνάγκη ἐκείνη ἐξέλιπεν, ἐδείχθησαν ἅπαντες ἀδιάφοροι, μηδὲ ὧς περὶ τῶν ὑποσχέσεων αὐτῶν φροντίζοντες καὶ ἀγανακτοῦντες μάλιστα κατὰ πίσσης παρατηρήσεως γενομένης παρ' ἐμοῦ πρὸς αὐτούς. Μετὰ τῆς ἀδιαφορίας ταύτης τῶν Ἀντιπροσώπων συνώμωσαν ἔπειτα ἔνθεν μὲν ἡ ἀβελτηρία τινῶν μαθητῶν, ἔνθεν δὲ αἱ ραδιουργίαι τοῦ ἑνὸς τῶν συνδιδασκάλων ὁπαδοῦ γενομένου τοῦ Φλαμιάτου, ἔπειτα δὲ εἰσαχθέντος καὶ ἀνατρέψαντος τὴν Ριζάρειον Σχολὴν καὶ μὲν ἠνάγκασαν ἵνα ἐκλέξω ἐν τῶν δύο· ἢ νὰ παύσω παντάπασι φροντίζων περὶ προαγωγῆς τῆς Σχολῆς, καὶ μηδὲν δικαίωμα ἔχων ποτὲ παρατηρήσεως μίτε πρὸς τοὺς διδασκάλους, μίτε πρὸς τοὺς μαθητάς, ἢ νὰ παραιτηθῶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἔτους· προέκρινα τὸ δεύτερον, ὡς μὴ χεῖρον τοῦ πρώτου, καὶ ἀπεσύρθην.

Νῦν δὲ μετὰ τόσον ἐπίσημον ἀποτυχίαν ἀπομακρυνθεὶς τῆς Σχολῆς ἔκρινα καλὸν νὰ παραμείνω ἐν τῇ Μονῇ τῶν Ἱερώρων ἐπὶ σκοπῷ νὰ διατάξω τὴν ὑπάρχουσαν πλουσίαν Βιβλιοθήκην καὶ νὰ μελετήσω τὴν ἐν αὐτῇ πλουσίαν ὕλην. Περὶ τῆς Σχολῆς, κατ' ἐμέ, οὐδεμίαν ὑπάρχει ἐλπίς προόδου.

Περὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ (τῷ Πυλάδῃ)

1857 Μάϊοϛ. Ἐξ ἐπιστολῆς φιλικῆς ἀποσιελείσεϛ μοι κατ' αὐτὰς ἐξ Αἰγύπτου, πληροφοροῦμαι, ὡς μὴ ὤφειλε,

τὴν ἐκεῖθεν μετὰ μεγάλης κατασχύνης ἀποπομπῆν τοῦ Τιμοθέου· καὶ μολονότι ἡ ἐπιστολὴ περιεῖχεν ὡς πρὸς ἐμὲ τὰς κολακευτικωτέρας τῶν ἐκφράσεων, καθόσον ὁ λαὸς ἐν τῇ πανδημίᾳ κατ' ἐκείνου ἀγανακτῆσει, ἐμέμνητο τῆς ἐμῆς οὐθενίας, οὐδὲν ἥττον ὅμως τὸ περιστατικὸν τοῦτο προσέθηκε νέον ἄλγος ἐν τῇ ψυχῇ μου καὶ διύγειρε τὸ αἶσθημα τῆς ἀγανακτίσεως διὰ τὴν κακίστην ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν προὔξενησεν πάντως εἰς τοὺς ἐκεῖ χριστιανοὺς ὀρθοδόξους καὶ μὴ, ἡ ἀσύγνωστος διαγωγὴ ἐνὸς τῶν ὀνομαζομένων μαθητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἥτις ὡς ἐκ τῶν τοιούτων κινδυνεύει νὰ ἀπολέσῃ τὴν ὑπόληψιν, τὴν ὁποίαν ἔλαβε κατ' ἀρχάς. Τὸ περιστατικὸν τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ ἦναι ἀδιάφορον εἰς ἐμὲ διατρίψαντα 4 ὅλα ἔτη ἐν Αἰγύπτῳ.

Ἀλλὰ τί κοινόν, φαίη τις ἂν, μεταξὺ σοῦ καὶ τοῦ Τιμοθέου; Ἐγὼ δὲν ἠξεύρω πῶς αἰσθάνομαι καὶ τινα ἀγανάκτησιν διὰ τὰ γινόμενα, καὶ συγχώρησόν μοι, ἐὰν τολμῶ νὰ ἀφαιρέσω καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὴν πρωτίστην αἰτίαν. Καὶ ἰδοὺ πῶς. Ἐν Αἰγύπτῳ τοσαύτην ἐμπιστοσύνην καὶ ὑπόληψιν προὔξενησε εἰς τοὺς ἐκεῖ χριστιανοὺς περὶ τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς ἡ διαγωγὴ μου, ὥστε προεκάλεσε μετ' οὐ πολὺ τὴν πρόσκλησιν καὶ ἐτέρου συναδέλφου, ὡς συνεργάτου καὶ βοηθοῦ εἰς τὰς διάφορους σχολαστικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις, τὰς ὁποίας ἐγὼ ἀνεδεξάμην· καὶ ἐγὼ μὲν δὲν ἔλειψα κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, μολονότι ἔθεωρεῖτο περιττὸν νὰ παρακαλέσω ἰδίως καὶ τὸν Διδάσκαλον καὶ τὸν Γέροντα Νικομηδείας ὡς ἔφορον τῆς Α. Μ. νὰ φροντίσωσι νὰ ἀποστείλωσιν ἄνδρα οὐ μόνον ἱκανὸν καὶ ἐμπειρον, ἀλλὰ καὶ σύμφωνον μετ' ἐμοῦ ὡς μέλλοντα συνεργάτην καὶ ἀντιλήπτορα. Καὶ ὅμως ἐστάλη ὡς τοιοῦτος ὁ Τιμόθεος! Ὅσον τυχαῖον, ἀγαπητέ, καὶ ἂν θεωρηθῇ ὅ,τι ἐγένετο τοῦτο, ἀδύνατον ὅμως νὰ μὴ ἀγανακτῆσῃ πᾶς τις διὰ τὴν ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ τῶν ἐμῶν ἀπρονοσίαν. Καὶ ἔπειτα ζητεῖτε λόγον διατὶ ἔφυγον ἐξ Αἰγύπτου. Καὶ διατὶ δὲν θαυμάζετε μᾶλλον διότι ἠδυνήθην νὰ συζήσω εἰρηνικῶς μετ' αὐτοῦ τρία ὅλα ἔτη.

Μὴ λοιπόν, ἀδελφέ, αἰτιᾶσθε ἐμέ· ἀλλ' αἰτιᾶσθε μᾶλλον τὴν

ὑμετέραν ἀδιαφορίαν. Τὸ κατ' ἐμέ, δοξάζω τὸν Θεόν, ὅτι μ' ὄλας τὰς ἀντιπολιτεύσεις, μ' ὄλην τὴν ἀδιαφορίαν ταύτην, μ' ὄλας τὰς ἀποτυχίας, διατηρῶ, χάριτι θεία, καὶ τὴν ὑπόληψίν μου, καὶ ὅπου ἂν ἀπέλθω γίνομαι ὁπωσδήποτε ὠφέλ.μος.

Καὶ ἐγὼ μὲν ἐξαγοραζόμενος τὸν καιρὸν ἵναγκάθην τότε ἐκὼν ἀέκων νὰ συμμορφωθῶ μετ' αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς ἀνοχῆς μου καὶ τῆς ὑπομονῆς ἐξηκολούθησα καὶ προύγαγον ἀρκετὰ καλῶς ἐν τε τῇ Σχολῇ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ ἔργον μου, χωρὶς αὐτὸς νὰ ἰσχύσῃ νὰ με ὑποσκελίσῃ· ἀλλὰ τί τὸ ὄφελος; ἀφοῦ εἰς πᾶσαν παρεμπίπτουσαν σπουδαιοτέραν ὑπόθεσιν ἀπίντων πάντοτε, ἀντὶ συνεργάτου καὶ βοηθοῦ, ὑποκριτὴν καὶ ἀντιπολιτευόμενον, ὅστις καταχρῶμενος τῆς εὐπιστίας τῆς Μακαρ. του παρέλυε τὰ ὠφελιμώτερα τῶν σχεδίων μου; Ἦναγκάσθην λοιπὸν νὰ ἀφήσω ἡμιτελὲς τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον μετὰ τόσου ζήλου ἠρξάμην καὶ μετὰ τοσοῦτων μόχθων προύγαγον, καὶ νὰ ἀναχωρήσω. Ἐὰν δὲ ἡ ἀναχώρησίς μου ἐπέφερεν ἀναγκαίως βλάβην τινὰ εἰς τὰ συμφέροντα τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας, ποῖος ὁ αἴτιος, ἐγὼ ἢ ὁ Τιμόθεος, ἢ ἄλλος τις; Ὑμεῖς κρίνατε. Τὸ κατ' ἐμέ δοξάζω τὸν Θεὸν ὅτι προλαβὼν ἀνεχώρησα καὶ δὲν παρευρέθην εἰς τοιαύτην σκανδαλωδεστάτην σκηνήν. ἥτις προστρίβει αἰσχος ἀνεξάλειπτον εἰς τὸ ἡμέτερον σχῆμα καὶ τὸ ἐπάγγελμα. Τόση προσπάθεια νὰ ἀναδείξωμεν διδασκάλους τῆς θεολογίας, νὰ ἐφοδιάσωμεν αὐτοὺς διὰ μεγαλοπρεπῶν διπλωμάτων, ὡς νὰ ἦρκουν τὰ ὀνόματα μόνον πρὸς τὴν ἐπίτευξιν. Ἐπειτα μετὰ τὴν πομπῶδη ταύτην ἀνάρρησιν τοῦ νέου Θεολόγου, ποίαν πρόνοιαν περὶ τῆς μελλούσης ἐπιτυχίας λαμβάνομεν; Ἐνῶ γνωρίζομεν κάλλιστα καὶ τὰς ἀδυναμίας καὶ τὴν ἀνικανότητα καὶ τὴν ἀπειρίαν, δὸς ὁ' εἰπεῖν, καὶ τὰς κακὰς ἔξεις καὶ συνηθείας τῶν περισσοτέρων; Πρὸς Θεοῦ, ἀδελφέ, φείσθητε τῆς ὑπολήψεως τῆς Σχολῆς καὶ τῆς πολεμουμένης πανταχόθεν Ἐκκλησίας; Λάβετε πρόνοιαν περὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν μαθητῶν, ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκωνται οὗτοι, ἐνισχύτατε τοὺς ἀδυνάτους, διεγείρατε τοὺς νωθροὺς, ἐπαγρυπνεῖτε κατὰ τῶν ἀπροσέκτων καὶ ἀμελῶν, καὶ μὴ συγχωρῆτε διὰ τῆς ἀδιαφορίας σας νὰ ψυχραίνεται μὲν ὁ ζήλος τῶν φιλοτίμων καὶ φιλοπόνων,

να θρασύνωνται δὲ οἱ κοῦφοι καὶ μάταιοι καὶ νὰ ἐξοκέλλωσι
πρὸς βλάβην ἑαυτῶν καὶ τῶν ἄλλων εἰς ἀτοπήματα.

20ῆ Αὐγούστου 1857.

Ἀνεχώρησα ἐξ Ἁγίου Ὄρους διὰ Κωνσταντινούπολιν.

Τῇ δὲ 2ῃ Σεπτεμβρίου προσεκλήθην ἐν Σταυροδρομίῳ ὡς ἱεροκλήρυξ καὶ διδάσκαλος τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μαθημάτων ἐν ταῖς ἡοραῖς τῆς Ἐνορίας σχολαῖς.

Ὁ Φαρμακίδης.

Ἐν Ἀθήναις 1859, Ἰουλίου 30.

Τὸν Φαρμακίδην εἶχον ἰδεῖ πρότερον καθ' ὁδόν· σήμερον ἔπρεπε νὰ τὸν ἴδω καὶ νὰ τὸν ἀκούσω καλλίτερον. Ὅλη ἡ πρὸς ἐμὲ συνομιλία τοῦ ὑπῆρξεν εἶδος ἀπολογίας διὰ τὰς παρά τινων κατ' αὐτοῦ κατηγορίας. Ἐγὼ ἀπέκρυψα ὅσον ἡδυνάμην ἑμαυτόν, ἀλλ' οὔτε ὁ ἴδιος ἐφρόντισε νὰ με ἐρωτήσῃ περιπλέον, ἀφ' οὗ ἤκουσεν ὅτι εἶμαι διδάσκαλος ἐν Σταυροδρομίῳ, ἀναμφιβόλως μὲ ὑπέθεσεν ἓνα τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς ἂν ὄχι ἓνα τῶν κατ' αὐτοῦ ἄλλοτε χρηματίσαντα. Εἶπον ὅτι ἀπελογεῖτο συνομιλῶν· διότι καὶ ἐγὼ δὲν ἔπαυον νὰ τὸν δίδω ἀφορμὴν ἐρωτῶν καὶ ἐξετάζων τρόπον τινὰ τὴν ἐπιμονὴν τοῦ καὶ τὴν ἐνστασιν εἰς τὰ προδιατρέξαντα. Κατενόησα τὸ μυστικόν· δὲν ἦτο, ὡς πολλοὶ νομίζουσι, τὸ πρὸς τὸν μακαρίτην Οἰκονόμον μῖσος τοῦ, τοῦτο ἦτο συνέπεια τῶν ἀρχῶν τοῦ. Ὁ Οἰκονόμος ὑπῆρξε θιασώτης τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς, ἢ νὸ Φαρμακίδης ἐφοβείτο καὶ φοβῆται εἰσέτι. Ἡ αἰτία λοιπὸν ὑπῆρξεν ἡ ἀκρατος φιλοπατρία τοῦ. Ἐθαύμασα τῷ ὄντι, τὴν φιλοπατρίαν τοῦ ἀνδρός· ἐδάκρυε, τὸν εἶδον, ὅτε ἀνέφερε τι περὶ Ἑλλάδος, δεινοπαθῶς διηγούμενος. Παρετίρησα ὅμως εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἰκανὴν φιλοτιμίαν ἢ φιλαυτίαν, ἀλλὰ πρέπει τις νὰ δικαιώσῃ αὐτὸν ἀναλογιζόμενος τὴν φιλοπατρίαν τοῦ, ἥτις τὸν ἔκαμε νὰ θεωρήσῃ τὴν Ἑλλάδα προσβεβλημένην ἕνεκα τῶν ὄρων τοῦ Τόμου. Ἴσως, τῷ εἶπον,

οί συντάκται τοῦ Τόμου ἐφοβοῦντο ἐκ τῆς δυτικῆς πολιτικῆς, ὅπως σεις φοβεῖσθε ἐκ τῆς ρωσικῆς. — Ὅχι ἀπῆντησεν ἡ Ἑλλάς δὲν ἔχει νὰ φοβῆται ἐκ τούτου· οἱ Ἕλληνες δὲν γίνονται οὔτε προτεστάνται οὔτε παπισταί· τρέχομεν κίνδυνον μᾶλλον ἐκ τῆς ἀσεβείας καὶ ἀθρησκείας, καθὼς παρατηροῦμεν ἐκ τῆς διαγωγῆς τῶν νεωτέρων.

Αὐγούστου 28, ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Εἰργάσθην ἀρκούντως, ἀλλ' ὑπὸ τὸ κράτος ἐνδομύχου τινὸς ἀθυμίας καὶ θλίψεως, τὸ μὲν ἴσως τῶν γενομένων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἔνεκεν, ἐξ ὧν τοιαῦται ἀντιλογίαι, τὸ δ' ἔνεκα τῆς ἀδιαφορίας τῶν ἐφόρων τῆς ἡμετέρας Σχολῆς.

Σεπτεμβρίου 6. Πόσον ἐλευθερώτερον αἰσθάνομαι ἑαυτὸν ἀπαλλαγέντα δι' ἀποφάσεως συντόνου τοῦ βάρους τῆς Σχολαρχίας, ὃ ἀνέλαβον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πατρόκλου καὶ ὑπερ ὀλόκληρον ἔτος περίπου ἐδάσταζον! Ἀλλὰ διατὶ ἄλλοι τοσοῦτοι καὶ τηλικούτοι τὴν θέσιν ταύτην, ἣν ἐγὼ κατεφρόνησα, τοσοῦτον ἐθήρευον; Διότι ἐγὼ μὲν ἀπέβλεπον μᾶλλον εἰς τὸ βᾶρος καὶ τὴν εὐθύνην, ἐκεῖνοι δὲ μικρὰ περὶ τούτων φροντίζοντες πρὸς ἓν καὶ μόνον ἀπέβλεψαν, τὸ κέρδος καὶ τὴν δόξαν.

24 η Σεπτεμβρίου. Ἀπῆλθον εἰς Φανάριον, συνελυπήθην τὸν κληῖρον διὰ τὴν γενομένην τὴν προτεραίαν Παρασκευὴν ἄδικον κατὰ τοῦ Πατριάρχου (Κυρίλλου) ἐν τῇ Ἐθνουσυνελεύσει προσβολήν. Συνεβούλευσα ὅσον τάχιστα ἐκδοσὶν ἐφημερίδος σκοπὸν ἐχούσης τὴν υπεράσπισιν τοῦ κληῖρου κατὰ τῶν ἀδίκων προσβολῶν καὶ τῆς συστηματικῆς ἐπιθέσεως τῶν ξένων, πρόσθε δὲ καὶ τῆς ἀφρονος καὶ ἀσυνέτου ἐμπαθείας καὶ καταφορᾶς καὶ τινων ἐκ τῶν ἡμετέρων, οἵτινες ἐν ταῖς κατὰ τῶν ἐνόχων ἴσως προσώπων ἀπρεπέσι προσβολαῖς δὲν αἰσθάνονται ὅτι προσβάλλουσιν αὐτὴν τὴν Ἐκκλησίαν.

— Ὁ Πατριάρχης Κυρίλλος ἀπὸ (Ἀμασειας) διεδέχθη ἐπὶ τοῦ θρόνου Ἄνθιμον τὸν ΣΤ'. τῷ 1855 Σεπτεμβρίου 20.

Ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου τούτου τῇ 27 η Ἀυγούστου 1858 ἀπεστάλη εἰς Πατριαρχεῖα ἐγγράφος διαταγὴ τοῦ Μ. Βεζύρου

περὶ συγκροτήσεως καὶ ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἔθνους κατὰ τὰς δοθείσας παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ὁδηγίας ἐπὶ τῇ βάσει ρητοῦ ἄρθρου τοῦ Χάττι Χουμαγιούν τῆς 6ης Φεβρουαρίου 1856.

— Κατὰ τοῦ Πατριάρχου τούτου ἐγένοντο ἤδη ὑπενέργειαι ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1858.

1860, Φεβρουαρίου 21. Ἐξεφώνησα τὸν α'. λόγον περὶ τῆς Ἐνεστῶσης καταστάσεως τῆς Ἐκκλησίας· τὸν ἤρχισα καὶ τὸν ἀπήγγελλον τακτικῶς καὶ ἡσυχῶς καὶ ἡ προσοχὴ ὑπῆρχε γενικὴ· ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη, ὅτε ἠθέλησα νὰ ψαύσω τὸ περὶ τῆς μεταξὺ Κλήρου καὶ Λαοῦ διαφωνίας, ἐθορυβήθησαν τινὲς ἐκ προκαταλήψεως· ὅπερ ἐθορυβήσε καμὲ. Οὐχ ἥττον ὅμως προύχρησα. μάλιστα ἴσως ἐξεφραζόμενν μετὰ τινος ἀγανακτήσεως, ὅπερ τοῖς πλείστοις μὲν ἐγένετο μεγίστης εὐαρεσκείας πρόξενον, τισὶ δέ, ὡς ἔπειτα ἔμαθον, δυσηρέστησε τὰ μάλιστα. Ἀλλὰ μὴ ἐκκακῶμεν

17 Μαρτίου 1860 (Ἀποστολὴ εἰς Κρήτην).

Περὶ τὴν 11ην τῆς ἐσπέρας προσεκλήθην ὑπὸ τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, παρ' οὗ ἔμαθον ὅτι κατὰ κοινὴν ἀπόφασιν τῆς Συνόδου πρέπει ν' ἀπέλθω εἰς Κρήτην μετὰ δύο ἄλλων ἱεροδιδασκάλων, τοῦ Διονυσίου Ροῖδι καὶ τοῦ Γρηγορίου Γώγου, ἵνα ἐργασθῶμεν πρὸς ἐπιστροφὴν χριστιανῶν τινῶν ἐκεῖ εἰς τὴν εὐθειαν ὁδὸν τῆς πατρῴας εὐσεβείας, ἐξ ἧς φαίνεται ὅτι παρεξέτραπην πεισθέντες εἰς εἰσηγήσεις δολίας (παπιστῶν ἱερέων).

Ἐδέχθην τὴν κοινὴν ἀπόφασιν ὡς ἐκ Θεοῦ γενομένην καὶ συγκατένευσα, διότι πῶς ἠδυνάμην νὰ ἀντεῖπω εἰς τοιοῦτον ἱερὸν ἔργον, εἶπον ὅμως ὅτι ἀνάγκη νὰ ἐρωτηθῆ καὶ ἡ ἐνορία (τοῦ Σταυροδρομίου), ἐν ἧ ἀπὸ τριετίας εὐρίσκομαι ὡς ἱεροκῆρυξ καὶ διδάσκαλος.

Τὴν 18ην ἐστάλην πατριαρχικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους τῆς ἐνορίας, οἵτινες ἀμέσως ἔσπευσαν νὰ δώσωσι τὴν

συγκατάθεσίν των, καίπερ λυπούμενοι, ὡς ἔλεγον, διὰ τὴν στέρησίν μου ἐν ταῖς σχολαῖς πρὸ πάντων.

21. Ἀπῆλθον εἰς Χάλκην πρὸς τὸν Διδάσκαλον ὅστις, ἀφοῦ τὸ ἑσπέρας μᾶς συνεβούλευσε τὰ δέοντα, τὸ πρῶτῳ κατῆλθεν εἰς τὸν ἱερὸν ναόν. ἐν ᾧ ἐποίησεν ἰδιαίτερον τελετὴν καὶ γονυπετήσας ἀνέγνω εὐχὴν κατανυκτικὴν ὑπὲρ κατευοδώσεως ἡμῶν καὶ οὕτω μᾶς προέπεμψε μετὰ δακρύων. Δὲν ἠδυνήθημεν καὶ ἡμεῖς νὰ κρατήσωμεν τὰ δάκρυα.

Τῇ 22ᾳ καὶ οἱ τρεῖς παρουσιασθέντες εἰς τὴν Σύνοδον ἐλάβομεν σχετικὰς ὁδηγίας, ὠρίσθη δὲ ἐνὸς ἐκάστου ἡ θέσις εἰς ἣν ὀφείλει ν' ἀπέλθῃ: ἐγὼ μὲν εἰς Χανία, ὁ Διονύσιος εἰς Ἡράκλειον καὶ ὁ Γρηγόριος εἰς Ρέθυμνον.

Τῇ 24ῃ ἐλάβομεν τὰς πατριαρχικὰς ἐπιστολάς πρὸς τοὺς ἐν Κρήτῃ ἐπισκόπους, πρὸς οὓς ἡ Ἐκκλησία συνιστᾷ ἡμᾶς, ἔτι δὲ καὶ πρὸς τὸν **Ξ α ν θ ο υ π ὀ λ ε ω ς** (Καισάριον), τὸν πρὸ 2 μηνῶν περίπου ἀποσταλέντα ὡς ἐξαρχον, ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀκολουθῶς ἀπήλθομεν πρὸς τοὺς πρῶτον Πατριάρχας: Γρηγόριον καὶ Ἀνθιμον.

Σκέψεις περὶ τῆς ἀποστολῆς.

Οἱ ἐν Κρήτῃ χριστιανοὶ ἐκ δυσμενείας μᾶλλον πρὸς τὸν ἡμέτερον κλῆρον κατέφυγον εἰς τὸ ἀπονενομημένον τοῦτο μέτρον.

Δὲν ἐξετάζω οὔτε τὴν ἀρχὴν οὔτε τὰς αἰτίας τοῦ ἀσυγγνώστου τούτου κακοῦ. Οἱ πρωταίτιοι θέλουσι δώσει λόγον μίαν ἡμέραν καὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπέναντι τὰς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας τὴν εἰρήνην κατετάραξαν, καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἔθνους, τὸ ὁποῖον ἐστιγματίσαν διὰ τῆς τοιαύτης διαγωγῆς.

Ὅλοι οἱ ὁμογενεῖς, ὅσοι ἤκουσαν τὴν θλίβεράν ἀγγελίαν ταύτην θλίβονται καὶ στενάζουσι καὶ αἰσχύνονται, ὡς ἐὰν οἱ ἴδιοι ἔπταισαν. Πῶς οἱ ὀρθόδοξοι ἐκ προγόνων Κρηῖτες τοσοῦτον εὐκόλως εἰς ἑτεροδοξίαν ἀπέκλιναν; Ἡ τοιαύτη πονηρὰ ἀκοὴ διαοίδεται, ὁ δὲ προσηλυτισμὸς αὐξάνει καὶ προοδεύει.

Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία οὐδὲν ἄλλο πρὸ πολλῶν ἡδὴ αἰώνων, κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος, δύναται νὰ καυχᾶται, εἰμὴ

διὰ τὴν σταθερότητα καὶ ἐμμονὴν εἰς τὰ πάτρια καὶ εἰς τὰς θλίψεις καὶ εἰς τὰ παθήματα. Θὰ θελήσωσιν οἱ Κρητες ν' ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου Ἔθνους τὸν μόνον στέφανον τῆς καυχίσεως, τὸ μόνον, ἀλλὰ μέγιστον καλόν, τὸ ὁποῖον παρὰ τῶν μακαρίων Πατέρων ἡμῶν ἐκκληρονομήσαμεν ;

Οἱ πρωταῖτιοι ὑπὸ ἀλλοίων φρονημάτων ἐμπνεόμενοι ἐστοχάσθησαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ μέτρον τοῦτο, ἵνα διὰ τούτου ἐπισύρωσι τοῦ ἔξω κόσμου τὴν προσοχὴν, μηδὲν ὑποπτευόμενοι ὅτι τὸ κίνημα τοῦτο ἐμελλε νὰ ἔχη τοσοῦτον ὀλεθρίας συνεπειάς ἕνεκα τῆς κακοβουλίας τῶν φλάρων ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἀπλότητος τῶν χωρικῶν ἀφ' ἑτέρου.

Μετὰ τὴν θεῖαν λειτουργίαν κατήλθον εἰς Γαλατᾶν μετὰ τοῦ Πυλάδου καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ ἀτμόπλοιον τῆς Τεργέστης. Ἐχάρην εἰς ὑπερβολὴν ἰδὼν ἐν αὐτῷ τὸν διδάσκαλον Ι. Τάξην μεταβαίνοντα εἰς Τεργέστην. Ὅλην τὴν ἡμέραν διήλθομεν συνδιαλεγόμενοι μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ ἔργου ἡμῶν. Ἀκούραστος ὁ ἀνὴρ εἰς τὸ συμβουλεύειν ἐκάστοτε τὰ εἰκότα· ὁ ζῆλος του εἶνε ἄνευ παραδείγματος.

Ἄνευ ἀνομίας ἔδραμον καὶ κατηύθυνα.»

Ἐν Χανίοις.

Ἐντὸς δύο ἡμερῶν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εὐρέθημεν εἰς Κρήτην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐρχόμεθα ἐπιφορτισμένοι ἔργον τοσοῦτον δυσχερὲς καὶ βαρὺ.

Ἐκ τοῦ ἀτμοπλοίου διηυθύνθημεν εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν, ὅπου ἐπεδώκαμεν τῷ Κυδωνίας τὴν πατριαρχικὴν ἐπιστολήν.

Παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐφωτίσθην ἀρκούντως περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς προόδου τοῦ κακοῦ.

— Ὁ ἐπίσκοπος ἔλαβε καὶ παρὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐφόρου τοῦ ἐπιστολήν, δι' ἧς τὸν εἰδοποιεῖ τοῦτο μὲν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀπεφάσισε τὴν διαίρεσιν τῆς ἐπαρχίας του, ἔπειτα τὸν προτρέπει ν' ἀποστείλῃ 16,000 γρόσια εἰς τὴν Ἐφορικὴν κάσσαν. Ἠλγήσα τὴν ψυχὴν παρατηρήσας τὴν δικαίαν ἀνησυχίαν τοῦ ἐπισκόπου ἠρώτησα τὰ καθ' ἕκαστα καὶ ἐλείσθη

ὅτι ἡ ἀπόφασις ἐγένετο συνεπεία τῶν πρὸς τὴν Μεγ. Ἐκκλησίαν κοινοποιήσεων τοῦ Ἐξάρχου ἁγίου Ξανθουπόλεως (Καισαρίου). Εἶνε ἀληθὲς ὅτι οἱ χριστιανοὶ τῆς Κισσάμου καὶ πρότερον ἤδη ἐζήτουν τὸν χωρισμόν, ἀλλ' ἔπρεπεν, ἀφοῦ ἡ ἐκκλησία τότε δὲν ἐπέισθη καὶ ἐχειροτόνησεν Ἐπίσκοπον κοινόν, νὰ μὴ μεταπεισθῇ νῦν τοσοῦτον εὐκόλως χωρὶς μάλιστα νὰ λάβῃ καὶ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ χειροτονημένου ἤδη ἐπισκόπου, ὅστις ἐδαπάνησεν διὰ τὰς δύο ἐπαρχίας περὶ τὰς 150 χιλ. γρόσια καὶ τὰ ὅποια χρεωστεῖ ἔτι εἰς κοσμικούς.

Ἀπῆλθον πρὸς τὸν πρόξενον τῆς Ἑλλάδος ὡς καὶ πρὸς τὸν τῆς Ρωσσίας, πρὸς οὓς εἶχον ἐπιστολάς. Καὶ τοῦ μὲν ἑλλήνος προξένου ἡ ὁμιλία περιστρέφεται, ὡς εἰκός, εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ τοῦ κ. Δενδρινοῦ ὑπῆρξε ζωηρότερα καὶ ἐκ τῶν λεγομένων ἐπέισθη ὅτι ἡ παρουσία του συνετέλεσε καὶ θέλει συντελέσει πολὺ εἰς τὴν ἐξάλειψιν τοῦ κακοῦ.

— Μέλλω νὰ ὁμιλήσω τὴν Μεγάλην Πέμπτην εἰς τὰ 12 Εὐαγγέλια, διότι τότε συνάζεται ὁ λαός,

«Τίς δώσει τῇ κεφαλῇ μου ὕδωρ καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου πηγὰς δακρῦων καὶ κλαύσομαι τὸν λαὸν τοῦτον ἡμέρας καὶ νυκτὸς» (Ἰερεμίας).

13 Μαΐου. Ἐτοιμάζομαι ἵνα ἐπιστρέψω εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἰδὼν ὅτι ἡ περαιτέρω διαμονὴ ἡμῶν ἐνταῦθα οὐδὲν ὠφελεῖ. Εἶνε ἀνάγκη ἡ Ἐκκλησία νὰ διορίσῃ τακτικούς ἱεροκήρυκας, οἵτινες περιερχόμενοι τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία νὰ διδάσκωσι καὶ νὰ νουθετῶσι τοὺς χριστιανούς.

— Τί ἐποιήσαμεν ἐλθόντες εἰς Κρήτην; Ἄρα ἐξεπληρώσαμεν τὸν σκοπόν. δι' ὃν ἀπεστάλιμεν; Ο σκοπὸς ἦτο νὰ πείσωμεν τοὺς πλανηθέντας νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρῶαν εὐσέβειαν. Ὡς δὲ ἀπεδείχθη, ἐπειδὴ ἀλλαγὴ δόγματος δὲν ἔλοβε μὲν χώραν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπλῆ ἐγγραφὴ εἰς τὰς τάξεις τῶν παπιστῶν ἐγένετο διὰ παπιστοῦ ἱερέως, σκοπὸν πάντοτε προτιθέμενου τὴν σὺν τῷ χρόνῳ ἀλλαγὴν δόγματος, τὸ χρέος ἡμῶν ἦτο νὰ πείσωμεν αὐτοὺς νὰ μεταγραφῶσιν. Ἄλλ' ἦτο τοῦτο εὐκόλον;

17. Ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Χανίων.

(Σ η μ. Ἐ κ δ.) "Ορα ἰδιαίτερον τεῦχος ἄρτι ἐκδοθέν.

Ἐν Συμόνῃ

19 Μαΐου. Ἐκ τοῦ ἀγροπολείου ἀπλήθουν εἰς τοῦ Ἁγίου Συμόνης (Χορσάντου), παρ' ᾧ ἐξενίσθαιμεν. Διαγνώθαιμεν τὰ περὶ τῆς Κρήτης, ὡς πρὸς εἰδῶτα, εἰς τὸν Συμόνης χρηματισίοντα ἄλλοτε Κρήτης.

Ἐνταῦθα ἐπιπροφροήθημεν καὶ τὰ τῆς παραίτησεως τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Πατριάρχης ἐπέβαλε τὴν παραίτησιν τοῦ τῆν 11ην Μαΐου πατριαρχείας ἔτη 3 μῆνας 9 καὶ ἡμέρας 15.

— Ἐν Συμόνῃ ἐν τῇ Ἱερῇ Μητροπόλει εἶδομεν καὶ τὸν ἱεροκήρυκα Γεννάδιον, μετ' οὗ ἀπλήθουν εἰς τοῦ κ. Γκεσίου Λάτρου. Ἐγνώρισον τὸν ἄνθρωπον πρὸ πολλοῦ ἰδῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ πολλῶν μᾶλλον ἐκ τῶν σοφῶν διατριβῶν καὶ φιλλαδιῶν αὐτοῦ. Μᾶς ἠρώτησε πολλά, ἀλλὰ μᾶς εἶπε πολλὸν περισσότερα περὶ τε τῆς Κρήτης καὶ περὶ τοῦ ἔθνους ἐν γένει.

24. Ἐν Στερεοβρυτίῳ

Ἐπανέλθωμεν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

— Μετ' αὐτῆς ἡ ἐνεστῶσα κατάστασις τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Πατριάρχης παρητημένος, ἡ Σύνοδος ἀκεφάλος καὶ ἀρηρημένη, αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἔθνους καταπείνοισαι.

25 Μαΐου 1860. Ἐπανέλθων ἐκ Κρήτης δοξάζω τὸν Θεὸν τὸν ἐνισχύσαντά με εἰς τὸ ἔργον τῆς ἰατρῆς ἀποστολῆς καὶ μὴ κατασχίναντά με πεποιθότα ἐπ' αὐτόν.

Σκέπτομαι περὶ τινος ἐκθέσεως πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ καταστάσεως τῶν πραγμάτων.

Ποχισα καὶ τὰς σχολαστικὰς μου ἐργασίας. Ἀλλ' ἡ ἱστορικοβόλική μου φιλοτιμία ἀναλαβόντος καὶ διδάξαντος πρὸς μαθήματα ἐν τῇ ἀποισίᾳ μου μὴ ἠνώχλησε.

30. Δισθάνουμαι ἑμαυτὸν ἀπνευδηκότα· ἀρὰ γε ἐκ τῶν σωματικῶν κόπων ἢ ἐκ τῆς ἀύπνης, μὴ δυνάμεις εἶναι καταρθέσω τι ἀποτελεσματικώτερον ἢ τῶν Κρητῶν· ἀλλὰ μῆτις ζῆτῶ τ' ἀδύνατα μὴ λαμβάνων ἐκ' ὧν μῆτε τῆς Κυβερνήσεως τὴν

κατάστασιν καὶ τὴν προαίρεσιν, μίτε τοῦ κρητικοῦ λαοῦ τὰς ὑπερβολικὰς ἀπαιτήσεις καὶ τὰς πολυειδεῖς ἀνάγκας, μίτε τὸν ἐξευτελισμὸν καὶ τὴν ἀδυναμίαν, εἰς ἣν κατήντησεν ἡ Ἐκκλησία.

Περὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ (Ἀπρίλιος).

Ἔμαθον ὅτι τὰ τῶν χριστιανῶν ἐν Αἰγύπτῳ εἰσὶ πολὺ παρημελημένα, καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας κάθηται ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀναμένων οἰκουμενικὴν πατριαρχεῖαν. Οἱ χριστιανοὶ παραμελοῦσι ὅλως διόλου καὶ τὴν ἐκκλησίαν καὶ νηστείας καὶ ὅλα ἐν γένει τὰ χριστιανικά τῶν καθήκοντα.

— Ὁ Πατριάρχης Καλλίνικος διεδέχθη Ἱερόθεον τὸν Β' τῇ 26 Ἰανουαρίου 1858 ἀπὸ Θεσσαλονίκης.

Τὰ ἐν Κωνσταντινῶ πόλει Ἀπριλίου 24.

Συντελέσας τὴν περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐν Κρήτῃ χριστιανῶν ἔκθεσιν ἀπῆλθον εἰς τὴν νῆσον καὶ καθυπέβαλον αὐτὴν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Διδασκάλου καὶ τοῦ Τανταλίδου· μένει νῦν νὰ σκεφθῶμεν πότε μετὰ τῶν συναδέλφων μου νὰ ἐπιδώσωμεν αὐτήν.

5. Ἀπῆλθον εἰς Κατάστενον πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν Π. Π. Ἀνθίμου καὶ Γρηγορίου καὶ τινῶν ἄλλων φίλων. Μετὰ πόσης ἐπιθυμίας ἀκορέστου μ' ἐρωτῶσι περὶ τῶν ἐν Κρήτῃ χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ ἐγὼ μετὰ πόσης λύπης καὶ συγκινήσεως ἐξιστορῶ τὰ τούτων παθήματα καὶ τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν.

10, Κατῆλθον εἰς Φαναρίον εἰς τοῦ Διονυσίου, ὅπου κατῆλθεν ἐκ Χάλκης καὶ ὁ Γρηγόριος ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐμφανισθῶμεν πρὸς τὸν Πατριάρχην καὶ νὰ ἐγχειρίσωμεν πρὸς αὐτὸν τὴν ἔκθεσιν περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ ἀποστολῆς ἡμῶν. Ἀλλὰ τοσαύτη ἦτο ἐν Φαναρίῳ ἡ κίνησις καὶ ἀνησυχία καὶ λαϊκῶν καὶ ἱερωμένων, ἕνεκα τῆς ἐπιμόνου ἀπαιτήσεως τῆς Ὑ. Πύλης τοῦ νὰ ἀναμιγνύηται εἰς τὰ περὶ ἐκλογῆς τοῦ Πατριάρχου, ὥστε δὲν ἐτολμήσαμεν εἰς οὐδένα νὰ παρουσιασθῶμεν.

Ἡ Κυβέρνησις ἀπῆτησεν ἵνα ὁ κατάλογος τῶν ὑποψηφίων ὑποβάλλεται εἰς αὐτὴν πρὸ τῆς ὀριστικῆς ἐκλογῆς, ἔχουσαν τὸ δικαίωμα νὰ ἐξαιρῇ τινὰς ἐξ αὐτῶν,

— Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις παρεδέχθη ἄνευ ὄρου τὴν πρότασιν τῆς Κυβερνήσεως νὰ ἐξαιρῆ ἐκ τοῦ καιαλόγου τῶν ὑποῦνηφίων ἱποβαλλομένου εἰς αὐτὴν τοῖς μὴ ἔχοντας τὴν ἀποχρῶσαν ἀξιοπιστίαν πολιτικῶς.

Κατόπιν συνεπείᾳ νέας ἀναφορᾶς ἡ Κυβέρνησις ἀπῆντησεν ὅτι 1-2, οὐχὶ δὲ πλεόν τῶν 3 θὰ ἐξήρει.

— Ἰ ο ὕ ν ι ο ς. Τὰς ἡμέρας ταύτας διάγω ἐν βαθυτάτῃ τῆς καρδίας ὀδύνη ἔνεκα τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Κυβερνήσεως ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, τῇ συναινέσει, ὡς μήποτ' ὤφειλε, τῆς, οὐκ οἶδ' ὅπως, ὀνομασθείσης Ἐ θ ν ι κ ῆ ς Σ υ ν ε λ ε ὕ σ ε ω ς.

Ἐν Ἀθήναις, 17 Αὐγούστου 1860.

Μετὰ τὰς ἐξετάσεις τῆς Σχολῆς ἔδωκα παραιτησιν καὶ ἤλθον εἰς Ἀθήνας. Ἐπὶ ἐν ἔτος ἀκροασάμενος τῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητῶν, Φιλίππου Ἰωάννου, Ραγκαβῆ, Παπαρρηγοπούλου καὶ Γουμανούδη ἀνεχώρησα δι' Εὐρώπην.

Αἱ παραδόσεις ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

Προκειμένου νὰ ἐκφράσω γνώμην περὶ τῶν μαθημάτων τοῦ Πανεπιστημίου, μολονότι πολὺ τολμηρόν, ἀλλ' ἀληθὲς εἰπεῖν, ἐπικριτεῖ ἄκρα σχολαστικότης περὶ τὰ πλεῖστα τῶν μαθημάτων. Αἱ παραδόσεις μοὶ φαίνονται ὅλως ἄσχετοι πρὸς τὴν παροῦσαν τοῦ ἔθνους κατάστασιν καὶ ἐπομένως ἄσκοποι καὶ ὅλως νεκραί.

Ἐπίδειξις θεατρική, ὅσον θέλεις, ἐκ μέρους τῶν καθηγητῶν ἐκφράσεις μεγάλαι καὶ πάταγος λέξεων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κενῶν ἐννοιῶν, ἰδοὺ ἢ οὐσία τῶν πλείστων παραδόσεων.

Ἐν Παρισίοις (Ἰούλιος 1861).

7 Ἰ ο υ λ ί ο υ. Ἐξ Ἀθηνῶν μετέβην εἰς Παρισίους πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν μου.

— Ἀλγῶ τὴν ψυχὴν ἀναλογιζόμενος καὶ ἀκούων ἔνθεν μὲν τὰς παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλὰς κατὰ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας, ἐξ ἄλλου δὲ πληροφροούμενος τὴν ἀναλγησίαν τῶν ἡμετέρων, οἵτινες τὸ ἑαυτῶν συμφέρον τιθέντες πρὸ τοῦ κοινοῦ, ἄνω καὶ κάτω περιέρχονται ζητοῦντες ἕκαστος ψήφους ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἵνα καταλάβῃ τὴν πατριαρχεῖαν.

Ἡ ἐκλογή Ἰωαννίου τοῦ Β΄.

Ἐν τῇ ἐγκαταστάσει τοῦ ἁγίου Κυζίκου Ἰωαννίου ὡς Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἐπέτυχε καὶ αὐθις ἡ γεροντικὴ γεγομένη ραδιοϋργία, ἀναβιβάσασα ἐπὶ τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον τὸν πρόεδρον αὐτῆς, τὸν ἀπὸ εἰκοσαετίας ὄλης ἄγοντα καὶ φέροντα διὰ τῶν ὀργάνων αὐτοῦ τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα καὶ παραλύσαντα τὸ σέβας καὶ τὴν ἀξιόπρεπειαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κλήρου.

Πῶς ἄρα νὰ ἐκλάβῃ τις τὸ οὐχὶ μὲν ὅλως ἀνέλπιστον, ἀλλ' ἀπευκαταῖον δι' ὅλους τοὺς κηδομένους τῆς Ἐκκλησίας περιστατικόν; ὡς ἐγκατάλειψιν θεῖαν ἢ μᾶλλον ὡς ἔργον ὅλως ἰδιαίτερον τῆς θείας Προνοίας, ἥτις διὰ τῶν ἐναντίων πολλάκις ἐκτελεῖ τὰς ἑαυτῆς ἀνεξερευνητοὺς βουλὰς; Ὁ καιρὸς θέλει τὸ δεῖξει. Ἴσως πολλοὶ παραμυθοῦνται ἐλπίζοντες μεταβολὴν χαρακτῆρος καὶ ἐνεργείας παρὰ τοῦ νῦν Πατριάρχου. Τὸ κατ' ἐμὲ θεωρῶ τὸ τοιοῦτον ὅλως ἀδύνατον.

Περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ καταστάσεως πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν ἐξ (Ἀθηνῶν 1861).

Ἡ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος παρὰ τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας ἀποστολὴ ἡμῶν εἰς τὴν νῆσον Κρήτην ἐπέβαλε φυσικῶς τῷ λόγῳ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα φαίνονται μὲν ὅτι ἔπαυσαν, ἀφοῦ ἡμεῖς ἐπανελθόντες ὑπεβάλομεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὰ πρακτικὰ ἡμῶν, πράγματι ὅμως ἰψίστανται, ἐνόσω αἱ ὑποσχέσεις, τὰς

ὁποίας ἐν ὀνόματι τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ἐδώκαμεν πρὸς τοὺς ἐκεῖ ὀρθοδόξους. μένουσιν ἀνεκπλήρωτοι.

Δὲν νῦν τύχησα, Παναγιώτατε, νὰ ἦμαι αὐτοῦ κατὰ τὴν θείαν Προνοίαν καὶ ὁμοφώνῳ ψήφῳ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου εἰς τὸν οἰκουμενικὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἐκλογὴν τῆς Ὑμ. Παναγιότητος ἵνα καὶ διὰ ζώσης φωνῆς παραστήσω ὅσα διὰ τῆς συντόμου ἐκείνης ἐκθέσεως ἐξεθέσαμεν περὶ τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τῆς ἀναξιοπαθούσης ἐκείνης νήσου, ἀλλ' ἢ ἀπόστασις κατ' οὐδὲν ἐλαττόνει τὸ καθῆκον, τὸ ὁποῖον ἡ ἐξαιρετικὴ ἐκείνη περίστασις ἐπέβαλεν εἰς ἡμᾶς.

Βεβαίως ἡ ὑμετέρα Παναγιότης ἐνασχολουμένη εἰς μυρίας ἄλλας τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους ἀνάγκας πιθανὸν νὰ ἀνησιμονήσῃ πρὸς ὧραν καὶ τὰ περὶ τῆς ὑποθέσεως ἐκείνης, ἀλλ' ἐγώ, τὸν ὁποῖον καὶ οἱ ἐνταῦθα παρεπιδημοῦντες Κρηῖτες ἀνερωτῶσιν ἐκάστοτε περὶ τῶν ἀηπτέων μέτρων ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, δὲν δύναμαι οὐδὲ πρὸς στιγμὴν νὰ ἀνησιμονήσω τὰς πρὸς αὐτοὺς δοθείσας ὑποσχέσεις.

Ἐν Παρισίοις, τῆ 9)21 Ιαν. 1862

Αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες ἐδημοσίευσαν πάλιν Ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν τοῦ Πάπα, δι' ἧς ὁ ἅγιος Πατήρ, ὁ ἀρχηγὸς οὗτος τῆς Κατολικῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ ὑψηλῇ αὐτοῦ μερίμνῃ ὑπὲρ τῶν ἀπανταχοῦ ἐκκλησιῶν καὶ ἰδίως περὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ σχισματικῶν συνέστησεν Ἐπιτροπὴν ἐκ μελῶν ἐπισήμων τῆς Ἀνατολικῆς Προπαγάνδας, ἵνα συσκέπτονται ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀνατολικῶν, τῶν ἀπειθῶν καὶ αἰρετικῶν. Ἄρα γε παίζοντες ἢ κακουργοῦντες οἱ περὶ τὸν ἅγιον τοῦτον Πάπαν πράττουσι τὰ τοιαῦτα καὶ γράφουσιν;

19)31 Γανουαρίου. Μαθὼν ἀπὸ χθὲς ὅτι πρόκειται σήμερον νὰ γείνη λειτουργία καὶ Διδαχὴ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἁγίας Κλοτίλδης ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων τῶν ἐπιστρεψάντων εἰς τὴν Κατολικὴν Ἐκκλησίαν, μετέβην ἐκεῖ ἵνα ἴδω καὶ ἀκούσω. Ἄφ' οὗ ὁ φλόρος ἱεροκῆρυξ διηγήθη τὰ περὶ τῆς ὑποθέσεως καὶ ὑπέδειξε τὴν κλίσιν τῶν Βουλγάρων ἵνα ἐπιστρέψωσιν, ὑπέδειξε

συγγρόνως καὶ τὰς ἀνάγκας αὐτῶν καὶ ἐπομένως τὴν ἀνάγκην γενναίας συνδρομῆς τῶν κατολικῶν ὑπὲρ αὐτῶν πρὸς σύστασιν Ἐκκλησίας, Σχολείου, πρὸς ἀποστολὴν μισσηναρίων κτλ. παρέστησε δὲ ὅτι ἡ περίστασις εἶνε καταλληλοτάτη, διότι τώρα πρὸ πάντων εἶνε *δυσήρηστος μένοϊ ἐνεκα τῶν κατὰ χροήσεων τοῦ γραικικοῦ κλίρου*. Ἴνα δὲ διεγείρη ἔτι μᾶλλον τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν ἀνέφερε καὶ περὶ τῆς ὑπαρχούσης ἐκεῖ ρωσικῆς πολιτικῆς προπαγάνδας καὶ τῆς προτεσταντικῆς. Τὸ ζήτημα, εἶπεν, εἶνε μέγα, διότι δὲν πρόκειται περὶ τινος μικροῦ καὶ ἀσημάντου λαοῦ, πρόκειται περὶ ὀλοκλήρου βασιλείου. τὸ ὁποῖον εἰς ἡμᾶς ἐναπόκειται νὰ συστήσωμεν κτλ.

30 Ἰουνίου. Ἡ κρίσιμος Κατάστασις ἐν ἧ διατελοῦσι τὰ τε ἔθνη καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, με ἀναγκάζουσι καὶ ἄκοντα νὰ σκεπτόμαι ἐνίοτε καὶ περὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων καὶ κατ' ἰδίαν καὶ μετὰ τῶν φίλων. Ἀποφεύγω, ὅσον δύναμαι, τὰς μεμνημορίας τῶν περισσοτέρων εἴτε κατὰ τῆς Κυβερνήσεως εἴτε κατὰ τῆς ἀντιπολιτεύσεως διότι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶνε μεροληπτικά. Κατ' ἑμαυτὸν ὅμως σκεπτόμενος ἢ μετὰ τῶν μᾶλλον ἀμερολήπτων φίλων συσκεπτόμενος εὐρίσκομεν ὅτι τὸ ἀληθὲς αἴτιον ἐγκειται ἐν αὐτῇ τῇ ἠθικῇ καταστάσει τοῦ ἔθνους, ἐν τῇ διαφθορᾷ καὶ τῶν κυβερνώντων καὶ τῶν κυβερνωμένων. Ἀναντιρρήτως εὐρίσκονται καὶ ἄνδρες ἀδιέφθοροι καὶ χαρακτήρος ἀνεξαρτήτου, ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι δυστυχῶς, φαίνεται, δὲν εἶνε πολλοί. Τὴν πικρὰν ταύτην ἀλήθειαν οἱ μὲν ἴσως παντάπασιν ἀγνοοῦσιν, οἱ δὲ ὑπὸ φιλοτιμίας ἀκράτου παρασυρόμενοι παραγνωρίζουσιν. Ἡ Νόσος (ἢ διαφθορὰ) εἶνε βαρεῖα ἐν τῷ ἔθνικῷ ἡμῶν σώματι, ἢ δὲ θεραπεία φαίνεται μείζων ἢ κατ' ἄνθρωπον. Ἀλλὰ θαρσεῖν χρή.

Ἰούλιος 1862 (Λίβελλος κατ' ἐμοῦ).

Ἀπορῶ, ἀγανακτῶ καὶ γελῶ διὰ τὰ ἐσχάτως ἐν τῇ « *Αὐγῇ* » (τῶν Ἄθηνων) κατ' ἐμοῦ δημοσιευθέντα. Διότι καὶ γελοῖον εἶνε καὶ ἀγανακτίσεως ἄξιον, ἐγὼ μὲν ἐνταῦθα νὰ μο-

χθῶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, τὸ δὴ λεγόμενον, φιλοσοφῶν, οἱ δὲ ἐν Ἀθήναις φίλοι νὰ μὲ θεωρῶσιν ὡς ἐκεῖ ὄντα καὶ ραδιουργοῦντα πρὸς ἐπιτυχίαν θέσεως.

Καὶ ἡ ἰδέα, ἥτις ἐπῆλθεν εἰς τὸν νοῦν τινῶν ὅτι ἐγὼ δύναμαι νὰ καθέξω θέσιν τινὰ ἐν τῇ Ριζαρείῳ Σχολῇ, μοὶ εἶνε ὄλως ἀνεξήγητος, διότι οὐδέποτε πρὸς οὐδένα ἐλάλησα περὶ τούτου, οὐδὲ διανοήθην ὄλως. Διότι γνωρίζω κάλλιστα καὶ τὰς δίκαιας ἀπαιτήσεις τῆς σημερινῆς κοινωνίας ἐκ τῶν τοιούτων καταστημάτων, καθὼς καὶ τὴν ἐμὴν ἀνικανότητα. Ἄλλ' ὅσον ἡ ἰδέα αὕτη μοὶ εἶνε ἀνεξήγητος καὶ παράλογος, τόσον ἄδικος καὶ βάναισος φαίνεται ἡ κατ' ἐμοῦ καταφορά τοῦ ὑπὸ τὸ Ο. κρυπτομένου ἀρθρογράφου. Μαντεύω κάλλιστα τοὺς ἀνάνδρους ἐχθροὺς ἐκ τινῶν φράσεων καὶ ἐννοιῶν καὶ ἐκ τινῶν συνδυασμῶν, οἷς ἐποίησα, συνάγω ὅτι εἶνε οἱ περὶ τὸν σεμνὸν Λυκοῦργον. Δὲν θεωρῶ ἀξιοπρεπὲς ν' ἀπαντήσω εἰς βαναύσους ὕβρεις, ἀλλ' ἐὰν γείνη ἀνάγκη νὰ κατέλθω εἰς τὸ πεδίου, δὲν θὰ παραταχθῶμεν μὲ τὰ ὅπλα τῆς φιλορθοδοξίας . . . . . Ὁ καιρὸς τῶν τοιούτων μαχῶν παρῆλθεν, ἀλλὰ διὰ τῶν ὅπλων τῆς ἠθικῆς . . . . .

— Ἐπιτίθεται δὲ κατ' ἐμοῦ λαβῶν ἀφορμὴν ἐκ τῶν ἐν τῇ « Νέας Γενεᾶς » δημοσιευθέντων περὶ τῆς Ριζαρείου Σχολῆς καὶ ἐν ἧ, οὐκ οἶδ' ὅπως, προτείνονται καὶ ἐγὼ μεταξὺ τῶν δυναμένων νὰ διευθύνωσι τὴν Σχολήν. Ἐπόρησα διὰ τὴν πρότασιν τῆς « Νέας Γενεᾶς », ἀλλ' ἐταλάνισα τὸν ἀρθρογράφον τῆς « Ἀεγῆς » διὰ τὴν κακοήθειάν του.

Ἐν Στρασβούργῳ (ἀπὸ 8ης Σεπτεμβρίου 1862).

Καὶ τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, διὰ τὸν ἐν αὐτῇ ἐπικρατοῦντα ἐρεθισμὸν καὶ τὴν ἐξαψὴν τῶν πνευμάτων ἐν γένει, τὴν κορύφωσιν τῶν κομματικῶν παθῶν, τὴν ἀκρισίαν καὶ ἀκολασίαν τοῦ τύπου μὲ ἀνησυχοῦσιν ἐνίοτε, καίτοι ἐνδομύχως αἰσθάνομαι ἀγάπην πρὸς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅπου ὑπάρχει ζωή.

Ἄλλὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅσάκις ἀναγινώσκω εἰς τὰς ἐφημερίδας τὰ περὶ τῶν ἐθνικῶν καὶ ἐκκλιν-

σιαστικῶν πραγμάτων, διεγείρουν ἐν τῇ ψυχῇ μου ἄλγος ἀμύθητον. Ἄπό τινος ἤδη χρόνου, μετὰ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὴν πάλιν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἤρχισε νὰ μορφοῦται γνώμη κοινὴ περὶ τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης τοῦ νὰ τεθῆ φραγμὸς εἰς τὰς καταχρήσεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων καὶ νὰ χαραχθῆ ὁδὸς δι' αὐτοὺς πρὸς βίον εὐσχημονέστερον καὶ ἱεροπρεπέστερον. Ἀλλὰ ματαιῶς τὸ δεσποτικὸν σύστημα, ἀφ' οὗ μάλιστα κατώρθωσε διὰ μυρίων προσπαθειῶν νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πραγμάτων ἀντενεργεῖ πεισματωδῶς προσπαθοῦν ὅλαις δυνάμεσι νὰ ματαιώσῃ ὅλας τὰς ἀποφάσεις καὶ τοὺς Κανονισμοὺς τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Καὶ πᾶς τις μὲν εἶνε ἐκ τῶν προτέρων βέβαιος ὅτι ἡ αὐθαιρεσία τοῦ λοιποῦ δὲν δύναται νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολὺ, ἀλλ' ὅμως ἀλγεῖ τὴν ψυχὴν διὰ τὰς γενομένας ἀναβολὰς καὶ τὴν ἀπώλειαν τοῦ χρόνου, ὅστις παρέρχεται εἰς ματαίαις καὶ ἐπιβλαβεῖς ἔριδας εἰς ἐποχὴν τοσοῦτον κρίσιμον διὰ τὸ ἡμέτερον γένος.

Ἀλλὰ πόθεν ἄρα γε κινούμενοι οἱ θιασῶται τοῦ δεσποτικοῦ κόμματος ἀντιπράττουσι παντὶ σθένει κατὰ τῶν, εἰ μὴ τελείων, ὁμολογουμένως ὅμως πολὺ φιλελευθέρων θεσμῶν; Ἄρα γε ὑπὸ μόνης τῆς ἰδιοτελείας καὶ τοῦ ἐπαράτου συμφέροντος, ἢ καὶ ἐξ ἄλλης αἰτίας; — Καὶ τὸ συμφέρον πάντως, τοῦ ὁποίου τὴν ἀκαταμάχητον ἰσχὺν δὲν δύνανται νὰ αισθανθῶσιν ὅσον αὐτοὶ πάλιν οἱ ἄνθρωποι τοῦ συμφέροντος, ἀλλ' οὐχ ἥττον καὶ τὸ πάθος κατὰ τινων προσώπων, ἅτινα ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει εἰργάσθησιν. Καὶ ἡ ἰσχὺς τῶν προσωπικῶν παθῶν δὲν εἶνε μικρά, καὶ μάλιστα εἰς ἀνθρώπους βαναύσους καὶ ἀναγώγους καὶ ἐν τοιούτοις καὶ παρομοίοις πάθεσιν ἐγγηγῆσαντας.

Τί δὲ προφασίζοντα ἀντιπράττοντες; διότι βέβαια οὔτε τὸ πάθος αὐτῶν, οὔτε τὸ συμφέρον συμφέρει εἰς αὐτοὺς νὰ προτείνωσι καὶ προβάλλωσι.

Προφασίζονται ὅτι τὰ Πρακτικὰ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως εἶνε ἐναντία εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικούς Κανόνας. Πάλιν οἱ Κανόνες εἰς μέσον, ἢ εὐσχημος πρόφασις τῆς αὐθαιρεσίας αὐτῶν!

Ἀλλ' ἡμεῖς, οἵτινες οὐδὲν συμφέρον ἰδιαίτερον ἔχομεν νὰ

στηρίζωμεν, τί ὀφείλομεν πράξαι ἐνόσω ἐκ τοῖς ζῶσι καταλεγόμεθα ; διότι βέβαια οὐδεὶ ἀδιαφορεῖν καὶ περιορᾶν τὰ κοινὰ τοῦ ἔθνους ὑπὸ θεοκαπήλων ἀνδρῶν καὶ μηδὲν ὄσιον καὶ ἱερὸν ἐχόντων περιϋβριζόμενα.

Ἐξετάσαι καὶ μελετῆσαι καλῶς, πρῶτον μὲν τὰς ἀνάγκας τοῦ ἔθνους καὶ τοὺς περὶ ὧν ὁ λόγος Κ α ν ο ν ι σ μ ο ῦ ς, ἂν ἐν μέρει τοῦλάχιστον εἰς αὐτὰς ἀνταποκρίνονται, δεύτερον τὰς προφάσεις· καὶ τὰς ἐνστάσεις τῶν εἴτε ἐν γνώσει εἴτε ἐν ἀγνοίᾳ εἰς τὰς σωτηρίους μεταρρυθμίσεις ἐναντιουμένων καὶ ἀναιρέσαι· εἰ δὲ καὶ μετὰ τοῦτο ἐπιμένουσιν ἐξελέγξαι καὶ στηλιτεῦσαι τὴν μοχθηρίαν τῶν ἰδιοτελείας ἔνεκα τὰ κοινὰ τῆς πατρίδος συμφέροντα καταπροδιδόντων. Ἄλλὰ τότε θὰ μᾶς κατηγορήσωσιν ὡς αἰρετικούς ἢ ἀθέους! Πιθανόν· ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει πολὺ νὰ ἀνησυχῶμεν. Διότι, χάριτι θείᾳ, ζῶμεν εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν τὰ τοιαῦτα ὄπλα ἠμβλύθησαν καὶ ἐστομώθησαν. Ἐπειτα ἀμφιβολία δὲν ὑπάρχει ὅτι τοὺς εἰλικρινῶς καὶ ἐμφρόνως μετ' αὐταπαρνήσεως ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ ἀγωνιζόμενους θέλουσι διὰ διαφόρων μέσων συνδράμει πολλοί, φίλοι εἰλικρινεῖς τῶν καλῶν καὶ τῆς προόδου τοῦ ἔθνους. Τί, ἐπανερχόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν θὰ προσέλθῃς ὡς ἄλλοι χαμερπῶς προσπίπτων εἰς τοὺς πόδας τῶν σεβασμιωτάτων ἀγίων Γερόντων διὰ νὰ σὲ ἐλεήσωσιν, ἢ, κατὰ τὴν συνήθη φράσιν, νὰ σὲ οἰκονομήσωσιν, ὑποσχόμενος εἰς αὐτοὺς ἀφοσίωσιν ; . . . . Μὴ γένοιτο! Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἄχρι τοῦδε, ὅταν καὶ ἀνάγκας εἶχες περισσοτέρας, καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐστερεῖσο γνώσεων, αὐθορμητῶς πως δὲν κατεδέχθῃς νὰ πράξῃς, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὑπεβλέπεσο πάντοτε, ἂν καὶ δὲν ἐδιώχθῃς εἰς τὸ φανερόν, τοῦτο θὰ καταδεχθῇς, θὰ δυνηθῇς μάλιστα, καὶ ἂν ἐν ταῖς μεγίσταις τυχὸν εὐρεθῇς ἀνάγκαις, νὰ πράξῃς; Δὲν τὸ πιστεύω ποτέ. Ἐτοιμάζου λοιπόν, διὰ νὰ μὴ εὐρεθῇς ἀπροπαρασκευάστος εἰς τοὺς προμηνυμένους ἀγῶνας.

(Σ η μ . Ἐ κ δ .) Ἰ α ν . 1 8 6 3 , ὁ Κ . Κ . ἔγραψε: Ἡ αἰσχρότης τῶν ἀρχιερέων κορυφουται. Ὁ Πατριάρχης πασχίζει νὰ γείνη πάπας ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ μὲ ὅλας τὰς προσπαθείας τῶν λαϊκῶν καὶ τινων κληρικῶν ὑπάρχει φόβος μήπως

τὸ πᾶν ἀνατρέψωσιν ὁ δόλος καὶ ἡ κακοῦθεια τῶν κρατούντων. Τὰ ἐσχάτως δὲ λαβόντα χώραν ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις διὰ τὴν ἐνοικίαισιν τῶν κτημάτων εἶνε ἀνήκουστα καὶ ἀπίστευτα. Ὁ Κύριος νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν κατεργαρέων.

— Προβιβασθέντος τοῦ χωρεπισκόπου Σταυροδρομίου Χαριουπόλεως Δωροθέου εἰς τὴν Μητροπολιν Ρόδου, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει γράφοντες ἐρωτῶσι πότε θὰ δυνηθῶ νὰ ἐπιστρέψω ἐκεῖ. Ὁ δὲ κ. Κ. Κ. ἐκ Παρισίων ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ γράφει τὰ ἑξῆς :

Καὶ ἄλλοτε ἐπεθύμουν νὰ μάθω πότε σκοπεύετε ν' ἀναχωρήσετε διὰ Κωνσταντινουπόλιν καὶ μάλιστα σήμερον ὅτε ἐκ τῶν γραμμάτων μου βλέπω τοὺς φίλους σας δυσχεραίνοντας διὰ τὴν ἑλληεὶν σας καὶ ἐπιμόνως ἐξετάζοντας τὸ αἷτιον τῆς τόσης ἀπουσίας. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἀνάγκην ὅλων τῶν τέκνων της καὶ τοῦτο τὸ γνωρίζετε κάλλιον ἐμοῦ. Δὲν ἔχομεν τὸν καιρὸν νὰ περιμένωμεν πολὺ. Ἡ ἀνάγκη μᾶς βιάζει καὶ εἶνε ἀδικον νὰ μὴ τρέξητε καὶ ὑμεῖς νὰ βαστάσητε τὸ μέρος σας ἐκ τοῦ κοινοῦ βάρους. Εἰς ἡμᾶς, ὡς γνωρίζετε, τὰ πολλὰ γράμματα δὲν ἔχουν πέρασιν καὶ τὰ πρακτικὰ παραδείγματα εἶνε τὰ μόνον ἀπαιτούμενα. Πρέπει οἱ χριστιανοί, λαϊκοὶ καὶ κληρικοὶ νὰ συνασπισθῶμεν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν κτλ.

— Ἀπὴντησα εὐχαριστῶν πάντας ὅσοι ὁμοφώνως ἐξέφρασαν γνώμην ὑπὲρ ἐμοῦ προκειμένου περὶ ἐκλογῆς νέου ἀρχιερατικοῦ προῖσταμένου (ἐν Πέραν) ὅτι μοι εἶνε δύσκολον ν' ἀνταποκριθῶ εἰς ὅσα παρ' ἐμοῦ ἀναμένουσι καὶ ὅτι ἤθελεν εἶσθαι δυσάρεστον καὶ ἀπειρόκαλον νὰ διακόψω τὰς σπουδὰς μου καὶ νὰ ἀναλάβω ἔργον, τοῦ ὁποίου τὸ βᾶρος καὶ πάντοτε μὲν εἶνε ὁμολογουμένως δυσανάλογον πρὸς τὰς δυνάμεις μου ἀλλὰ μάλιστα κατὰ τὰς κρίσιμους ταύτας περιστάσεις, ὅτε καὶ αἱ μεγαλείτεραι ἰκανότητες ἀποδεικνύονται ὅλως ἀνεπαρκεῖς. Ἀληθῶς αἱ περιστάσεις τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας εἰσὶ λίαν κρίσιμοι καὶ ἐγὼ κατανοῶ τοῦτο καὶ ἀλγῶ τὴν ψυχὴν διὰ τοῦτο καὶ τὴν μακρὰν ταύτην ἀποδημίαν παρῆλιξ ἤδη ἀπετόλμισα κτλ.

Ἡ παρὰ τῆς Ἱωακείμ τοῦ Β΄.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1861 οἱ συνοδικοὶ Ἐφέσου, Νικομηδείας καὶ Φιλιππουπόλεως καὶ ἄλλοι τινὲς ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ τινες ἐκ τῶν ἐπισήμων λαϊκῶν ἐπέδωκαν ἀναφοράν κατὰ τοῦ Πατριάρχου Ἱωακείμ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν.

1862. Ὁ Πατριάρχης πρό τιος ἀνήγγειλεν ἐν τῇ Συνόδῳ ὅτι πρέπει νὰ γείνη ἡ κατὰ τοὺς Κανονισμοὺς (κατὰ τὸ Συνταγματικόν) ἀντικατάστασις τῶν 6 συνοδικῶν.

Αὐτοῦ ἡ ἀπόφασις. Ἐμαθον τὴν παύσιν τοῦ Πατριάρχου γενομένην κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰούλιον.

— Οὐδεμίαν συμπάθειαν εἶχον πρὸς τὸν ἄνθρωπον ὡς ἀνίκητον καὶ ὑποστηρίζοντα τὸ ὀλέθριον ἀποκλειστικὸν σύστημα, ὅπερ ἀπὸ 25 περίπου ἐτῶν ἐπιβαρύνει τὴν ἐκκλησίαν· ἀλλ' ὅταν ἀφ' ἐτέρου ἀναλογισθῶ πρῶτον μὲν τὴν ἔλλειψιν ἀνθρώπων ἰκανῶν διὰ τοιαύτας ὑψηλὰς θέσεις καὶ δεύτερον τὸν τρόπον, δι' οὗ συνήθως ἄχρι τοῦδε διεξάγονται παρ' ἡμῖν αἱ ἀλλαξοπατριαρχεῖαι, δὲν δύναμαι νὰ μὴ ἐλεεινολογήσω τῆς ἐκκλησίας τὴν κατάστασιν.

Τὸ πνεῦμα τῆς ραδιουργίας, ὅπερ πρὸ τῆς ἀλώσεως ὑπῆρχεν ἐν τῇ Βυζαντινῇ αὐτῇ ἀνεπτύχθη ἐν μᾶλλον ἐν τῷ στενῷ καὶ περιορισμένῳ κύκλῳ τῶν κληρικῶν τοῦ Πατριαρχείου μετὰ τὴν ἀλῶσιν, διατηρεῖται εἰσέτι ἀκμαῖον παρέχον τροφὴν ἰκανὴν εἰς τε τὴν φιλοδοξίαν τῶν ἀρχιερέων, εἰς τὴν ἰδιοτέλειαν τῶν ἀρχόντων τοῦ ἡμετέρου Γένους καὶ εἰς τὴν πλεονεξίαν τῶν κρατούντων· ἡ δὲ ἀμάθεια τοῦ λαοῦ, ἢν ἀμφότερα τὰ μέλη ἐκμεταλλεύονται συμπληροῖ καὶ ἐπικροτεῖ εἰς τὸ ἔργον.

**Ἱωακείμ τὸν Β΄. διεδέχθη κατὰ Σεπτέμβριον
ὁ ἀπὸ Ἀμασειᾶς Σωφρόνιος.**

8 Ἀπριλίου 1864. Ἀναχωρῶν ἐκ Στρασβούργου, ἐκ τῆς πόλεως, ἦτις τοσαύτας εὐαρέστους ἐντυπώσεις, ὡς οὐδεμίαν ἄλλην ἐξ ὧν ἄχρι τοῦδε ἐπεσκέφθην, ἐναπολείπει εἰς τὴν διά-

νοιάν μου. Ἐνταῦθα εὖρον φιλοξενίαν, συμπάθειαν γενικὴν πρὸς τοὺς ξένους, συμπεριφορὰν εὐγενῆ, χρησιμότητα ἠθῶν, καὶ πρὸ πάντων σοφίαν καὶ ἐπιστήμην.

Καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπου ἔζησα, εὖρον πᾶσαν περίθαλψιν καὶ περιποίησιν ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων, μεθ' ὧν συνέζησα, ἀλλ' ἐνταῦθα ἄγνωστος, ἑτερόγλωσσος, παντάξενος, εὖρον τοσαύτην οἰκειότητα, ὥστε καὶ ἀναχωρῶν λαμβάνω τὰ μεγαλείτερα δείγματα φιλίας ἀκραιφνοῦς καὶ αἰσθημάτων εὐγενῶν.

Ἐν Σμύρνῃ κατὰ Μίτον.

Ἐπεσκέφθην τὸν Μητροπολίτην Χρῦσανθον γνωστότατόν μοι ὄντα καὶ ἐκ τῆς θεολογικῆς Σχολῆς. Μεταξὺ ἄλλων μοι εἶπεν ὅτι οἱ ἔφοροι τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς ὠμίλησαν ἄλλοτε περὶ ἐμοῦ ὅτι ἐπιθυμοῦσι νὰ με κρατήσωσιν ὡς ἱεροκήρυκα καὶ διδάσκαλον· ἐγὼ ὅμως ἀμέσως ἀπήντησα ὅτι τοῦτο ἀδύνατον, διότι εἶμαι ἠθικῶς ὑποχρεωμένος νὰ ἐπανέλθω πρῶτον εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ὅταν ἴδω ὅτι ἐκεῖ εἰς οὐδὲν δύναμαι νὰ ἦμαι χρήσιμος, τότε ἠμπορῶ νὰ σκεφθῶ περὶ ἄλλης τινὸς θέσεως ἀλλαχοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ προσκαλοῦνται καὶ ἔρχονται καὶ οἱ ἔφοροι καὶ ἐπιμόνως μὲ προτρέπουσιν εἰς τοῦτο· ἐγὼ προὔτεινα τοῖς ἀνωτέρω λόγους καὶ ὅτι μάλιστα ἔχω σκοπὸν νὰ ἐπιδιώξω ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν σύστασιν Ἱερατικῆς Σχολῆς. Καὶ ἐνταῦθα, μοι εἶπον σκεπτόμεθα περὶ τούτου πρὸ πολλοῦ καὶ ἤδη ἀπεφασίσθη νὰ συστήσωμεν οἰκοτροφεῖον πρὸς ἐκπαίδευσιν κυρίως τῶν χωρικῶν παίδων ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ ἐπανέλθωσιν ἔπειτα εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα ἕκαστος καὶ γίνῃ διδάσκαλος ἢ ἱερεὺς· καὶ οὕτω βαθμῶδ' ἐπὶ μεταδοθῆ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ὁ πολιτισμὸς εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολίην. Ἐχάρην διὰ τοῦτο, ἐπίνεσα τὸν ζῆλον καὶ τοὺς διεβεβαίωσα περὶ τῆς ἐπιθυμίας μου τοῦ νὰ συντελέσω κατὰ δύναμιν εἰς τοιοῦτον ἔργον· ἀλλὰ τοὺς εἶπον ρητῶς ὅτι οὐδὲν δύναμαι ν' ἀποφασίσω πρὶν μεταβῶ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐπέμενον πολὺ, ἀλλὰ ἐστάθη ἀδύνατον νὰ με πείσωσι· προσέθηκα μάλιστα ὅτι ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω λόγου,

ὅστις δι' ἐμὲ εἶνε ἰσχυρότατος, ἀπαιτεῖται προσέτι νὰ σκεφθῶμεν σπουδαιότερον πρὶν ἀποφασίσωμεν. Ἐκτὸς τῶν ἐφόρων ἐπέμειναν πολὺ καὶ ὁ Μητροπολίτης καὶ ὁ φίλος ἅγιος Ξανθουπόλεως (Ἰγνάτιος)· ἀλλ' ἐλείσθησαν τέλος ὅτι ἀνάγκη νὰ μεταβῶ εἰς Κωνσταντινούπολιν.

(Σημ. Ἐκδ.) Ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης Χρύσανθος ἐγεννήθη ἐν Λέσβῳ, ἐν τῷ χωρίῳ Δάφια τῆς Καλλονῆς τῆς Ἐπαρχίας Μηθύμνης. Ἐποίμανε τὴν Σμύρνην, Κρήτην, Φιλιππούπολιν καὶ αὖθις τὴν Σμύρνην, ἐν ἧ καὶ ἀπεβίωσε τὴν 4ην Σεπτεμβρίου 1869.

Ἀὐγυστος ἐν Κωνσταντινουπόλει

Μετὰ τὴν ἐξ Εὐρώπης ἐπάνοδόν μου εἰς Κωνσταντινούπολιν μοὶ ἐγένοντο πολλαχόθεν πολλαὶ προτάσεις ἵνα δεχθῶ θέσιν τινὰ διδασκάλου ἢ ἱεροκήρυκος· ἀλλ' ἐγὼ ἐπιθυμῶν πρὸ πολλοῦ τὴν σύστασιν Ἱερατικῆς Σχολῆς, περὶ ἧς καὶ ἐν Σμύρνῃ ὠμίλησα, ἀπεποιούμην πᾶσαν ἄλλην οἵανδὴποτε θέσιν· ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου ἔλαβον τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν:

Σεβαστὲ Ἱεροδιδάσκαλε,

Ἡ Ἐφορία τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς ἐμμένουσα ἐν τῷ πόθῳ τοῦ νὰ ἀπολαύσῃ ὑμᾶς ὡς Καθηγητὴν τῶν Ἱερῶν μαθημάτων καὶ Διευθυντὴν τοῦ Ἱερατικοῦ Σχολείου, μοὶ ἐπεφόρτισεν ἵνα ὑπενθυμίσω ὑμῖν τὰς γενομένας ἐνταῦθα προτάσεις τῆς, ἐλπίζουσα δὲ ὅτι δὲν θέλετε ἀρνηθῆ τὴν μετὰ πολλοῦ πόθου ἀπευθυνομένην δι' ἐμοῦ δευτέραν ταύτην προσκλήσιν ἀναμένει τὴν πλήρη συγκατάθεσιν ὑμῶν ἵνα διαβιβάσῃ ὑμῖν ἐπισήμως προσκλητήριον ἐπιστολήν.

Παρακαλῶν ὅθεν ἵνα ἔχω διὰ πρώτης εὐκαιρίας ἀπαντητικὴν ὑμῶν ἐπιστολήν πρὸς γνῶσιν καὶ ὁδηγίαν τῆς Ἐφορίας, ὁράττομαι κτλ.

Ἐν Σμύρνῃ τῇ 18 Ἰουλ. 1864.

† Ὁ Ξανθουπόλεως ΙΓΝΑΤΙΟΣ

Ἀπίντησα ὅτι δὲν δέχομαι εἰμὶ ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ συστηθῆ
πρῶτον ἢ Ἱερατικὴ Σχολή.

Ἐπειδὴ δέ τινες τῶν φίλων ἐπεθύμουν, εἰ δυνατόν, ἐνταῦθα
κατὰ πρῶτον νὰ συσταθῆ Ἱερατικὴ Σχολή, ἀνεκοί-
νωσα τοῦτο ὅπου ἔδει καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Πατριάρχην· ἀλλ' εὖ-
ρον πανταχοῦ ψυχρότητα καὶ ἀδιαφορίαν. Διὰ τοῦτο ὅτε ἔλα-
βον καὶ δευτέραν ἐκ Σμύρνης πρόσκλησιν, μάλιστα μεθ' ὑπο-
σχέσεως ρητῆς περὶ συστάσεως Ἱερατικῆς Σχολῆς
ἐνέδωκα εὐχαρίστως.

Β'. Ἐπιστολὴ ἐκ Σμύρνης (Γῆ 1η Αὐγούστου.)

Ἡ ἐντιμος Ἐφορία τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς
ἀναγνοῦσα τὴν ἐπιστολὴν ὑμῶν μὲ ἐπεφόρτισεν ἵνα γράψω ὑ-
μῖν τὰ ἑξῆς:

Α'.) Ὅτι τὸ οἰκοτροφεῖον θέλει τροποποιήσει
εἰς Ἱερατικὸν Σχολεῖον, εἴτε θέλει συνδυάσει
ἀμφότερα ὥστε νὰ ἐξάγῃ καὶ διδασκάλους καὶ ἱερεῖς.

Β'.) Ὅτι τούτου ἢ ἑναρξίς γενήσεται τὸ προσεχὲς σχο-
λαστικὸν ἔτος.

Γ'.) Ὅτι θέλει ἀναθέσει ὑμῖν καὶ τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν
τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς.

Ἐπιθυμῶ ὅθεν ἵνα εἰδοποιήσῃτε περὶ τοῦ ἐρχομοῦ σας ὀρι-
στικῶς κτλ.

† Ὁ Ξανθουπόλεως ΙΓΝΑΤΙΟΣ

Ἐγραψα ὅτι συγκατανεύω καὶ ἡτοιμαζόμεν ν' ἀπέλθω.

Τί δὲ συμβαίνει ἐν τῷ μεταξύ;

Αἱ ἀπ' ἀρχῆς δυσαρέσκαι μεταξὺ τοῦ σεβαστοῦ Σχολάρ-
χου τῆς Θεολ. Σχολῆς καὶ τοῦ νέου Διευθυντοῦ
Βρυεννίου τοσοῦτον ἐκορυφώθησαν, ἕνεκα μάλιστα τῶν ραδι-
ουργιῶν, ὡς κοινῶς λέγεται καὶ πιστεύεται, τοῦ Γώγου, ὥστε
ἐπαύθη μὲν ὁ Βρυέννιος, διωρίσθη δὲ ἀντ' αὐτοῦ ὁ ἅγ. Νυσσά-
βας. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν εὐηρέστησε τὸν Σχολάρχην καὶ εἶ-
πεν ὅτι παραιτεῖται. Ὁ ἀνέλπιστος οἷτος τρόπος δυσηρέστησε

πολὺ τὴν Ἐφορίαν, ὅπερ ἰδὼν ὁ κ. Γῶγος πειραιεῖται καὶ οὗτος ἐγγράφως.

Ἡ Ἐφορία κατεθορυβήθη, καὶ τῇ ἐπαύριον μὲ προσεκάλεσεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρχιμ. Εὐγενίου Δάγκου σχέσιν πολλὴν ἔχοντος μετὰ τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἰδίως τοῦ Νικομηδείας, ἐν τῷ χωρίῳ δὲ τῆς Χάλκης διαμένοντος, ὅπου κάγῳ μετέβην. Μόλις ἐνόησα ὅτι ἐμελλον νὰ μὲ προτείνωσι περὶ τῆς Θεολ. Σχολῆς προλαβὼν εἶπον ὅτι ὄν εἶμαι ἐλεύθερος· διότι ἔδωκα τὸν λόγον μου ἵνα ἀπέλθω εἰς Σμύρνην.

Ἀλλὰ τῇ ἐπιούσῃ καταβάντες εἰς Κωνσταντινούπολιν μὲ προσεκάλεσαν ἀμέσως, καὶ ἐπειδὴ τὸ γράμμα ἐκεῖνο ἐβράδυνε καὶ δεύτερον ἔγραψαν. Ἐνόησα τὴν θέσιν μου καὶ κατῆλθον προπαρασκευασμένος ν' ἀντικρούσω πᾶσαν ἐπίθεσιν· ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσα, διότι καὶ Ἐφορία καὶ Σύνοδος καὶ Πατριάρχης εἶχον προαποφασίσει. Μοὶ εἶπον ὅτι πρὸς τοὺς ἐν Σμύρνην ἢ Ἐκκλησία θὰ γράψῃ κοὶ μὲ προέτειναν νὰ δεχθῶ ἐπὶ οἰοισδήποτε ὅροις ἠθελον τὴν θέσιν τοῦ διευθυντοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐζήτησα νὰ βεβαιωθῶ ἂ ν ἄ λ η θ ὤ ς πα ρ η τ ῆ θ η ὁ σ ε β α σ τ ὸ ς Σ χ ο λ ἄ ρ χ η ς καὶ ἂ ν ἐ γ κ ρ ῖ ν η τ ὸ ν ὁ ἰ ο ρ ῖ σ μ ὸ ν μου· μοὶ ἀπήντησαν ὅτι περιττὸν τοῦτο β'.) προέτεινα ὡς ὅρον παραδοχῆς τὴν διαμονὴν τοῦ Βρυεννίου ὡς καθηγητοῦ, τὸ μὲν διότι ἐγνώρισα τὴν ἰκανότητα τοῦ ἀνδρός, τὸ δὲ καὶ διότι ἐπίστευσα αὐτὸν ἀδικηθέντα. Ἐδέχθησαν καὶ τοῦτο ἀλλ' οὐχὶ πάντες, τινὲς μάλιστα ἐπειράθησαν ἐπιμόνως νὰ μὲ μετατρέψωσιν, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον γ'.) ἐπρότεινα τὴν ἀ κ ρ ι β ῆ τ ῆ ρ η σ ι ν τοῦ ν ὦ ν ἐ ν χ ρ ῆ σ ε ι κ α ν ο ν ι σ μ ο ὦ, ὅπερ καὶ ἐγένετο παραδεκτὸν ἄνευ πολλῆς δυσκολίας. Ἀλλὰ τὸ ἐπόμενον ἀπήτει σκέψιν καὶ ἐκ μέρους ἐμοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας. Ἐζήτησα νὰ προσδιορισθῶσι σαφῶς τὰ καθήκοντα τοῦ Διευθυντοῦ πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεως μετὰ τοῦ Σχολάρχου ἢ μᾶλλον μετὰ τῶν περὶ αὐτόν. Μοὶ ἀνέθεσαν δὲ τὴν φροντίδα νὰ συντάξω ἐγὼ τοὺς ὅρους. Ἐγὼ λοιπὸν τί ἐζήτησα:

Ἐν πρώτοις μὲν ἐκφράζω παρρησία τὴν λύπην μου, διότι ἢ Ἐκκλησία ἀποφασίσασα νὰ μὲ προσκαλέσῃ Διευθυντὴν τῆς

Θεολ. Σχολῆς, παραιτηθέντος μὲν, ἀλλὰ διαμένοντος ἐν αὐτῇ τοῦ σεβαστοῦ Διδασκάλου, μ' ἔθεσεν εἰς τὴν δύσκολον ταύτην θέσιν ἢ νὰ παρακούσω τῆς Ἐκκλησίας, ἢ νὰ δυσαρεστήσω ἴσως κατὰ τι τὸν γηραιὸν Διδάσκαλόν μου.

Ἄφ' ἑτέρου συναισθανόμενος καὶ τὴν θέσιν τῆς ἐκκλησίας, ἵτις ἔχει καὶ δικαίωμα καὶ καθῆκον νὰ λάβῃ τὴν προσήκουσαν πρόνοιαν περὶ τῆς Σχολῆς. τῆς ὁποίας ἡ κατάστασις εἶνε πρὸς πάντας γνωστή, συγκατανεύω μὲν καὶ ἐναντίον τῆς θελήσεώς μου νὰ δεχθῶ τὴν πρόσκλησιν, ἐπ' ἐλπίδι μάλιστα ν' ἀναπαύσω καὶ τὸν γηραιὸν Διδάσκαλον. Ἄλλ' ἐπειδὴ δύο ἐν ἐνεργείᾳ ἀρχαὶ ἐν οἰωδῆποτε καταστήματι, ἐστὶ πρᾶγμα ἀδύνατον ὡς παρεμβάλλον πολλαὰ προσκόμματα εἰς τὴν αἰσίαν διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων· διὰ τοῦτο φρονῶ ὅτι εἶνε ἀνάγκη νὰ ὀρισθῶσι καὶ διατυπωθῶσιν ἐν τῷ γράμματι τοῦ διορισμοῦ τοῦ Διευθυντοῦ τὰ ἑξῆς: "Ὅτι ὁ σεβασμιώτατος ἄγ. Σταυρουπόλεως διατηρεῖ μὲν, ἐὰν θέλῃ, τὸν τίτλον τοῦ Σχολάρχου, τιμῆς χάριν, καὶ ἀπολαμβάνει παρὰ πάντων ἐν τῇ Σχολῇ τὴν προσήκουσαν τιμὴν καὶ τὸ ὀφειλόμενον σέβας εἰς τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ, πέντα ὅμως τὰ σχολαρχικὰ καὶ διοικητικὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα, τὰ ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ τῆς Σχολῆς τῷ Σχολάρχῃ ἀποδιδόμενα, ἀνατίθενται τοῦ λοιποῦ εἰς τὸν Διευθυντήν, πρὸς ὃν ἀνατίθεται καὶ πᾶσα τῆς Σχολῆς ἡ εὐθύνη. Ἐγένετο καὶ τοῦτο παραδεκτὸν παμψηφεὶ κτλ.

Ἐν τῇ Θεολ. Σχολῇ. Σεπτέμβριος 1861

"Ἄμα διορισθεὶς μετεκομίσθην εἰς τὴν Σχολὴν καὶ ἀνέλαβον τὰ καθήκοντά μου μὴδὲν μὲν λέγων μὴδὲ πράττων· ἀλλὰ κατέρχομαι τακτικῶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν τράπεζαν, ὅπερ παρημελεῖτο, λέγουσιν, ὑπὸ τοῦ Βρυεννίου.

Πρὸ 2 περίπου ἐτῶν ὁ Διδάσκαλος, ὁ ἐπὶ 20ετίαν ὄλην διευθύνων τὴν Σχολὴν ἀπ' ἀρχῆς δηλ. τῆς συστάσεως αὐτῆς ἐστερήθη τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν του· ἐκ τούτου προῆλθεν ἡ ἀνάγκη νὰ διορισθῇ ἰδιαιτέρος Διευθυντὴς ὁ Βρυέννιος. Ἐνεκα

τούτου προέκυψαν τόσα σκάνδαλα ἐν τῇ Σχολῇ. Ἐν τοσοῦτῳ ὁ Διδάσκαλος διετέλει σχολαρχῶν, εἰ καὶ μὴ πάντοτε πράγματι καὶ ἐν ἐνεργείᾳ, ὀυνάμει ὅμως καὶ ὑπολήξει διηνεκῶς καὶ οὐδείς ἐφαντάσθη ποτὲ ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Σχολήν, ὑπὲρ ἧς τοσαῦτα ἐμόχθησεν, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ἐφαίνετο κατ' οὐδένα τρόπον διατεθειμένος ν' ἀπέλθῃ ἐκ τῆς Σχολῆς. Καὶ ὅμως οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐλθόντες ὁ εἰς κατόπιν τοῦ ἀλλοῦ τὸν κατέπεισαν, ἀγνοοῦμεν τίνι τρόπῳ, ν' ἀποφασίσῃ ὅ,τι ἦδη καὶ ἐξετέλεσεν.

Ἡ εἶδῃσις τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Διδασκάλου ἐκ τῆς Σχολῆς, ἅμα ἠκούσθη, τοσοῦτον ἐξέπληξε καὶ τὴν Σχολήν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὅλην τὴν ἐνταῦθα κοινωνίαν ὥστε καὶ ὁ Πατριάρχης καὶ ἀρχιερεῖς καὶ φίλοι ἔσπευσαν νὰ ἐλθωσι διὰ νὰ τὸν μεταπέισωσιν· ἀλλ' εἰς μάτην.

Κωνσταντῖνος Τυπάλδος

Ὁ πρῶτος καὶ ἀείζωος Σχολάρχης τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς, μεθ' ἧς ἐταύτισε καὶ ἀπυθανάτισε τὸ ὄνομά του. Σχολάρχης καὶ ἐπιστάτης ἐπὶ πολλὰ ἔτη τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημίας, ἐν ἣ ἐδίδασκον οἱ σοφώτεροι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀσώπιος, Βάμβας, Βαρθολομαῖος (ὁ Ἰμβριος), Φαρμακίδης, Φιλιτᾶς . . . Ἐφημίσθη ἐπὶ τέλους ἀρχιερεὺς Ἰεραλληνίας ἐναντίον τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως . . . δεσποζούσης τότε τῶν Ἰονίων νήσων, ὑφ' ἧς κατεδιώχθη καὶ κατέφυγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἡ παρουσία του ἐγέννησεν ἡμᾶλλον ἐνίσχυσε τὴν ιδέαν συστάσεως Θεολογικῆς Σχολῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἣτις σύστασις καὶ ἐπραγματοποιήθη διὰ τῆς ἀνοικοδομιῆσεως τῆς ἐν Χάλκῃ Ἰ. Μονῆς τῆς Ἀγίας Τριάδος ἐπὶ τοῦ ἀειμνήστου Γερμανοῦ.

Ἡ ἀνάγκη Θεολογικῆς Σχολῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγεννήθη κατὰ πρῶτον ἐπὶ τῶν Καίρειων, ὅτε καὶ προσεκλήθη ἐξ Ἰμβρου ὁ Βαρθολομαῖος καὶ κατήρξατο μαθημάτων τινῶν ἐν

Φαναρίῳ, ἅτινα ἐσυνέχισεν ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλος Σαμουήλ. Ἄλλ' ἡ ἰδέα αὕτη διὰ τε τοῦ Κωνστ. Οἰκονόμου, τοῦ Γρηγορίου καὶ ἄλλων ἐκαλλιεργεῖτο, ἕως ὅτου ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ ἔλαβε σάρκα καὶ ὅσῃ.

Ἡ μεγάλη ἀληθῶς καὶ σπανία τοῦ Τυπάλδου ἀξία δὲν συνίσταται οὔτε εἰς τὰ μεγάλα καὶ σπάνια αὐτοῦ προτερήματα, οὔτε εἰς τὰς πολλὰς καὶ βαθεῖας ἐπιστημονικὰς γνώσεις, οὔτε εἰς τὰ μεγάλα συγγράμματα, δι' ἃ καυχῶνται μάλιστα οἱ νεώτεροι Θεολόγοι, ἀλλ' εἰς τὸ ἐν αὐτῷ ἐνοικοῦν ἀληθὲς Χριστιανικὸν πνεῦμα, προῖον ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας χριστιανικῆς, καὶ τὸ ὁποῖον ἐγίνωσκε κάλλιστα νὰ μεταδίδῃ εἰς τοὺς φύσεως ἀγαθῆς καὶ χρηστῆς ἀγωγῆς τυχόντας.

Ὁ Τανταλίδης (1864).

Δύσκολον νὰ εἶπῃ τις ἀλανθάστως τί ἐστὶ Τανταλίδης. Κέκτῃται ἀφ' ἐνὸς ὁμολογουμένως προσόντα τοσοῦτον μέγαρα καὶ τοσοῦτον σπάνια, ὥστε εὐλόγως διεγείρει τὸ σεβας καὶ τὸν σεβασμὸν καὶ αὐτῶν τῶν ἀντιπάλων του· ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου δεικνυταὶ ἐνίοτε ἔχων τοσαύτας καὶ τοιαύτας ἀδυναμίας ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ φίλοι του δυσανασχετοῦσιν. Εἶνε φιλότιμος καθ' ὑπερβολήν, ἥτις τὸν ρίπτει παλλάκις εἰς ἄτοπα. Ἔχει μεγάλας ἀπαιτήσεις, εἶνε ἄνθρωπος τοῦ συμφέροντος.

Σ η μ . ν ε ω τ έ ρ α. Περὶ τοῦ βίου τοῦ ἀειμνήστου τούτου ἀνδρὸς ἄλλοι βεβαίως ἐροῦσι καὶ γράψουσι τὰ δεόντα· ἐγὼ ἀρκούμαι ἐνταῦθα ἵνα σημειώσω τὴν σημασίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνεκτίμητον ὠφέλειαν ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ καὶ πᾶσι μὲν τοῖς καιρὸν διδασκάλοις καὶ μαθηταῖς, ἰδίᾳ δ' ἐμοί, ὅστις ἐγνώρισα αὐτὸν καὶ ἐσχετίσθην ἅμα εἰσῆθε κατὰ τὸ 1847 εἰς τὴν Σχολήν, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ κ. Τάξην καὶ μεθ' οὗ συνέζησα καὶ ἀνεστράφην τοσαῦτα ἔτη ἐν τε τῇ Σχολῇ καὶ μετὰ ταῦτα μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐπισυμβάντος κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1876.

Ἡ εἰσοδος τοῦ Τανταλίδου ἐν τῇ Σχολῇ πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς ἔργον τῆς θείας Προνοίας ἰδιαίτερον ὑπὲρ τῆς Σχο-

λῆς, καθὼς καὶ ἡ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔλευσις τοῦ διδασκάλου Τυπαλδοῦ.

Ὁ Τανταλίδης διὰ τῶν ἐκτάκτων αὐτοῦ πλεονεκτημάτων φυσικῶν τε καὶ ἠθικῶν, διανοητικῆς νοός, ζωηρότητος φαντασίας, ἀνυποκρίτου ζήλου ὑπὲρ τῆς θρησκείας καὶ εὐλαβείας καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὴν θείαν Πρόνοιαν· καὶ ἰδίως τῆς περὶ τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ μεταδίδειν τὰς ἰδέας αὐτοῦ εὐχερείας καὶ ἰκανότητος, ἔδωκε νέαν ὄθησιν εἰς τὴν Σχολίαν· τὸ δὲ εὐτρόπελον καὶ ὁ ὑπὲρ τῆς Σχολῆς ζῆλος καὶ ἡ ὑπὲρ τῆς προόδου καὶ προαγωγῆς αὐτῆς ἐνδελεχῆς μέριμνα καὶ φροντίς καθίστα αὐτὸν ἀγαπητὸν τοῖς πᾶσι καὶ ποθητόν.

Ὁ θάνατος αὐτοῦ ἀφῆκε κενὸν δυσαναπλήρωτον.

Τὰ κατὰ Κούζην (1865).

Ὅσοιολογιώτατε ἀρχιμανδριτὰ κύρ Νικηφόρε Γλυκᾶ, Διευθυντὰ τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς κτλ.

Ἐπειδὴ ἀπέναντι τοῦ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἠνωμένων Ἡγεμονιῶν τεκταινομένων αὐθαιρέτων κινήματων κατὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καθεστώτων, ἅτινα περιῆλθον εἰς γνῶσιν καὶ τῆς ὀσιολογιότητος τῆς ἀπὸ τε φήμης καὶ ἀπὸ ἐφημερίδων, ἐθεωρήθη ἀνιγκαῖα καὶ οἰκεία τῇ ἀξιοχρέῳ προνοίᾳ τῆς Ἐκκλησίας ἡ διὰ συγκροτήσεως Μεγάλης Ἱερᾶς Συνόδου σύσκεψις ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος, διὰ τοῦτο εἰδοποιοῦντες καὶ τῇ ὀσιολογιότητι τῆς ἐγκαίρως ὡς ἀποτελούσῃ μέλος ἐπίλεκτον τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν κλήρου, προτρέπομεν καὶ ἀξιοῦμεν αὐτήν, ὅπως ἐν τῷ μεσολαβούντι διαστήματι μέχρι τῆς 11' τοῦ Ἀπριλίου μηνός, καθ' ἣν ὄρισται συγκροτηθῆναι τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἱερὰν Σύνοδον, μελετήσῃ ἐν τῇ εὐσεβεῖ αὐτῆς περινοίᾳ τὸ ἐκκλησιαστικὸν τοῦτο ζήτημα καὶ σκεφθῆ ὠρίμως ἐπ' αὐτοῦ, καὶ τοιοιουτρόπως παρασκευασθεῖσα λάβῃ τὸν κόπον καὶ ἔλθῃ κατὰ τὴν ρηθεῖσαν ἡμέραν ἐνταῦθα ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, ἵνα λαβοῦσα μέρος ἐν τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ ἐκφέρῃ τὴν ἐγκριθεῖσαν γνώμην αὐτῆς περὶ τοῦ πρακτέου.

ἄωξε'. Μαρτίου λα'.

Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χῶ εὐχέτης

Ἡ Μεγάλη Σύνοδος (8 Ἀπριλίου 1865)

Τὸ νέον τόλμημα τοῦ Κούζα κηρύξα-
τος τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρουμανίας ἀνε-
ξάρτητον, ἠνάγκασε τὴν Μ. Ἐκκλησίαν νὰ συγκαλέσῃ
Σύνοδον οὐ μόνον ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πρώην Πατριαρχῶν καὶ τῶν ἐνδημούντων ἀρ-
χιερέων καὶ τῶν Διευθυντῶν τῶν κυριωτέρων τῆς πρωτεύου-
σης σχολῶν.

Τὴν σπουδαιότητα τοῦ ζητήματος τὰ πλεῖστα τῶν μελῶν ἐ-
φάνοντο συναισθανόμενα, ἔλειπεν ὅμως ἡ ἀπαιτούμενη τάξις
ἐν τῇ διεξιγωγῇ τῆς συζητήσεως· ὅπωςδήποτε ἡ ὑπόθεσις ἐσα-
φηνίσθη ἀρκούντως καὶ πάντες συνεφώνησαν περὶ τῆς ἀνάγκης
τοῦ νὰ ληφθῇ μέτρον τι κατάλληλον διὰ τὴν ἀξιοπρέπειαν
τῆς Ἐκκλησίας καὶ δυνάμενον ν' ἀναχαιτίσῃ, εἰ δυνατόν, τὴν
τολμηρὰν πορείαν τοῦ Κούζα. Ἀπεφασίσθη νὰ γραφῶσι γράμ-
ματα πρὸς τε τὸν Μητροπολίτην Οὐγγροβλαχίας καὶ πρὸς
τὸν Ἡγεμόνα καὶ ταῦτα νὰ κομίσωσιν ἄνδρες ἐπίτιδες ὑπὸ
τῆς Ἐκκλησίας ἀπεσταλμένοι· ἐφ' ᾧ καὶ διωρίσθη ἐπιτροπὴ
πρὸς σύνταξιν τούτων. (Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἦσαν Ἄνθιμος
Μαζαράκης, Νικηφόρος Γλυκᾶς, Γερμανὸς Γρηγοράς καὶ Εὐ-
στάθιος Κλεόβουλος). Κατόπιν νὰ ζητηθῇ καὶ ἡ γνώμη τῶν
λοιπῶν αὐτοκεφάλων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τοῦτ. νὰ συγ-
κληθῇ γενικὴ Σύνοδος. Ἰκανοὶ ὤμίλησαν ἄλλοι ἄλλο
προτείνοντες καὶ ὑποστηρίζοντες. Ἐγὼ προσεπάθησα ἐν πρώ-
τοις μὲν νὰ ὀρισθῇ τὸ ζήτημα καὶ νὰ περιορισθῇ ἡ συζήτησις
τῆς ἡμέρας εἰς τὸ γενικὸν καὶ οὐχὶ νὰ ἐπεκταθῶμεν εἰς τὰ
καθέκαστα τοῦ Νομοσχεδίου· ἐφεξῆς ὑπέδειξα τὸ σπουδαῖον
τοῦ πράγματος, ὅτι πρόκειται οὐχὶ κυρίως περὶ τῆς δικαιο-
δοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἀλλὰ περὶ τῆς υπάρξεως
τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἥς κέντρον πρὸ αἰώνων ὁ θρό-
νος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐπομένως τὴν ἀνάγκην γε-
νικῆς ἢ οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Σ η μ. Μатаιότης καὶ ἄνοια!

17 Ἀπριλίου. Καὶ δευτέραν φοράν προσεκλήθη ἡ Μεγ. Σύνοδος. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς πρώτης συνεδριάσεως, ὁ εἰσηγητὴς τῆς Ἐπιτροπῆς ἀνέγνω: πρῶτον μὲν τὸ συνοδικὸν γράμμα, Διαγνώμην, ὡς ὠνόμασεν αὐτὸ ἡ Ἐπιτροπή, εἶτα καὶ τὰ ἐκ μέρους τοῦ Πατριάρχου πρὸς τὸν Ἡγεμόνα καὶ τὸν Μητροπολίτην γράμματα, ὧν ἀναγινωσκομένων ἐγένοντο ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Συνόδου λεκτικαὶ τινες παρατηρήσεις καὶ διορθώσεις. Ἐγὼ ἐπεφυλαττόμην νὰ κάμω μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀναγνώσεως πρῶτον μὲν γενικὰς τινὰς παρατηρήσεις καὶ ἔπειτα νὰ ἐξετάσω τὰ καθ' ἕκαστα, ἐφ' ᾧ καὶ ἐσημείουν ἀναγινωσκομένων τῶν ἐγγράφων· ἀλλ' ἀφοῦ εἶδον ὅτι ἅπαντα σχεδὸν τὰ μέλη ὁμοφώνως ἔκραζον ὅτι καλῶς ἔχουσι τὰ ἐγγράφα καὶ ὅτι πρέπει νὰ σταλῶσιν ὡς τάχιον, περιορίσθην νὰ ἐρωτήσω, ἂν ἡ Διαγνώμη αὕτη τῆς Ἐκκλησίας, μέλλῃ νὰ ὑπογραφῇ παρὰ τῆς Συνόδου εἰς 3 ἀντίγραφα χωριστὰ ἢ ἂν δὲν ἦτο ἀξιοπρεπέστερον ἢ μὲν Διαγνώμη νὰ ὑπογραφῇ ὡς ἐν εἶδει ἀναφορᾶς πρὸς τὸν Πατριάρχην ὑπὸ μόνων τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, ἐφεξῆς δὲ νὰ συζητηθῇ καὶ νὰ ἐπικυρωθῇ ὑπὸ τῆς Συνόδου· τὰ δὲ γράμματα νὰ γίνωσι συνοδικὰ καὶ νὰ σταλῇ εἰς ἕκαστον πρόσωπον ἀντίγραφον τῆς Διαγνώμης· ἀλλ' ὀλίγον προσέσχον εἰς τὴν παρατήρησιν ταύτην καὶ ἐπομένως τὰ γράμματα ὑπεγράφησιν οὕτως ἀνεξετάστως καὶ κατεσπυσμένως.

Κατ' ἐμὲ ὑπῆρχε πολὺ σχολαστικότητος εἰς τὴν σύνταξιν· τὸ προοίμιον μάλιστα ἦν μακροσκελὲς καὶ ἔχρηζον, ὡς εἶπον, πολλῆς ἐξετάσεως· ἀλλ' οὐδεὶς ἤθελε ν' ἀκούσῃ, οὐδεὶς ἤθελε νὰ χρονοτριβῶμεν εἰς τοῦτο ὡς περὶ ἀδιαφόρου τινὸς πράγματος προκειμένου. Ἡ μὲν Ἐπιτροπή καὶ μάλιστα ὁ εἰσηγητὴς οὐδεμίαν τροποποίησιν ἠνείχετο, ἐκ τῶν δὲ λοιπῶν μελῶν τῆς Συνόδου τὰ μὲν δὲν ἐνόουν, τὰ δὲ δὲν ἤθελον ν' ἀντεῖπωσιν· οἰκτρὰ κατάστασις! Ἀλλὰ τὰ ἐφεξῆς κατέστησαν τὴν κατάστασιν οἰκτροτέραν καὶ ἀπέδειξαν πόσον ἀπέχομεν εἰσέτι τῆς μεθόδου τοῦ συζητεῖν καὶ σκέπτεσθαι, ὅτι σ τ ε ρ ο ὕ μ ε θ α

παντά πασι νοός πολιτικοῦ καὶ τῶν στοιχειωδεστέρων γνώσεων.

Ἐν τῇ τῆς 8ης συνεδριάσει ἀπεφασίσθη μετὰ τινος ἐνστάσεως ἢ ἀποστολῆς δύο ἀνδρῶν μετὰ τῶν γραμμάτων· ἢ Α. Θ. Π. παρετήρησε σήμερον μίπως ἢ ἀποστολῆς ἐστὶν ἄσκοπος καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν προσοχὴν τῆς Συνόδου εἰς τοῦτο. Ἀλλὰ τοῦτο ἠρέθισε τοὺς πολλοὺς καὶ ὠμίλησαν μετὰ πικρίας καὶ κατ' Αὐτῆς τῆς Παναγιότητός του ὡς δῆθεν παλινφθοῦσης. Ματαίως ἠθέλησάν τινες νὰ συζητήσωσι τὸ πρᾶγμα μετὰ τινος λόγου καὶ σκέψεως· ὁ κομματισμὸς ἀπέκρουσε πᾶσαν συζήτησιν. Τὸ πρᾶγμα κατέστη σκανδαλώδες, καὶ πολλοὶ ἀπῆλθον. Τελευταῖον μετὰ πολύωρον ἄγονον καὶ ἀνδρῶν φιλονεικίαν ἐνεκρίθη ἀντὶ δύο ν' ἀποσταλῆ εἰς μόνος καὶ οὗτος ὡς ἀπλοῦς γραμματοκιστῆς ἄνευ μηδεμιᾶς πληρεξουσιότητος, καὶ εἰς τοῦτο συνεφώνησαν ἅπαντες, αἱ δὲ παιδαριώδεις καὶ γελοῖαι ἐνστάσεις τοῦ ἐκλεχθέντος (Κλεοβούλου) ἠνοιξαν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν πολλῶν, ὅσοι προηγουμένως ἐπέμειναν εἰς τὴν ἀποστολὴν, ὥστε νὰ ζητῶσι νὰ μὴ δοθῆ μηδεμίαν εἰδικὴ ἐντολὴ εἰς τὸν ἀπεσταλμένον.

Οὕτως ἔληξεν ἡ συνεδρίασις ἐπὶ τὸ κωμικώτερον !

Εἶθε ἡ θεία Πρόνοια συνεργῆσαι καὶ μὴ ἐκτεθῆ τῆς Ἐκκλησίας ἡ ἀξιοπρέπεια, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ὀρθοδοξίας.

Σημ. α'. Τὸ αἷτιον τοῦ νὰ μὴ διεξαχθῆ καλῶς καὶ τακτικῶς ἡ τοσοῦτον σοβαρὰ αὐτῇ ὑπόθεσις ἦτο α') μὲν ἡ ἄγνοια ἢ ἀκρισία καὶ ὁ κομματισμὸς πολλῶν ἐκ τῶν μελῶν τῆς Συνόδου, β') ἡ ματαιότης τινῶν καὶ ἡ φιλοδοξία καὶ γ'.) ἡ ἀπειρία τοῦ προέδρου, γινώσκοντος μόνον νὰ ρίπτῃ εἰς μέσον τὸ ζήτημα καὶ νὰ τὸ ἀφίνη εἰς τὴν διάκρισιν ἐκάστου ὅπως θέλει νὰ νὰ παρουσιάσῃ καὶ νὰ τὸ συζητῆ μηδὲν δὲ γινώσκοντος νὰ τὸ διευθύνῃ πρὸς ἓνα τινὰ ὀρισμένον σκοπόν.

Σημ. β'. (μεταγενεστέρα). Ἡδύνασο σὺ νὰ κρίνῃς τότε ἀποχρώντως περὶ τῶν ἐν Φαναρίῳ ἐν ἐκάστῳ ζητήματι διαδραματιζομένων; Ἡ εἰλικρίνειά σου. ἡ ὠφέλειά σου ἐστὶ μαῶλον καταγέλαστος ἢ ἡ πονηρία ἐκείνων.

τίς αὐτὸν ἤκουσεν; Ἄλλ' ὄχι· ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ πράξῃ καὶ περισσότερο ἐνὸς ἀπλοῦ βουλευτοῦ, ἐνὸς καλοῦ χριτιανοῦ. Ἡ Μ. Ἐκκλησία ὡς μήτηρ πάντων τῶν ὀρθοδόξων, ὡς κέντρον πασῶν τῶν ἀπανταχοῦ τῆς Οἰκουμένης Ἐκκλησιῶν πρέπει νὰ ἐνεργήσῃ ἀξιοπρεπέστερον. Ναί! πρέπει νὰ συναισθανθῇ καὶ νὰ δείξῃ τέλος τὴν μεγάλην ἠθικὴν δύναμιν, ἣν κέκτηται, δύναμιν ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης. Πρέπει νὰ δείξῃ καὶ εἰς τὸν ἔξω κόσμον ὅτι συναισθάνεται τὴν ἀξίαν αὐτῆς καὶ ὅτι δὲν ἀφίνει νὰ καταπατῶνται τὰ δίκαιά της.

Δυσανασχετοῦμεν ἅπαντες διὰ τὸ τόλμημα τοῦτο. Ἀλλὰ ἄς μὴ θελήσῃ ἡ Ἐκκλησία νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις προκειμένου περὶ δικαιοδοσίας καὶ δικαιωμάτων ἐκκλησιαστικῶν, τὰ ὁποῖα δύναται νὰ ἀρπάσῃ εὐκόλως πᾶς δυνάστης καὶ τύραννος. Ἄλλως τε ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν δύναται, δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ πράξῃ μόνη τοῦτο, χωρὶς τῆς γνώμης καὶ συναίνεσως καὶ τῶν λοιπῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Τί εἶνε, τῷ ὄντι, ἡ δικαιοδοσία, τὴν ὁποίαν ὁ Οἰκουμενικὸς θρόνος ἔχει ἐπὶ τῶν ἄλλων; Εἶνε, καθὼς ἄλλοτε ἐτόλμησαν νὰ εἰπώσῃ τινες ἀρπαγὴ καὶ κατάκτησις βιαιά; Μὴ γένοιτο! Εἶνε ὡς τις παρακαταθήκη, τὴν ὁποίαν ἡ καθόλου Ἐκκλησία ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον ἐν Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις, ἐπεκύρωσε δὲ σειρὰ αἰῶνων ὀλοκλήρων, μέρημα μητρικῆ πασῶν τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν. Ἐπομένως οὐδεὶς δύναται ἄνευ τῆς γνώμης τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας νὰ παραιτηθῇ ταύτης.

Δὲν ἐξετάζω ἐπὶ τοῦ παρόντος ἂν ἡ Μ. Ἐκκλησία ἔπραξε καλῶς ἢ οὐ ἀνακηρύξασα μόνη σχεδὸν ἀνεξάρτητον τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρωσσίας καὶ τὴν τῆς Ἑλλάδος, παράδειγμα τὸ ὁποῖον θὰ προβάλλῃ ἴσως ὁ τολμηρὸς ἡγεμὼν. Παρατηρῶ μόνον ὅτι ἂν δὲν θέλῃ νὰ ἴδῃ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον βαθμηδὸν διαλυόμενον καὶ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ περιοριζομένην ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰάν φοβῆται τὸν κατακερματισμὸν τῆς ἐν γένει ὀρθοδ. Ἐκκλησίας ἀνάγκη νὰ σκεφθῇ σπουδαίως περὶ τούτου. Καὶ ἄλλος τρόπος δὲν ὑπάρχει

εἰμὴ νὰ προσκαλέσῃ ἀντιπροσώπους ἐξ ὅλων τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν διὰ νὰ γίνῃ ἀπὸ κοινοῦ σκέψις περὶ τῶν ληφθισομένων μέτρων. Διὰ νὰ ὀρισθῇ ἐπὶ τίσιν ὅροις καὶ εἰς τίνας περιστάσεις εἶνε δυνατὴ ἡ ἀνακήρυξις τῆς ἀνεξαρτησίας Ἐκκλησίας τινὸς ἄνευ φόβου τοῦ νὰ διαταραχθῇ ἡ ἐσωτερικὴ ἐνότης αὐτῆς, ἥτις, χάριτι θεῖα, μ' ὄλην τὴν δυσκολίαν τῶν καιρικῶν περιστάσεων ἐτηρήθῃ ἀνεπιπρόσπαστος.

Βεβαίως τῆς Ἐκκλησίας ἡ δύναμις δὲν εἶνε ἐξωτερικὴ, δύναμις βίας καὶ φόβου· διότι ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχει ὄπλα, δι' ὧν νὰ ἐπιβληθῇ καὶ διὰ τοῦτο πολλοὶ καταφρονοῦσιν αὐτήν. Ἀλλὰ τὸ δίκαιον καὶ ἡ ἀλήθεια ὑπερισχύουσι πάντοτε. Τῆς Ἐκκλησίας ἡ δύναμις εἶνε ἠθικὴ, δύναμις τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας. Ἡ δὲ δύναμις αὕτη καταδείκνυται ἐναργῶς οὐχὶ ἐν τῇ μονομερεῖ ἐνεργείᾳ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐν τῇ ὁμοφώνῳ καὶ γενικῇ συμπράξει καὶ συνεργασίᾳ ὅλων ὁμοῦ τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὅποια πράγματι ἀνεφάνη πάντοτε ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς Συνόδοις.

Ἀναλογισθῶμεν τὴν σπουδαιότητα τοῦ ζητήματος καὶ τὴν εὐθύνην τὴν ὁποίαν ἀναδέχονται ὅσοι εὐρέθησαν προϊστάμενοι τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς δυστυχεῖς τούτους διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καιρούς. Ἀναμνησθῶμεν ὅτι οἱ μακάριοι ἡμῶν πατέρες εὐρέθησαν εἰς ἐποχὰς πολὺ δεινοτέρης καὶ περιστάσεις πολὺ κρισιμωτέρας, ἀλλὰ διὰ τῆς φρονήσεως, τῆς αὐταπαρνήσεως, καὶ τοῦ ἐνθέου ζήλου αὐτῶν διώκουν τόσον καλῶς τὸ σκάφος τῆς Ἐκκλησίας διὰ μέσον τοσοῦτων σκοπέλων, ὑπερενίκησαν τόσα προσκόμματα καὶ διετήρησαν ἀλώβητα πάντα τὰ προνόμια καὶ δικαιώματα αὐτῆς ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ὀρθοδοξίας.

Ἡ τί ὑποστηρίζει σήμερον ἀπέναντι τοσοῦτων μεγάλων Δυνάμεων τὸν σκωληκόβροτον θρόνον τῆς Ρώμης, εἰμὴ ἡ ἠθικὴ δύναμις, τὴν ὁποίαν οἱ ἀντίπαλοι ἡμῶν τόσον καλῶς γνωρίζουσιν ἐκάστοτε νὰ ἐκμεταλλεύωνται;

Μετὰ τὴν ἐπινοδὸν τοῦ Κλεοδούλου.

Ὁσιολογιώτατε ἀρχιμανδριτα κύρ Νικηφόρε Γλυκᾶ, κτλ.

Ἐπειδὴ, ἀφίχθεις εἰς ἐσχάτως ἀπαντήσεως τοῦ ὑψηλοτάτου

Ἡγεμόνος τῶν Ἠνωμένων Ἡγεμονιῶν Ἀλεξάνδρου Ἰωάννου πρὸς τὴν προσταλεῖσαν τῇ αὐτοῦ Ὑψηλότητι μετὰ τῆς Δια-
γνώμης ἐκκλησιαστικῆν ἠμῶν ἐπιστολὴν, ἐνεκρίναμεν καθυ-
ποβαλεῖν αὐτὴν ὑπ' ὄψιν καὶ γιῶσιν τῆς ἁγίας καὶ Μ. Συνόδου,
διὰ τοῦτο εἰδοποιηθέντων ἐγκαίρως πάντων τῶν σεβασμίων με-
λῶν αὐτῆς ὅπως συνέλθωσιν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τῇ προσεχεῖ
πέμπτῃ ἡτοὶ τῇ κς'. τοῦ τρέχοντος μηνός, ἀξιούμεν πατρικῶς
καὶ τὴν σὴν ὀσιολογιότητα ὅπως ἔλθῃ κατὰ τὴν ρηθεῖσαν ἡμέ-
ραν, καθ' ἣν ὡς εἴρηται, ἀναγνωσθήσεται ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος
ἡγεμονικῆ ἀπάντησις ἐνώπιον τῆς ἁγίας Συνόδου, ὅπως ἐν
κοινῇ γνώμῃ ἐγκριθῇ τὸ πρακτέον μετὰ τὴν δέουσαν ἐπεξερ-
γασίαν καὶ διάσκεψιν κτλ.

ἠῶξε' Αὐγούστου κα'.

Σημ. Εἰς τὴν ἀπάντησιν τοῦ Κούζα.

Παράπονα κατὰ τῆς διαγωγῆς τοῦ Κλεοβούλου καὶ δικαιο-
λογία τῶν κατ' αὐτοῦ αὐστηρῶν μέτρων πρόφασις ὅτι ἂν δὲν
ἀπεστέλλετο οὗτος εἶχε σκοπὸν νὰ συνενιοθῇ μετὰ τοῦ Πα-
τριάρχου, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ κυρώσῃ τὸ νομοσχέδιον ἔνεκα
τῆς διαγωγῆς τοῦ ἀπεσταλμένου. Ἀπορία διὰ τὰ γραφόμενα
τοῦ Πατριάρχου. Ὅτι τὰ ἔγγραφα καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ Κλεο-
βούλου ἀδίκαιολόγητα καὶ προσβολὴ κατὰ τῆς ἀνεξαρτησίας
τῆς Ρουμανίας ἀνήκουστος. Ἀπόπειρα ἀναιρέσεως τῆς Δια-
γνώμης, τὴν ὅποιαν ἀπορρίπτει δεχόμενος μόνον τὴν ἐπιστολὴν.
Κομπορημοσύνη ἐπὶ εὐγενείᾳ καὶ πατραγαθίᾳ καὶ εὐσεβείᾳ
ἀπῆς.

Ἡ Διοικήσις τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς.

Τὰ ἐσχάτως λαβόντα ἐν αὐτῇ χώραν ἔδωκαν ἀφορμὴν νὰ
σκεφθῶ σπουδαιότερον περὶ τε τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς
καὶ τῆς διοικησεως.

— Ἡ διεύθυνσις τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς δὲν εἶνε ἀπλῆ
διεύθυνσις σχολείου, ἀλλ' οἰκονομία ὄλων τῶν συγκρουομένων
παθῶν καὶ συμφερόντων τῶν προσώπων τῆς Ἐκκλησίας καὶ
τῆς καθ' ἡμᾶς κοινωνίας, τῶν ὁποίων ὄλων σχεδὸν αἱ ἀρχαὶ

εἶνε τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα ἄλλοτε ἄλλως κατὰ τὰς περιστάσεις μεταβαλλόμενα.

— Ἄντι νὰ σκέπτησαι περὶ τούτων τὸ ἀπλούστερον εἶνε νὰ ὁμολογήσης ὅτι σὺ δὲν εἶσαι ὁ ἀρμόδιος νὰ διευθύνῃς αὐτήν· διατί; Διότι ἐν κοινωνίᾳ, ἐν ἣ παίζει πᾶσα ἡ πολιτικὴ τοῦ Φαναρίου, μόνη ἡ εἰλικρίνεια δὲν ἀρκεῖ.

Σὺ, ὅστις τοσοῦτον εὐχερῶς ἐπικρίνεις καὶ χαρακτηρίζεις τοὺς ἄλλους δὲν δύνασαι ἄρα νὰ ἐπικρίνης καὶ νὰ χαρακτηρίσης καὶ σεαυτὸν; Δύσκολον μὲν τὸ πρᾶγμα, πειρατέον δέ.

Καὶ ὁ Γλυκᾶς δὲν εἶνε ἄνευ σπουδαίων ἐλαττωμάτων· ταῦτα ἀποτελέσματα τῆς φυσικῆς ἢ μᾶλλον τῆς ἠμελημένης ἀνατροφῆς, ἣν ἐκ παιδῶν ἔλαβε, π. χ. δυσκολία χαρακτῆρος, μικρολογία, καχυποψία, ματαιότης ἔνεκα τῆς μικρᾶς εὐδοκιμίας καὶ ὑπολήψεως, ἣν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἔλαβεν, ὀξύθυμία καὶ ἀπερισκεψία καὶ σπουδῆ εἰς τὰς ἐκφράσεις. «Ἐκ πολυλογίας οὐκ ἐκφεύξει ἁμαρτίαν. Φειδόμενος δὲ χειλέων νοήμων ἔσει».

Ἡ παραίτησίς μου ἀπὸ τῆς Θεολ. Σχολῆς.

Παναγ. Δέσποτα, Ἁγία καὶ ἱερὰ Σύνοδος.

Ἐχων ὑπ' ὄψιν . . . . τὰ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦδε γεγονότα . . . . ἐμόρφωσα τὴν πεποίθησιν ὅτι δὲν δύναμαι τοῦ λοιποῦ νὰ συντελέσω εἰς τὸν προορισμὸν τῆς Σχολῆς, ἥτις ἔνεκα μάλιστα τῶν προλαβουσῶν σκηνῶν, χρήζει νέας διαργανώσεως καὶ ἀπαιτεῖ ἐκ μέρους πάντων τῶν διεπόντων τὰ κατ' αὐτὴν σταθερότητα, σύμπνοιαν καὶ αὐταπάρνησιν. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ τὴν ὑμ. Παναγ. κτλ. νὰ με ἀπαλλάξῃ τοῦ βάρους, τὸ ὁποῖον τὸ παρελθὸν ἔτος μοι ἀνέθηκε καὶ τὸ ὁποῖον, ὅσον ἠδυνάμην, ἐβάσταζον. Ἀποσύρομαι δὲ τῆς Σχολῆς ἔχων τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐπραξα κατὰ δύναμιν ὅτι τὸ καθῆκον καὶ τὸ συμφέρον τῆς Σχολῆς ὑπηγόρευον, κτλ.

Τῆ α'. Σεπτεμβρίου 1865.

Ὁσιολογιώτατε Ἀρχιμανδρίτα κτλ.

Ἀπὸ τῆς δοθείσης πρὸς ἡμᾶς ἀναφορᾶς σου εἶδομεν ὅτι δι' οὓς προτείνεις λόγους, προθέμενος παραιτηθῆναι τῆς διευθύνσεως τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἐξαιτεῖς τὴν ἐπὶ τούτῳ ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν ἐπίνευσιν. Ὅθεν ἀναγνωσθέντος τοῦ γραμματός σου συνοδικῶς ἐγένετο ἐπὶ τέλους μετὰ δυσκολίας δεκτὴ ἢ παραίτησίς σου ὡς Διευθυντοῦ καὶ ἕτερον διωρίσθη πρόσωπον κατ' ἐκκλησιαστικὴν ἀπόφασιν διευθύνον τὰ τῆς Σχολῆς· ἢ ἀπ' αὐτῆς ὅμως ἀναχώρησίς σου καὶ ἢ ἀπὸ τῆς καθηγεσίας, ἦν ἥς ἀναδευόμενος, παραίτησις οὐκ ἐνεκρίθη οὔτε ἐπιτρέπεται γνωστῆς οὔσης καὶ λίαν εὐαρέστου τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς ἰκανότητος καὶ εὐδοκιμίας σου, κτλ.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ

(Σ η μ. Ἐ κ δ). Τὰ περὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ ὅρα ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει προσεχῶς ἐκδοθησομένῳ.

18 Σεπτεμβρίου 1865. Τὰ μετὰ τὴν παρ' ἐτησὲν μου.

Μετὰ δεκατριῶν μηνῶν πολυτάραχον βίον ἀναπνέω ἐλευθέρωτερον καὶ εὐγνωμονῶ πρὸς τοὺς ὅπωςδῆποτε συντελέσαντας εἰς τὴν ἀπὸ τῆς διευθύνσεώς παραίτησίν μου. Πολλοὶ καὶ ἰσχυροὶ λόγοι ἦσαν ὑπὲρ τῆς παντελοῦς ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τῆς Σχολῆς, ἀλλ' οὐκ ὀλίγοι οὐδὲ ἀσθενεῖς καὶ οἱ ὑπαγορευόντες τὴν ἐν αὐτῇ διαμονήν. Ἐγὼ ἐδυσκολεύθην πολὺ, ἀλλ' ἐπέισθην ἐπὶ τέλους νὰ μένω ἀφ' οὗ μάλιστα εἶδον πᾶσαν σχεδὸν τὴν ἱερὰν σύνοδον ἐπιθυμοῦσαν καὶ προτρέπουσαν καὶ τὸν Γρηγορᾶν μετὰ τοῦ νέου διευθυντοῦ (τοῦ Πρεσλάβας Ἀνθίμου) ἐτοίμους νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν σχολὴν ἂν δὲν ἐπειθόμην νὰ μείνω. Βεβαίως οὔτε πρὸς τὸν χαρακτῆρα οὔτε πρὸς τὴν κλῆσίν μου ἠδυνάμην νὰ συμβιδάσω τὰ πράγματα καὶ ὄφειλον νὰ παραιτηθῶ ἀπὸ τῆς Διευθύνσεως. Διότι τὸ ἔργον μου εἶνε νὰ διδάσκω, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ διοικῶ.

III Ἐκκλησία καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν ἀπένηνται τῶν συνοίκων λαῶν

Τὸ μὲν ἡμέτερον ἔθνος κατηγορεῖται ὑπὸ τῶν ἄλλων ὡς ἰδιοτελὲς καὶ ἀποκλειστικόν, θέλον καὶ προσπαθοῦν ν' ἀπορροφήσῃ καὶ ὑποτάξῃ τὰ πλησίον, ὡς φιλοδόξον καὶ ἀγέρωχον καὶ μάταιον, ὡς ἀδίκον, ὡς κρυψίνουον καὶ δόλιον, εἰ ἐνὶ λόγῳ ὡς ὀλέθριον καὶ ἐπικίνδυνον.

Ἡ δὲ ἡμετέρα Ἐκκλησία ὑπὸ μὲν τῶν ὁμοδόξων, ἀλλ' ἀλλοφύλλων, ὡσαύτως ὡς ἰδιοτελὲς καὶ ἀποκλειστική, προσπαθοῦσα νὰ ὑποτάξῃ εἰς ἑαυτὴν πάσας τὰς λοιπὰς, ὡς αἰσχροκερδῆς, ὡς διεφθαρμένη, κτλ., ὑπὸ δὲ τῶν ἑτεροδόξων ὡς φανατική· ὑπὸ δὲ τῶν ὁμοδόξων καὶ ὁμοφύλλων ὡς ἀδρανῆς καὶ διεφθαρμένη, ὡς προδότης τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων κτλ.

Αἱ δὲ λοιπαὶ τάξεις τῆς κοινωνίας κατηγοροῦνται ὡς συμμεριζόμεναι τὰς ἀδίκους καὶ φιλοδόξους ταύτας τῆς Ἐκκλησίας ιδέας καὶ ἐνεργοῦσαι ἀναλόγως εἰς πραγματοποίησιν τῶν ἰδιοτελῶν τούτων σκοπῶν ἐπὶ βλάβῃ τῶν ἄλλων φυλῶν καὶ Ἐκκλησιῶν.

Αἱ κατηγορίαι αὗται εἰσὶ δειναὶ καὶ βαρεῖαι καὶ κινδυνεύουσι γενικευόμεναι νὰ ἐπιφέρωσι σχίσμα καὶ μῆσος ἀσποῦδον καὶ ἐπομένως χωρισμὸν ἀπ' ἀλλήλων μεταξὺ ὄχι μόνον τῶν ἑτεροδόξων καὶ ἀλλοφύλλων, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν ὁμοδόξων καὶ ὁμοφύλλων.

Ἄλλ' αἱ κατηγορίαι αὗται εἰσὶν ἀληθεῖς; Τὰ προσαπτόμενα ταῦτα ἐλαττώματα καὶ αἱ κακίαι εἴνε γενικαὶ εἰς πάσας τὰς τάξεις τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας καὶ εἰς πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ μέλη τῆς τάξεως ἢ ἀτομικαὶ καὶ μερικαί; Εἴνε πραγματικῶς εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὰ ἐλαττώματα ταῦτα ἢ μίπως ὑπερμεγαλύονται τὰ συνήθη εἰς πᾶν ἔθνος ἐλαττώματα ὑπὸ τῶν ἐχόντων συμφέρον νὰ παριστῶσιν αὐτὰ τοιαῦτα, ὑπὸ τῶν φθονούντων ἡμᾶς; Ἐξεταστέον καὶ εἰ μὲν ἀληθῆ, νὰ προσπαθήσωμεν νὰ τὰ διορθώσωμεν, εἰ δὲ ψευδῆ, ἢ ὑπερβολικά, νὰ πείσωμεν ἢ

νά ἐλέγξωμεν τοὺς ἀντιπάλους ἡμῶν ὡς ἀδικοῦντας καὶ ἡμᾶς καὶ ἑαυτούς.

Τὰ Ἐκκλησιαστικά (12 Ἰαν. 1868)

Τὰ Ἐκκλησιαστικά οὐ μόνον οὐδόλως ἐβελτιώθησαν, ὡς πᾶς τις ἐδίκαιοῦτο νά πιστεύη, ἐκ τῆς πατριαρχείας τοῦ Γρηγορίου, ἀλλὰ καὶ προέβησαν, ὡς μὴ ὀφείλειεν, εἰς τὰ χεῖρω ἔνεκα τῆς μεγάλης ἀγαθότητος τοῦ ἀνδρός, ἦν οἱ περὶ αὐτὸν καταχρῶνται. Πρὸς τὸ ὑπάρχον δὲ καὶ ἀκμάζον Βουλγαρικὸν ζήτημα προσετέθη καὶ Ἀλεξανδρινὸν καὶ Σιναϊτικόν.

Ὁλέγια τινὰ περὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ ζητήματος.

Τὸ Βουλγαρικὸν ζήτημα ὑπεκινήθη ἐντὸς τῆς Γενικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως (1858) ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἀντιπροσώπων κατ' ἀρχάς, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τινῶν ἀρχιερέων, γενομένων ὀργάνων τῆς Βουλγαρικῆς Προπαγάνδας.

Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐν γένει καὶ κατ' οὐσίαν εἶνε χειραφέτησις τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθνους καὶ ἀνεξαρτησία ἀπὸ τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους διὰ τῆς ἀποσκιρτήσεως καὶ ἀποσπάσεως αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου.

(Σημ. Ἐκ δ.) Τὰ περὶ τοῦ Σχίσματος καὶ μέχρι τοῦ 1894 ὄρα ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει προσεχῶς ἐκδοθησομένῳ.

1 Ἰουνίου 1871. Παραίτησις Γρηγορίου τοῦ ΣΤ'.

Παραιτηθέντος Γρηγορίου τοῦ ΣΤ'. Πατριάρχης ἐξελέγη τὸ γ'. νῦν **Ἄνθιμος ὁ ἀπὸ Ἐφέσου.**

Ἐγεννήθη ἐν τῇ κατὰ τὸν Μαρμαρᾶν νήσῳ Κουτάλει, ἐξ οὗ καὶ τὸ διακριτικὸν ἐπώνυμον Κουτάλιανός.

Μετέβη εἰς Ἅγιον Ὄρος, ὅπου ἐκουρεύθη μοναχὸς ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἐσφιγμένου, μετονομασθεὶς ὑπὸ Ἀγγελῆ Ἄνθιμος.

Ἄνῆρ συνετὸς καὶ φρόνιμος.

Τὴν σύνεσιν αὐτοῦ ἐθαύμασαν πολλάκις καὶ αὐτοὶ οἱ κρατοῦντες, διὸ καὶ ἐτίμησαν αὐτὸν πάντοτε. Περὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ π. χ. διηγοῦνται τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτον: Πατριάρχης ὢν ὁ Ἄνθιμος ἀπέστειλέ ποτε εἰς τὴν Πόρταν τὸν Καποῦ Κεχαγιὰν τῶν Πατριαρχείων Ἀντωνάκην (Ὁχάνην) διὰ τινα ὑπόθεσιν, ὅστις ἐξέθηκε καθὼς παρηγγέλθη τὴν ὑπόθεσιν· ὁ Βεζύρης τῷ ἔκαμε παρατηρήσεις τινάς, ἀλλ' ὁ Ἀντωνάκης ἀνταπῆντα καὶ ἐμυδένιζε τὰς παρατηρήσεις. Ὁ Βεζύρης, ὅστις ἐγνώριζε πρὸ πολλοῦ τὴν ἱκανότητα τοῦ Ἀντωνάκη, ἐθαύμαζε τὴν σύνεσιν καὶ τὸ ἔτοιμον τῶν ἀπαντήσεων. — Καὶ πόθεν, τῷ λέγει, πόθεν σὺ ἔμαθες τὴν τοσαύτην σοφίαν; — Ὁ Πατριάρχης ἀπήντησε, μὲ ὠδήγησε πῶς ν' ἀπαντήσω εἰς τὴν πρώτην καὶ πῶς εἰς τὴν δευτέραν ἐρώτησιν· αὐτὸς προεῖδε τί εἶνε δυνατὸν νὰ μὲ ἐρωτήσετε, καὶ τί ὀφείλω ἐγὼ ἐπομένως ν' ἀπαντήσω.

Ἵπῆρξε πάντοτε εὐλαβὴς καὶ ἀσκητικός, κατὰ τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν ἄλλην δίαιταν, τηρῶν ἀκριβῶς καὶ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ πάντα τοὺς κανόνας τῆς μοναδικῆς πολιτείας.

Οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ διεῖδον ἐν ταῖς πράξεσι ταύταις τῆς εὐσεβείας μεγάλην ὑπόκρισιν. Ἄλλ' οἱ ἄνθρωποι του, κἀγὼ αὐτός, ἔτυχε νὰ ἴδωμεν πολλάκις καὶ ἐπομένως δυνάμεθα νὰ μαρτυρήσωμεν ὅτι ἡ εὐλάβεια αὐτοῦ ἐστὶν ἀληθὴς καὶ οὐχὶ ὑποκριτικὴ.

Τὸ μόνον ἐλάττωμα, τὸ ὁποῖον εὐλόγως, φαίνεται, οἱ ἀντίπαλοι προσῆψαν εἰς αὐτόν, ὑπῆρξεν ἡ πλεονεξία καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐν τῇ πατριαρχείᾳ. Ἄλλοι ὄμως ἀπαθέστεροι ἐξηγοῦσιν οὕτω τὸ πρᾶγμα: ὅτι ὁ Ἄνθιμος ἀντὶ νὰ διανέμηται μετ' ἄλλων ἰσχυρῶν κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν τὰ ἐκ μέρους τῶν χειροτονουμένων ἀρχιερέων διδόμενα, τὰ ἐλάμβανε μόνος! Καὶ ἐντεῦθεν ἡ γενικὴ καταφορὰ κατ' αὐτοῦ τῶν συνειθισμένων νὰ ζῶσιν ἐκ τῶν τοιούτων πόρων.

Πρὸς τούτοις λέγουσιν ὅτι ἦτο αὐθαίρετος εἰς τὰς πράξεις του. Ἄλλ' ὅταν ἀναλογισθῇ τις τὰς ἀξιώσεις καὶ τὸν τρόπον τῶν ἐνεργειῶν τῶν τότε λεγομένων Γερόντων, δὲν ἠξεύρω ἂν δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται μᾶλλον ἀξίεπαινος διὰ τὴν

λεγομένην αὐθαιρεσίαν του ταύτην, ἵτις δεικνύει τὸ ἀνεξάρτητον τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ.

Καὶ πραγματικῶς ἐν τῇ γ'. πατριαρχείᾳ αὐτοῦ, ὅποτε ἔνεκα τοῦ γήρατος καὶ τῆς ἀσθενείας ἠδυνάτει νὰ κρατήσῃ τὴν ἐξουσίαν, ὡς πρότερον, ἢ αὐθαιρεσία τῶν περὶ αὐτὸν ὑπερέβη πᾶν ὄριον.

Περὶ τῆς χειροτονίας τοῦ πρεσβυτέρου

Στεφάνου Χάδεργλυ.

— Ἡ χειροτονία τοῦ Χάδεργλυ εἰς πρεσβύτερον ἐτελέσθη ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἀγκυρᾶς ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῇ κς'. Σεπτεμβρίου 1871. Τὸ ὀρθόδοξον δόγμα ἐδέξατο καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ.

Περὶ τοῦ ζητήματος, ἐπειδὴ ζήτημα κατήντησεν ἀπλουστάτη ὑπόθεσις, ὁ Πατριάρχης Ἀνθίμος ἀπαντῶν ἔγραψε τάδε :

Ἐξοχώτατε! Ἀσμένως ἐκομισάμεθα καὶ ἐπισταμένως ἀνέγνωμεν τὴν φιλικὴν ἐπιστολὴν τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος, δι' ἧς μετὰ τὰς συγχαρητηρίους αὐτῆς προσρήσεις ἐπὶ τῇ ἀναβάσει ἡμῶν τὸ τρίτον νῦν ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου εὐηρεστήθη νὰ ἀνακοινώσῃ πρὸς ἡμᾶς κατὰ συνέπειαν φιλικῆς διακοινώσεως τοῦ ἐξοχωτάτου πρωθυπουργοῦ τῆς Ἀγγλίας κυρίου Γλάδστωνος, περὶ τοῦ αἰδεσιμωτάτου Στεφάνου Χάδεργλυ τοῦ πρότινος καιροῦ ἐνταῦθα εἰς πρεσβύτερον προχειρισθέντος καὶ ἡδὴ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐν τῇ πόλει Βουλβερχάμπτων τὸ ἱερατικὸν ἐπάγγελμα ἐπαγγελλομένου.

Καὶ πρῶτον μὲν ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἀλγεινοτάτην ἐποίησεν ἡμῖν ἐν πολλαῖς καὶ δειναῖς περιστάσεσι προσπαλαίουσιν ἐντύπωσιν ἢ ὕλως ἀπροσδόκητος εἶδησις ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἠδύνατο νὰ προξενίσῃ ψυχρότητα τινα μεταξὺ τοῦ ἀγγλικανικοῦ κλήρου, μεθ' οὗ ἢ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησία διετέλεσε πάντοτε εἰς ἀρμονίαν καὶ ἐσχάτως μάλιστα ἐπὶ τοῦ προκατόχου ἡμῶν ἀντηλλάγησαν φιλικώτατα γράμματα.

Εὐγνωμονοῦμεν ἀπὸ ψυχῆς τὴν ὑμετέραν ἐξοχότητα, ἵτις ἔσπευσε δι' ἰδιαιτέρου αὐτῆς γράμματος νὰ ὑπεραπολογηθῇ

πρὸς τὸν κύριον Γλάδστωνα τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίας, ἥτις οὐδέποτε πραγματικῶς ἐζήτησεν, ὡς ἄλλαι δυστυχῶς ἐκκλησῖαι ἐποίησαν πολλάκις, νὰ ἐπιβάλη διὰ προσηλυτισμοῦ τὰ ἐαυτῆς δόγματα, ἀλλ' ἠρέσθη πάντοτε νὰ ἀμύνηται κατὰ τῶν πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως πολεμούντων αὐτήν.

Καὶ πραγματικῶς ἡ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησία οὐδόλως εὐθύνεται οὔτε περὶ τῆς χειροτονίας αὐτοῦ εἰς πρεσβύτερον οὔτε περὶ τῆς εἰς Ἀγγλίαν ἐπανόδου καὶ ἐξασκήσεως τοῦ ἱερατικοῦ ἐπαγγέλματος. Καθώς, τῶντι, ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ ἐπισήμων ἐγγράφων ἐξάγεται ὁ κύριος Χάτερλυ πρὸ 15 ἡδὴ ἐτῶν προσῆλθεν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίαν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ τῇ συνεργείᾳ μάλιστα, ὡς φαίνεται, τοῦ ἐκεῖ ρώσσου ἀρχιμ. Ποπῶφ, τῇ συστάσει τοῦ ὁποίου μετέβη ἀκολούθως εἰς Ρωσίαν, ὅπου ἐσύναξε συνδρομᾶς εἰς οἰκοδομὴν ἱεροῦ ναοῦ ἐν . . . . . καὶ τὸ παρελθὸν ἔτος μόλις ἦλθεν ἐνταῦθα προερχόμενος ἐκ Ρωσσίας ζητῶν ἵνα ἱερωθῇ. Ἡ Ἐκκλησία, ὡς εἰκός, ἐζήτησε νὰ ἐξετάσῃ προηγουμένως τὰ κατ' αὐτὸν καὶ αὐτὸς ἵνα γκᾶσθῃ νὰ παρουσιάσῃ ἀλληλοδιαδόχως διάφορα ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ συστατικὰ ἐκ μέρους τῆς ἐκεῖ κοινότητος καὶ τῆς ἐνταῦθα Πρεσβείας, δηλωτικὰ τῆς τε εὐσεβείας καὶ τῶν προθέσεων αὐτοῦ τοῦ νὰ ἐγκαταστῇ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ὡς ἱερεὺς, ἐν ἧ, καθὼς ἐκ τινος γράμματος ἐξάγεται, ἱκαναὶ ἀγγλικάι οἰκογένειαι πρεσβεύουσι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἡμῶν.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καὶ κατὰ συνέπειαν τοιούτων πιστοποιητικῶν ἐγγράφων, πῶς ἰδύνατο ἡ Ἐκκλησία ν' ἀρνηθῇ τὴν χειροτονίαν αὐτοῦ, ζητουμένην καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐνοριτῶν αὐτοῦ; Διὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ προκατόχου ἡμῶν Γρηγορίου ἀπεφασίσθη καὶ ἐγένετο ἡ χειροτονία αὐτοῦ εἰς διάκονον ἐσχάτως δὲ καὶ εἰς πρεσβύτερον, καθὼς δηλοῦσι τό τε ἐνδεικτικὸν τῆς χειροτονίας ἐπικεκυρωμένον ἄφ' ἡμῶν καὶ τὰ ἀπολυτήρια αὐτοῦ γράμματα.

Τοιοῦτόν ἐστιν ἐν συνόψει τὸ ἱστορικὸν τῆς χειροτονίας τοῦ κυρίου Χάτερλυ καὶ ἀποροῦμεν πῶς τοιαύτη ἀπλουστάτη καὶ ξένη ὄλως πρὸς ἡμᾶς ὑπόθεσις, ἰδυνήθη νὰ διεγείρῃ σκάνδαλον οἰονδήποτε παρὰ τοῖς συμπατριώταις αὐτοῦ, οἵτινες

μὲ ἠνάγκασε νὰ παραιτηθῶ πρὸ τῶν ἐξετάσεων καὶ νὰ μεταβῶ εἰς Αἴγυπτον.

Καὶ ἐν Αἴγύπτῳ φρονῶ ὅτι ἐπανελήφθησαν τὰ αὐτά. Ἐνεκα λόγων τινῶν πάλιν ἐπῆλθε ψυχρότης καὶ ἀπεφάσισα ν' ἀναχωρήσω ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Πατριάρχου.

Καὶ ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, τίς ἤθελε τὸ πιστεύσει; οἱ δύο λόγοι, οὓς ἐξεφώνησα ἐν τῷ ναῷ τοῦ Πρωτάτου, ἐγένοντο αἰτία νὰ παραιτηθῶ.

Ἐν Σταυροδρομίῳ τούναντίον τὸ κήρυγμα πύξησε τὴν ὑπόληψίν μου.

Ἐν Ἀθήναις ἐξεφώνησα κατὰ προτροπὴν καὶ παράκλησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Λυκούργου λόγον τινά, ὅστις οὐκ ὀλίγα πράγματα μοὶ παρέσχεν, ὥστε ἐπέσπευσα τὴν ἐκεῖθεν ἀναχώρησίν μου.

Ὡς διευθυντὴς τῆς Θεολογ. Σχολῆς (1864-65) μετὰ τὴν ἐξ Εὐρώπης ἐπάνοδόν μου ὑπέφερα πολλὰ ἐπὶ ἐν ἔτος παρὰ πολλῶν. Ἰδίως ἀφ' οὗ κατὰ τὴν Μ. Τεσσαρακοστὴν ἐξεφώνησα Λόγον περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους Εἰρηνίας, ἐν ᾧ ἐξέλαβόν τινες ὅτι προσέβαλον τὸν Πατριάρχην καὶ τὸν Βασιλιάδην. Παρητήθην τῆς διευθύνσεως καὶ ἔμεινα ὡς καθηγητὴς, διῆγον δὲ καλῶς καὶ ἡσύχως μετὰ πάντων καὶ ἰδίως μετὰ τοῦ Γρηγορά ἀλλ' ὅτε τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐξεφώνησα τὸν Ἐπιτάξιον Λόγον τοῦ διδασκάλου (Τυπάλλου), ὁ Γερμανὸς ἐκηρύχθη ἐχθρὸς καὶ πολέμιος.

Οἱ ἐφεξῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει κηρυχθέντες λόγοι μου συνετέλεσαν πολὺ εἰς τὴν διατήρησιν καὶ αὐξήσιν τῆς ὑπολήψεώς μου, ἀλλ' οὐχ ἥττον ἐξέκαυσαν τὸν φθόνον τινῶν. Ἰδίως ὁ κατὰ τὸ τεσσαρακονθήμερον (1870) Λόγος κατὰ Φιλαυτίας διήγειρε τὴν δυσμένειαν πολλῶν ἐκ τοῦ ἀνωτέρου κλήρου, ἐξ οὗ οὐκ ὀλίγην ἄχρῳ τοῦδε (1871) δοκιμάζω ἀνησυχίαν.

Καὶ ταῦτα διότι οἱ ἐλέγχοντες μισοῦνται ἀφ' ἑτέρου, τίς

οἶδε, ἂν καμὲ δὲν παρέσυρεν ὁ ζῆλος εἰς ἀδικαιολογήτους ὑπερβολάς;

«Ἐμὲ δὲ μισεῖ ὁ κόσμος, ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά». (Ἰω.)

Ἄ π ρ ί λ ι ο ς 1872. Κατὰ τὰς δύο πρώτας Κυριακὰς τῶν Νηστειῶν ἐξεφώνησα δύο λόγους ἢ μᾶλλον ὀμιλίαις, ἐν τῷ πατριαρχικῷ Ναῶ. Τὰ αἴτια τὰ κινήσαντά με εἰς τὴν ἐκφώνησιν τῶν ὀμιλιῶν τούτων εἶνε δύο· Πρῶτον μὲν ἵνα συντελέσω καγὼ κατὰ δύναμιν εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις τῆς Ἐκκλησίας παραμυθῶν τὴν ἀναξιοπαθοῦσαν Ἐκκλησίαν καὶ τὰ τεθλιμμένα τέκνα αὐτῆς καὶ β') ἵνα δώσω πάλιν νύξιν περὶ τοῦ θείου κηρύγματος καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ κλήρου, τῶν ὁποίων τὴν ἀνάγκην πάντες αἰσθάνονται καὶ ὁμολογοῦσι σήμερον καὶ ἐκ ψυχῆς εὔχονται τὴν πλήρωσιν ταύτης. Περὶ τούτων ἔγραψα καὶ τῇ Α. Παναγιότητι παρακαλῶν ἵνα, ὅπως ἔπραξε κατὰ τὰς δύο πρώτας πατριαρχείας, καθ' ἃς ἐνίσχυσε τὸ θεῖον κήρυγμα καὶ ἐπροστάτευσεν τὴν Σχολὴν τιμῶσα τὸν ἀείμνηστον Διδάσκαλον, οὕτω καὶ ἐν τῇ τρίτῃ ταύτῃ πατριαρχείᾳ ποιήσῃ χάριν τοῦ γοήτρου τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας τὰς πολλὰς καὶ πολυειδεῖς ἀνάγκας κάλλιστα κατανοεῖ. Ἰδίως νὰ λάβῃ πρόνοιαν περὶ τῆς Ἀδελφότητος πρὸς σύστασιν Ἱερατικῶν Σχολῶν, περὶ τῶν ὁποίων ἐν ταῖς πρώταις τόσον ἐφρόντισεν καὶ ἐμερίμνησε.

Βεβαίως τὸ Β ο υ λ γ α ρ ι κ ὸ ν ζ ῆ τ η μ α δὲν μᾶς ἀφίνει ν' ἀναπνεύσωμεν, ἀλλὰ καὶ ἡ Πατριαρχεῖα αὕτη δὲν πρέπει νὰ δαπανηθῇ εἰς μόνον τοῦτο, ὡς ἡ τοῦ Γρηγορίου, ἐκ τοῦ ὁποίου, ὅπως καὶ ἂν λυθῇ, οὐδὲν καλὸν δύναται νὰ προκύψῃ εἰς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν. Ἐπειτα ἡ σύστασις τῆς τοιαύτης Ἀδελφότητος δὲν ἀπαντᾷ καὶ πολλὰς δυσκολίας.

Ἡ πικραίνουσίς μου ἀπὸ τῆς Θεολ. Σχολῆς.

Ἰ ο ῦ ν ι ο ς 1871. Καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἑπταετῆ περίοδον τῆς ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ διαμονῆς μου ὑπέστην πολλὰ

ἀλλ' ἐπέμεινα χάριν αὐτῆς τῆς Σχολῆς, διότι εἶχον τὴν πεποίθησιν, καὶ πρὸς τὴν πεποίθησίν μου ταύτην συνεφώνει καὶ ἡ κοινὴ γνώμη, ὅτι συντελῶ κἀγὼ ὅπωςδήποτε εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς Σχολῆς.

Ἡ Μεγ. Ἐκκλησία, τὰ πλεῖστα τοῦλάχιστον τῶν μελῶν τῆς I. Συνόδου δὲν ἀγνοοῦσιν ἐν τίσιν περιστάσεσιν καὶ ὑπὸ ποίους ὄρους προσκληθεῖς εἰσῆλθον τὰ β'. μετὰ τὴν ἐξ Εὐρώπης ἐπάνοδόν μου εἰς τὴν Σχολήν, ἀφοῦ ἤδη συνεφώνησα καὶ ἤμην ἔτοιμος ν' ἀπέλθω εἰς Συύρνην ὡς διδάσκαλος καὶ διευθυντῆς τοῦ ἐκεῖ διοργανιζομένου τότε ἱερατικοῦ ἐκπαιδευτηρίου, καθὼς καὶ τὰ δυσάρεστα συμβάντα τοῦ α'. ἔτους ἔνεκα μάλιστα τῶν ζητημάτων τῶν ἐξετάσεων. Προσθέτω δὲ νῦν ὅτι οὔτε τότε οὔτε μετὰ ταῦτα ἠθέλησα νὰ ἐκθέσω τὰ ἀληθῆ τῆς στάσεως ἐκείνης αἰτία, ἀλλ' ἐπέμεινα χάριν τῆς Σχολῆς καὶ τῆς ἀξιοπρεπειᾶς πολλῶν προσώπων ν' ἀποδοθῇ σιωπηλῶς πᾶσα ἡ μεγάλη ἐκείνη εὐθύνη εἰς ἐμέ, πεποιθὼς ὅτι ὁ χρόνος ἠθελεν ἀποκαλύψει τὰ πάντα. Διὰ τοῦτο καὶ ἅμα ἀποκατέστη ἡ τάξις καὶ ἡ ἰσυχία διὰ τῆς ἐπαγόδου τῶν ἀποχωρησάντων μαθητῶν, ἔδωκα τὴν παραίτησίν μου καὶ ἠτοιμάσθην ν' ἀναχωρήσω. Ἐν τούτοις ἡ Ἐκκλησία ἐθεώρησεν ἀναγκαίαν τὴν παρουσίαν μου ἐν τῇ Σχολῇ ὡς καθηγητοῦ καὶ μολονότι εἶχον λόγους πολλοὺς ν' ἀποσυρθῶ, ἐνέδωκα εἰς τὴν ἀξίωσιν διὰ νὰ δείξω μάλιστα οὕτως ὅτι οὐχὶ ἀγενῆς φιλοδοξία καὶ φιλαρχία, ἀλλ' ἡ συναίσθησις τοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Σχολήν ὀφειλομένου σεβασμοῦ καὶ τοῦ καθήκοντος ὤθησέ με εἰς παραίτησιν ἀπὸ τῆς διευθύνσεως.

Ἀλλὰ τί συνέβη δυστυχῶς; Ἡ Ἐκκλησία μὴ δυναμένη νὰ εὔρη καὶ νὰ διορίσῃ τὸ κατάλληλον πρόσωπον εἰς τὴν θέσιν τοῦ Διευθυντοῦ, διώρισε προσωρινὸν τοιοῦτον, ἡ δὲ προσωρινότης αὕτη, ἥτις διήρκεσε σχεδὸν τρία ἔτη ἔβλαψε πολὺ τὴν Σχολήν.

Πάντες οἱ ἀπὸ τινος χρόνου προσωρινῶς διευθύναντες τὴν Σχολήν, (ὁ Πρεσβύτερος Ἀνθιμος νῦν Βιδύνης, ὁ Γρηγοράς) πλὴν τοῦ κ. Σπ. Βρετοῦ, ὅστις ἀληθῶς συνησθάνετο καθ' ὅλην τὴν ἑκτασὶν τὴν ἀξίαν τῆς θέσεως καὶ τὴν κλῆσιν καὶ τὴν εὐ-

θύνην αὐτοῦ ὡς διευθυντοῦ τῆς Σχολῆς, καὶ προσεπάθησε καὶ κατώρθωσε νὰ περιστείλῃ κατὰ τι τὰς καταχρήσεις, ἀλλ' ὅστις διὰ τοῦτο μετὰ ἕν ἔτος ἀπεσύρθη ἅμα ἐπείσθη ὅτι μὴ εὐρὼν τὴν ἀπαιτουμένην ὑποστήριξιν ἐκ μέρους τῆς Ἐφορίας δὲν ἠδύνατο νὰ ἐνεργῇ κατὰ συνειδήσιν, οἱ δύο πρῶτοι ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐπιεικείας καὶ οἰκονομίας ἔδειξαν ἀσύγγνωστον ἀδιαφορίαν εἰς τὰ τῆς Σχολῆς ὡς μόνην ἀρχὴν ἔχοντες τὸ διὰ πάσης θυσίας τηρεῖν ἐν ἡσυχίᾳ τὰ τῆς Σχολῆς, ἐν πάσῃ δὲ περιστάσει προφασισζόμενοι τὴν προσωρινότητα τῆς θέσεως αὐτῶν.

Καὶ ἂν ὑποτεθῇ δὲ ὅτι πάντες οὗτοι ἦσαν κατάλληλοι διὰ τὴν θέσιν ταύτην, ἡ προσωρινότης παρέλυε φυσικῶ τῷ λόγῳ τὰς ἐνεργείας των. Διότι ὁ προσωρινῶς ἀναλαμβάνων τὴν διευθυνσιν τῆς Σχολῆς α'. μὲν φρονεῖ ὅτι οὐδεμίαν φέρει εὐθύνην δι' ὅ,τι γίνεται ἐν αὐτῇ καὶ β'. προσπαθεῖ νὰ οἰκονομῇ τὰ πράγματα φροντίζων μόνον διὰ τὴν κατ' ἐπιφάνειαν καὶ προσωρινὴν τῆς Σχολῆς ἡσυχίαν καὶ ἀδιαφορῶν διὰ τὴν ἀληθῆ αὐτῆς προαγωγὴν.

Ἐκ τῆς ἐλλείψεως ταύτης καταλλίλου καὶ τακτικοῦ Διευθυντοῦ, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται καὶ τὰς ἐλλείψεις τῶν μαθητῶν καὶ τῶν καθηγητῶν νὰ θεραπεύσῃ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τῆς Ἐφορίας περὶ τῶν ἀληθῶν ἀναγκῶν τῆς Σχολῆς νὰ διαφωτίσῃ προῆλθον αἱ ἄλλαι ἐλλείψεις, περὶ ὧν κατωτέρω ὁ λόγος.

Δύσκολον βεβαίως εἶνε νὰ εὐρεθῇ δεύτερος Τυπάλδος, ὅστις νὰ συνενοῖ ἐν ἑαυτῷ πάντα τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα τοῦ Διευθυντοῦ τοιαύτης Σχολῆς· ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἶνε προτιμώτερον νὰ διορίζηται κατ' ἔτος εἰς ἕκ τῶν τακτικῶν καθηγητῶν τῆς Σχολῆς ὡς διευθυντής.

Ἰ ο ὑ λ ι ο ς. Ἡ Ἐφορία δὲν ἐδέχθη τὴν παραίτησίν μου καὶ δὲν συγκατετέθη ν' ἀποχωρήσω τῆς Σχολῆς λόγῳ ὅτι δὲν ὑπῆρχεν πρόχειρος ὁ ἀντικαταστήσων με καὶ μὲ προέτρεψε νὰ παραμείνω ἐπὶ ἕν ἔτος εἰσέτι ἐν τῇ Σχολῇ.

Ὁ κ τ ῶ θ ρ ι ο ς. Ἀνέλαβον νὰ διδάξω καὶ ἐφέτος ὅσα καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος μαθήματα, ὅσα δηλ. μόλις δύνανται νὰ διδάξωσιν, ὡς πρέπει, δύο καθηγηταί. Ἐζήτησα, ἐπέμεινα μιά-

λιστα ζητῶν καὶ ἕτερον καθηγητὴν ἢ ἐν ἐλλείψει τοιούτου δύο βοηθοὺς ἐκ τῶν τελειοφοίτων, ὄχι διὰ νὰ σταυρώσω τὰς χεῖράς μου, ὡς εὐηρεστήθησαν νὰ διαδώσωσι τινες καὶ ἄλλοι ἀβασανίστως νὰ πιστεύσωσιν, ἀλλὰ διὰ νὰ δυνηθῶ νὰ διδάξω ἐκτενέστερον καὶ νὰ αὐξηθῶσιν αἱ ὄραι τῶν θεολογικῶν μαθημάτων. Διὰ νὰ καταπαύσῃ ἢ κατ' ἐμοῦ καταφορά, ἥτις ἠγέρθη κατ' ἐμοῦ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Συνόδῳ, ὄφειλον χάριν τῆς Σχολῆς νὰ ἀναλάβω πρᾶγμα ἀδύνατον καὶ ἐξακολουθῶ κατὰ χρέος τὸ ἔργον μου.

Σημ. Ἀπρίλιος 1872. Καὶ ἔνεκα τῆς διαφωνίας μου μετὰ τοῦ Τανταλίδου καὶ τοῦ (σχολάρχου) Ἀγγιάλου περὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος, ἀλλὰ πολλῶ· μᾶλλον ἔνεκα τῶν 3 λόγων, οἷς ἐξεφώνησα κατὰ τὴν Μεγ. Τεσσαρακοστήν, κινδυνεύω νὰ πάθω ὅτι καὶ ἄλλοτε καὶ ἴσως ἀναχωρήσω καὶ τῆς Σχολῆς· καθόσον οἱ ἀντίπαλοι μηδὲν ἄλλο δυνάμενοι κατέφυγον εἰς τὸ αἰσχρὸν μέσον, ὅπερ καὶ κατὰ τοῦ Διδασκάλου ἄλλοτε μετεχειρίσθησαν, νὰ ὑποβάλωσιν εἰς τινὰς κούφους καὶ ἀγνώμονας μαθητὰς νὰ γράψωσι κατὰ τοῦ κηρύγματος καὶ τῶν καθηγητῶν τῆς Θεολογίας, ἐπὶ σκοπῶ νὰ μὲ προσβάλωσι!

Περὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς (1872).

Καθυποβάλλω τὰς περὶ τῆς Σχολῆς παρατηρήσεις μου, καθόσον γνωρίζω ὅτι ἐν τῶν μελημάτων τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἐστὶ καὶ ἡ ἀνόρθωσις καὶ ἡ βελτίωσις τοῦ γοήτρου ταύτης, εἰς ἣν ἢ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλ. εὐλόγως σεμνύνεται καὶ πρὸς ἣν ἔχουσιν ἐστραμμένα τὰ βλέμματα πάντες οἱ εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι.

Ἡ Σχολή, ὡς προεσημείωσα ἔχει τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς, ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη σχολή. Διότι, ἀφοῦ ἡ Ἐκκλησία ἐν γένει περιέστη ἐπ' ἐσχάτων, ἔνεκα μάλιστα τῆς ἀπειρίας ἢ τῆς ἀμελείας τῶν κυβερνώντων αὐτὴν εἰς τοιαύτην καχεκτικὴν καὶ ἐπικίνδυνον κατάστασιν, πῶς ἦτο δυνατόν ἡ Σχολὴ αὕτη, ἥτις ἐξαρτᾶται ἀμέσως ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας νὰ εὐρίσκηται εἰς θέσιν καλλιτέραν;

Αἱ ἀνάγκαι καὶ αἱ ἐλλείψεις τῆς Σχολῆς δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε εἰς πάντα γνωσταί. Τινὲς μάλιστα ἐκ τῆς ἐπικρατούσης ἢ μὴ ἐν αὐτῇ ἡσυχίας παραβλέπουσι ταύτας, ἀλλ' ἢ ἡσυχία μόνη δὲν εἶνε πάντοτε ἀσφαλὲς σημεῖον προόδου εἰς τοιαῦτα καταστήματα. «Ἐὰν τῷ ὄντι ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκειται», ἢ Σχολὴ δὲν ἀπέφευγεν ἔτι τοὺς ἐπιθυμητοὺς καρπούς, καὶ ἀπόδειξις ἐναργῆς μεταξὺ ἄλλων ἢ παντελῆς σχεδὸν ἑλλειψις διδασκάλων καὶ Ἱεροκηρύκων δυναμένων διὰ τοῦ λόγου καὶ πρὸ πάντων διὰ τῆς διαγωγῆς καὶ τοῦ παραδείγματος νὰ δώσωσι χεῖρα βοηθείας εἰς τὴν πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως πολεμουμένην καὶ πάσχουσαν Ἐκκλησίαν.

Πόθεν δὲ ἡ ἀφορίμ αὐτῆ μετὰ τόσων ἐτῶν καλλιέργιαν, μετὰ τόσας δαπάνας τῆς Ἐκκλησίας; Κατὰ τὸν 30ετῆ βίον τῆς Σχολῆς, καθ' ὃν ἡ Ἐκκλησία ἐδαπάνησε πολλὰς μυριάδας χρημάτων, εἰσῆλθον καὶ ἐξῆλθον τῆς Σχολῆς ὑπὲρ τοὺς 150 τελειοδίδακτοι καὶ ὅμως ποῦ οἱ καλοὶ ἱεροκήρυκες, οἱ ὅποιοι ἐμορφώθησαν μάλιστα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ὅτε οὐδεμία πρόνοια ἐλήφθη ὥστε νὰ μορφωθῶσι τοιοῦτοι; Μετὰ τὸν Ἐνυπάδων ποῖος ἐφρόντισε ἵνα μορφώσῃ τοιούτους;

Ἡ τοιαύτη κατάστασις μὲ ἀναγκάζει νὰ σκέπτομαι ἵνα παραιτηθῶ τῆς Σχολῆς.

Παραιτοῦμαι δὲ α'.) διότι καὶ αἱ ἀρχαί μου καὶ ὁ χαρακτήρ μου δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὰς ἀρχὰς τῶν ἀπὸ τινος χρόνου προσωρινῶς διευθυνόντων τὴν Σχολήν. β'.) Διότι μὲ ὅλους τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς προσπαθείας οὐδὲν κατορθώνω ὑπὲρ τῶν μαθητῶν καὶ ἐν γένει ὑπὲρ τῆς Σχολῆς καὶ γ'.) διότι ἡ διαγωγή μου διαμαρτυρομένου κατὰ τῆς τοιαύτης καταστάσεως παρεξηγεῖται καὶ δ'.) διότι, ἐπειδὴ ἡ Σχολὴ δὲν προάγεται ὡς ἔπρεπε, τὸ τοιοῦτον ἀποδίδεται εἰς τοὺς διδάσκοντας.

Ἡ διαφωνία εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ ἡ διαφορὰ τῶν χαρακτήρων, ἣτις ἐπιφέρει, φυσικῶς τὸ λόγῳ, διαφωνίαν εἰς τὰς ἐνεργείας, οὐ μόνον παρήγαγε πολλάκις παρεννοήσεις καὶ συγκρούσεις μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τῶν συναδέλφων, ἀλλ' ὁ χεῖριστον, ἐπέφερε πολλάκις σύγχυσιν καὶ εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν μαθητῶν, οἱ πλείστοι τῶν ὁποίων ὀφείλον, φυσικῶς, νὰ λάβωσι τὸ μέρος

τῶν ἐπεικεστέρων πρὸς αὐτούς. Ἡδύνατό τις βεβαίως, καθὼς μέχρι τοῦδε πολλάκις ἐποίησα, μέχρι τινὸς ν' ἀνέχεται τὴν τοιαύτην κατάστασιν, ἀλλ' ὅτε εἶδον ὅτι αὕτη προέβη μέχρις ἀσεβείας, ἀνευ ἐλπίδος βελτιώσεως τῶν τῆς Σχολῆς, χάριν μόνον ἰδιοτελείας δὲν δύναμαι νὰ διαφένω ἐν αὐτῇ, θεωρῶν τὴν περαιτέρω ἀνοχὴν ὡς ἐγκλημα. Ἴσως ἔχω ἀδικον ἢ ζητῶ τὰ ἀδύνατα. Ὁ καιρὸς καὶ τὸ μέλλον εἴθε μὴ ἀποδείξῃ τὸ ἐναντίον.

Ἡδυνάμην δὲ μετὰ τὰ ἐσχάτως λαβόντα χώραν δυσάρεστα ν' ἀποσυρθῶ μηδὲν μίτε περὶ ἐμοῦ μίτε περὶ τῆς Σχολῆς εἰπὼν· ἀλλὰ τοῦτο μίτε ἢ θέσις μου ὡς καθηγητοῦ μίτε τὸ καθῆκον ἐπιτρέπει· ἐξ ἐναντίας ἐπιβάλλεται ἵνα ἐκθέσω λεπτομερέστερον τὰ κατ' αὐτὴν πρὸς ἀκριβεστέραν γνῶσιν τῶν ἀγνωσούντων ἴσως αὐτὰ καὶ ἐπομένως πρὸς διόρθωσιν τῶν μὴ καλῶς ἐχόντων. Ἀλλὰ ἡ λεπτομερὴς ἐξέτασις τούτων ἀποβαίνει δύσκολος καθόσον μάλιστα θὰ γείνη ἀνάγκη νὰ λεχθῶσιν ἀλήθειαί τινες, αἵτινες πιθανῶς νὰ φανῶσι πικραὶ εἰς τινας.

Ἰ ο ὑ λ ι ο ς 1 8 7 2. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔκρινε καλὸν νὰ λάβῃ ὡς ὑπεσχέθη, τὴν προσίκουσαν μέριμναν, ἡ δὲ Σχολὴ ἐξακολουθεῖ νὰ ἦναι ἀντικείμενν ἐπικρίσεων τοῦ δημοσίου καὶ τοῦ τύπου, τὸ ὁποῖον προσβάλλει τὴν ἀξιοπρέπειαν αὐτῆς καὶ κινδυνεύει τὴν ὑπόληψιν καὶ μάλιστα εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἐπικαλούμεθα ὑπὲρ αὐτῆς τὴν ὑποστήριξιν τῶν ὁμογενῶν, ἔκρινα καλὸν νὰ ὑποβάλω καὶ πάλιν παραίτησιν.

Τὴν λίαν περιπόθητον καὶ πεφιλημένην ἡμῖν Αὐτῆς Πανοσιολογιότητα μετ' ἐγκαρδίων εὐχῶν ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμεθα.

Μετὰ βαθείας λύπης ἀνέγνω ἡ Ἐφορία τὴν ἀπὸ 4ης Αὐγ. χρονολογουμένην ἐπιστολὴν τῆς Πανοσιολογιότητός της καὶ ἀπερίγραπτον ἀληθῶς ἠσθάνθην ἀθυμίαν ἰδοῦσα καὶ αὐθις ἐπαναληφθεῖσαν τὴν ἀπὸ τῆς Σχολῆς παραίτησίν της, ἣν καὶ κατ' οὐδένα τρόπον δύναται πλέον τοῦ λοιποῦ ν' ἀποσύρῃ, καθὰ καὶ ἐνώπιον τῆς Α. Θ. Π. καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου περὶ τούτου διεβεβαίωσεν.

Ἡ Ἐφορία ἐκτιμῶσα τὴν περικοσμοῦσαν αὐτὴν ἔξοχον παιδείαν καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς Σχολῆς κοταβληθέντας ὑπ' αὐτῆς πολυχρονίους ἀτρύτους μόχθους, γινώσκουσα δὲ καὶ τὴν ἀ-

νάγκην τῆς ἐν τῇ ἱερᾷ ταύτῃ Σχολῇ παρουσίας καὶ χρησιμότητός της, ἔσπευσεν ἀμέσως ἵνα καὶ τὴν κατὰ πρῶτον ἐπιδοθεῖσαν αὐτῇ ἔγγραφον παραίτησιν της ἐπιστρέψῃ ὡς ἀπαράδεκτον, καὶ τὴν δευτέραν δὲ ταύτην ταῦτ' ἀναλογιζομένη ἀδυνάτως εἶχεν ἀποδεχθῆναι· ἐφ' ᾧ καὶ μετὰ ἀθυμίας παρηκολούθει πάντοτε τὸ ἀκαμπτὸν καὶ ἀνένδοτον τῆς Πανοσιολογιότητός της εἰς τὰς ἐπανειλημμένας προτροπὰς τῆς τε Α. Θ. Π. καὶ τῆς Ἱ. Συνόδου πρὸς ἀνάκλησιν τῆς παραιτήσεώς της. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους κατιδοῦσα τὸ ἀμετάκλητον μὲν τῆς ἀποφάσεώς της, περὶ πολλοῦ δὲ ποιουμένη καὶ τῆς λίαν ἄλλως πολυτίμου τῇ τε Σχολῇ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑγείας της ἀναγκάζεται καὶ ἄκουσα ἵνα ἐνδώσῃ εἰς τὴν ἐπίμονον ταύτην παράκλησιν της, ἐπιτρέπουσα μὲν μετὰ λύπης τῇ Πανοσιολογιότητί της τὴν ἀπὸ τῆς Σχολῆς ἀπομάκρυνσιν, ἐπιδαψιλεύουσα δὲ ἐν τῇ εὐθέτῳ ταύτῃ περιστάσει τὰς ἐγκαρδίους εὐχὰς τῆς τε Α. Θ. Π. πρὸς τελείαν ἀνάκτησιν τῆς πασχούσης ὑγείας της, ὅπως δυναθῇ καὶ αὐθις φανῆναι χρήσιμος τῇ τε Σχολῇ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ. Εἶη δ' ἐν Κυρίῳ ὑγιαίνουσα.

αωοβ'. Αὐγούστου κβ'.

Ἡ Ἐφορία

† Ὁ Νικαίας ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ

† Ὁ Τυρνόβου ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

† Ὁ Σάμου ΓΑΒΡΙΗΛ

† Ὁ Βελεγράδων ΑΝΘΙΜΟΣ

Σεπτέμβριος 1872. Ἐν τῇ Ἐμπορικῇ Σχολῇ.

Κατὰ Ἰούνιον παρελθόντα κατερχόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν συνηντήθην μετὰ τοῦ φίλου Ν. Φωτιάδου πρὸ πολλοῦ κατοικοῦντος εἰς Χάλκιν καὶ ἐνὸς τῶν ἐφόρων καὶ προστατῶν τῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς, ὅστις μοὶ λέγει δεινολογούμενος.— Διδάσκαλε, τὰ παιδιά μας θὰ ἀθείσουσιν εἰς τὴν Σχολήν, δέν μας εὐρίσκεις διδάσκαλον διὰ τὰ ἱερὰ μαθήματα; ὑπεσχέθην, καὶ ὡς τοιοῦτον ὑπέδειξα τὸν ὑψηγιτὴν

έν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ Ἰλαρίωνα ἱεροδιάκονον Κρηῖτα τὴν πατρίδα.

Οἱ Ἐφοροὶ τῆς ἐμπορικῆς Σχολῆς τὸν ἐζήτησαν παρὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ αὕτη ὑπεσχέθη. Ἀλλ' ὅτε ἦλθεν ὁ καιρὸς τῶν ἐνάρξεων τῶν μαθημάτων ἡ Ἐκκλησία, ἀγνοῶ τὴν αἰτίαν, ἠρνήθη νὰ τὸν παραχωρήσῃ. Οἱ ἔφοροι ἠγανάκτησαν καὶ εὐρόντες με μυρία ὅσα κατὰ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Συνόδου ἔλεγον. Ἐγὼ ἵνα καθησυχάσω αὐτούς, τοὺς ὑπεσχέθην ὅτι θὰ εὐρεθῆ ἄλλος, καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἐγὼ αὐτός, εἶπον, ἔρχομαι δις τῆς ἑβδομάδος, καὶ διδάσκω τὰ ἱερὰ μαθήματα, ἀφ' οὗ τὸ διάστημα μεταξὺ τῶν δύο σχολῶν μόλις εἶναι 1)4 τῆς ὥρας.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἐκκλησία οὐδένα ἄλλον συνεχώρει νὰ μεταβῆ, ἠναγκάσθην ἐγὼ αὐτός, κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν μου, νὰ πράξω τοῦτο. Ἀ λ λ ἄ τ ὀ τ ο ι ο ὕ τ ο ν δυσηρέστησε καὶ τὴν ἐφορίαν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ τὴν Ἐκκλησίαν.

Μὴ δυνάμενος δὲ νὰ μένω τοῦ λοιποῦ ἐν τῇ Θ. Σχ. ἐζήτησα δωμάτιον ἐν τῇ ἐμπορικῇ, ὅπερ εὐχαρίστως μοὶ παρεχωρήθη. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ σήμερον ἐν τῇ Ἐμπορικῇ Σχολῇ, ὡς τακτικὸς αὐτῆς καθηγητής, ἐν ἡ πρὸ 30 ἐτῶν ἐμαθήτευσα. (*).

Ὅτε μετὰ τινὰς ἡμέρας ὁ φίλος Τανταλίδης μ' ἐπισκέφθη ἐνταῦθα ἰδὼν τὴν μεγάλην διαφορὰν τῆς νέας μου κατοικίας, πιθανὸν ἤκουσε καὶ τὴν γινομένην μοι παρὰ πάντων περιποίησιν, «ἜΑ, ἀνεβόησε, δὲ ν ε ἶ ν ε λ ο ι π ὸ ν ὑ π ο β ἰ β α σ μ ὀ ς, ἀ λ λ ἄ π ρ ο α γ ω γ ῆ.»

(*) Σημ. Τὸ πρῶτον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σελευκείας Ἀντίμου Μαζαράκη προσελήθην ὡς διευθυντῆς τῆς Σχολῆς ταύτης, δι' ἐπιστολῆς ἀπὸ 22 Αὐγούστου 1868 τῶν κ. κ. Διαλεγμένου καὶ Ἡρ. Βασιάδου, οἵτινες ἐξ ὀνόματος τῆς Ἐφορίας συνισταμένης ἐκ τῶν κ. κ. Χρ. Ζωγράφου, Γ. Ζαρίφη, Δ. Δημητρακοπούλου καὶ τῶν ἀνωτέρω δύο, ἀνήγγειλον τὴν ἐκλογὴν ταύτην ὁ Πατριάρχης ὅμως δὲν συγκατετέθη τότε καὶ δὲν ἐπέτρεψε τοῦτο. Τότε δὲ διωρίσθη διευθυντῆς ὁ Δωρ. Εὐελπίδης, ὃν διεδέχθη ὁ Βουλισμᾶς καὶ τοῦτον ὁ Ἰωαννίδης.

7 Ὀκτωβρίου. Ἐπιστολή Νεοκόσμου.

Ἐλλογιώτατε Κύριε,

Ἐπισυννημιμένον εὐρήσετε ἴσον ἐπίσημον τοῦ Πρακτικοῦ τῆς 30 παρελθόντος, δι' οὗ ἡ ἐφορία ἐκτιμῶσα εἰς ὑψιστον βαθμὸν τὰς ὑπὲρ τῆς Σχολῆς εὐγενεῖς ἡμῶν διαθέσεις, ἀνατίθουσιν ὑμῖν μετ' εὐχαριστήσεως τὴν λειτουργίαν τῆς διανοητικῆς προόδου τῆς σχολῆς, ἀπονέμουσα δ' ὑμῖν τὸν τίτλον βοηθοῦ καὶ συμβούλου τῆς Διευθύνσεως.

Διατελεῖ μὲ τὸ ἀνῆικον σέβας.

Ἀ πό σ π α σ μ α π ρ α κ τ ι κ ο ῦ :

Συνελθοῦσα ἡ Ἐφορία συγκειμένη ἐκ τῶν κ. κ. Ταμβάκου, Κούππα, Θρασυβούλου Γιαννάρου, Χαλικοπούλου καὶ Νεοκόσμου καὶ διασκεψθεῖσα περὶ διαφόρων ἀφορώντων τὴν ἐσωτερικὴν διοργάνωσιν τῆς Σχολῆς, ἀποφασίζει :

Α'. Βλέπουσα τὸν Διευθυντὴν ἐπιφορτισμένον μὲ δυσβάστακτον βᾶρος, καθ' ὃ συννεοῦντα ἐν ἑαυτῷ τὰ χρέη Διευθυντοῦ καὶ ἐπιμελητοῦ ἐνέκρινε πρὸς ἀνακούφισιν νὰ ἀναθέσῃ μέρος τῶν χρεῶν του, τῷ ἀρχιμανδρίτῃ κ. Γλυκᾷ, ὅστις μετὰ τῶν καθηκόντων του ὡς καθηγητοῦ τῶν ἱερῶν μαθημάτων ἐν τῇ Σχολῇ ἀνεδέχθη νὰ ἐφορᾷ τὴν διδασκαλίαν τακτικῶς καθ' ἑκάστην ἐπισκεπτόμενος τὰς παραδόσεις πρὸς ἡμεσον πληροφορίαν περὶ τοῦ ζήλου καὶ τῆς ἐπιμελείας τῶν καθηγητῶν, ὡς καὶ περὶ τῆς καταλληλοτέρας εὐμεθόδου διδασκαλίας, καὶ περὶ τῆς προόδου καὶ ἀγωγῆς τῶν μαθητῶν, ἀπονέμων ἐκάστῳ τούτων προοδεύοντι τὸν προσήκοντα ἔπαινον, ἐπιτιμῶν δὲ καὶ ἐλέγχων τοὺς ἐλλείποντας καὶ ἀμελοῦντας πρῶτον ἰδιαίτερος. ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ δημοσίως.

Β'.) Ὁ κ. Ἰωαννίδης ἐν τῇ ἰδιότητι του ὡς διευθυντοῦ θέλει ἐκτελεῖ ὅλα τὰ λοιπὰ χρέη, ἅτινα ὁ Κανονισμὸς διαλαμβάνει ἔχων ὡς βοηθὸν καὶ σύμβουλον τὸν κ. Γλυκᾶν εἰς ὅλας τὰς ὁποσοῦν σπουδαίας ὑποθέσεις.

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΛΑΘΗ

Ἐν Σελίδι	5	στ.	13	ἀνάγνωθι :	διειρήρησεν
»	»	7	»	21	» Ἰμβρου
»	»	8	»	34	» ὑπότροπον,
»	»	12	»	15	» κυψέλην,
»	»	13	»	16	» μαθητῶν.
»	»	15	»	5	» Πεντηκοστῆς
»	»	18	»	6	» μαθητῶν.
»	»	42	»	10	» συνεισέφεραν.
»	»	59	»	32	» ἐνισχύσατε.
»	»	68	»	26	» ἀρκούντως.
»	»	75	»	21	» ἐχθρῶν.
»	»	76	»	29	» ἀναχωρῶ
»	»	77	»	25	» ἔπειτα
»	»	87	»	32	» κρίνης
»	»	»	»	34	» ἀφέλεια
»	»	92	»	9	» σεαυτὸν
»	»	94	»	7	» ἑτεροφύλων
»	»	»	»	10	» ὁμοφύλων
»	»	»	»	20	» ἀλλοφύλων
»	»	95	»	28	» ἀπὸ Ἀγγέλου

